Suttantapiṭake Majjhimanikāye

Uparipaṇṇāsapāḷiyā saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantamahābuddhaghosattherena katā

Papañcasūdanī nāma

UPARIPAṆṆĀSAṬṬHAKATHĀ

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

Romanized from Myanmar version published in 1970

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 13

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

၁၃၂၆

294.312
၁၁၁၁-နှ

သုတ္တန္တပိဋကေ မဇ္ဈိမနိကာယေ

ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒန္တမဟာဗုဒ္ဓဃောသတ္ထေရေန ကတာ

ပပဉ္စသူဒနီ နာမ

ဥပရိပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာ

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ
မုဒ္ဒဏယန္တာလယေ မုဒ္ဒါပိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿ ၂၅၀၁ မရမ္မဝဿ ၁၃၁၉ ၁၉၅၇

Uparipaṇṇāsaṭṭhakathā

Mātikā			Piṭṭhaṅka
1. Devadahavagga			
1. Devadahasuttavaṇṇanā	....	....	1
2. Pañcattayasuttavaṇṇanā	....	....	10
3. Kintisuttavaṇṇanā	....	....	18
4. Sāmagāmasuttavaṇṇanā	....	....	21
5. Sunakkhattasuttavaṇṇanā	....	....	34
6. Āneñjasappāyasuttavaṇṇanā	....	....	38
7. Gaṇakamoggallānasuttavaṇṇanā	....	....	46
8. Gopakamoggallānasuttavaṇṇanā	....	....	47
9. Mahāpuṇṇamasuttavaṇṇanā	....	....	50
10. Cūḷapuṇṇamasuttavaṇṇanā	....	....	53
2. Anupadavagga			
1. Anupadasuttavaṇṇanā	....	....	56
2. Chabbisodhanasuttavaṇṇanā	....	....	62
3. Sappurisadhammasuttavaṇṇanā	....	....	67
4. Sevitabbāsevitabbasuttavaṇṇanā	....	....	68
5. Bahudhātukasuttavaṇṇanā	....	....	70
6. Isigilisuttavaṇṇanā	....	....	89
7. Mahācattārīsakasuttavaṇṇanā	....	....	92
8. Ānāpānassatisuttavaṇṇanā	....	....	96
9. Kāyagatāsatisuttavaṇṇanā	....	....	102
10. Saṅkhārupapattisuttavaṇṇanā	....	....	104

ဥပရိပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာ

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၁-ဒေဝဒဟဝဂ္ဂ			
၁-ဒေဝဒဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁
၂-ပဉ္စတ္တယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀
၃-ကိန္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈
၄-သာမဂါမသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁
၅-သုနက္ခတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄
၆-အာနေဉ္ဇသပ္ပါယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈
၇-ဂဏကမောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၆
၈-ဂောပကမောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၇
၉-မဟာပုဏ္ဏမသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၀
၁၀-စူဠပုဏ္ဏမသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၃
၂-အနုပဒဝဂ္ဂ			
၁-အနုပဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၆
၂-ဆဗ္ဗိသောဓနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၂
၃-သပ္ပုရိသဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၇
၄-သေဝိတဗ္ဗာသေဝိတဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၈
၅-ဗဟုဓာတုကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၀
၆-ဣသိဂိလိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၈၉
၇-မဟာစတ္တာရီသကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၂
၈-အာနာပါနဿတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၆
၉-ကာယဂတာသတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၂
၁၀-သင်္ခါရုပပတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၄

Mātikā			Piṭṭhaṅka
3. Suññatavagga			
1. Cūḷasuññatasuttavaṇṇanā	....	....	107
2. Mahāsuññatasuttavaṇṇanā	....	....	110
3. Acchariya-abbhutasuttavaṇṇanā	....	....	119
4. Bākulasuttavaṇṇanā	....	....	135
5. Dantabhūmisuttavaṇṇanā	....	....	140
6. Bhūmijasuttavaṇṇanā	....	....	142
7. Anuruddhasuttavaṇṇanā	....	....	142
8. Upakkilesasuttavaṇṇanā	....	....	144
9. Bālapaṇḍitasuttavaṇṇanā	....	....	149
Cakkaratanavaṇṇanā	....	....	152
Hatthiratanavaṇṇanā	....	....	159
Assaratanavaṇṇanā	....	....	160
Maṇiratanavaṇṇanā	....	....	160
Itthiratanavaṇṇanā	....	....	161
Gahapatiratanavaṇṇanā	....	....	162
Pariṇāyakaratanavaṇṇanā	....	....	162
10. Devadūtasuttavaṇṇanā	....	....	163
4. Vibhaṅgavagga			
1. Bhaddekarattasuttavaṇṇanā	....	....	170
2. Ānandabhaddekarattasuttavaṇṇanā	....	....	172
3. Mahākaccānabhaddekarattasuttavaṇṇanā	....	....	172
4. Lomasakaṅgiyabhaddekarattasuttavaṇṇanā	....	....	174
5. Cūḷakammavibhaṅgasuttavaṇṇanā	....	....	175
6. Mahākammavibhaṅgasuttavaṇṇanā	....	....	181
7. Saḷāyatanavibhaṅgasuttavaṇṇanā	....	....	185
8. Uddesavibhaṅgasuttavaṇṇanā	....	....	190

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၃-သုညတဝဂ္ဂ			
၁-စူဠသုညတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၇
၂-မဟာသုညတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၀
၃-အစ္ဆရိယအဗ္ဘုတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၉
၄-ဗာကုလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၅
၅-ဒန္တဘူမိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၀
၆-ဘူမိဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၂
၇-အနုရုဒ္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၂
၈-ဥပက္ကိလေသသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၄
၉-ဗာလပဏ္ဍိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၉
စက္ကရတနဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၂
ဟတ္ထိရတနဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၉
အဿရတနဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၀
မဏိရတနဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၀
ဣတ္ထိရတနဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၁
ဂဟပတိရတနဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၂
ပရိဏာယကရတနဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၂
၁၀-ဒေဝဒူတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၃
၄-ဝိဘင်္ဂဝဂ္ဂ			
၁-ဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၀
၂-အာနန္ဒဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၂
၃-မဟာကစ္စာနဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၂
၄-လောမသကင်္ဂိယဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၄
၅-စူဠကမ္မဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၅
၆-မဟာကမ္မဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၁
၇-သဠာယတနဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၅
၈-ဥဒ္ဒေသဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၀

Mātikā Piṭṭhaṅka

9. Araṇavibhaṅgasuttavaṇṇanā 192
10. Dhātuvibhaṅgasuttavaṇṇanā 194
11. Saccavibhaṅgasuttavaṇṇanā 217
12. Dakkhiṇāvibhaṅgasuttavaṇṇanā 219

5. Saḷāyatanavagga

1. Anāthapiṇḍikovādasuttavaṇṇanā 229
2. Channovādasuttavaṇṇanā 232
3. Puṇṇovādasuttavaṇṇanā 233
4. Nandakovādasuttavaṇṇanā 239
5. Rāhulovādasuttavaṇṇanā 243
6. Chachakkasuttavaṇṇanā 245
7. Mahāsaḷāyatanikasuttavaṇṇanā 247
8. Nagaravindeyyasuttavaṇṇanā 249
9. Piṇḍapātapārisuddhisuttavaṇṇanā 249
10. Indriyabhāvanāsuttavaṇṇanā 250
Nigamanakathā 253

Uparipaṇṇāsaṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ ပိဋ္ဌင်္က

၉-အရဏဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၉၂
၁၀-ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၉၄
၁၁-သစ္စဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၁၇
၁၂-ဒက္ခိဏာဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၁၉

၅-သဠာယတနဝဂ္ဂ

၁-အနာထပိဏ္ဍိကောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၂၉
၂-ဆန္နောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၂
၃-ပုဏ္ဏောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၃
၄-နန္ဒကောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၉
၅-ရာဟုလောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄၃
၆-ဆဆက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄၅
၇-မဟာသဠာယတနိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄၇
၈-နဂရဝိန္ဒေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄၉
၉-ပိဏ္ဍပါတပါရိသုဒ္ဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄၉
၁၀-ဣန္ဒြိယဘာဝနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၅၀
နိဂမနကထာ ၂၅၃

ဥပရိပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာယ
မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Majjhimanikāya

Uparipaṇṇāsaṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

1. Devadahavagga

1. Devadahasuttavaṇṇanā

1. **Evaṁ me sutan**ti Devadahasuttaṁ. Tattha **Devadahaṁ nāmā**ti devā vuccanti rājāno, tattha ca Sakyarājūnaṁ maṅgalapokkharaṇī ahosi pāsādikā ārakkhasampannā, sā devānaṁ dahattā “Devadahan”ti paññāyittha, tadupādāya sopi nigamo Devadahantveva saṅkhaṁ gato. Bhagavā taṁ nigamaṁ nissāya Lumbinivane viharati. **Sabbaṁ taṁ pubbekatahetū**ti pubbe katakammapaccayā. Iminā kammavedanañca kiriyavedanañca paṭikkhipitvā ekaṁ vipākavedanameva sampaṭicchantīti dasseti. **Evaṁvādino bhikkhave nigaṇṭhā**ti iminā pubbe aniyametvā vuttaṁ niyametvā dasseti.

Ahuvamheva mayanti idaṁ Bhagavā tesaṁ ajānanabhāvaṁ jānantova kevalaṁ kalisāsanaṁ āropetukāmo pucchati. Ye hi “mayaṁ ahuvamhā”tipi na jānanti, te kathaṁ kammassa katabhāvaṁ vā akatabhāvaṁ vā jānissanti. Uttaripucchāyapi es’eva nayo.

2. **Evaṁ santeti** Cūḷadukkhakkhandhe[1] Mahānigaṇṭhassa vacane sacce[2] santeti attho, idha pana ettakassa ṭhānassa tumhākaṁ ajānanabhāve santeti attho. **Na kallan**ti na yuttaṁ.

---

1. Ma 1. 130 piṭṭhe. 2. Sace (Sī)

မဇ္ဈိမနိကာယ

ဥပရိပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

၁-ဒေဝဒဟဝဂ္ဂ

၁-ဒေဝဒဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဒေဝဒဟသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဒေဝဒဟံ နာမာ**တိ ဒေဝါ ဝုစ္စန္တိ ရာဇာနော၊ တတ္ထ စ သကျရာဇူနံ မင်္ဂလပေါက္ခရဏီ အဟောသိ ပါသာဒိကာ အာရက္ခသမ္ပန္နာ၊ သာ ဒေဝါနံ ဒဟတ္တာ “ဒေဝဒဟ”န္တိ ပညာယိတ္ထ၊ တဒုပါဒါယ သောပိ နိဂမော ဒေဝဒဟန္တွေဝ သင်္ခံ ဂတော။ ဘဂဝါ တံ နိဂမံ နိဿာယ လုမ္ဗိနိဝနေ ဝိဟရတိ။ **သဗ္ဗံ တံ ပုဗ္ဗေကတဟေတူ**တိ ပုဗ္ဗေ ကတကမ္မပစ္စယာ။ ဣမိနာ ကမ္မဝေဒနဉ္စ ကိရိယဝေဒနဉ္စ ပဋိက္ခိပိတွာ ဧကံ ဝိပါကဝေဒနမေဝ သမ္ပဋိစ္ဆန္တီတိ ဒဿေတိ။ **ဧဝံဝါဒိနော ဘိက္ခဝေ နိဂဏ္ဌာ**တိ ဣမိနာ ပုဗ္ဗေ အနိယမေတွာ ဝုတ္တံ နိယမေတွာ ဒဿေတိ။

အဟုဝမှေဝ မယန္တိ ဣဒံ ဘဂဝါ တေသံ အဇာနနဘာဝံ ဇာနန္တောဝ ကေဝလံ ကလိသာသနံ အာရောပေတုကာမော ပုစ္ဆတိ။ ယေ ဟိ ‘‘မယံ အဟုဝမှာ’’တိပိ န ဇာနန္တိ၊ တေ ကထံ ကမ္မဿ ကတဘာဝံ ဝါ အကတဘာဝံ ဝါ ဇာနိဿန္တိ။ ဥတ္တရိပုစ္ဆာယပိ ဧသေဝ နယော။

၂။ **ဧဝံ သန္တေ**တိ စူဠဒုက္ခက္ခန္ဓေ[၁] မဟာနိဂဏ္ဌဿ ဝစနေ သစ္စေ[၂] သန္တေတိ အတ္ထော၊ ဣဓ ပန ဧတ္တကဿ ဌာနဿ တုမှာကံ အဇာနနဘာဝေ သန္တေတိ အတ္ထော။ **န ကလ္လ**န္တိ န ယုတ္တံ။

၁-မ ၁-၁၃၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သစေ (သီ)

3. **Gāḷhūpalepanenā**ti[1] bahalūpalepanena, punappunaṁ visarañjitena, na pana khaliyā littena viya. **Esaniyā**ti esanisalākāya antamaso nantakavaṭṭiyāpi. **Eseyyā**ti gambhīraṁ vā uttānaṁ vāti vīmaṁseyya. **Agadaṅgāran**ti jhāmaharitakassa vā āmalakassa vā cuṇṇaṁ. **Odaheyyā**ti pakkhipeyya. **Arogo**ti-ādi Māgaṇḍiyasutte[2] vuttameva.

Evameva khoti ettha idaṁ opammasaṁsandanaṁ, sallena viddhassa hi viddhakāle vedanāya pākaṭakālo viya imesaṁ "mayaṁ pubbe ahuvamhā vā[3] no vā, pāpakammaṁ akaramhā[4] vā no vā, evarūpaṁ vā pāpaṁ karamhā"ti jānanakālo siyā. Vaṇamukhassa parikantanādīsu catūsu kālesu vedanāya pākaṭakālo viya "ettakaṁ vā no dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ, ettake vā nijjiṇṇe sabbameva dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissati, suddhante patiṭṭhitā nāma bhavissāmā"ti jānanakālo siyā. Aparabhāge phāsubhāvajānanakālo viya diṭṭheva dhamme akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya jānanakālo siyā. Evamettha ekāya upamāya tayo atthā, catūhi upamāhi eko attho paridīpito.

4. Ime pana tato ekampi na jānanti, virajjhitvā gate salle aviddhova "viddhosi mayā"ti paccatthikassa vacanappamāṇen'eva "viddhosmī"ti saññaṁ uppādetvā dukkhappattapuriso viya kevalaṁ Mahānigaṇṭhassa vacanappamāṇena sabbametaṁ saddahantā evaṁ sallopamāya[5] Bhagavatā niggahitā paccāharituṁ asakkontā yathā nāma dubbalo sunakho migaṁ uṭṭhāpetvā sāmikassa abhimukhaṁ karitvā attanā osakkati, evaṁ Mahānigaṇṭhassa matthake vādaṁ pakkhipantā **Nigaṇṭho āvuso**ti-ādimāhaṁsu.

5. Atha ne Bhagavā sācariyake niggaṇhanto **pañca kho ime**ti-ādimāha. **Tatrāyasmantānan**ti tesu pañcasu dhammesu āyasmantānaṁ. **Kā atītaṁse Satthari saddhā**ti atītaṁsavādimhi Satthari kā saddhā. Yā atītavādaṁ saddahantānaṁ tumhākaṁ Mahānigaṇṭhassa saddhā, sā katamā.

1. Gāḷhapalepanenāti (Ka)
2. Ma 2. 173 piṭṭhe.
3. Ahumhā vā (Sī, Syā)
4. Akarimhā (Syā)
5. Evamāgantukasallupamāya (Syā, Ka)

၃။ **ဂါဠှူပလေပနေနာ**တိ[၁] ဗဟလူပလေပနေန၊ ပုနပ္ပုနံ ဝိသရဉ္ဇိတေန၊ န ပန ခလိယာ လိတ္တေန ဝိယ။ **ဧသနိယာ**တိ ဧသနိသလာကာယ အန္တမသော နန္တကဝဋ္ဋိယာပိ။ **ဧသေယျာ**တိ ဂမ္ဘီရံ ဝါ ဥတ္တာနံ ဝါတိ ဝီမံသေယျ။ **အဂဒင်္ဂါရ**န္တိ ဈာမဟရိတကဿ ဝါ အာမလကဿ ဝါ စုဏ္ဏံ။ **ဩဒဟေယျာ**တိ ပက္ခိပေယျ။ **အရောဂေါ**တိအာဒိ မာဂဏ္ဍိယသုတ္တေ[၂] ဝုတ္တမေဝ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဧတ္ထ ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ၊ သလ္လေန ဝိဒ္ဓဿ ဟိ ဝိဒ္ဓကာလေ ဝေဒနာယ ပါကဋကာလော ဝိယ ဣမေသံ "မယံ ပုဗ္ဗေ အဟုဝမှာ ဝါ[၃] နော ဝါ၊ ပါပကမ္မံ အကရမှာ[၄] ဝါ နော ဝါ၊ ဧဝရူပံ ဝါ ပါပံ ကရမှာ"တိ ဇာနနကာလော သိယာ။ ဝဏမုခဿ ပရိကန္တနာဒီသု စတူသု ကာလေသု ဝေဒနာယ ပါကဋကာလော ဝိယ "ဧတ္တကံ ဝါ နော ဒုက္ခံ နိဇ္ဇိဏ္ဏံ၊ ဧတ္တကေ ဝါ နိဇ္ဇိဏ္ဏေ သဗ္ဗမေဝ ဒုက္ခံ နိဇ္ဇိဏ္ဏံ ဘဝိဿတိ၊ သုဒ္ဓန္တေ ပတိဋ္ဌိတာ နာမ ဘဝိဿာမာ"တိ ဇာနနကာလော သိယာ။ အပရဘာဂေ ဖာသုဘာဝဇာနနကာလော ဝိယ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပဟာနာယ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဥပသမ္ပဒါယ ဇာနနကာလော သိယာ။ ဧဝမေတ္ထ ဧကာယ ဥပမာယ တယော အတ္ထာ, စတူဟိ ဥပမာဟိ ဧကော အတ္ထော ပရိဒီပိတော။

၄။ ဣမေ ပန တတော ဧကမ္ပိ န ဇာနန္တိ၊ ဝိရဇ္ဈိတွာ ဂတေ သလ္လေ အဝိဒ္ဓေါဝ "ဝိဒ္ဓေါသိ မယာ"တိ ပစ္စတ္ထိကဿ ဝစနပ္ပမာဏေနေဝ "ဝိဒ္ဓေါသ္မိ"တိ သညံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဒုက္ခပ္ပတ္တပုရိသော ဝိယ ကေဝလံ မဟာနိဂဏ္ဌဿ ဝစနပ္ပမာဏေန သဗ္ဗမေတံ သဒ္ဒဟန္တာ ဧဝံ သလ္လောပမာယ[၅] ဘဂဝတာ နိဂ္ဂဟိတာ ပစ္စာဟရိတုံ အသက္ကောန္တာ ယထာ နာမ ဒုဗ္ဗလော သုနခေါ မိဂံ ဥဋ္ဌာပေတွာ သာမိကဿ အဘိမုခံ ကရိတွာ အတ္တနာ ဩသက္ကတိ၊ ဧဝံ မဟာနိဂဏ္ဌဿ မတ္ထကေ ဝါဒံ ပက္ခိပန္တာ **နိဂဏ္ဌော အာဝုသော**တိအာဒိမာဟံသု။

၅။ အထ နေ ဘဂဝါ သာစရိယကေ နိဂ္ဂဏှန္တော **ပဉ္စ ခေါ ဣမေ**တိအာဒိမာဟ။ **တတြာယသ္မန္တာန**န္တိ တေသု ပဉ္စသု ဓမ္မေသု အာယသ္မန္တာနံ။ **ကာ အတီတံသေ သတ္ထရိ သဒ္ဓါ**တိ အတီတံသဝါဒိမှိ သတ္ထရိ ကာ သဒ္ဓါ။ ယာ အတီတဝါဒံ သဒ္ဒဟန္တာနံ တုမှာကံ မဟာနိဂဏ္ဌဿ သဒ္ဓါ၊ သာ ကတမာ။

၁-ဂါဠှပလေပနေနာတိ (က)
၂-မ ၂-၁၇၃-ပိဋ္ဌေ။
၃-အဟုမှာ ဝါ (သီ၊ သျာ)
၄-အကရိမှာ (သျာ)
၅-ဧဝမာဂန္တုကသလ္လုပမာယ (သျာ၊ က)

Kiṁ bhūtatthā abhūtatthā, bhūtavipākā abhūtavipākāti[1] pucchati. Sesapadesupi es'eva nayo. **Sahadhammikan**ti sahetukaṁ sakāraṇaṁ. **Vādapaṭihāran**ti paccāgamanakavādaṁ. Ettāvatā tesaṁ "apanetha saddhaṁ, sabbadubbalā esā"ti saddhāchedakavādaṁ nāma dasseti.

6. **Avijjā aññāṇā**ti avijjāya aññāṇena. **Sammohā**ti sammohena. **Vipaccethā**ti viparītato saddahatha, vipallāsaggāhaṁ vā gaṇhathāti attho.

7. **Diṭṭhadhammavedanīyan**ti imasmiṁ yeva attabhāve vipākadāyakaṁ. **Upakkamenā**ti payogena. **Padhānenā**ti vīriyena. **Samparāyavedanīyan**ti dutiye vā tatiye vā attabhāve vipākadāyakaṁ. **Sukhavedanīyan**ti iṭṭhārammaṇavipākadāyakaṁ kusalakammaṁ. Viparītaṁ **dukkhavedanīyaṁ. Paripakkavedanīyan**ti paripakke nipphanne attabhāve vedanīyaṁ, diṭṭhadhammavedanīyassevetaṁ adhivacanaṁ. **Aparipakkavedanīyan**ti aparipakke attabhāve vedanīyaṁ, samparāyavedanīyassevetaṁ adhivacanaṁ. Evaṁ santepi ayamettha viseso—yaṁ paṭhamavaye kataṁ paṭhamavaye vā majjhimavaye vā pacchimavaye vā vipākaṁ deti, majjhimavaye kataṁ majjhimavaye vā pacchimavaye vā vipākaṁ deti, pacchimavaye kataṁ tattheva vipākaṁ deti, taṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ nāma. Yaṁ pana sattadivasabbhantare vipākaṁ deti, taṁ paripakkavedanīyaṁ nāma. Taṁ kusalampi hoti akusalampi.

Tatrimāni vatthūni—**Puṇṇo** nāma kira duggatamanusso Rājagahe Sumanaseṭṭhiṁ nissāya vasati. Tamenaṁ ekadivasaṁ nagaramhi nakkhatte saṁghuṭṭhe seṭṭhi āha "sace ajja kasissasi, dve ca goṇe naṅgalañca[2] labhissasi. Kiṁ nakkhattaṁ kīḷissasi, kasissasī"ti. Kiṁ me nakkhattena, kasissāmīti. Tena hi ye goṇe icchasi, te gahetvā kasāhīti. So kasituṁ gato. Taṁ divasaṁ Sāriputtatthero nirodhā vuṭṭhāya "kassa saṅgahaṁ karomī"ti āvajjanto Puṇṇaṁ disvā pattacīvaraṁ ādāya tassa kasanaṭṭhānaṁ gato. Puṇṇo kasiṁ ṭhapetvā therassa dantakaṭṭhaṁ datvā mukhodakaṁ adāsi. Thero sarīraṁ paṭijaggitvā kammantassa[3]

1. Kiṁ bhūtatthā abhūtavipākā, abhūtatthā bhūtavipākāti (Sī)
2. Navanaṅgalañca (Ka)
3. Kasantassa (Ka)

ကိံ ဘူတတ္ထာ အဘူတတ္ထာ၊ ဘူတဝိပါကာ အဘူတဝိပါကာတိ[၁] ပုစ္ဆတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **သဟဓမ္မိကန္တိ** သဟေတုကံ သကာရဏံ။ **ဝါဒပဋိဟာရန္တိ** ပစ္စာဂမနကဝါဒံ။ ဧတ္တာဝတာ တေသံ "အပနေထ သဒ္ဓံ၊ သဗ္ဗဒုဗ္ဗလာ ဧသာ"တိ သဒ္ဓါဆေဒကဝါဒံ နာမ ဒဿေတိ။

၆။ **အဝိဇ္ဇာ အညာဏာ**တိ အဝိဇ္ဇာယ အညာဏေန။ **သမ္မောဟာ**တိ သမ္မောဟေန။ **ဝိပစ္စေထာ**တိ ဝိပရီတတော သဒ္ဒဟထ၊ ဝိပလ္လာသဂ္ဂါဟံ ဝါ ဂဏှထာတိ အတ္ထော။

၇။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယန္တိ** ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ ဝိပါကဒါယကံ။ **ဥပက္ကမေနာ**တိ ပယောဂေန။ **ပဓာနေနာ**တိ ဝီရိယေန။ **သမ္ပရာယဝေဒနီယန္တိ** ဒုတိယေ ဝါ တတိယေ ဝါ အတ္တဘာဝေ ဝိပါကဒါယကံ။ **သုခဝေဒနီယန္တိ** ဣဋ္ဌာရမ္မဏဝိပါကဒါယကံ ကုသလကမ္မံ။ ဝိပရီတံ **ဒုက္ခဝေဒနီယံ။ ပရိပက္ကဝေဒနီယန္တိ** ပရိပက္ကေ နိပ္ဖန္နေ အတ္တဘာဝေ ဝေဒနီယံ၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယဿေဝေတံ အဓိဝစနံ။ **အပရိပက္ကဝေဒနီယန္တိ** အပရိပက္ကေ အတ္တဘာဝေ ဝေဒနီယံ၊ သမ္ပရာယဝေဒနီယဿေဝေတံ အဓိဝစနံ။ ဧဝံ သန္တေပိ အယမေတ္ထ ဝိသေသော—ယံ ပဌမဝယေ ကတံ ပဌမဝယေ ဝါ မဇ္ဈိမဝယေ ဝါ ပစ္ဆိမဝယေ ဝါ ဝိပါကံ ဒေတိ၊ မဇ္ဈိမဝယေ ကတံ မဇ္ဈိမဝယေ ဝါ ပစ္ဆိမဝယေ ဝါ ဝိပါကံ ဒေတိ၊ ပစ္ဆိမဝယေ ကတံ တတ္ထေဝ ဝိပါကံ ဒေတိ၊ တံ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ နာမ။ ယံ ပန သတ္တဒိဝသဗ္ဘန္တရေ ဝိပါကံ ဒေတိ၊ တံ ပရိပက္ကဝေဒနီယံ နာမ။ တံ ကုသလမ္ပိ ဟောတိ အကုသလမ္ပိ။

တတြိမာနိ ဝတ္ထူနိ—**ပုဏ္ဏော** နာမ ကိရ ဒုဂ္ဂတမနုဿော ရာဇဂဟေ သုမနသေဋ္ဌိံ နိဿာယ ဝသတိ။ တမေနံ ဧကဒိဝသံ နဂရမှိ နက္ခတ္တေ သံဃုဋ္ဌေ သေဋ္ဌိ အာဟ "သစေ အဇ္ဇ ကသိဿသိ၊ ဒွေ စ ဂေါဏေ နင်္ဂလဉ္စ[၂] လဘိဿသိ။ ကိံ နက္ခတ္တံ ကီဠိဿသိ, ကသိဿသီ"တိ။ ကိံ မေ နက္ခတ္တေန, ကသိဿာမီတိ။ တေန ဟိ ယေ ဂေါဏေ ဣစ္ဆသိ၊ တေ ဂဟေတွာ ကသာဟီတိ။ သော ကသိတုံ ဂတော။ တံ ဒိဝသံ သာရိပုတ္တတ္ထေရော နိရောဓာ ဝုဋ္ဌာယ "ကဿ သင်္ဂဟံ ကရောမီ"တိ အာဝဇ္ဇန္တော ပုဏ္ဏံ ဒိသွာ ပတ္တစီဝရံ အာဒါယ တဿ ကသနဋ္ဌာနံ ဂတော။ ပုဏ္ဏော ကသိံ ဌပေတွာ ထေရဿ ဒန္တကဋ္ဌံ ဒတွာ မုခေါဒကံ အဒါသိ။ ထေရော သရီရံ ပဋိဇဂ္ဂိတွာ ကမ္မန္တဿ[၃]

၁-ကိံ ဘူတတ္ထာ အဘူတဝိပါကာ၊ အဘူတတ္ထာ ဘူတဝိပါကာတိ (သီ)
၂-နဝနင်္ဂလဉ္စ (က)
၃-ကသန္တဿ (က)

avidūre nisīdi bhattābhihāraṁ olokento. Athassa bhariyaṁ bhattaṁ āharantiṁ disvā antarāmagge yeva attānaṁ dassesi.

Sā sāmikassa āhaṭabhattaṁ therassa patte pakkhipitvā puna gantvā aññaṁ bhattaṁ sampādetvā divā agamāsi. Puṇṇo ekavāraṁ kasitvā nisīdi. Sāpi bhattaṁ gahetvā āgacchantī āha "sāmi pātova te bhattaṁ āhariyittha, antarāmagge pana Sāriputtattheraṁ disvā taṁ tassa datvā aññaṁ pacitvā āharantiyā me ussūro jāto, mā kujjhi sāmī"ti. Bhaddakaṁ te bhadde kataṁ, mayā therassa pātova dantakaṭṭhañca mukhodakañca dinnaṁ, amhākaṁyevānena[1] piṇḍapātopi paribhutto, ajja therena katasamaṇadhammassa mayaṁ bhāgino jātāti cittaṁ pasādesi[2]. Ekavāraṁ kasitaṭṭhānaṁ suvaṇṇameva ahosi. So bhuñjitvā kasitaṭṭhānaṁ olokento vijjotamānaṁ disvā uṭṭhāya yaṭṭhiyā paharitvā rattasuvaṇṇabhāvaṁ jānitvā "rañño akathetvā paribhuñjituṁ na sakkā"ti gantvā rañño ārocesi. Rājā taṁ sabbaṁ sakaṭehi āharāpetvā rājaṅgaṇe rāsiṁ kāretvā "kassimasmiṁ nagare ettakaṁ suvaṇṇaṁ atthī"ti pucchi. Kassaci natthīti ca vutte seṭṭhiṭṭhānamassa adāsi. So **Puṇṇaseṭṭhi** nāma jāto.

Aparampi vatthu—tasmiṁ yeva Rājagahe **Kāḷavaḷiyo**[3] nāma duggato atthi. Tassa bhariyā paṇṇambilayāguṁ paci. Mahākassapatthero nirodhā vuṭṭhāya "kassa saṅgahaṁ karomī"ti āvajjanto taṁ disvā gantvā gehadvāre aṭṭhāsi. Sā pattaṁ gahetvā sabbaṁ tattha pakkhipitvā therassa adāsi, thero vihāraṁ gantvā Satthu upanāmesi. Satthā attano yāpanamattaṁ gaṇhi, sesaṁ pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ pahosi. Kāḷavaḷiyopi taṁ ṭhānaṁ patto cūḷakaṁ labhi. Mahākassapo Satthāraṁ Kāḷavaḷiyassa vipākaṁ pucchi. Satthā "ito sattame divase seṭṭhicchattaṁ labhissatī"ti āha. Kāḷavaḷiyo taṁ kathaṁ sutvā gantvā bhariyāya ārocesi.

Tadā ca rājā nagaraṁ anusañcaranto bahinagare jīvasūle nisinnaṁ purisaṁ addasa. Puriso rājānaṁ disvā uccāsaddaṁ akāsi "tumhākaṁ

---

1. Amhākaṁ yeva dānena (Syā), amhākaṁ yeva therena (Ka)
2. Jātā cittaṁ pasādehīti (Ka)
3. Kāḷaviḷaṅgiko (Sī)

အဝိဒူရေ နိသီဒိ ဘတ္တာဘိဟာရံ ဩလောကေန္တော။ အထဿ ဘရိယံ ဘတ္တံ အာဟရန္တိံ ဒိသွာ အန္တရာမဂ္ဂေယေဝ အတ္တာနံ ဒဿေသိ။

သာ သာမိကဿ အာဟဋဘတ္တံ ထေရဿ ပတ္တေ ပက္ခိပိတွာ ပုန ဂန္တွာ အညံ ဘတ္တံ သမ္ပာဒေတွာ ဒိဝါ အဂမာသိ။ ပုဏ္ဏော ဧကဝါရံ ကသိတွာ နိသီဒိ။ သာပိ ဘတ္တံ ဂဟေတွာ အာဂစ္ဆန္တီ အာဟ "သာမိ ပါတောဝ တေ ဘတ္တံ အာဟရိယိတ္ထ၊ အန္တရာမဂ္ဂေ ပန သာရိပုတ္တတ္ထေရံ ဒိသွာ တံ တဿ ဒတွာ အညံ ပစိတွာ အာဟရန္တိယာ မေ ဥဿူရော ဇာတော၊ မာ ကုဇ္ဈိ သာမီ"တိ။ ဘဒ္ဒကံ တေ ဘဒ္ဒေ ကတံ၊ မယာ ထေရဿ ပါတောဝ ဒန္တကဋ္ဌဉ္စ မုခေါဒကဉ္စ ဒိန္နံ၊ အမှာကံယေဝါနေန[၁] ပိဏ္ဍပါတောပိ ပရိဘုတ္တော၊ အဇ္ဇ ထေရေန ကတသမဏဓမ္မဿ မယံ ဘာဂိနော ဇာတာတိ စိတ္တံ ပသာဒေသိ[၂]။ ဧကဝါရံ ကသိတဋ္ဌာနံ သုဝဏ္ဏမေဝ အဟောသိ။ သော ဘုဉ္ဇိတွာ ကသိတဋ္ဌာနံ ဩလော-ကေန္တော ဝိဇ္ဇောတမာနံ ဒိသွာ ဥဋ္ဌာယ ယဋ္ဌိယာ ပဟရိတွာ ရတ္တသုဝဏ္ဏဘာဝံ ဇာနိတွာ "ရညော အကထေတွာ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ န သက္ကာ"တိ ဂန္တွာ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ တံ သဗ္ဗံ သကဋေဟိ အာဟရာပေတွာ ရာဇင်္ဂဏေ ရာသိံ ကာရေတွာ "ကဿိမသ္မိံ နဂရေ ဧတ္တကံ သုဝဏ္ဏံ အတ္ထီ"တိ ပုစ္ဆိ။ ကဿစိ နတ္ထီတိ စ ဝုတ္တေ သေဋ္ဌိဋ္ဌာနမဿ အဒါသိ။ သော **ပုဏ္ဏသေဋ္ဌိ** နာမ ဇာတော။

အပရမ္ပိ ဝတ္ထု—တသ္မိံယေဝ ရာဇဂဟေ **ကာဠဝဠိယော**[၃] နာမ ဒုဂ္ဂတော အတ္ထိ။ တဿ ဘရိယာ ပဏ္ဏမ္ဗိလယာဂုံ ပစိ။ မဟာကဿပတ္ထေရော နိရောဓာ ဝုဋ္ဌာယ "ကဿ သင်္ဂဟံ ကရောမီ"တိ အာဝဇ္ဇန္တော တံ ဒိသွာ ဂန္တွာ ဂေဟဒွါရေ အဋ္ဌာသိ။ သာ ပတ္တံ ဂဟေတွာ သဗ္ဗံ တတ္ထ ပက္ခိပိတွာ ထေရဿ အဒါသိ၊ ထေရော ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သတ္ထု ဥပနာမေသိ။ သတ္ထာ အတ္တနော ယာပနမတ္တံ ဂဏှိ၊ သေသံ ပဉ္စန္နံ ဘိက္ခုသတာနံ ပဟောသိ။ ကာဠဝဠိယောပိ တံ ဌာနံ ပတ္တော စူဠကံ လဘိ။ မဟာကဿပေါ သတ္ထာရံ ကာဠဝဠိယဿ ဝိပါကံ ပုစ္ဆိ။ သတ္ထာ "ဣတော သတ္တမေ ဒိဝသေ သေဋ္ဌိစ္ဆတ္တံ လဘိဿတီ"တိ အာဟ။ ကာဠဝဠိယော တံ ကထံ သုတွာ ဂန္တွာ ဘရိယာယ အာရောစေသိ။

တဒါ စ ရာဇာ နဂရံ အနုသဉ္စရန္တော ဗဟိနဂရေ ဇီဝသူလေ နိသိန္နံ ပုရိသံ အဒ္ဒသ။ ပုရိသော ရာဇာနံ ဒိသွာ ဥစ္စာသဒ္ဒံ အကာသိ "တုမှာကံ

၁-အမှာကံယေဝ ဒါနေန (သျာ)၊ အမှာကံယေဝ ထေရေန (က)
၂-ဇာတာ စိတ္တံ ပသာဒေဟီတိ (က)
၃-ကာဠဝိဠင်္ဂိကော (သီ)

me bhuñjanabhattaṁ pahiṇatha devā”ti. Rājā “pesessāmī”ti vatvā sāyamāsabhatte upanīte saritvā “imaṁ harituṁ samatthaṁ jānāthā”ti āha, nagare sahassabhaṇḍikaṁ cāresuṁ. Tatiyavāre Kāḷavaḷiyassa bhariyā aggahesi. Atha naṁ rañño dassesuṁ, sā purisavesaṁ gahetvā pañcāvudhasannaddhā bhattapātiṁ gahetvā nagarā nikkhami. Bahinagare tāle adhivattho **Dīghatālo** nāma yakkho taṁ rukkhamūlena gacchantiṁ disvā “tiṭṭha tiṭṭha bhakkhosi me”ti āha. Nāhaṁ tava bhakkho, rājadūto ahanti. Kattha gacchasīti. Jīvasūle nisinnassa purisassa santikanti. Mamapi ekaṁ sāsanaṁ harituṁ sakkhissasīti. Āma sakkhissāmīti. “Dīghatālassa bhariyā Sumanadevarājadhītā kāḷī puttaṁ vijātā”ti āroceyyāsi. Imasmiṁ tālamūle satta nidhikumbhiyo[1] atthi, tā tvaṁ gaṇheyyāsīti. Sā “Dīghatālassa bhariyā Sumanadevarājadhītā Kāḷī puttaṁ vijātā”ti ugghosentī agamāsi.

Sumanadevo yakkhasamāgame nisinno sutvā “eko manusso amhākaṁ piyapavattiṁ āharati, pakkosatha nan”ti sāsanaṁ sutvā pasanno “imassa rukkhassa parimaṇḍalacchāyāya pharaṇaṭṭhāne nidhikumbhiyo tuyhaṁ dammī”ti āha. Jīvasūle nisinnapuriso bhattaṁ bhuñjitvā mukhapuñchanakāle itthiphassoti ñatvā cūḷāya ḍaṁsi, sā asinā attano cūḷaṁ chinditvā rañño santikaṁ yeva gatā. Rājā bhattabhojitabhāvo kathaṁ jānitabboti. Cūḷasaññāyāti vatvā rañño ācikkhitvā taṁ dhanaṁ āharāpesi. Rājā aññassa ettakaṁ dhanaṁ nāma atthīti. N’atthi devāti. Rājā tassā patiṁ tasmiṁ nagare dhanaseṭṭhiṁ akāsi. **Mallikāyapi** deviyā vatthu kathetabbaṁ. Imāni tāva **kusalakamme vatthūni.**

Nandamāṇavako pana Uppalavaṇṇāya theriyā vippaṭipajji, tassa mañcato uṭṭhāya nikkhamitvā gacchantassa mahāpathavī bhijjitvā okāsamadāsi, tattheva mahānarakaṁ paviṭṭho. **Nando**pi goghātako paṇṇāsa vassāni goghātakakammaṁ katvā ekadivasaṁ bhojanakāle maṁsaṁ alabhanto ekassa jīvamānakagoṇassa jivhaṁ chinditvā aṅgāresu pacāpetvā khādituṁ āraddho. Athassa jivhā mūle chijjitvā bhattapātiyaṁ yeva patitā, so viravanto kālaṁ katvā niraye nibbatti. **Nandopi yakkho** aññena

1. Dhanakumbhiyo (Sī)

မေ ဘုဉ္ဇနဘတ္တံ ပဟိဏထ ဒေဝါ”တိ။ ရာဇာ “ပေသေဿာမီ”တိ ဝတွာ သာယမာသဘတ္တေ ဥပနီတေ သရိတွာ “ဣမံ ဟရိတုံ သမတ္ထံ ဇာနာထာ”တိ အာဟ၊ နဂရေ သဟဿဘဏ္ဍိကံ စာရေသုံ။ တတိယဝါရေ ကာဠဝဠိယဿ ဘရိယာ အဂ္ဂဟေသိ။ အထ နံ ရညော ဒဿေသုံ၊ သာ ပုရိသဝေသံ ဂဟေတွာ ပဉ္စာဝုဓသန္နဒ္ဓါ ဘတ္တပါတိံ ဂဟေတွာ နဂရာ နိက္ခမိ။ ဗဟိနဂရေ တာလေ အဓိဝတ္ထော **ဒီဃတာလော** နာမ ယက္ခော တံ ရုက္ခမူလေန ဂစ္ဆန္တိံ ဒိသွာ “တိဋ္ဌ တိဋ္ဌ ဘက္ခောသိ မေ”တိ အာဟ။ နာဟံ တဝ ဘက္ခော၊ ရာဇဒူတော အဟန္တိ။ ကတ္ထ ဂစ္ဆသီတိ။ ဇီဝသူလေ နိသိန္နဿ ပုရိသဿ သန္တိကန္တိ။ မမပိ ဧကံ သာသနံ ဟရိတုံ သက္ခိဿသီတိ။ အာမ သက္ခိဿာမီတိ။ “ဒီဃတာလဿ ဘရိယာ သုမနဒေဝရာဇဓီတာ ကာဠီ ပုတ္တံ ဝိဇာတာ”တိ အာရောစေယျာသိ။ ဣမသ္မိံ တာလမူလေ သတ္တ နိဓိကုမ္ဘိယော[၁] အတ္ထိ၊ တာ တွံ ဂဏှေယျာသီတိ။ သာ “ဒီဃတာလဿ ဘရိယာ သုမနဒေဝရာဇဓီတာ ကာဠီ ပုတ္တံ ဝိဇာတာ”တိ ဥဂ္ဃောသေန္တီ အဂမာသိ။

သုမနဒေဝေါ ယက္ခသမာဂမေ နိသိန္နော သုတွာ “ဧကော မနုဿော အမှာကံ ပိယပဝတ္တိံ အာဟရတိ၊ ပက္ကောသထ န”န္တိ သာသနံ သုတွာ ပသန္နော “ဣမဿ ရုက္ခဿ ပရိမဏ္ဍလစ္ဆာယာယ ဖရဏဋ္ဌာနေ နိဓိကုမ္ဘိယော တုယှံ ဒမ္မီ”တိ အာဟ။ ဇီဝသူလေ နိသိန္နပုရိသော ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတွာ မုခပုဉ္ဆနကာလေ ဣတ္ထိဖဿောတိ ဉတွာ စူဠာယ ဍံသိ၊ သာ အသိနာ အတ္တနော စူဠံ ဆိန္ဒိတွာ ရညော သန္တိကံယေဝ ဂတာ။ ရာဇာ ဘတ္တဘောဇိတဘာဝေါ ကထံ ဇာနိတဗ္ဗောတိ။ စူဠသညာယာတိ ဝတွာ ရညော အာစိက္ခိတွာ တံ ဓနံ အာဟရာပေသိ။ ရာဇာ အညဿ ဧတ္တကံ ဓနံ နာမ အတ္ထီတိ။ နတ္ထိ ဒေဝါတိ။ ရာဇာ တဿာ ပတိံ တသ္မိံ နဂရေ ဓနသေဋ္ဌိံ အကာသိ။ **မလ္လိကာယပိ** ဒေဝိယာ ဝတ္ထု ကထေတဗ္ဗံ။ ဣမာနိ တာဝ **ကုသလကမ္မေ ဝတ္ထူနိ။**

နန္ဒမာဏဝကော ပန ဥပ္ပလဝဏ္ဏာယ ထေရိယာ ဝိပ္ပဋိပဇ္ဇိ၊ တဿ မဉ္စတော ဥဋ္ဌာယ နိက္ခမိတွာ ဂစ္ဆန္တဿ မဟာပထဝီ ဘိဇ္ဇိတွာ ဩကာသမဒါသိ၊ တတ္ထေဝ မဟာနရကံ ပဝိဋ္ဌော။ **နန္ဒော**ပိ ဂေါဃာတကော ပဏ္ဏာသ ဝဿာနိ ဂေါဃာတကကမ္မံ ကတွာ ဧကဒိဝသံ ဘောဇနကာလေ မံသံ အလဘန္တော ဧကဿ ဇီဝမာနကဂေါဏဿ ဇိဝှံ ဆိန္ဒိတွာ အင်္ဂါရေသု ပစာပေတွာ ခါဒိတုံ အာရဒ္ဓေါ။ အထဿ ဇိဝှါ မူလေ ဆိဇ္ဇိတွာ ဘတ္တပါတိယံယေဝ ပတိတာ၊ သော ဝိရဝန္တော ကာလံ ကတွာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တိ။ **နန္ဒောပိ ယက္ခော** အညေန

၁-ဓနကုမ္ဘိယော (သီ)

yakkhena saddhiṁ ākāsena gacchanto Sāriputtattheraṁ navoropitehi kesehi rattibhāge abbhokāse nisinnaṁ disvā sīse paharitukāmo itarassa yakkhassa ārocetvā tena vāriyamānopi pahāraṁ datvā ḍayhāmi ḍayhāmīti viravanto tasmiṁ yeva ṭhāne bhūmiṁ pavisitvā mahāniraye nibbattoti imāni **akusalakamme vatthūni.**

Yaṁ pana antamaso maraṇasantikepi kataṁ kammaṁ bhavantare vipākaṁ deti, taṁ sabbaṁ **samparāyavedanīyaṁ** nāma. Tattha yo aparihīnassa jhānassa vipāko nibbattissati[1], so idha nibbattitavipākoti vutto. Tassa mūlabhūtaṁ kammaṁ n'eva diṭṭhadhammavedanīyaṁ na samparāyavedanīyanti na vicāritaṁ, kiñcāpi na vicāritaṁ, samparāyavedanīyameva panetanti veditabbaṁ. Yo paṭhamamaggādīnaṁ bhavantare phalasamāpattivipāko, so idha nibbattitaguṇotveva vutto. Kiñcāpi evaṁ vutto, maggakammaṁ pana **paripakkavedanīyan**ti veditabbaṁ. Maggacetanā yeva hi sabbalahuṁ phaladāyikā anantaraphalattāti.

8. **Bahuvedanīyan**ti saññābhavūpagaṁ. **Appavedanīyan**ti asaññābhavūpagaṁ. **Savedanīyan**ti savipākaṁ kammaṁ. **Avedanīyan**ti avipākaṁ kammaṁ. **Evaṁ sante**ti imesaṁ diṭṭhadhammavedanīyādīnaṁ kammānaṁ upakkamena samparāyavedanīyādibhāvakāraṇassa alābhe sati. **Aphalo**ti nipphalo niratthakoti. Ettāvatā aniyyānikasāsane payogassa aphalataṁ dassetvā padhānacchedakavādo nāma dassitoti veditabbo. **Sahadhammikā vādānuvādā**ti parehi vuttakāraṇena sakāraṇā hutvā Nigaṇṭhānaṁ vādā ca anuvādā ca. **Gārayhaṁ ṭhānaṁ āgacchantī**ti viññūhi garahitabbaṁ kāraṇaṁ āgacchanti. "Vādānuppattā gārayhaṭṭhānā"tipi pāṭho. Tassattho—parehi vuttena kāraṇena [2]sakāraṇā Nigaṇṭhānaṁ vādaṁ anuppattā[2] taṁ vādaṁ sosentā milāpentā dukkaṭakammakārinoti-ādayo dasa gārayhaṭṭhānā āgacchanti.

9. **Saṅgatibhāvahetū**ti niyatibhāvakāraṇā. **Pāpasaṅgatikā**ti pāpaniyatino. **Abhijātihetū**ti chaḷabhijātihetu.

1. Nibbattati (Syā)   2-2. Sakāraṇā hutvā Nigaṇṭhānaṁ vādā ca anuvādā ca (Ka)

ယက္ခေန သဒ္ဓိံ အာကာသေန ဂစ္ဆန္တော သာရိပုတ္တတ္ထေရံ နဝေါရောပိတေဟိ ကေသေဟိ ရတ္တိဘာဂေ အဗ္ဘောကာသေ နိသိန္နံ ဒိသွာ သီသေ ပဟရိတုကာမော ဣတရဿ ယက္ခဿ အာရောစေတွာ တေန ဝါရိယမာနောပိ ပဟာရံ ဒတွာ ဍယှာမိ ဍယှာမီတိ ဝိရဝန္တော တသ္မိံယေဝ ဌာနေ ဘူမိံ ပဝိသိတွာ မဟာနိရယေ နိဗ္ဗတ္တောတိ ဣမာနိ **အကုသလကမ္မေ ဝတ္ထူနိ**။

ယံ ပန အန္တမသော မရဏာသန္တိကေပိ ကတံ ကမ္မံ ဘဝန္တရေ ဝိပါကံ ဒေတိ၊ တံ သဗ္ဗံ **သမ္ပရာယဝေဒနီယံ** နာမ။ တတ္ထ ယော အပရိဟီနဿ ဈာနဿ ဝိပါကော နိဗ္ဗတ္တိဿတိ[1]၊ သော ဣဓ နိဗ္ဗတ္တိတဝိပါကောတိ ဝုတ္တော။ တဿ မူလဘူတံ ကမ္မံ နေဝ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ န သမ္ပရာယဝေဒနီယန္တိ န ဝိစာရိတံ၊ ကိဉ္စာပိ န ဝိစာရိတံ၊ သမ္ပရာယဝေဒနီယမေဝ ပနေတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယော ပဌမမဂ္ဂါဒီနံ ဘဝန္တရေ ဖလသမာပတ္တိဝိပါကော၊ သော ဣဓ နိဗ္ဗတ္တိတဂုဏောတွေဝ ဝုတ္တော။ ကိဉ္စာပိ ဧဝံ ဝုတ္တော၊ မဂ္ဂကမ္မံ ပန **ပရိပက္ကဝေဒနီယန္တိ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မဂ္ဂစေတနာယေဝ ဟိ သဗ္ဗလဟုံ ဖလဒါယိကာ အနန္တရဖလတ္တာတိ။

၈။ **ဗဟုဝေဒနီယန္တိ** သညာဘဝူပဂံ။ **အပ္ပဝေဒနီယန္တိ** အသညာဘဝူပဂံ။ **သဝေဒနီယန္တိ** သဝိပါကံ ကမ္မံ။ **အဝေဒနီယန္တိ** အဝိပါကံ ကမ္မံ။ **ဧဝံ သန္တေတိ** ဣမေသံ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယာဒီနံ ကမ္မာနံ ဥပက္ကမေန သမ္ပရာယဝေဒနီယာဒိဘာဝကာရဏဿ အလာဘေ သတိ။ **အဖလောတိ** နိပ္ဖလော နိရတ္ထကောတိ။ ဧတ္တာဝတာ အနိယျာနိကသာသနေ ပယောဂဿ အဖလတံ ဒဿေတွာ ပဓာနစ္ဆေဒကဝါဒေါ နာမ ဒဿိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သဟဓမ္မိကာ ဝါဒါနုဝါဒါတိ** ပရေဟိ ဝုတ္တကာရဏေန သကာရဏာ ဟုတွာ နိဂဏ္ဌာနံ ဝါဒါ စ အနုဝါဒါ စ။ **ဂါရယှံ ဌာနံ အာဂစ္ဆန္တီတိ** ဝိညူဟိ ဂရဟိတဗ္ဗံ ကာရဏံ အာဂစ္ဆန္တိ။ "ဝါဒါနုပ္ပတ္တာ ဂါရယှဋ္ဌာနာ"တိပိ ပါဌော။ တဿတ္ထော—ပရေဟိ ဝုတ္တေန ကာရဏေန [2]သကာရဏာ နိဂဏ္ဌာနံ ဝါဒံ အနုပ္ပတ္တာ[2] တံ ဝါဒံ သောသေန္တာ မိလာပေန္တာ ဒုက္ကဋကမ္မကာရိနောတိအာဒယော ဒသ ဂါရယှဋ္ဌာနာ အာဂစ္ဆန္တိ။

၉။ **သင်္ဂတိဘာဝဟေတူတိ** နိယတိဘာဝကာရဏာ။ **ပါပသင်္ဂတိကာတိ** ပါပနိယတိနော။ **အဘိဇာတိဟေတူတိ** ဆဠဘိဇာတိဟေတု။

၁-နိဗ္ဗတ္တတိ (သျာ)   ၂-၂-သကာရဏာ ဟုတွာ နိဂဏ္ဌာနံ ဝါဒါ စ အနုဝါဒါ စ (က)

10. Evaṁ Nigaṇṭhānaṁ upakkamassa aphalataṁ dassetvā idāni niyyānikasāsane upakkamassa vīriyassa ca saphalataṁ dassetuṁ **kathañca bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **anaddhabhūtan**ti anadhibhūtaṁ. Dukkhena anadhibhūto nāma manussattabhāvo vuccati, na taṁ addhabhāveti nābhibhavatīti attho. Tampi nānappakārāya dukkarakārikāya payojento dukkhena addhabhāveti nāma. Ye pana sāsane pabbajitvā āraññakā vā honti rukkhamūlikādayo vā, te dukkhena na addhabhāventi nāma. Niyyānikasāsanasmiṁ hi vīriyaṁ sammāvāyāmo nāma hoti.

Thero panāha—yo issarakule nibbatto sattavassiko hutvā alaṅkatappaṭiyatto pitu-aṅke nisinno ghare bhattakiccaṁ katvā nisinnena bhikkhusaṁghena anumodanāya kariyamānāya tisso sampattiyo dassetvā saccesu pakāsitesu srahattaṁ pāpuṇāti, mātāpitūhi vā “pabbajissasi tātā”ti vutto “āma pabbajissāmī”ti vatvā nhāpetvā alaṅkaritvā vihāraṁ nīto tacapañcakaṁ uggaṇhitvā nisinno kesesu ohāriyamānesu khuragge yeva arahattaṁ pāpuṇāti, navapabbajito vā pana manosilātelamakkhitena[1] sīsena punadivase mātāpitūhi pesitaṁ kājabhattaṁ bhuñjitvā vihāre nisinnova arahattaṁ pāpuṇāti, ayaṁ na dukkhena attānaṁ addhabhāveti nāma. Ayaṁ pana ukkaṭṭhasakkāro. Yo dāsikucchiyaṁ nibbatto antamaso rajatamuddikampi piḷandhitvā goraka[2] piyaṅgumattenāpi sarīraṁ vilimpetvā “pabbājetha nan”ti nīto khuragge vā punadivase vā arahattaṁ pāpuṇāti, ayampi na[3] anaddhabhūtaṁ[4] attānaṁ dukkhena addhabhāveti nāma.

Dhammikaṁ sukhaṁ nāma saṁghato vā gaṇato vā uppannaṁ catupaccayasukhaṁ. **Anadhimucchito**ti taṇhāmucchanāya amucchito. Dhammikaṁ hi sukhaṁ na pariccajāmīti na tattha gedho kātabbo. Saṁghato hi uppannaṁ salākabhattaṁ vā vassāvāsikaṁ vā “idamatthaṁ etan”ti paricchinditvā saṁghamajjhe bhikkhūnaṁ antare paribhuñjanto pattantare padumaṁ viya sīlasamādhivipassanāmaggaphalehi vaḍḍhati. **Imassā**ti paccupannānaṁ pañcannaṁ khandhānaṁ mūlabhūtassa. **Dukkhanidānassā**ti taṇhāya. Sā hi pañcakkhandhadukkhassa nidānaṁ. **Saṅkhāraṁ padahato**ti sampayoga-

1. Samāno telamakkhitena (Syā)
2. Coraka (Sī, Syā)
3. Ayampana (Sī), ayaṁ na (Ka)
4. Addhabhūtaṁ (Sī)

၁၀။ ဧဝံ နိဂဏ္ဌာနံ ဥပက္ကမဿ အဖလတံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ နိယျာနိကသာသနေ ဥပက္ကမဿ ဝီရိယဿ စ သဖလတံ ဒဿေတုံ **ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အနဒ္ဓဘူတ**န္တိ အနဓိဘူတံ။ ဒုက္ခေန အနဓိဘူတော နာမ မနုဿတ္တဘာဝေါ ဝုစ္စတိ၊ န တံ အဒ္ဓဘာဝေတိ နာဘိဘဝတီတိ အတ္ထော။ တမ္ပိ နာနပ္ပကာရာယ ဒုက္ကရကာရိကာယ ပယောဇေန္တော ဒုက္ခေန အဒ္ဓဘာဝေတိ နာမ။ ယေ ပန သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ အာရညကာ ဝါ ဟောန္တိ ရုက္ခမူလိကာဒယော ဝါ၊ တေ ဒုက္ခေန န အဒ္ဓဘာဝေန္တိ နာမ။ နိယျာနိကသာသနသ္မိံ ဟိ ဝီရိယံ သမ္မာဝါယာမော နာမ ဟောတိ။

ထေရော ပနာဟ—ယော ဣဿရကုလေ နိဗ္ဗတ္တော သတ္တဝဿိကော ဟုတွာ အလင်္ကတပ္ပဋိယတ္တော ပိတုအင်္ကေ နိသိန္နော ဃရေ ဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ နိသိန္နေန ဘိက္ခုသံဃေန အနုမောဒနာယ ကရိယမာနာယ တိဿော သမ္ပတ္တိယော ဒဿေတွာ သစ္စေသု ပကာသိတေသု အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ မာတာပိတူဟိ ဝါ “ပဗ္ဗဇိဿသိ တာတာ”တိ ဝုတ္တော “အာမ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ ဝတွာ နှာပေတွာ အလင်္ကရိတွာ ဝိဟာရံ နီတော တစပဉ္စကံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ နိသိန္နော ကေသေသု ဩဟာရိယမာနေသု ခုရဂ္ဂေယေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ နဝပဗ္ဗဇိတော ဝါ ပန မနောသိလာတေလမက္ခိတေန[1] သီသေန ပုနဒိဝသေ မာတာပိတူဟိ ပေသိတံ ကာဇဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဝိဟာရေ နိသိန္နောဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ အယံ န ဒုက္ခေန အတ္တာနံ အဒ္ဓဘာဝေတိ နာမ။ အယံ ပန ဥက္ကဋ္ဌသက္ကာရော။ ယော ဒါသိကုစ္ဆိယံ နိဗ္ဗတ္တော အန္တမသော ရဇတမုဒ္ဒိကမ္ပိ ပိဠန္ဓိတွာ ဂေါရက[2] ပိယင်္ဂုမတ္တေနာပိ သရီရံ ဝိလိမ္ပေတွာ “ပဗ္ဗာဇေထ န”န္တိ နီတော ခုရဂ္ဂေ ဝါ ပုနဒိဝသေ ဝါ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ အယမ္ပိ န[3] အနဒ္ဓဘူတံ[4] အတ္တာနံ ဒုက္ခေန အဒ္ဓဘာဝေတိ နာမ။

ဓမ္မိကံ သုခံ နာမ သံဃတော ဝါ ဂဏတော ဝါ ဥပ္ပန္နံ စတုပစ္စယသုခံ။ **အနဓိမုစ္ဆိတော**တိ တဏှာမုစ္ဆနာယ အမုစ္ဆိတော။ ဓမ္မိကံ ဟိ သုခံ န ပရိစ္စဇာမီတိ န တတ္ထ ဂေဓော ကာတဗ္ဗော။ သံဃတော ဟိ ဥပ္ပန္နံ သလာကဘတ္တံ ဝါ ဝဿာဝါသိကံ ဝါ “ဣဒမတ္ထံ ဧတ”န္တိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ သံဃမဇ္ဈေ ဘိက္ခူနံ အန္တရေ ပရိဘုဉ္ဇန္တော ပတ္တန္တရေ ပဒုမံ ဝိယ သီလသမာဓိဝိပဿနာမဂ္ဂဖလေဟိ ဝဍ္ဎတိ။ **ဣမဿာ**တိ ပစ္စုပ္ပန္နာနံ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ မူလဘူတဿ။ **ဒုက္ခနိဒါနဿာ**တိ တဏှာယ။ သာ ဟိ ပဉ္စက္ခန္ဓဒုက္ခဿ နိဒါနံ။ **သင်္ခါရံ ပဒဟတော**တိ သမ္ပယောဂ-

၁-သမာနော တေလမက္ခိတေန (သျာ)
၂-စောရက (သီ၊ သျာ)
၃-အယမ္ပန (သီ)၊ အယံ န (က)
၄-အဒ္ဓဘူတံ (သီ)

vīriyaṁ karontassa. **Virāgo hotī**ti maggena virāgo hoti. Idaṁ vuttaṁ hoti “saṅkhārapadhānena me imassa dukkhanidānassa virāgo hotī”ti. **Evaṁ pajānātī**ti iminā sukhāpaṭipadā khippābhiññā kathitā. Dutiyavārena tassa sampayogavīriyassa majjhattatākāro kathito. **So yassa hi khvāssā**ti ettha ayaṁ saṅkhepattho—so puggalo yassa dukkhanidānassa saṅkhārapadhānena virāgo hoti, saṅkhāraṁ tattha padahati, maggapadhānena padahati. Yassa pana dukkhanidānassa ajjhupekkhato upekkhaṁ bhāventassa virāgo hoti, upekkhaṁ tattha bhāveti, maggabhāvanāya bhāveti. **Tassā**ti tassa puggalassa.

11. **Paṭibaddhacitto**ti chandarāgena baddhacitto. **Tibbacchando**ti bahalacchando. **Tibbāpekkho**ti bahalapatthano. **Santiṭṭhantin**ti ekato tiṭṭhantiṁ. **Sañjagghantin**ti mahāhasitaṁ hasamānaṁ. **Saṁhasantin**ti sitaṁ kurumānaṁ.

Evameva kho bhikkhaveti ettha idaṁ opammavibhāvanaṁ—eko hi puriso ekissā itthiyā sāratto ghāsacchādanamālālaṅkārādīni datvā ghare vāseti. Sā taṁ aticaritvā aññaṁ sevati. So “nūna ahaṁ assā anurūpaṁ sakkāraṁ na karomī”ti sakkāraṁ vaḍḍhesi. Sā bhiyyoso mattāya aticarati yeva[1]. So “ayaṁ sakkariyamānāpi aticarateva, ghare me vasamānā anatthampi kareyya, nīharāmi nan”ti parisamajjhe alaṁvacanīyaṁ katvā “mā puna gehaṁ pāvisī”ti vissajjesi. Sā kenaci upāyena tena saddhiṁ santhavaṁ kātuṁ asakkontī naṭanaccakādīhi saddhiṁ vicarati. Tassa purisassa taṁ disvā n’eva uppajjati domanassaṁ, somanassaṁ pana uppajjati.

Tattha purisassa itthiyā sārattakālo viya imassa bhikkhuno attabhāve ālayo. Ghāsacchādanādīni datvā ghare vasāpanakālo viya attabhāvassa paṭijagganakālo. Tassā aticaraṇakālo viya jaggiyamānasseva[2] attabhāvassa pittapakopādīnaṁ vasena sābādhatā[3]. “Attano anurūpaṁ sakkāraṁ alabhantī aticaratī”ti sallakkhetvā sakkāravaḍḍhanaṁ viya “bhesajjaṁ alabhanto evaṁ hotī”ti

1. Aticari yeva (Sī) 2. Paṭijaggamānasseva (Ka), rakkhiyamānasseva (Syā)
3. Sambādhatā (Sī), ābādhatā (Ka)

ဝီရိယံ ကရောန္တဿ။ **ဝိရာဂေါ ဟောတီ**တိ မဂ္ဂေန ဝိရာဂေါ ဟောတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ “သင်္ခါရပဓာနေန မေ ဣမဿ ဒုက္ခနိဒါနဿ ဝိရာဂေါ ဟောတီ”တိ။ **ဧဝံ ပဇာနာတီ**တိ ဣမိနာ သုခါပဋိပဒါ ခိပ္ပါဘိညာ ကထိတာ။ ဒုတိယဝါရေန တဿ သမ္ပယောဂဝီရိယဿ မဇ္ဈတ္တတာကာရော ကထိတော။ **သော ယဿ ဟိ ခွါဿာ**တိ ဧတ္ထ အယံ သင်္ခေပတ္ထော—သော ပုဂ္ဂလော ယဿ ဒုက္ခနိဒါနဿ သင်္ခါရပဓာနေန ဝိရာဂေါ ဟောတိ၊ သင်္ခါရံ တတ္ထ ပဒဟတိ၊ မဂ္ဂပဓာနေန ပဒဟတိ။ ယဿ ပန ဒုက္ခနိဒါနဿ အဇ္ဈုပေက္ခတော ဥပေက္ခံ ဘာဝေန္တဿ ဝိရာဂေါ ဟောတိ၊ ဥပေက္ခံ တတ္ထ ဘာဝေတိ၊ မဂ္ဂဘာဝနာယ ဘာဝေတိ။ **တဿာ**တိ တဿ ပုဂ္ဂလဿ။

၁၁။ **ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော**တိ ဆန္ဒရာဂေန ဗဒ္ဓစိတ္တော။ **တိဗ္ဗစ္ဆန္ဒော**တိ ဗဟလစ္ဆန္ဒော။ **တိဗ္ဗာပေက္ခော**တိ ဗဟလပတ္ထနော။ **သန္တိဋ္ဌန္တိ**န္တိ ဧကတော တိဋ္ဌန္တိံ။ **သဉ္ဇဂ္ဃန္တိ**န္တိ မဟာဟသိတံ ဟသမာနံ။ **သံဟသန္တိ**န္တိ သိတံ ကုရုမာနံ။

ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေတိ ဧတ္ထ ဣဒံ ဩပမ္မဝိဘာဝနံ—ဧကော ဟိ ပုရိသော ဧကိဿာ ဣတ္ထိယာ သာရတ္တော ဃာသစ္ဆာဒနမာလာလင်္ကာရာဒီနိ ဒတွာ ဃရေ ဝါသေတိ။ သာ တံ အတိစရိတွာ အညံ သေဝတိ။ သော “နူန အဟံ အဿာ အနုရူပံ သက္ကာရံ န ကရောမီ”တိ သက္ကာရံ ဝဍ္ဎေသိ။ သာ ဘိယျောသော မတ္တာယ အတိစရတိယေဝ[၁]။ သော “အယံ သက္ကရိယမာနာပိ အတိစရတေဝ၊ ဃရေ မေ ဝသမာနာ အနတ္ထမ္ပိ ကရေယျ၊ နီဟရာမိ န”န္တိ ပရိသမဇ္ဈေ အလံဝစနီယံ ကတွာ “မာ ပုန ဂေဟံ ပါဝိသီ”တိ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ သာ ကေနစိ ဥပါယေန တေန သဒ္ဓိံ သန္ထဝံ ကာတုံ အသက္ကောန္တီ နဋနစ္စကာဒီဟိ သဒ္ဓိံ ဝိစရတိ။ တဿ ပုရိသဿ တံ ဒိသွာ နေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဒေါမနဿံ၊ သောမနဿံ ပန ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

တတ္ထ ပုရိသဿ ဣတ္ထိယာ သာရတ္တကာလော ဝိယ ဣမဿ ဘိက္ခုနော အတ္တဘာဝေ အာလယော။ ဃာသစ္ဆာဒနာဒီနိ ဒတွာ ဃရေ ဝါသာပနကာလော ဝိယ အတ္တဘာဝဿ ပဋိဇဂ္ဂနကာလော။ တဿာ အတိစရဏကာလော ဝိယ ဇဂ္ဂိယမာနဿေဝ[၂] အတ္တဘာဝဿ ပိတ္တပကောပါဒီနံ ဝသေန သာဗာဓတာ[၃]။ “အတ္တနော အနုရူပံ သက္ကာရံ အလဘန္တီ အတိစရတီ”တိ သလ္လက္ခေတွာ သက္ကာရဝဍ္ဎနံ ဝိယ “ဘေသဇ္ဇံ အလဘန္တော ဧဝံ ဟောတီ”တိ

၁-အတိစရိယေဝ (သီ) ၂-ပဋိဇဂ္ဂမာနဿေဝ (က)၊ ရက္ခိယမာနဿေဝ (သျာ)
၃-သမ္ဗာဓတာ (သီ)၊ အာဗာဓတာ (က)

sallakkhetvā bhesajjakaraṇakālo. Sakkāre vaḍḍhitepi puna aticaraṇaṁ viya pittādīsu ekassa bhesajje kariyamāne sesānaṁ pakopavasena puna sābādhatā. Parisamajjhe alaṁvacanīyaṁ katvā gehā nikkaḍḍhanaṁ viya "idāni te nāhaṁ dāso na kammakaro, anamatagge saṁsāre taṁ yeva upaṭṭhahanto vicariṁ, ko me tayā attho, chijja vā bhijja vā"ti tasmiṁ anapekkhataṁ āpajjitvā vīriyaṁ thiraṁ katvā maggena kilesasamugghātanaṁ. Naṭanaccakādīhi naccamānaṁ vicarantiṁ disvā yathā tassa purisassa domanassaṁ na uppajjati, somanassameva uppajjati, evameva imassa bhikkhuno arahattaṁ pattassa pittapakopādīnaṁ vasena ābādhikaṁ attabhāvaṁ disvā domanassaṁ na uppajjati, "muccissāmi vata khandhaparihāradukkhato"ti somanassameva uppajjatīti. Ayaṁ pana upamā "paṭibaddhacittassa domanassaṁ uppajjati, appaṭibaddhacittassa natthetanti ñatvā itthiyā chandarāgaṁ pajahati, evamayaṁ bhikkhu[1] saṅkhāraṁ vā padahantassa upekkhaṁ vā bhāventassa dukkhanidānaṁ pahīyati, no aññathāti ñatvā tadubhayaṁ sampādento dukkhanidānaṁ pajahatī"ti etamatthaṁ vibhāvetuṁ āgatāti veditabbā.

12. **Yathā sukhaṁ kho me viharato**ti yena sukhena viharituṁ icchāmi, tena me viharato. **Padahato**ti pesentassa. Ettha ca yassa sukhā paṭipadā asappāyā, sukhumacīvarāni dhārentassa pāsādike senāsane vasantassa cittaṁ vikkhipati, dukkhā paṭipadā sappāyā, chinnabhinnāni thūlacīvarāni dhārentassa susānarukkhamūlādīsu vasantassa cittaṁ ekaggaṁ hoti, taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

Evameva khoti ettha idaṁ opammasaṁsandanaṁ, usukāro viya hi jātijarāmaraṇabhīto yogī daṭṭhabbo, vaṅkakuṭilajimhatejanaṁ viya vaṅkakuṭilajimhacittaṁ, dve alātā viya kāyikacetasikavīriyaṁ, tejanaṁ ujuṁ karontassa kañjikatelaṁ viya saddhā, namanadaṇḍako viya lokuttaramaggo, ussukārassa vaṅkakuṭilajimhatejanaṁ kañjikatelena sinehetvā alātesu tāpetvā namanadaṇḍakena ujukaraṇaṁ viya imassa bhikkhuno vaṅkakuṭilajimhacittaṁ saddhāya sinehetvā kāyikacetasikavīriyena

1. Evamassa bhikkhuno (Ka)

သလ္လက္ခေတွာ ဘေသဇ္ဇကရဏကာလော။ သက္ကာရေ ဝဍ္ဎိတေပိ ပုန အတိစရဏံ ဝိယ ပိတ္တာဒီသု ဧကဿ ဘေသဇ္ဇေ ကရိယမာနေ သေသာနံ ပကောပဝသေန ပုန သာဗာဓတာ။ ပရိသမဇ္ဈေ အလံဝစနီယံ ကတွာ ဂေဟာ နိက္ကဍ္ဎနံ ဝိယ "ဣဒါနိ တေ နာဟံ ဒါသော န ကမ္မကရော၊ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ တံယေဝ ဥပဋ္ဌဟန္တော ဝိစရိံ၊ ကော မေ တယာ အတ္ထော၊ ဆိဇ္ဇ ဝါ ဘိဇ္ဇ ဝါ"တိ တသ္မိံ အနပေက္ခတံ အာပဇ္ဇိတွာ ဝီရိယံ ထိရံ ကတွာ မဂ္ဂေန ကိလေသသမုဂ္ဃာတနံ။ နဋနစ္စကာဒီဟိ နစ္စမာနံ ဝိစရန္တိံ ဒိသွာ ယထာ တဿ ပုရိသဿ ဒေါမနဿံ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သောမနဿမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝမေဝ ဣမဿ ဘိက္ခုနော အရဟတ္တံ ပတ္တဿ ပိတ္တပကောပါဒီနံ ဝသေန အာဗာဓိကံ အတ္တဘာဝံ ဒိသွာ ဒေါမနဿံ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ "မုစ္စိဿာမိ ဝတ ခန္ဓပရိဟာရဒုက္ခတော"တိ သောမနဿမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။ အယံ ပန ဥပမာ "ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တဿ ဒေါမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အပ္ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တဿ နတ္ထေတန္တိ ဉတွာ ဣတ္ထိယာ ဆန္ဒရာဂံ ပဇဟတိ၊ ဧဝမယံ ဘိက္ခု[၁] သင်္ခါရံ ဝါ ပဒဟန္တဿ ဥပေက္ခံ ဝါ ဘာဝေန္တဿ ဒုက္ခနိဒါနံ ပဟီယတိ၊ နော အညထာတိ ဉတွာ တဒုဘယံ သမ္ပာဒေန္တော ဒုက္ခနိဒါနံ ပဇဟတီ"တိ ဧတမတ္ထံ ဝိဘာဝေတုံ အာဂတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၂။ **ယထာ သုခံ ခေါ မေ ဝိဟရတော**တိ ယေန သုခေန ဝိဟရိတုံ ဣစ္ဆာမိ၊ တေန မေ ဝိဟရတော။ **ပဒဟတော**တိ ပေသေန္တဿ။ ဧတ္ထ စ ယဿ သုခါ ပဋိပဒါ အသပ္ပါယာ၊ သုခုမစီဝရာနိ ဓာရေန္တဿ ပါသာဒိကေ သေနာသနေ ဝသန္တဿ စိတ္တံ ဝိက္ခိပတိ၊ ဒုက္ခာ ပဋိပဒါ သပ္ပါယာ၊ ဆိန္နဘိန္နာနိ ထူလစီဝရာနိ ဓာရေန္တဿ သုသာနရုက္ခမူလာဒီသု ဝသန္တဿ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ၊ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဧတ္ထ ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ၊ ဥသုကာရော ဝိယ ဟိ ဇာတိဇရာမရဏဘီတော ယောဂီ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ဝင်္ကကုဋိလဇိမှတေဇနံ ဝိယ ဝင်္ကကုဋိလဇိမှစိတ္တံ၊ ဒွေ အလာတာ ဝိယ ကာယိကစေတသိကဝီရိယံ၊ တေဇနံ ဥဇုံ ကရောန္တဿ ကဉ္ဇိကတေလံ ဝိယ သဒ္ဓါ၊ နမနဒဏ္ဍကော ဝိယ လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ၊ ဥဿုကာရဿ ဝင်္ကကုဋိလဇိမှတေဇနံ ကဉ္ဇိကတေလေန သိနေဟေတွာ အလာတေသု တာပေတွာ နမနဒဏ္ဍကေန ဥဇုကရဏံ ဝိယ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ဝင်္ကကုဋိလဇိမှစိတ္တံ သဒ္ဓါယ သိနေဟေတွာ ကာယိကစေတသိကဝီရိယေန

၁-ဧဝမဿ ဘိက္ခုနော (က)

tāpetvā lokuttaramaggena ujukaraṇaṁ, usukārasseva evaṁ ujukatena tejanena sapattaṁ vijjhitvā sampatti-anubhavanaṁ viya imassa yogino tathā ujukatena cittena kilesagaṇaṁ vijjhitvā pāsādike senāsane nirodhavaratalagatassa[1] phalasamāpattisukhānubhavanaṁ daṭṭhabbaṁ. Idha Tathāgato sukhāpaṭipadākhippābhiññābhikkhuno, dukkhāpaṭipadādandhābhiññābhikkhuno ca paṭipattiyo kathitā, itaresaṁ dvinnaṁ na kathitā, tā kathetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi. Imāsu vā dvīsu kathitāsu itarāpi kathitāva honti, āgamanīyapaṭipadā pana na kathitā, taṁ kathetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi. Sahāgamanīyāpi vā paṭipadā kathitāva, adassitaṁ pana ekaṁ Buddhuppādaṁ dassetvā ekassa kulaputtassa nikkhamanadesanaṁ arahattena vinivaṭṭessāmīti dassetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Devadahasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Pañcattayasuttavaṇṇanā

21. **Evaṁ me sutan**ti Pañcattayasuttaṁ. Tattha **eke**ti ekacce. **Samaṇabrāhmaṇā**ti paribbajupagatabhāvena samaṇā, jātiyā brāhmaṇā, lokena vā samaṇāti ca brāhmaṇāti ca evaṁ sammatā. Aparantaṁ kappetvā vikappetvā gaṇhantīti **aparantakappikā.** Aparantakappo vā etesaṁ atthītipi aparantakappikā. Ettha ca **anto**ti "sakkāyo kho āvuso eko anto"ti-ādīsu[2] viya idha koṭṭhāso adhippeto. **Kappo**ti taṇhādiṭṭhiyo. Vuttampi cetaṁ "kappoti uddānato dve kappā taṇhākappo ca diṭṭhikappo cā"ti[3]. Tasmā taṇhādiṭṭhivasena anāgataṁ khandhakoṭṭhāsaṁ kappetvā ṭhitāti aparantakappikāti evamettha attho daṭṭhabbo. Tesaṁ evaṁ aparantaṁ kappetvā ṭhitānaṁ punappunaṁ uppajjanavasena aparantameva anugatā diṭṭhīti **aparantānudiṭṭhino.** Te evaṁdiṭṭhino taṁ aparantaṁ ārabbha āgamma paṭicca aññampi janaṁ diṭṭhigatikaṁ

---

1. Nirodhathalagatassa (Ka), nirodhaparamabalavantassa (Syā)   2. Aṁ 2. 351 piṭṭhe.
3. Kappāti dve kappā taṇhākappo ca diṭṭhikappo ca (Khu 7. 74 piṭṭhe)

တာပေတွာ လောကုတ္တရမဂ္ဂေန ဥဇုကရဏံ၊ ဥသုကာရဿေဝ ဧဝံ ဥဇုကတေန တေဇနေန သပတ္တံ ဝိဇ္ဈိတွာ သမ္ပတ္တိအနုဘဝနံ ဝိယ ဣမဿ ယောဂိနော တထာ ဥဇုကတေန စိတ္တေန ကိလေသဂဏံ ဝိဇ္ဈိတွာ ပါသာဒိကေ သေနာသနေ နိရောဓဝရတလဂတဿ[1] ဖလသမာပတ္တိသုခါနုဘဝနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဣဓ တထာဂတော သုခါပဋိပဒါခိပ္ပါဘိညာဘိက္ခုနော, ဒုက္ခာပဋိပဒါဒန္ဓာဘိညာဘိက္ခုနော စ ပဋိပတ္တိယော ကထိတာ၊ ဣတရေသံ ဒွိန္နံ န ကထိတာ၊ တာ ကထေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ ဣမာသု ဝါ ဒွီသု ကထိတာသု ဣတရာပိ ကထိတာဝ ဟောန္တိ၊ အာဂမနီယပဋိပဒါ ပန န ကထိတာ၊ တံ ကထေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ သဟာဂမနီယာပိ ဝါ ပဋိပဒါ ကထိတာဝ၊ အဒဿိတံ ပန ဧကံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒံ ဒဿေတွာ ဧကဿ ကုလပုတ္တဿ နိက္ခမနဒေသနံ အရဟတ္တေန ဝိနိဝဋ္ဋေဿာမီတိ ဒဿေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဒေဝဒဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ပဉ္စတ္တယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ပဉ္စတ္တယသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဧကေတိ** ဧကစ္စေ။ **သမဏဗြာဟ္မဏာတိ** ပရိဗ္ဗဇုပဂတဘာဝေန သမဏာ, ဇာတိယာ ဗြာဟ္မဏာ၊ လောကေန ဝါ သမဏာတိ စ ဗြာဟ္မဏာတိ စ ဧဝံ သမ္မတာ။ အပရန္တံ ကပ္ပေတွာ ဝိကပ္ပေတွာ ဂဏှန္တီတိ **အပရန္တကပ္ပိကာ။** အပရန္တကပ္ပေါ ဝါ ဧတေသံ အတ္ထီတိပိ အပရန္တကပ္ပိကာ။ ဧတ္ထ စ **အန္တောတိ** "သက္ကာယော ခေါ အာဝုသော ဧကော အန္တော"တိအာဒီသု[2] ဝိယ ဣဓ ကောဋ္ဌာသော အဓိပ္ပေတော။ **ကပ္ပေါတိ** တဏှာဒိဋ္ဌိယော။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "ကပ္ပေါတိ ဥဒ္ဒါနတော ဒွေ ကပ္ပါ တဏှာကပ္ပေါ စ ဒိဋ္ဌိကပ္ပေါ စာ"တိ[3]။ တသ္မာ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန အနာဂတံ ခန္ဓကောဋ္ဌာသံ ကပ္ပေတွာ ဌိတာတိ အပရန္တကပ္ပိကာတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တေသံ ဧဝံ အပရန္တံ ကပ္ပေတွာ ဌိတာနံ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇနဝသေန အပရန္တမေဝ အနုဂတာ ဒိဋ္ဌီတိ **အပရန္တာနုဒိဋ္ဌိနော။** တေ ဧဝံဒိဋ္ဌိနော တံ အပရန္တံ အာရဗ္ဘ အာဂမ္မ ပဋိစ္စ အညမ္ပိ ဇနံ ဒိဋ္ဌိဂတိကံ

၁-နိရောဓထလဂတဿ (က)၊ နိရောဓပရမဗလဝန္တဿ (သျာ)   ၂-အံ ၂-၃၅၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-ကပ္ပါတိ ဒွေ ကပ္ပါ တဏှာကပ္ပေါ စ ဒိဋ္ဌိကပ္ပေါ စ (ခု ၇-၇၄-ပိဋ္ဌေ)

karontā anekavihitāni adhivuttipadāni[1] abhivadanti. **Anekavihitānī**ti anekavidhāni. **Adhivuttipadānī**ti adhivacanapadāni. Atha vā bhūtamatthaṁ adhibhavitvā yathāsabhāvato aggahetvā vattanato **adhivuttiyo**ti diṭṭhiyo vuccanti, adhivuttīnaṁ padāni **adhivuttipadāni,** diṭṭhidīpakāni vacanānīti attho.

Saññīti saññāsamaṅgī. **Arogo**ti nicco. **Ittheke**ti itthaṁ eke, evameketi attho. Iminā soḷasa saññīvādā kathitā, **asaññī**ti iminā aṭṭha asaññīvādā, **n'evasaññīnāsaññī**ti iminā aṭṭha n'evasaññīnāsaññīvādā, **sato vā pana sattassā**ti iminā satta ucchedavādā. Tattha **sato**ti vijjamānassa. **Ucchedan**ti upacchedaṁ. **Vināsan**ti adassanaṁ. **Vibhavan**ti bhavavigamaṁ. Sabbānetāni aññamaññavevacanān'eva. **Diṭṭhadhammanibbānaṁ vā**ti iminā pañca diṭṭhadhammanibbānavādā kathitā. Tattha **diṭṭhadhammo**ti paccakkhadhammo vuccati, tattha tattha paṭiladdha-attabhāvassetaṁ adhivacanaṁ. Diṭṭhadhamme nibbānaṁ diṭṭhadhammanibbānaṁ, imasmiṁ yeva attabhāve dukkhavūpasamanti attho. **Santaṁ vā**ti saññīti-ādivasena tīhākārehi santaṁ. **Tīṇi hontī**ti saññī attāti-ādīni santa-attavasena ekaṁ, itarāni dveti evaṁ tīṇi.

22. **Rūpiṁ vā**ti karajarūpena vā kasiṇarūpena vā rūpiṁ. Tattha lābhī kasiṇarūpaṁ attāti gaṇhāti, takkī ubhopi rūpāni gaṇhāti yeva. **Arūpin**ti arūpasamāpattinimittaṁ vā, ṭhapetvā saññākkhandhaṁ sesa-arūpadhamme vā attāti paññapentā lābhinopi takkikāpi evaṁ paññapenti. Tatiyadiṭṭhi pana missakagāhavasena pavattā, catutthā takkagāhen'eva. Dutiyacatukke paṭhamadiṭṭhi samāpannakavārena[2] kathitā, dutiyadiṭṭhi asamāpannakavārena, tatiyadiṭṭhi suppamattena vā sarāvamattena vā[3] kasiṇaparikammavasena, catutthadiṭṭhi vipulakasiṇavasena kathitāti veditabbā.

Etaṁ vā panekesaṁ upātivattatanti saññītipadena saṅkhepato vuttaṁ saññāsattakaṁ atikkantānanti attho. Apare aṭṭhakanti vadanti. Tadubhayaṁ parato āvibhavissati. Ayaṁ panettha saṅkhepattho—keci hi etā[4]

1. Adhimuttipadāni (Syā, Ka)
2. Samāpannakavādena (Syā, Ka), samāpannakavasena (Dī-Ṭṭha 1. 110)
3. Suppamattaṁ vā sarāvamattaṁ vā (Sī)
4. Ettha (Syā, Ka)

ကရောန္တာ အနေကဝိဟိတာနိ အဓိဝုတ္တိပဒါနိ[1] အဘိဝဒန္တိ။ **အနေကဝိဟိတာနီ**တိ အနေကဝိဓာနိ။ **အဓိဝုတ္တိပဒါနီ**တိ အဓိဝစနပဒါနိ။ အထ ဝါ ဘူတမတ္ထံ အဓိဘဝိတွာ ယထာသဘာဝတော အဂ္ဂဟေတွာ ဝတ္တနတော **အဓိဝုတ္တိယော**တိ ဒိဋ္ဌိယော ဝုစ္စန္တိ၊ အဓိဝုတ္တီနံ ပဒါနိ **အဓိဝုတ္တိပဒါနိ၊** ဒိဋ္ဌိဒီပကာနိ ဝစနာနီတိ အတ္ထော။

သညီတိ သညာသမင်္ဂီ။ **အရောဂေါ**တိ နိစ္စော။ **ဣတ္ထေကေ**တိ ဣတ္ထံ ဧကေ၊ ဧဝမေကေတိ အတ္ထော။ ဣမိနာ သောဠသ သညီဝါဒါ ကထိတာ၊ **အသညီ**တိ ဣမိနာ အဋ္ဌ အသညီဝါဒါ၊ **နေဝသညီနာသညီ**တိ ဣမိနာ အဋ္ဌ နေဝသညီနာသညီဝါဒါ၊ **သတော ဝါ ပန သတ္တဿာ**တိ ဣမိနာ သတ္တ ဥစ္ဆေဒဝါဒါ။ တတ္ထ **သတော**တိ ဝိဇ္ဇမာနဿ။ **ဥစ္ဆေဒ**န္တိ ဥပစ္ဆေဒံ။ **ဝိနာသ**န္တိ အဒဿနံ။ **ဝိဘဝ**န္တိ ဘဝဝိဂမံ။ သဗ္ဗာနေတာနိ အညမညဝေဝစနာနေဝ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနံ ဝါ**တိ ဣမိနာ ပဉ္စ ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနဝါဒါ ကထိတာ။ တတ္ထ **ဒိဋ္ဌဓမ္မော**တိ ပစ္စက္ခဓမ္မော ဝုစ္စတိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ပဋိလဒ္ဓအတ္တဘာဝဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဒိဋ္ဌဓမ္မေ နိဗ္ဗာနံ ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနံ၊ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ ဒုက္ခဝူပသမန္တိ အတ္ထော။ **သန္တံ ဝါ**တိ သညီတိအာဒိဝသေန တီဟာကာရေဟိ သန္တံ။ **တီဏိ ဟောန္တီ**တိ သညီ အတ္တာတိအာဒီနိ သန္တအတ္တဝသေန ဧကံ၊ ဣတရာနိ ဒွေတိ ဧဝံ တီဏိ။

၂၂။ **ရူပိံ ဝါ**တိ ကရဇရူပေန ဝါ ကသိဏရူပေန ဝါ ရူပိံ။ တတ္ထ လာဘီ ကသိဏရူပံ အတ္တာတိ ဂဏှာတိ၊ တက္ကီ ဥဘောပိ ရူပါနိ ဂဏှာတိယေဝ။ **အရူပိ**န္တိ အရူပသမာပတ္တိနိမိတ္တံ ဝါ, ဌပေတွာ သညာက္ခန္ဓံ သေသအရူပဓမ္မေ ဝါ အတ္တာတိ ပညပေန္တာ လာဘိနောပိ တက္ကိကာပိ ဧဝံ ပညပေန္တိ။ တတိယဒိဋ္ဌိ ပန မိဿကဂါဟဝသေန ပဝတ္တာ၊ စတုတ္ထာ တက္ကဂါဟေနေဝ။ ဒုတိယစတုက္ကေ ပဌမဒိဋ္ဌိ သမာပန္နကဝါရေန[2] ကထိတာ၊ ဒုတိယဒိဋ္ဌိ အသမာပန္နကဝါရေန၊ တတိယဒိဋ္ဌိ သုပ္ပမတ္တေန ဝါ သရာဝမတ္တေန ဝါ[3] ကသိဏပရိကမ္မဝသေန၊ စတုတ္ထဒိဋ္ဌိ ဝိပုလကသိဏဝသေန ကထိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧတံ ဝါ ပနေကေသံ ဥပါတိဝတ္တတန္တိ သညီတိပဒေန သင်္ခေပတော ဝုတ္တံ သညာသတ္တကံ အတိက္ကန္တာနန္တိ အတ္ထော။ အပရေ အဋ္ဌကန္တိ ဝဒန္တိ။ တဒုဘယံ ပရတော အာဝိဘဝိဿတိ။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—ကေစိ ဟိ ဧတာ[4]

၁-အဓိမုတ္တိပဒါနိ (သျာ၊ က)
၂-သမာပန္နကဝါဒေန (သျာ၊ က)၊ သမာပန္နကဝသေန (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၁၁၀)
၃-သုပ္ပမတ္တံ ဝါ သရာဝမတ္တံ ဝါ (သီ)
၄-ဧတ္ထ (သျာ၊ က)

satta vā aṭṭha vā saññā samatikkamituṁ sakkonti, keci pana na sakkonti. Tattha ye sakkonti, teva gahitā. Tesaṁ pana ekesaṁ upātivattataṁ atikkamituṁ sakkontānaṁ yathāpi nāma Gaṅgaṁ uttiṇṇesu manussesu eko Dīghavāpiṁ gantvā tiṭṭheyya, eko tato paraṁ Mahāgāmaṁ, evameva eke viññāṇañcāyatanaṁ appamāṇaṁ āneñjanti vatvā tiṭṭhanti, eke ākiñcaññāyatanaṁ. Tattha viññāṇañcāyatanaṁ tāva dassetuṁ **viññāṇakasiṇameke**ti vuttaṁ. Parato "ākiñcaññāyatanameke"ti vakkhati. **Tayidan**ti taṁ idaṁ diṭṭhigatañca diṭṭhipaccayañca diṭṭhārammaṇañca. **Tathāgato abhijānātī**ti iminā paccayena idaṁ nāma dassanaṁ gahitanti abhivisiṭṭhena ñāṇena jānāti.

Idāni tadeva vitthārento **ye kho te bhonto**ti-ādimāha. **Yā vā pana etāsaṁ**[1] **saññānan**ti yā vā pana etāsaṁ "yadi rūpasaññānan"ti evaṁ[1] vuttasaññānaṁ. **Parisuddhā**ti nirupakkilesā. **Paramā**ti uttamā. **Aggā**ti seṭṭhā. **Anuttariyā akkhāyatī**ti asadisā kathīyati. **Yadi rūpasaññānan**ti iminā catasso rūpāvacarasaññā kathitā. **Yadi arūpasaññānan**ti iminā ākāsānañcāyatanaviññāṇañcāyatanasaññā. Itarehi pana dvīhi padehi samāpannakavāro ca asamāpannakavāro ca kathitoti evametā koṭṭhāsato aṭṭha, atthato pana satta saññā honti. Samāpannakavāro hi purimāhi chahi saṅgahito yeva[2]. **Tayidaṁ saṅkhatan**ti taṁ idaṁ sabbampi saññāgataṁ saddhiṁ diṭṭhigatena saṅkhataṁ paccayehi samāgantvā kataṁ. **Oḷārikan**ti saṅkhatattāva oḷārikaṁ. **Atthi kho pana saṅkhārānaṁ nirodho**ti etesaṁ pana saṅkhatanti vuttānaṁ saṅkhārānaṁ nirodhasaṅkhātaṁ nibbānaṁ nāma atthi. **Atthetanti iti viditvā**ti taṁ kho pana nibbānaṁ "atthi etan"ti evaṁ jānitvā. **Tassa nissaraṇadassāvī**ti tassa saṅkhatassa nissaraṇadassī nibbānadassī. **Tathāgato tadupātivatto**ti taṁ saṅkhataṁ atikkanto[3] samatikkantoti attho.

23. **Tatrā**ti tesu aṭṭhasu asaññīvādesu. **Rūpiṁ vā**ti-ādīni saññīvāde vuttanayen'eva veditabbāni. Ayañca yasmā asaññīvādo, tasmā idha dutiyacatukkaṁ na vuttaṁ. **Paṭikkosantī**ti paṭibāhanti paṭisedhenti.

1-1. Saññānanti evaṁ (Sī), saññānanti etāsaṁ yadi rūpasaññānanti evaṁ (Ka)
2. Purimābhijātisaṅgahito yeva (Sī) 3. Atikkamatthe (Ka)

သတ္တ ဝါ အဋ္ဌ ဝါ သညာ သမတိက္ကမိတုံ သက္ကောန္တိ၊ ကေစိ ပန န သက္ကောန္တိ။ တတ္ထ ယေ သက္ကောန္တိ၊ တေဝ ဂဟိတာ။ တေသံ ပန ဧကေသံ ဥပါတိဝတ္တတံ အတိက္ကမိတုံ သက္ကောန္တာနံ ယထာပိ နာမ ဂင်္ဂံ ဥတ္တိဏ္ဏေသု မနုဿေသု ဧကော ဒီဃဝါပိံ ဂန္တွာ တိဋ္ဌေယျ၊ ဧကော တတော ပရံ မဟာဂါမံ၊ ဧဝမေဝ ဧကေ ဝိညာဏဉ္စာယတနံ အပ္ပမာဏံ အာနေဉ္ဇန္တိ ဝတွာ တိဋ္ဌန္တိ၊ ဧကေ အာကိဉ္စညာယတနံ။ တတ္ထ ဝိညာဏဉ္စာယတနံ တာဝ ဒဿေတုံ **ဝိညာဏကသိဏမေကေ**တိ ဝုတ္တံ။ ပရတော “အာကိဉ္စညာယတနမေကေ”တိ ဝက္ခတိ။ **တယိဒ**န္တိ တံ ဣဒံ ဒိဋ္ဌိဂတဉ္စ ဒိဋ္ဌိပစ္စယဉ္စ ဒိဋ္ဌာရမ္မဏဉ္စ။ **တထာဂတော အဘိဇာနာတီ**တိ ဣမိနာ ပစ္စယေန ဣဒံ နာမ ဒဿနံ ဂဟိတန္တိ အဘိဝိသိဋ္ဌေန ဉာဏေန ဇာနာတိ။

ဣဒါနိ တဒေဝ ဝိတ္ထာရေန္တော **ယေ ခေါ တေ ဘောန္တော**တိအာဒိမာဟ။ **ယာ ဝါ ပန တေသံ** [၁]**သညာန**န္တိ ယာ ဝါ ပန တေသံ “ယဒိ ရူပသညာန”န္တိ ဧဝံ[၁] ဝုတ္တသညာနံ။ **ပရိသုဒ္ဓါ**တိ နိရုပက္ကိလေသာ။ **ပရမာ**တိ ဥတ္တမာ။ **အဂ္ဂါ**တိ သေဋ္ဌာ။ **အနုတ္တရိယာ အက္ခာယတီ**တိ အသဒိသာ ကထီယတိ။ **ယဒိ ရူပသညာန**န္တိ ဣမိနာ စတဿော ရူပါဝစရသညာ ကထိတာ။ **ယဒိ အရူပသညာန**န္တိ ဣမိနာ အာကာသာနဉ္စာယတနဝိညာဏဉ္စာယတနသညာ။ ဣတရေဟိ ပန ဒွီဟိ ပဒေဟိ သမာပန္နကဝါရော စ အသမာပန္နကဝါရော စ ကထိတောတိ ဧဝမေတာ ကောဋ္ဌာသတော အဋ္ဌ, အတ္ထတော ပန သတ္တ သညာ ဟောန္တိ။ သမာပန္နကဝါရော ဟိ ပုရိမာဟိ ဆဟိ သင်္ဂဟိတော ယေဝ[၂]။ **တယိဒံ သင်္ခတ**န္တိ တံ ဣဒံ သဗ္ဗမ္ပိ သညာဂတံ သဒ္ဓိံ ဒိဋ္ဌိဂတေန သင်္ခတံ ပစ္စယေဟိ သမာဂန္တွာ ကတံ။ **ဩဠာရိက**န္တိ သင်္ခတတ္တာဝ ဩဠာရိကံ။ **အတ္ထိ ခေါ ပန သင်္ခါရာနံ နိရောဓော**တိ ဧတေသံ ပန သင်္ခတန္တိ ဝုတ္တာနံ သင်္ခါရာနံ နိရောဓသင်္ခါတံ နိဗ္ဗာနံ နာမ အတ္ထိ။ **အတ္ထေတန္တိ ဣတိ ဝိဒိတွာ**တိ တံ ခေါ ပန နိဗ္ဗာနံ “အတ္ထိ ဧတ”န္တိ ဧဝံ ဇာနိတွာ။ **တဿ နိဿရဏဒဿာဝီ**တိ တဿ သင်္ခတဿ နိဿရဏဒဿီ နိဗ္ဗာနဒဿီ။ **တထာဂတော တဒုပါတိဝတ္တော**တိ တံ သင်္ခတံ အတိက္ကန္တော[၃] သမတိက္ကန္တောတိ အတ္ထော။

၂၃။ **တတြာ**တိ တေသု အဋ္ဌသု အသညီဝါဒေသု။ **ရူပီ ဝါ**တိအာဒီနိ သညီဝါဒေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အယဉ္စ ယသ္မာ အသညီဝါဒေါ၊ တသ္မာ ဣဓ ဒုတိယစတုက္ကံ န ဝုတ္တံ။ **ပဋိက္ကောသန္တီ**တိ ပဋိဗာဟန္တိ ပဋိသေဓေန္တိ။

၁-၁-သညာနန္တိ ဧဝံ (သီ)၊ သညာနန္တိ တေသံ ယဒိ ရူပသညာနန္တိ ဧဝံ (က)
၂-ပုရိမာဘိဇာတိသင်္ဂဟိတော ယေဝ (သီ) ၃-အတိက္ကမတ္ထေ (က)

Saññā rogoti-ādīsu ābādhaṭṭhena **rogo**, sadosaṭṭhena **gaṇḍo**, anupaviṭṭhaṭṭhena **sallaṁ**. **Āgatiṁ vā gatiṁ vā**ti-ādīsu paṭisandhivasena **āgatiṁ**, cutivasena **gatiṁ**, cavanavasena **cutiṁ**, upapajjanavasena **upapattiṁ**, punappunaṁ uppajjitvā aparāparaṁ vaḍḍhanavasena **vuḍḍhiṁ virūḷiṁ vepullaṁ**. Kāmañca catuvokārabhave rūpaṁ vināpi viññāṇassa pavatti atthi, sese pana tayo khandhe vinā n'atthi. Ayaṁ pana pañho pañcavokārabhavavasena kathito. Pañcavokāre hi ettake khandhe vinā viññāṇassa pavatti nāma n'atthi. Vitaṇḍavādī panettha "aññatra rūpāti-ādivacanato arūpabhavepi rūpaṁ, asaññābhave ca viññāṇaṁ atthi, tathā nirodhasamāpannassā"ti vadati. So vattabbo—byañjanacchāyāya ce atthaṁ paṭibāhasi, āgatiṁ vāti-ādivacanato taṁ viññāṇaṁ[1] pakkhidvipadacatuppadā viya uppatitvāpi gacchati, padasāpi gacchati, govisāṇavalli-ādīni[2] viya ca vaḍḍhatīti āpajjati. Ye ca Bhagavatā anekasatesu suttesu tayo bhavā vuttā, te arūpabhavassa abhāvā dveva āpajjanti. Tasmā mā evaṁ avaca, yathā vuttamatthaṁ dhārehīti.

24. **Tatrā**ti aṭṭhasu n'evasaññīnāsaññīvādesu bhummaṁ. Idhāpi **rūpiṁ vā**ti-ādīni vuttanayen'eva veditabbāni. **Asaññā sammoho**ti nissaññābhāvo nāmesa sammohaṭṭhānaṁ. Yo hi kiñci na jānāti, taṁ asaññī esoti vadanti. **Diṭṭhasutamutaviññātabbasaṅkhāramattenā**ti diṭṭhaviññātabbamattena sutaviññātabbamattena mutaviññātabbamattena. Ettha ca vijānātīti viññātabbaṁ, diṭṭhasutamutaviññātabbamattena pañcadvārikasaññāpavattimattenāti ayaṁ hi ettha attho. **Saṅkhāramattenā**ti oḷārikasaṅkhārapavattimattenāti attho. **Etassa āyatanassā**ti etassa nevasaññānāsaññāyatanassa. **Upasampadan**ti paṭilābhaṁ. **Byasanaṁ hetan**ti vināso hesa, vuṭṭhānaṁ hetanti attho. Pañcadvārikasaññāpavattaṁ, hi oḷārikasaṅkhārapavattaṁ vā appavattaṁ katvā taṁ samāpajjitabbaṁ. Tassa pana pavattena tato vuṭṭhānaṁ hotīti dasseti. **Saṅkhārasamāpattipattabbamakkhāyatī**ti oḷārikasaṅkhārapavattiyā pattabbanti na akkhāyati. **Saṅkhārāvasesamāpattipattabban**ti saṅkhārānaṁ yeva avasesā bhāvanāvasena sabbasukhumabhāvaṁ pattā saṅkhārā, tesaṁ pavattiyā etaṁ pattabbanti attho. Evarūpesu hi saṅkhāresu pavattesu

1. Tava viññāṇaṁ (Sī) 2. Govisālavallikādīni (Ka)

သညာ ရောဂေါတိအာဒီသု အာဗာဓဋ္ဌေန **ရောဂေါ**၊ သဒေါသဋ္ဌေန **ဂဏ္ဍော**၊ အနုပဝိဋ္ဌဋ္ဌေန **သလ္လံ**။ **အာဂတိံ ဝါ ဂတိံ ဝါ**တိအာဒီသု ပဋိသန္ဓိဝသေန **အာဂတိံ**၊ စုတိဝသေန **ဂတိံ**၊ စဝနဝသေန **စုတိံ**၊ ဥပပဇ္ဇနဝသေန **ဥပပတ္တိံ**၊ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ အပရာပရံ ဝဍ္ဎနဝသေန **ဝုဍ္ဎိံ ဝိရူဠှိံ ဝေပုလ္လံ**။ ကာမဉ္စ စတုဝေါကာရဘဝေ ရူပံ ဝိနာပိ ဝိညာဏဿ ပဝတ္တိ အတ္ထိ၊ သေသေ ပန တယော ခန္ဓေ ဝိနာ နတ္ထိ။ အယံ ပန ပဉှော ပဉ္စဝေါကာရဘဝဝသေန ကထိတော။ ပဉ္စဝေါကာရေ ဟိ ဧတ္တကေ ခန္ဓေ ဝိနာ ဝိညာဏဿ ပဝတ္တိ နာမ နတ္ထိ။ ဝိတဏ္ဍဝါဒီ ပနေတ္ထ "အညတြ ရူပါတိအာဒိဝစနတော အရူပဘဝေပိ ရူပံ, အသညာဘဝေ စ ဝိညာဏံ အတ္ထိ၊ တထာ နိရောဓသမာပန္နဿာ"တိ ဝဒတိ။ သော ဝတ္တဗ္ဗော—ဗျဉ္ဇနစ္ဆာယာယ စေ အတ္ထံ ပဋိဗာဟသိ၊ အာဂတိံ ဝါတိအာဒိဝစနတော တံ ဝိညာဏံ[1] ပက္ခိဒွိပဒစတုပ္ပဒါ ဝိယ ဥပ္ပတိတွာပိ ဂစ္ဆတိ၊ ပဒသာပိ ဂစ္ဆတိ၊ ဂေါဝိသာဏဝလ္လိအာဒီနိ[2] ဝိယ စ ဝဍ္ဎတီတိ အာပဇ္ဇတိ။ ယေ စ ဘဂဝတာ အနေကသတေသု သုတ္တေသု တယော ဘဝါ ဝုတ္တာ၊ တေ အရူပဘဝဿ အဘာဝါ ဒွေဝ အာပဇ္ဇန္တိ။ တသ္မာ မာ ဧဝံ အဝစ၊ ယထာ ဝုတ္တမတ္ထံ ဓာရေဟီတိ။

၂၄။ **တတြာ**တိ အဋ္ဌသု နေဝသညီနာသညီဝါဒေသု ဘုမ္မံ။ ဣဓာပိ **ရူပိံ ဝါ**တိအာဒီနိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **အသညာ သမ္မောဟော**တိ နိဿညာဘာဝေါ နာမေသ သမ္မောဟဋ္ဌာနံ။ ယော ဟိ ကိဉ္စိ န ဇာနာတိ၊ တံ အသညီ ဧသောတိ ဝဒန္တိ။ **ဒိဋ္ဌသုတမုတဝိညာတဗ္ဗသင်္ခါရမတ္တေနာ**တိ ဒိဋ္ဌဝိညာတဗ္ဗမတ္တေန သုတဝိညာတဗ္ဗမတ္တေန မုတဝိညာတဗ္ဗမတ္တေန။ ဧတ္ထ စ ဝိဇာနာတီတိ ဝိညာတဗ္ဗံ၊ ဒိဋ္ဌသုတမုတဝိညာတဗ္ဗမတ္တေန ပဉ္စဒွါရိကသညာပဝတ္တိမတ္တေနာတိ အယံ ဟိ ဧတ္ထ အတ္ထော။ **သင်္ခါရမတ္တေနာ**တိ ဩဠာရိကသင်္ခါရပဝတ္တိမတ္တေနာတိ အတ္ထော။ **ဧတဿ အာယတနဿာ**တိ ဧတဿ နေဝသညာနာသညာယတနဿ။ **ဥပသမ္ပဒ**န္တိ ပဋိလာဘံ။ **ဗျသနံ ဟေတ**န္တိ ဝိနာသော ဟေသ၊ ဝုဋ္ဌာနံ ဟေတန္တိ အတ္ထော။ ပဉ္စဒွါရိကသညာပဝတ္တံ, ဟိ ဩဠာရိကသင်္ခါရပဝတ္တံ ဝါ အပ္ပဝတ္တံ ကတွာ တံ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ တဿ ပန ပဝတ္တေန တတော ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတီတိ ဒဿေတိ။ **သင်္ခါရသမာပတ္တိပတ္တဗ္ဗမက္ခာယတီ**တိ ဩဠာရိကသင်္ခါရပဝတ္တိယာ ပတ္တဗ္ဗန္တိ န အက္ခာယတိ။ **သင်္ခါရာဝသေသသမာပတ္တိပတ္တဗ္ဗ**န္တိ သင်္ခါရာနံယေဝ အဝသေသာ ဘာဝနာဝသေန သဗ္ဗသုခုမဘာဝံ ပတ္တာ သင်္ခါရာ၊ တေသံ ပဝတ္တိယာ ဧတံ ပတ္တဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ ဧဝရူပေသု ဟိ သင်္ခါရေသု ပဝတ္တေသု

၁-တဝ ဝိညာဏံ (သီ) ၂-ဂေါဝိသာလဝလ္လိကာဒီနိ (က)

etaṁ pattabbaṁ nāma hoti. **Tayidan**ti taṁ idaṁ etaṁ sukhumampi samānaṁ saṅkhataṁ saṅkhatattā ca oḷārikaṁ.

25. **Tatrā**ti sattasu ucchedavādesu bhummaṁ. **Uddhaṁ saran**ti[1] uddhaṁ vuccati anāgatasaṁsāravādo, anāgataṁ saṁsāravādaṁ sarantīti attho. **Āsattiṁ yeva abhivadanti** lagganakaṁ yeva vadanti. "Āsattan"tipi pāṭho, taṇhaṁ yeva vadantīti attho. **Iti pecca bhavissāmā**ti evaṁ pecca bhavissāma. Khattiyā bhavissāma, brāhmaṇā bhavissāmāti evamettha nayo netabbo. **Vāṇijūpamā maññe**ti vāṇijūpamā viya vāṇijapaṭibhāgā vāṇijasadisā mayhaṁ upaṭṭhahanti. **Sakkāyabhayā**ti sakkāyassa bhayā. Te hi yatheva "cattāro kho mahārāja abhayassa bhāyanti. Katame cattāro. Gaṇḍuppādo kho mahārāja bhayā pathaviṁ na khādati 'mā pathavī khiyī'ti, konto kho mahārāja ekapādena tiṭṭhati 'mā pathavī osīdī'ti, kikī kho mahārāja uttānā seti 'mā ambhā undriyī'ti, brāhmaṇadhammiko kho mahārāja brahmacariyaṁ na carati 'mā loko ucchijjī'ti" ime cattāro abhayassa bhāyanti, evaṁ sakkāyassa bhāyanti. **Sakkāyaparijegucchā**ti tameva tebhūmakasaṅkhātaṁ sakkāyaṁ parijigucchamānā. **Sā gaddulabaddho**ti daṇḍake rajjuṁ pavesetvā baddhasunakho. **Evamevime**ti ettha daḷhatthambho viya khīlo viya ca tebhūmakadhammasaṅkhāto sakkāyo daṭṭhabbo, sā viya diṭṭhigatiko, daṇḍako viya diṭṭhi, rajju viya taṇhā, gaddulena bandhitvā thambhe vā khīle vā upanibaddhasunakhassa attano dhammatāya chinditvā gantuṁ asamatthassa anuparidhāvanaṁ viya diṭṭhigatikassa diṭṭhidaṇḍake pavesitāya taṇhārajjuyā bandhitvā sakkāye upanibaddhassa anuparidhāvanaṁ veditabbaṁ.

26. **Imān'eva pañcāyatanānī**ti imān'eva pañca kāraṇāni. Iti mātikaṁ ṭhapentenapi pañceva ṭhapitāni, nigamentenapi pañceva nigamitāni bhājentena pana cattāri bhājitāni. Diṭṭhadhammanibbānaṁ kuhiṁ paviṭṭhanti. Ekattanānattavasena dvīsu padesu paviṭṭhanti veditabbaṁ.

27. Evañca catucattālīsa aparantakappike dassetvā idāni aṭṭhārasa pubbantakappike dassetuṁ **santi bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha atītakoṭṭhāsasaṅkhātaṁ pubbantaṁ kappetvā vikappetvā gaṇhantīti **pubbantakappikā**.

1. Uddhaṁ sarāti (Sī), uddhaṁ parāmasanti (Syā)

ဧတံ ပတ္တဗ္ဗံ နာမ ဟောတိ။ **တယိဒန္တိ** တံ ဣဒံ ဧတံ သုခုမမ္ပိ သမာနံ သင်္ခတံ သင်္ခတတ္တာ စ ဩဠာရိကံ။

၂၅။ **တတြာ**တိ သတ္တသု ဥစ္ဆေဒဝါဒေသု ဘုမ္မံ။ **ဥဒ္ဓံ သရန္တိ**[၁] ဥဒ္ဓံ ဝုစ္စတိ အနာဂတသံသာရဝါဒေါ၊ အနာဂတံ သံသာရဝါဒံ သရန္တီတိ အတ္ထော။ **အာသတ္တိံယေဝ အဘိဝဒန္တိ** လဂ္ဂနကံယေဝ ဝဒန္တိ။ “အာသတ္တ”န္တိပိ ပါဌော၊ တဏှံယေဝ ဝဒန္တီတိ အတ္ထော။ **ဣတိ ပေစ္စ ဘဝိဿာမာ**တိ ဧဝံ ပေစ္စ ဘဝိဿာမ။ ခတ္တိယာ ဘဝိဿာမ၊ ဗြာဟ္မဏာ ဘဝိဿာမာတိ ဧဝမေတ္ထ နယော နေတဗ္ဗော။ **ဝါဏိဇူပမာ မညေ**တိ ဝါဏိဇူပမာ ဝိယ ဝါဏိဇပဋိဘာဂါ ဝါဏိဇသဒိသာ မယှံ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ **သက္ကာယဘယာ**တိ သက္ကာယဿ ဘယာ။ တေ ဟိ ယထေဝ “စတ္တာရော ခေါ မဟာရာဇ အဘယဿ ဘာယန္တိ။ ကတမေ စတ္တာရော။ ဂဏ္ဍုပ္ပါဒေါ ခေါ မဟာရာဇ ဘယာ ပထဝိံ န ခါဒတိ ‘မာ ပထဝီ ခိယီ’တိ၊ ကောန္တော ခေါ မဟာရာဇ ဧကပါဒေန တိဋ္ဌတိ ‘မာ ပထဝီ ဩသီဒီ’တိ၊ ကိကီ ခေါ မဟာရာဇ ဥတ္တာနာ သေတိ ‘မာ အမ္ဘာ ဥန္ဒြိယီ’တိ၊ ဗြာဟ္မဏဓမ္မိကော ခေါ မဟာရာဇ ဗြဟ္မစရိယံ န စရတိ ‘မာ လောကော ဥစ္ဆိဇ္ဇီ’တိ” ဣမေ စတ္တာရော အဘယဿ ဘာယန္တိ၊ ဧဝံ သက္ကာယဿ ဘာယန္တိ။ **သက္ကာယပရိဇေဂုစ္ဆာ**တိ တမေဝ တေဘူမကသင်္ခါတံ သက္ကာယံ ပရိဇိဂုစ္ဆမာနာ။ **သာ ဂဒ္ဒုလဗဒ္ဓေါ**တိ ဒဏ္ဍကေ ရဇ္ဇုံ ပဝေသေတွာ ဗဒ္ဓသုနခေါ။ **ဧဝမေဝိမေ**တိ ဧတ္ထ ဒဠှတ္ထမ္ဘော ဝိယ ခီလော ဝိယ စ တေဘူမကဓမ္မသင်္ခါတော သက္ကာယော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ သာ ဝိယ ဒိဋ္ဌိဂတိကော၊ ဒဏ္ဍကော ဝိယ ဒိဋ္ဌိ၊ ရဇ္ဇု ဝိယ တဏှာ၊ ဂဒ္ဒုလေန ဗန္ဓိတွာ ထမ္ဘေ ဝါ ခီလေ ဝါ ဥပနိဗဒ္ဓသုနခဿ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဆိန္ဒိတွာ ဂန္တုံ အသမတ္ထဿ အနုပရိဓာဝနံ ဝိယ ဒိဋ္ဌိဂတိကဿ ဒိဋ္ဌိဒဏ္ဍကေ ပဝေသိတာယ တဏှာရဇ္ဇုယာ ဗန္ဓိတွာ သက္ကာယေ ဥပနိဗဒ္ဓဿ အနုပရိဓာဝနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၂၆။ **ဣမာနေဝ ပဉ္စာယတနာနီ**တိ ဣမာနေဝ ပဉ္စ ကာရဏာနိ။ ဣတိ မာတိကံ ဌပေန္တေနပိ ပဉ္စေဝ ဌပိတာနိ၊ နိဂမေန္တေနပိ ပဉ္စေဝ နိဂမိတာနိ၊ ဘာဇေန္တေန ပန စတ္တာရိ ဘာဇိတာနိ။ ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနံ ကုဟိံ ပဝိဋ္ဌန္တိ။ ဧကတ္တနာနတ္တဝသေန ဒွီသု ပဒေသု ပဝိဋ္ဌန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၂၇။ ဧဝဉ္စ စတုစတ္တာလီသ အပရန္တကပ္ပိကေ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အဋ္ဌာရသ ပုဗ္ဗန္တကပ္ပိကေ ဒဿေတုံ **သန္တိ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ အတီတ-ကောဋ္ဌာသသင်္ခါတံ ပုဗ္ဗန္တံ ကပ္ပေတွာ ဝိကပ္ပေတွာ ဂဏှန္တီတိ **ပုဗ္ဗန္တကပ္ပိကာ**။

၁-ဥဒ္ဓံ သရာတိ (သီ)၊ ဥဒ္ဓံ ပရာမသန္တိ (သျာ)

Pubbantakappo vā etesaṁ atthīti pubbantakappikā. Evaṁ sesampi pubbe vuttappakāraṁ vuttanayen'eva veditabbaṁ. **Sassato attā ca loko cā**ti rūpādīsu aññataraṁ attāti ca lokoti ca gahetvā sassato amaro nicco dhuvoti abhivadanti. Yathāha "rūpaṁ attā ceva loko ca sassato cāti attānañca lokañca paññapentī"ti vitthāro. Asassatādīsupi es'eva nayo. Ettha ca paṭhamavādena cattāro sassatavādā vuttā, dutiyavādena satta ucchedavādā.

Nanu cete heṭṭhā āgatā, idha kasmā puna gahitāti. Heṭṭhā tattha tattha mato tattha tattheva ucchijjatīti dassanatthaṁ āgatā. Idha pana pubbenivāsalābhī diṭṭhigatiko atītaṁ passati, na anāgataṁ, tassa evaṁ hoti "pubbantato āgato attā idheva ucchijjati, ito paraṁ na gacchatī"ti. Imassatthassa dassanatthaṁ gahitā. Tatiyavādena cattāro ekaccasassatavādā vuttā, catutthavādena cattāro amarāvikkhepikā vuttā. **Antavā**ti sapariyanto paricchinno parivaṭumo. Avaḍḍhitakasiṇassa taṁ kasiṇaṁ attāti ca lokoti ca gahetvā evaṁ hoti. Dutiyavādo[1] vaḍḍhitakasiṇassa vasena vutto, tatiyavādo tiriyaṁ vaḍḍhetvā uddhamadho avaḍḍhitakasiṇassa, catutthavādo takkivasena vutto. Anantaracatukkaṁ heṭṭhā vuttanayameva.

Ekantasukhīti nirantarasukhī. Ayaṁ diṭṭhi lābhījātissaratakkīnaṁ vasena uppajjati. Lābhino hi pubbenivāsañāṇena khattiyādikule ekantasukhameva attano jātiṁ anussarantassa evaṁ diṭṭhi uppajjati. Tathā jātissarassa paccuppanaṁ sukhamanubhavato atītāsu sattasu jātīsu tādisameva attabhāvaṁ anussarantassa. Takkissa pana idha sukhasamaṅgino "atītepāhaṁ evameva ahosin"ti takken'eva uppajjati.

Ekantadukkhīti ayaṁ diṭṭhi lābhino nuppajjati. So hi ekanten'eva idha jhānasukhena sukhī hoti. Idha dukkhena phuṭṭhassa pana jātissarassa takkisseva ca sā uppajjati. Tatiyā idha vokiṇṇasukhadukkhānaṁ sabbesampi tesaṁ uppajjati, tathā catutthā diṭṭhi. Lābhino hi idāni catutthajjhānavasena adukkhamasukhassa, pubbe catutthajjhānikameva brahmalokaṁ

1. Dutiyavāro (Sī)

ပုဗ္ဗန္တကပ္ပေါ ဝါ ဧတေသံ အတ္ထီတိ ပုဗ္ဗန္တကပ္ပိကာ။ ဧဝံ သေသမ္ပိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သဿတော အတ္တာ စ လောကော စာ**တိ ရူပါဒီသု အညတရံ အတ္တာတိ စ လောကောတိ စ ဂဟေတွာ သဿတော အမရော နိစ္စော ဓုဝေါတိ အဘိဝဒန္တိ။ ယထာဟ "ရူပံ အတ္တာ စေဝ လောကော စ သဿတော စာတိ အတ္တာနဉ္စ လောကဉ္စ ပညပေန္တီ"တိ ဝိတ္ထာရော။ အသဿတာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ စ ပဌမဝါဒေန စတ္တာရော သဿတဝါဒါ ဝုတ္တာ၊ ဒုတိယဝါဒေန သတ္တ ဥစ္ဆေဒဝါဒါ။

နနု စေတေ ဟေဋ္ဌာ အာဂတာ၊ ဣဓ ကသ္မာ ပုန ဂဟိတာတိ။ ဟေဋ္ဌာ တတ္ထ တတ္ထ မတော တတ္ထ တတ္ထေဝ ဥစ္ဆိဇ္ဇတီတိ ဒဿနတ္ထံ အာဂတာ။ ဣဓ ပန ပုဗ္ဗေနိဝါသလာဘီ ဒိဋ္ဌိဂတိကော အတီတံ ပဿတိ၊ န အနာဂတံ၊ တဿ ဧဝံ ဟောတိ "ပုဗ္ဗန္တတော အာဂတော အတ္တာ ဣဓေဝ ဥစ္ဆိဇ္ဇတိ၊ ဣတော ပရံ န ဂစ္ဆတီ"တိ။ ဣမဿတ္ထဿ ဒဿနတ္ထံ ဂဟိတာ။ တတိယဝါဒေန စတ္တာရော ဧကစ္စသဿတဝါဒါ ဝုတ္တာ၊ စတုတ္ထဝါဒေန စတ္တာရော အမရာဝိက္ခေပိကာ ဝုတ္တာ။ **အန္တဝါ**တိ သပရိယန္တော ပရိစ္ဆိန္နော ပရိဝဋုမော။ အဝဍ္ဎိတကသိဏဿ တံ ကသိဏံ အတ္တာတိ စ လောကောတိ စ ဂဟေတွာ ဧဝံ ဟောတိ။ ဒုတိယဝါဒေါ[1] ဝဍ္ဎိတကသိဏဿ ဝသေန ဝုတ္တော၊ တတိယဝါဒေါ တိရိယံ ဝဍ္ဎေတွာ ဥဒ္ဓမဓော အဝဍ္ဎိတကသိဏဿ၊ စတုတ္ထဝါဒေါ တက္ကိဝသေန ဝုတ္တော။ အနန္တရစတုက္ကံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဧကန္တသုခီတိ နိရန္တရသုခီ။ အယံ ဒိဋ္ဌိ လာဘီဇာတိဿရတက္ကီနံ ဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ လာဘိနော ဟိ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏေန ခတ္တိယာဒိကုလေ ဧကန္တသုခမေဝ အတ္တနော ဇာတိံ အနုဿရန္တဿ ဧဝံ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တထာ ဇာတိဿရဿ ပစ္စုပ္ပန္နံ သုခမနုဘဝတော အတီတာသု သတ္တသု ဇာတီသု တာဒိသမေဝ အတ္တဘာဝံ အနုဿရန္တဿ။ တက္ကိဿ ပန ဣဓ သုခသမင်္ဂိနော "အတီတေပါဟံ ဧဝမေဝ အဟောသိ"န္တိ တက္ကေနေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

ဧကန္တဒုက္ခီတိ အယံ ဒိဋ္ဌိ လာဘိနော နုပ္ပဇ္ဇတိ။ သော ဟိ ဧကန္တေနေဝ ဣဓ ဈာနသုခေန သုခီ ဟောတိ။ ဣဓ ဒုက္ခေန ဖုဋ္ဌဿ ပန ဇာတိဿရဿ တက္ကိဿေဝ စ သာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တတိယာ ဣဓ ဝေါကိဏ္ဏသုခဒုက္ခာနံ သဗ္ဗေသမ္ပိ တေသံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တထာ စတုတ္ထာ ဒိဋ္ဌိ။ လာဘိနော ဟိ ဣဒါနိ စတုတ္ထဇ္ဈာနဝသေန အဒုက္ခမသုခဿ, ပုဗ္ဗေ စတုတ္ထဇ္ဈာနိကမေဝ ဗြဟ္မလောကံ

၁-ဒုတိယဝါရော (သီ)

anussarantassa. Jātissarassāpi paccuppanne majjhattassa, anussarantassāpi[1] majjhattabhūtaṭṭhānameva anussarantassa, takkinopi paccuppanne majjhattassa, atītepi evaṁ bhavissatīti takken'eva gaṇhantassa esā diṭṭhi uppajjati. Ettāvatā cattāro sassatavādā, cattāro ekaccasassatikā, cattāro antānantikā, cattāro amarāvikkhepikā, dve adhiccasamuppannikāti aṭṭhārasapi pubbantakappikā kathitā honti.

28. Idāni diṭṭhuddhāraṁ uddharanto **tatra bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **paccattaṁ yeva ñāṇan**ti paccakkhañāṇaṁ. **Parisuddhan**ti nirupakkilesaṁ. **Pariyodātan**ti pabhassaraṁ. Sabbapadehi vipassanāñāṇaṁ yeva kathitaṁ. Saddhādayo hi pañca dhammā bāhirasamayasmimpi honti, vipassanāñāṇaṁ sāsanasmiṁ yeva. **Tattha ñāṇabhāgamattameva pariyodapentī**ti mayamidaṁ jānāmāti evaṁ tattha ñāṇakoṭṭhāsaṁ otārenti yeva. **Upādānamakkhāyatī**ti na taṁ ñāṇaṁ, micchādassanaṁ nāmetaṁ, tasmā tadapi tesaṁ bhavantānaṁ diṭṭhupādānaṁ akkhāyatīti attho. Athāpi taṁ jānanamattalakkhaṇattā ñāṇabhāgamattameva, tathāpi tassa dassanassa anupātivattanato upādānapaccayato ca upādānameva. **Tadupātivatto**ti taṁ diṭṭhiṁ atikkanto. Ettāvatā cattāro sassatavādā, cattāro ekaccasassatikā, cattāro antānantikā, cattāro amarāvikkhepikā, dve adhiccasamuppannikā, soḷasa saññīvādā, aṭṭha asaññīvādā, aṭṭha n'evasaññīnāsaññīvādā, satta ucchedavādā, pañca diṭṭhadhammanibbānavādāti Brahmajāle āgatā dvāsaṭṭhipi diṭṭhiyo kathitā honti. Brahmajāle pana kathite idaṁ suttaṁ akathitameva hoti. Kasmā? Idha tato atirekāya sakkāyadiṭṭhiyā āgatattā. Imasmiṁ pana kathite Brahmajālaṁ kathitameva hoti.

30. Idāni imā dvāsaṭṭhi diṭṭhiyo uppajjamānā sakkāyadiṭṭhipamukhen'eva uppajjantīti dassetuṁ **idha bhikkhave ekacco**ti-ādimāha. Tattha **paṭinissaggā**ti pariccāgena. **Kāmasaṁyojanānaṁ anadhiṭṭhānā**ti pañcakāmaguṇataṇhānaṁ nissaṭṭhattā. **Pavivekaṁ pītin**ti sappītikajjhānadvayapītiṁ. **Nirujjhatī**ti jhānanirodhena nirujjhati. Samāpattito pana vuṭṭhitassa niruddhā nāma hoti.

1. Anussatiyāpi (Sī)

အနုဿရန္တဿ။ ဇာတိဿရဿာပိ ပစ္စုပ္ပန္နေ မဇ္ဈတ္တဿ, အနုဿရန္တဿာပိ[၁] မဇ္ဈတ္တဘူတဋ္ဌာနမေဝ အနုဿရန္တဿ၊ တက္ကိနောပိ ပစ္စုပ္ပန္နေ မဇ္ဈတ္တဿ, အတီတေပိ ဧဝံ ဘဝိဿတီတိ တက္ကေနေဝ ဂဏှန္တဿ ဧသာ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧတ္တာဝတာ စတ္တာရော သဿတဝါဒါ, စတ္တာရော ဧကစ္စသဿတိကာ, စတ္တာရော အန္တာနန္တိကာ, စတ္တာရော အမရာဝိက္ခေပိကာ, ဒွေ အဓိစ္စသမုပ္ပန္နိကာတိ အဋ္ဌာရသပိ ပုဗ္ဗန္တကပ္ပိကာ ကထိတာ ဟောန္တိ။

၂၈။ ဣဒါနိ ဒိဋ္ဌုဒ္ဓါရံ ဥဒ္ဓရန္တော **တတြ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပစ္စတ္တံယေဝ ဉာဏ**န္တိ ပစ္စက္ခဉာဏံ။ **ပရိသုဒ္ဓ**န္တိ နိရုပက္ကိလေသံ။ **ပရိယောဒါတ**န္တိ ပဘဿရံ။ သဗ္ဗပဒေဟိ ဝိပဿနာဉာဏံယေဝ ကထိတံ။ သဒ္ဓါဒယော ဟိ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဗာဟိရသမယသ္မိမ္ပိ ဟောန္တိ၊ ဝိပဿနာဉာဏံ သာသနသ္မိံယေဝ။ **တတ္ထ ဉာဏဘာဂမတ္တမေဝ ပရိယောဒပေန္တိ**တိ မယမိဒံ ဇာနာမာတိ ဧဝံ တတ္ထ ဉာဏကောဋ္ဌာသံ ဩတာရေန္တိယေဝ။ **ဥပါဒါနမက္ခာယတီ**တိ န တံ ဉာဏံ၊ မိစ္ဆာဒဿနံ နာမေတံ၊ တသ္မာ တဒပိ တေသံ ဘဝန္တာနံ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ အက္ခာယတီတိ အတ္ထော။ အထာပိ တံ ဇာနနမတ္တလက္ခဏတ္တာ ဉာဏဘာဂမတ္တမေဝ၊ တထာပိ တဿ ဒဿနဿ အနုပါတိဝတ္တနတော ဥပါဒါနပစ္စယတော စ ဥပါဒါနမေဝ။ **တဒုပါတိဝတ္တော**တိ တံ ဒိဋ္ဌိံ အတိက္ကန္တော။ ဧတ္တာဝတာ စတ္တာရော သဿတဝါဒါ, စတ္တာရော ဧကစ္စသဿတိကာ, စတ္တာရော အန္တာနန္တိကာ, စတ္တာရော အမရာဝိက္ခေပိကာ, ဒွေ အဓိစ္စသမုပ္ပန္နိကာ, သောဠသ သညီဝါဒါ, အဋ္ဌ အသညီဝါဒါ, အဋ္ဌ နေဝသညီနာသညီဝါဒါ, သတ္တ ဥစ္ဆေဒဝါဒါ, ပဉ္စ ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနဝါဒါတိ ဗြဟ္မဇာလေ အာဂတာ ဒွါသဋ္ဌိပိ ဒိဋ္ဌိယော ကထိတာ ဟောန္တိ။ ဗြဟ္မဇာလေ ပန ကထိတေ ဣဒံ သုတ္တံ အကထိတမေဝ ဟောတိ။ ကသ္မာ? ဣဓ တတော အတိရေကာယ သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ အာဂတတ္တာ။ ဣမသ္မိံ ပန ကထိတေ ဗြဟ္မဇာလံ ကထိတမေဝ ဟောတိ။

၃၀။ ဣဒါနိ ဣမာ ဒွါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိယော ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ သက္ကာယဒိဋ္ဌိပမုခေနေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဒဿေတုံ **ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဧကစ္စော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပဋိနိဿဂ္ဂါ**တိ ပရိစ္စာဂေန။ **ကာမသံယောဇနာနံ အနဓိဋ္ဌာနာ**တိ ပဉ္စကာမဂုဏတဏှာနံ နိဿဋ္ဌတ္တာ။ **ပဝိဝေကံ ပီတိ**န္တိ သပ္ပီတိကဇ္ဈာနဒွယပီတိံ။ **နိရုဇ္ဈတီ**တိ ဈာနနိရောဓေန နိရုဇ္ဈတိ။ သမာပတ္တိတော ပန ဝုဋ္ဌိတဿ နိရုဒ္ဓါ နာမ ဟောတိ။

၁-အနုဿတိယာပိ (သီ)

Yatheva hi “adukkhamasukhāya vedanāya nirodhā uppajjati nirāmisaṁ sukhaṁ, nirāmisasukhassa nirodhā uppajjati adukkhamasukhā vedanā”ti ettha na ayamattho hoti—catutthajjhānanirodhā tatiyajjhānaṁ upasampajja viharatīti. Ayaṁ panettha attho—catutthajjhānā vuṭṭhāya tatiyaṁ jhānaṁ samāpajjati, tatiyajjhānā vuṭṭhāya catutthaṁ jhānaṁ samāpajjatīti, evaṁsampadamidaṁ veditabbaṁ. **Uppajjati domanassan**ti hīnajjhānapariyādānakadomanassaṁ. Samāpattito vuṭṭhitacittassa pana kammanīyabhāvo kathito.

Pavivekā pītīti sā eva jhānadvayapīti. **Yaṁ chāyā jahatī**ti yaṁ ṭhānaṁ chāyā jahati. Kiṁ vuttaṁ hoti[1]? Yasmiṁ ṭhāne chāyā atthi, tasmiṁ ātapo n’atthi. Yasmiṁ ātapo atthi, tasmiṁ chāyā natthīti.

31. **Nirāmisaṁ sukhan**ti tatiyajjhānasukhaṁ.

32. **Adukkhamasukhan**ti catutthajjhānavedanaṁ.

33. **Anupādānohamasmī**ti niggahaṇo[2] ahamasmi. **Nibbānasappāyan**ti nibbānassa sappāyaṁ upakārabhūtaṁ. Nanu ca maggadassanaṁ nāma sabbattha nikantiyā sukkhāpitāya uppajjati, kathametaṁ nibbānassa upakārapaṭipadā nāma jātanti, sabbattha anupādiyanavasena aggaṇhanavasena upakārapaṭipadā nāma jātaṁ. **Abhivadatī**ti abhimānena upavadati. **Pubbantānudiṭṭhin**ti aṭṭhārasavidhampi pubbantānudiṭṭhiṁ. **Aparantānudiṭṭhin**ti catucattārīsavidhampi aparantānudiṭṭhiṁ. **Upādānamakkhāyatī**ti ahamasmīti gahaṇassa sakkāyadiṭṭhipariyāpannattā diṭṭhupādānaṁ akkhāyati.

Santivarapadanti vūpasantakilesattā santaṁ uttamapadaṁ. **Channaṁ phassāyatanānan**ti Bhagavatā “yattha cakkhu ca nirujjhati rūpasaññā ca nirujjhati se āyatane veditabbe”ti[3] ettha dvinnaṁ āyatanānaṁ paṭikkhepena nibbānaṁ dassitaṁ.

“Yattha āpo ca pathavī, tejo vāyo na gādhati.
Ato sarā nivattanti, ettha vaṭṭaṁ na vattati.
Ettha nāmañca rūpañca, asesaṁ uparujjhatī”ti[4]—

Ettha pana sankhāra[5] paṭikkhepena nibbānaṁ dassitaṁ.

1. Idaṁ vuttaṁ hoti (Syā) 2. Niggāhamāno (Ka)
3. Yo āyatane veditabboti (Sī), so āyatanena veditabboti (Syā), Saṁ 2. 317 piṭṭhe pana passitabbaṁ.
4. Saṁ 1. 15 piṭṭhe. 5. Padesasaṅkhāra (Sī, Syā)

ယထေဝ ဟိ “အဒုက္ခမသုခါယ ဝေဒနာယ နိရောဓာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ နိရာမိသံ သုခံ၊ နိရာမိသသုခဿ နိရောဓာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ”တိ ဧတ္ထ န အယမတ္ထော ဟောတိ—စတုတ္ထဇ္ဈာနနိရောဓာ တတိယဇ္ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီတိ။ အယံ ပနေတ္ထ အတ္ထော—စတုတ္ထဇ္ဈာနာ ဝုဋ္ဌာယ တတိယံ ဈာနံ သမာပဇ္ဇတိ၊ တတိယဇ္ဈာနာ ဝုဋ္ဌာယ စတုတ္ထံ ဈာနံ သမာပဇ္ဇတီတိ၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဒေါမနဿ**န္တိ ဟီနဇ္ဈာနပရိယာဒါနကဒေါမနဿံ။ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌိတစိတ္တဿ ပန ကမ္မနီယဘာဝေါ ကထိတော။

ပဝိဝေကာ ပီတီတိ သာ ဧဝ ဈာနဒ္ဝယပီတိ။ **ယံ ဆာယာ ဇဟတီ**တိ ယံ ဌာနံ ဆာယာ ဇဟတိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ[၁]? ယသ္မိံ ဌာနေ ဆာယာ အတ္ထိ၊ တသ္မိံ အာတပေါ နတ္ထိ။ ယသ္မိံ အာတပေါ အတ္ထိ၊ တသ္မိံ ဆာယာ နတ္ထီတိ။

၃၁။ **နိရာမိသံ သုခ**န္တိ တတိယဇ္ဈာနသုခံ။

၃၂။ **အဒုက္ခမသုခ**န္တိ စတုတ္ထဇ္ဈာနဝေဒနံ။

၃၃။ **အနုပါဒါနောဟမသ္မီ**တိ နိဂ္ဂဟဏော[၂] အဟမသ္မိ။ **နိဗ္ဗာနသပ္ပါယ**န္တိ နိဗ္ဗာနဿ သပ္ပါယံ ဥပကာရဘူတံ။ နနု စ မဂ္ဂဒဿနံ နာမ သဗ္ဗတ္ထ နိကန္တိယာ သုက္ခာပိတာယ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ကထမေတံ နိဗ္ဗာနဿ ဥပကာရပဋိပဒါ နာမ ဇာတန္တိ၊ သဗ္ဗတ္ထ အနုပါဒိယနဝသေန အဂ္ဂဏှနဝသေန ဥပကာရပဋိပဒါ နာမ ဇာတံ။ **အဘိဝဒတီ**တိ အဘိမာနေန ဥပဝဒတိ။ **ပုဗ္ဗန္တာနုဒိဋ္ဌိ**န္တိ အဋ္ဌာရသဝိဓမ္ပိ ပုဗ္ဗန္တာနုဒိဋ္ဌိံ။ **အပရန္တာနုဒိဋ္ဌိ**န္တိ စတုစတ္တာရီသဝိဓမ္ပိ အပရန္တာနုဒိဋ္ဌိံ။ **ဥပါဒါနမက္ခာယတီ**တိ အဟမသ္မီတိ ဂဟဏဿ သက္ကာယဒိဋ္ဌိပရိယာပန္နတ္တာ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ အက္ခာယတိ။

သန္တိဝရပဒန္တိ ဝူပသန္တကိလေသတ္တာ သန္တံ ဥတ္တမပဒံ။ **ဆန္နံ ဖဿာယတနာန**န္တိ ဘဂဝတာ “ယတ္ထ စက္ခု စ နိရုဇ္ဈတိ ရူပသညာ စ နိရုဇ္ဈတိ သေ အာယတနေ ဝေဒိတဗ္ဗေ”တိ[၃] ဧတ္ထ ဒွိန္နံ အာယတနာနံ ပဋိက္ခေပေန နိဗ္ဗာနံ ဒဿိတံ။

“ယတ္ထ အာပေါ စ ပထဝီ၊ တေဇော ဝါယော န ဂါဓတိ။
အတော သရာ နိဝတ္တန္တိ၊ ဧတ္ထ ဝဋ္ဋံ န ဝတ္တတိ။
ဧတ္ထ နာမဉ္စ ရူပဉ္စ၊ အသေသံ ဥပရုဇ္ဈတီ”တိ[၄]—

ဧတ္ထ ပန သင်္ခါရ[၅] ပဋိက္ခေပေန နိဗ္ဗာနံ ဒဿိတံ။

၁- ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ (သျာ) ၂- နိဂ္ဂါဟမာနော (က)
၃- ယော အာယတနေ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ (သီ)၊ သော အာယတနေန ဝေဒိတဗ္ဗောတိ (သျာ)၊ သံ ၂-၃၁၇-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။ ၄- သံ ၁-၁၅-ပိဋ္ဌေ။ ၅- ပဒေသသင်္ခါရ (သီ၊ သျာ)

“Kattha āpo ca pathavī, tejo vāyo na gādhati.
Kattha dīghañca rassañca, aṇuṁ thūlaṁ subhāsubhaṁ.
Kattha nāmañca rūpañca, asesaṁ uparujjhatīti[1].

Tatra veyyākaraṇaṁ bhavati—

Viññāṇaṁ anidassanaṁ, anantaṁ sabbato pabhan”ti—

Ettha saṅkhārapaṭikkhepena nibbānaṁ dassitaṁ. Imasmiṁ pana sutte cha-āyatanapaṭikkhepena dassitaṁ. Aññattha ca **anupādāvimokkho**ti nibbānameva dassitaṁ, idha pana arahattaphalasamāpatti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Pañcattayasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Kintisuttavaṇṇanā

34. **Evaṁ me sutan**ti Kintisuttaṁ. Tattha **pisinārāyan**ti[2] evaṁnāmake maṇḍalapadese. **Baliharaṇe**ti tasmiṁ vanasaṇḍe bhūtānaṁ baliṁ āharanti, tasmā so baliharaṇanti vutto. **Cīvarahetū**ti cīvarakāraṇā, cīvaraṁ paccāsīsamānoti attho. **Itibhavābhavahetū**ti evaṁ imaṁ desanāmayaṁ puññakiriyavatthuṁ nissāya tasmiṁ tasmiṁ bhave sukhaṁ vedissāmīti dhammaṁ desetīti kiṁ tumhākaṁ evaṁ hotīti attho.

35. **Cattāro satipaṭṭhānā**ti-ādayo sattatiṁsa bodhipakkhiyadhammā lokiyalokuttarāva kathitā. **Tatthā**ti tesu sattatiṁsāya dhammesu. **Siyaṁsū**ti bhaveyyuṁ. **Abhidhamme**ti visiṭṭhe dhamme, imesu sattatiṁsabodhipakkhiyadhammesūti attho. **Tatra ce**ti idampi bodhipakkhiyadhammesveva bhummaṁ. **Atthato ceva nānaṁ byañjanato cā**ti ettha “kāyova[3] satipaṭṭhānaṁ vedanāva[4] satipaṭṭhānan”ti vutte atthato nānaṁ hoti,

1. Dī 1. 213 piṭṭhe.
2. Kusinārāyanti (Sī, Syā)
3. Kāyo ca (Syā, Ka)
4. Vedanā ca (Syā, Ka)

“ကတ္ထ အာပေါ စ ပထဝီ၊ တေဇော ဝါယော န ဂါဓတိ။
ကတ္ထ ဒီဃဉ္စ ရဿဉ္စ၊ အဏုံ ထူလံ သုဘာသုဘံ။
ကတ္ထ နာမဉ္စ ရူပဉ္စ၊ အသေသံ ဥပရုဇ္ဈတီတိ[၁]။

တတြ ဝေယျာကရဏံ ဘဝတိ—

ဝိညာဏံ အနိဒဿနံ၊ အနန္တံ သဗ္ဗတော ပဘ”န္တိ—

ဧတ္ထ သင်္ခါရပဋိက္ခေပေန နိဗ္ဗာနံ ဒဿိတံ။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ဆအာယတနပဋိက္ခေပေန ဒဿိတံ။ အညတ္ထ စ **အနုပါဒါဝိမောက္ခော**တိ နိဗ္ဗာနမေဝ ဒဿိတံ၊ ဣဓ ပန အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ပဉ္စတ္တယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ကိန္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ကိန္တိသုတ္တံ။ တတ္ထ **ပိသိနာရာယ**န္တိ[၂] ဧဝံနာမကေ မဏ္ဍလပဒေသေ။ **ဗလိဟရဏေ**တိ တသ္မိံ ဝနသဏ္ဍေ ဘူတာနံ ဗလိံ အာဟရန္တိ၊ တသ္မာ သော ဗလိဟရဏန္တိ ဝုတ္တော။ **စီဝရဟေတူ**တိ စီဝရကာရဏာ၊ စီဝရံ ပစ္စာသီသမာနောတိ အတ္ထော။ **ဣတိဘဝါဘဝဟေတူ**တိ ဧဝံ ဣမံ ဒေသနာမယံ ပုညကိရိယဝတ္ထုံ နိဿာယ တသ္မိံ တသ္မိံ ဘဝေ သုခံ ဝေဒိဿာမီတိ ဓမ္မံ ဒေသေတီတိ ကိံ တုမှာကံ ဧဝံ ဟောတီတိ အတ္ထော။

၃၅။ **စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ**တိအာဒယော သတ္တတိံသ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ လောကိယလောကုတ္တရာဝ ကထိတာ။ **တတ္ထာ**တိ တေသု သတ္တတိံသာယ ဓမ္မေသု။ **သိယံသူ**တိ ဘဝေယျုံ။ **အဘိဓမ္မေ**တိ ဝိသိဋ္ဌေ ဓမ္မေ၊ ဣမေသု သတ္တတိံသဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေသူတိ အတ္ထော။ **တတြ စေ**တိ ဣဒမ္ပိ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေသွေဝ ဘုမ္မံ။ **အတ္ထတော စေဝ နာနံ ဗျဉ္ဇနတော စာ**တိ ဧတ္ထ “ကာယောဝ[၃] သတိပဋ္ဌာနံ ဝေဒနာဝ[၄] သတိပဋ္ဌာန”န္တိ ဝုတ္တေ အတ္ထတော နာနံ ဟောတိ၊

၁-ဒီ ၁-၂၁၃-ပိဋ္ဌေ။
၂-ကုသိနာရာယန္တိ (သီ၊ သျာ)
၃-ကာယော စ (သျာ၊ က)
၄-ဝေဒနာ စ (သျာ၊ က)

“satipaṭṭhānā”ti vutte pana byañjanato nānaṁ nāma hoti. **Tadamināpī**ti taṁ tumhe imināpi kāraṇena jānāthāti atthañca byañjanañca samānetvā atthassa ca aññathā gahitabhāvo byañjanassa ca micchā ropitabhāvo dassetabbo. **Yo dhammo yo vinayo**ti ettha atthañca byañjanañca viññāpanakāraṇameva dhammo ca vinayo ca.

37. **Atthato hi kho sametī**ti sati yeva satipaṭṭhānanti gahitā. **Byañjanato nānan**ti kevalaṁ byañjanameva satipaṭṭhānoti vā satipaṭṭhānāti vā micchā ropetha[1]. **Appamattakaṁ kho**ti suttantaṁ patvā byañjanaṁ appamattakaṁ nāma hoti. Parittamattaṁ[2] dhanitaṁ katvā ropitepi hi nibbutiṁ pattuṁ sakkā hoti.

Tatridaṁ vatthu—Vijayārāmavihāravāsī kireko khīṇāsavatthero dvinnaṁ bhikkhūnaṁ suttaṁ āharitvā kammaṭṭhānaṁ kathento “samuddho samuddhoti bhikkhave assutavā puthujjano bhāsatī”ti dhanitaṁ katvā āha. Eko bhikkhu “samuddho[3] nāma bhante”ti āha. Āvuso samuddhoti vuttepi samuddoti vuttepi mayaṁ loṇasāgarameva jānāma, tumhe pana no atthagavesakā, byañjanagavesakā, gacchatha Mahāvihāre paguṇabyañjanānaṁ bhikkhūnaṁ santike byañjanaṁ sodhāpethāti kammaṭṭhānaṁ akathetvāva uṭṭhāpesi. So aparabhāge Mahāvihāre bheriṁ paharāpetvā bhikkhusaṁghassa catūsu maggesu pañhaṁ kathetvāva parinibbuto. Evaṁ suttantaṁ patvā byañjanaṁ appamattakaṁ nāma hoti.

Vinayaṁ pana patvā no appamattakaṁ. Sāmaṇerapabbajjāpi hi ubhatosuddhito[4] vaṭṭati, upasampadādikammānipi sithilādīnaṁ dhanitādikaraṇamatten’eva kuppanti. Idha pana suttantabyañjanaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

38. Atha catutthavāre[5] vivādo kasmā? Saññāya[6] vivādo. “Ahaṁ satimeva satipaṭṭhānaṁ vadāmi, ayaṁ ‘kāyo satipaṭṭhānan’ti vadatī”ti hi nesaṁ saññā[7] hoti. Byañjanepi es’eva nayo.

1. Micchāropitaṁ (Syā) 2. Parittamattakaṁ (Sī, Syā)
3. Ko samuddho (Syā) 4. Ubhatosuddhikā (Sī, Syā)
5. Catutthavāde (Ka) 6. Paññāya (Ka) 7. Paññā (Ka)

“သတိပဋ္ဌာနာ”တိ ဝုတ္တေ ပန ဗျဉ္ဇနတော နာနံ နာမ ဟောတိ။ **တဒမိနာပီ**တိ တံ တုမှေ ဣမိနာပိ ကာရဏေန ဇာနာထာတိ အတ္ထဉ္စ ဗျဉ္ဇနဉ္စ သမာနေတွာ အတ္ထဿ စ အညထာ ဂဟိတဘာဝေါ ဗျဉ္ဇနဿ စ မိစ္ဆာ ရောပိတဘာဝေါ ဒဿေတဗ္ဗော။ **ယော ဓမ္မော ယော ဝိနယော**တိ ဧတ္ထ အတ္ထဉ္စ ဗျဉ္ဇနဉ္စ ဝိညာပနကာရဏမေဝ ဓမ္မော စ ဝိနယော စ။

၃၇။ **အတ္ထတော ဟိ ခေါ သမေတီ**တိ သတိယေဝ သတိပဋ္ဌာနန္တိ ဂဟိတာ။ **ဗျဉ္ဇနတော နာနန္တိ** ကေဝလံ ဗျဉ္ဇနမေဝ သတိပဋ္ဌာနောတိ ဝါ သတိပဋ္ဌာနာတိ ဝါ မိစ္ဆာ ရောပေထ[၁]။ **အပ္ပမတ္တကံ ခေါ**တိ သုတ္တန္တံ ပတွာ ဗျဉ္ဇနံ အပ္ပမတ္တကံ နာမ ဟောတိ။ ပရိတ္တမတ္တံ[၂] ဓနိတံ ကတွာ ရောပိတေပိ ဟိ နိဗ္ဗုတိံ ပတ္တုံ သက္ကာ ဟောတိ။

တတြိဒံ ဝတ္ထု—ဝိဇယာရာမဝိဟာရဝါသီ ကိရေကော ခီဏာသဝတ္ထေရော ဒွိန္နံ ဘိက္ခူနံ သုတ္တံ အာဟရိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တော “သမုဒ္ဒေါ သမုဒ္ဒေါတိ ဘိက္ခဝေ အဿုတဝါ ပုထုဇ္ဇနော ဘာသတီ”တိ ဓနိတံ ကတွာ အာဟ။ ဧကော ဘိက္ခု “သမုဒ္ဒေါ[၃] နာမ ဘန္တေ”တိ အာဟ။ အာဝုသော သမုဒ္ဒေါတိ ဝုတ္တေပိ သမုဒ္ဒေါတိ ဝုတ္တေပိ မယံ လောဏသာဂရမေဝ ဇာနာမ၊ တုမှေ ပန နော အတ္ထဂဝေသကာ, ဗျဉ္ဇနဂဝေသကာ၊ ဂစ္ဆထ မဟာဝိဟာရေ ပဂုဏဗျဉ္ဇနာနံ ဘိက္ခူနံ သန္တိကေ ဗျဉ္ဇနံ သောဓာပေထာတိ ကမ္မဋ္ဌာနံ အကထေတွာဝ ဥဋ္ဌာပေသိ။ သော အပရဘာဂေ မဟာဝိဟာရေ ဘေရိံ ပဟာရာပေတွာ ဘိက္ခုသံဃဿ စတူသု မဂ္ဂေသု ပဉှံ ကထေတွာဝ ပရိနိဗ္ဗုတော။ ဧဝံ သုတ္တန္တံ ပတွာ ဗျဉ္ဇနံ အပ္ပမတ္တကံ နာမ ဟောတိ။

ဝိနယံ ပန ပတွာ နော အပ္ပမတ္တကံ။ သာမဏေရပဗ္ဗဇ္ဇာပိ ဟိ ဥဘတောသုဒ္ဓိတော[၄] ဝဋ္ဋတိ၊ ဥပသမ္ပဒါဒိကမ္မာနိပိ သိထိလာဒီနံ ဓနိတာဒိကရဏမတ္တေနေဝ ကုပ္ပန္တိ။ ဣဓ ပန သုတ္တန္တဗျဉ္ဇနံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

၃၈။ အထ စတုတ္ထဝါရေ[၅] ဝိဝါဒေါ ကသ္မာ? သညာယ[၆] ဝိဝါဒေါ။ “အဟံ သတိမေဝ သတိပဋ္ဌာနံ ဝဒါမိ၊ အယံ ‘ကာယော သတိပဋ္ဌာန’န္တိ ဝဒတီ”တိ ဟိ နေသံ သညာ[၇] ဟောတိ။ ဗျဉ္ဇနေပိ ဧသေဝ နယော။

၁-မိစ္ဆာရောပိတံ (သျာ) ၂-ပရိတ္တမတ္တကံ (သီ၊ သျာ) ၃-ကော သမုဒ္ဒေါ (သျာ)
၄-ဥဘတောသုဒ္ဓိကာ (သီ၊ သျာ) ၅-စတုတ္ထဝါဒေ (က)
၆-ပညာယ (က) ၇-ပညာ (က)

39. **Na codanāya taritabban**ti na codanatthāya vegāyitabbaṁ[1]. Ekacco hi puggalo "nalāṭe te sāsapamattā piḷakā"ti vutto "mayhaṁ nalāṭe sāsapamattaṁ piḷakaṁ passasi, attano nalāṭe tālapakkamattaṁ mahāgaṇḍaṁ na passasī"ti vadati. Tasmā puggalo upaparikkhitabbo. **Adaḷhadiṭṭhī**ti anādānadiṭṭhī saṁsumāraṁ hadaye[2] pakkhipanto viya daḷhaṁ na gaṇhāti.

Upaghātoti caṇḍabhāvena vaṇaghaṭṭitassa viya dukkhuppatti. **Suppaṭinissaggī**ti "kiṁ nāma ahaṁ āpanno, kadā āpanno"ti vā "tvaṁ āpanno, tava upajjhāyo āpanno"ti vā ekaṁ dve vāre vatvāpi "asukaṁ nāma asukadivase nāma bhante āpannattha, saṇikaṁ anussarathā"ti saritvā tāvadeva vissajjeti. **Vihesā**ti bahuṁ atthañca kāraṇañca āharantassa kāyacittakilamatho. **Sakkomī**ti evarūpo hi puggalo okāsaṁ kāretvā "āpattiṁ āpannattha bhante"ti vutto "kadā kismiṁ vatthusmin"ti vatvā "asukadivase asukasmiṁ vatthusmin"ti vutte "na sarāmi āvuso"ti vadati, tato "saṇikaṁ bhante sarathā"ti bahuṁ vatvā sārito saritvā vissajjeti. Tenāha "sakkomī"ti. Iminā nayena sabbattha attho veditabbo.

Upekkhā nātimaññitabbāti upekkhā na atikkamitabbā, kattabbā janetabbāti attho. Yo hi evarūpaṁ puggalaṁ ṭhitakaṁ yeva passāvaṁ karontaṁ disvāpi "nanu āvuso nisīditabban"ti vadati, so upekkhaṁ atimaññati nāma.

40. **Vacīsaṁhāro**ti vacanasañcāro. Imehi kathitaṁ amūsaṁ antaraṁ paveseyya, tumhe imehi idañcidañca vuttāti amūhi kathitaṁ imesaṁ antaraṁ paveseyyāti attho. **Diṭṭhipaḷāso**ti-ādīhi cittassa anārādhaniyabhāvo kathito. **Taṁ jānamāno samāno garaheyyā**ti taṁ Satthā jānamāno samāno nindeyya amheti. **Etaṁ panāvuso dhamman**ti etaṁ kalahabhaṇḍanadhammaṁ.

1. Gantabbaṁ (Sī)   2. Suṁsumārahadaye (Sī), suṁsumāraṁ hadaye (Syā)

၃၉။ **န စောဒနာယ တရိတဗ္ဗန္တိ** န စောဒနတ္ထာယ ဝေဂါယိတဗ္ဗံ[၁]။ ဧကစ္စော ဟိ ပုဂ္ဂလော "နလာဋေ တေ သာသပမတ္တာ ပိဠကာ"တိ ဝုတ္တော "မယှံ နလာဋေ သာသပမတ္တံ ပိဠကံ ပဿသိ၊ အတ္တနော နလာဋေ တာလပက္ကမတ္တံ မဟာဂဏ္ဍံ န ပဿသီ"တိ ဝဒတိ။ တသ္မာ ပုဂ္ဂလော ဥပပရိက္ခိတဗ္ဗော။ **အဒဠှဒိဋ္ဌီ**တိ အနာဒါနဒိဋ္ဌီ သံသုမာရံ ဟဒယေ[၂] ပက္ခိပန္တော ဝိယ ဒဠှံ န ဂဏှာတိ။

ဥပဃာတောတိ စဏ္ဍဘာဝေန ဝဏဃဋ္ဋိတဿ ဝိယ ဒုက္ခုပ္ပတ္တိ။ **သုပ္ပဋိနိဿဂ္ဂီ**တိ "ကိံ နာမ အဟံ အာပန္နော၊ ကဒါ အာပန္နော"တိ ဝါ "တွံ အာပန္နော၊ တဝ ဥပဇ္ဈာယော အာပန္နော"တိ ဝါ ဧကံ ဒွေ ဝါရေ ဝတွာပိ "အသုကံ နာမ အသုကဒိဝသေ နာမ ဘန္တေ အာပန္နတ္ထ၊ သဏိကံ အနုဿရထာ"တိ သရိတွာ တာဝဒေဝ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ **ဝိဟေသာ**တိ ဗဟုံ အတ္ထဉ္စ ကာရဏဉ္စ အာဟရန္တဿ ကာယစိတ္တကိလမထော။ **သက္ကောမီ**တိ ဧဝရူပေါ ဟိ ပုဂ္ဂလော ဩကာသံ ကာရေတွာ "အာပတ္တိံ အာပန္နတ္ထ ဘန္တေ"တိ ဝုတ္တော "ကဒါ ကိသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိ"န္တိ ဝတွာ "အသုကဒိဝသေ အသုကသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိ"န္တိ ဝုတ္တေ "န သရာမိ အာဝုသော"တိ ဝဒတိ၊ တတော "သဏိကံ ဘန္တေ သရထာ"တိ ဗဟုံ ဝတွာ သာရိတော သရိတွာ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ တေနာဟ "သက္ကောမီ"တိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဥပေက္ခာ နာတိမညိတဗ္ဗာတိ ဥပေက္ခာ န အတိက္ကမိတဗ္ဗာ၊ ကတ္တဗ္ဗာ ဇနေတဗ္ဗာတိ အတ္ထော။ ယော ဟိ ဧဝရူပံ ပုဂ္ဂလံ ဌိတကံယေဝ ပဿာဝံ ကရောန္တံ ဒိသွာပိ "နနု အာဝုသော နိသီဒိတဗ္ဗ"န္တိ ဝဒတိ၊ သော ဥပေက္ခံ အတိမညတိ နာမ။

၄၀။ **ဝစီသံဟာရော**တိ ဝစနသဉ္စာရော။ ဣမေဟိ ကထိတံ အမူသံ အန္တရံ ပဝေသေယျ၊ တုမှေ ဣမေဟိ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ဝုတ္တာတိ အမူဟိ ကထိတံ ဣမေသံ အန္တရံ ပဝေသေယျာတိ အတ္ထော။ **ဒိဋ္ဌိပဠာသော**တိအာဒီဟိ စိတ္တဿ အနာရာဓနိယဘာဝေါ ကထိတော။ **တံ ဇာနမာနော သမာနော ဂရဟေယျာ**တိ တံ သတ္ထာ ဇာနမာနော သမာနော နိန္ဒေယျ အမှေတိ။ **ဧတံ ပနာဝုသော ဓမ္မန္တိ** ဧတံ ကလဟဘဏ္ဍနဓမ္မံ။

၁-ဂန္တဗ္ဗံ (သီ)   ၂-သုံသုမာရဟဒယေ (သီ)၊ သုံသုမာရံ ဟဒယေ (သျာ)

Tañceti taṁ saññattikārakaṁ[1] bhikkhuṁ. **Evaṁ byākareyyā**ti mayā ete suddhante patiṭṭhāpitāti avatvā yena kāraṇena saññatti[2] katā, tadeva dassento evaṁ byākareyya. **Tāhaṁ dhammaṁ sutvā**ti ettha **dhammo**ti sāraṇīyadhammo adhippeto. **Na ceva attānan**ti-ādīsu "brahmalokappamāṇo hesa aggi uṭṭhāsi, ko etamaññatra mayā nibbāpetuṁ samattho"ti hi vadanto attānaṁ ukkaṁseti nāma. "Ettakā janā vicaranti, okāso laddhuṁ na sakkā, ekopi ettakamattaṁ nibbāpetuṁ samattho nāma natthī"ti vadamāno paraṁ vambheti nāma. Tadubhayampesa na karoti. **Dhammo** panettha Sammāsambuddhassa byākaraṇaṁ, tesaṁ bhikkhūnaṁ saññattikaraṇaṁ **anudhammo,** tadeva **byākaroti nāma. Na ca koci sahadhammiko**ti añño cassa koci sahetuko parehi vutto vādo vā anuvādo vā garahitabbabhāvaṁ āgacchanto nāma n'atthi. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Kintisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Sāmagāmasuttavaṇṇanā

41. **Evaṁ me sutan**ti Sāmagāmasuttaṁ. Tattha **Sāmagāme**ti sāmākānaṁ ussannattā evaṁladdhanāme gāme. **Adhunā kālaṅkatoti**[3] sampati kālaṁ kato. **Dvedhikajātā**ti dvejjhajātā dvebhāgajātā. Bhaṇḍanādīsu **bhaṇḍanaṁ** pubbabhāgakalaho, taṁ daṇḍādānādivasena paṇṇattivītikkamavasena ca vaḍḍhitaṁ **kalaho,** "na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāsī"ti-ādikaṁ viruddhavacanaṁ **vivādo. Vitudantā**ti vitujjantā. **Sahitaṁ me**ti mama vacanaṁ atthasaṁhitaṁ. **Adhiciṇṇaṁ te viparāvattan**ti yaṁ tava adhiciṇṇaṁ cirakālasevanavasena paguṇaṁ[4], taṁ mama vādaṁ āgamma nivattaṁ. **Āropito te vādo**ti tuyhaṁ upari mayā doso āropito. **Cara vādappamokkhāyā**ti bhattapuṭaṁ ādāya taṁ taṁ upasaṅkamitvā vādappamokkhatthāya

---

1. Paññattakārakaṁ (Ka)
2. Paññatti (Ka)
3. Kālakatoti (Sī, Syā)
4. Paguṇaṁ vā (Ka)

တဉ္စေတိ တံ သညတ္တိကာရကံ[၁] ဘိက္ခုံ။ **ဧဝံ ဗျာကရေယျာ**တိ မယာ ဧတေ သုဒ္ဓန္တေ ပတိဋ္ဌာပိတာတိ အဝတွာ ယေန ကာရဏေန သညတ္တိ[၂] ကတာ၊ တဒေဝ ဒဿေန္တော ဧဝံ ဗျာကရေယျ။ **တာဟံ ဓမ္မံ သုတွာ**တိ ဧတ္ထ **ဓမ္မော**တိ သာရဏီယဓမ္မော အဓိပ္ပေတော။ **န စေဝ အတ္တာန**န္တိအာဒီသု "ဗြဟ္မလောကပ္ပမာဏော ဟေသ အဂ္ဂိ ဥဋ္ဌာသိ၊ ကော ဧတမညတြ မယာ နိဗ္ဗာပေတုံ သမတ္ထော"တိ ဟိ ဝဒန္တော အတ္တာနံ ဥက္ကံသေတိ နာမ။ "ဧတ္တကာ ဇနာ ဝိစရန္တိ၊ ဩကာသော လဒ္ဓုံ န သက္ကာ၊ ဧကောပိ ဧတ္တကမတ္တံ နိဗ္ဗာပေတုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထီ"တိ ဝဒမာနော ပရံ ဝမ္ဘေတိ နာမ။ တဒုဘယမ္ပေသ န ကရောတိ။ **ဓမ္မော** ပနေတ္ထ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဗျာကရဏံ၊ တေသံ ဘိက္ခူနံ သညတ္တိကရဏံ **အနုဓမ္မော၊** တဒေဝ **ဗျာကရောတိ နာမ။ န စ ကောစိ သဟဓမ္မိကော**တိ အညော စဿ ကောစိ သဟေတုကော ပရေဟိ ဝုတ္တော ဝါဒေါ ဝါ အနုဝါဒေါ ဝါ ဂရဟိတဗ္ဗဘာဝံ အာဂစ္ဆန္တော နာမ နတ္ထိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ကိန္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-သာမဂါမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၁။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ သာမဂါမသုတ္တံ။ တတ္ထ **သာမဂါမေ**တိ သာမာကာနံ ဥဿန္နတ္တာ ဧဝံလဒ္ဓနာမေ ဂါမေ။ **အဓုနာ ကာလင်္ကတော**တိ[၃] သမ္ပတိ ကာလံ ကတော။ **ဒွေဓိကဇာတာ**တိ ဒွေဇ္ဈဇာတာ ဒွေဘာဂဇာတာ။ ဘဏ္ဍနာဒီသု **ဘဏ္ဍနံ** ပုဗ္ဗဘာဂကလဟော၊ တံ ဒဏ္ဍာဒါနာဒိဝသေန ပဏ္ဏတ္တိဝီတိက္ကမဝသေန စ ဝဍ္ဎိတံ **ကလဟော၊** "န တွံ ဣမံ ဓမ္မဝိနယံ အာဇာနာသီ"တိအာဒိကံ ဝိရုဒ္ဓဝစနံ **ဝိဝါဒေါ။ ဝိတုဒန္တာ**တိ ဝိတုဇ္ဇန္တာ။ **သဟိတံ မေ**တိ မမ ဝစနံ အတ္ထသံဟိတံ။ **အဓိစိဏ္ဏံ တေ ဝိပရာဝတ္တ**န္တိ ယံ တဝ အဓိစိဏ္ဏံ စိရကာလသေဝနဝသေန ပဂုဏံ[၄]၊ တံ မမ ဝါဒံ အာဂမ္မ နိဝတ္တံ။ **အာရောပိတော တေ ဝါဒေါ**တိ တုယှံ ဥပရိ မယာ ဒေါသော အာရောပိတော။ **စရ ဝါဒပ္ပမောက္ခာယာ**တိ ဘတ္တပုဋံ အာဒါယ တံ တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝါဒပ္ပမောက္ခတ္ထာယ

၁-ပညတ္တကာရကံ (က)
၂-ပညတ္တိ (က)
၃-ကာလကတောတိ (သီ၊ သျာ)
၄-ပဂုဏံ ဝါ (က)

uttari pariyesamāno cara. **Nibbeṭhehi vā**ti atha mayā āropitavādato attānaṁ mocehi. **Sace pahosī**ti sace sakkosi. **Vadhoyevā**ti maraṇameva.

Nāṭaputtiyesūti Nāṭaputtassa antevāsikesu. **Nibbinnarūpā**ti ukkaṇṭhitasabhāvā, abhivādanādīni na karonti. **Virattarūpā**ti vigatapemā. **Paṭivānarūpā**ti tesaṁ nipaccakiriyato nivattasabhāvā. **Yathā tan**ti yathā ca durakkhātādisabhāve dhammavinaye nibbinnavirattapaṭivānarūpehi bhavitabbaṁ, tath'eva jātāti attho. **Durakkhāte**ti dukkathite. **Duppavedite**ti duviññāpite. **Anupasamasaṁvattanike**ti rāgādīnaṁ upasamaṁ kātuṁ asamatthe. **Bhinnathūpe**ti bhinnapatiṭṭhe. Ettha hi Nāṭaputtova nesaṁ patiṭṭhaṭṭhena thūpo, so pana bhinno mato. Tena vuttaṁ "bhinnathūpe"ti. **Appaṭisaraṇe**ti tasseva abhāvena paṭisaraṇavirahite.

Nanu cāyaṁ Nāṭaputto Nāḷandavāsiko, so kasmā Pāvāyaṁ kālaṁkatoti. So kira Upālinā gahapatinā paṭividdhasaccena dasahi gāthāhi bhāsite Buddhaguṇe sutvā uṇhaṁ lohitaṁ chaḍḍesi. Atha naṁ aphāsukaṁ gahetvā pāvaṁ agamaṁsu, so tattha kālamakāsi. Kālaṁ kurumāno ca "mama laddhi aniyyānikā sārarahitā, mayaṁ tāva naṭṭhā, avasesajano mā apāyapūrako ahosi. Sace panāhaṁ 'mama sāsanaṁ aniyyānikan'ti vakkhāmi, na saddahissanti. Yaṁnūnāhaṁ dvepi jane na ekanīhārena uggaṇhāpeyyaṁ, te mamaccayena aññamaññaṁ vivadissanti. Satthā taṁ vivādaṁ paṭicca ekaṁ dhammakathaṁ kathessati, tato te sāsanassa mahantabhāvaṁ jānissantī"ti.

Atha naṁ eko antevāsiko upasaṅkamitvā āha "bhante tumhe dubbalā, mayhaṁ imasmiṁ dhamme sāraṁ ācikkhatha ācariyappamāṇan"ti. Āvuso tvaṁ mamaccayena sassatanti gaṇheyyāsīti. Aparopi taṁ upasaṅkami, taṁ ucchedaṁ gaṇhāpesi. Evaṁ dvepi jane ekaladdhike akatvā bahū nānānīhārena uggaṇhāpetvā kālamakāsi. Te tassa sarīrakiccaṁ katvā sannipatitvā aññamaññaṁ pucchiṁsu "kassāvuso ācariyo sāramācikkhī"ti. Eko uṭṭhahitvā mayhanti āha. Kiṁ ācikkhīti. Sassatanti. Aparo taṁ paṭibāhitvā mayhaṁ sāraṁ ācikkhīti āha. Evaṁ sabbe "mayhaṁ sāraṁ ācikkhi, ahaṁ jeṭṭhako"ti aññamaññaṁ vivādaṁ vaḍḍhetvā

ဥတ္တရိ ပရိယေသမာနော စရ။ **နိဗ္ဗေဌေဟိ ဝါ**တိ အထ မယာ အာရောပိတဝါဒတော အတ္တာနံ မောစေဟိ။ **သစေ ပဟောသီ**တိ သစေ သက္ကောသိ။ **ဝဓောယေဝါ**တိ မရဏမေဝ။

နာဋပုတ္တိယေသူတိ နာဋပုတ္တဿ အန္တေဝါသိကေသု။ **နိဗ္ဗိန္နရူပါ**တိ ဥက္ကဏ္ဌိတသဘာဝါ၊ အဘိဝါဒနာဒီနိ န ကရောန္တိ။ **ဝိရတ္တရူပါ**တိ ဝိဂတပေမာ။ **ပဋိဝါနရူပါ**တိ တေသံ နိပစ္စကိရိယတော နိဝတ္တသဘာဝါ။ **ယထာ တ**န္တိ ယထာ စ ဒုရက္ခာတာဒိသဘာဝေ ဓမ္မဝိနယေ နိဗ္ဗိန္နဝိရတ္တပဋိဝါနရူပေဟိ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ တထေဝ ဇာတာတိ အတ္ထော။ **ဒုရက္ခာတေ**တိ ဒုက္ကထိတေ။ **ဒုပ္ပဝေဒိတေ**တိ ဒုဝိညာပိတေ။ **အနုပသမသံဝတ္တနိကေ**တိ ရာဂါဒီနံ ဥပသမံ ကာတုံ အသမတ္ထေ။ **ဘိန္နထူပေ**တိ ဘိန္နပတိဋ္ဌေ။ ဧတ္ထ ဟိ နာဋပုတ္တောဝ နေသံ ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန ထူပေါ၊ သော ပန ဘိန္နော မတော။ တေန ဝုတ္တံ "ဘိန္နထူပေ"တိ။ **အပ္ပဋိသရဏေ**တိ တဿေဝ အဘာဝေန ပဋိသရဏဝိရဟိတေ။

နနု စာယံ နာဋပုတ္တော နာဠန္ဒဝါသိကော၊ သော ကသ္မာ ပါဝါယံ ကာလံကတောတိ။ သော ကိရ ဥပါလိနာ ဂဟပတိနာ ပဋိဝိဒ္ဓသစ္စေန ဒသဟိ ဂါထာဟိ ဘာသိတေ ဗုဒ္ဓဂုဏေ သုတွာ ဥဏှံ လောဟိတံ ဆဍ္ဍေသိ။ အထ နံ အဖာသုကံ ဂဟေတွာ ပါဝံ အဂမံသု၊ သော တတ္ထ ကာလမကာသိ။ ကာလံ ကုရုမာနော စ "မမ လဒ္ဓိ အနိယျာနိကာ သာရရဟိတာ၊ မယံ တာဝ နဋ္ဌာ၊ အဝသေသဇနော မာ အပါယပူရကော အဟောသိ။ သစေ ပနာဟံ 'မမ သာသနံ အနိယျာနိက'န္တိ ဝက္ခာမိ၊ န သဒ္ဒဟိဿန္တိ။ ယံနူနာဟံ ဒွေပိ ဇနေ န ဧကနီဟာရေန ဥဂ္ဂဏှာပေယျံ၊ တေ မမစ္စယေန အညမညံ ဝိဝဒိဿန္တိ။ သတ္ထာ တံ ဝိဝါဒံ ပဋိစ္စ ဧကံ ဓမ္မကထံ ကထေဿတိ၊ တတော တေ သာသနဿ မဟန္တဘာဝံ ဇာနိဿန္တီ"တိ။

အထ နံ ဧကော အန္တေဝါသိကော ဥပသင်္ကမိတွာ အာဟ "ဘန္တေ တုမှေ ဒုဗ္ဗလာ၊ မယှံ ဣမသ္မိံ ဓမ္မေ သာရံ အာစိက္ခထ အာစရိယပ္ပမာဏ"န္တိ။ အာဝုသော တွံ မမစ္စယေန သဿတန္တိ ဂဏှေယျာသီတိ။ အပရောပိ တံ ဥပသင်္ကမိ၊ တံ ဥစ္ဆေဒံ ဂဏှာပေသိ။ ဧဝံ ဒွေပိ ဇနေ ဧကလဒ္ဓိကေ အကတွာ ဗဟူ နာနာနီဟာရေန ဥဂ္ဂဏှာပေတွာ ကာလမကာသိ။ တေ တဿ သရီရကိစ္စံ ကတွာ သန္နိပတိတွာ အညမညံ ပုစ္ဆိံသု "ကဿာဝုသော အာစရိယော သာရမာစိက္ခီ"တိ။ ဧကော ဥဋ္ဌဟိတွာ မယှန္တိ အာဟ။ ကိံ အာစိက္ခီတိ။ သဿတန္တိ။ အပရော တံ ပဋိဗာဟိတွာ မယှံ သာရံ အာစိက္ခီတိ အာဟ။ ဧဝံ သဗ္ဗေ "မယှံ သာရံ အာစိက္ခိ၊ အဟံ ဇေဋ္ဌကော"တိ အညမညံ ဝိဝါဒံ ဝဍ္ဎေတွာ

akkose ceva paribhāse ca hatthapādapahārādīni ca pavattetvā ekamaggena dve agacchantā nānādisāsu pakkamiṁsu, ekacce gihī ahesuṁ.

Bhagavato pana dharamānakālepi bhikkhusaṁghe vivādo na uppajji. Satthā hi tesaṁ vivādakāraṇe uppannamatte yeva sayaṁ vā gantvā te vā bhikkhū pakkosāpetvā khanti mettā paṭisaṅkhā avihiṁsā sāraṇīyadhammesu ekaṁ kāraṇaṁ kathetvā vivādaṁ vūpasameti. Evaṁ dharamānopi saṁghassa patiṭṭhāva ahosi. Parinibbāyamānopi avivādakāraṇaṁ katvāva parinibbāyi. Bhagavatā hi sutte desitā cattāro Mahāpadesā[1] yāvajjadivasā bhikkhūnaṁ patiṭṭhā ca avassayo ca. Tathā Khandhake desitā cattāro Mahāpadesā[2] sutte vuttāni cattāri pañhabyākaraṇāni[3] ca. Tenevāha “yo vo mayā Ānanda dhammo ca vinayo ca desito paññatto, so vo mamaccayena Satthā”ti[4].

42. **Atha kho Cundo samaṇuddeso**ti ayaṁ thero Dhammsenāpatissa kaniṭṭhabhātiko. Taṁ bhikkhū anupasampannakāle Cundo samaṇuddesoti samudācaritvā therakālepi tath’eva samudācariṁsu. Tena vuttaṁ “Cundo samaṇuddeso”ti. **Upasaṅkamī**ti kasmā upasaṅkami? Nāṭaputte kira kālaṁkate Jambudīpe manussā tattha tattha kathaṁ pavattayiṁsu “Nigaṇṭho Nāṭaputto eko satthāti paññāyittha, tassa kālakiriyāya sāvakānaṁ evarūpo vivādo jāto, samaṇo pana Gotamo Jambudīpe cando viya sūriyo viya ca pākaṭo yeva, kīdiso nu kho samaṇe Gotame parinibbute sāvakānaṁ vivādo bhavissatī”ti. Thero taṁ kathaṁ sutvā cintesi “imaṁ kathaṁ gahetvā Dasabalassa ārocessāmi, Satthā ca etaṁ atthuppattiṁ katvā ekaṁ desanaṁ kathessatī”ti. So nikkhamitvā yena Sāmagāmo, yenāyasmā Ānando tenupasaṅkami. Ujumeva Bhagavato santikaṁ agantvā yenassa upajjhāyo āyasmā Ānando tenupasaṅkamīti attho. Evaṁ kirassa ahosi “upajjhāyo me mahāpañño, so imaṁ

1. Aṁ 1. 486; Dī 2. 102 piṭṭhesu. 2. Vi 3. 348 piṭṭhe.
3. Aṁ 1. 355 piṭṭhe. 4. Dī 2. 126 piṭṭhe.

အက္ကောသေ စေဝ ပရိဘာသေ စ ဟတ္ထပါဒပဟာရာဒီနိ စ ပဝတ္တေတွာ ဧကမဂ္ဂေန ဒွေ အဂစ္ဆန္တာ နာနာဒိသာသု ပက္ကမိံသု၊ ဧကစ္စေ ဂိဟီ အဟေသုံ။

ဘဂဝတော ပန ဓရမာနကာလေပိ ဘိက္ခုသံဃေ ဝိဝါဒေါ န ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သတ္ထာ ဟိ တေသံ ဝိဝါဒကာရဏေ ဥပ္ပန္နမတ္တေယေဝ သယံ ဝါ ဂန္တွာ တေ ဝါ ဘိက္ခူ ပက္ကောသာပေတွာ ခန္တိ မေတ္တာ ပဋိသင်္ခါ အဝိဟိံသာ သာရဏီယဓမ္မေသု ဧကံ ကာရဏံ ကထေတွာ ဝိဝါဒံ ဝူပသမေတိ။ ဧဝံ ဓရမာနောပိ သံဃဿ ပတိဋ္ဌာဝ အဟောသိ။ ပရိနိဗ္ဗာယမာနောပိ အဝိဝါဒကာရဏံ ကတွာဝ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ ဘဂဝတာ ဟိ သုတ္တေ ဒေသိတာ စတ္တာရော မဟာပဒေသာ[၁] ယာဝဇ္ဇဒိဝသာ ဘိက္ခူနံ ပတိဋ္ဌာ စ အဝဿယော စ။ တထာ ခန္ဓကေ ဒေသိတာ စတ္တာရော မဟာပဒေသာ[၂] သုတ္တေ ဝုတ္တာနိ စတ္တာရိ ပဉှာဗျာကရဏာနိ[၃] စ။ တေနေဝါဟ “ယော ဝေါ မယာ အာနန္ဒ ဓမ္မော စ ဝိနယော စ ဒေသိတော ပညတ္တော၊ သော ဝေါ မမစ္စယေန သတ္ထာ”တိ[၄]။

၄၂။ **အထ ခေါ စုန္ဒော သမဏုဒ္ဒေသော**တိ အယံ ထေရော ဓမ္မသေနာပတိဿ ကနိဋ္ဌဘာတိကော။ တံ ဘိက္ခူ အနုပသမ္ပန္နကာလေ စုန္ဒော သမဏုဒ္ဒေသောတိ သမုဒါစရိတွာ ထေရကာလေပိ တထေဝ သမုဒါစရိံသု။ တေန ဝုတ္တံ “စုန္ဒော သမဏုဒ္ဒေသော”တိ။ **ဥပသင်္ကမီ**တိ ကသ္မာ ဥပသင်္ကမိ? နာဋပုတ္တေ ကိရ ကာလံကတေ ဇမ္ဗုဒီပေ မနုဿာ တတ္ထ တတ္ထ ကထံ ပဝတ္တယိံသု “နိဂဏ္ဌော နာဋပုတ္တော ဧကော သတ္ထာတိ ပညာယိတ္ထ၊ တဿ ကာလကိရိယာယ သာဝကာနံ ဧဝရူပေါ ဝိဝါဒေါ ဇာတော၊ သမဏော ပန ဂေါတမော ဇမ္ဗုဒီပေ စန္ဒော ဝိယ သူရိယော ဝိယ စ ပါကဋောယေဝ၊ ကီဒိသော နု ခေါ သမဏေ ဂေါတမေ ပရိနိဗ္ဗုတေ သာဝကာနံ ဝိဝါဒေါ ဘဝိဿတီ”တိ။ ထေရော တံ ကထံ သုတွာ စိန္တေသိ “ဣမံ ကထံ ဂဟေတွာ ဒသဗလဿ အာရောစေဿာမိ၊ သတ္ထာ စ ဧတံ အတ္ထုပ္ပတ္တိံ ကတွာ ဧကံ ဒေသနံ ကထေဿတီ”တိ။ သော နိက္ခမိတွာ ယေန သာမဂါမော၊ ယေနာယသ္မာ အာနန္ဒော တေနုပသင်္ကမိ။ ဥဇုမေဝ ဘဂဝတော သန္တိကံ အဂန္တွာ ယေနဿ ဥပဇ္ဈာယော အာယသ္မာ အာနန္ဒော တေနုပသင်္ကမီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “ဥပဇ္ဈာယော မေ မဟာပညော၊ သော ဣမံ

၁-အံ ၁-၄၈၆၊ ဒီ ၂-၁၀၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဝိ ၃-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၃-အံ ၁-၃၅၅-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ဒီ ၂-၁၂၆-ပိဋ္ဌေ။

sāsanaṁ Satthu ārocessati, atha Satthā tadanurūpaṁ dhammaṁ desessatī”ti. **Kathāpābhatan**ti kathāmūlaṁ, mūlaṁ hi pābhatanti vuccati. Yathāha—

“Appakenapi medhāvī, pābhatena vicakkhaṇo.
Samuṭṭhāpeti attānaṁ, aṇuṁ aggiṁva sandhaman”ti[1].

Dassanāyāti dassanatthāya. Kiṁ paniminā Bhagavā na diṭṭhapubboti. No na diṭṭhapubbo, ayañhi āyasmā divā nava vāre rattiṁ nava vāreti ekāhaṁ aṭṭhārasa vāre upaṭṭhānameva gacchati. Divasassa pana satakkhattuṁ vā sahassakkhattuṁ vā gantukāmo samānopi na akāraṇā gacchati, ekaṁ pañhuddhāraṁ gahetvāva gacchati. So taṁdivasaṁ tena gantukāmo evamāha.

Ahitāya dukkhāya devamanussānanti ekasmiṁ vihāre saṁghamajjhe uppanno vivādo kathaṁ devamanussānaṁ ahitāya dukkhāya saṁvattati? Kosambakakkhandhake[2] viya hi dvīsu bhikkhūsu vivādaṁ āpannesu tasmiṁ vihāre tesaṁ antevāsikā vivadanti, tesaṁ ovādaṁ gaṇhanto bhikkhunisaṁgho vivadati, tato tesaṁ upaṭṭhākā vivadanti, atha manussānaṁ ārakkhadevatā dve koṭṭhāsā honti. Tattha dhammavādīnaṁ ārakkhadevatā dhammavādiniyo honti, adhammavādīnaṁ adhammavādiniyo honti. Tato tāsaṁ ārakkhadevatānaṁ mittā bhummadevatā bhijjanti. Evaṁ paramparāya yāva brahmalokā ṭhapetvā ariyasāvake sabbe devamanussā dve koṭṭhāsā honti. Dhammavādīhi pana adhammavādinova bahutarā honti, tato yaṁ bahūhi gahitaṁ, taṁ gaṇhanti. Dhammaṁ vissajjetvā bahutarāva adhammaṁ gaṇhanti. Te adhammaṁ pūretvā viharantā apāye nibbattanti. Evaṁ ekasmiṁ vihāre saṁghamajjhe uppanno vivādo bahūnaṁ ahitāya dukkhāya hoti.

43. **Abhiññā desitā**ti mahābodhimūle nisinnena paccakkhaṁ katvā paveditā. **Patissayamānarūpā viharantī**ti upanissāya viharanti. **Bhagavato accayenā**ti etarahi Bhagavantaṁ jeṭṭhakaṁ katvā sagāravā viharanti, tumhākaṁ bhante uggatejatāya durāsadatāya vivādaṁ janetuṁ

1. Khu 5. 2 piṭṭhe.
2. Vi 3. 480 piṭṭhe.

သာသနံ သတ္ထု အာရောစေဿတိ၊ အထ သတ္ထာ တဒနုရူပံ ဓမ္မံ ဒေသေဿတီ”တိ။ **ကထာပါဘတ**န္တိ ကထာမူလံ၊ မူလံ ဟိ ပါဘတန္တိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ—

“အပ္ပကေနပိ မေဓာဝီ၊ ပါဘတေန ဝိစက္ခဏော။
သမုဋ္ဌာပေတိ အတ္တာနံ၊ အဏုံ အဂ္ဂိံဝ သန္ဓမ”န္တိ[၁]။

ဒဿနာယာတိ ဒဿနတ္ထာယ။ ကိံ ပနိမိနာ ဘဂဝါ န ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗောတိ။ နော န ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော၊ အယဉှိ အာယသ္မာ ဒိဝါ နဝ ဝါရေ ရတ္တိံ နဝ ဝါရေတိ ဧကာဟံ အဋ္ဌာရသ ဝါရေ ဥပဋ္ဌာနမေဝ ဂစ္ဆတိ။ ဒိဝသဿ ပန သတက္ခတ္တုံ ဝါ သဟဿက္ခတ္တုံ ဝါ ဂန္တုကာမော သမာနောပိ န အကာရဏာ ဂစ္ဆတိ၊ ဧကံ ပဉ္ဟုဒ္ဓါရံ ဂဟေတွာဝ ဂစ္ဆတိ။ သော တံဒိဝသံ တေန ဂန္တုကာမော ဧဝမာဟ။

အဟိတာယ ဒုက္ခာယ ဒေဝမနုဿာနန္တိ ဧကသ္မိံ ဝိဟာရေ သံဃမဇ္ဈေ ဥပ္ပန္နော ဝိဝါဒေါ ကထံ ဒေဝမနုဿာနံ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တတိ? ကောသမ္ဗကက္ခန္ဓကေ[၂] ဝိယ ဟိ ဒွီသု ဘိက္ခူသု ဝိဝါဒံ အာပန္နေသု တသ္မိံ ဝိဟာရေ တေသံ အန္တေဝါသိကာ ဝိဝဒန္တိ၊ တေသံ ဩဝါဒံ ဂဏှန္တော ဘိက္ခုနိသံဃော ဝိဝဒတိ၊ တတော တေသံ ဥပဋ္ဌာကာ ဝိဝဒန္တိ၊ အထ မနုဿာနံ အာရက္ခဒေဝတာ ဒွေ ကောဋ္ဌာသာ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ဓမ္မဝါဒီနံ အာရက္ခဒေဝတာ ဓမ္မဝါဒိနိယော ဟောန္တိ၊ အဓမ္မဝါဒီနံ အဓမ္မဝါဒိနိယော ဟောန္တိ။ တတော တာသံ အာရက္ခဒေဝတာနံ မိတ္တာ ဘုမ္မဒေဝတာ ဘိဇ္ဇန္တိ။ ဧဝံ ပရမ္ပရာယ ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ ဌပေတွာ အရိယသာဝကေ သဗ္ဗေ ဒေဝမနုဿာ ဒွေ ကောဋ္ဌာသာ ဟောန္တိ။ ဓမ္မဝါဒီဟိ ပန အဓမ္မဝါဒိနောဝ ဗဟုတရာ ဟောန္တိ၊ တတော ယံ ဗဟူဟိ ဂဟိတံ၊ တံ ဂဏှန္တိ။ ဓမ္မံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဗဟုတရာဝ အဓမ္မံ ဂဏှန္တိ။ တေ အဓမ္မံ ပူရေတွာ ဝိဟရန္တာ အပါယေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ ဧဝံ ဧကသ္မိံ ဝိဟာရေ သံဃမဇ္ဈေ ဥပ္ပန္နော ဝိဝါဒေါ ဗဟူနံ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ ဟောတိ။

၄၃။ **အဘိညာ ဒေသိတာ**တိ မဟာဗောဓိမူလေ နိသိန္နေန ပစ္စက္ခံ ကတွာ ပဝေဒိတာ။ **ပတိဿယမာနရူပါ ဝိဟရန္တီ**တိ ဥပနိဿာယ ဝိဟရန္တိ။ **ဘဂဝတော အစ္စယေနာ**တိ ဧတရဟိ ဘဂဝန္တံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ သဂါရဝါ ဝိဟရန္တိ၊ တုမှာကံ ဘန္တေ ဥဂ္ဂတေဇတာယ ဒုရာသဒတာယ ဝိဝါဒံ ဇနေတုံ

၁-ခု ၅-၂-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဝိ ၃-၄၈၀-ပိဋ္ဌေ။

na sakkonti, Bhagavato pana accayena vivādaṁ janeyyunti vadati. Yattha pana taṁ vivādaṁ janeyyuṁ, taṁ dassento **ajjhājīve vā adhipātimokkhe vā**ti āha. Tattha **ajjhājīve**ti ājīvahetu ājīvakāraṇā “bhikkhu uttarimanussadhammaṁ ullapati āpatti pārājikassā”ti-ādinā[1] nayena Parivāre paññattāni cha sikkhāpadāni, tāni ṭhapetvā sesāni sabbasikkhāpadāni **adhipātimokkhaṁ** nāma. **Appamattako so Ānandā**ti ajjhājīvaṁ adhipātimokkhañca ārabbha uppannavivādo nāma yasmā parassa kathāyapi attano dhammatāyapi salakkhetvā suppajaho hoti, tasmā “appamattako”ti vutto.

Tatrāyaṁ nayo—idhekacco “na sakkā uttarimanussadhammaṁ anullapantena kiñci laddhun”ti-ādīni cintetvā ājīvahetu uttarimanussadhammaṁ vā ullapati sañcarittaṁ vā āpajjati, yo te vihāre vasati, so bhikkhu arahāti-ādinā nayena sāmantajappanaṁ vā karoti, agilāno vā attano atthāya paṇītabhojanāni viññāpetvā bhuñjati, bhikkhunī vā pana tāni viññāpetvā pāṭidesanīyaṁ āpajjati, yo koci dukkaṭavatthukaṁ yaṁkiñci sūpodanaviññattimeva vā karoti, aññataraṁ vā pana paṇṇattivītikkamaṁ karonto viharati, tamenaṁ sabrahmacārī evaṁ sañjānanti “kiṁ imassa iminā lābhena laddhena, yo sāsane pabbajitvā micchājīvena jīvikaṁ kappeti, paṇṇattivītikkamaṁ karotī”ti. Attano dhammatāyapissa evaṁ hoti “kissa mayhaṁ iminā lābhena, yvāhaṁ evaṁ svākkhāte dhammavinaye pabbajitvā micchājīvena jīvikaṁ kappemi, paṇṇattivītikkamaṁ karomī”ti sallakkhetvā tato oramati. Evaṁ parassa kathāyapi attano dhammatāyapi sallakkhetvā suppajaho hoti. Tena Bhagavā “appamattako”ti āha.

Magge vā hi Ānanda paṭipadāya vāti lokuttaramaggaṁ patvā vivādo nāma sabbaso vūpasammati, n’atthi adhigatamaggānaṁ vivādo. Pubbabhāgamaggaṁ pana pubbabhāgapaṭipadañca sandhāyetaṁ vuttaṁ.

Tatrāyaṁ nayo—ekaṁ bhikkhuṁ manussā lokuttaradhamme sambhāventi. So saddhivihārikādayo āgantvā vanditvā ṭhite pucchati “kiṁ āgatatthā”ti. Manasikātabbakammaṭṭhānaṁ pucchituṁ bhanteti. Nisīdatha,

1. Vi 5. 178 piṭṭhe.

န သက္ကောန္တိ၊ ဘဂဝတော ပန အစ္စယေန ဝိဝါဒံ ဇနေယျုန္တိ ဝဒတိ။ ယတ္ထ ပန တံ ဝိဝါဒံ ဇနေယျုံ၊ တံ ဒဿေန္တော **အဇ္ဈာဇီဝေ ဝါ အဓိပါတိမောက္ခေ ဝါ**တိ အာဟ။ တတ္ထ **အဇ္ဈာဇီဝေ**တိ အာဇီဝဟေတု အာဇီဝကာရဏာ “ဘိက္ခု ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မံ ဥလ္လပတိ အာပတ္တိ ပါရာဇိကဿာ”တိအာဒိနာ[၁] နယေန ပရိဝါရေ ပညတ္တာနိ ဆ သိက္ခာပဒါနိ၊ တာနိ ဌပေတွာ သေသာနိ သဗ္ဗသိက္ခာပဒါနိ **အဓိပါတိမောက္ခံ** နာမ။ **အပ္ပမတ္တကော သော အာနန္ဒာ**တိ အဇ္ဈာဇီဝံ အဓိပါတိမောက္ခဉ္စ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နဝိဝါဒေါ နာမ ယသ္မာ ပရဿ ကထာယပိ အတ္တနော ဓမ္မတာယပိ သလ္လက္ခေတွာ သုပ္ပဇဟော ဟောတိ၊ တသ္မာ “အပ္ပမတ္တကော”တိ ဝုတ္တော။

တတြာယံ နယော—ဣဓေကစ္စော “န သက္ကာ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မံ အနုလ္လပန္တေန ကိဉ္စိ လဒ္ဓုန္”တိအာဒီနိ စိန္တေတွာ အာဇီဝဟေတု ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မံ ဝါ ဥလ္လပတိ သဉ္စရိတ္တံ ဝါ အာပဇ္ဇတိ၊ ယော တေ ဝိဟာရေ ဝသတိ၊ သော ဘိက္ခု အရဟာတိအာဒိနာ နယေန သာမန္တဇပ္ပနံ ဝါ ကရောတိ၊ အဂိလာနော ဝါ အတ္တနော အတ္ထာယ ပဏီတဘောဇနာနိ ဝိညာပေတွာ ဘုဉ္ဇတိ၊ ဘိက္ခုနီ ဝါ ပန တာနိ ဝိညာပေတွာ ပါဋိဒေသနီယံ အာပဇ္ဇတိ၊ ယော ကောစိ ဒုက္ကဋဝတ္ထုကံ ယံကိဉ္စိ သူပေါဒနဝိညတ္တိမေဝ ဝါ ကရောတိ၊ အညတရံ ဝါ ပန ပဏ္ဏတ္တိဝီတိက္ကမံ ကရောန္တော ဝိဟရတိ၊ တမေနံ သဗြဟ္မစာရီ ဧဝံ သဉ္ဇာနန္တိ “ကိံ ဣမဿ ဣမိနာ လာဘေန လဒ္ဓေန၊ ယော သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ မိစ္ဆာဇီဝေန ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ၊ ပဏ္ဏတ္တိဝီတိက္ကမံ ကရောတီ”တိ။ အတ္တနော ဓမ္မတာယပိဿ ဧဝံ ဟောတိ “ကိဿ မယှံ ဣမိနာ လာဘေန၊ ယွာဟံ ဧဝံ သွာက္ခာတေ ဓမ္မဝိနယေ ပဗ္ဗဇိတွာ မိစ္ဆာဇီဝေန ဇီဝိကံ ကပ္ပေမိ၊ ပဏ္ဏတ္တိဝီတိက္ကမံ ကရောမီ”တိ သလ္လက္ခေတွာ တတော ဩရမတိ။ ဧဝံ ပရဿ ကထာယပိ အတ္တနော ဓမ္မတာယပိ သလ္လက္ခေတွာ သုပ္ပဇဟော ဟောတိ။ တေန ဘဂဝါ “အပ္ပမတ္တကော”တိ အာဟ။

မဂ္ဂေ ဝါ ဟိ အာနန္ဒ ပဋိပဒါယ ဝါတိ လောကုတ္တရမဂ္ဂံ ပတွာ ဝိဝါဒေါ နာမ သဗ္ဗသော ဝူပသမ္မတိ၊ နတ္ထိ အဓိဂတမဂ္ဂါနံ ဝိဝါဒေါ။ ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂံ ပန ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒဉ္စ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

တတြာယံ နယော—ဧကံ ဘိက္ခုံ မနုဿာ လောကုတ္တရဓမ္မေ သမ္ဘာဝေန္တိ။ သော သဒ္ဓိဝိဟာရိကာဒယော အာဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ ဌိတေ ပုစ္ဆတိ “ကိံ အာဂတတ္ထာ”တိ။ မနသိကာတဗ္ဗကမ္မဋ္ဌာနံ ပုစ္ဆိတုံ ဘန္တေတိ။ နိသီဒထ,

၁-ဝိ ၅-၁၇၈-ပိဋ္ဌေ။

khaṇen'eva arahattaṁ pāpetuṁ samatthakammaṭṭhānakathaṁ ācikkhissāmīti vatvā vadati—"idha bhikkhu attano vasanaṭṭhānaṁ pavisitvā nisinno mūlakammaṭṭhānaṁ manasikaroti, tassa taṁ manasikaroto obhāso uppajjati. Ayaṁ paṭhamamaggo nāma. So dutiyaṁ obhāsañāṇaṁ nibbatteti, dutiyamaggo adhigato hoti, evaṁ tatiyañca catutthañca. Ettāvatā maggappatto ceva phalappatto ca hotī"ti. Atha te bhikkhū "akhīṇāsavo nāma evaṁ kammaṭṭhānaṁ kathetuṁ na sakkoti, addhāyaṁ khīṇāsavo"ti niṭṭhaṁ gacchanti.

So aparena samayena kālaṁ karoti. Samantā bhikkhācāragāmehi manussā āgantvā pucchanti "kenaci bhante thero pañhaṁ pucchito"ti. Upāsakā pubbeva therena pañho kathito amhākanti. Te pupphamaṇḍapaṁ pupphakūṭāgāraṁ sajjetvā suvaṇṇena akkhipidhānamukhapidhānādiṁ karitvā gandhamālādīhi pūjetvā sattāhaṁ sādhukīḷikaṁ kiḷetvā jhāpetvā aṭṭhīni ādāya cetiyaṁ karonti. Aññe āgantukā vihāraṁ[1] āgantvā pāde dhovitvā "mahātheraṁ passissāma[1], kahaṁ āvuso mahāthero"ti pucchanti. Parinibbuto bhanteti. Dukkaraṁ āvuso therena kataṁ maggaphalāni nibbattentena, pañhaṁ pucchittha āvusoti. Bhikkhūnaṁ kammaṭṭhānaṁ kathento iminā niyāmena kathesi bhanteti. Na eso āvuso maggo, vipassanupakkileso nāmesa, na tumhe jānittha, puthujjano āvuso theroti. Te kalahaṁ karontā uṭṭhahitvā "sakalavihāre bhikkhū ca bhikkhācāragāmesu manussā ca na jānanti, tumhe yeva jānātha. Kataramaggena tumhe āgatā, kiṁ vo vihāradvāre cetiyaṁ na diṭṭhan"ti. Evaṁvādīnaṁ pana bhikkhūnaṁ sataṁ vā, hotu sahassaṁ vā, yāva taṁ laddhiṁ nappajahanti, saggopi maggopi vārito yeva.

Aparopi tādisova kammaṭṭhānaṁ kathento evaṁ katheti—citten'eva tīsu uddhanesu tīṇi kapallāni āropetvā heṭṭhā aggiṁ katvā citten'eva attano dvattiṁsākāraṁ uppāṭetvā kapallesu pakkhipitvā citten'eva daṇḍakena parivattetvā parivattetvā bhajjitabbaṁ, yā jhāyamāne chārikā hoti, sā mukhavātena palāsetabbā. Ettakena dhutapāpo nāmesa samaṇo hoti. Sesaṁ purimanayen'eva vitthāretabbaṁ.

1-1. Āgatā pāde dhovetvā mahātheraṁ passissāmāti gantvā (Ka)

ခဏေနေဝ အရဟတ္တံ ပါပေတုံ သမတ္ထကမ္မဋ္ဌာနကထံ အာစိက္ခိဿာမီတိ ဝတွာ ဝဒတိ—"ဣဓ ဘိက္ခု အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနံ ပဝိသိတွာ နိသိန္နော မူလကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောတိ၊ တဿ တံ မနသိကရောတော ဩဘာသော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ ပဌမမဂ္ဂေါ နာမ။ သော ဒုတိယံ ဩဘာသဉာဏံ နိဗ္ဗတ္တေတိ၊ ဒုတိယမဂ္ဂေါ အဓိဂတော ဟောတိ၊ ဧဝံ တတိယဉ္စ စတုတ္ထဉ္စ။ ဧတ္တာဝတာ မဂ္ဂပ္ပတ္တော စေဝ ဖလပ္ပတ္တော စ ဟောတီ"တိ။ အထ တေ ဘိက္ခူ "အခီဏာသဝေါ နာမ ဧဝံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတုံ န သက္ကောတိ၊ အဒ္ဓါယံ ခီဏာသဝေါ"တိ နိဋ္ဌံ ဂစ္ဆန္တိ။

သော အပရေန သမယေန ကာလံ ကရောတိ။ သမန္တာ ဘိက္ခာစာရဂါမေဟိ မနုဿာ အာဂန္တွာ ပုစ္ဆန္တိ "ကေနစိ ဘန္တေ ထေရော ပဉှံ ပုစ္ဆိတော"တိ။ ဥပါသကာ ပုဗ္ဗေဝ ထေရေန ပဉှော ကထိတော အမှာကန္တိ။ တေ ပုပ္ဖမဏ္ဍပံ ပုပ္ဖကူဋာဂါရံ သဇ္ဇေတွာ သုဝဏ္ဏေန အက္ခိပိဓာနမုခပိဓာနာဒိံ ကာရေတွာ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇေတွာ သတ္တာဟံ သာဓုကီဠိကံ ကီဠေတွာ ဈာပေတွာ အဋ္ဌီနိ အာဒါယ စေတိယံ ကရောန္တိ။ အညေ အာဂန္တုကာ ဝိဟာရံ[၁] အာဂန္တွာ ပါဒေ ဓောဝိတွာ "မဟာထေရံ ပဿိဿာမ[၁]၊ ကဟံ အာဝုသော မဟာထေရော"တိ ပုစ္ဆန္တိ။ ပရိနိဗ္ဗုတော ဘန္တေတိ။ ဒုက္ကရံ အာဝုသော ထေရေန ကတံ မဂ္ဂဖလာနိ နိဗ္ဗတ္တေန္တေန၊ ပဉှံ ပုစ္ဆိတ္ထ အာဝုသောတိ။ ဘိက္ခူနံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တော ဣမိနာ နိယာမေန ကထေသိ ဘန္တေတိ။ န ဧသော အာဝုသော မဂ္ဂေါ၊ ဝိပဿနုပက္ကိလေသော နာမေသော၊ န တုမှေ ဇာနိတ္ထ၊ ပုထုဇ္ဇနော အာဝုသော ထေရောတိ။ တေ ကလဟံ ကရောန္တာ ဥဋ္ဌဟိတွာ "သကလဝိဟာရေ ဘိက္ခူ စ ဘိက္ခာစာရဂါမေသု မနုဿာ စ န ဇာနန္တိ၊ တုမှေယေဝ ဇာနာထ။ ကတရမဂ္ဂေန တုမှေ အာဂတာ၊ ကိံ ဝေါ ဝိဟာရဒွါရေ စေတိယံ န ဒိဋ္ဌ"န္တိ။ ဧဝံဝါဒီနံ ပန ဘိက္ခူနံ သတံ ဝါ၊ ဟောတု သဟဿံ ဝါ၊ ယာဝ တံ လဒ္ဓိံ နပ္ပဇဟန္တိ၊ သဂ္ဂေါပိ မဂ္ဂေါပိ ဝါရိတောယေဝ။

အပရောပိ တာဒိသောဝ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တော ဧဝံ ကထေတိ—စိတ္တေနေဝ တီသု ဥဒ္ဓနေသု တီဏိ ကပလ္လာနိ အာရောပေတွာ ဟေဋ္ဌာ အဂ္ဂိံ ကတွာ စိတ္တေနေဝ အတ္တနော ဒွတ္တိံသာကာရံ ဥပ္ပါဋေတွာ ကပလ္လေသု ပက္ခိပိတွာ စိတ္တေနေဝ ဒဏ္ဍကေန ပရိဝတ္တေတွာ ပရိဝတ္တေတွာ ဘဇ္ဇိတဗ္ဗံ၊ ယာ ဈာယမာနေ ဆာရိကာ ဟောတိ၊ သာ မုခဝါတေန ပလာသေတဗ္ဗာ။ ဧတ္တကေန ဓုတပါပေါ နာမေသ သမဏော ဟောတိ။ သေသံ ပုရိမနယေနေဝ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။

၁-၁-အာဂတာ ပါဒေ ဓောဝေတွာ မဟာထေရံ ပဿိဿာမာတိ ဂန္တွာ (က)

Aparo evaṁ katheti—citten’eva mahācāṭiṁ ṭhapetvā matthuṁ yojetvā citten’eva attano dvattiṁsākāraṁ uppāṭetvā tattha pakkhipitvā matthuṁ otāretvā manthitabbaṁ. Mathiyamānaṁ vilīyati, vilīne upari pheṇo uggacchati. So pheṇo paribhuñjitabbo. Ettāvatā vo amataṁ paribhuttaṁ nāma bhavissati. Ito paraṁ “atha te bhikkhū”ti-ādi sabbaṁ purimanayen’eva vitthāretabbaṁ.

44. Idāni yo evaṁ vivādo uppajjeyya, tassa mūlaṁ dassento **chayimānī**ti-ādimāha. Tattha **agāravo**ti gāravavirahito. **Appatisso**ti appatissayo anīcavutti. Ettha pana yo bhikkhu Satthari dharamāne tīsu kālesu upaṭṭhānaṁ na yāti, Satthari anupāhane caṅkamante sa-upāhano caṅkamati, nīce caṅkame caṅkamante ucce caṅkame caṅkamati, heṭṭhā vasante upari vasati, Satthu dassanaṭṭhāne ubho aṁse pārupati, chattaṁ dhāreti, upāhanaṁ dhāreti, nhānatitthe uccāraṁ vā passāvaṁ vā karoti, parinibbute vā pana cetiyaṁ vandituṁ na gacchati, cetiyassa paññāyanaṭṭhāne Satthudassanaṭṭhāne vuttaṁ sabbaṁ karoti, aññehi ca bhikkhūhi “kasmā evaṁ karosi, na idaṁ vaṭṭati, Sammāsambuddhassa nāma lajjituṁ vaṭṭatī”ti vutte “tuṇhī hohi[1], kiṁ Buddho Buddhoti vadasī”ti bhaṇati, ayaṁ **Satthari agāravo** nāma.

Yo pana dhammassavane saṁghuṭṭhe sakkaccaṁ na gacchati, sakkaccaṁ dhammaṁ na suṇāti, niddāyati vā sallapento vā nisīdati, sakkaccaṁ na gaṇhāti na dhāreti, “kiṁ dhamme agāravaṁ karosī”ti vutte “tuṇhī hohi, dhammo dhammoti vadasi[2], kiṁ dhammo nāmā”ti vadati, ayaṁ **dhamme agāravo** nāma.

Yo pana therena bhikkhunā anajjhiṭṭho dhammaṁ deseti, nisīdati pañhaṁ katheti, vuḍḍhe bhikkhū ghaṭṭento gacchati, tiṭṭhati nisīdati, dussapallatthikaṁ vā hatthapallatthikaṁ vā karoti, saṁghamajjhe ubho aṁse pārupati, chattupāhanaṁ dhāreti, “bhikkhusaṁghassa lajjituṁ vaṭṭatī”ti vuttepi “tuṇhī hohi, saṁgho saṁghoti vadasi[2], kiṁ saṁgho, migasaṁgho ajasaṁgho”ti-ādīni vadati, ayaṁ **saṁghe agāravo** nāma. Ekabhikkhusmimpi hi agārave kate

1. Hoti (Ka) 2. Viravasi (Sī, Syā)

အပရော ဧဝံ ကထေတိ—စိတ္တေနေဝ မဟာစာဋိံ ဌပေတွာ မတ္ထုံ ယောဇေတွာ စိတ္တေနေဝ အတ္တနော ဒွတ္တိံသာကာရံ ဥပ္ပါဋေတွာ တတ္ထ ပက္ခိပိတွာ မတ္ထုံ ဩတာရေတွာ မန္ထိတဗ္ဗံ။ မထိယမာနံ ဝိလီယတိ၊ ဝိလီနေ ဥပရိ ဖေဏော ဥဂ္ဂစ္ဆတိ။ သော ဖေဏော ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗော။ ဧတ္တာဝတာ ဝေါ အမတံ ပရိဘုတ္တံ နာမ ဘဝိဿတိ။ ဣတော ပရံ “အထ တေ ဘိက္ခူ”တိအာဒိ သဗ္ဗံ ပုရိမနယေနေဝ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။

၄၄။ ဣဒါနိ ယော ဧဝံ ဝိဝါဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ တဿ မူလံ ဒဿေန္တော **ဆယိမာနီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဂါရဝေါ**တိ ဂါရဝဝိရဟိတော။ **အပ္ပတိဿော**တိ အပ္ပတိဿယော အနီစဝုတ္တိ။ ဧတ္ထ ပန ယော ဘိက္ခု သတ္ထရိ ဓရမာနေ တီသု ကာလေသု ဥပဋ္ဌာနံ န ယာတိ၊ သတ္ထရိ အနုပါဟနေ စင်္ကမန္တေ သဥပါဟနော စင်္ကမတိ၊ နီစေ စင်္ကမေ စင်္ကမန္တေ ဥစ္စေ စင်္ကမေ စင်္ကမတိ၊ ဟေဋ္ဌာ ဝသန္တေ ဥပရိ ဝသတိ၊ သတ္ထု ဒဿနဋ္ဌာနေ ဥဘော အံသေ ပါရုပတိ၊ ဆတ္တံ ဓာရေတိ၊ ဥပါဟနံ ဓာရေတိ၊ နှာနတိတ္ထေ ဥစ္စာရံ ဝါ ပဿာဝံ ဝါ ကရောတိ၊ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဝါ ပန စေတိယံ ဝန္ဒိတုံ န ဂစ္ဆတိ၊ စေတိယဿ ပညာယနဋ္ဌာနေ သတ္ထုဒဿနဋ္ဌာနေ ဝုတ္တံ သဗ္ဗံ ကရောတိ၊ အညေဟိ စ ဘိက္ခူဟိ “ကသ္မာ ဧဝံ ကရောသိ၊ န ဣဒံ ဝဋ္ဋတိ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ နာမ လဇ္ဇိတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ဝုတ္တေ “တုဏှီ ဟောဟိ[၁]၊ ကိံ ဗုဒ္ဓေါ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝဒသီ”တိ ဘဏတိ၊ အယံ **သတ္ထရိ အဂါရဝေါ** နာမ။

ယော ပန ဓမ္မဿဝနေ သံဃုဋ္ဌေ သက္ကစ္စံ န ဂစ္ဆတိ၊ သက္ကစ္စံ ဓမ္မံ န သုဏာတိ၊ နိဒ္ဒါယတိ ဝါ သလ္လပေန္တော ဝါ နိသီဒတိ၊ သက္ကစ္စံ န ဂဏှာတိ န ဓာရေတိ၊ “ကိံ ဓမ္မေ အဂါရဝံ ကရောသီ”တိ ဝုတ္တေ “တုဏှီ ဟောဟိ၊ ဓမ္မော ဓမ္မောတိ ဝဒသိ[၂]၊ ကိံ ဓမ္မော နာမာ”တိ ဝဒတိ၊ အယံ **ဓမ္မေ အဂါရဝေါ** နာမ။

ယော ပန ထေရေန ဘိက္ခုနာ အနဇ္ဈိဋ္ဌော ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ နိသီဒတိ ပဉှံ ကထေတိ၊ ဝုဍ္ဎေ ဘိက္ခူ ဃဋ္ဋေန္တော ဂစ္ဆတိ၊ တိဋ္ဌတိ နိသီဒတိ၊ ဒုဿပလ္လတ္ထိကံ ဝါ ဟတ္ထပလ္လတ္ထိကံ ဝါ ကရောတိ၊ သံဃမဇ္ဈေ ဥဘော အံသေ ပါရုပတိ၊ ဆတ္တုပါဟနံ ဓာရေတိ၊ “ဘိက္ခုသံဃဿ လဇ္ဇိတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ဝုတ္တေပိ “တုဏှီ ဟောဟိ၊ သံဃော သံဃောတိ ဝဒသိ[၂]၊ ကိံ သံဃော၊ မိဂသံဃော အဇသံဃော”တိအာဒီနိ ဝဒတိ၊ အယံ **သံဃေ အဂါရဝေါ** နာမ။ ဧကဘိက္ခုသ္မိမ္ပိ ဟိ အဂါရဝေ ကတေ

၁-ဟောတိ (က) ၂-ဝိရဝသိ (သီ၊ သျာ)

saṁghe kato yeva hoti. Tisso sikkhā pana aparipūrayamānova **sikkhāya na paripūrakārī** nāma[1].

Ajjhattaṁ vāti attani vā attano parisāya vā. **Bahiddhā**ti parasmiṁ vā parassa parisāya vā.

46. Idāni ayaṁ cha ṭhānāni nissāya uppannavivādo vaḍḍhanto yāni adhikaraṇāni pāpuṇāti, tāni dassetuṁ **cattārimānī**ti-ādimāha. Tattha vūpasamanatthāya pavattamānehi samathehi adhikātabbānīti **adhikaraṇāni.** Vivādova adhikaraṇaṁ **vivādādhikaraṇaṁ.** Itaresupi es'eva nayo.

Idāni imānipi cattāri adhikaraṇāni patvā upari vaḍḍhanto so vivādo yehi samathehi vūpasammati, tesaṁ dassanatthaṁ **satta kho panime**ti-ādimāha. Tattha adhikaraṇāni samenti vūpasamentīti **adhikaraṇasamathā. Uppannuppannānan**ti uppannānaṁ uppannānaṁ. **Adhikaraṇānan**ti etesaṁ vivādādhikaraṇādīnaṁ catunnaṁ. **Samathāya vūpasamāyā**ti samanatthañceva vūpasamanatthañca. **Sammukhāvinayo dātabbo -pa- tiṇavatthārako**ti ime satta samathā dātabbā.

Tatrāyaṁ vinicchayakathā—adhikaraṇesu tāva dhammoti vā adhammoti vāti aṭṭhārasahi vatthūhi vivadantānaṁ bhikkhūnaṁ yo vivādo, idaṁ **vivādādhikaraṇaṁ** nāma. Sīlavipattiyā vā ācāradiṭṭhi-ājīvavipattiyā vā anuvadantānaṁ yo anuvādo upavadanā ceva codanā ca, idaṁ **anuvādādhikaraṇaṁ** nāma. Mātikāyaṁ āgatā pañca vibhaṅge dveti satta āpattikkhandhā **āpattādhikaraṇaṁ** nāma. Yaṁ saṁghassa apalokanādīnaṁ catunnaṁ kammānaṁ karaṇaṁ, idaṁ **kiccādhikaraṇaṁ** nāma.

Tattha **vivādādhikaraṇaṁ** dvīhi samathehi sammati sammukhāvinayena ca yebhuyyasikāya ca. Sammukhāvinayen'eva sammamānaṁ yasmiṁ vihāre uppannaṁ, tasmiṁ yeva vā, aññattha vūpasametuṁ gacchantānaṁ antarāmagge vā, yattha gantvā saṁghassa niyyātitaṁ, tattha saṁghena vā gaṇena vā vūpasametuṁ asakkonte tattheva ubbāhikāya sammatapuggalehi vā vinicchitaṁ sammati. Evaṁ sammamāne

---

1. Sikkhāya agāravo nāma (Sī, Syā, Ka)

သံဃေ ကတောယေဝ ဟောတိ။ တိဿော သိက္ခာ ပန အပရိပူရယမာနောဝ **သိက္ခာယ န ပရိပူရကာရီ** နာမ[၁]။

အဇ္ဈတ္တံ ဝါတိ အတ္တနိ ဝါ အတ္တနော ပရိသာယ ဝါ။ **ဗဟိဒ္ဓါ**တိ ပရသ္မိံ ဝါ ပရဿ ပရိသာယ ဝါ။

၄၆။ ဣဒါနိ အယံ ဆ ဌာနာနိ နိဿာယ ဥပ္ပန္နဝိဝါဒေါ ဝဍ္ဎန္တော ယာနိ အဓိကရဏာနိ ပါပုဏာတိ၊ တာနိ ဒဿေတုံ **စတ္တာရိမာနီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဝူပသမနတ္ထာယ ပဝတ္တမာနေဟိ သမထေဟိ အဓိကာတဗ္ဗာနီတိ **အဓိကရဏာနိ။** ဝိဝါဒေါဝ အဓိကရဏံ **ဝိဝါဒါဓိကရဏံ။** ဣတရေသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဣဒါနိ ဣမာနိပိ စတ္တာရိ အဓိကရဏာနိ ပတွာ ဥပရိ ဝဍ္ဎန္တော သော ဝိဝါဒေါ ယေဟိ သမထေဟိ ဝူပသမ္မတိ၊ တေသံ ဒဿနတ္ထံ **သတ္တ ခေါ ပနိမေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ အဓိကရဏာနိ သမေန္တိ ဝူပသမေန္တီတိ **အဓိကရဏသမထာ။ ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နာနန္တိ** ဥပ္ပန္နာနံ ဥပ္ပန္နာနံ။ **အဓိကရဏာနန္တိ** ဧတေသံ ဝိဝါဒါဓိကရဏာဒီနံ စတုန္နံ။ **သမထာယ ဝူပသမာယာ**တိ သမနတ္ထဉ္စေဝ ဝူပသမနတ္ထဉ္စ။ **သမ္မုခါဝိနယော ဒါတဗ္ဗော။ပ။ တိဏဝတ္ထာရကော**တိ ဣမေ သတ္တ သမထာ ဒါတဗ္ဗာ။

တတြာယံ ဝိနိစ္ဆယကထာ—အဓိကရဏေသု တာဝ ဓမ္မောတိ ဝါ အဓမ္မောတိ ဝါတိ အဋ္ဌာရသဟိ ဝတ္ထူဟိ ဝိဝဒန္တာနံ ဘိက္ခူနံ ယော ဝိဝါဒေါ၊ ဣဒံ **ဝိဝါဒါဓိကရဏံ** နာမ။ သီလဝိပတ္တိယာ ဝါ အာစာရဒိဋ္ဌိအာဇီဝဝိပတ္တိယာ ဝါ အနုဝဒန္တာနံ ယော အနုဝါဒေါ ဥပဝဒနာ စေဝ စောဒနာ စ၊ ဣဒံ **အနုဝါဒါဓိကရဏံ** နာမ။ မာတိကာယံ အာဂတာ ပဉ္စ ဝိဘင်္ဂေ ဒွေတိ သတ္တ အာပတ္တိက္ခန္ဓာ **အာပတ္တာဓိကရဏံ** နာမ။ ယံ သံဃဿ အပလောကနာဒီနံ စတုန္နံ ကမ္မာနံ ကရဏံ၊ ဣဒံ **ကိစ္စာဓိကရဏံ** နာမ။

တတ္ထ **ဝိဝါဒါဓိကရဏံ** ဒွီဟိ သမထေဟိ သမ္မတိ သမ္မုခါဝိနယေန စ ယေဘုယျသိကာယ စ။ သမ္မုခါဝိနယေနေဝ သမ္မမာနံ ယသ္မိံ ဝိဟာရေ ဥပ္ပန္နံ၊ တသ္မိံယေဝ ဝါ, အညတ္ထ ဝူပသမေတုံ ဂစ္ဆန္တာနံ အန္တရာမဂ္ဂေ ဝါ, ယတ္ထ ဂန္တွာ သံဃဿ နိယျာတိတံ၊ တတ္ထ သံဃေန ဝါ ဂဏေန ဝါ ဝူပသမေတုံ အသက္ကောန္တေ တတ္ထေဝ ဥဗ္ဗာဟိကာယ သမ္မတပုဂ္ဂလေဟိ ဝါ ဝိနိစ္ဆိတံ သမ္မတိ။ ဧဝံ သမ္မမာနေ

၁-သိက္ခာယ အဂါရဝေါ နာမ (သီ၊ သျာ၊ က)

pana tasmiṁ yā saṁghasammukhatā, dhammasammukhatā, vinayasammukhatā, puggalasammukhatā, ayaṁ **sammukhāvinayo** nāma.

Tattha ca kārakasaṁghassa sāmaggivasena sammukhībhāvo saṁghasammukhatā. Sametabbassa vatthuno bhūtatā dhammasammukhatā. Yathā taṁ sametabbaṁ, tath’eva samanaṁ vinayasammukhatā. Yo ca vivadati, yena ca vivadati, tesaṁ ubhinnaṁ attapaccatthikānaṁ sammukhībhāvo puggalasammukhatā. Ubbāhikāya vūpasame panettha saṁghasammukhatā parihāyati. Evaṁ tāva sammukhāvinayen’eva sammati.

Sace pan’evampi na sammati, atha naṁ ubbāhikāya sammatā bhikkhū “na mayaṁ sakkoma vūpasametun”ti saṁghasseva niyyātenti. Tato saṁgho pañcaṅgasamannāgataṁ bhikkhuṁ salākaggāhakaṁ sammannitvā tena gūḷhakavivaṭṭakasakaṇṇajappakesu tīsu salākaggāhesu aññataravasena salākaṁ gāhetvā sannipatitaparisāya dhammavādīnaṁ yebhuyyatāya yathā te dhammavādino vadanti, evaṁ vūpasantaṁ adhikaraṇaṁ sammukhāvinayena ca yebhuyyasikāya ca vūpasantaṁ hoti. Tattha sammukhāvinayo vuttanayo eva. Yaṁ pana yebhuyyasikāya kammassa karaṇaṁ, ayaṁ **yebhuyyasikā** nāma. Evaṁ vivādādhikaraṇaṁ dvīhi samathehi sammati.

Anuvādādhikaraṇaṁ catūhi samathehi sammati sammukhāvinayena ca sativinayena ca amūḷhavinayena ca tassapāpiyasikāya ca. Sammukhāvinayen’eva sammamānaṁ yo ca anuvadati, yañca anuvadati, tesaṁ vacanaṁ sutvā sace kāci āpatti n’atthi, ubho khamāpetvā, sace atthi, ayaṁ nāmettha āpattīti evaṁ vinicchitaṁ vūpasammati. Tattha sammukhāvinayalakkhaṇaṁ vuttanayameva.

Yadā pana khīṇāsavassa bhikkhuno amūlikāya sīlavipattiyā anuddhaṁsitassa sativinayaṁ yācamānassa saṁgho ñatticatutthena kammena sativinayaṁ deti, tadā sammukhāvinayena ca sativinayena ca vūpasantaṁ hoti. Dinne pana sativinaye puna tasmiṁ puggale kassaci anuvādo na ruhati.

Yadā ummattako bhikkhu ummādavasena kate assāmaṇake ajjhācāre “saratāyasmā evarūpiṁ āpattin”ti bhikkhūhi vuccamāno “ummattakena me āvuso etaṁ kataṁ, nāhaṁ taṁ sarāmī”ti bhaṇantopi

ပန တသ္မိံ ယာ သံဃသမ္မုခတာ, ဓမ္မသမ္မုခတာ, ဝိနယသမ္မုခတာ, ပုဂ္ဂလသမ္မုခတာ၊ အယံ **သမ္မုခါဝိနယော** နာမ။

တတ္ထ စ ကာရကသံဃဿ သာမဂ္ဂိဝသေန သမ္မုခီဘာဝေါ သံဃသမ္မုခတာ။ သမေတဗ္ဗဿ ဝတ္ထုနော ဘူတတာ ဓမ္မသမ္မုခတာ။ ယထာ တံ သမေတဗ္ဗံ၊ တထေဝ သမနံ ဝိနယသမ္မုခတာ။ ယော စ ဝိဝဒတိ၊ ယေန စ ဝိဝဒတိ၊ တေသံ ဥဘိန္နံ အတ္တပစ္စတ္ထိကာနံ သမ္မုခီဘာဝေါ ပုဂ္ဂလသမ္မုခတာ။ ဥဗ္ဗာဟိကာယ ဝူပသမေ ပနေတ္ထ သံဃသမ္မုခတာ ပရိဟာယတိ။ ဧဝံ တာဝ သမ္မုခါဝိနယေနေဝ သမ္မတိ။

သစေ ပနေဝမ္ပိ န သမ္မတိ၊ အထ နံ ဥဗ္ဗာဟိကာယ သမ္မတာ ဘိက္ခူ “န မယံ သက္ကောမ ဝူပသမေတု”န္တိ သံဃဿေဝ နိယျာတေန္တိ။ တတော သံဃော ပဉ္စင်္ဂသမန္နာဂတံ ဘိက္ခုံ သလာကဂ္ဂါဟကံ သမ္မန္နိတွာ တေန ဂူဠှကဝိဝဋ္ဋကသကဏ္ဏဇပ္ပကေသု တီသု သလာကဂ္ဂါဟေသု အညတရဝသေန သလာကံ ဂါဟေတွာ သန္နိပတိတပရိသာယ ဓမ္မဝါဒီနံ ယေဘုယျတာယ ယထာ တေ ဓမ္မဝါဒိနော ဝဒန္တိ၊ ဧဝံ ဝူပသန္တံ အဓိကရဏံ သမ္မုခါဝိနယေန စ ယေဘုယျသိကာယ စ ဝူပသန္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ သမ္မုခါဝိနယော ဝုတ္တနယော ဧဝ။ ယံ ပန ယေဘုယျသိကာယ ကမ္မဿ ကရဏံ၊ အယံ **ယေဘုယျသိကာ** နာမ။ ဧဝံ ဝိဝါဒါဓိကရဏံ ဒွီဟိ သမထေဟိ သမ္မတိ။

အနုဝါဒါဓိကရဏံ စတူဟိ သမထေဟိ သမ္မတိ သမ္မုခါဝိနယေန စ သတိဝိနယေန စ အမူဠှဝိနယေန စ တဿပါပိယသိကာယ စ။ သမ္မုခါဝိနယေနေဝ သမ္မမာနံ ယော စ အနုဝဒတိ၊ ယဉ္စ အနုဝဒတိ၊ တေသံ ဝစနံ သုတွာ သစေ ကာစိ အာပတ္တိ နတ္ထိ၊ ဥဘော ခမာပေတွာ, သစေ အတ္ထိ၊ အယံ နာမေတ္ထ အာပတ္တီတိ ဧဝံ ဝိနိစ္ဆိတံ ဝူပသမ္မတိ။ တတ္ထ သမ္မုခါဝိနယလက္ခဏံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ယဒါ ပန ခီဏာသဝဿ ဘိက္ခုနော အမူလိကာယ သီလဝိပတ္တိယာ အနုဒ္ဓံသိတဿ သတိဝိနယံ ယာစမာနဿ သံဃော ဉတ္တိစတုတ္ထေန ကမ္မေန သတိဝိနယံ ဒေတိ၊ တဒါ သမ္မုခါဝိနယေန စ သတိဝိနယေန စ ဝူပသန္တံ ဟောတိ။ ဒိန္နေ ပန သတိဝိနယေ ပုန တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ ကဿစိ အနုဝါဒေါ န ရုဟတိ။

ယဒါ ဥမ္မတ္တကော ဘိက္ခု ဥမ္မာဒဝသေန ကတေ အဿာမဏကေ အဇ္ဈာစာရေ “သရတာယသ္မာ ဧဝရူပိံ အာပတ္တိ”န္တိ ဘိက္ခူဟိ ဝုစ္စမာနော “ဥမ္မတ္တကေန မေ အာဝုသော ဧတံ ကတံ၊ နာဟံ တံ သရာမီ”တိ ဘဏန္တောပိ

bhikkhūhi codiyamānova puna acodanatthāya amūḷhavinayaṁ yācati, saṁgho cassa ñatticatutthena kammena amūḷhavinayaṁ deti, tadā sammukhāvinayena ca amūḷhavinayena ca vūpasantaṁ hoti. Dinne pana amūḷhavinaye puna tasmiṁ puggale kassaci tappaccayā anuvādo na ruhati.

Yadā pana pārājikena vā pārājikasāmantena vā codiyamānassa aññenāññaṁ paṭicarato pāpussannatāya pāpiyassa puggalassa "sacāyaṁ acchinnamūlo bhavissati, sammā vattitvā osāraṇaṁ labhissati, sace chinnamūlo, ayamevassa nāsanā bhavissatī"ti maññamāno saṁgho ñatticatutthena kammena tassapāpiyasikaṁ karoti, tadā sammukhāvinayena ca tassa pāpiyasikāya ca vūpasantaṁ hoti. Evaṁ anuvādādhikaraṇaṁ catūhi samathehi sammati.

Āpattādhikaraṇaṁ tīhi samathehi sammati sammukhāvinayena ca paṭiññātakaraṇena ca tiṇavatthārakena ca. Tassa sammukhāvinayen'eva vūpasamo n'atthi. Yadā pana ekassa vā bhikkhuno santike saṁghagaṇamajjhesu vā bhikkhu lahukaṁ āpattiṁ deseti, tadā āpattādhikaraṇaṁ sammukhāvinayena ca paṭiññātakaraṇena ca vūpasammati. Tattha sammukhāvinayo tāva yo ca deseti, yassa ca deseti, tesaṁ sammukhatā. Sesaṁ vuttanayameva. Puggalassa ca gaṇassa ca desanākāle saṁghasammukhatā parihāyati. Yaṁ[1] panettha "ahaṁ bhante itthannāmaṁ āpattiṁ āpanno"ti ca, "āma passāmī"ti ca paṭiññātāya "āyatiṁ saṁvareyyāsī"ti karaṇaṁ, taṁ paṭiññātakaraṇaṁ nāma. Saṁghādisese parivāsādiyācanā paṭiññā, parivāsādīnaṁ dānaṁ paṭiññātakaraṇaṁ nāma.

Dvepakkhajātā pana bhaṇḍanakārakā bhikkhū bahuṁ assāmaṇakaṁ ajjhācāraṁ caritvā puna lajjidhamme uppanne "sace mayaṁ imāhi āpattīhi aññamaññaṁ kāressāma, siyāpi taṁ adhikaraṇaṁ kakkhaḷattāya saṁvatteyyā"ti aññamaññaṁ āpattiyā kārāpane dosaṁ disvā yadā tiṇavatthārakakammaṁ karonti, tadā āpattādhikaraṇaṁ sammukhāvinayena ca tiṇavatthārakena ca sammati. Tatra hi yattakā hatthapāsupagatā "na me taṁ khamatī"ti evaṁ diṭṭhāvikammaṁ akatvā "dukkaṭaṁ kammaṁ puna kātabbaṁ kamman"ti na ukkoṭenti,

1. Yā (Sī, Ka)

ဘိက္ခူဟိ စောဒိယမာနောဝ ပုန အစောဒနတ္ထာယ အမူဠ္ဟဝိနယံ ယာစတိ၊ သံဃော စဿ ဉတ္တိစတုတ္ထေန ကမ္မေန အမူဠ္ဟဝိနယံ ဒေတိ၊ တဒါ သမ္မုခါဝိနယေန စ အမူဠ္ဟဝိနယေန စ ဝူပသန္တံ ဟောတိ။ ဒိန္နေ ပန အမူဠ္ဟဝိနယေ ပုန တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ ကဿစိ တပ္ပစ္စယာ အနုဝါဒေါ န ရုဟတိ။

ယဒါ ပန ပါရာဇိကေန ဝါ ပါရာဇိကသာမန္တေန ဝါ စောဒိယမာနဿ အညေနာညံ ပဋိစရတော ပါပုဿန္နတာယ ပါပိယဿ ပုဂ္ဂလဿ "သစာယံ အစ္ဆိန္နမူလော ဘဝိဿတိ၊ သမ္မာ ဝတ္တိတွာ ဩသာရဏံ လဘိဿတိ၊ သစေ ဆိန္နမူလော၊ အယမေဝဿ နာသနာ ဘဝိဿတီ"တိ မညမာနော သံဃော ဉတ္တိစတုတ္ထေန ကမ္မေန တဿပါပိယသိကံ ကရောတိ၊ တဒါ သမ္မုခါဝိနယေန စ တဿ ပါပိယသိကာယ စ ဝူပသန္တံ ဟောတိ။ ဧဝံ အနုဝါဒါဓိကရဏံ စတူဟိ သမထေဟိ သမ္မတိ။

အာပတ္တာဓိကရဏံ တီဟိ သမထေဟိ သမ္မတိ သမ္မုခါဝိနယေန စ ပဋိညာတကရဏေန စ တိဏဝတ္ထာရကေန စ။ တဿ သမ္မုခါဝိနယေနေဝ ဝူပသမော နတ္ထိ။ ယဒါ ပန ဧကဿ ဝါ ဘိက္ခုနော သန္တိကေ သံဃဂဏမဇ္ဈေသု ဝါ ဘိက္ခု လဟုကံ အာပတ္တိံ ဒေသေတိ၊ တဒါ အာပတ္တာဓိကရဏံ သမ္မုခါဝိနယေန စ ပဋိညာတကရဏေန စ ဝူပသမ္မတိ။ တတ္ထ သမ္မုခါဝိနယော တာဝ ယော စ ဒေသေတိ၊ ယဿ စ ဒေသေတိ၊ တေသံ သမ္မုခတာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ပုဂ္ဂလဿ စ ဂဏဿ စ ဒေသနာကာလေ သံဃသမ္မုခတာ ပရိဟာယတိ။ ယံ[1] ပနေတ္ထ "အဟံ ဘန္တေ ဣတ္ထန္နာမံ အာပတ္တိံ အာပန္နော"တိ စ, "အာမ ပဿာမီ"တိ စ ပဋိညာတာယ "အာယတိံ သံဝရေယျာသီ"တိ ကရဏံ၊ တံ ပဋိညာတကရဏံ နာမ။ သံဃာဒိသေသေ ပရိဝါသာဒိယာစနာ ပဋိညာ၊ ပရိဝါသာဒီနံ ဒါနံ ပဋိညာတကရဏံ နာမ။

ဒွေပက္ခဇာတာ ပန ဘဏ္ဍနကာရကာ ဘိက္ခူ ဗဟုံ အဿာမဏကံ အဇ္ဈာစာရံ စရိတွာ ပုန လဇ္ဇိဓမ္မေ ဥပ္ပန္နေ "သစေ မယံ ဣမာဟိ အာပတ္တီဟိ အညမညံ ကာရေဿာမ၊ သိယာပိ တံ အဓိကရဏံ ကက္ခဠတ္တာယ သံဝတ္တေယျာ"တိ အညမညံ အာပတ္တိယာ ကာရာပနေ ဒေါသံ ဒိသွာ ယဒါ တိဏဝတ္ထာရကကမ္မံ ကရောန္တိ၊ တဒါ အာပတ္တာဓိကရဏံ သမ္မုခါဝိနယေန စ တိဏဝတ္ထာရကေန စ သမ္မတိ။ တတြ ဟိ ယတ္တကာ ဟတ္ထပါသုပဂတာ "န မေ တံ ခမတီ"တိ ဧဝံ ဒိဋ္ဌာဝိကမ္မံ အကတွာ "ဒုက္ကဋံ ကမ္မံ ပုန ကာတဗ္ဗံ ကမ္မ"န္တိ န ဥက္ကောဋေန္တိ၊

၁-ယာ (သီ၊ က)

niddampi okkantā honti, sabbesampi ṭhapetvā thullavajjañca gihipaṭisaṁyuttañca sabbāpattiyo vuṭṭhahanti. Evaṁ āpattādhikaraṇaṁ tīhi samathehi sammati. **Kiccādhikaraṇaṁ** ekena samathena sammati sammukhāvinayen'eva.

Imāni cattāri adhikaraṇāni yathānurūpaṁ imehi sattahi samathehi sammanti. Tena vuttaṁ "uppannuppannānaṁ adhikaraṇānaṁ samathāya vūpasamāya sammukhāvinayo dātabbo -pa- tiṇavatthārako"ti. Ayamettha vinicchayanayo, vitthāro pana samathakkhandhake[1] āgato yeva. Vinicchayopissa Samantapāsādikāya vutto.

47. Yo panāyaṁ imasmiṁ sutte "idhānanda bhikkhū vivadantī"ti-ādiko vitthāro vutto, so etena nayena saṅkhepatova vuttoti veditabbo. Tattha **dhammo**ti-ādīsu suttantapariyāyena tāva dasa kusalakammapathā **dhammo**, akusalakammapathā **adhammo.** Tathā "cattāro satipaṭṭhānā"ti heṭṭhā āgatā sattatiṁsa bodhipakkhiyadhammā, tayo satipaṭṭhānā tayo sammappadhānā tayo iddhipādā cha indriyāni cha balāni aṭṭha bojjhaṅgā navaṅgiko maggo cāti, cattāro upādānā pañca nīvaraṇānīti-ādayo saṁkiliṭṭhadhammā cāti ayaṁ adhammo.

Tattha yaṁkiñci ekaṁ adhammakoṭṭhāsaṁ gahetvā "imaṁ adhammaṁ dhammoti karissāma, evaṁ amhākaṁ ācariyakulaṁ niyyānikaṁ bhavissati, mayañca loke pākaṭā bhavissāmā"ti taṁ adhammaṁ "dhammo ayan"ti kathentā dhammoti vivadanti. Tath'eva dhammakoṭṭhāsesu ekaṁ gahetvā "adhammo ayan"ti kathentā adhammoti vivadanti.

Vinayapariyāyena pana bhūtena vatthunā codetvā sāretvā yathāpaṭiññāya kātabbakammaṁ **dhammo** nāma, abhūtena pana vatthunā acodetvā asāretvā apaṭiññāya kattabbakammaṁ **adhammo** nāma. Tesupi adhammaṁ "dhammo ayan"ti kathentā dhammoti vivadanti, dhammaṁ "adhammo ayan"ti kathentā adhammoti vivadanti.

Suttantapariyāyena pana rāgavinayo dosavinayo mohavinayo saṁvaro pahānaṁ paṭisaṅkhāti ayaṁ **vinayo** nāma, rāgādīnaṁ avinayo

1. Vi 4. 188 piṭṭhe.

နိဒ္ဒမ္ပိ ဩက္ကန္တာ ဟောန္တိ၊ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဌပေတွာ ထုလ္လဝဇ္ဇဉ္စ ဂိဟိပဋိသံယုတ္တဉ္စ သဗ္ဗာပတ္တိယော ဝုဋ္ဌဟန္တိ။ ဧဝံ အာပတ္တာဓိကရဏံ တီဟိ သမထေဟိ သမ္မတိ။ **ကိစ္စာဓိကရဏံ** ဧကေန သမထေန သမ္မတိ သမ္မုခါဝိနယေနေဝ။

ဣမာနိ စတ္တာရိ အဓိကရဏာနိ ယထာနုရူပံ ဣမေဟိ သတ္တဟိ သမထေဟိ သမ္မန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နာနံ အဓိကရဏာနံ သမထာယ ဝူပသမာယ သမ္မုခါဝိနယော ဒါတဗ္ဗော။ပ။ တိဏဝတ္ထာရကော"တိ။ အယမေတ္ထ ဝိနိစ္ဆယနယော၊ ဝိတ္ထာရော ပန သမထက္ခန္ဓကေ[၁] အာဂတောယေဝ။ ဝိနိစ္ဆယောပိဿ သမန္တပါသာဒိကာယ ဝုတ္တော။

၄၇။ ယော ပနာယံ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ "ဣဓာနန္ဒ ဘိက္ခူ ဝိဝဒန္တိ"တိ-အာဒိကော ဝိတ္ထာရော ဝုတ္တော၊ သော ဧတေန နယေန သင်္ခေပတောဝ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ **ဓမ္မော**တိအာဒီသု သုတ္တန္တပရိယာယေန တာဝ ဒသ ကုသလကမ္မပထာ **ဓမ္မော**၊ အကုသလကမ္မပထာ **အဓမ္မော**။ တထာ "စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ"တိ ဟေဋ္ဌာ အာဂတာ သတ္တတိံသ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ၊ တယော သတိပဋ္ဌာနာ တယော သမ္မပ္ပဓာနာ တယော ဣဒ္ဓိပါဒါ ဆ ဣန္ဒြိယာနိ ဆ ဗလာနိ အဋ္ဌ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ နဝင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ စာတိ, စတ္တာရော ဥပါဒါနာ ပဉ္စ နီဝရဏာနီတိအာဒယော သံကိလိဋ္ဌဓမ္မာ စာတိ အယံ အဓမ္မော။

တတ္ထ ယံကိဉ္စိ ဧကံ အဓမ္မကောဋ္ဌာသံ ဂဟေတွာ "ဣမံ အဓမ္မံ ဓမ္မောတိ ကရိဿာမ၊ ဧဝံ အမှာကံ အာစရိယကုလံ နိယျာနိကံ ဘဝိဿတိ၊ မယဉ္စ လောကေ ပါကဋာ ဘဝိဿာမာ"တိ တံ အဓမ္မံ "ဓမ္မော အယ"န္တိ ကထေန္တာ ဓမ္မောတိ ဝိဝဒန္တိ။ တထေဝ ဓမ္မကောဋ္ဌာသေသု ဧကံ ဂဟေတွာ "အဓမ္မော အယ"န္တိ ကထေန္တာ အဓမ္မောတိ ဝိဝဒန္တိ။

ဝိနယပရိယာယေန ပန ဘူတေန ဝတ္ထုနာ စောဒေတွာ သာရေတွာ ယထာပဋိညာယ ကာတဗ္ဗကမ္မံ **ဓမ္မော** နာမ၊ အဘူတေန ပန ဝတ္ထုနာ အစောဒေတွာ အသာရေတွာ အပဋိညာယ ကတ္တဗ္ဗကမ္မံ **အဓမ္မော** နာမ။ တေသုပိ အဓမ္မံ "ဓမ္မော အယ"န္တိ ကထေန္တာ ဓမ္မောတိ ဝိဝဒန္တိ၊ ဓမ္မံ "အဓမ္မော အယ"န္တိ ကထေန္တာ အဓမ္မောတိ ဝိဝဒန္တိ။

သုတ္တန္တပရိယာယေန ပန ရာဂဝိနယော ဒေါသဝိနယော မောဟဝိနယော သံဝရော ပဟာနံ ပဋိသင်္ခါတိ အယံ **ဝိနယော** နာမ၊ ရာဂါဒီနံ အဝိနယော

၁-ဝိ ၄-၁၈၈-ပိဋ္ဌေ။

asaṁvaro appahānaṁ appaṭisaṅkhāti ayaṁ **avinayo** nāma. Vinayapariyā yena vatthusampatti ñattisampatti anusāvanasampatti sīmasampatti parisasampattīti ayaṁ **vinayo** nāma, vatthuvipatti -pa- parisavipattīti ayaṁ **avinayo** nāma. Tesupi yaṁkiñci avinayaṁ “vinayo ayan”ti kathentā vinayoti vivadanti, vinayaṁ avinayoti kathentā avinayoti vivadanti.

Dhammanetti samanumajjitabbāti dhammarajju anumajjitabbā ñāṇena ghaṁsitabbā upaparikkhitabbā. Sā panesā dhammanetti “iti kho Vaccha ime dasa dhammā akusalā dasa dhammā kusalā”ti evaṁ Mahāvacchagottasutte[1] āgatāti vuttā. Sā eva vā hotu, yo vā idha dhammo ca vinayo ca vutto. **Yathā tattha sametī**ti yathā tāya dhammanettiyā sameti, dhammo dhammova hoti, adhammo adhammova, vinayo vinayova hoti, avinayo avinayova. **Tathā tan**ti evaṁ taṁ adhikaraṇaṁ vūpasametabbaṁ. **Ekaccānaṁ adhikaraṇānan**ti idha vivādādhikaraṇameva dassitaṁ, sammukhāvinayo pana na kismiñci adhikaraṇe na labbhati.

48. Taṁ panetaṁ yasmā dvīhi samathehi sammati sammukhāvinayena ca yebhuyyasikāya ca, tasmā heṭṭhā mātikāya ṭhapitānukkamena idāni sativinayassa vāre pattepi taṁ avatvā vivādādhikaraṇe yeva tāva dutiyasamathaṁ dassento **kathañcānanda yebhuyyasikā**ti-ādimāha. Tattha **bahutarā**ti antamaso dvīhi tīhipi atirekatarā. Sesamettha heṭṭhā vuttanayen’eva veditabbaṁ.

49. Idāni heṭṭhā avitthāritaṁ sativinayaṁ ādiṁ katvā vitthāritāvasesasamathe paṭipāṭiyā vitthāretuṁ **kathañcānanda sativinayo**ti-ādimāha. Tattha **pārājikasāmantena vā**ti dve sāmantāni khandhasāmantañca āpattisāmantañca. Tattha pārājikāpattikkhandho saṁghādisesāpattikkhandho thullaccaya, pācittiya, pāṭidesanīya, dukkaṭa, dubbhāsitāpattikkhandhoti evaṁ purimassa pacchimakhandhaṁ khandhasāmantaṁ nāma hoti. Paṭhamapārājikassa pana pubbabhāge dukkaṭaṁ, sesānaṁ thullaccayanti idaṁ āpattisāmantaṁ nāma.

1. Ma 2. 157 piṭṭhe.

အသံဝရော အပ္ပဟာနံ အပ္ပဋိသင်္ခါတိ အယံ **အဝိနယော** နာမ။ ဝိနယပရိယာယေန ဝတ္ထုသမ္ပတ္တိ ဉတ္တိသမ္ပတ္တိ အနုသာဝနသမ္ပတ္တိ သီမသမ္ပတ္တိ ပရိသသမ္ပတ္တီတိ အယံ **ဝိနယော** နာမ၊ ဝတ္ထုဝိပတ္တိ။ပ။ ပရိသဝိပတ္တီတိ အယံ **အဝိနယော** နာမ။ တေသုပိ ယံကိဉ္စိ အဝိနယံ “ဝိနယော အယံ”န္တိ ကထေန္တာ ဝိနယောတိ ဝိဝဒန္တိ၊ ဝိနယံ အဝိနယောတိ ကထေန္တာ အဝိနယောတိ ဝိဝဒန္တိ။

ဓမ္မနေတ္တိ သမနုမဇ္ဇိတဗ္ဗာတိ ဓမ္မရဇ္ဇု အနုမဇ္ဇိတဗ္ဗာ ဉာဏေန ဃံသိတဗ္ဗာ ဥပပရိက္ခိတဗ္ဗာ။ သာ ပနေသာ ဓမ္မနေတ္တိ “ဣတိ ခေါ ဝစ္ဆ ဣမေ ဒသ ဓမ္မာ အကုသလာ ဒသ ဓမ္မာ ကုသလာ”တိ ဧဝံ မဟာဝစ္ဆဂေါတ္တသုတ္တေ[၁] အာဂတာတိ ဝုတ္တာ။ သာ ဧဝ ဝါ ဟောတု၊ ယော ဝါ ဣဓ ဓမ္မော စ ဝိနယော စ ဝုတ္တော။ **ယထာ တတ္ထ သမေတီ**တိ ယထာ တာယ ဓမ္မနေတ္တိယာ သမေတိ၊ ဓမ္မော ဓမ္မောဝ ဟောတိ၊ အဓမ္မော အဓမ္မောဝ၊ ဝိနယော ဝိနယောဝ ဟောတိ၊ အဝိနယော အဝိနယောဝ။ **တထာ တ**န္တိ ဧဝံ တံ အဓိကရဏံ ဝူပသမေတဗ္ဗံ။ **ဧကစ္စာနံ အဓိကရဏာန**န္တိ ဣဓ ဝိဝါဒါဓိကရဏမေဝ ဒဿိတံ၊ သမ္မုခါဝိနယော ပန န ကိသ္မိဉ္စိ အဓိကရဏေ န လဗ္ဘတိ။

၄၈။ တံ ပနေတံ ယသ္မာ ဒွီဟိ သမထေဟိ သမ္မတိ သမ္မုခါဝိနယေန စ ယေဘုယျသိကာယ စ၊ တသ္မာ ဟေဋ္ဌာ မာတိကာယ ဌပိတာနုက္ကမေန ဣဒါနိ သတိဝိနယဿ ဝါရေ ပတ္တေပိ တံ အဝတွာ ဝိဝါဒါဓိကရဏေယေဝ တာဝ ဒုတိယသမထံ ဒဿေန္တော **ကထဉ္စာနန္ဒ ယေဘုယျသိကာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဗဟုတရာ**တိ အန္တမသော ဒွီဟိ တီဟိပိ အတိရေကတရာ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၄၉။ ဣဒါနိ ဟေဋ္ဌာ အဝိတ္ထာရိတံ သတိဝိနယံ အာဒိံ ကတွာ ဝိတ္ထာရိတာဝသေသသမထေ ပဋိပါဋိယာ ဝိတ္ထာရေတုံ **ကထဉ္စာနန္ဒ သတိဝိနယော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပါရာဇိကသာမန္တေန ဝါ**တိ ဒွေ သာမန္တာနိ ခန္ဓသာမန္တဉ္စ အာပတ္တိသာမန္တဉ္စ။ တတ္ထ ပါရာဇိကာပတ္တိက္ခန္ဓော သံဃာဒိသေသာပတ္တိက္ခန္ဓော ထုလ္လစ္စယ, ပါစိတ္တိယ, ပါဋိဒေသနီယ, ဒုက္ကဋ, ဒုဗ္ဘာသိတာပတ္တိက္ခန္ဓောတိ ဧဝံ ပုရိမဿ ပစ္ဆိမခန္ဓံ ခန္ဓသာမန္တံ နာမ ဟောတိ။ ပဌမပါရာဇိကဿ ပန ပုဗ္ဗဘာဂေ ဒုက္ကဋံ၊ သေသာနံ ထုလ္လစ္စယန္တိ ဣဒံ အာပတ္တိသာမန္တံ နာမ။

၁-မ ၂-၁၅၇-ပိဋ္ဌေ။

Tattha khandhasāmante pārājikasāmantaṁ garukāpatti nāma hoti. **Saratāyasmā**ti saratu āyasmā. **Ekaccānaṁ adhikaraṇānan**ti idha anuvādādhikaraṇameva dassitaṁ.

50. **Bhāsitaparikkantan**ti vācāya bhāsitaṁ kāyena ca parikkantaṁ, parakkamitvā katanti attho. **Ekaccānan**ti idhāpi anuvādādhikaraṇameva adhippetaṁ. Paṭiññātakaraṇe “ekaccānan”ti āpattādhikaraṇaṁ dassitaṁ.

52. **Davā**ti sahasā. **Ravā**ti aññaṁ bhaṇitukāmena aññaṁ vuttaṁ. **Evaṁ kho Ānanda tassapāpiyasikā hotī**ti tassa puggalassa pāpussannatā pāpiyasikā hoti. Iminā kammassa vatthu dassitaṁ. Evarūpassa hi puggalassa kammaṁ kātabbaṁ. Kammena hi adhikaraṇassa vūpasamo hoti, na puggalassa pāpussannatāya. Idhāpi anuvādādhikaraṇameva adhikaraṇanti veditabbaṁ.

53. **Kathañcānanda tiṇavatthārako**ti ettha idaṁ kammaṁ tiṇavatthārakasadisattā tiṇavatthārakoti vuttaṁ. Yathā hi gūthaṁ vā muttaṁ vā ghaṭṭiyamānaṁ duggandhatāya bādhati, tiṇehi avattharitvā suppaṭicchāditassa panassa so gandho na bādhati, evameva yaṁ adhikaraṇaṁ[1] mūlānumūlaṁ gantvā vūpasamiyamānaṁ kakkhaḷattāya vāḷattāya bhedāya saṁvattati, taṁ iminā kammena vūpasantaṁ gūthaṁ viya tiṇavatthārakena paṭicchannaṁ vūpasantaṁ hotīti idaṁ kammaṁ tiṇavatthārakasadisattā tiṇavatthārakoti vuttaṁ. Tassa **idhānanda bhikkhūnaṁ bhaṇḍanajātānan**ti-ādivacanena ākāramattameva dassitaṁ, khandhake āgatā yeva panettha kammavācā pamāṇaṁ. **Ṭhapetvā thullavajjaṁ ṭhapetvā gihipaṭisaṁyuttan**ti ettha pana **thullavajjan**ti thūlavajjaṁ pārājikañceva saṁghādisesañca. **Gihipaṭisaṁyuttan**ti gihīnaṁ hīnena khuṁsanavambhanadhammikapaṭissavesu āpannā āpatti. **Adhikaraṇānan**ti idha āpattādhikaraṇameva veditabbaṁ. Kiccādhikaraṇassa pana vasena idha na kiñci vuttaṁ. Kiñcāpi na vuttaṁ, sammukhāvinayen’eva panassa vūpasamo hotīti veditabbo.

1. Adhikaraṇaṁ thūlaṁ (Syā)

တတ္ထ ခန္ဓသာမန္တေ ပါရာဇိကသာမန္တံ ဂရုကာပတ္တိ နာမ ဟောတိ။ **သရတာယသ္မာ**တိ သရတု အာယသ္မာ။ **ဧကစ္စာနံ အဓိကရဏာန**န္တိ ဣဓ အနုဝါဒါဓိကရဏမေဝ ဒဿိတံ။

၅၀။ **ဘာသိတပရိက္ကန္တ**န္တိ ဝါစာယ ဘာသိတံ ကာယေန စ ပရိက္ကန္တံ၊ ပရက္ကမိတွာ ကတန္တိ အတ္ထော။ **ဧကစ္စာန**န္တိ ဣဓာပိ အနုဝါဒါဓိကရဏမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ ပဋိညာတကရဏေ “ဧကစ္စာန”န္တိ အာပတ္တာဓိကရဏံ ဒဿိတံ။

၅၂။ **ဒဝါ**တိ သဟသာ။ **ရဝါ**တိ အညံ ဘဏိတုကာမေန အညံ ဝုတ္တံ။ **ဧဝံ ခေါ အာနန္ဒ တဿပါပိယသိကာ ဟောတီ**တိ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ပါပုဿန္နတာ ပါပိယသိကာ ဟောတိ။ ဣမိနာ ကမ္မဿ ဝတ္ထု ဒဿိတံ။ ဧဝရူပဿ ဟိ ပုဂ္ဂလဿ ကမ္မံ ကာတဗ္ဗံ။ ကမ္မေန ဟိ အဓိကရဏဿ ဝူပသမော ဟောတိ၊ န ပုဂ္ဂလဿ ပါပုဿန္နတာယ။ ဣဓာပိ စ အနုဝါဒါဓိကရဏမေဝ အဓိကရဏန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၅၃။ **ကထဉ္စာနန္ဒ တိဏဝတ္ထာရကော**တိ ဧတ္ထ ဣဒံ ကမ္မံ တိဏဝတ္ထာရကသဒိသတ္တာ တိဏဝတ္ထာရကောတိ ဝုတ္တံ။ ယထာ ဟိ ဂူထံ ဝါ မုတ္တံ ဝါ ဃဋ္ဋိယမာနံ ဒုဂ္ဂန္ဓတာယ ဗာဓတိ၊ တိဏေဟိ အဝတ္ထရိတွာ သုပ္ပဋိစ္ဆာဒိတဿ ပနဿ သော ဂန္ဓော န ဗာဓတိ၊ ဧဝမေဝ ယံ အဓိကရဏံ[၁] မူလာနုမူလံ ဂန္တွာ ဝူပသမိယမာနံ ကက္ခဠတ္တာယ ဝါဠတ္တာယ ဘေဒါယ သံဝတ္တတိ၊ တံ ဣမိနာ ကမ္မေန ဝူပသန္တံ ဂူထံ ဝိယ တိဏဝတ္ထာရကေန ပဋိစ္ဆန္နံ ဝူပသန္တံ ဟောတီတိ ဣဒံ ကမ္မံ တိဏဝတ္ထာရကသဒိသတ္တာ တိဏဝတ္ထာရကောတိ ဝုတ္တံ။ တဿ **ဣဓာနန္ဒ ဘိက္ခူနံ ဘဏ္ဍနဇာတာန**န္တိအာဒိဝစနေန အာကာရမတ္တမေဝ ဒဿိတံ၊ ခန္ဓကေ အာဂတာယေဝ ပနေတ္ထ ကမ္မဝါစာ ပမာဏံ။ **ဌပေတွာ ထုလ္လဝဇ္ဇံ ဌပေတွာ ဂိဟိပဋိသံယုတ္တ**န္တိ ဧတ္ထ ပန **ထုလ္လဝဇ္ဇ**န္တိ ထူလဝဇ္ဇံ ပါရာဇိကဉ္စေဝ သံဃာဒိသေသဉ္စ။ **ဂိဟိပဋိသံယုတ္တ**န္တိ ဂိဟီနံ ဟီနေန ခုံသနဝမ္ဘနဓမ္မိကပဋိဿဝေသု အာပန္နာ အာပတ္တိ။ **အဓိကရဏာန**န္တိ ဣဓ အာပတ္တာဓိကရဏမေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကိစ္စာဓိကရဏဿ ပန ဝသေန ဣဓ န ကိဉ္စိ ဝုတ္တံ။ ကိဉ္စာပိ န ဝုတ္တံ၊ သမ္မုခါဝိနယေနေဝ ပနဿ ဝူပသမော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-အဓိကရဏံ ထူလံ (သျာ)

54. **Chayime Ānanda dhammā sāraṇīyā**ti heṭṭhā kalahavasena suttaṁ āraddhaṁ, upari sāraṇīyadhammā āgatā. Iti yathānusandhināva desanā gatā hoti. Heṭṭhā Kosambiyasutte[1] pana sotāpattimaggasammādiṭṭhi kathitā, imasmiṁ sutte sotāpattiphalasammādiṭṭhi vuttāti veditabbā. **Aṇun**ti appasāvajjaṁ. **Thūlan**ti mahāsāvajjaṁ. Sesamettha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Kajjhimanikāyaṭṭhakathāya

Sāmagāmasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Sunakkhattasuttavaṇṇanā

55. **Evaṁ me sutan**ti Sunakkhattasuttaṁ. Tattha **aññā**ti arahattaṁ. **Byākatā**ti khīṇā jātīti-ādīhi catūhi padehi kathitā. **Adhimānenā**ti appatte pattasaññino, anadhigate adhigatasaññino hutvā adhigataṁ amhehīti mānena byākariṁsu.

56. **Evañc'ettha Sunakkhatta Tathāgatassa hotī**ti Sunakkhatta ettha etesaṁ bhikkhūnaṁ pañhabyākaraṇe "idaṁ ṭhānaṁ etesaṁ avibhūtaṁ andhakāraṁ, tenime anadhigate adhigatasaññino, handa nesaṁ visodhetvā pākaṭaṁ katvā dhammaṁ desemī"ti evañca Tathāgatassa hoti. **Atha ca panidhekacce -pa- tassapi hoti aññathattan**ti Bhagavā paṭipannakānaṁ dhammaṁ deseti. Yattha pana icchācāre ṭhitā ekacce moghapurisā honti, tatra Bhagavā passati "ime imaṁ pañhaṁ uggahetvā ajānitvāva jānantā viya appatte pattasaññino hutvā gāmanigamādīsu visevamānā[2] vicarissanti, taṁ nesaṁ bhavissati dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyā"ti, evamassāyaṁ icchācāre ṭhitānaṁ kāraṇā paṭipannakānampi atthāya "dhammaṁ desessāmī"ti uppannassa cittassa aññathābhāvo hoti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

58. **Lokāmisādhimutto**ti vaṭṭāmisakāmāmisalokāmisabhūtesu pañcasu kāmaguṇesu adhimutto tanninno taggaruko tappabbhāro.

---

1. Ma 1. 400 piṭṭhe.
2. Visesaṁ vadamānā (Sī, Syā, Ka)

၅၄။ **ဆယိမေ အာနန္ဒ ဓမ္မာ သာရဏီယာ**တိ ဟေဋ္ဌာ ကလဟဝသေန သုတ္တံ အာရဒ္ဓံ၊ ဥပရိ သာရဏီယဓမ္မာ အာဂတာ။ ဣတိ ယထာနုသန္ဓိနာဝ ဒေသနာ ဂတာ ဟောတိ။ ဟေဋ္ဌာ ကောသမ္ဗိယသုတ္တေ[၁] ပန သောတာပတ္တိမဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိ ကထိတာ၊ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သောတာပတ္တိဖလသမ္မာဒိဋ္ဌိ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **အဏု**န္တိ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ။ **ထူလ**န္တိ မဟာသာဝဇ္ဇံ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

သာမဂါမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-သုနက္ခတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၅။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ သုနက္ခတ္တသုတ္တံ။ တတ္ထ **အညာ**တိ အရဟတ္တံ။ **ဗျာကတာ**တိ ခီဏာ ဇာတီတိအာဒီဟိ စတူဟိ ပဒေဟိ ကထိတာ။ **အဓိမာနေနာ**တိ အပ္ပတ္တေ ပတ္တသညိနော, အနဓိဂတေ အဓိဂတသညိနော ဟုတွာ အဓိဂတံ အမှေဟီတိ မာနေန ဗျာကရိံသု။

၅၆။ **ဧဝဉ္စေတ္ထ သုနက္ခတ္တ တထာဂတဿ ဟောတီ**တိ သုနက္ခတ္တ ဧတ္ထ ဧတေသံ ဘိက္ခူနံ ပဉှဗျာကရဏေ "ဣဒံ ဌာနံ ဧတေသံ အဝိဘူတံ အန္ဓကာရံ၊ တေနိမေ အနဓိဂတေ အဓိဂတသညိနော၊ ဟန္ဒ နေသံ ဝိသောဓေတွာ ပါကဋံ ကတွာ ဓမ္မံ ဒေသေမီ"တိ ဧဝဉ္စ တထာဂတဿ ဟောတိ။ **အထ စ ပနိဓေကစ္စေ။ပ။ တဿပိ ဟောတိ အညထတ္တ**န္တိ ဘဂဝါ ပဋိပန္နကာနံ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ယတ္ထ ပန ဣစ္ဆာစာရေ ဌိတာ ဧကစ္စေ မောဃပုရိသာ ဟောန္တိ၊ တတြ ဘဂဝါ ပဿတိ "ဣမေ ဣမံ ပဉှံ ဥဂ္ဂဟေတွာ အဇာနိတွာဝ ဇာနန္တာ ဝိယ အပ္ပတ္တေ ပတ္တသညိနော ဟုတွာ ဂါမနိဂမာဒီသု ဝိသေဝမာနာ[၂] ဝိစရိဿန္တိ၊ တံ နေသံ ဘဝိဿတိ ဒီဃရတ္တံ အဟိတာယ ဒုက္ခာယာ"တိ၊ ဧဝမဿာယံ ဣစ္ဆာစာရေ ဌိတာနံ ကာရဏာ ပဋိပန္နကာနမ္ပိ အတ္ထာယ "ဓမ္မံ ဒေသဿာမီ"တိ ဥပ္ပန္နဿ စိတ္တဿ အညထာဘာဝေါ ဟောတိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

၅၇။ **လောကာမိသာဓိမုတ္တော**တိ ဝဋ္ဋာမိသကာမာမိသလောကာမိသဘူတေသု ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု အဓိမုတ္တော တန္နိန္နော တဂ္ဂရုကော တပ္ပဗ္ဘာရော။

၁-မ ၁-၄၀၀-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဝိသေသံ ဝဒမာနာ (သီ၊ သျာ၊ က)

Tappatirūpīti kāmaguṇasabhāgā. **Āneñjapaṭisaṁyuttāyā**ti āneñjasamāpattipaṭisaṁyuttāya. **Saṁseyyā**ti katheyya. **Āneñjasaṁyojanena hi kho visaṁyutto**ti āneñjasamāpattisaṁyojanena visaṁsaṭṭho. **Lokāmisādhimutto**ti evarūpo hi lūkhacīvaradharo mattikāpattaṁ ādāya attano sadisehi[1] katipayehi saddhiṁ paccantajanapadaṁ gacchati, gāmaṁ piṇḍāya paviṭṭhakāle manussā disvā "mahāpaṁsukūlikā āgatā"ti yāgubhattādīni sampādetvā sakkaccaṁ dānaṁ denti, bhattakicce niṭṭhite anumodanaṁ sutvā "svepi bhante idheva piṇḍāya pavisathā"ti vadanti. Alaṁ upāsakā, ajjāpi vo bahūnaṁ dinnanti. Tena hi bhante antovassaṁ idha vaseyyāthāti adhivāsetvā vihāramaggaṁ pucchitvā vihāraṁ gacchanti. Tattha senāsanaṁ gahetvā pattacīvaraṁ paṭisāmenti. Sāyaṁ eko āvāsiko te bhikkhū pucchati "kattha piṇḍāya caritthā"ti? Asukagāmeti. Bhikkhāsampannāti? Āma evarūpā nāma manussānaṁ saddhā hoti. "Ajjeva nu kho ete edisā, niccampi edisā"ti? Saddhā te manussā niccampi edisā, te nissā yeva ayaṁ vihāro vaḍḍhatīti. Tato te paṁsukūlikā punappunaṁ tesaṁ vaṇṇaṁ kathenti, divasāvasesaṁ kathetvā rattimpi kathenti. Ettāvatā icchācāre ṭhitassa sīsaṁ nikkhantaṁ hoti udaraṁ phālitaṁ[2]. Evaṁ lokāmisādhimutto veditabbo.

59. Idāni āneñjasamāpattilābhiṁ adhimānikaṁ dassento **ṭhānaṁ kho panetan**ti-ādimāha. **Āneñjādhimuttassā**ti kilesasiñcanavirahitāsu heṭṭhimāsu chasu samāpattīsu adhimuttassa tanninnassa taggaruno tappabbhārassa. **Se pavutte**ti taṁ pavuttaṁ. Chasamāpattilābhino hi adhimānikassa pañcakāmaguṇāmisabandhanā patitapaṇḍupalāso viya upaṭṭhāti. Tenetaṁ vuttaṁ.

60. Idāni ākiñcaññāyatanasamāpattilābhino adhimānikassa nighaṁsaṁ dassetuṁ **ṭhānaṁ kho panā**ti-ādimāha. Tattha **dvedhābhinnā**ti majjhe bhinnā. **Appaṭisandhikā**ti khuddakā muṭṭhipāsāṇamattā jatunā vā silesena vā allīyāpetvā paṭisandhātuṁ sakkā. Mahantaṁ pana kuṭāgārappamāṇaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Se bhinne**ti taṁ bhinnaṁ.

1. Parisehi (Ka) 2. Phalitaṁ (Ṭīkā)

တပ္ပတိရူပီတိ ကာမဂုဏသဘာဂါ။ **အာနေဉ္ဇပဋိသံယုတ္တာယာ**တိ အာနေဉ္ဇသမာပတ္တိပဋိသံယုတ္တာယ။ **သံသေယျာ**တိ ကထေယျ။ **အာနေဉ္ဇသံယောဇနေန ဟိ ခေါ ဝိသံယုတ္တော**တိ အာနေဉ္ဇသမာပတ္တိသံယောဇနေန ဝိသံသဋ္ဌော။ **လောကာမိသာဓိမုတ္တော**တိ ဧဝရူပေါ ဟိ လူခစီဝရဓရော မတ္တိကာပတ္တံ အာဒါယ အတ္တနော သဒိသေဟိ[၁] ကတိပယေဟိ သဒ္ဓိံ ပစ္စန္တဇနပဒံ ဂစ္ဆတိ၊ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌကာလေ မနုဿာ ဒိသွာ "မဟာပံသုကူလိကာ အာဂတာ"တိ ယာဂုဘတ္တာဒီနိ သမ္ပာဒေတွာ သက္ကစ္စံ ဒါနံ ဒေန္တိ၊ ဘတ္တကိစ္စေ နိဋ္ဌိတေ အနုမောဒနံ သုတွာ "သွေပိ ဘန္တေ ဣဓေဝ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသထာ"တိ ဝဒန္တိ။ အလံ ဥပါသကာ၊ အဇ္ဇာပိ ဝေါ ဗဟူနံ ဒိန္နန္တိ။ တေန ဟိ ဘန္တေ အန္တောဝဿံ ဣဓ ဝသေယျာထာတိ အဓိဝါသေတွာ ဝိဟာရမဂ္ဂံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဟာရံ ဂစ္ဆန္တိ။ တတ္ထ သေနာသနံ ဂဟေတွာ ပတ္တစီဝရံ ပဋိသာမေန္တိ။ သာယံ ဧကော အာဝါသိကော တေ ဘိက္ခူ ပုစ္ဆတိ "ကတ္ထ ပိဏ္ဍာယ စရိတ္ထာ"တိ? အသုကဂါမေတိ။ ဘိက္ခာသမ္ပန္နာတိ? အာမ ဧဝရူပါ နာမ မနုဿာနံ သဒ္ဓါ ဟောတိ။ "အဇ္ဇေဝ နု ခေါ ဧတေ ဧဒိသာ၊ နိစ္စမ္ပိ ဧဒိသာ"တိ? သဒ္ဓါ တေ မနုဿာ နိစ္စမ္ပိ ဧဒိသာ၊ တေ နိဿာယေဝ အယံ ဝိဟာရော ဝဍ္ဎတီတိ။ တတော တေ ပံသုကူလိကာ ပုနပ္ပုနံ တေသံ ဝဏ္ဏံ ကထေန္တိ၊ ဒိဝသာဝသေသံ ကထေတွာ ရတ္တိမ္ပိ ကထေန္တိ။ ဧတ္တာဝတာ ဣစ္ဆာစာရေ ဌိတဿ သီသံ နိက္ခန္တံ ဟောတိ ဥဒရံ ဖာလိတံ[၂]။ ဧဝံ လောကာမိသာဓိမုတ္တော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၉။ ဣဒါနိ အာနေဉ္ဇသမာပတ္တိလာဘိံ အဓိမာနိကံ ဒဿေန္တော **ဌာနံ ခေါ ပနေတ**န္တိအာဒိမာဟ။ **အာနေဉ္ဇာဓိမုတ္တဿာ**တိ ကိလေသသိဉ္စနဝိရဟိတာသု ဟေဋ္ဌိမာသု ဆသု သမာပတ္တီသု အဓိမုတ္တဿ တန္နိန္နဿ တဂ္ဂရုနော တပ္ပဗ္ဘာရဿ။ **သေ ပဝုတ္တေ**တိ တံ ပဝုတ္တံ။ ဆသမာပတ္တိလာဘိနော ဟိ အဓိမာနိကဿ ပဉ္စကာမဂုဏာမိသဗန္ဓနာ ပတိတပဏ္ဍုပလာသော ဝိယ ဥပဋ္ဌာတိ။ တေနေတံ ဝုတ္တံ။

၆၀။ ဣဒါနိ အာကိဉ္စညာယတနသမာပတ္တိလာဘိနော အဓိမာနိကဿ နိဃံသံ ဒဿေတုံ **ဌာနံ ခေါ ပနာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဒွေဓာဘိန္နာ**တိ မဇ္ဈေ ဘိန္နာ။ **အပ္ပဋိသန္ဓိကာ**တိ ခုဒ္ဒကာ မုဋ္ဌိပါသာဏမတ္တာ ဇတုနာ ဝါ သိလေသေန ဝါ အလ္လီယာပေတွာ ပဋိသန္ဓာတုံ သက္ကာ။ မဟန္တံ ပန ကူဋာဂါရပ္ပမာဏံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **သေ ဘိန္နေ**တိ တံ ဘိန္နံ။

၁-ပရိသေဟိ (က) ၂-ဖလိတံ (ဋီကာ)

Uparisamāpattilābhino hi heṭṭhāsamāpatti dvedhābhinnā selā viya hoti, taṁ samāpajjissāmīti cittaṁ na uppajjati. Tenetaṁ vuttaṁ.

61. Idāni nevasaññānāsaññāyatanalābhino adhimānikassa ca nighaṁsaṁ dassento **ṭhānaṁ kho panā**ti-ādimāha. Tattha **se vante**ti taṁ vantaṁ. Aṭṭhasamāpattilābhino hi heṭṭhāsamāpattiyo vantasadisā hutvā upaṭṭhahanti, puna samāpajjissāmīti cittaṁ na uppajjati. Tenetaṁ vuttaṁ.

62. Idāni khīṇāsavassa nighaṁsaṁ dassento **ṭhānaṁ kho panā**ti-ādimāha. Tattha **se ucchinnamūle**ti so ucchinnamūlo[1]. Uparisamāpattilābhino hi heṭṭhāsamāpatti mūlacchinnatālo viya upaṭṭhāti, taṁ samāpajjissāmīti cittaṁ na uppajjati. Tenetaṁ vuttaṁ.

63. **Ṭhānaṁ kho panā**ti pāṭiyekko anusandhi. Heṭṭhā hi samāpattilābhino adhimānikassapi khīṇāsavassapi nighaṁso kathito, sukkhavipassakassa pana adhimānikassapi khīṇāsavassapi na kathito. Tesaṁ dvinnampi nighaṁsaṁ dassetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi. Taṁ pana paṭikkhittaṁ. Samāpattilābhino hi adhimānikassa nighaṁse kathite sukkhavipassakassapi adhimānikassa kathitova hoti, samāpattilābhino ca khīṇāsavassa kathite sukkhavipassakakhīṇāsavassa kathitova hoti. Etesaṁ pana dvinnaṁ bhikkhūnaṁ sappāyāsappāyaṁ kathetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi.

Tattha siyā—puthujjanassa tāva ārammaṇaṁ asappāyaṁ hotu, khīṇāsavassa kathaṁ asappāyanti. Yadaggena puthujjanassa asappāyaṁ, tadaggena khīṇāsavassāpi asappāyameva. Visaṁ nāma jānitvā khāditampi ajānitvā khāditampi visameva. Na hi khīṇāsavenapi "ahaṁ khīṇāsavo"ti asaṁvutena bhavitabbaṁ[2]. Khīṇāsavenapi yuttapayutten'eva[3] bhavituṁ vaṭṭati.

64. Tattha **samaṇenā**ti Buddhasamaṇena. **Chandarāgabyāpādenā**ti so avijjāsaṅkhāto visadoso chandarāgena ca byāpādena ca ruppati kuppati. **Asappāyānī**ti avaḍḍhikarāni ārammaṇāni. **Anuddhaṁseyyā**ti

1. Se ucchinneti taṁ ucchinnaṁ (Sī, Syā) 2. Caritabbaṁ (Sī, Syā)
3. Yuttapaṭivatten'eva (Sī), yuttapaṭiyutten'eva (Syā)

ဥပရိသမာပတ္တိလာဘိနော ဟိ ဟေဋ္ဌာသမာပတ္တိ ဒွေဓာဘိန္နာ သေလာ ဝိယ ဟောတိ၊ တံ သမာပဇ္ဇိဿာမီတိ စိတ္တံ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနေတံ ဝုတ္တံ။

၆၁။ ဣဒါနိ နေဝသညာနာသညာယတနလာဘိနော အဓိမာနိကဿ စ နိဃံသံ ဒဿေန္တော **ဌာနံ ခေါ ပနာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သေ ဝန္တေ**တိ တံ ဝန္တံ။ အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘိနော ဟိ ဟေဋ္ဌာသမာပတ္တိယော ဝန္တသဒိသာ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ပုန သမာပဇ္ဇိဿာမီတိ စိတ္တံ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနေတံ ဝုတ္တံ။

၆၂။ ဣဒါနိ ခီဏာသဝဿ နိဃံသံ ဒဿေန္တော **ဌာနံ ခေါ ပနာ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သေ ဥစ္ဆိန္နမူလေ**တိ သော ဥစ္ဆိန္နမူလော[၁]။ ဥပရိ-သမာပတ္တိလာဘိနော ဟိ ဟေဋ္ဌာသမာပတ္တိ မူလစ္ဆိန္နတာလော ဝိယ ဥပဋ္ဌာတိ၊ တံ သမာပဇ္ဇိဿာမီတိ စိတ္တံ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနေတံ ဝုတ္တံ။

၆၃။ **ဌာနံ ခေါ ပနာ**တိ ပါဋိယေက္ကော အနုသန္ဓိ။ ဟေဋ္ဌာ ဟိ သမာပတ္တိ-လာဘိနော အဓိမာနိကဿပိ ခီဏာသဝဿပိ နိဃံသော ကထိတော၊ သုက္ခ-ဝိပဿကဿ ပန အဓိမာနိကဿပိ ခီဏာသဝဿပိ န ကထိတော။ တေသံ ဒွိန္နမ္ပိ နိဃံသံ ဒဿေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ တံ ပန ပဋိက္ခိတ္တံ။ သမာပတ္တိ-လာဘိနော ဟိ အဓိမာနိကဿ နိဃံသေ ကထိတေ သုက္ခဝိပဿကဿပိ အဓိမာနိကဿ ကထိတောဝ ဟောတိ၊ သမာပတ္တိလာဘိနော စ ခီဏာ-သဝဿ ကထိတေ သုက္ခဝိပဿကခီဏာသဝဿ ကထိတောဝ ဟောတိ။ ဧတေသံ ပန ဒွိန္နံ ဘိက္ခူနံ သပ္ပါယာသပ္ပါယံ ကထေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။

တတ္ထ သိယာ—ပုထုဇ္ဇနဿ တာဝ အာရမ္မဏံ အသပ္ပါယံ ဟောတု၊ ခီဏာ-သဝဿ ကထံ အသပ္ပါယန္တိ။ ယဒဂ္ဂေန ပုထုဇ္ဇနဿ အသပ္ပါယံ၊ တဒဂ္ဂေန ခီဏာသဝဿာပိ အသပ္ပါယမေဝ။ ဝိသံ နာမ ဇာနိတွာ ခါဒိတမ္ပိ အဇာနိတွာ ခါဒိတမ္ပိ ဝိသမေဝ။ န ဟိ ခီဏာသဝေနပိ "အဟံ ခီဏာသဝေါ"တိ အသံဝု-တေန ဘဝိတဗ္ဗံ[၂]။ ခီဏာသဝေနပိ ယုတ္တပယုတ္တေနေဝ[၃] ဘဝိတုံ ဝဋ္ဋတိ။

၆၄။ တတ္ထ **သမဏေနာ**တိ ဗုဒ္ဓသမဏေန။ **ဆန္ဒရာဂဗျာပါဒေနာ**တိ သော အဝိဇ္ဇာသင်္ခါတော ဝိသဒေါသော ဆန္ဒရာဂေန စ ဗျာပါဒေန စ ရုပ္ပတိ ကုပ္ပတိ။ **အသပ္ပါယာနီ**တိ အဝဍ္ဎိကရာနိ အာရမ္မဏာနိ။ **အနုဒ္ဓံသေယျာ**တိ

၁-သေ ဥစ္ဆိန္နေတိ တံ ဥစ္ဆိန္နံ (သီ၊ သျာ) ၂-စရိတဗ္ဗံ (သီ၊ သျာ)
၃-ယုတ္တပဋိဝတ္တေနေဝ (သီ)၊ ယုတ္တပဋိယုတ္တေနေဝ (သျာ)

soseyya milāpeyya. **Sa-upādisesan**ti sagahaṇasesaṁ, upāditabbaṁ gaṇhitabbaṁ idha[1] upādīti vuttaṁ. **Analañca te antarāyāyā**ti jīvitantarāyaṁ te kātuṁ asamatthaṁ. **Rajosūkan**ti rajo ca vīhisukādi ca sūkaṁ. **Asu ca visadoso**ti[2] so ca visadoso. **Tadubhayenā**ti yā sā asappāyakiriyā ca yo visadoso ca, tena ubhayena. **Puthuttan**ti mahantabhāvaṁ.

Evameva khoti ettha sa-upādānasalluddhāro viya appahīno avijjāvisadoso daṭṭhabbo, asappāyakiriyāya ṭhitabhāvo viya chasu dvāresu asaṁvutakālo, tadubhayena vaṇe puthuttaṁ gate maraṇaṁ viya sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattanaṁ, maraṇamattaṁ dukkhaṁ viya aññatarāya garukāya saṁkiliṭṭhāya āpattiyā āpajjanaṁ daṭṭhabbaṁ. Sukkapakkhepi imināva nayena opammasaṁsandanaṁ veditabbaṁ.

65. **Satiyāyetaṁ adhivacanan**ti ettha sati paññāgatikā. Lokikāya paññāya lokikā hoti, lokuttarāya lokuttarā. **Ariyāyetaṁ paññāyā**ti parisuddhāya vipassanāpaññāya.

Idāni khīṇāsavassa balaṁ dassento **so vatā**ti-ādimāha. Tattha **saṁvutakārī**ti pihitakārī. **Iti viditvā nirupadhī**ti evaṁ jānitvā kilesupadhipahānā nirupadhi hoti, nirupādānoti attho. **Upadhisaṅkhaye vimutto**ti upadhīnaṁ saṅkhayabhūte nibbāne ārammaṇato vimutto. **Upadhismin**ti kāmupadhismiṁ. **Kāyaṁ upasaṁharissatī**ti kāyaṁ allīyāpessati. Idaṁ vuttaṁ hoti—taṇhakkhaye nibbāne ārammaṇato vimutto khīṇāsavo pañca kāmaguṇe sevituṁ, kāyaṁ vā upasaṁharissati cittaṁ vā uppādessatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Sunakkhattasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Idaṁ (Syā) 2. Asucivisadosoti (sabbattha)

သောသေယျ မိလာပေယျ။ **သဥပါဒိသေသ**န္တိ သဂဟဏသေသံ၊ ဥပါဒိတဗ္ဗံ ဂဏှိတဗ္ဗံ ဣဓ[1] ဥပါဒီတိ ဝုတ္တံ။ **အနလဉ္စ တေ အန္တရာယာယာ**တိ ဇီဝိတန္တရာယံ တေ ကာတုံ အသမတ္ထံ။ **ရဇောသူက**န္တိ ရဇော စ ဝီဟိသုကာဒိ စ သူကံ။ **အသု စ ဝိသဒေါသော**တိ[2] သော စ ဝိသဒေါသော။ **တဒုဘယေနာ**တိ ယာ သာ အသပ္ပါယကိရိယာ စ ယော ဝိသဒေါသော စ၊ တေန ဥဘယေန။ **ပုထုတ္တ**န္တိ မဟန္တဘာဝံ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဧတ္ထ သဥပါဒါနသလ္လုဒ္ဓါရော ဝိယ အပ္ပဟီနော အဝိဇ္ဇာဝိသဒေါသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ အသပ္ပါယကိရိယာယ ဌိတဘာဝေါ ဝိယ ဆသု ဒွါရေသု အသံဝုတကာလော၊ တဒုဘယေန ဝဏေ ပုထုတ္တံ ဂတေ မရဏံ ဝိယ သိက္ခံ ပစ္စက္ခာယ ဟီနာယာဝတ္တနံ၊ မရဏမတ္တံ ဒုက္ခံ ဝိယ အညတရာယ ဂရုကာယ သံကိလိဋ္ဌာယ အာပတ္တိယာ အာပဇ္ဇနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သုက္ကပက္ခေပိ ဣမိနာဝ နယေန ဩပမ္မသံသန္ဒနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၆၅။ **သတိယာယေတံ အဓိဝစန**န္တိ ဧတ္ထ သတိ ပညာဂတိကာ။ လောကိကာယ ပညာယ လောကိကာ ဟောတိ၊ လောကုတ္တရာယ လောကုတ္တရာ။ **အရိယာယေတံ ပညာယာ**တိ ပရိသုဒ္ဓါယ ဝိပဿနာပညာယ။

ဣဒါနိ ခီဏာသဝဿ ဗလံ ဒဿေန္တော **သော ဝတာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သံဝုတကာရီ**တိ ပိဟိတကာရီ။ **ဣတိ ဝိဒိတွာ နိရုပဓီ**တိ ဧဝံ ဇာနိတွာ ကိလေသုပဓိပဟာနာ နိရုပဓိ ဟောတိ၊ နိရုပါဒါနောတိ အတ္ထော။ **ဥပဓိသင်္ခယေ ဝိမုတ္တော**တိ ဥပဓီနံ သင်္ခယဘူတေ နိဗ္ဗာနေ အာရမ္မဏတော ဝိမုတ္တော။ **ဥပဓိသ္မိ**န္တိ ကာမုပဓိသ္မိံ။ **ကာယံ ဥပသံဟရိဿတီ**တိ ကာယံ အလ္လီယာပေဿတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—တဏှက္ခယေ နိဗ္ဗာနေ အာရမ္မဏတော ဝိမုတ္တော ခီဏာသဝေါ ပဉ္စ ကာမဂုဏေ သေဝိတုံ, ကာယံ ဝါ ဥပသံဟရိဿတိ စိတ္တံ ဝါ ဥပ္ပါဒေဿတီတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

သုနက္ခတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဣဒံ (သျာ) ၂-အသုစိဝိသဒေါသောတိ (သဗ္ဗတ္ထ)

6. Āneñjasappāyasuttavaṇṇanā

66. **Evaṁ me sutan**ti Āneñjasappāyasuttaṁ. Tattha **aniccā**ti hutvā abhāvaṭṭhena aniccā. **Kāmā**ti vatthukāmāpi kilesakāmāpi. **Tucchā**ti niccasāradhuvasāra-attasāravirahitattā rittā, na pana natthīti gahetabbā. Na hi tucchamuṭṭhīti vutte muṭṭhi nāma natthīti vuttaṁ hoti. Yassa pana abbhantare kiñci n'atthi, so vuccati tuccho. **Musā**ti nāsanakā. **Mosadhammā**ti nassanasabhāvā, khettaṁ viya vatthu viya hiraññasuvaṇṇaṁ viya ca na paññāyittha, katipāhen'eva supinake diṭṭhā viya nassanti na paññāyanti. Tena vuttaṁ "mosadhammā"ti, **māyākatametan**ti yathā māyāya udakaṁ maṇīti katvā dassitaṁ, badaripaṇṇaṁ kahāpaṇoti katvā dassitaṁ, aññaṁ vā pana evarūpaṁ dassanūpacāre ṭhitasseva tathā paññāyati, upacārātikkamato paṭṭhāya pākatikameva paññāyati. Evaṁ kāmāpi ittarapaccupaṭṭhānaṭṭhena "māyākatan"ti vuttā. Yathā ca māyākāro udakādīni maṇi-ādīnaṁ vasena dassento vañceti, evaṁ kāmāpi aniccādīni niccādisabhāvaṁ dassentā vañcentīti vañcanakaṭṭhenapi "māyākatan"ti vuttā. **Bālalāpanan**ti mayhaṁ putto, mayhaṁ dhītā, mayhaṁ hiraññaṁ, mayhaṁ suvaṇṇanti evaṁ bālānaṁ lāpanato bālalāpanaṁ. **Diṭṭhadhammikā kāmā**ti mānusakā pañca kāmaguṇā. **Samparāyikā**ti te ṭhapetvā avasesā. **Diṭṭhadhammikā kāmasaññā**ti mānusake kāme ārabbha uppannasaññā. **Ubhayametaṁ māradheyyan**ti ete kāmā ca kāmasaññā ca ubhayampi māradheyyaṁ. Yehi ubhayametaṁ gahitaṁ, tesaṁ hi upari māro vasaṁ vatteti. Taṁ sandhāya "ubhayametaṁ māradheyyan"ti vuttaṁ.

Mārassesa visayoti-ādīsupi yathā coḷassa visayo coḷavisayo, paṇḍassa visayo paṇḍavisayo, saṁvarānaṁ visayo saṁvaravisayoti pavattanaṭṭhānaṁ visayoti vuccati, evaṁ yehi ete kāmā gahitā, tesaṁ upari māro vasaṁ vatteti. Taṁ sandhāya **mārassesa visayo**ti vuttaṁ. Pañca pana kāmaguṇe nivāpabījaṁ viya vippakiranto māro gacchati. Yehi pana te gahitā, tesaṁ upari māro vasaṁ vatteti. Taṁ sandhāya **mārassesa nivāpo**ti vuttaṁ. Yathā ca yattha hatthi-ādayo vasaṁ vattenti, so hatthigocaro assagocaro ajagocaroti vuccati,

၆-အာနေဉ္ဇသပ္ပါယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၆။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ အာနေဉ္ဇသပ္ပါယသုတ္တံ။ တတ္ထ **အနိစ္စာ**တိ ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန အနိစ္စာ။ **ကာမာ**တိ ဝတ္ထုကာမာပိ ကိလေသကာမာပိ။ **တုစ္ဆာ**တိ နိစ္စသာရဓုဝသာရအတ္တသာရဝိရဟိတတ္တာ ရိတ္တာ၊ န ပန နတ္ထီတိ ဂဟေတဗ္ဗာ။ န ဟိ တုစ္ဆမုဋ္ဌီတိ ဝုတ္တေ မုဋ္ဌိ နာမ နတ္ထီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယဿ ပန အဗ္ဘန္တရေ ကိဉ္စိ နတ္ထိ၊ သော ဝုစ္စတိ တုစ္ဆော။ **မုသာ**တိ နာသနကာ။ **မောသဓမ္မာ**တိ နဿနသဘာဝါ၊ ခေတ္တံ ဝိယ ဝတ္ထု ဝိယ ဟိရညသုဝဏ္ဏံ ဝိယ စ န ပညာယိတ္ထ၊ ကတိပါဟေနေဝ သုပိနကေ ဒိဋ္ဌာ ဝိယ နဿန္တိ န ပညာယန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ "မောသဓမ္မာ"တိ။ **မာယာကတမေတ**န္တိ ယထာ မာယာယ ဥဒကံ မဏီတိ ကတွာ ဒဿိတံ, ဗဒရိပဏ္ဏံ ကဟာပဏောတိ ကတွာ ဒဿိတံ, အညံ ဝါ ပန ဧဝရူပံ ဒဿနူပစာရေ ဌိတဿေဝ တထာ ပညာယတိ၊ ဥပစာရာတိက္ကမတော ပဋ္ဌာယ ပါကတိကမေဝ ပညာယတိ။ ဧဝံ ကာမာပိ ဣတ္တရပစ္စုပဋ္ဌာနဋ္ဌေန "မာယာကတ"န္တိ ဝုတ္တာ။ ယထာ စ မာယာကာရော ဥဒကာဒီနိ မဏိအာဒီနံ ဝသေန ဒဿေန္တော ဝဉ္စေတိ၊ ဧဝံ ကာမာပိ အနိစ္စာဒီနိ နိစ္စာဒိသဘာဝံ ဒဿေန္တာ ဝဉ္စေန္တီတိ ဝဉ္စနကဋ္ဌေနပိ "မာယာကတ"န္တိ ဝုတ္တာ။ **ဗာလလာပန**န္တိ မယှံ ပုတ္တော, မယှံ ဓီတာ, မယှံ ဟိရညံ, မယှံ သုဝဏ္ဏန္တိ ဧဝံ ဗာလာနံ လာပနတော ဗာလလာပနံ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာ ကာမာ**တိ မာနုသကာ ပဉ္စ ကာမဂုဏာ။ **သမ္ပရာယိကာ**တိ တေ ဌပေတွာ အဝသေသာ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာ ကာမသညာ**တိ မာနုသကေ ကာမေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နသညာ။ **ဥဘယမေတံ မာရဓေယျ**န္တိ ဧတေ ကာမာ စ ကာမသညာ စ ဥဘယမ္ပိ မာရဓေယျံ။ ယေဟိ ဥဘယမေတံ ဂဟိတံ၊ တေသံ ဟိ ဥပရိ မာရော ဝသံ ဝတ္တေတိ။ တံ သန္ဓာယ "ဥဘယမေတံ မာရဓေယျ"န္တိ ဝုတ္တံ။

မာရဿေသ ဝိသယောတိအာဒီသုပိ ယထာ စောဠဿ ဝိသယော စောဠဝိသယော၊ ပဏ္ဍဿ ဝိသယော ပဏ္ဍဝိသယော၊ သံဝရာနံ ဝိသယော သံဝရဝိသယောတိ ပဝတ္တနဋ္ဌာနံ ဝိသယောတိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ ယေဟိ ဧတေ ကာမာ ဂဟိတာ၊ တေသံ ဥပရိ မာရော ဝသံ ဝတ္တေတိ။ တံ သန္ဓာယ **မာရဿေသ ဝိသယော**တိ ဝုတ္တံ။ ပဉ္စ ပန ကာမဂုဏေ နိဝါပဗီဇံ ဝိယ ဝိပ္ပကိရန္တော မာရော ဂစ္ဆတိ။ ယေဟိ ပန တေ ဂဟိတာ၊ တေသံ ဥပရိ မာရော ဝသံ ဝတ္တေတိ။ တံ သန္ဓာယ **မာရဿေသ နိဝါပေါ**တိ ဝုတ္တံ။ ယထာ စ ယတ္ထ ဟတ္ထိအာဒယော ဝသံ ဝတ္တေန္တိ၊ သော ဟတ္ထိဂေါစရော အဿဂေါစရော အဇဂေါစရောတိ ဝုစ္စတိ၊

evaṁ yehi ete kāmā gahitā, tesu māro vasaṁ vatteti. Taṁ sandhāya **mārassesa gocaro**ti vuttaṁ.

Etthāti etesu kāmesu. **Mānasā**ti cittasambhūtā. Tattha siyā—duvidhe tāva kāme ārabbha abhijjhānalakkhaṇā abhijjhā, karaṇuttariyalakkhaṇo sārambho ca uppajjatu, byāpādo kathaṁ uppajjatīti. Mamāyite vatthusmiṁ acchinnepi socanti, acchijjantepi socanti, acchinnasaṅkino socanti, yo evarūpo cittassa āghātoti[1] evaṁ uppajjati. **Teva ariyasāvakassā**ti te ariyasāvakassa. Vakāro āgamasandhimattaṁ hoti. **Idha manusikkhato**ti imasmiṁ sāsane sikkhantassa te tayopi kilesā antarāyakarā honti. **Abhibhuyya lokan**ti kāmalokaṁ abhibhavitvā. **Adhiṭṭhāya manasā**ti jhānārammaṇacittena adhiṭṭhahitvā. **Aparittan**ti kāmāvacaracittaṁ parittaṁ nāma, tassa paṭikkhepena mahaggataṁ aparittaṁ nāma. **Pamāṇan**tipi kāmāvacarameva, rūpāvacaraṁ arūpāvacaraṁ **appamāṇaṁ. Subhāvitan**ti pana etaṁ kāmāvacarādīnaṁ nāmaṁ na hoti, lokuttarassevetaṁ nāmaṁ. Tasmā etassa vasena aparittaṁ appamāṇaṁ subhāvitanti sabbaṁ lokuttarameva vaṭṭati.

Tabbahulavihārinoti kāmapaṭibāhanena tameva paṭipadaṁ bahulaṁ katvā viharantassa. **Āyatane cittaṁ pasīdatī**ti kāraṇe cittaṁ pasīdati. Kiṁ panettha kāraṇaṁ? Arahattaṁ vā, arahattassa vipassanaṁ vā, catutthajjhānaṁ vā, catutthajjhānassa upacāraṁ vā. **Sampasāde satī**ti ettha duvidho sampasādo adhimokkhasampasādo ca paṭilābhasampasādo ca. Arahattassa hi vipassanaṁ paṭṭhapetvā viharato mahābhūtādīsu upaṭṭhahantesu yenime nīhārena mahābhūtā upaṭṭhahanti, upādārūpā upaṭṭhahanti, nāmarūpā upaṭṭhahanti, paccayā sabbathā upaṭṭhahanti, lakkhaṇārammaṇā vipassanā upaṭṭhahati, ajjeva arahattaṁ gaṇhissāmīti appaṭiladdhe yeva āsā santiṭṭhati, adhimokkhaṁ paṭilabhati. Tatiyajjhānaṁ vā pādakaṁ katvā catutthajjhānatthāya kasiṇaparikammaṁ karontassa nīvaraṇavikkhambhanādīni samanupassato yenime nīhārena nīvaraṇā vikkhambhanti, kilesā sannisīdanti, sati santiṭṭhati, saṅkhāragataṁ vā vibhūtaṁ pākaṭaṁ hutvā dibbacakkhukassa paraloko viya

1. Āghāto paṭighātoti (Sī, Syā)

ဧဝံ ယေဟိ ဧတေ ကာမာ ဂဟိတာ၊ တေသု မာရော ဝသံ ဝတ္တေတိ။ တံ သန္ဓာယ **မာရဿေသ ဂေါစရော**တိ ဝုတ္တံ။

ဧတ္ထာတိ ဧတေသု ကာမေသု။ **မာနသာ**တိ စိတ္တသမ္ဘူတာ။ တတ္ထ သိယာ— ဒုဝိဓေ တာဝ ကာမေ အာရဗ္ဘ အဘိဇ္ဈာနလက္ခဏာ အဘိဇ္ဈာ, ကရဏုတ္တရိယလက္ခဏော သာရမ္ဘော စ ဥပ္ပဇ္ဇတု၊ ဗျာပါဒေါ ကထံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။ မမာယိတေ ဝတ္ထုသ္မိံ အစ္ဆိန္နေပိ သောစန္တိ၊ အစ္ဆိဇ္ဇန္တေပိ သောစန္တိ၊ အစ္ဆိန္နသင်္ကိနော သောစန္တိ၊ ယော ဧဝရူပေါ စိတ္တဿ အာဃာတောတိ[1] ဧဝံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **တေဝ အရိယသာဝကဿာ**တိ တေ အရိယသာဝကဿ။ ဝကာရော အာဂမသန္ဓိမတ္တံ ဟောတိ။ **ဣဓ မနုသိက္ခတော**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ သိက္ခန္တဿ တေ တယောပိ ကိလေသာ အန္တရာယကရာ ဟောန္တိ။ **အဘိဘုယျ လောက**န္တိ ကာမလောကံ အဘိဘဝိတွာ။ **အဓိဋ္ဌာယ မနသာ**တိ ဈာနာရမ္မဏစိတ္တေန အဓိဋ္ဌဟိတွာ။ **အပရိတ္တ**န္တိ ကာမာဝစရစိတ္တံ ပရိတ္တံ နာမ၊ တဿ ပဋိက္ခေပေန မဟဂ္ဂတံ အပရိတ္တံ နာမ။ **ပမာဏ**န္တိပိ ကာမာဝစရမေဝ၊ ရူပါဝစရံ အရူပါဝစရံ **အပ္ပမာဏံ။ သုဘာဝိတ**န္တိ ပန ဧတံ ကာမာဝစရာဒီနံ နာမံ န ဟောတိ၊ လောကုတ္တရဿေဝေတံ နာမံ။ တသ္မာ ဧတဿ ဝသေန အပရိတ္တံ အပ္ပမာဏံ သုဘာဝိတန္တိ သဗ္ဗံ လောကုတ္တရမေဝ ဝဋ္ဋတိ။

တဗ္ဗဟုလဝိဟာရိနောတိ ကာမပဋိဗာဟနေန တမေဝ ပဋိပဒံ ဗဟုလံ ကတွာ ဝိဟရန္တဿ။ **အာယတနေ စိတ္တံ ပသီဒတီ**တိ ကာရဏေ စိတ္တံ ပသီဒတိ။ ကိံ ပနေတ္ထ ကာရဏံ? အရဟတ္တံ ဝါ, အရဟတ္တဿ ဝိပဿနံ ဝါ, စတုတ္ထဇ္ဈာနံ ဝါ, စတုတ္ထဇ္ဈာနဿ ဥပစာရံ ဝါ။ **သမ္ပသာဒေ သတီ**တိ ဧတ္ထ ဒုဝိဓော သမ္ပသာဒေါ အဓိမောက္ခသမ္ပသာဒေါ စ ပဋိလာဘသမ္ပသာဒေါ စ။ အရဟတ္တဿ ဟိ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ ဝိဟရတော မဟာဘူတာဒီသု ဥပဋ္ဌဟန္တေသု ယေနိမေ နီဟာရေန မဟာဘူတာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ဥပါဒါရူပါ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ နာမရူပါ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ပစ္စယာ သဗ္ဗထာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ လက္ခဏာရမ္မဏာ ဝိပဿနာ ဥပဋ္ဌဟတိ၊ အဇ္ဇေဝ အရဟတ္တံ ဂဏှိဿာမီတိ အပ္ပဋိလဒ္ဓေယေဝ အာသာ သန္တိဋ္ဌတိ၊ အဓိမောက္ခံ ပဋိလဘတိ။ တတိယဇ္ဈာနံ ဝါ ပါဒကံ ကတွာ စတုတ္ထဇ္ဈာနတ္ထာယ ကသိဏပရိကမ္မံ ကရောန္တဿ နီဝရဏဝိက္ခမ္ဘနာဒီနိ သမနုပဿတော ယေနိမေ နီဟာရေန နီဝရဏာ ဝိက္ခမ္ဘန္တိ၊ ကိလေသာ သန္နိသီဒန္တိ၊ သတိ သန္တိဋ္ဌတိ၊ သင်္ခါရဂတံ ဝါ ဝိဘူတံ ပါကဋံ ဟုတွာ ဒိဗ္ဗစက္ခုကဿ ပရလောကော ဝိယ

၁-အာဃာတော ပဋိဃာတောတိ (သီ၊ သျာ)

upaṭṭhāti, cittuppādo lepapiṇḍe laggamāno viya upacārena samādhiyati, ajjeva catutthajjhānaṁ nibbattessāmīti apaṭiladdheyeva āsā santiṭṭhati, adhimokkhaṁ paṭilabhati. Ayaṁ **adhimokkhasampasādo** nāma. Tasmiṁ sampasāde sati. Yo pana arahattaṁ vā paṭilabhati catutthajjhānaṁ vā, tassa cittaṁ vippasannaṁ hoti yeva. Idha pana "āyatane cittaṁ pasīdatī"ti vacanato arahattavipassanāya ceva[1] catutthajjhānupacārassa ca paṭilābho **paṭilābhasampasādo**ti veditabbo. Vipassanā hi paññāya adhimuccanassa kāraṇaṁ, upacāraṁ āneñjasamāpattiyā.

Etarahi vā āneñjaṁ samāpajjati. Paññāya vā adhimuccatīti ettha etarahi vā paññāya adhimuccati, āneñjaṁ vā samāpajjatīti evaṁ padaparivattanaṁ katvā attho veditabbo. Idaṁ hi vuttaṁ hoti—tasmiṁ sampasāde sati etarahi vā paññāya adhimuccati, arahattaṁ sacchikarotīti attho. Taṁ anabhisambhuṇanto āneñjaṁ vā samāpajjati, atha vā **paññāya vā adhimuccatī**ti arahattamaggaṁ bhāveti, taṁ anabhisambhuṇanto āneñjaṁ vā samāpajjati. Arahattamaggaṁ bhāvetuṁ asakkonto etarahi catusaccaṁ vā sacchikaroti. Taṁ anabhisambhuṇanto āneñjaṁ vā samāpajjatīti.

Tatrāyaṁ nayo—idha bhikkhu tatiyajjhānaṁ pādakaṁ katvā catutthajjhānassa kasiṇaparikammaṁ karoti. Tassa nīvaraṇā vikkhambhanti, sati santiṭṭhati, upacārena cittaṁ samādhiyati. So rūpārūpaṁ pariggaṇhāti, paccayaṁ pariggaṇhāti, lakkhaṇārammaṇikaṁ vipassanaṁ[2] vavatthapeti[3], tassa evaṁ hoti "upacārena me jhānaṁ visesabhāgiyaṁ bhaveyya, tiṭṭhatu visesabhāgiyatā, nibbedhabhāgiyaṁ naṁ karissāmī"ti vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ sacchikaroti. Ettakenassa kiccaṁ kataṁ nāma hoti. Arahattaṁ sacchikātuṁ asakkonto pana tato osakkitamānaso antarā na tiṭṭhati, catutthajjhānaṁ samāpajjati yeva. Yathā kiṁ? Yathā puriso[4] "vanamahiṁsaṁ ghātessāmī"ti sattiṁ gahetvā anubandhanto sace taṁ ghāteti, sakalagāmavāsino tosessati[5], asakkonto pana antarāmagge sasagodhādayo khuddakamige ghātetvā kājaṁ pūretvā eti yeva.

1. Arahattassa vipassanā yeva (Ka)
2. Saṁlakkhaṇārammaṇikavipassanaṁ (Ka)
3. Paṭṭhapeti (?)
4. Yathā kiṁ puriso (Sī)
5. Tosayati (Syā)

ဥပဋ္ဌာတိ၊ စိတ္တုပ္ပါဒေါ လေပပိဏ္ဍေ လဂ္ဂမာနော ဝိယ ဥပစာရေန သမာဓိယတိ၊ အဇ္ဇေဝ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေဿာမီတိ အပဋိလဒ္ဓေယေဝ အာသာ သန္တိဋ္ဌတိ၊ အဓိမောက္ခံ ပဋိလဘတိ။ အယံ **အဓိမောက္ခသမ္ပသာဒေါ** နာမ။ တသ္မိံ သမ္ပသာဒေ သတိ။ ယော ပန အရဟတ္တံ ဝါ ပဋိလဘတိ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ ဝါ၊ တဿ စိတ္တံ ဝိပ္ပသန္နံ ဟောတိယေဝ။ ဣဓ ပန "အာယတနေ စိတ္တံ ပသီဒတီ"တိ ဝစနတော အရဟတ္တဝိပဿနာယ စေဝ[၁] စတုတ္ထဇ္ဈာနုပစာရဿ စ ပဋိလာဘော **ပဋိလာဘသမ္ပသာဒေါ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိပဿနာ ဟိ ပညာယ အဓိမုစ္စနဿ ကာရဏံ, ဥပစာရံ အာနေဉ္ဇသမာပတ္တိယာ။

ဧတရဟိ ဝါ အာနေဉ္ဇံ သမာပဇ္ဇတိ။ ပညာယ ဝါ အဓိမုစ္စတီတိ ဧတ္ထ ဧတရဟိ ဝါ ပညာယ အဓိမုစ္စတိ၊ အာနေဉ္ဇံ ဝါ သမာပဇ္ဇတီတိ ဧဝံ ပဒပရိဝတ္တနံ ကတွာ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣဒံ ဟိ ဝုတ္တံ ဟောတိ—တသ္မိံ သမ္ပသာဒေ သတိ ဧတရဟိ ဝါ ပညာယ အဓိမုစ္စတိ၊ အရဟတ္တံ သစ္ဆိကရောတီတိ အတ္ထော။ တံ အနဘိသမ္ဘုဏန္တော အာနေဉ္ဇံ ဝါ သမာပဇ္ဇတိ၊ အထ ဝါ **ပညာယ ဝါ အဓိမုစ္စတီ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂံ ဘာဝေတိ၊ တံ အနဘိသမ္ဘုဏန္တော အာနေဉ္ဇံ ဝါ သမာပဇ္ဇတိ။ အရဟတ္တမဂ္ဂံ ဘာဝေတုံ အသက္ကောန္တော ဧတရဟိ စတုသစ္စံ ဝါ သစ္ဆိကရောတိ။ တံ အနဘိသမ္ဘုဏန္တော အာနေဉ္ဇံ ဝါ သမာပဇ္ဇတီတိ။

တတြာယံ နယော—ဣဓ ဘိက္ခု တတိယဇ္ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ စတုတ္ထဇ္ဈာနဿ ကသိဏပရိကမ္မံ ကရောတိ။ တဿ နီဝရဏာ ဝိက္ခမ္ဘန္တိ၊ သတိ သန္တိဋ္ဌတိ၊ ဥပစာရေန စိတ္တံ သမာဓိယတိ။ သော ရူပါရူပံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ ပစ္စယံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ လက္ခဏာရမ္မဏိကံ ဝိပဿနံ[၂] ဝဝတ္ထပေတိ[၃]၊ တဿ ဧဝံ ဟောတိ "ဥပစာရေန မေ ဈာနံ ဝိသေသဘာဂိယံ ဘဝေယျ၊ တိဋ္ဌတု ဝိသေသဘာဂိယတာ၊ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယံ နံ ကရိဿာမီ"တိ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ သစ္ဆိကရောတိ။ ဧတ္တကေနဿ ကိစ္စံ ကတံ နာမ ဟောတိ။ အရဟတ္တံ သစ္ဆိကာတုံ အသက္ကောန္တော ပန တတော ဩသက္ကိတမာနသော အန္တရာ န တိဋ္ဌတိ၊ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇတိယေဝ။ ယထာ ကိံ? ယထာ ပုရိသော[၄] "ဝနမဟိံသံ ဃာတေဿာမီ"တိ သတ္တိံ ဂဟေတွာ အနုဗန္ဓန္တော သစေ တံ ဃာတေတိ၊ သကလဂါမဝါသိနော တောသေဿတိ[၅]၊ အသက္ကောန္တော ပန အန္တရာမဂ္ဂေ သသဂေါဓာဒယော ခုဒ္ဒကမိဂေ ဃာတေတွာ ကာဇံ ပူရေတွာ ဧတိယေဝ။

၁-အရဟတ္တဿ ဝိပဿနာယေဝ (က)
၂-သံလက္ခဏာရမ္မဏိကဝိပဿနံ (က)
၃-ပဋ္ဌပေတိ (?)
၄-ယထာ ကိံ ပုရိသော (သီ)
၅-တောသယတိ (သျာ)

Tattha purisassa sattiṁ gahetvā vanamahiṁsānubandhanaṁ viya imassa bhikkhuno tatiyajjhānaṁ pādakaṁ katvā catutthajjhānassa parikammakaraṇaṁ, vanamahiṁsaghātanaṁ viya “nīvaraṇavikkhambhanādīni samanupassato visesabhāgiyaṁ bhaveyya, tiṭṭhatu visesabhāgiyatā, nibbedhabhāgiyaṁ naṁ karissāmī”ti vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattassa sacchikaraṇaṁ, mahiṁsaṁ ghātetuṁ asakkontassa antarāmagge sasagodhādayo khuddakamige ghātetvā kājaṁ pūretvā gamanaṁ viya arahattaṁ sacchikātuṁ asakkontassa tato osakkitvā catutthajjhānasamāpajjanaṁ veditabbaṁ. Maggabhāvanācatusaccasacchikiriyāyojanāsupi es’eva nayo.

Idāni arahattaṁ sacchikātuṁ asakkontassa nibbattaṭṭhānaṁ dassento **kāyassa bhedā**ti-ādimāha. Tattha **yan**ti yena kāraṇena taṁ saṁvattanikaṁ viññāṇaṁ assa āneñjūpagaṁ, taṁ kāraṇaṁ vijjatīti attho. Ettha ca **taṁsaṁvattanikan**ti tassa bhikkhuno saṁvattanikaṁ. Yena vipākaviññāṇena so bhikkhu saṁvattati nibbattati, taṁ viññāṇaṁ[1]. **Āneñjūpagan**ti kusalāneñjasabhāvūpagataṁ assa, tādisameva bhaveyyāti attho. Keci kusalaviññāṇaṁ vadanti. Yaṁ tassa bhikkhuno saṁvattanikaṁ upapattihetubhūtaṁ kusalaviññāṇaṁ āneñjūpagataṁ assa, vipākakālepi tannāmakameva assāti attho. So panāyamattho “puññaṁ ce saṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, puññūpagaṁ hoti viññāṇaṁ. Apuññaṁ ce saṅkhāraṁ. Āneñjaṁ ce saṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, āneñjūpagaṁ hoti viññāṇan”ti[2] iminā nayena veditabbo. **Āneñjasappāyā**ti āneñjassa catutthajjhānassa sappāyā. Na kevalañca sā āneñjasseva, upari[3] arahattassāpi sappāyāva upakārabhūtāyevāti veditabbā. Iti imasmiṁ paṭhamaka-āneñje samādhivasena osakkanā kathitā.

67. **Iti paṭisañcikkhatī**ti catutthajjhānaṁ patvā evaṁ paṭisañcikkhati. Ayaṁ hi bhikkhu heṭṭhimena bhikkhunā paññavantataro tassa ca bhikkhuno attano cāti dvinnampi kammaṭṭhānaṁ ekato katvā sammasati. **Tabbahulavihārino**ti rūpapaṭibāhanena tameva paṭipadaṁ bahulaṁ katvā viharantassa. **Āneñjaṁ**

1. So bhikkhu taṁ saṁvattanikaviññāṇaṁ assa (Ka)
2. Saṁ 1. 310 piṭṭhe.
3. Uparūpari (Ka)

တတ္ထ ပုရိသဿ သတ္တိံ ဂဟေတွာ ဝနမဟိံသာနုဗန္ဓနံ ဝိယ ဣမဿ ဘိက္ခုနော တတိယဇ္ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ စတုတ္ထဇ္ဈာနဿ ပရိကမ္မကရဏံ၊ ဝနမဟိံသဃာတနံ ဝိယ “နီဝရဏဝိက္ခမ္ဘနာဒီနိ သမနုပဿတော ဝိသေသဘာဂိယံ ဘဝေယျ၊ တိဋ္ဌတု ဝိသေသဘာဂိယတာ၊ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယံ နံ ကရိဿာမီ”တိ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တဿ သစ္ဆိကရဏံ၊ မဟိံသံ ဃာတေတုံ အသက္ကောန္တဿ အန္တရာမဂ္ဂေ သသဂေါဓာဒယော ခုဒ္ဒကမိဂေ ဃာတေတွာ ကာဇံ ပူရေတွာ ဂမနံ ဝိယ အရဟတ္တံ သစ္ဆိကာတုံ အသက္ကောန္တဿ တတော ဩသက္ကိတွာ စတုတ္ထဇ္ဈာနသမာပဇ္ဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မဂ္ဂဘာဝနာစတုသစ္စသစ္ဆိကိရိယာယောဇနာသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဣဒါနိ အရဟတ္တံ သစ္ဆိကာတုံ အသက္ကောန္တဿ နိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနံ ဒဿေန္တော **ကာယဿ ဘေဒါ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယ**န္တိ ယေန ကာရဏေန တံ သံဝတ္တနိကံ ဝိညာဏံ အဿ အာနေဉ္ဇူပဂံ၊ တံ ကာရဏံ ဝိဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ **တံသံဝတ္တနိက**န္တိ တဿ ဘိက္ခုနော သံဝတ္တနိကံ။ ယေန ဝိပါကဝိညာဏေန သော ဘိက္ခု သံဝတ္တတိ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ တံ ဝိညာဏံ[၁]။ **အာနေဉ္ဇူပဂ**န္တိ ကုသလာနေဉ္ဇသဘာဝူပဂတံ အဿ၊ တာဒိသမေဝ ဘဝေယျာတိ အတ္ထော။ ကေစိ ကုသလဝိညာဏံ ဝဒန္တိ။ ယံ တဿ ဘိက္ခုနော သံဝတ္တနိကံ ဥပပတ္တိဟေတုဘူတံ ကုသလဝိညာဏံ အာနေဉ္ဇူပဂတံ အဿ၊ ဝိပါကကာလေပိ တန္နာမကမေဝ အဿာတိ အတ္ထော။ သော ပနာယမတ္ထော “ပုညံ စေ သင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရောတိ၊ ပုညူပဂံ ဟောတိ ဝိညာဏံ။ အပုညံ စေ သင်္ခါရံ။ အာနေဉ္ဇံ စေ သင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရောတိ၊ အာနေဉ္ဇူပဂံ ဟောတိ ဝိညာဏ”န္တိ[၂] ဣမိနာ နယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အာနေဉ္ဇသပ္ပါယာ**တိ အာနေဉ္ဇဿ စတုတ္ထဇ္ဈာနဿ သပ္ပါယာ။ န ကေဝလဉ္စ သာ အာနေဉ္ဇဿေဝ၊ ဥပရိ[၃] အရဟတ္တဿာပိ သပ္ပါယာဝ ဥပကာရဘူတာယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ ပဌမက-အာနေဉ္ဇေ သမာဓိဝသေန ဩသက္ကနာ ကထိတာ။

၆၇။ **ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတီ**တိ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ ပတွာ ဧဝံ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ။ အယံ ဟိ ဘိက္ခု ဟေဋ္ဌိမေန ဘိက္ခုနာ ပညဝန္တတရော တဿ စ ဘိက္ခုနော အတ္တနော စာတိ ဒွိန္နမ္ပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဧကတော ကတွာ သမ္မသတိ။ **တဗ္ဗဟုလဝိဟာရိနော**တိ ရူပပဋိဗာဟနေန တမေဝ ပဋိပဒံ ဗဟုလံ ကတွာ ဝိဟရန္တဿ။ **အာနေဉ္ဇံ**

၁-သော ဘိက္ခု တံ သံဝတ္တနိကဝိညာဏံ အဿ (က)
၂-သံ ၁-၃၁၀-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဥပရူပရိ (က)

samāpajjatīti ākāsānañcāyatanāneñjaṁ samāpajjati. Sesaṁ purimasadisameva. Yathā ca idha, evaṁ sabbattha visesamattameva pana vakkhāma. Iti imasmiṁ dutiya-āneñje vipassanāvasena osakkanā kathitā, “yaṁkiñcirūpan”ti evaṁ vipassanāmaggaṁ dassentena[1] kathitāti attho.

Iti paṭisañcikkhatīti ākāsānañcāyatanaṁ patvā evaṁ paṭisañcikkhati. Ayaṁ hi heṭṭhā dvīhi bhikkhūhi paññavantataro tesañca bhikkhūnaṁ attano cāti tiṇṇampi kammaṭṭhānaṁ ekato katvā sammasati. **Ubhayametaṁ anicca**nti ettha aṭṭha[2] ekekakoṭṭhāsā diṭṭhadhammikasamparāyikavasena pana saṅkhipitvā ubhayanti vuttaṁ. **Nālaṁ abhinanditu**nti taṇhādiṭṭhivasena abhinandituṁ na yuttaṁ. Sesapadadvayepi es’eva nayo. **Tabbahulavihārino**ti kāmapaṭibāhanena ca rūpapaṭibāhanena ca tameva paṭipadaṁ bahulaṁ katvā viharantassa. **Āneñjaṁ samāpajjatī**ti viññāṇañcāyatanāneñjaṁ samāpajjati. Imasmiṁ tatiya-āneñje vipassanāvasena osakkanā kathitā.

68. **Iti paṭisañcikkhatī**ti viññāṇañcāyatanaṁ patvā evaṁ paṭisañcikkhati. Ayaṁ hi heṭṭhā tīhi bhikkhūhi paññavantataro tesañca bhikkhūnaṁ attano cāti catunnampi kammaṭṭhānaṁ ekato katvā sammasati. **Yatthetā aparisesā nirujjhantī**ti yaṁ ākiñcaññāyatanaṁ patvā etā heṭṭhā vuttā sabbasaññā nirujjhanti. **Etaṁ santaṁ etaṁ paṇīta**nti etaṁ aṅgasantatāya ārammaṇasantatāya ca **santaṁ**, atappakaṭṭhena **paṇītaṁ. Tabbahulavihārino**ti tāsaṁ saññānaṁ paṭibāhanena tameva paṭipadaṁ bahulaṁ katvā viharantassa. Imasmiṁ paṭhamākiñcaññāyatane samādhivasena osakkanā kathitā.

Iti paṭisañcikkhatīti taṁ viññāṇañcāyatanameva patvā evaṁ paṭisañcikkhati. Ayaṁ hi heṭṭhā catūhi bhikkhūhi paññavantataro tesañca bhikkhūnaṁ attano cāti pañcannampi kammaṭṭhānaṁ ekato katvā sammasati. **Attena vā attaniyena vā**ti ahaṁ mamāti gahetabbena suññaṁ tucchaṁ rittaṁ. Evamettha dvikoṭikā suññatā dassitā. **Tabbahulavihārino**ti heṭṭhā vuttapaṭipadañca imañca suññatapaṭipadaṁ bahulaṁ katvā viharantassa. Imasmiṁ dutiyākiñcaññāyatane vipassanāvasena osakkanā kathitā.

1. Dassetvā (Sī) 2. Suṭṭhu (sabbattha)

သမာပဇ္ဇတီတိ အာကာသာနဉ္စာယတနာနေဉ္ဇံ သမာပဇ္ဇတိ။ သေသံ ပုရိမသဒိသမေဝ။ ယထာ စ ဣဓ၊ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ ဝိသေသမတ္တမေဝ ပန ဝက္ခာမ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ ဒုတိယအာနေဉ္ဇေ ဝိပဿနာဝသေန ဩသက္ကနာ ကထိတာ၊ “ယံကိဉ္စိ ရူပ”န္တိ ဧဝံ ဝိပဿနာမဂ္ဂံ ဒဿေန္တေန[၁] ကထိတာတိ အတ္ထော။

ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတီတိ အာကာသာနဉ္စာယတနံ ပတွာ ဧဝံ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ။ အယံ ဟိ ဟေဋ္ဌာ ဒွီဟိ ဘိက္ခူဟိ ပညဝန္တတရော တေသဉ္စ ဘိက္ခူနံ အတ္တနော စာတိ တိဏ္ဏမ္ပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဧကတော ကတွာ သမ္မသတိ။ **ဥဘယမေတံ အနိစ္စ**န္တိ ဧတ္ထ အဋ္ဌ[၂] ဧကေကကောဋ္ဌာသာ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကဝသေန ပန သံခိပိတွာ ဥဘယန္တိ ဝုတ္တံ။ **နာလံ အဘိနန္ဒိတု**န္တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန အဘိနန္ဒိတုံ န ယုတ္တံ။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **တဗ္ဗဟုလဝိဟာရိနော**တိ ကာမပဋိဗာဟနေန စ ရူပပဋိဗာဟနေန စ တမေဝ ပဋိပဒံ ဗဟုလံ ကတွာ ဝိဟရန္တဿ။ **အာနေဉ္ဇံ သမာပဇ္ဇတီ**တိ ဝိညာဏဉ္စာယတနာနေဉ္ဇံ သမာပဇ္ဇတိ။ ဣမသ္မိံ တတိယအာနေဉ္ဇေ ဝိပဿနာဝသေန ဩသက္ကနာ ကထိတာ။

၆၈။ **ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတီ**တိ ဝိညာဏဉ္စာယတနံ ပတွာ ဧဝံ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ။ အယံ ဟိ ဟေဋ္ဌာ တီဟိ ဘိက္ခူဟိ ပညဝန္တတရော တေသဉ္စ ဘိက္ခူနံ အတ္တနော စာတိ စတုန္နမ္ပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဧကတော ကတွာ သမ္မသတိ။ **ယတ္ထေတာ အပရိသေသာ နိရုဇ္ဈန္တီ**တိ ယံ အာကိဉ္စညာယတနံ ပတွာ ဧတာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာ သဗ္ဗသညာ နိရုဇ္ဈန္တိ။ **ဧတံ သန္တံ ဧတံ ပဏီတ**န္တိ ဧတံ အင်္ဂသန္တတာယ အာရမ္မဏသန္တတာယ စ **သန္တံ**၊ အတပ္ပကဋ္ဌေန **ပဏီတံ။ တဗ္ဗဟုလဝိဟာရိနော**တိ တာသံ သညာနံ ပဋိဗာဟနေန တမေဝ ပဋိပဒံ ဗဟုလံ ကတွာ ဝိဟရန္တဿ။ ဣမသ္မိံ ပဌမာကိဉ္စညာယတနေ သမာဓိဝသေန ဩသက္ကနာ ကထိတာ။

ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတီတိ တံ ဝိညာဏဉ္စာယတနမေဝ ပတွာ ဧဝံ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ။ အယံ ဟိ ဟေဋ္ဌာ စတူဟိ ဘိက္ခူဟိ ပညဝန္တတရော တေသဉ္စ ဘိက္ခူနံ အတ္တနော စာတိ ပဉ္စန္နမ္ပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဧကတော ကတွာ သမ္မသတိ။ **အတ္တေန ဝါ အတ္တနိယေန ဝါ**တိ အဟံ မမာတိ ဂဟေတဗ္ဗေန သုညံ တုစ္ဆံ ရိတ္တံ။ ဧဝမေတ္ထ ဒွိကောဋိကာ သုညတာ ဒဿိတာ။ **တဗ္ဗဟုလဝိဟာရိနော**တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တပဋိပဒဉ္စ ဣမဉ္စ သုညတပဋိပဒံ ဗဟုလံ ကတွာ ဝိဟရန္တဿ။ ဣမသ္မိံ ဒုတိယာကိဉ္စညာယတနေ ဝိပဿနာဝသေန ဩသက္ကနာ ကထိတာ။

၁-ဒဿေတွာ (သီ) ၂-သုဋ္ဌု (သဗ္ဗတ္ထ)

70. **Iti paṭisañcikkhatī**ti viññāṇañcāyatanameva patvā evaṁ paṭisañcikkhati. Ayaṁ hi heṭṭhā pañcahi bhikkhūhi paññavantataro tesañca bhikkhūnaṁ attano cāti channampi kammaṭṭhānaṁ ekato katvā sammasati. **Nāhaṁ kvacani kassaci kiñcanatasmiṁ, na ca mama kvacani kismiñci kiñcanaṁ natthī**ti[1] ettha pana catukoṭikā suññatā kathitā. Kathaṁ? Ayaṁ hi **nāhaṁ kvacanī**ti kvaci attānaṁ na passati, **kassaci kiñcanatasmin**ti attano attānaṁ kassaci parassa kiñcanabhāve upanetabbaṁ na passati, attano bhātiṭṭhāne bhātaraṁ sahāyaṭṭhāne sahāyaṁ parikkhāraṭṭhāne vā parikkhāraṁ maññitvā upagantvā upanetabbaṁ na passatīti attho. **Na ca mama kvacanī**ti ettha mamasaddaṁ tāva ṭhapetvā na ca kvacani parassa ca attānaṁ kvaci na passatīti ayamattho. Idāni mamasaddaṁ āharitvā **mama kismiñci kiñcanaṁ natthī**ti[1] so parassa attā mama kismiñci kiñcanabhāve atthīti na passati. Attano bhātiṭṭhāne bhātaraṁ sahāyaṭṭhāne sahāyaṁ parikkhāraṭṭhāne vā parikkhāranti kismiñci ṭhāne parassa attānaṁ iminā kiñcanabhāvena upanetabbaṁ na passatīti attho. Evamayaṁ yasmā n'eva katthaci attānaṁ passati, na taṁ parassa kiñcanabhāve upanetabbaṁ passati, na parassa attānaṁ passati, na parassa attānaṁ attano kiñcanabhāve upanetabbaṁ passati, tasmā ayaṁ suññatā catukoṭikāti veditabbā. **Tabbahulavihārino**ti heṭṭhā vuttappaṭipadaṁ imaṁ catukoṭisuññatañca bahulaṁ katvā viharantassa. Imasmiṁ tatiyākiñcaññāyatanepi vipassanāvasen'eva osakkanā kathitā.

Iti paṭisañcikkhatīti ākiñcaññāyatanaṁ patvā evaṁ paṭisañcikkhati. Ayañhi heṭṭhā chahi bhikkhūhi paññavantataro tesañca bhikkhūnaṁ attano cāti sattannampi kammaṭṭhānaṁ ekato katvā sammasati. **Yatthetā aparisesā nirujjhantī**ti yaṁ nevasaññānāsaññāyatanaṁ patvā ettha etā heṭṭhā vuttā sabbasaññā nirujjhanti. **Tabbahulavihārino**ti tāsaṁ saññānaṁ paṭibāhanena tameva paṭipadaṁ bahulaṁ katvā viharantassa. Imasmiṁ n'evasaññānāsaññāyatane samādhivasena osakkanā kathitā.

71. **No cassa no ca me siyā**ti sace mayhaṁ pubbe pañcavidhaṁ kammavaṭṭaṁ na āyūhitaṁ assa, yaṁ me idaṁ etarahi evaṁ pañcavidhaṁ vipākavaṭṭaṁ, etaṁ me

1. Kiñcanatatthīti (?)

၇၀။ **ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတီ**တိ ဝိညာဏဉ္စာယတနမေဝ ပတွာ ဧဝံ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ။ အယံ ဟိ ဟေဋ္ဌာ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခူဟိ ပညဝန္တတရော တေသဉ္စ ဘိက္ခူနံ အတ္တနော စာတိ ဆန္နမ္ပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဧကတော ကတွာ သမ္မသတိ။ **နာဟံ ကွစနိ ကဿစိ ကိဉ္စနတသ္မိံ၊ န စ မမ ကွစနိ ကိသ္မိဉ္စိ ကိဉ္စနံ နတ္ထီ**တိ[၁] ဧတ္ထ ပန စတုကောဋိကာ သုညတာ ကထိတာ။ ကထံ? အယံ ဟိ **နာဟံ ကွစနီ**တိ ကွစိ အတ္တာနံ န ပဿတိ၊ **ကဿစိ ကိဉ္စနတသ္မိ**န္တိ အတ္တနော အတ္တာနံ ကဿစိ ပရဿ ကိဉ္စနဘာဝေ ဥပနေတဗ္ဗံ န ပဿတိ၊ အတ္တနော ဘာတိဋ္ဌာနေ ဘာတရံ သဟာယဋ္ဌာနေ သဟာယံ ပရိက္ခာရဋ္ဌာနေ ဝါ ပရိက္ခာရံ မညိတွာ ဥပဂန္တွာ ဥပနေတဗ္ဗံ န ပဿတီတိ အတ္ထော။ **န စ မမ ကွစနီ**တိ ဧတ္ထ မမ-သဒ္ဒံ တာဝ ဌပေတွာ န စ ကွစနိ ပရဿ စ အတ္တာနံ ကွစိ န ပဿတီတိ အယမတ္ထော။ ဣဒါနိ မမ-သဒ္ဒံ အာဟရိတွာ **မမ ကိသ္မိဉ္စိ ကိဉ္စနံ နတ္ထီ**တိ[၁] သော ပရဿ အတ္တာ မမ ကိသ္မိဉ္စိ ကိဉ္စနဘာဝေ အတ္ထီတိ န ပဿတိ။ အတ္တနော ဘာတိဋ္ဌာနေ ဘာတရံ သဟာယဋ္ဌာနေ သဟာယံ ပရိက္ခာရဋ္ဌာနေ ဝါ ပရိက္ခာရန္တိ ကိသ္မိဉ္စိ ဌာနေ ပရဿ အတ္တာနံ ဣမိနာ ကိဉ္စနဘာဝေန ဥပနေတဗ္ဗံ န ပဿတီတိ အတ္ထော။ ဧဝမယံ ယသ္မာ နေဝ ကတ္ထစိ အတ္တာနံ ပဿတိ၊ န တံ ပရဿ ကိဉ္စနဘာဝေ ဥပနေတဗ္ဗံ ပဿတိ၊ န ပရဿ အတ္တာနံ ပဿတိ၊ န ပရဿ အတ္တာနံ အတ္တနော ကိဉ္စနဘာဝေ ဥပနေတဗ္ဗံ ပဿတိ၊ တသ္မာ အယံ သုညတာ စတုကောဋိကာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **တဗ္ဗဟုလဝိဟာရိနော**တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တပ္ပဋိပဒံ ဣမံ စတုကောဋိသုညတဉ္စ ဗဟုလံ ကတွာ ဝိဟရန္တဿ။ ဣမသ္မိံ တတိယာကိဉ္စညာယတနေပိ ဝိပဿနာဝသေနေဝ ဩသက္ကနာ ကထိတာ။

ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတီတိ အာကိဉ္စညာယတနံ ပတွာ ဧဝံ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ။ အယဉ္ဟိ ဟေဋ္ဌာ ဆဟိ ဘိက္ခူဟိ ပညဝန္တတရော တေသဉ္စ ဘိက္ခူနံ အတ္တနော စာတိ သတ္တန္နမ္ပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဧကတော ကတွာ သမ္မသတိ။ **ယတ္ထေတာ အပရိသေသာ နိရုဇ္ဈန္တီ**တိ ယံ နေဝသညာနာသညာယတနံ ပတွာ ဧတ္ထ ဧတာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာ သဗ္ဗသညာ နိရုဇ္ဈန္တိ။ **တဗ္ဗဟုလဝိဟာရိနော**တိ တာသံ သညာနံ ပဋိဗာဟနေန တမေဝ ပဋိပဒံ ဗဟုလံ ကတွာ ဝိဟရန္တဿ။ ဣမသ္မိံ နေဝသညာနာသညာယတနေ သမာဓိဝသေန ဩသက္ကနာ ကထိတာ။

၇၁။ **နော စဿ နော စ မေ သိယာ**တိ သစေ မယှံ ပုဗ္ဗေ ပဉ္စဝိဓံ ကမ္မဝဋ္ဋံ န အာယူဟိတံ အဿ၊ ယံ မေ ဣဒံ ဧတရဟိ ဧဝံ ပဉ္စဝိဓံ ဝိပါကဝဋ္ဋံ၊ ဧတံ မေ

၁-ကိဉ္စနတတ္ထီတိ (?)

na siyā nappavatteyyāti attho. **Na bhavissatīti** sace etarahi pañcavidhaṁ kammavaṭṭaṁ āyūhitaṁ na bhavissati. **Na me bhavissatīti** tasmiṁ asati anāgate me pañcavidhaṁ vipākavaṭṭaṁ na bhavissati. **Yadatthi yaṁ bhūtaṁ taṁ pajahāmīti** yaṁ atthi yaṁ bhūtaṁ etarahi khandhapañcakaṁ, taṁ pajahāmi. **Evaṁ upekkhaṁ paṭilabhatīti** so bhikkhu evaṁ vipassanupekkhaṁ labhatīti attho.

Parinibbāyeyya nu kho so bhante bhikkhu na vā parinibbāyeyyāti kiṁ pucchāmīti pucchati, tatiyajjhānaṁ pādakaṁ katvā ṭhitassa arahattampi osakkanāpi paṭipadāpi paṭisandhipi kathitā, tathā catutthajjhānādīni pādakāni katvā ṭhitānaṁ, nevasaññānāsaññāyatanaṁ pādakaṁ katvā ṭhitassa na kiñci kathitaṁ, taṁ pucchāmīti pucchati. **Apetthā**ti api ettha. **So taṁ upekkhaṁ abhinandatī**ti so taṁ vipassanupekkhaṁ taṇhādiṭṭhi-abhinandanāhi abhinandati. Sesapadadvayepi es'eva nayo. **Tannissitaṁ hoti viññāṇa**nti viññāṇaṁ vipassanānissitaṁ hoti. **Tadupādāna**nti yaṁ nikantiviññāṇaṁ, taṁ tassa upādānaṁ nāma gahaṇaṁ nāma hoti. **Sa-upādāno**ti sagahaṇo. **Na parinibbāyatī**ti vipassanāya sālayo bhikkhu mama sāsane na parinibbāyati. Yo pana vihārapariveṇa-upaṭṭhākādīsu sālayo, tasmiṁ vattabbameva natthīti dasseti. **Kahaṁ panā**ti kattha pana. **Upādiyamāno upādiyatī**ti paṭisandhiṁ gaṇhamāno gaṇhāti. **Upādānaseṭṭhaṁ kira so bhante**ti bhante so kira bhikkhu gahetabbaṭṭhānaṁ seṭṭhaṁ uttamaṁ bhavaṁ[1] upādiyati, seṭṭhabhave paṭisandhiṁ gaṇhātīti attho. Iminā tassa bhikkhuno paṭisandhi kathitā. Idānissa arahattaṁ kathetuṁ **idhānandā**ti-ādimāha.

73. **Nissāya nissāyā**ti taṁ taṁ samāpattiṁ nissāya. **Oghassa nittharaṇā akkhātā**ti oghataraṇaṁ kathitaṁ, tatiyajjhānaṁ pādakaṁ katvā ṭhitabhikkhuno oghanittharaṇā kathitā -pa- nevasaññānāsaññāyatanaṁ pādakaṁ katvā ṭhitabhikkhuno oghanittharaṇā kathitāti vadati.

Katamo pana bhante ariyo vimokkhoti idha kiṁ pucchati? Samāpattiṁ tāva padaṭṭhānaṁ katvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ gaṇhanto bhikkhu nāvaṁ vā uḷumpādīni vā nissāya mahoghaṁ taritvā pāraṁ gacchanto

1. Uttamabhavaṁ (Syā), uttamaṁ uttamabhavaṁ (Ka)

န သိယာ နပ္ပဝတ္တေယျာတိ အတ္ထော။ **န ဘဝိဿတီ**တိ သစေ ဧတရဟိ ပဉ္စဝိဓံ ကမ္မဝဋ္ဋံ အာယူဟိတံ န ဘဝိဿတိ။ **န မေ ဘဝိဿတီ**တိ တသ္မိံ အသတိ အနာဂတေ မေ ပဉ္စဝိဓံ ဝိပါကဝဋ္ဋံ န ဘဝိဿတိ။ **ယဒတ္ထိ ယံ ဘူတံ တံ ပဇဟာမီ**တိ ယံ အတ္ထိ ယံ ဘူတံ ဧတရဟိ ခန္ဓပဉ္စကံ၊ တံ ပဇဟာမိ။ **ဧဝံ ဥပေက္ခံ ပဋိလဘတီ**တိ သော ဘိက္ခု ဧဝံ ဝိပဿနုပေက္ခံ လဘတီတိ အတ္ထော။

ပရိနိဗ္ဗာယေယျ နု ခေါ သော ဘန္တေ ဘိက္ခု န ဝါ ပရိနိဗ္ဗာယေယျာတိ ကိံ ပုစ္ဆာမီတိ ပုစ္ဆတိ၊ တတိယဇ္ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဌိတဿ အရဟတ္တမ္ပိ ဩသက္ကနာပိ ပဋိပဒါပိ ပဋိသန္ဓိပိ ကထိတာ၊ တထာ စတုတ္ထဇ္ဈာနာဒီနိ ပါဒကာနိ ကတွာ ဌိတာနံ၊ နေဝသညာနာသညာယတနံ ပါဒကံ ကတွာ ဌိတဿ န ကိဉ္စိ ကထိတံ၊ တံ ပုစ္ဆာမီတိ ပုစ္ဆတိ။ **အပေတ္ထာ**တိ အပိ ဧတ္ထ။ **သော တံ ဥပေက္ခံ အဘိနန္ဒတီ**တိ သော တံ ဝိပဿနုပေက္ခံ တဏှာဒိဋ္ဌိ-အဘိနန္ဒနာဟိ အဘိနန္ဒတိ။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **တန္နိဿိတံ ဟောတိ ဝိညာဏ**န္တိ ဝိညာဏံ ဝိပဿနာနိဿိတံ ဟောတိ။ **တဒုပါဒါန**န္တိ ယံ နိကန္တိဝိညာဏံ၊ တံ တဿ ဥပါဒါနံ နာမ ဂဟဏံ နာမ ဟောတိ။ **သဥပါဒါနော**တိ သဂဟဏော။ **န ပရိနိဗ္ဗာယတီ**တိ ဝိပဿနာယ သာလယော ဘိက္ခု မမ သာသနေ န ပရိနိဗ္ဗာယတိ။ ယော ပန ဝိဟာရပရိဝေဏဥပဋ္ဌာကာဒီသု သာလယော၊ တသ္မိံ ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထီတိ ဒဿေတိ။ **ကဟံ ပနာ**တိ ကတ္ထ ပန။ **ဥပါဒိယမာနော ဥပါဒိယတီ**တိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှမာနော ဂဏှာတိ။ **ဥပါဒါနသေဋ္ဌံ ကိရ သော ဘန္တေ**တိ ဘန္တေ သော ကိရ ဘိက္ခု ဂဟေတဗ္ဗဋ္ဌာနံ သေဋ္ဌံ ဥတ္တမံ ဘဝံ[၁] ဥပါဒိယတိ၊ သေဋ္ဌဘဝေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှာတီတိ အတ္ထော။ ဣမိနာ တဿ ဘိက္ခုနော ပဋိသန္ဓိ ကထိတာ။ ဣဒါနိဿ အရဟတ္တံ ကထေတုံ **ဣဓာနန္ဒာ**တိအာဒိမာဟ။

၇၃။ **နိဿာယ နိဿာယာ**တိ တံ တံ သမာပတ္တိံ နိဿာယ။ **ဩဃဿ နိတ္ထရဏာ အက္ခာတာ**တိ ဩဃတရဏံ ကထိတံ၊ တတိယဇ္ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဌိတဘိက္ခုနော ဩဃနိတ္ထရဏာ ကထိတာ။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနံ ပါဒကံ ကတွာ ဌိတဘိက္ခုနော ဩဃနိတ္ထရဏာ ကထိတာတိ ဝဒတိ။

ကတမော ပန ဘန္တေ အရိယော ဝိမောက္ခောတိ ဣဓ ကိံ ပုစ္ဆတိ? သမာပတ္တိံ တာဝ ပဒဋ္ဌာနံ ကတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ဂဏှန္တော ဘိက္ခု နာဝံ ဝါ ဥဠုမ္ပာဒီနိ ဝါ နိဿာယ မဟောဃံ တရိတွာ ပါရံ ဂစ္ဆန္တော

၁-ဥတ္တမဘဝံ (သျာ)၊ ဥတ္တမံ ဥတ္တမဘဝံ (က)

viya na kilamati. Sukkhavipassako pana pakiṇṇakasaṅkhāre sammasitvā arahattaṁ gaṇhanto bāhubalena sotaṁ chinditvā pāraṁ gacchanto viya kilamati. Iti imassa sukkhavipassakassa arahattaṁ pucchāmīti pucchati. **Ariyasāvako**ti sukkhavipassako ariyasāvako. Ayañhi heṭṭhā aṭṭhahi bhikkhūhi paññavantataro tesañca bhikkhūnaṁ attano cāti navannampi kammaṭṭhānaṁ ekato katvā sammasati. **Esa sakkāyo yāvatā sakkāyo**ti yattako tebhūmakavaṭṭasaṅkhāto sakkāyo nāma atthi, sabbopi so esa sakkāyo, na ito paraṁ sakkāyo atthīti paṭisañcikkhati.

Etaṁ amataṁ yadidaṁ anupādā cittassa vimokkhoti yo panesa cittassa anupādāvimokkho nāma, etaṁ amataṁ etaṁ santaṁ etaṁ paṇītanti paṭisañcikkhati. Aññattha ca “anupādā cittassa vimokkho”ti nibbānaṁ vuccati, imasmiṁ pana sutte sukkhavipassakassa arahattaṁ kathitaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānameva.

Kevalaṁ pana imasmiṁ sutte sattasu ṭhānesu osakkanā kathitā, aṭṭhasu ṭhānesu paṭisandhi, navasu ṭhānesu arahattaṁ kathitanti veditabbaṁ. Kathaṁ? Tatiyaṁ jhānaṁ tāva pādakaṁ katvā ṭhitassa bhikkhuno osakkanā kathitā, paṭisandhi kathitā, arahattaṁ kathitaṁ, tathā catutthajjhānaṁ tathā ākāsānañcāyatanaṁ. Viññāṇañcāyatanaṁ pana padaṭṭhānaṁ katvā ṭhitānaṁ tiṇṇaṁ bhikkhūnaṁ osakkanā kathitā, paṭisandhi kathitā, arahattaṁ kathitaṁ. Tathā ākiñcaññāyatanaṁ pādakaṁ katvā ṭhitassa bhikkhuno. Nevasaññānāsaññāyatanaṁ pādakaṁ katvā ṭhitassa pana osakkanā n’atthi, paṭisandhi pana arahattañca kathitaṁ. Sukkhavipassakassa arahattameva kathitanti. Evaṁ sattasu ṭhānesu osakkanā kathitā, aṭṭhasu ṭhānesu paṭisandhi, navasu ṭhānesu arahattaṁ kathitanti veditabbaṁ. Imañca pana sattasu ṭhānesu osakkanaṁ aṭṭhasu paṭisandhiṁ navasu arahattaṁ samodhānetvā kathentena imaṁ Āneñjasappāyasuttaṁ sukathitaṁ nāma hotīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Āneñjasappāyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဝိယ န ကိလမတိ။ သုက္ခဝိပဿကော ပန ပကိဏ္ဏကသင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ အရဟတ္တံ ဂဏှန္တော ဗာဟုဗလေန သောတံ ဆိန္ဒိတွာ ပါရံ ဂစ္ဆန္တော ဝိယ ကိလမတိ။ ဣတိ ဣမဿ သုက္ခဝိပဿကဿ အရဟတ္တံ ပုစ္ဆာမီတိ ပုစ္ဆတိ။ **အရိယသာဝကော**တိ သုက္ခဝိပဿကော အရိယသာဝကော။ အယဉှိ ဟေဋ္ဌာ အဋ္ဌဟိ ဘိက္ခူဟိ ပညဝန္တတရော တေသဉ္စ ဘိက္ခူနံ အတ္တနော စာတိ နဝန္နမ္ပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဧကတော ကတွာ သမ္မသတိ။ **ဧသ သက္ကာယော ယာဝတာ သက္ကာယော**တိ ယတ္တကော တေဘူမကဝဋ္ဋသင်္ခါတော သက္ကာယော နာမ အတ္ထိ၊ သဗ္ဗောပိ သော ဧသ သက္ကာယော၊ န ဣတော ပရံ သက္ကာယော အတ္ထီတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ။

ဧတံ အမတံ ယဒိဒံ အနုပါဒါ စိတ္တဿ ဝိမောက္ခောတိ ယော ပနေသ စိတ္တဿ အနုပါဒါဝိမောက္ခော နာမ၊ ဧတံ အမတံ ဧတံ သန္တံ ဧတံ ပဏီတန္တိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ။ အညတ္ထ စ “အနုပါဒါ စိတ္တဿ ဝိမောက္ခော”တိ နိဗ္ဗာနံ ဝုစ္စတိ၊ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ သုက္ခဝိပဿကဿ အရဟတ္တံ ကထိတံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။

ကေဝလံ ပန ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သတ္တသု ဌာနေသု ဩသက္ကနာ ကထိတာ၊ အဋ္ဌသု ဌာနေသု ပဋိသန္ဓိ၊ နဝသု ဌာနေသု အရဟတ္တံ ကထိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကထံ? တတိယံ ဈာနံ တာဝ ပါဒကံ ကတွာ ဌိတဿ ဘိက္ခုနော ဩသက္ကနာ ကထိတာ၊ ပဋိသန္ဓိ ကထိတာ၊ အရဟတ္တံ ကထိတံ၊ တထာ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ၊ တထာ အာကာသာနဉ္စာယတနံ။ ဝိညာဏဉ္စာယတနံ ပန ပဒဋ္ဌာနံ ကတွာ ဌိတာနံ တိဏ္ဏံ ဘိက္ခူနံ ဩသက္ကနာ ကထိတာ၊ ပဋိသန္ဓိ ကထိတာ၊ အရဟတ္တံ ကထိတံ။ တထာ အာကိဉ္စညာယတနံ ပါဒကံ ကတွာ ဌိတဿ ဘိက္ခုနော။ နေဝသညာနာသညာယတနံ ပါဒကံ ကတွာ ဌိတဿ ပန ဩသက္ကနာ နတ္ထိ၊ ပဋိသန္ဓိ ပန အရဟတ္တဉ္စ ကထိတံ။ သုက္ခဝိပဿကဿ အရဟတ္တမေဝ ကထိတန္တိ။ ဧဝံ သတ္တသု ဌာနေသု ဩသက္ကနာ ကထိတာ၊ အဋ္ဌသု ဌာနေသု ပဋိသန္ဓိ၊ နဝသု ဌာနေသု အရဟတ္တံ ကထိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣမဉ္စ ပန သတ္တသု ဌာနေသု ဩသက္ကနံ အဋ္ဌသု ပဋိသန္ဓိံ နဝသု အရဟတ္တံ သမောဓာနေတွာ ကထေန္တေန ဣမံ အာနေဉ္ဇသပ္ပါယသုတ္တံ သုကထိတံ နာမ ဟောတီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

အာနေဉ္ဇသပ္ပါယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

7. Gaṇakamoggallānasuttavaṇṇanā

74. **Evaṁ me sutan**ti Gaṇakamoggallānasuttaṁ. Tattha **yāva pacchimasopānakaḷevarā**ti yāva paṭhamasopānaphalakā ekadivasen'eva sattabhūmiko pāsādo na sakkā kātuṁ, vatthuṁ sodhetvā thambhussāpanato paṭṭhāya pana yāva cittakammakaraṇā anupubbakiriyā c'ettha paññāyatīti dasseti[1]. **Yadidaṁ ajjhene**ti tayopi vedā na sakkā ekadivasen'eva adhīyituṁ, etesaṁ ajjhenepi pana anupubbakiriyāva paññāyatīti dasseti. **Issatthe**ti āvudhavijjāyapi ekadivasen'eva vālavedhi nāma na sakkā kātuṁ, ṭhānasampādanamuṭṭhikaraṇādīhi pana etthāpi anupubbakiriyā paññāyatīti dasseti. **Saṅkhāne**ti gaṇanāya. Tattha[2] anupubbakiriyaṁ attanāva dassento **evaṁ gaṇāpemā**ti[3] ādimāha.

75. **Seyyathāpi brāhmaṇā**ti idha Bhagavā yasmā bāhirasamaye yathā yathā sippaṁ uggaṇhanti, tathā tathā kerāṭikā honti, tasmā attano sāsanaṁ bāhirasamayena anupametvā bhadra-assājānīyena upamento **seyyathāpī**ti-ādimāha. Bhadro hi assājānīyo yasmiṁ kāraṇe damito hoti, taṁ jīvitahetupi nātikkamati. Evameva sāsane sammāpaṭipanno kulaputto sīlavelaṁ nātikkamati. **Mukhādhāne**ti mukhaṭṭhapane.

76. **Satisampajaññāya cā**ti satisampajaññāhi samaṅgibhāvatthāya. Dve hi khīṇāsavā satatavihārī ca nosatatavihārī ca. Tattha **satatavihārī** yaṁkiñci kammaṁ katvāpi phalasamāpattiṁ samāpajjituṁ sakkoti, **nosatatavihārī** pana appamattakepi kicce kiccappasuto hutvā phalasamāpattiṁ appetuṁ na sakkoti.

Tatridaṁ vatthu—eko kira khīṇāsavatthero khīṇāsavasāmaṇeraṁ gahetvā araññavāsaṁ gato, tattha mahātherassa senāsanaṁ pattaṁ, sāmaṇerassa na pāpuṇāti, taṁ vitakkento thero ekadivasampi phalasamāpattiṁ appetuṁ nāsakkhi. Sāmaṇero pana temāsaṁ phalasamāpattiratiyā vītināmetvā "sappāyo bhante araññavāso

1. Paññāyatīti (Ka) 2. Atta (Ka) 3. Gaṇhāpemāti (Sī, Syā, Ka)

၇-ဂဏကမောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၄။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဂဏကမောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တံ။ တတ္ထ **ယာဝ ပစ္ဆိမသောပါနကဠေဝရာ**တိ ယာဝ ပဌမသောပါနဖလကာ ဧကဒိဝသေနေဝ သတ္တဘူမိကော ပါသာဒေါ န သက္ကာ ကာတုံ၊ ဝတ္ထုံ သောဓေတွာ ထမ္ဘုဿာပနတော ပဋ္ဌာယ ပန ယာဝ စိတ္တကမ္မကရဏာ အနုပုဗ္ဗကိရိယာ စေတ္ထ ပညာယတီတိ ဒဿေတိ[၁]။ **ယဒိဒံ အဇ္ဈေနေ**တိ တယောပိ ဝေဒါ န သက္ကာ ဧကဒိဝသေနေဝ အဓီယိတုံ၊ ဧတေသံ အဇ္ဈေနေပိ ပန အနုပုဗ္ဗကိရိယာဝ ပညာယတီတိ ဒဿေတိ။ **ဣဿတ္ထေ**တိ အာဝုဓဝိဇ္ဇာယပိ ဧကဒိဝသေနေဝ ဝါလဝေဓိ နာမ န သက္ကာ ကာတုံ၊ ဌာနသမ္ပာဒနမုဋ္ဌိကရဏာဒီဟိ ပန ဧတ္ထာပိ အနုပုဗ္ဗကိရိယာ ပညာယတီတိ ဒဿေတိ။ **သင်္ခါနေ**တိ ဂဏနာယ။ တတ္ထ[၂] အနုပုဗ္ဗကိရိယံ အတ္တနာဝ ဒဿေန္တော **ဧဝံ ဂဏာပေမာ**တိ[၃] အာဒိမာဟ။

၇၅။ **သေယျထာပိ ဗြာဟ္မဏာ**တိ ဣဓ ဘဂဝါ ယသ္မာ ဗာဟိရသမယေ ယထာ ယထာ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှန္တိ၊ တထာ တထာ ကေရာဋိကာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ အတ္တနော သာသနံ ဗာဟိရသမယေန အနုပမေတွာ ဘဒြအဿာဇာနီယေန ဥပမေန္တော **သေယျထာပီ**တိအာဒိမာဟ။ ဘဒြော ဟိ အဿာဇာနီယော ယသ္မိံ ကာရဏေ ဒမိတော ဟောတိ၊ တံ ဇီဝိတဟေတုပိ နာတိက္ကမတိ။ ဧဝမေဝ သာသနေ သမ္မာပဋိပန္နော ကုလပုတ္တော သီလဝေလံ နာတိက္ကမတိ။ **မုခါဓာနေ**တိ မုခဋ္ဌပနေ။

၇၆။ **သတိသမ္ပဇညာယ စာ**တိ သတိသမ္ပဇညာဟိ သမင်္ဂိဘာဝတ္ထာယ။ ဒွေ ဟိ ခီဏာသဝါ သတတဝိဟာရီ စ နောသတတဝိဟာရီ စ။ တတ္ထ **သတတဝိဟာရီ** ယံကိဉ္စိ ကမ္မံ ကတွာပိ ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတုံ သက္ကောတိ၊ **နောသတတဝိဟာရီ** ပန အပ္ပမတ္တကေပိ ကိစ္စေ ကိစ္စပ္ပသုတော ဟုတွာ ဖလသမာပတ္တိံ အပ္ပေတုံ န သက္ကောတိ။

တတြိဒံ ဝတ္ထု—ဧကော ကိရ ခီဏာသဝတ္ထေရော ခီဏာသဝသာမဏေရံ ဂဟေတွာ အရညဝါသံ ဂတော၊ တတ္ထ မဟာထေရဿ သေနာသနံ ပတ္တံ၊ သာမဏေရဿ န ပါပုဏာတိ၊ တံ ဝိတက္ကေန္တော ထေရော ဧကဒိဝသမ္ပိ ဖလသမာပတ္တိံ အပ္ပေတုံ နာသက္ခိ။ သာမဏေရော ပန တေမာသံ ဖလသမာပတ္တိရတိယာ ဝီတိနာမေတွာ "သပ္ပာယော ဘန္တေ အရညဝါသော

၁-ပညာယတီတိ (က) ၂-အတ္တ (က) ၃-ဂဏှာပေမာတိ (သီ၊ သျာ၊ က)

jāto”ti theraṁ pucchi. Thero “na jāto āvuso”ti āha. Iti yo evarūpo khīṇāsavo, so ime dhamme ādito paṭṭhāya āvajjitvāva samāpajjituṁ sakkhissatīti dassento “satisampajaññāya cā”ti āha.

78. **Yeme bho Gotamā**ti Tathāgate kira kathayanteva brāhmaṇassa “ime puggalā na ārādhenti, ime ārādhentī”ti nayo udapādi, taṁ dassento evaṁ vattumāraddho.

Paramajjadhammesūti ajjadhammā nāma chasatthāradhammā, tesu Gotamavādova paramo uttamoti attho. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Gaṇakamoggallānasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Gopakamoggallānasuttavaṇṇanā

79. **Evaṁ me sutan**ti Gopakamoggallānasuttaṁ. Tattha **aciraparinibbute Bhagavatī**ti Bhagavati aciraparinibbute, dhātubhājanīyaṁ katvā dhammsaṅgītiṁ kātuṁ Rājagahaṁ āgatakāle. **Rañño Pajjotassa āsaṅkamāno**ti Caṇḍapajjoto nāmesa rājā Bimbisāramahārājassa sahāyo ahosi, Jīvakaṁ pesetvā bhesajjakāritakālato paṭṭhāya pana daḷhamittova jāto, so “Ajātasattunā Devadattassa vacanaṁ gahetvā pitā ghātito”ti sutvā “mama piyamittaṁ ghātetvā esa rajjaṁ karissāmīti maññati, mayhaṁ sahāyassa sahāyānaṁ atthikabhāvaṁ jānāpessāmī”ti parisati vācaṁ abhāsi. Taṁ sutvā tassa āsaṅkā uppannā. Tena vuttaṁ “rañño Pajjotassa āsaṅkamāno”ti. **Kammanto**ti bahinagare nagarapaṭisaṅkhārāpanatthāya kammantaṭṭhānaṁ.

Upasaṅkamīti mayaṁ dhammavinayasaṅgītiṁ kāressāmāti vicarāma, ayaṁ ca mahesakkho rājavallabho saṅgahe kate Veḷuvanassa ārakkhaṁ kareyyāti maññamāno upasaṅkami. **Tehi dhammehī**ti tehi nabbaññūtaññāṇadhammehi. **Sabbena sabban**ti sabbākārena sabbaṁ. **Sabbathā sabban**ti

ဇာတော”တိ ထေရံ ပုစ္ဆိ။ ထေရော “န ဇာတော အာဝုသော”တိ အာဟ။ ဣတိ ယော ဧဝရူပေါ ခီဏာသဝေါ၊ သော ဣမေ ဓမ္မေ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ အာဝဇ္ဇိတွာဝ သမာပဇ္ဇိတုံ သက္ခိဿတီတိ ဒဿေန္တော “သတိသမ္ပဇညာယ စာ”တိ အာဟ။

၇၈။ **ယေမေ ဘော ဂေါတမာ**တိ တထာဂတေ ကိရ ကထယန္တေဝ ဗြာဟ္မဏဿ “ဣမေ ပုဂ္ဂလာ န အာရာဓေန္တိ၊ ဣမေ အာရာဓေန္တီ”တိ နယော ဥဒပါဒိ၊ တံ ဒဿေန္တော ဧဝံ ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ။

ပရမဇ္ဇဓမ္မေသူတိ အဇ္ဇဓမ္မာ နာမ ဆသတ္ထာရဓမ္မာ၊ တေသု ဂေါတမဝါဒေါဝ ပရမော ဥတ္တမောတိ အတ္ထော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဂဏကမောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ဂေါပကမောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၉။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဂေါပကမောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တံ။ တတ္ထ **အစိရပရိနိဗ္ဗုတေ ဘဂဝတီ**တိ ဘဂဝတိ အစိရပရိနိဗ္ဗုတေ၊ ဓာတုဘာဇနီယံ ကတွာ ဓမ္မသင်္ဂီတိံ ကာတုံ ရာဇဂဟံ အာဂတကာလေ။ **ရညော ပဇ္ဇောတဿ အာသင်္ကမာနော**တိ စဏ္ဍပဇ္ဇောတော နာမေသ ရာဇာ ဗိမ္ဗိသာရမဟာရာဇဿ သဟာယော အဟောသိ၊ ဇီဝကံ ပေသေတွာ ဘေသဇ္ဇကာရိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ပန ဒဠှမိတ္တောဝ ဇာတော၊ သော “အဇာတသတ္တုနာ ဒေဝဒတ္တဿ ဝစနံ ဂဟေတွာ ပိတာ ဃာတိတော”တိ သုတွာ “မမ ပိယမိတ္တံ ဃာတေတွာ ဧသ ရဇ္ဇံ ကရိဿာမီတိ မညတိ၊ မယှံ သဟာယဿ သဟာယာနံ အတ္ထိကဘာဝံ ဇာနာပေဿာမီ”တိ ပရိသတိ ဝါစံ အဘာသိ။ တံ သုတွာ တဿ အာသင်္ကာ ဥပ္ပန္နာ။ တေန ဝုတ္တံ “ရညော ပဇ္ဇောတဿ အာသင်္ကမာနော”တိ။ **ကမ္မန္တော**တိ ဗဟိနဂရေ နဂရပဋိသင်္ခါရာပနတ္ထာယ ကမ္မန္တဋ္ဌာနံ။

ဥပသင်္ကမီတိ မယံ ဓမ္မဝိနယသင်္ဂီတိံ ကာရေဿာမာတိ ဝိစရာမ၊ အယံ စ မဟေသက္ခော ရာဇဝလ္လဘော သင်္ဂဟေ ကတေ ဝေဠုဝနဿ အာရက္ခံ ကရေယျာတိ မညမာနော ဥပသင်္ကမိ။ **တေဟိ ဓမ္မေဟီ**တိ တေဟိ သဗ္ဗညုတညာဏဓမ္မေဟိ။ **သဗ္ဗေန သဗ္ဗ**န္တိ သဗ္ဗာကာရေန သဗ္ဗံ။ **သဗ္ဗထာ သဗ္ဗ**န္တိ

sabbakoṭṭhāsehi sabbaṁ. Kiṁ pucchāmīti pucchati? Cha hi Satthāro paṭhamataraṁ appaññātakulehi nikkhamitvā pabbajitā, te Tathāgate dharamāne yeva kālaṁkatā, sāvakāpi nesaṁ appaññātakuleheva pabbajitā, te tesaṁ accayena mahāvivādaṁ akaṁsu. Samaṇo pana Gotamo mahākulā pabbajito, tassa accayena sāvakānaṁ mahāvivādo bhavissatīti ayaṁ kathā Sakalajambudīpaṁ pattharamānā udapādi. Sammāsambuddhe ca[1] dharante bhikkhūnaṁ vivādo nāhosi. Yopi ahosi, sopi tattheva vūpasamito. Parinibbutakāle panassa "aṭṭhasaṭṭhiyojanasatasahassubbedhaṁ[2] Sineruṁ apavāhituṁ[3] samatthassa vātassa purato purāṇapaṇṇaṁ kiṁ ṭhassati, dasa pāramiyo pūretvā sabbaññutaññāṇaṁ pattassa Satthu alajjamāno maccurājā kassa lajjissatī"ti mahāsaṁvegaṁ janetvā bhiyyoso mattāya bhikkhū samaggā jātā ativiya upasantupasantā, kiṁ nu kho etanti idaṁ pucchāmīti pucchati. **Anusaññāyamāno**ti anusañjāyamāno, katākataṁ jānantoti attho. Anuvicaramāno vā.

80. **Atthi nu kho**ti ayampi heṭṭhimapucchameva pucchati. **Appaṭisaraṇe**ti appaṭisaraṇe dhammavinaye. **Ko hetu sāmaggiyā**ti tumhākaṁ samaggabhāvassa ko hetu ko paccayo. **Dhammappaṭisaraṇā**ti dhammo amhākaṁ paṭisaraṇaṁ, dhammo avassayoti dīpeti.

81. **Pavattatī**ti paguṇaṁ hutvā āgacchati. **Āpatti hoti vītikkamo**ti ubhayametaṁ Buddhassa āṇātikkamanameva. **Yathādhammaṁ yathānusiṭṭhaṁ[4] kāremā**ti yathā dhammo ca anusiṭṭhi ca ṭhitā, evaṁ kāremāti attho.

Na kira no bhavanto kārenti, dhammo no kāretīti padadvayepi nokāro nipātamattaṁ. Evaṁ sante na kira bhavanto kārenti, dhammova kāretīti ayamettha attho.

83. **Tagghā**ti ekaṁse nipāto. **Kahaṁ pana bhavaṁ Ānando**ti kiṁ therassa Veḷuvane vasanabhāvaṁ na jānātīti. Jānāti. Veḷuvanassa

1. Nāma (Ka)
2. Aṭṭhasaṭṭhiyojanasahassubbedhaṁ (Ka)
3. Asaṇṭhahituṁ (Ka)
4. Yathāsatthaṁ (Sī)

သဗ္ဗကောဋ္ဌာသေဟိ သဗ္ဗံ။ ကိံ ပုစ္ဆာမီတိ ပုစ္ဆတိ? ဆ ဟိ သတ္ထာရော ပဌမတရံ အပ္ပညာတကုလေဟိ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိတာ၊ တေ တထာဂတေ ဓရမာနေယေဝ ကာလံကတာ၊ သာဝကာပိ နေသံ အပ္ပညာတကုလေဟေဝ ပဗ္ဗဇိတာ၊ တေ တေသံ အစ္စယေန မဟာဝိဝါဒံ အကံသု။ သမဏော ပန ဂေါတမော မဟာကုလာ ပဗ္ဗဇိတော၊ တဿ အစ္စယေန သာဝကာနံ မဟာဝိဝါဒေါ ဘဝိဿတီတိ အယံ ကထာ သကလဇမ္ဗုဒီပံ ပတ္ထရမာနာ ဥဒပါဒိ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ စ[၁] ဓရန္တေ ဘိက္ခူနံ ဝိဝါဒေါ နာဟောသိ။ ယောပိ အဟောသိ၊ သောပိ တတ္ထေဝ ဝူပသမိတော။ ပရိနိဗ္ဗုတကာလေ ပနဿ "အဋ္ဌသဋ္ဌိယောဇနသတသဟဿုဗ္ဗေဓံ[၂] သိနေရုံ အပဝါဟိတုံ[၃] သမတ္ထဿ ဝါတဿ ပုရတော ပုရာဏပဏ္ဏံ ကိံ ဌဿတိ၊ ဒသ ပါရမိယော ပူရေတွာ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပတ္တဿ သတ္ထု အလဇ္ဇမာနော မစ္စုရာဇာ ကဿ လဇ္ဇိဿတီ"တိ မဟာသံဝေဂံ ဇနေတွာ ဘိယျောသော မတ္တာယ ဘိက္ခူ သမဂ္ဂါ ဇာတာ အတိဝိယ ဥပသန္တုပသန္တာ၊ ကိံ နု ခေါ ဧတန္တိ ဣဒံ ပုစ္ဆာမီတိ ပုစ္ဆတိ။ **အနုသညာယမာနော**တိ အနုသဉ္ဇာယမာနော၊ ကတာကတံ ဇာနန္တောတိ အတ္ထော။ အနုဝိစရမာနော ဝါ။

၈၀။ **အတ္ထိ နု ခေါ**တိ အယမ္ပိ ဟေဋ္ဌိမပုစ္ဆမေဝ ပုစ္ဆတိ။ **အပ္ပဋိသရဏေ**တိ အပ္ပဋိသရဏေ ဓမ္မဝိနယေ။ **ကော ဟေတု သာမဂ္ဂိယာ**တိ တုမှာကံ သမဂ္ဂဘာဝဿ ကော ဟေတု ကော ပစ္စယော။ **ဓမ္မပ္ပဋိသရဏာ**တိ ဓမ္မော အမှာကံ ပဋိသရဏံ၊ ဓမ္မော အဝဿယောတိ ဒီပေတိ။

၈၁။ **ပဝတ္တတီ**တိ ပဂုဏံ ဟုတွာ အာဂစ္ဆတိ။ **အာပတ္တိ ဟောတိ ဝီတိက္ကမော**တိ ဥဘယမေတံ ဗုဒ္ဓဿ အာဏာတိက္ကမနမေဝ။ **ယထာဓမ္မံ ယထာနုသိဋ္ဌံ[၄] ကာရေမာ**တိ ယထာ ဓမ္မော စ အနုသိဋ္ဌိ စ ဌိတာ၊ ဧဝံ ကာရေမာတိ အတ္ထော။

န ကိရ နော ဘဝန္တော ကာရေန္တိ၊ ဓမ္မော နော ကာရေတီတိ ပဒဒွယေပိ နောကာရော နိပါတမတ္တံ။ ဧဝံ သန္တေ န ကိရ ဘဝန္တော ကာရေန္တိ၊ ဓမ္မောဝ ကာရေတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။

၈၃။ **တဂ္ဃါ**တိ ဧကံသေ နိပါတော။ **ကဟံ ပန ဘဝံ အာနန္ဒော**တိ ကိံ ထေရဿ ဝေဠုဝနေ ဝသနဘာဝံ န ဇာနာတီတိ။ ဇာနာတိ။ ဝေဠုဝနဿ

၁-နာမ (က)
၂-အဋ္ဌသဋ္ဌိယောဇနသဟဿုဗ္ဗေဓံ (က)
၃-အသဏ္ဌဟိတုံ (က)
၄-ယထာသတ္ထံ (သီ)

pana anena ārakkhā dinnā, tasmā attānaṁ ukkaṁsāpetukāmo pucchati. Kasmā pana tena tattha ārakkhā dinnā? So kira ekadivasaṁ Mahākaccāyanattheraṁ Gijjhakūṭā otarantaṁ disvā "makkaṭo viya eso"ti āha. Bhagavā taṁ kathaṁ sutvā "sace khamāpeti, iccetaṁ kusalaṁ. No ce khamāpeti, imasmiṁ Veḷuvane Gonaṅgalamakkaṭo[1] bhavissatī"ti āha. So taṁ kathaṁ sutvā "samaṇassa Gotamassa kathāya dvedhābhāvo nāma n'atthi, pacchā me makkaṭabhūtakāle gocaraṭṭhānaṁ bhavissatī"ti Veḷuvane nānāvidhe rukkhe ropetvā ārakkhaṁ adāsi. Aparabhāge kālaṁ katvā makkaṭo hutvā nibbatti. "Vassakārā"ti vutte āgantvā samīpe aṭṭhāsi. **Tagghā**ti sabbavāresu ekaṁsavacane yeva nipāto. **Taggha bho Ānandā**ti evaṁ therena parisamajjhe attano ukkaṁsitabhāvaṁ ñatvā ahampi theraṁ ukkaṁsissāmīti evamāha.

84. **Na ca kho brāhmaṇā**ti thero kīra cintesi "Sammāsambuddhena vaṇṇitajjhānampi atthi, avaṇṇitajjhānampi atthi, ayaṁ pana brāhmaṇo sabbameva vaṇṇetīti pañhaṁ[2] visaṁvādeti, na kho pana sakkā imassa mukhaṁ ulloketuṁ na piṇḍapātaṁ[3] rakkhituṁ, pañhaṁ ujuṁ katvā kathessāmī"ti idaṁ vattuṁ āraddhaṁ. **Antaraṁ karitvā**ti abbhantaraṁ karitvā. **Evarūpaṁ kho brāhmaṇa so Bhagavā jhānaṁ vaṇṇesī**ti idha sabbasaṅgāhakajjhānaṁ nāma kathitaṁ.

Yaṁ no mayanti ayaṁ kira brāhmaṇo Vassakārabrāhmaṇaṁ usūyati, tena pucchitapañhassa akathanaṁ paccāsīsamāno kathitabhāvaṁ ñatvā "Vassakārena pucchitaṁ pañhaṁ punappunaṁ tassa nāmaṁ gaṇhanto vitthāretvā kathesi, mayā pucchitapañhaṁ pana yaṭṭhikoṭiyā uppīḷento viya ekadesameva kathesī"ti anattamano ahosi, tasmā evamāha. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Gopakamoggallānasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Gonaṅguṭṭhamakkaṭo (Sī, Syā)
2. Saññaṁ (Ka), pañhe (Syā)
3. Oloketuṁ piṇḍapātaṁ (Ka)

ပန အနေန အာရက္ခာ ဒိန္နာ၊ တသ္မာ အတ္တာနံ ဥက္ကံသာပေတုကာမော ပုစ္ဆတိ။ ကသ္မာ ပန တေန တတ္ထ အာရက္ခာ ဒိန္နာ? သော ကိရ ဧကဒိဝသံ မဟာကစ္စာယနတ္ထေရံ ဂိဇ္ဈကူဋာ ဩတရန္တံ ဒိသွာ "မက္ကဋော ဝိယ ဧသော"တိ အာဟ။ ဘဂဝါ တံ ကထံ သုတွာ "သစေ ခမာပေတိ၊ ဣစ္စေတံ ကုသလံ။ နော စေ ခမာပေတိ၊ ဣမသ္မိံ ဝေဠုဝနေ ဂေါနင်္ဂလမက္ကဋော[1] ဘဝိဿတီ"တိ အာဟ။ သော တံ ကထံ သုတွာ "သမဏဿ ဂေါတမဿ ကထာယ ဒွေဓာဘာဝေါ နာမ နတ္ထိ၊ ပစ္ဆာ မေ မက္ကဋဘူတကာလေ ဂေါစရဋ္ဌာနံ ဘဝိဿတီ"တိ ဝေဠုဝနေ နာနာဝိဓေ ရုက္ခေ ရောပေတွာ အာရက္ခံ အဒါသိ။ အပရဘာဂေ ကာလံ ကတွာ မက္ကဋော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ "ဝဿကာရာ"တိ ဝုတ္တေ အာဂန္တွာ သမီပေ အဋ္ဌာသိ။ **တဃ္ဃါ**တိ သဗ္ဗဝါရေသု ဧကံသဝစနေယေဝ နိပါတော။ **တဃ္ဃ ဘော အာနန္ဒာ**တိ ဧဝံ ထေရေန ပရိသမဇ္ဈေ အတ္တနော ဥက္ကံသိတဘာဝံ ဉတွာ အဟမ္ပိ ထေရံ ဥက္ကံသိဿာမီတိ ဧဝမာဟ။

၈၄။ **န စ ခေါ ဗြာဟ္မဏာ**တိ ထေရော ကိရ စိန္တေသိ "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဝဏ္ဏိတဇ္ဈာနမ္ပိ အတ္ထိ၊ အဝဏ္ဏိတဇ္ဈာနမ္ပိ အတ္ထိ၊ အယံ ပန ဗြာဟ္မဏော သဗ္ဗမေဝ ဝဏ္ဏေတီတိ ပဉှံ[2] ဝိသံဝါဒေတိ၊ န ခေါ ပန သက္ကာ ဣမဿ မုခံ ဥလ္လောကေတုံ န ပိဏ္ဍပါတံ[3] ရက္ခိတုံ၊ ပဉှံ ဥဇုံ ကတွာ ကထေဿာမီ"တိ ဣဒံ ဝတ္တုံ အာရဒ္ဓံ။ **အန္တရံ ကရိတွာ**တိ အဗ္ဘန္တရံ ကရိတွာ။ **ဧဝရူပံ ခေါ ဗြာဟ္မဏ သော ဘဂဝါ ဈာနံ ဝဏ္ဏေသီ**တိ ဣဓ သဗ္ဗသင်္ဂါဟကဇ္ဈာနံ နာမ ကထိတံ။

ယံ နော မယန္တိ အယံ ကိရ ဗြာဟ္မဏော ဝဿကာရဗြာဟ္မဏံ ဥသူယတိ၊ တေန ပုစ္ဆိတပဉှဿ အကထနံ ပစ္စာသီသမာနော ကထိတဘာဝံ ဉတွာ "ဝဿကာရေန ပုစ္ဆိတံ ပဉှံ ပုနပ္ပုနံ တဿ နာမံ ဂဏှန္တော ဝိတ္ထာရေတွာ ကထေသိ၊ မယာ ပုစ္ဆိတပဉှံ ပန ယဋ္ဌိကောဋိယာ ဥပ္ပီဠေန္တော ဝိယ ဧကဒေသမေဝ ကထေသီ"တိ အနတ္တမနော အဟောသိ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဂေါပကမောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဂေါနင်္ဂုဋ္ဌမက္ကဋော (သီ၊ သျာ)
၂-သညံ (က)၊ ပဉှေ (သျာ)
၃-ဩလောကေတုံ ပိဏ္ဍပါတံ (က)

9. Mahāpuṇṇamasuttavaṇṇanā

85. **Evaṁ me sutan**ti Mahāpuṇṇamasuttaṁ. Tattha **tadahū**ti tasmiṁ ahu, tasmiṁ divaseti attho. Upavasanti etthāti **uposatho.** Upavasantīti sīlena vā anasanena vā upetā hutvā vasantīti attho. Ayaṁ panettha atthuddhāro—“āyāma āvuso Kappina uposathaṁ gamissāmā”ti-ādīsu hi pātimokkhuddeso uposatho. “Aṭṭhaṅgasamannāgato kho visākhe uposatho upavuttho”ti-ādīsu[1] sīlaṁ. “Suddhassa ve sadā phaggu, suddhassuposatho sadā”ti-ādīsu[2] upavāso. “Uposatho nāma nāgarājā”ti-ādīsu[3] paññatti. “Na bhikkhave tadahuposathe sabhikkhukā āvāsā”ti-ādīsu[4] upavasitabbadivaso. Idhāpi so yeva adhippeto. So panesa aṭṭhamīcātuddasīpannarasībhedena tividho. Tasmā sesadvayanivāraṇatthaṁ **pannarase**ti vuttaṁ. Tena vuttaṁ “upavasanti etthāti uposatho”ti. Māsapuṇṇatāya puṇṇā sampuṇṇāti **puṇṇā. Mā**-iti cando vuccati, so ettha puṇṇoti **puṇṇamā.** Evaṁ puṇṇāya puṇṇamāyāti imasmiṁ padadvaye atto veditabbo.

Desanti kāraṇaṁ. **Tena hi tvaṁ bhikkhu sake āsane nisīditvā pucchā**ti kasmā Bhagavā ṭhitassa akathetvā nisīdāpesīti. Ayaṁ kira bhikkhu saṭṭhimattānaṁ padhāniyabhikkhūnaṁ saṁghatthero saṭṭhi bhikkhū gahetvā arañña vasati, te tassa santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā ghaṭenti vāyamanti. Mahābhūtāni pariggaṇhanti upādārūpāni, nāmarūpapaccayalakkhaṇārammaṇikavipassanaṁ pariggaṇhanti. Atha ne ācariyupaṭṭhānaṁ āgantvā vanditvā nisinne thero mahābhūtapariggahādīni pucchati. Te sabbaṁ kathenti, maggaphalapañhaṁ pucchitā pana kathetuṁ na sakkonti. Atha thero cintesi “mama santike etesaṁ ovādassa parihāni n’atthi, ime ca āraddhavīriyā viharanti. Kukkuṭassa pānīyapivanakālamattampi nesaṁ pamādakiriyā n’atthi. Evaṁ santepi maggaphalāni nibbattetuṁ na sakkonti. Ahaṁ imesaṁ ajjhāsayaṁ na jānāmi, Buddhaveneyyā ete bhavissanti, gahetvā ne Satthu santikaṁ gacchāmi, atha nesaṁ Satthā cariyavasena dhammaṁ desessatī”ti te bhikkhū gahetvā Satthu santikaṁ āgato.

1. Aṁ 3. 84piṭṭhe. 2. Ma 1. 48piṭṭhe. 3. Dī 2. 142piṭṭhe. 4. Vi 3. 187piṭṭhe.

၉-မဟာပုဏ္ဏမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၅။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ မဟာပုဏ္ဏမသုတ္တံ။ တတ္ထ **တဒဟူ**တိ တသ္မိံ အဟု၊ တသ္မိံ ဒိဝသေတိ အတ္ထော။ ဥပဝသန္တိ ဧတ္ထာတိ **ဥပေါသထော။** ဥပဝသန္တီတိ သီလေန ဝါ အနသနေန ဝါ ဥပေတာ ဟုတွာ ဝသန္တီတိ အတ္ထော။ အယံ ပနေတ္ထ အတ္ထုဒ္ဓါရော—“အာယာမ အာဝုသော ကပ္ပိန ဥပေါသထံ ဂမိဿာမာ”တိအာဒီသု ဟိ ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသော ဥပေါသထော။ “အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတော ခေါ ဝိသာခေ ဥပေါသထော ဥပဝုတ္ထော”တိအာဒီသု[၁] သီလံ။ “သုဒ္ဓဿ ဝေ သဒါ ဖဂ္ဂု၊ သုဒ္ဓဿုပေါသထော သဒါ”တိအာဒီသု[၂] ဥပဝါသော။ “ဥပေါသထော နာမ နာဂရာဇာ”တိအာဒီသု[၃] ပညတ္တိ။ “န ဘိက္ခဝေ တဒဟုပေါသထေ သဘိက္ခုကာ အာဝါသာ”တိအာဒီသု[၄] ဥပဝသိတဗ္ဗဒိဝသော။ ဣဓာပိ သောယေဝ အဓိပ္ပေတော။ သော ပနေသ အဋ္ဌမီစာတုဒ္ဒသီပန္နရသီဘေဒေန တိဝိဓော။ တသ္မာ သေသဒွယနိဝါရဏတ္ထံ **ပန္နရသေ**တိ ဝုတ္တံ။ တေန ဝုတ္တံ “ဥပဝသန္တိ ဧတ္ထာတိ ဥပေါသထော”တိ။ မာသပုဏ္ဏတာယ ပုဏ္ဏာ သံပုဏ္ဏာတိ **ပုဏ္ဏာ။ မာ**-ဣတိ စန္ဒော ဝုစ္စတိ၊ သော ဧတ္ထ ပုဏ္ဏောတိ **ပုဏ္ဏမာ။** ဧဝံ ပုဏ္ဏာယ ပုဏ္ဏမာယာတိ ဣမသ္မိံ ပဒဒွယေ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဒေသန္တိ ကာရဏံ။ **တေန ဟိ တွံ ဘိက္ခု သကေ အာသနေ နိသီဒိတွာ ပုစ္ဆာ**တိ ကသ္မာ ဘဂဝါ ဌိတဿ အကထေတွာ နိသီဒါပေသီတိ။ အယံ ကိရ ဘိက္ခု သဋ္ဌိမတ္တာနံ ပဓာနိယဘိက္ခူနံ သံဃတ္ထေရော သဋ္ဌိ ဘိက္ခူ ဂဟေတွာ အရညေ ဝသတိ၊ တေ တဿ သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဃဋေန္တိ ဝါယမန္တိ။ မဟာဘူတာနိ ပရိဂ္ဂဏှန္တိ ဥပါဒါရူပါနိ၊ နာမရူပပစ္စယလက္ခဏာရမ္မဏိကဝိပဿနံ ပရိဂ္ဂဏှန္တိ။ အထ နေ အာစရိယုပဋ္ဌာနံ အာဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ နိသိန္နေ ထေရော မဟာဘူတပရိဂ္ဂဟာဒီနိ ပုစ္ဆတိ။ တေ သဗ္ဗံ ကထေန္တိ၊ မဂ္ဂဖလပဉှံ ပုစ္ဆိတာ ပန ကထေတုံ န သက္ကောန္တိ။ အထ ထေရော စိန္တေသိ “မမ သန္တိကေ ဧတေသံ ဩဝါဒဿ ပရိဟာနိ နတ္ထိ၊ ဣမေ စ အာရဒ္ဓဝီရိယာ ဝိဟရန္တိ။ ကုက္ကုဋဿ ပါနီယပိဝနကာလမတ္တမ္ပိ နေသံ ပမာဒကိရိယာ နတ္ထိ။ ဧဝံ သန္တေပိ မဂ္ဂဖလာနိ နိဗ္ဗတ္တေတုံ န သက္ကောန္တိ။ အဟံ ဣမေသံ အဇ္ဈာသယံ န ဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓဝေနေယျာ ဧတေ ဘဝိဿန္တိ၊ ဂဟေတွာ နေ သတ္ထု သန္တိကံ ဂစ္ဆာမိ၊ အထ နေသံ သတ္ထာ စရိယဝသေန ဓမ္မံ ဒေသေဿတီ”တိ တေ ဘိက္ခူ ဂဟေတွာ သတ္ထု သန္တိကံ အာဂတော။

၁-အံ ၃-၈၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဒီ ၂-၁၄၂-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ဝိ ၃-၁၈၇-ပိဋ္ဌေ။

Satthāpi sāyanhasamaye Ānandattherena upanītaṁ udakaṁ ādāya sarīraṁ utuṁ gaṇhāpetvā Migāramātupāsādapariveṇe paññattavarabuddhāsane nisīdi, bhikkhusaṁghopi naṁ parivāretvā nisīdi.

Tasmiṁ samaye sūriyo atthaṅgameti, cando uggacchati, majjhaṭṭhāne Bhagavā nisinno. Candassa pabhā n'atthi, sūriyassa pabhā n'atthi, candimasūriyānaṁ pabhaṁ makkhetvā chabbaṇṇā yamakabuddharasmiyo vijjotamānā puñjā puñjā[1] hutvā disāvidisāsu dhāvantīti sabbaṁ heṭṭhā vuttanayena vitthāretabbaṁ. Vaṇṇabhūmi[2] nāmesā, dhammakathikassevettha thāmo pamāṇaṁ, yattakaṁ sakkoti, tattakaṁ kathetabbaṁ. Dukkathitanti na vattabbaṁ. Evaṁ sannisinnāya parisāya thero uṭṭhahitvā Satthāraṁ pañhassa okāsaṁ kāresi. Tato Bhagavā "sace imasmiṁ ṭhitake pucchante 'ācariyo no uṭṭhito'ti sesabhikkhū uṭṭhahissanti, evaṁ Tathāgate agāravo kato bhavissati. Atha nisinnāva (pucchissanti)[3], ācariye agāravo kato bhavissati, ekaggā hutvā dhammadesanaṁ paṭicchituṁ na sakkuṇissanti. Ācariye pana nisinne tepi nisīdissanti. Tato ekaggā dhammadesanaṁ paṭicchituṁ sakkuṇissantī"ti iminā kāraṇena Bhagavā ṭhitassa akathetvā nisīdāpetīti.

Ime nu kho bhanteti vimatipucchā viya kathitā. Thero pana pañcakkhandhānaṁ udayabbayaṁ pariggaṇhitvā arahattaṁ patto mahākhīṇāsavo, n'atthi etassa vimati. Jānantenapi pana ajānantena viya hutvā pucchituṁ vaṭṭati. Sace hi jānanto viya pucchati, "jānāti ayan"ti tassa tassa vissajjento ekadesameva katheti. Ajānantena viya pucchite pana kathento ito ca etto ca kāraṇaṁ āharitvā pākaṭaṁ katvā katheti. Koci pana ajānantopi jānanto viya pucchati. Thero evarūpaṁ vacanaṁ kiṁ karissati, jānanto yeva pana ajānanto viya pucchatīti veditabbo.

Chandamūlakāti taṇhāmūlakā. **Evaṁrūpo siyan**ti sace odāto hotukāmo, haritālavaṇṇo vā manosilāvaṇṇo vā siyanti

1. Puñjapuñjā (Sī, Syā) 2. Vaṇṇabhaṇanabhūmi (Sī) 3. (Acchissanti) (?)

သတ္ထာပိ သာယနှသမယေ အာနန္ဒတ္ထေရေန ဥပနီတံ ဥဒကံ အာဒါယ သရီရံ ဥတုံ ဂဏှာပေတွာ မိဂါရမာတုပါသာဒပရိဝေဏေ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒိ၊ ဘိက္ခုသံဃောပိ နံ ပရိဝါရေတွာ နိသီဒိ။

တသ္မိံ သမယေ သူရိယော အတ္ထင်္ဂမေတိ၊ စန္ဒော ဥဂ္ဂစ္ဆတိ၊ မဇ္ဈဋ္ဌာနေ ဘဂဝါ နိသိန္နော။ စန္ဒဿ ပဘာ နတ္ထိ၊ သူရိယဿ ပဘာ နတ္ထိ၊ စန္ဒိမသူရိယာနံ ပဘံ မက္ခေတွာ ဆဗ္ဗဏ္ဏာ ယမကဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဝိဇ္ဇောတမာနာ ပုဉ္ဇာ ပုဉ္ဇာ[၁] ဟုတွာ ဒိသာဝိဒိသာသု ဓာဝန္တီတိ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ ဝဏ္ဏဘူမိ[၂] နာမေသာ၊ ဓမ္မကထိကဿေဝေတ္ထ ထာမော ပမာဏံ၊ ယတ္တကံ သက္ကောတိ၊ တတ္တကံ ကထေတဗ္ဗံ။ ဒုက္ကထိတန္တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဧဝံ သန္နိသိန္နာယ ပရိသာယ ထေရော ဥဋ္ဌဟိတွာ သတ္ထာရံ ပဉှဿ ဩကာသံ ကာရေသိ။ တတော ဘဂဝါ "သစေ ဣမသ္မိံ ဌိတကေ ပုစ္ဆန္တေ 'အာစရိယော နော ဥဋ္ဌိတော'တိ သေသဘိက္ခူ ဥဋ္ဌဟိဿန္တိ၊ ဧဝံ တထာဂတေ အဂါရဝေါ ကတော ဘဝိဿတိ။ အထ နိသိန္နာဝ (ပုစ္ဆိဿန္တိ)[၃]၊ အာစရိယေ အဂါရဝေါ ကတော ဘဝိဿတိ၊ ဧကဂ္ဂါ ဟုတွာ ဓမ္မဒေသနံ ပဋိစ္ဆိတုံ န သက္ကုဏိဿန္တိ။ အာစရိယေ ပန နိသိန္နေ တေပိ နိသီဒိဿန္တိ။ တတော ဧကဂ္ဂါ ဓမ္မဒေသနံ ပဋိစ္ဆိတုံ သက္ကုဏိဿန္တီ"တိ ဣမိနာ ကာရဏေန ဘဂဝါ ဌိတဿ အကထေတွာ နိသီဒါပေတီတိ။

ဣမေ နု ခေါ ဘန္တေတိ ဝိမတိပုစ္ဆာ ဝိယ ကထိတာ။ ထေရော ပန ပဉ္စက္ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော မဟာခီဏာသဝေါ၊ နတ္ထိ ဧတဿ ဝိမတိ။ ဇာနန္တေနာပိ ပန အဇာနန္တေန ဝိယ ဟုတွာ ပုစ္ဆိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ သစေ ဟိ ဇာနန္တော ဝိယ ပုစ္ဆတိ၊ "ဇာနာတိ အယ"န္တိ တဿ တဿ ဝိဿဇ္ဇေန္တော ဧကဒေသမေဝ ကထေတိ။ အဇာနန္တေန ဝိယ ပုစ္ဆိတေ ပန ကထေန္တော ဣတော စ ဧတ္တော စ ကာရဏံ အာဟရိတွာ ပါကဋံ ကတွာ ကထေတိ။ ကောစိ ပန အဇာနန္တောပိ ဇာနန္တော ဝိယ ပုစ္ဆတိ။ ထေရော ဧဝရူပံ ဝစနံ ကိံ ကရိဿတိ၊ ဇာနန္တောယေဝ ပန အဇာနန္တော ဝိယ ပုစ္ဆတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဆန္ဒမူလကာတိ တဏှာမူလကာ။ **ဧဝံရူပေါ သိယ**န္တိ သစေ ဩဒါတော ဟောတုကာမော၊ ဟရိတာလဝဏ္ဏော ဝါ မနောသိလာဝဏ္ဏော ဝါ သိယန္တိ

၁-ပုဉ္ဇပုဉ္ဇာ (သီ၊ သျာ) ၂-ဝဏ္ဏဘဏနဘူမိ (သီ) ၃-(အစ္ဆိဿန္တိ) (?)

pattheti. Sace kāḷo hotukāmo, nīluppalavaṇṇo vā añjanavaṇṇo vā atasīpupphavaṇṇo[1] vā siyanti pattheti. **Evaṁvedano**ti kusalavedano vā sukhavedano vā siyanti pattheti. Saññādīsupi es'eva nayo. Yasmā pana atīte patthanā nāma n'atthi, patthentenāpi ca na sakkā taṁ laddhuṁ, paccuppannepi na hoti, na hi odāto kāḷabhāvaṁ patthetvā paccuppanne kāḷo hoti, na kāḷo vā odāto, dīgho vā rasso, rasso vā dīgho, dānaṁ pana datvā sīlaṁ vā samādiyitvā "anāgate khattiyo vā homi brāmaṇo vā"ti patthentassa patthanā samijjhati. Tasmā anāgatameva gahitaṁ.

Khandhādhivacananti khandhānaṁ khandhapaṇṇatti kittakena hotīti pucchati.

Mahābhūtā hetūti "tayo kusalahetū"ti-ādīsu[2] hi hetuhetu vutto. Avijjā puññābhisaṅkhārādīnaṁ sādhāraṇattā sādhāraṇahetu. Kusalākusalaṁ attano attano vipākadāne uttamahetu. Idha paccayahetu adhippeto. Tattha pathavīdhātu mahābhūtaṁ itaresaṁ tiṇṇaṁ bhūtānaṁ upādārūpassa ca paññāpanāya dassanatthāya hetu ceva paccayo ca. Evaṁ sesesupi yojanā veditabbā.

Phassoti "phuṭṭho bhikkhave vedeti, phuṭṭho sañjānāti, phuṭṭho cetetī"ti[3] vacanato phasso tiṇṇaṁ khandhānaṁ paññāpanāya hetu ceva paccayo ca. **Viññāṇakkhandhassā**ti ettha paṭisandhiviññāṇena tāva saddhiṁ gabbhaseyyakānaṁ uparimaparicchedena samatiṁsa rūpāni sampayuttā ca tayo khandhā uppajjanti, taṁ nāmarūpaṁ paṭisandhiviññāṇassa paññāpanāya hetu ceva paccayo ca. Cakkhudvāre cakkhupasādo ceva rūpārammaṇañca rūpaṁ, sampayuttā tayo khandhā nāmaṁ. Taṁ nāmarūpaṁ cakkhuviññāṇassa paññāpanāya hetu ceva paccayo ca. Es'eva nayo sesaviññāṇesu.

87. **Kathaṁ pana bhante**ti idaṁ kittakena nu khoti vaṭṭaṁ pucchanto evamāha. **Sakkāyadiṭṭhi na hotī**ti idaṁ vivaṭṭaṁ pucchanto evamāha.

1. Anasipupphavaṇṇo (Sī), apītapupphavaṇṇo (Ka)
2. Abhi 1. 274piṭṭhe.
3. Saṁ 2. 291 piṭṭhe.

ပတ္ထေတိ။ သစေ ကာဠော ဟောတုကာမော၊ နီလုပ္ပလဝဏ္ဏော ဝါ အဉ္ဇနဝဏ္ဏော ဝါ အတသီပုပ္ဖဝဏ္ဏော[၁] ဝါ သိယန္တိ ပတ္ထေတိ။ **ဧဝံဝေဒနော**တိ ကုသလဝေဒနော ဝါ သုခဝေဒနော ဝါ သိယန္တိ ပတ္ထေတိ။ သညာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ယသ္မာ ပန အတီတေ ပတ္ထနာ နာမ နတ္ထိ၊ ပတ္ထေန္တေနာပိ စ န သက္ကာ တံ လဒ္ဓုံ၊ ပစ္စုပ္ပန္နေပိ န ဟောတိ၊ န ဟိ ဩဒါတော ကာဠဘာဝံ ပတ္ထေတွာ ပစ္စုပ္ပန္နေ ကာဠော ဟောတိ၊ န ကာဠော ဝါ ဩဒါတော၊ ဒီဃော ဝါ ရဿော၊ ရဿော ဝါ ဒီဃော၊ ဒါနံ ပန ဒတွာ သီလံ ဝါ သမာဒိယိတွာ "အနာဂတေ ခတ္တိယော ဝါ ဟောမိ ဗြာဟ္မဏော ဝါ"တိ ပတ္ထေန္တဿ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈတိ။ တသ္မာ အနာဂတမေဝ ဂဟိတံ။

ခန္ဓာဓိဝစနန္တိ ခန္ဓာနံ ခန္ဓပဏ္ဏတ္တိ ကိတ္တကေန ဟောတီတိ ပုစ္ဆတိ။

မဟာဘူတာ ဟေတူတိ "တယော ကုသလဟေတူ"တိအာဒီသု[၂] ဟိ ဟေတုဟေတု ဝုတ္တော။ အဝိဇ္ဇာ ပုညာဘိသင်္ခါရာဒီနံ သာဓာရဏတ္တာ သာဓာရဏဟေတု။ ကုသလာကုသလံ အတ္တနော အတ္တနော ဝိပါကဒါနေ ဥတ္တမဟေတု။ ဣဓ ပစ္စယဟေတု အဓိပ္ပေတော။ တတ္ထ ပထဝီဓာတု မဟာဘူတံ ဣတရေသံ တိဏ္ဏံ ဘူတာနံ ဥပါဒါရူပဿ စ ပညာပနာယ ဒဿနတ္ထာယ ဟေတု စေဝ ပစ္စယော စ။ ဧဝံ သေသေသုပိ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဖဿောတိ "ဖုဋ္ဌော ဘိက္ခဝေ ဝေဒေတိ၊ ဖုဋ္ဌော သဉ္ဇာနာတိ၊ ဖုဋ္ဌော စေတေတီ"တိ[၃] ဝစနတော ဖဿော တိဏ္ဏံ ခန္ဓာနံ ပညာပနာယ ဟေတု စေဝ ပစ္စယော စ။ **ဝိညာဏက္ခန္ဓဿာ**တိ ဧတ္ထ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏေန တာဝ သဒ္ဓိံ ဂဗ္ဘသေယျကာနံ ဥပရိမပရိစ္ဆေဒေန သမတိံသ ရူပါနိ သမ္ပယုတ္တာ စ တယော ခန္ဓာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တံ နာမရူပံ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏဿ ပညာပနာယ ဟေတု စေဝ ပစ္စယော စ။ စက္ခုဒွါရေ စက္ခုပသာဒော စေဝ ရူပါရမ္မဏဉ္စ ရူပံ၊ သမ္ပယုတ္တာ တယော ခန္ဓာ နာမံ။ တံ နာမရူပံ စက္ခုဝိညာဏဿ ပညာပနာယ ဟေတု စေဝ ပစ္စယော စ။ ဧသေဝ နယော သေသဝိညာဏေသု။

၈၇။ **ကထံ ပန ဘန္တေ**တိ ဣဒံ ကိတ္တကေန နု ခေါတိ ဝဋ္ဋံ ပုစ္ဆန္တော ဧဝမာဟ။ **သက္ကာယဒိဋ္ဌိ န ဟောတီ**တိ ဣဒံ ဝိဝဋ္ဋံ ပုစ္ဆန္တော ဧဝမာဟ။

၁-အနသိပုပ္ဖဝဏ္ဏော (သီ)၊ အပီတပုပ္ဖဝဏ္ဏော (က)
၂-အဘိ ၁-၂၇၄-ပိဋ္ဌေ။
၃-သံ ၂-၂၉၁-ပိဋ္ဌေ။

88. **Ayaṁ rūpe assādo**ti iminā pariññāpaṭivedho ceva dukkhasaccaṁ ca kathitaṁ. **Ayaṁ rūpe ādīnavo**ti iminā pahānapaṭivedho ceva samudayasaccaṁ ca. **Idaṁ rūpe nissaraṇan**ti iminā sacchikiriyāpaṭivedho ceva nirodhasaccaṁ ca. Ye imesu tīsu ṭhānesu sammādiṭṭhi-ādayo dammā, ayaṁ bhāvanāpaṭivedho maggasaccaṁ. Sesapadesupi es'eva nayo.

89. **Bahiddhā**ti parassa saviññāṇake kāye. **Sabbanimittesū**ti iminā pana anindriyabaddhampi saṅgaṇhāti. "Saviññāṇake kāye"ti vacanena vā attano ca parassa ca kāyo gahitova, bahiddhā ca sabbanimittaggahaṇena anindriyabaddhaṁ gaṇhāti.

90. **Anattakatānī**ti anattani ṭhatvā katāni. **Kamattānaṁ phusissantī**ti katarasmiṁ attani ṭhatvā vipākaṁ dassentīti sassatadassanaṁ okkamanto evamāha. **Taṇhādhipateyyenā**ti taṇhājeṭṭhakena. **Tatra tatrā**ti tesu tesu dhammesu. **Saṭṭhimattānan**ti ime bhikkhū pakatikammaṭṭhānaṁ jahitvā aññaṁ navakammaṭṭhānaṁ sammasantā pallaṅkaṁ abhinditvā tasmiṁ yeva āsane arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Mahāpuṇṇamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Cūḷapuṇṇamasuttavaṇṇanā

91. **Evaṁ me sutan**ti Cūḷapuṇṇamasuttaṁ. Tattha **tuṇhībhūtaṁ tuṇhībhūtan**ti yaṁ yaṁ disaṁ anuviloketi, tattha tattha tuṇhībhūtameva. **Anuviloketvā**ti pañcapasādapaṭimaṇḍitāni akkhīni ummīletvā tato tato viloketvā antamaso hatthakukkuccapādakukkuccānampi abhāvaṁ disvā. **Asappuriso**ti pāpapuriso. **No hetaṁ bhante**ti yasmā andho andhaṁ viya so taṁ jānituṁ na sakkoti, tasmā evamāhaṁsu. Eten'eva nayena ito paresupi vāresu[1] attho veditabbo. **Assaddhasamannāgato**ti pāpadhammasamannāgato. **Asappurisabhattī**ti asappurisasevano.

---

1. Paresupi tīsu ṭhānesu (Syā)

၈၈။ **အယံ ရူပေ အဿာဒေါ**တိ ဣမိနာ ပရိညာပဋိဝေဓော စေဝ ဒုက္ခသစ္စံ စ ကထိတံ။ **အယံ ရူပေ အာဒီနဝေါ**တိ ဣမိနာ ပဟာနပဋိဝေဓော စေဝ သမုဒယသစ္စံ စ။ **ဣဒံ ရူပေ နိဿရဏ**န္တိ ဣမိနာ သစ္ဆိကိရိယာပဋိဝေဓော စေဝ နိရောဓသစ္စံ စ။ ယေ ဣမေသု တီသု ဌာနေသု သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒယော ဓမ္မာ၊ အယံ ဘာဝနာပဋိဝေဓော မဂ္ဂသစ္စံ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၈၉။ **ဗဟိဒ္ဓါ**တိ ပရဿ သဝိညာဏကေ ကာယေ။ **သဗ္ဗနိမိတ္တေသူ**တိ ဣမိနာ ပန အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓမ္ပိ သင်္ဂဏှာတိ။ “သဝိညာဏကေ ကာယေ”တိ ဝစနေန ဝါ အတ္တနော စ ပရဿ စ ကာယော ဂဟိတောဝ၊ ဗဟိဒ္ဓါ စ သဗ္ဗနိမိတ္တဂ္ဂဟဏေန အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓံ ဂဏှာတိ။

၉၀။ **အနတ္တကတာနီ**တိ အနတ္တနိ ဌတွာ ကတာနိ။ **ကမတ္တာနံ ဖုသိဿန္တီ**တိ ကတရသ္မိံ အတ္တနိ ဌတွာ ဝိပါကံ ဒဿေန္တီတိ သဿတဒဿနံ ဩက္ကမန္တော ဧဝမာဟ။ **တဏှာဓိပတေယျေနာ**တိ တဏှာဇေဋ္ဌကေန။ **တတြ တတြာ**တိ တေသု တေသု ဓမ္မေသု။ **သဋ္ဌိမတ္တာန**န္တိ ဣမေ ဘိက္ခူ ပကတိကမ္မဋ္ဌာနံ ဇဟိတွာ အညံ နဝကမ္မဋ္ဌာနံ သမ္မသန္တာ ပလ္လင်္ကံ အဘိန္ဒိတွာ တသ္မိံယေဝ အာသနေ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

မဟာပုဏ္ဏမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-စူဠပုဏ္ဏမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၁။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ စူဠပုဏ္ဏမသုတ္တံ။ တတ္ထ **တုဏှီဘူတံ တုဏှီဘူတ**န္တိ ယံ ယံ ဒိသံ အနုဝိလောကေတိ၊ တတ္ထ တတ္ထ တုဏှီဘူတမေဝ။ **အနုဝိလောကေတွာ**တိ ပဉ္စပသာဒပဋိမဏ္ဍိတာနိ အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတွာ တတော တတော ဝိလောကေတွာ အန္တမသော ဟတ္ထကုက္ကုစ္စပါဒကုက္ကုစ္စာနမ္ပိ အဘာဝံ ဒိသွာ။ **အသပ္ပုရိသော**တိ ပါပပုရိသော။ **နော ဟေတံ ဘန္တေ**တိ ယသ္မာ အန္ဓော အန္ဓံ ဝိယ သော တံ ဇာနိတုံ န သက္ကောတိ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟံသု။ ဧတေနေဝ နယေန ဣတော ပရေသုပိ ဝါရေသု[1] အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အဿဒ္ဓသမန္နာဂတော**တိ ပါပဓမ္မသမန္နာဂတော။ **အသပ္ပုရိသဘတ္တီ**တိ အသပ္ပုရိသသေဝနော။

၁-ပရေသုပိ တီသု ဌာနေသု (သျာ)

Asappurisacintīti asappurisacintāya cintako[1]. **Asappurisamantī**ti asappurisamantanaṁ mantetā. **Asappurisavāco**ti asappurisavācaṁ bhāsitā. **Asappurisakammanto**ti asappurisakammānaṁ kattā. **Asappurisadiṭṭhī**ti asappurisadiṭṭhiyā samannāgato. **Asappurisadānan**ti asappurisehi dātabbaṁ dānaṁ. **Tyāssa mittā**ti te assa mittā. **Attabyābādhāyapi cetetī**ti pāṇaṁ hanissāmi, adinnaṁ ādiyissāmi, micchā carissāmi, dasa akusalakammapathe samādāya vattissāmīti evaṁ attano dukkhatthāya cinteti. **Parabyābādhāyā**ti yathā asuko asukaṁ pāṇaṁ hanati, asukassa santakaṁ adinnaṁ ādiyati, dasa akusalakammapathe samādāya vattati, evaṁ naṁ āṇāpessāmīti evaṁ parassa dukkhatthāya cinteti. **Ubhayabyābādhāyā**ti ahaṁ asukañca asukañca gahetvā dasa akusalakammapathe samādāya vattissāmīti evaṁ ubhayadukkhatthāya cintetīti.

Attabyābādhāyapi mantetīti-ādīsu ahaṁ dasa akusalakammapathe samādāya vattissāmīti mantento attabyābādhāya manteti nāma. Asukaṁ dasa akusalakammapathe samādapessāmīti mantento parabyābādhāya manteti nāma. Aññena saddhiṁ "mayaṁ ubhopi ekato hutvā dasa akusalakammapathe samādāya vattissāmā"ti mantento ubhayabyābādhāya manteti nāma.

Asakkaccaṁ dānaṁ detīti deyyadhammampi puggalampi na sakkaroti. Deyyadhammaṁ na sakkaroti nāma uttaṇḍulādidosasamannāgataṁ āhāraṁ deti, na pasannaṁ karoti. Puggalaṁ na sakkaroti nāma nisīdanaṭṭhānaṁ asammajjitvā yattha vā tattha vā nisīdāpetvā yaṁ vā taṁ vā ādhārakaṁ ṭhapetvā dānaṁ deti. **Asahatthā**ti attano hatthena na deti, dāsakammakarādīhi dāpeti. **Acittīkatvā**ti heṭṭhā vuttanayena deyyadhammepi puggalepi na cittīkāraṁ katvā deti. **Apaviddhan**ti chaḍḍetukāmo hutvā vammike uragaṁ[2] pakkhipanto viya deti. **Anāgamanadiṭṭhiko**ti no phalapāṭikaṅkhī hutvā deti.

---

1. Cintitā (Syā), cintiko (Ka)   2. Vammike rogaṁ (Ka), vammike godhaṁ (Syā)

အသပ္ပုရိသစိန္တီတိ အသပ္ပုရိသစိန္တာယ စိန္တကော[၁]။ **အသပ္ပုရိသမန္တီ**တိ အသပ္ပုရိသမန္တနံ မန္တေတာ။ **အသပ္ပုရိသဝါစော**တိ အသပ္ပုရိသဝါစံ ဘာသိတာ။ **အသပ္ပုရိသကမ္မန္တော**တိ အသပ္ပုရိသကမ္မာနံ ကတ္တာ။ **အသပ္ပုရိသဒိဋ္ဌီ**တိ အသပ္ပုရိသဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော။ **အသပ္ပုရိသဒါနန္တိ** အသပ္ပုရိသေဟိ ဒါတဗ္ဗံ ဒါနံ။ **တျာဿ မိတ္တာ**တိ တေ အဿ မိတ္တာ။ **အတ္တဗျာဗာဓာယပိ စေတေတီ**တိ ပါဏံ ဟနိဿာမိ၊ အဒိန္နံ အာဒိယိဿာမိ၊ မိစ္ဆာ စရိဿာမိ၊ ဒသ အကုသလကမ္မပထေ သမာဒါယ ဝတ္တိဿာမီတိ ဧဝံ အတ္တနော ဒုက္ခတ္ထာယ စိန္တေတိ။ **ပရဗျာဗာဓာယာ**တိ ယထာ အသုကော အသုကံ ပါဏံ ဟနတိ၊ အသုကဿ သန္တကံ အဒိန္နံ အာဒိယတိ၊ ဒသ အကုသလကမ္မပထေ သမာဒါယ ဝတ္တတိ၊ ဧဝံ နံ အာဏာပေဿာမီတိ ဧဝံ ပရဿ ဒုက္ခတ္ထာယ စိန္တေတိ။ **ဥဘယဗျာဗာဓာယာ**တိ အဟံ အသုကဉ္စ အသုကဉ္စ ဂဟေတွာ ဒသ အကုသလကမ္မပထေ သမာဒါယ ဝတ္တိဿာမီတိ ဧဝံ ဥဘယဒုက္ခတ္ထာယ စိန္တေတီတိ။

အတ္တဗျာဗာဓာယပိ မန္တေတီတိအာဒီသု အဟံ ဒသ အကုသလကမ္မပထေ သမာဒါယ ဝတ္တိဿာမီတိ မန္တေန္တော အတ္တဗျာဗာဓာယ မန္တေတိ နာမ။ အသုကံ ဒသ အကုသလကမ္မပထေ သမာဒပေဿာမီတိ မန္တေန္တော ပရဗျာဗာဓာယ မန္တေတိ နာမ။ အညေန သဒ္ဓိံ “မယံ ဥဘောပိ ဧကတော ဟုတွာ ဒသ အကုသလကမ္မပထေ သမာဒါယ ဝတ္တိဿာမာ”တိ မန္တေန္တော ဥဘယဗျာဗာဓာယ မန္တေတိ နာမ။

အသက္ကစ္စံ ဒါနံ ဒေတီတိ ဒေယျဓမ္မမ္ပိ ပုဂ္ဂလမ္ပိ န သက္ကရောတိ။ ဒေယျဓမ္မံ န သက္ကရောတိ နာမ ဥတ္တဏ္ဍုလာဒိဒေါသသမန္နာဂတံ အာဟာရံ ဒေတိ၊ န ပသန္နံ ကရောတိ။ ပုဂ္ဂလံ န သက္ကရောတိ နာမ နိသီဒနဋ္ဌာနံ အသမ္မဇ္ဇိတွာ ယတ္ထ ဝါ တတ္ထ ဝါ နိသီဒါပေတွာ ယံ ဝါ တံ ဝါ အာဓာရကံ ဌပေတွာ ဒါနံ ဒေတိ။ **အသဟတ္ထာ**တိ အတ္တနော ဟတ္ထေန န ဒေတိ၊ ဒါသကမ္မကာရာဒီဟိ ဒါပေတိ။ **အစိတ္တီကတွာ**တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန ဒေယျဓမ္မေပိ ပုဂ္ဂလေပိ န စိတ္တီကာရံ ကတွာ ဒေတိ။ **အပဝိဒ္ဓန္တိ** ဆဍ္ဍေတုကာမော ဟုတွာ ဝမ္မိကေ ဥရဂံ[၂] ပက္ခိပန္တော ဝိယ ဒေတိ။ **အနာဂမနဒိဋ္ဌိကော**တိ နော ဖလပါဋိကင်္ခီ ဟုတွာ ဒေတိ။

၁-စိန္တိတာ (သျာ)၊ စိန္တိကော (က)   ၂-ဝမ္မိကေ ရောဂံ (က)၊ ဝမ္မိကေ ဂေါဓံ (သျာ)

Tattha upapajjatīti na dānaṁ datvā niraye upapajjati. Yaṁ pana tena pāpaladdhikāya micchādassanaṁ gahitaṁ, tāya micchādiṭṭhiyā niraye upapajjati. Sukkapakkho vuttapaṭipakkhanayena veditabbo. **Devamahattatā**ti chakāmāvacaradevā. **Manussamahattatā**ti tiṇṇaṁ kulānaṁ sampatti. Sesaṁ sabbattha uttānameva. Idaṁ pana suttaṁ suddhavaṭṭavasen'eva kathitanti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Cūḷapuṇṇamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paṭhamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

တတ္ထ ဥပပဇ္ဇတီတိ န ဒါနံ ဒတွာ နိရယေ ဥပပဇ္ဇတိ။ ယံ ပန တေန ပါပလဒ္ဓိကာယ မိစ္ဆာဒဿနံ ဂဟိတံ၊ တာယ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ နိရယေ ဥပပဇ္ဇတိ။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဒေဝမဟတ္တတာ**တိ ဆကာမာဝစရဒေဝါ။ **မနုဿမဟတ္တတာ**တိ တိဏ္ဏံ ကုလာနံ သမ္ပတ္တိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ ဣဒံ ပန သုတ္တံ သုဒ္ဓဝဋ္ဋဝသေနေဝ ကထိတန္တိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

စူဠပုဏ္ဏမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပဌမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

2. Anupadavagga

1. Anupadasuttavaṇṇanā

93. **Evaṁ me sutan**ti Anupadasuttaṁ. Tattha **etadavocā**ti etaṁ[1] “paṇḍito”ti-ādinā nayena Dhammasenāpatisāriputtattherassa guṇakathaṁ avoca. Kasmā? Avasesattheresu hi Mahāmoggallānattherassa iddhimāti guṇo pākaṭo, Mahākassapassa dhutavādoti, Anuruddhattherassa dibbacakkhukoti, Upālittherassa vinayadharoti, Revatattherassa jhāyī jhānābhiratoti, Ānandattherassa bahussutoti. Evaṁ tesaṁ tesaṁ therānaṁ te te guṇā pākaṭā, Sāriputtattherassa pana apākaṭā. Kasmā? Paññavato hi guṇā na sakkā akathitā jānituṁ. Iti Bhagavā “Sāriputtassa guṇe kathessāmī”ti sabhāgaparisāya sannipātaṁ āgamesi. Visabhāgapuggalānaṁ hi santike vaṇṇaṁ kathetuṁ na vaṭṭati, te vaṇṇe kathiyamāne avaṇṇameva kathenti. Imasmiṁ pana divase therassa sabhāgaparisā sannipati, tassā sannipatitabhāvaṁ disvā Satthā vaṇṇaṁ kathento imaṁ desanaṁ ārabhi.

Tattha **paṇḍito**ti dhātukusalatā āyatanakusalatā paṭiccasamuppādakusalatā ṭhānāṭṭhānakusalatāti imehi catūhi kāraṇehi paṇḍito. **Mahāpañño**ti-ādīsu mahāpaññādīhi samannāgatoti attho.

Tatridaṁ mahāpaññādīnaṁ nānattaṁ[2]—tattha katamā **mahāpaññā,** mahante sīlakkhandhe pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahante samādhikkhandhe, paññākkhandhe, vimuttikkhandhe, vimuttiñāṇadassanakkhandhe pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahantāni ṭhānāṭṭhānāni, mahantā vihārasamāpattiyo, mahantāni ariyasaccāni, mahante satipaṭṭhāne, sammappadhāne, iddhipāde, mahantāni indriyāni, balāni, bojjhaṅgāni, mahante ariyamagge, mahantāni sāmaññaphalāni, mahantā abhiññāyo, mahantaṁ paramatthaṁ nibbānaṁ pariggaṇhātīti mahāpaññā.

1. Evaṁ (Ka)
2. Khu 9. 371 piṭṭhādīsu.

၂-အနုပဒဝဂ္ဂ

၁-အနုပဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၃။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ အနုပဒသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဧတဒဝေါစာ**တိ ဧတံ[၁] “ပဏ္ဍိတော”တိအာဒိနာ နယေန ဓမ္မသေနာပတိသာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ဂုဏကထံ အဝေါစ။ ကသ္မာ? အဝသေသတ္ထေရေသု ဟိ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဿ ဣဒ္ဓိမာတိ ဂုဏော ပါကဋော၊ မဟာကဿပဿ ဓုတဝါဒေါတိ၊ အနုရုဒ္ဓတ္ထေရဿ ဒိဗ္ဗစက္ခုကောတိ၊ ဥပါလိတ္ထေရဿ ဝိနယဓရောတိ၊ ရေဝတတ္ထေရဿ ဈာယီ ဈာနာဘိရတောတိ၊ အာနန္ဒတ္ထေရဿ ဗဟုဿုတောတိ။ ဧဝံ တေသံ တေသံ ထေရာနံ တေ တေ ဂုဏာ ပါကဋာ၊ သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ပန အပါကဋာ။ ကသ္မာ? ပညဝတော ဟိ ဂုဏာ န သက္ကာ အကထိတာ ဇာနိတုံ။ ဣတိ ဘဂဝါ “သာရိပုတ္တဿ ဂုဏေ ကထေဿာမီ”တိ သဘာဂပရိသာယ သန္နိပါတံ အာဂမေသိ။ ဝိသဘာဂပုဂ္ဂလာနံ ဟိ သန္တိကေ ဝဏ္ဏံ ကထေတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ တေ ဝဏ္ဏေ ကထိယမာနေ အဝဏ္ဏမေဝ ကထေန္တိ။ ဣမသ္မိံ ပန ဒိဝသေ ထေရဿ သဘာဂပရိသာ သန္နိပတိ၊ တဿာ သန္နိပတိတဘာဝံ ဒိသွာ သတ္ထာ ဝဏ္ဏံ ကထေန္တော ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။

တတ္ထ **ပဏ္ဍိတော**တိ ဓာတုကုသလတာ အာယတနကုသလတာ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒကုသလတာ ဌာနာဋ္ဌာနကုသလတာတိ ဣမေဟိ စတူဟိ ကာရဏေဟိ ပဏ္ဍိတော။ **မဟာပညော**တိအာဒီသု မဟာပညာဒီဟိ သမန္နာဂတောတိ အတ္ထော။

တတြိဒံ မဟာပညာဒီနံ နာနတ္တံ[၂]—တတ္ထ ကတမာ **မဟာပညာ၊** မဟန္တေ သီလက္ခန္ဓေ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တေ သမာဓိက္ခန္ဓေ၊ ပညာက္ခန္ဓေ၊ ဝိမုတ္တိက္ခန္ဓေ၊ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနက္ခန္ဓေ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တာနိ ဌာနာဋ္ဌာနာနိ၊ မဟန္တာ ဝိဟာရသမာပတ္တိယော၊ မဟန္တာနိ အရိယသစ္စာနိ၊ မဟန္တေ သတိပဋ္ဌာနေ၊ သမ္မပ္ပဓာနေ၊ ဣဒ္ဓိပါဒေ၊ မဟန္တာနိ ဣန္ဒြိယာနိ၊ ဗလာနိ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ၊ မဟန္တေ အရိယမဂ္ဂေ၊ မဟန္တာနိ သာမညဖလာနိ၊ မဟန္တာ အဘိညာယော၊ မဟန္တံ ပရမတ္ထံ နိဗ္ဗာနံ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ။

၁-ဧဝံ (က)
၂-ခု ၉-၃၇၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Katamā **puthupaññā,** puthu nānākhandhesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthu nānādhātūsu, puthu nānā-āyatanesu, puthu nānā-atthesu, puthu nānāpaṭiccasamuppādesu, puthu nānāsuññatamanupalabbhesu, puthu nānā-atthesu, dhammesu, niruttīsu, paṭibhānesu, puthu nānāsīlakkhandhesu, puthu nānāsamādhi, paññā, vimutti, vimuttiñāṇadassanakkhandhesu, puthu nānāṭhānāṭṭhānesu, puthu nānāvihārasamāpattīsu, puthu nānā-ariyasaccesu, puthu nānāsatipaṭṭhānesu, sammappadhānesu, iddhipādesu, indriyesu, balesu, bojjhaṅgesu, puthu nānā-ariyamaggesu, sāmaññaphalesu, abhiññāsu, puthu nānājanasādhāraṇe dhamme samatikkamma paramatthe nibbāne ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā.

Katamā **hāsapaññā**[1], idhekacco hāsabahulo vedabahulo tuṭṭhibahulo pāmojjabahulo sīlaṁ paripūreti, indriyasaṁvaraṁ paripūreti, bhojane mattaññutaṁ, jāgariyānuyogaṁ, sīlakkhandhaṁ, samādhikkhandhaṁ, paññākkhandhaṁ vimuttikkhandhaṁ, vimuttiñāṇadassanakkhandhaṁ paripūretīti hāsapaññā. Hāsabahulo pāmojjabahulo ṭhānāṭṭhānaṁ paṭivijjhati, hāsabahulo vihārasamāpattiyo paripūretīti hāsapaññā, hāsabahulo ariyasaccāni paṭivijjhati. Satipaṭṭhāne, sammappadhāne, iddhipāde, indriyāni, balāni, bojjhaṅgāni, ariyamaggaṁ bhāvetīti hāsapaññā, hāsabahulo sāmaññaphalāni sacchikaroti, abhiññāyo paṭivijjhatīti hāsapaññā, hāsabahulo vedatuṭṭhipāmojjabahulo paramatthaṁ nibbānaṁ sacchikarotīti hāsapaññā.

Katamā **javanapaññā,** yaṁkiñci rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ -pa-. Yaṁ dūre santike vā, sabbaṁ rūpaṁ aniccato khippaṁ javatīti javanapaññā. Dukkhato khippaṁ, anattato khippaṁ javatīti javanapaññā. Yā kāci vedanā -pa-. Yaṁkiñci viññāṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ -pa-. Sabbaṁ viññāṇaṁ aniccato dukkhato anattato khippaṁ javatīti javanapaññā. Cakkhu -pa- jarāmaraṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ aniccato dukkhato anattato khippaṁ javatīti javanapaññā. Rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ aniccaṁ khayaṭṭhena, dukkhaṁ bhayaṭṭhena, anattā asārakaṭṭhenāti tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṁ katvā rūpanirodhe nibbāne khippaṁ javatīti javanapaññā. Vedanā, saññā, saṅkhārā,

---

1. Hāsupaññā (Sī)

ကတမာ **ပုထုပညာ၊** ပုထု နာနာခန္ဓေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထု နာနာဓာတူသု၊ ပုထု နာနာအာယတနေသု၊ ပုထု နာနာအတ္ထေသု၊ ပုထု နာနာပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေသု၊ ပုထု နာနာသုညတမနုပလဗ္ဘေသု၊ ပုထု နာနာအတ္ထေသု၊ ဓမ္မေသု၊ နိရုတ္တီသု၊ ပဋိဘာနေသု၊ ပုထု နာနာသီလက္ခန္ဓေသု၊ ပုထု နာနာသမာဓိ၊ ပညာ၊ ဝိမုတ္တိ၊ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနက္ခန္ဓေသု၊ ပုထု နာနာဌာနာဋ္ဌာနေသု၊ ပုထု နာနာဝိဟာရသမာပတ္တီသု၊ ပုထု နာနာအရိယသစ္စေသု၊ ပုထု နာနာသတိပဋ္ဌာနေသု၊ သမ္မပ္ပဓာနေသု၊ ဣဒ္ဓိပါဒေသု၊ ဣန္ဒြိယေသု၊ ဗလေသု၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂေသု၊ ပုထု နာနာအရိယမဂ္ဂေသု၊ သာမညဖလေသု၊ အဘိညာသု၊ ပုထု နာနာဇနသာဓာရဏေ ဓမ္မေ သမတိက္ကမ္မ ပရမတ္ထေ နိဗ္ဗာနေ ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ။

ကတမာ **ဟာသပညာ**[၁]၊ ဣဓေကစ္စော ဟာသဗဟုလော ဝေဒဗဟုလော တုဋ္ဌိဗဟုလော ပါမောဇ္ဇဗဟုလော သီလံ ပရိပူရေတိ၊ ဣန္ဒြိယသံဝရံ ပရိပူရေတိ၊ ဘောဇနေ မတ္တညုတံ၊ ဇာဂရိယာနုယောဂံ၊ သီလက္ခန္ဓံ၊ သမာဓိက္ခန္ဓံ၊ ပညာက္ခန္ဓံ၊ ဝိမုတ္တိက္ခန္ဓံ၊ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနက္ခန္ဓံ ပရိပူရေတီတိ ဟာသပညာ။ ဟာသဗဟုလော ပါမောဇ္ဇဗဟုလော ဌာနာဋ္ဌာနံ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ ဟာသဗဟုလော ဝိဟာရသမာပတ္တိယော ပရိပူရေတီတိ ဟာသပညာ၊ ဟာသဗဟုလော အရိယသစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ သတိပဋ္ဌာနေ၊ သမ္မပ္ပဓာနေ၊ ဣဒ္ဓိပါဒေ၊ ဣန္ဒြိယာနိ၊ ဗလာနိ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ၊ အရိယမဂ္ဂံ ဘာဝေတီတိ ဟာသပညာ၊ ဟာသဗဟုလော သာမညဖလာနိ သစ္ဆိကရောတိ၊ အဘိညာယော ပဋိဝိဇ္ဈတီတိ ဟာသပညာ၊ ဟာသဗဟုလော ဝေဒတုဋ္ဌိပါမောဇ္ဇဗဟုလော ပရမတ္ထံ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကရောတီတိ ဟာသပညာ။

ကတမာ **ဇဝနပညာ၊** ယံကိဉ္စိ ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ။ပ။ ယံ ဒူရေ သန္တိကေ ဝါ၊ သဗ္ဗံ ရူပံ အနိစ္စတော ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ။ ဒုက္ခတော ခိပ္ပံ၊ အနတ္တတော ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ။ ယာ ကာစိ ဝေဒနာ။ပ။ ယံကိဉ္စိ ဝိညာဏံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ။ပ။ သဗ္ဗံ ဝိညာဏံ အနိစ္စတော ဒုက္ခတော အနတ္တတော ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ။ စက္ခု။ပ။ ဇရာမရဏံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အနိစ္စတော ဒုက္ခတော အနတ္တတော ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ။ ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန၊ ဒုက္ခံ ဘယဋ္ဌေန၊ အနတ္တာ အသာရကဋ္ဌေနာတိ တုလယိတွာ တီရယိတွာ ဝိဘာဝယိတွာ ဝိဘူတံ ကတွာ ရူပနိရောဓေ နိဗ္ဗာနေ ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ။ ဝေဒနာ၊ သညာ၊ သင်္ခါရာ၊

၁-ဟာသုပညာ (သီ)

viññāṇaṁ, cakkhu -pa- jarāmaraṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ aniccaṁ khayaṭṭhena -pa- vibhūtaṁ katvā jarāmaraṇanirodhe nibbāne khippaṁ javatīti javanapaññā. Rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ -pa-. Viññāṇaṁ. Cakkhu -pa- jarāmaraṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ aniccaṁ saṅkhataṁ paṭiccasamuppannaṁ khayadhammaṁ vayadhammaṁ virāgadhammaṁ nirodhadhammanti tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṁ katvā jarāmaraṇanirodhe nibbāne khippaṁ javatīti javanapaññā.

Katamā **tikkhapaññā,** khippaṁ kilese chindatīti tikkhapaññā. Uppannaṁ kāmavitakkaṁ nādhivāseti, uppannaṁ byāpādavitakkaṁ, uppannaṁ vihiṁsāvitakkaṁ, uppannuppanne pāpake akusale dhamme, uppannaṁ rāgaṁ, dosaṁ, mohaṁ, kodhaṁ, upanāhaṁ, makkhaṁ, paḷāsaṁ, issaṁ, macchariyaṁ, māyaṁ, sāṭheyyaṁ, thambhaṁ, sārambhaṁ, mānaṁ, atimānaṁ, madaṁ, pamādaṁ, sabbe kilese, sabbe duccarite, sabbe abhisaṅkhāre, sabbe bhavagāmikamme nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gametīti tikkhapaññā, ekasmiṁ āsane cattāro ariyamaggā, cattāri sāmaññaphalāni, catasso paṭisambhidāyo, cha ca abhiññāyo adhigatā honti sacchikatā passitā paññāyāti tikkhapaññā.

Katamā **nibbedhikapaññā,** idhekacco sabbasaṅkhāresu ubbegabahulo hoti uttāsabahulo ukkaṇṭhanabahulo aratibahulo anabhiratibahulo bahimukho na ramati sabbasaṅkhāresu, anibbiddhapubbaṁ appadālitapubbaṁ lobhakkhandhaṁ nibbijjhati padāletīti nibbedhikapaññā. Anibbiddhapubbaṁ appadālitapubbaṁ dosakkhandhaṁ, mohakkhandhaṁ, kodhaṁ, upanāhaṁ -pa- sabbe bhavagāmi kamme nibbijjhati padāletīti nibbedhikapaññā.

Anupadadhammavipassananti samāpattivasena vā jhānaṅgavasena vā anupaṭipāṭiyā dhammavipassanaṁ vipassati, evaṁ vipassanto addhamāsena arahattaṁ patto. Mahāmoggallānatthero pana sattahi divasehi. Evaṁ santepi Sāriputtatthero mahāpaññavantataro. Mahāmoggallānatthero hi sāvakānaṁ sammasanacāraṁ yaṭṭhikoṭiyā uppīḷento viya ekadesameva sammasanto satta divase vāyamitvā arahattaṁ patto. Sāriputtatthero ṭhapetvā Buddhānaṁ Paccekabuddhānañca sammasanacāraṁ sāvakānaṁ sammasanacāraṁ nippadesaṁ sammasi. Evaṁ sammasanto addhamāsaṁ vāyami. Arahattañca kira patvā aññāsi "thapetvā Buddhe ca Paccekabuddhe ca añño sāvako nāma

ဝိညာဏံ၊ စက္ခု။ပ။ ဇရာမရဏံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန။ပ။ ဝိဘူတံ ကတွာ ဇရာမရဏနိရောဓေ နိဗ္ဗာနေ ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ။ ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ။ပ။ ဝိညာဏံ။ စက္ခု။ပ။ ဇရာမရဏံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အနိစ္စံ သင်္ခတံ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နံ ခယဓမ္မံ ဝယဓမ္မံ ဝိရာဂဓမ္မံ နိရောဓဓမ္မန္တိ တုလယိတွာ တီရယိတွာ ဝိဘာဝယိတွာ ဝိဘူတံ ကတွာ ဇရာမရဏနိရောဓေ နိဗ္ဗာနေ ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ။

ကတမာ **တိက္ခပညာ၊** ခိပ္ပံ ကိလေသေ ဆိန္ဒတီတိ တိက္ခပညာ။ ဥပ္ပန္နံ ကာမဝိတက္ကံ နာဓိဝါသေတိ၊ ဥပ္ပန္နံ ဗျာပါဒဝိတက္ကံ၊ ဥပ္ပန္နံ ဝိဟိံသာဝိတက္ကံ၊ ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နေ ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေ၊ ဥပ္ပန္နံ ရာဂံ၊ ဒေါသံ၊ မောဟံ၊ ကောဓံ၊ ဥပနာဟံ၊ မက္ခံ၊ ပဠာသံ၊ ဣဿံ၊ မစ္ဆရိယံ၊ မာယံ၊ သာဌေယျံ၊ ထမ္ဘံ၊ သာရမ္ဘံ၊ မာနံ၊ အတိမာနံ၊ မဒံ၊ ပမာဒံ၊ သဗ္ဗေ ကိလေသေ၊ သဗ္ဗေ ဒုစ္စရိတေ၊ သဗ္ဗေ အဘိသင်္ခါရေ၊ သဗ္ဗေ ဘဝဂါမိကမ္မေ နာဓိဝါသေတိ ပဇဟတိ ဝိနောဒေတိ ဗျန္တီကရောတိ အနဘာဝံ ဂမေတီတိ တိက္ခပညာ၊ ဧကသ္မိံ အာသနေ စတ္တာရော အရိယမဂ္ဂါ, စတ္တာရိ သာမညဖလာနိ, စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါယော, ဆ စ အဘိညာယော အဓိဂတာ ဟောန္တိ သစ္ဆိကတာ ပဿိတာ ပညာယာတိ တိက္ခပညာ။

ကတမာ **နိဗ္ဗေဓိကပညာ၊** ဣဓေကစ္စော သဗ္ဗသင်္ခါရေသု ဥဗ္ဗေဂဗဟုလော ဟောတိ ဥတ္တာသဗဟုလော ဥက္ကဏ္ဌနဗဟုလော အရတိဗဟုလော အနဘိရတိဗဟုလော ဗဟိမုခေါ န ရမတိ သဗ္ဗသင်္ခါရေသု၊ အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗံ အပ္ပဒါလိတပုဗ္ဗံ လောဘက္ခန္ဓံ နိဗ္ဗိဇ္ဈတိ ပဒါလေတီတိ နိဗ္ဗေဓိကပညာ။ အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗံ အပ္ပဒါလိတပုဗ္ဗံ ဒေါသက္ခန္ဓံ၊ မောဟက္ခန္ဓံ၊ ကောဓံ၊ ဥပနာဟံ။ပ။ သဗ္ဗေ ဘဝဂါမိကမ္မေ နိဗ္ဗိဇ္ဈတိ ပဒါလေတီတိ နိဗ္ဗေဓိကပညာ။

အနုပဒဓမ္မဝိပဿနန္တိ သမာပတ္တိဝသေန ဝါ ဈာနင်္ဂဝသေန ဝါ အနုပဋိပါဋိယာ ဓမ္မဝိပဿနံ ဝိပဿတိ၊ ဧဝံ ဝိပဿန္တော အဍ္ဍမာသေန အရဟတ္တံ ပတ္တော။ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရော ပန သတ္တဟိ ဒိဝသေဟိ။ ဧဝံ သန္တေပိ သာရိပုတ္တတ္ထေရော မဟာပညဝန္တတရော။ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရော ဟိ သာဝကာနံ သမ္မသနစာရံ ယဋ္ဌိကောဋိယာ ဥပ္ပီဠေန္တော ဝိယ ဧကဒေသမေဝ သမ္မသန္တော သတ္တ ဒိဝသေ ဝါယမိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော။ သာရိပုတ္တတ္ထေရော ဌပေတွာ ဗုဒ္ဓါနံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနဉ္စ သမ္မသနစာရံ သာဝကာနံ သမ္မသနစာရံ နိပ္ပဒေသံ သမ္မသိ။ ဧဝံ သမ္မသန္တော အဍ္ဍမာသံ ဝါယမိ။ အရဟတ္တဉ္စ ကိရ ပတွာ အညာသိ "ဌပေတွာ ဗုဒ္ဓေ စ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ စ အညော သာဝကော နာမ

paññāya mayā pattabbaṁ pattuṁ samattho nāma na bhavissatī”ti. Yathā hi puriso veḷuyaṭṭhiṁ gaṇhissāmīti mahājaṭaṁ veḷuṁ disvā jaṭaṁ chindantassa papañco bhavissatīti antarena hatthaṁ pavesetvā sampattameva yaṭṭhiṁ mūle ca agge ca chinditvā ādāya pakkameyya, so kiñcāpi paṭhamataraṁ gacchati, yaṭṭhiṁ pana sāraṁ vā ujuṁ vā na labhati. Aparo ca tathārūpameva veṇuṁ disvā “sace sampattaṁ yaṭṭhiṁ gaṇhissāmi, sāraṁ vā ujuṁ vā na labhissāmī”ti kacchaṁ bandhitvā mahantena Satthena veṇujaṭaṁ chinditvā sārā ceva ujū ca yaṭṭhiyo uccinitvā ādāya pakkameyya. Ayaṁ kiñcāpi pacchā gacchati, yaṭṭhiyo pana sārā ceva ujū ca labhati. Evaṁsampadamidaṁ veditabbaṁ imesaṁ dvinnaṁ therānaṁ padhānaṁ[1].

Evaṁ pana addhamāsaṁ vāyamitvā Dhammasenāpati Sāriputtatthero sūkarakhataleṇadvāre bhāgineyyassa Dīghanakhaparibbājakassa Vedanāpariggahasuttante desiyamāne Dasabalaṁ bījayamāno ṭhito desanānusārena ñāṇaṁ pesetvā pabbajitadivasato pannarasame divase sāvakapāramiñāṇassa matthakaṁ patvā sattasaṭṭhi ñāṇāni paṭivijjhitvā soḷasavidhaṁ paññaṁ anuppatto.

Tatridaṁ bhikkhave Sāriputtassa anupadadhammavipassanāyāti yā anupadadhammavipassanaṁ vipassatīti anupadadhammavipassanā vuttā, tatra anupadadhammavipassanāya Sāriputtassa idaṁ hoti. Idāni vattabbaṁ taṁ taṁ vipassanākoṭṭhāsaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

94. **Paṭhame jhāne**ti ye paṭhame jhāne antosamāpattiya ṁ dhammā. **Tyāssā**ti te assa. **Anupadavavatthitā hontī**ti anupaṭipāṭiyā vavatthitā paricchinnā ñātā viditā honti. Kathaṁ? Thero hi te dhamme olokento abhiniropanalakkhaṇo vitakko vattatīti jānāti. Tathā anumajjanalakkhaṇo vicāro, pharaṇalakkhaṇā pīti, sātalakkhaṇaṁ sukhaṁ, avikkhepalakkhaṇā cittekaggatā, phusanalakkhaṇo phasso, vedayitalakkhaṇā vedanā, sañjānanalakkhaṇā saññā, cetayitalakkhaṇā cetanā, vijānanalakkhaṇaṁ viññāṇaṁ, kattukamyatālakkhaṇo chando, adhimokkhalakkhaṇo adhimokkho, paggāhalakkhaṇaṁ

1. Sammasanacārānaṁ (Syā, Ka)

ပညာယ မယာ ပတ္တဗ္ဗံ ပတ္တုံ သမတ္ထော နာမ န ဘဝိဿတီ”တိ။ ယထာ ဟိ ပုရိသော ဝေဠုယဋ္ဌိံ ဂဏှိဿာမီတိ မဟာဇဋံ ဝေဠုံ ဒိသွာ ဇဋံ ဆိန္ဒန္တဿ ပပဉ္စော ဘဝိဿတီတိ အန္တရေန ဟတ္ထံ ပဝေသေတွာ သမ္ပတ္တမေဝ ယဋ္ဌိံ မူလေ စ အဂ္ဂေ စ ဆိန္ဒိတွာ အာဒါယ ပက္ကမေယျ၊ သော ကိဉ္စာပိ ပဌမတရံ ဂစ္ဆတိ၊ ယဋ္ဌိံ ပန သာရံ ဝါ ဥဇုံ ဝါ န လဘတိ။ အပရော စ တထာရူပမေဝ ဝေဏုံ ဒိသွာ “သစေ သမ္ပတ္တံ ယဋ္ဌိံ ဂဏှိဿာမိ၊ သာရံ ဝါ ဥဇုံ ဝါ န လဘိဿာမီ”တိ ကစ္ဆံ ဗန္ဓိတွာ မဟန္တေန သတ္ထေန ဝေဏုဇဋံ ဆိန္ဒိတွာ သာရာ စေဝ ဥဇူ စ ယဋ္ဌိယော ဥစ္စိနိတွာ အာဒါယ ပက္ကမေယျ။ အယံ ကိဉ္စာပိ ပစ္ဆာ ဂစ္ဆတိ၊ ယဋ္ဌိယော ပန သာရာ စေဝ ဥဇူ စ လဘတိ။ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ ဣမေသံ ဒွိန္နံ ထေရာနံ ပဓာနံ[၁]။

ဧဝံ ပန အဍ္ဎမာသံ ဝါယမိတွာ ဓမ္မသေနာပတိ သာရိပုတ္တတ္ထေရော သူကရခတလေဏဒွါရေ ဘာဂိနေယျဿ ဒီဃနခပရိဗ္ဗာဇကဿ ဝေဒနာပရိဂ္ဂဟသုတ္တန္တေ ဒေသိယမာနေ ဒသဗလံ ဗီဇယမာနော ဌိတော ဒေသနာနုသာရေန ဉာဏံ ပေသေတွာ ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော ပန္နရသမေ ဒိဝသေ သာဝကပါရမိဉာဏဿ မတ္ထကံ ပတွာ သတ္တသဋ္ဌိ ဉာဏာနိ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ သောဠသဝိဓံ ပညံ အနုပ္ပတ္တော။

တတြိဒံ ဘိက္ခဝေ သာရိပုတ္တဿ အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာယာတိ ယာ အနုပဒဓမ္မဝိပဿနံ ဝိပဿတီတိ အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာ ဝုတ္တာ၊ တတြ အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာယ သာရိပုတ္တဿ ဣဒံ ဟောတိ။ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗံ တံ တံ ဝိပဿနာကောဋ္ဌာသံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

၉၄။ **ပဌမေ ဈာနေ**တိ ယေ ပဌမေ ဈာနေ အန္တောသမာပတ္တိယံ ဓမ္မာ။ **တျာဿာ**တိ တေ အဿ။ **အနုပဒဝဝတ္ထိတာ ဟောန္တီ**တိ အနုပဋိပါဋိယာ ဝဝတ္ထိတာ ပရိစ္ဆိန္နာ ဉာတာ ဝိဒိတာ ဟောန္တိ။ ကထံ? ထေရော ဟိ တေ ဓမ္မေ ဩလောကေန္တော အဘိနိရောပနလက္ခဏော ဝိတက္ကော ဝတ္တတီတိ ဇာနာတိ။ တထာ အနုမဇ္ဇနလက္ခဏော ဝိစာရော၊ ဖရဏလက္ခဏာ ပီတိ၊ သာတလက္ခဏံ သုခံ၊ အဝိက္ခေပလက္ခဏာ စိတ္တေကဂ္ဂတာ၊ ဖုသနလက္ခဏော ဖဿော၊ ဝေဒယိတလက္ခဏာ ဝေဒနာ၊ သဉ္ဇာနနလက္ခဏာ သညာ၊ စေတယိတလက္ခဏာ စေတနာ၊ ဝိဇာနနလက္ခဏံ ဝိညာဏံ၊ ကတ္တုကမျတာလက္ခဏော ဆန္ဒော၊ အဓိမောက္ခလက္ခဏော အဓိမောက္ခော၊ ပဂ္ဂါဟလက္ခဏံ

၁-သမ္မသနစာရာနံ (သျာ၊ က)

vīriyaṁ, upaṭṭhānalakkhaṇā sati, majjhattalakkhaṇā upekkhā, anunayamanasikāralakkhaṇo manasikāro vattatīti jānāti. Evaṁ jānaṁ abhiniropanaṭṭhena vitakkaṁ sabhāvato vavatthapeti -pa- anunayamanasikāraṭṭhena manasikāraṁ sabhāvabhāvato vavatthapeti. Tena vuttaṁ “tyāssa dhammā anupadavavatthitā hontī”ti.

Viditā uppajjantīti uppajjamānā viditā pākaṭāva hutvā uppajjanti. **Viditā upaṭṭhahantī**ti tiṭṭhamānāpi viditā pākaṭāva hutvā tiṭṭhanti. **Viditā abbhatthaṁ gacchantī**ti nirujjhamānāpi viditā pākaṭāva hutvā nirujjhanti. Ettha pana taṁñāṇatā ceva ñāṇabahutā[1] ca mocetabbā. Yathā hi ten’eva aṅgulaggena taṁ aṅgulaggaṁ na sakkā phusituṁ, evameva ten’eva cittena tassa cittassa uppādo vā ṭhiti vā bhaṅgo vā na sakkā jānitunti. Evaṁ tāva taṁñāṇatā mocetabbā. Yadi pana dve cittāni ekato uppajjeyyuṁ, ekena cittena ekassa uppādo vā ṭhiti vā bhaṅgo vā sakkā bhaveyya jānituṁ. Dve pana phassā vā vedanā vā saññā vā cetanā vā cittāni vā ekato uppajjanakāni nāma n’atthi, ekekameva uppajjati. Evaṁ ñāṇabahutā[2] mocetabbā. Evaṁ sante kathaṁ mahātherassa antosamāpattiyaṁ soḷasa dhammā viditā pākaṭā hontīti. Vatthārammaṇānaṁ pariggahitatāya. Therena hi vatthu ceva ārammaṇañca pariggahitaṁ, tenassa tesaṁ dhammānaṁ uppādaṁ āvajjantassa uppādo pākaṭo hoti, ṭhānaṁ āvajjantassa ṭhānaṁ pākaṭaṁ hoti, bhedaṁ āvajjantassa bhedo pākaṭo hoti. Tena vuttaṁ “viditā uppajjanti viditā upaṭṭhahanti viditā abbhatthaṁ gacchantī”ti. **Ahutvā sambhontī**ti iminā udayaṁ passati. **Hutvā paṭiventī**ti iminā vayaṁ passati.

Anupāyoti rāgavasena anupagamano hutvā. **Anapāyo**ti paṭighavasena anapagato. **Anissito**ti taṇhādiṭṭhinissayehi anissito. **Appaṭibaddho**ti chandarāgena abaddho. **Vippamutto**ti kāmarāgato vippamutto. **Visaṁyutto**ti catūhi yogehi sabbakilesehi vā visaṁyutto. **Vimariyādīkatenā**ti nimmariyādīkatena. **Cetasā**ti evaṁvidhena cittena viharati.

1. Ñāṇabahucittatā (Sī, Ka), ñāṇabahulatā (Syā, I)   2. Bahucittatā (Sī)

ဝီရိယံ၊ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏာ သတိ၊ မဇ္ဈတ္တလက္ခဏာ ဥပေက္ခာ၊ အနုနယမနသိကာရလက္ခဏော မနသိကာရော ဝတ္တတီတိ ဇာနာတိ။ ဧဝံ ဇာနံ အဘိနိရောပနဋ္ဌေန ဝိတက္ကံ သဘာဝတော ဝဝတ္ထပေတိ။ပ။ အနုနယမနသိကာရဋ္ဌေန မနသိကာရံ သဘာဝဘာဝတော ဝဝတ္ထပေတိ။ တေန ဝုတ္တံ “တျာဿ ဓမ္မာ အနုပဒဝဝတ္ထိတာ ဟောန္တီ”တိ။

ဝိဒိတာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဝိဒိတာ ပါကဋာဝ ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ **ဝိဒိတာ ဥပဋ္ဌဟန္တီ**တိ တိဋ္ဌမာနာပိ ဝိဒိတာ ပါကဋာဝ ဟုတွာ တိဋ္ဌန္တိ။ **ဝိဒိတာ အဗ္ဘတ္ထံ ဂစ္ဆန္တီ**တိ နိရုဇ္ဈမာနာပိ ဝိဒိတာ ပါကဋာဝ ဟုတွာ နိရုဇ္ဈန္တိ။ ဧတ္ထ ပန တံဉာဏတာ စေဝ ဉာဏဗဟုတာ[၁] စ မောစေတဗ္ဗာ။ ယထာ ဟိ တေနေဝ အင်္ဂုလဂ္ဂေန တံ အင်္ဂုလဂ္ဂံ န သက္ကာ ဖုသိတုံ၊ ဧဝမေဝ တေနေဝ စိတ္တေန တဿ စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒေါ ဝါ ဌိတိ ဝါ ဘင်္ဂေါ ဝါ န သက္ကာ ဇာနိတုန္တိ။ ဧဝံ တာဝ တံဉာဏတာ မောစေတဗ္ဗာ။ ယဒိ ပန ဒွေ စိတ္တာနိ ဧကတော ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ ဧကေန စိတ္တေန ဧကဿ ဥပ္ပါဒေါ ဝါ ဌိတိ ဝါ ဘင်္ဂေါ ဝါ သက္ကာ ဘဝေယျ ဇာနိတုံ။ ဒွေ ပန ဖဿာ ဝါ ဝေဒနာ ဝါ သညာ ဝါ စေတနာ ဝါ စိတ္တာနိ ဝါ ဧကတော ဥပ္ပဇ္ဇနကာနိ နာမ နတ္ထိ၊ ဧကေကမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဉာဏဗဟုတာ[၂] မောစေတဗ္ဗာ။ ဧဝံ သန္တေ ကထံ မဟာထေရဿ အန္တောသမာပတ္တိယံ သောဠသ ဓမ္မာ ဝိဒိတာ ပါကဋာ ဟောန္တီတိ။ ဝတ္ထာရမ္မဏာနံ ပရိဂ္ဂဟိတတာယ။ ထေရေန ဟိ ဝတ္ထု စေဝ အာရမ္မဏဉ္စ ပရိဂ္ဂဟိတံ၊ တေနဿ တေသံ ဓမ္မာနံ ဥပ္ပါဒံ အာဝဇ္ဇန္တဿ ဥပ္ပါဒေါ ပါကဋော ဟောတိ၊ ဌာနံ အာဝဇ္ဇန္တဿ ဌာနံ ပါကဋံ ဟောတိ၊ ဘေဒံ အာဝဇ္ဇန္တဿ ဘေဒေါ ပါကဋော ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဝိဒိတာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဝိဒိတာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ ဝိဒိတာ အဗ္ဘတ္ထံ ဂစ္ဆန္တီ”တိ။ **အဟုတွာ သမ္ဘောန္တီ**တိ ဣမိနာ ဥဒယံ ပဿတိ။ **ဟုတွာ ပဋိဝေန္တီ**တိ ဣမိနာ ဝယံ ပဿတိ။

အနုပါယောတိ ရာဂဝသေန အနုပဂမနော ဟုတွာ။ **အနပါယော**တိ ပဋိဃဝသေန အနပဂတော။ **အနိဿိတော**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိနိဿယေဟိ အနိဿိတော။ **အပ္ပဋိဗဒ္ဓေါ**တိ ဆန္ဒရာဂေန အဗဒ္ဓေါ။ **ဝိပ္ပမုတ္တော**တိ ကာမရာဂတော ဝိပ္ပမုတ္တော။ **ဝိသံယုတ္တော**တိ စတူဟိ ယောဂေဟိ သဗ္ဗကိလေသေဟိ ဝါ ဝိသံယုတ္တော။ **ဝိမရိယာဒီကတေနာ**တိ နိမ္မရိယာဒီကတေန။ **စေတသာ**တိ ဧဝံဝိဓေန စိတ္တေန ဝိဟရတိ။

၁-ဉာဏဗဟုစိတ္တတာ (သီ၊ က)၊ ဉာဏဗဟုလတာ (သျာ၊ ဣ)   ၂-ဗဟုစိတ္တတာ (သီ)

Tattha dve mariyādā kilesamariyādā ca ārammaṇamariyādā ca. Sace hissa antosamāpattiyaṁ pavatte soḷasa dhamme ārabbha rāgādayo uppajjeyyuṁ, kilesamariyādā tena[1] katā[2] bhaveyya, tesu panassa ekopi na uppannoti kilesamariyādā n'atthi. Sace panassa antosamāpattiyaṁ pavatte soḷasa dhamme āvajjantassa ekacce āpāthaṁ nāgaccheyyuṁ[3]. Evamassa ārammaṇamariyādā bhaveyyuṁ[4]. Te panassa soḷasa dhamme āvajjantassa āpāthaṁ anāgatadhammo nāma natthīti ārammaṇamariyādāpi n'atthi.

Aparāpi dve mariyādā vikkhambhanamariyādā ca samucchedamariyādā ca. Tāsu samucchedamariyādā upari āgamissati, imasmiṁ pana ṭhāne vikkhambhanamariyādā adhippetā. Tassa vikkhambhi tapaccanīkattā natthīti vimariyādikatena cetasā viharati.

Uttari nissaraṇanti ito uttari nissaraṇaṁ. Aññesu ca suttesu "uttari nissaraṇan"ti nibbānaṁ vuttaṁ, idha pana anantaro viseso adhippetoti veditabbo. **Tabbahulīkārā**ti tassa pajānanassa bahulīkaraṇena. **Atthitvevassa hotī**ti tassa therassa atthīti yeva daḷhataraṁ hoti. Iminā nayena sesavāresupi attho veditabbo.

Dutiyavāre pana sampasādanaṭṭhena **sampasādo.** Sabhāvato vavatthapeti.

Catutthavāre **upekkhā**ti sukhaṭṭhāne vedanupekkhāva. **Passaddhattā cetaso anābhogo**ti yo so "yadeva tattha sukhan"ti cetaso ābhogo, etenetaṁ oḷārikamakkhāyatīti evaṁ passaddhattā cetaso anābhogo vutto, tassa abhāvāti attho. **Satipārisuddhī**ti parisuddhāsati yeva. **Upekkhāpi** pārisuddhi-upekkhā.

95. **Sato vuṭṭhahatī**ti satiyā samannāgato ñāṇena sampajāno hutvā vuṭṭhāti. **Te dhamme samanupassatī**ti yasmā n'evasaññānāsaññāyatane Buddhānaṁ yeva anupadadhammavipassanā hoti, na sāvakānaṁ, tasmā ettha kalāpavipassanaṁ dassento evamāha.

1. Kilesamariyādena (Sī, Syā, Ka)
2. Etaṁ (Syā, Ka)
3. Āgaccheyyuṁ (Syā, Ka)
4. Bhaveyya (?)

တတ္ထ ဒွေ မရိယာဒါ ကိလေသမရိယာဒါ စ အာရမ္မဏမရိယာဒါ စ။ သစေ ဟိဿ အန္တောသမာပတ္တိယံ ပဝတ္တေ သောဠသ ဓမ္မေ အာရဗ္ဘ ရာဂါဒယော ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ ကိလေသမရိယာဒါ တေန[၁] ကတာ[၂] ဘဝေယျ၊ တေသု ပနဿ ဧကောပိ န ဥပ္ပန္နောတိ ကိလေသမရိယာဒါ နတ္ထိ။ သစေ ပနဿ အန္တောသမာပတ္တိယံ ပဝတ္တေ သောဠသ ဓမ္မေ အာဝဇ္ဇန္တဿ ဧကစ္စေ အာပါထံ နာဂစ္ဆေယျုံ[၃]။ ဧဝမဿ အာရမ္မဏမရိယာဒါ ဘဝေယျုံ[၄]။ တေ ပနဿ သောဠသ ဓမ္မေ အာဝဇ္ဇန္တဿ အာပါထံ အနာဂတဓမ္မော နာမ နတ္ထီတိ အာရမ္မဏမရိယာဒါပိ နတ္ထိ။

အပရာပိ ဒွေ မရိယာဒါ ဝိက္ခမ္ဘနမရိယာဒါ စ သမုစ္ဆေဒမရိယာဒါ စ။ တာသု သမုစ္ဆေဒမရိယာဒါ ဥပရိ အာဂမိဿတိ၊ ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ ဝိက္ခမ္ဘနမရိယာဒါ အဓိပ္ပေတာ။ တဿ ဝိက္ခမ္ဘိ တပစ္စနီကတ္တာ နတ္ထီတိ ဝိမရိယာဒိကတေန စေတသာ ဝိဟရတိ။

ဥတ္တရိ နိဿရဏန္တိ ဣတော ဥတ္တရိ နိဿရဏံ။ အညေသု စ သုတ္တေသု "ဥတ္တရိ နိဿရဏ"န္တိ နိဗ္ဗာနံ ဝုတ္တံ၊ ဣဓ ပန အနန္တရော ဝိသေသော အဓိပ္ပေတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **တဗ္ဗဟုလီကာရာ**တိ တဿ ပဇာနနဿ ဗဟုလီကရဏေန။ **အတ္ထိတွေဝဿ ဟောတီ**တိ တဿ ထေရဿ အတ္ထီတိယေဝ ဒဠှတရံ ဟောတိ။ ဣမိနာ နယေန သေသဝါရေသုပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဒုတိယဝါရေ ပန သမ္ပသာဒနဋ္ဌေန **သမ္ပသာဒေါ**။ သဘာဝတော ဝဝတ္ထပေတိ။

စတုတ္ထဝါရေ **ဥပေက္ခာ**တိ သုခဋ္ဌာနေ ဝေဒနုပေက္ခာဝ။ **ပဿဒ္ဓတ္တာ စေတသော အနာဘောဂေါ**တိ ယော သော "ယဒေဝ တတ္ထ သုခ"န္တိ စေတသော အာဘောဂေါ၊ ဧတေနေတံ ဩဠာရိကမက္ခာယတီတိ ဧဝံ ပဿဒ္ဓတ္တာ စေတသော အနာဘောဂေါ ဝုတ္တော၊ တဿ အဘာဝါတိ အတ္ထော။ **သတိပါရိသုဒ္ဓီ**တိ ပရိသုဒ္ဓါသတိယေဝ။ **ဥပေက္ခာပိ** ပါရိသုဒ္ဓိဥပေက္ခာ။

၉၅။ **သတော ဝုဋ္ဌဟတီ**တိ သတိယာ သမန္နာဂတော ဉာဏေန သမ္ပဇာနော ဟုတွာ ဝုဋ္ဌာတိ။ **တေ ဓမ္မေ သမနုပဿတီ**တိ ယသ္မာ နေဝသညာနာသညာယတနေ ဗုဒ္ဓါနံယေဝ အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာ ဟောတိ၊ န သာဝကာနံ၊ တသ္မာ ဧတ္ထ ကလာပဝိပဿနံ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။

၁-ကိလေသမရိယာဒေန (သီ၊ သျာ၊ က)
၂-ဧတံ (သျာ၊ က)
၃-အာဂစ္ဆေယျုံ (သျာ၊ က)
၄-ဘဝေယျ (?)

Paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā hontīti maggapaññāya cattāri saccāni disvā cattāro āsavā khīṇā honti. Sāriputtattherassa samathavipassanaṁ yuganaddhaṁ āharitvā arahattaṁ pattavāropi atthi, nirodhasamāpattisamāpannavāropi. Arahattaṁ pattavāro idha gahito, nirodhaṁ pana ciṇṇavasitāya aparāparaṁ samāpajjissatīti vadanti.

Tatthassa yasmiṁ kāle nirodhasamāpatti sīsaṁ hoti, nirodhassa vāro āgacchati, phalasamāpatti gūḷhā hoti. Yasmiṁ kāle phalasamāpatti sīsaṁ hoti, phalasamāpattiyā vāro āgacchati, nirodhasamāpatti gūḷhā hoti. Jambudīpavāsino therā pana vadanti “Sāriputtatthero samathavipassanaṁ yuganaddhaṁ āharitvā anāgāmiphalaṁ sacchikatvā nirodhaṁ samāpajji, nirodhā vuṭṭhāya arahattaṁ patto”ti. **Te dhamme**ti antosamāpattiyaṁ pavatte tisamuṭṭhānikarūpadhamme, heṭṭhā nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyaṁ pavattadhamme vā. Tepi hi imasmiṁ vāre vipassitabbadhammāva, tasmā te vā vipassatīti dassetuṁ idaṁ vuttanti veditabbaṁ.

97. **Vasippatto**ti ciṇṇavasitaṁ patto. **Pāramippatto**ti nipphattiṁ patto. **Oraso**ti-ādīsu thero Bhagavato ure nibbattasaddaṁ sutvā jātoti **oraso,** mukhena pabhāvitaṁ saddaṁ sutvā jātoti **mukhato jāto,** dhammena pana jātattā nimmitattā **dhammajo dhammanimmito,** dhammadāyassa ādiyanato **dhammadāyādo,** āmisadāyassa anādiyanato **no āmisadāyādo**ti veditabbo. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Anupadasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Chabbisodhanasuttavaṇṇanā

98. **Evaṁ me sutan**ti Chabbisodhanasuttaṁ. Tattha **khīṇā jātī**ti-ādīsu ekenāpi padena aññā byākatāva hoti, dvīhipi. Idha pana catūhi padehi aññabyākaraṇaṁ āgataṁ. **Diṭṭhe diṭṭhavāditā**ti-ādīsu

ပညာယ စဿ ဒိသွာ အာသဝါ ပရိက္ခီဏာ ဟောန္တီတိ မဂ္ဂပညာယ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ဒိသွာ စတ္တာရော အာသဝါ ခီဏာ ဟောန္တိ။ သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ သမထဝိပဿနံ ယုဂနဒ္ဓံ အာဟရိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တဝါရောပိ အတ္ထိ, နိရောဓသမာပတ္တိသမာပန္နဝါရောပိ။ အရဟတ္တံ ပတ္တဝါရော ဣဓ ဂဟိတော၊ နိရောဓံ ပန စိဏ္ဏဝသိတာယ အပရာပရံ သမာပဇ္ဇိဿတီတိ ဝဒန္တိ။

တတ္ထဿ ယသ္မိံ ကာလေ နိရောဓသမာပတ္တိ သီသံ ဟောတိ၊ နိရောဓဿ ဝါရော အာဂစ္ဆတိ၊ ဖလသမာပတ္တိ ဂူဠှာ ဟောတိ။ ယသ္မိံ ကာလေ ဖလသမာပတ္တိ သီသံ ဟောတိ၊ ဖလသမာပတ္တိယာ ဝါရော အာဂစ္ဆတိ၊ နိရောဓသမာပတ္တိ ဂူဠှာ ဟောတိ။ ဇမ္ဗုဒီပဝါသိနော ထေရာ ပန ဝဒန္တိ “သာရိပုတ္တတ္ထေရော သမထဝိပဿနံ ယုဂနဒ္ဓံ အာဟရိတွာ အနာဂါမိဖလံ သစ္ဆိကတွာ နိရောဓံ သမာပဇ္ဇိ၊ နိရောဓာ ဝုဋ္ဌာယ အရဟတ္တံ ပတ္တော”တိ။ **တေ ဓမ္မေ**တိ အန္တောသမာပတ္တိယံ ပဝတ္တေ တိသမုဋ္ဌာနိကရူပဓမ္မေ၊ ဟေဋ္ဌာ နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိယံ ပဝတ္တဓမ္မေ ဝါ။ တေပိ ဟိ ဣမသ္မိံ ဝါရေ ဝိပဿိတဗ္ဗဓမ္မာဝ။ တသ္မာ တေ ဝါ ဝိပဿတီတိ ဒဿေတုံ ဣဒံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၉၇။ **ဝသိပ္ပတ္တော**တိ စိဏ္ဏဝသိတံ ပတ္တော။ **ပါရမိပ္ပတ္တော**တိ နိပ္ဖတ္တိံ ပတ္တော။ **ဩရသော**တိအာဒီသု ထေရော ဘဂဝတော ဥရေ နိဗ္ဗတ္တသဒ္ဒံ သုတွာ ဇာတောတိ **ဩရသော၊** မုခေန ပဘာဝိတံ သဒ္ဒံ သုတွာ ဇာတောတိ **မုခတော ဇာတော၊** ဓမ္မေန ပန ဇာတတ္တာ နိမ္မိတတ္တာ **ဓမ္မဇော ဓမ္မနိမ္မိတော၊** ဓမ္မဒါယဿ အာဒိယနတော **ဓမ္မဒါယာဒော၊** အာမိသဒါယဿ အနာဒိယနတော **နော အာမိသဒါယာဒော**တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

အနုပဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဆဗ္ဗိသောဓနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၈။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဆဗ္ဗိသောဓနသုတ္တံ။ တတ္ထ **ခီဏာ ဇာတီတိ**အာဒီသု ဧကေနာပိ ပဒေန အညာ ဗျာကတာဝ ဟောတိ, ဒွီဟိပိ။ ဣဓ ပန စတူဟိ ပဒေဟိ အညဗျာကရဏံ အာဂတံ။ **ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌဝါဒိတာ**တိအာဒီသု

yāya cetanāya diṭṭhe diṭṭhaṁ meti vadati, sā diṭṭhe diṭṭhavāditā nāma. Sesapadesupi es’eva nayo. **Ayamanudhammo**ti ayaṁ sabhāvo. **Abhinanditabban**ti na kevalaṁ abhinanditabbaṁ, parinibbutassa panassa sabbopi khīṇāsavassa sakkāro kātabbo. **Uttariṁ pañho**ti sace panassa veyyākaraṇena asantuṭṭhā hotha, uttarimpi ayaṁ pañho pucchitabboti dasseti. Ito paresupi tīsu vāresu ayameva nayo.

99. **Abalan**ti dubbalaṁ. **Virāgunan**ti vigacchanasabhāvaṁ. **Anassāsikan**ti assāsavirahitaṁ. **Upāyūpādānā**ti taṇhādiṭṭhīnametaṁ adhivacanaṁ. Taṇhādiṭṭhiyo hi tebhūmakadhamme upentīti **upāyā**[1], upādiyantīti **upādānā. Cetaso adhiṭṭhānābhinivesānusayā**tipi tāsaṁ yeva nāmaṁ. Cittaṁ hi taṇhādiṭṭhīhi sakkāyadhammesu tiṭṭhati adhitiṭṭhatīti[2] taṇhādiṭṭhiyo **cetaso adhiṭṭhānā,** tāhi taṁ abhinivisatīti **abhinivesā,** tāhi yeva taṁ anusetīti **anusayā**ti vuccanti. **Khayā virāgā**ti-ādīsu khayena virāgenāti attho. Sabbāni cetāni aññamaññavevacanān’eva.

100. **Pathavīdhātū**ti patiṭṭhānadhātu. **Āpodhātū**ti ābandhanadhātu. **Tejodhātū**ti paripācanadhātu. **Vāyodhātū**ti vitthambhanadhātu. **Ākāsadhātū**ti asamphuṭṭhadhātu. **Viññāṇadhātū**ti vijānanadhātu. **Na attato**[3] **upagacchin**ti ahaṁ attāti attakoṭṭhāsena na upagamiṁ. **Na ca pathavīdhātunissitan**ti pathavīdhātunissitā sesadhātuyo ca upādārūpañca arūpakkhandhā ca. Tepi hi nissitavatthurūpānaṁ pathavīdhātunissitattā ekena pariyāyena pathavīdhātunissitāva. Tasmā “na ca pathavī dhātunissitan”ti vadanto sesarūpārūpadhammepi attato na upagacchinti vadati. Ākāsadhātunissitapade pana avinibbhogavasena sabbampi bhūtupādārūpaṁ **ākāsadhātunissitaṁ** nāma, tathā taṁnissitarūpavatthukā arūpakkhandhā. Evaṁ idhāpi rūpārūpaṁ gahitameva hoti. Viññāṇadhātunissitapade pana sahajātā tayo khandhā cittasamuṭṭhānarūpañca **viññāṇadhātunissitan**ti rūpārūpaṁ gahitameva hoti.

101. **Rūpe cakkhuviññāṇe cakkhuviññāṇaviññātabbesu dhammesū**ti ettha yaṁ atīte cakkhudvārassa āpāthaṁ āgantvā niruddhaṁ, yaṁ ca anāgate

1. Upayā (Ka) 2. Tiṭṭhatīti (Ka) 3. Anattato (Sī, Syā)

ယာယ စေတနာယ ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌံ မေတိ ဝဒတိ၊ သာ ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌဝါဒိတာ နာမ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အယမနုဓမ္မော**တိ အယံ သဘာဝေါ။ **အဘိနန္ဒိတဗ္ဗ**န္တိ န ကေဝလံ အဘိနန္ဒိတဗ္ဗံ၊ ပရိနိဗ္ဗုတဿ ပနဿ သဗ္ဗောပိ ခီဏာသဝဿ သက္ကာရော ကာတဗ္ဗော။ **ဥတ္တရိံ ပဉှော**တိ သစေ ပနဿ ဝေယျာကရဏေန အသန္တုဋ္ဌာ ဟောထ၊ ဥတ္တရိမ္ပိ အယံ ပဉှော ပုစ္ဆိတဗ္ဗောတိ ဒဿေတိ။ ဣတော ပရေသုပိ တီသု ဝါရေသု အယမေဝ နယော။

၉၉။ **အဗလ**န္တိ ဒုဗ္ဗလံ။ **ဝိရာဂုန**န္တိ ဝိဂစ္ဆနသဘာဝံ။ **အနဿာသိက**န္တိ အဿာသဝိရဟိတံ။ **ဥပါယူပါဒါနာ**တိ တဏှာဒိဋ္ဌီနမေတံ အဓိဝစနံ။ တဏှာဒိဋ္ဌိယော ဟိ တေဘူမကဓမ္မေ ဥပေန္တီတိ **ဥပါယာ**[1]၊ ဥပါဒိယန္တီတိ **ဥပါဒါနာ**။ **စေတသော အဓိဋ္ဌာနာဘိနိဝေသာနုသယာ**တိပိ တာသံယေဝ နာမံ။ စိတ္တံ ဟိ တဏှာဒိဋ္ဌီဟိ သက္ကာယဓမ္မေသု တိဋ္ဌတိ အဓိတိဋ္ဌတီတိ[2] တဏှာဒိဋ္ဌိယော **စေတသော အဓိဋ္ဌာနာ**၊ တာဟိ တံ အဘိနိဝိသတီတိ **အဘိနိဝေသာ**၊ တာဟိယေဝ တံ အနုသေတီတိ **အနုသယာ**တိ ဝုစ္စန္တိ။ **ခယာ ဝိရာဂါ**တိအာဒီသု ခယေန ဝိရာဂေနာတိ အတ္ထော။ သဗ္ဗာနိ စေတာနိ အညမညဝေဝစနာနေဝ။

၁၀၀။ **ပထဝီဓာတူ**တိ ပတိဋ္ဌာနဓာတု။ **အာပေါဓာတူ**တိ အာဗန္ဓနဓာတု။ **တေဇောဓာတူ**တိ ပရိပါစနဓာတု။ **ဝါယောဓာတူ**တိ ဝိတ္ထမ္ဘနဓာတု။ **အာကာသဓာတူ**တိ အသမ္ဖုဋ္ဌဓာတု။ **ဝိညာဏဓာတူ**တိ ဝိဇာနနဓာတု။ **န အတ္တတော**[3] **ဥပဂစ္ဆိ**န္တိ အဟံ အတ္တာတိ အတ္တကောဋ္ဌာသေန န ဥပဂမိံ။ **န စ ပထဝီဓာတုနိဿိတ**န္တိ ပထဝီဓာတုနိဿိတာ သေသဓာတုယော စ ဥပါဒါရူပဉ္စ အရူပက္ခန္ဓာ စ။ တေပိ ဟိ နိဿိတဝတ္ထုရူပါနံ ပထဝီဓာတုနိဿိတတ္တာ ဧကေန ပရိယာယေန ပထဝီဓာတုနိဿိတာဝ။ တသ္မာ “န စ ပထဝီဓာတုနိဿိတ”န္တိ ဝဒန္တော သေသရူပါရူပဓမ္မေပိ အတ္တတော န ဥပဂစ္ဆိန္တိ ဝဒတိ။ အာကာသဓာတုနိဿိတပဒေ ပန အဝိနိဗ္ဘောဂဝသေန သဗ္ဗမ္ပိ ဘူတုပါဒါရူပံ **အာကာသဓာတုနိဿိတံ** နာမ၊ တထာ တံနိဿိတရူပဝတ္ထုကာ အရူပက္ခန္ဓာ။ ဧဝံ ဣဓာပိ ရူပါရူပံ ဂဟိတမေဝ ဟောတိ။ ဝိညာဏဓာတုနိဿိတပဒေ ပန သဟဇာတာ တယော ခန္ဓာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဉ္စ **ဝိညာဏဓာတုနိဿိတ**န္တိ ရူပါရူပံ ဂဟိတမေဝ ဟောတိ။

၁၀၁။ **ရူပေ စက္ခုဝိညာဏေ စက္ခုဝိညာဏဝိညာတဗ္ဗေသု ဓမ္မေသူ**တိ ဧတ္ထ ယံ အတီတေ စက္ခုဒွါရဿ အာပါထံ အာဂန္တွာ နိရုဒ္ဓံ၊ ယံ စ အနာဂတေ

၁-ဥပယာ (က) ၂-တိဋ္ဌတီတိ (က) ၃-အနတ္တတော (သီ၊ သျာ)

āpāthaṁ āgantvā nirujjhissati, yampi etarahi āgantvā niruddhaṁ, taṁ sabbaṁ rūpaṁ nāma. Yaṁ pana atītepi āpāthaṁ anāgantvā niruddhaṁ, anāgatepi anāgantvā nirujjhissati, etarahipi anāgantvā niruddhaṁ, taṁ cakkhuviññāṇaviññātabbadhammesu saṅgahitanti vutte Tipiṭakacūḷābhayatthero āha “imasmiṁ ṭhāne dvidhā karotha, upari chandovāre kinti karissatha, nayidaṁ labbhatī”ti. Tasmā tīsu kālesu āpāthaṁ āgataṁ vā anāgataṁ vā sabbampi taṁ rūpameva, cakkhuviññāṇasampayuttā pana tayo khandhā cakkhuviññāṇaviññātabbadhammāti veditabbā. Ayaṁ hettha attho “cakkhuviññāṇena saddhiṁ viññātabbesu dhammesū”ti. **Chando**ti taṇhāchando. **Rāgo**ti sveva rajjanavasena rāgo. **Nandī**ti sveva abhinandanavasena nandī. **Taṇhā**ti sveva taṇhāyanavasena taṇhā. Sesadvāresupi es’eva nayo.

102. **Ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā**ti ettha ahaṅkāro māno, mamaṅkāro taṇhā, sveva mānānusayo. **Āsavānaṁ khayañāṇāyā**ti idaṁ pubbenivāsaṁ dibbacakkhuñca avatvā kasmā vuttaṁ? Bhikkhū lokiyadhammaṁ na pucchanti, lokuttarameva pucchanti, tasmā pucchitapañhaṁ yeva kathento evamāha. Ekavissajjitasuttaṁ nāmetaṁ, chabbisodhanantipissa nāmaṁ. Ettha hi cattāro vohārā pañca khandhā cha dhātuyo cha ajjhattikabāhirāni āyatanāni attano saviññāṇakakāyo paresaṁ saviññāṇakakāyoti ime cha koṭṭhāsā visuddhā, tasmā “Chabbisodhaniyan”ti vuttaṁ. **Parasamuddavāsittherā** pana attano ca parassa ca viññāṇakakāyaṁ ekameva katvā catūhi āhārehi saddhinti cha koṭṭhāse vadanti.

Ime pana cha koṭṭhāsā “kiṁ te adhigataṁ, kinti te adhigataṁ, kadā te adhigataṁ, kattha te adhigataṁ, katame te kilesā pahīnā, katamesaṁ tvaṁ dhammānaṁ lābhī”ti[1] evaṁ vinayaniddesapariyāyena sodhetabbā.

Ettha hi **kiṁ te adhigatan**ti adhigamapucchā, jhānavimokkhādīsu sotāpattimaggādīsu vā kiṁ tayā adhigataṁ. **Kinti te adhigatan**ti upāyapucchā. Ayañhi etthādhippāyo—kiṁ tayā aniccalakkhaṇaṁ dhuraṁ katvā adhigataṁ, dukkhānattalakkhaṇesu aññataraṁ vā, kiṁ vā samādhivasena

1. Vi 1. 117 piṭṭhe.

သစေ “ဣမေ နာမ မေ ကိလေသာ ပဟီနာ”တိ ဝဒတိ၊ တတော “ကတမေသံ တွံ ဓမ္မာနံ လာဘီ”တိ ပုစ္ဆိတဗ္ဗော၊ “ကိံ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဿ၊ ဥဒါဟု သကဒါဂါမိမဂ္ဂါဒီသု အညတရဿာ”တိ။ သဗ္ဗေသံ ဟိ အတ္တနာ အဓိဂတဓမ္မော ပါကဋော ဟောတိ။ သစေ “ဣမေသံ နာမာဟံ ဓမ္မာနံ လာဘီ”တိ ဝဒတိ၊ ဧတ္တာဝတာပိဿ ဝစနံ န သဒ္ဓါတဗ္ဗံ။ ဗဟုဿုတာ ဟိ ဥဂ္ဂဟပရိပုစ္ဆာကုသလာ ဘိက္ခူ ဣမာနိ ဆ ဌာနာနိ သောဓေတုံ သက္ကောန္တိ။ ဣမဿ ဘိက္ခုနော အာဂမနပဋိပဒါ သောဓေတဗ္ဗာ၊ ယဒိ အာဂမနပဋိပဒါ န သုဇ္ဈတိ၊ ‘‘ဣမာယ ပဋိပဒါယ လောကုတ္တရဓမ္မော နာမ န လဗ္ဘတီ’’တိ အပနေတဗ္ဗော။

ယဒိ ပနဿ အာဂမနပဋိပဒါ သုဇ္ဈတိ၊ “ဒီဃရတ္တံ တီသု သိက္ခာသု အပ္ပမတ္တော ဇာဂရိယမနုယုတ္တော စတူသု ပစ္စယေသု အလဂ္ဂော အာကာသေ ပါဏိသမေန စေတသာ ဝိဟရတီ”တိ ပညာယတိ၊ တဿ ဘိက္ခုနော ဗျာကရဏံ ပဋိပဒါယ သဒ္ဓိံ သံသန္ဒတိ သမေတိ။ ‘‘သေယျထာပိ နာမ ဂင်္ဂေါဒကံ ယမုနောဒကေန သဒ္ဓိံ သံသန္ဒတိ သမေတိ၊ ဧဝမေဝ သုပညတ္တာ တေန ဘဂဝတာ သာဝကာနံ နိဗ္ဗာနဂါမိနီ ပဋိပဒါ သံသန္ဒတိ သမေတိ နိဗ္ဗာနံ စ ပဋိပဒါ စာ’’တိ[1] ဝုတ္တသဒိသံ ဟောတိ။

အပိစ ခေါ ဧတ္တကေနာပိ သက္ကာရော န ကာတဗ္ဗော။ ကသ္မာ? ဧကစ္စဿ ဟိ ပုထုဇ္ဇနဿာပိ သတော ခီဏာသဝပဋိပတ္တိသဒိသာ ပဋိပဒါ ဟောတိ။ တသ္မာ သော ဘိက္ခု တေဟိ တေဟိ ဥပါယေဟိ ဥတ္တာသေတဗ္ဗော။ ခီဏာသဝဿ နာမ အသနိယာပိ မတ္ထကေ ပတမာနာယ ဘယံ ဝါ ဆမ္ဘိတတ္တံ ဝါ လောမဟံသော ဝါ န ဟောတိ၊ ပုထုဇ္ဇနဿ အပ္ပမတ္တကေနာပိ ဟောတိ။

တတြိမာနိ ဝတ္ထူနိ—ဒီဃဘာဏကအဘယတ္ထေရော ကိရ ဧကံ ပိဏ္ဍပါတိကံ ပရိဂ္ဂဟေတုံ အသက္ကောန္တော ဒဟရဿ သညံ အဒါသိ၊ သော တံ နှာယမာနံ ကလျာဏီနဒီမုခဒွါရေ နိမုဇ္ဇိတွာ ပါဒေ အဂ္ဂဟေသိ၊ ပိဏ္ဍပါတိကော ကုမ္ဘီ-လောတိ သညာယ မဟာသဒ္ဒမကာသိ၊ တဒါ နံ ပုထုဇ္ဇနောတိ သဉ္ဇာနိံသု။ စန္ဒမုခတိဿရာဇကာလေ ပန မဟာဝိဟာရေ သံဃတ္ထေရော ခီဏာသဝေါ ဒုဗ္ဗလစက္ခုကော ဝိဟာရေယေဝ အစ္ဆိ၊ ရာဇာ ထေရံ ပရိဂ္ဂဏှိဿာမီတိ ဘိက္ခူသု ဘိက္ခာစာရံ ဂတေသု အပ္ပသဒ္ဒေါ ဥပသင်္ကမိတွာ သပ္ပေါ ဝိယ ပါဒေ အဂ္ဂဟေသိ၊ ထေရော သိလာထမ္ဘော ဝိယ နိစ္စလော ဟုတွာ ကော ဧတ္ထာတိ

၁-ဒီ ၂-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ။

abhinivisitvā, udāhu vipassanāvasena, tathā kiṁ rūpe abhinivisitvā, udāhu arūpe, kiṁ vā ajjhattaṁ abhinivisitvā, udāhu bahiddhāti. **Kadā te adhigatan**ti kālapucchā, pubbaṇhamajjhanhikādīsu katarasmiṁ kāleti vuttaṁ hoti.

Kattha te adhigatanti okāsapucchā, kismiṁ okāse, kiṁ rattiṭṭhāne divāṭṭhāne rukkhamūle maṇḍape katarasmiṁ vā vihāreti vuttaṁ hoti. **Katame te kilesā pahīnā**ti pahīnakilese pucchati, kataramaggavajjhā tava kilesā pahīnāti vuttaṁ hoti.

Katamesaṁ tvaṁ dhammānaṁ lābhīti paṭiladdhadhammapucchā, paṭhamamaggādīsu katamesaṁ tvaṁ dhammānaṁ lābhīti vuttaṁ hoti.

Tasmā idāni cepi koci bhikkhu uttarimanussadhammādhigamaṁ byākareyya, na so ettāvatāva sakkātabbo. Imesu pana chasu ṭhānesu sodhanatthaṁ vattabbo "kiṁ te adhigataṁ, kiṁ jhānaṁ udāhu vimokkhādīsu aññataran"ti. Yo hi yena adhigato dhammo, so tassa pākaṭo hoti. Sace "idaṁ nāma me adhigatan"ti vadati, tato "kinti te adhigatan"ti pucchitabbo. Aniccalakkhaṇādīsu kiṁ dhuraṁ katvā, aṭṭhatiṁsāya vā ārammaṇesu rūpārūpa-ajjhattabahiddhādibhedesu vā dhammesu kena mukhena abhinivisitvāti. Yo hi yassābhiniveso, so tassa pākaṭo hoti.

Sace pana "ayaṁ nāma me abhiniveso, evaṁ mayā adhigatan"ti vadati, tato "kadā te adhigatan"ti pucchitabbo, "kiṁ pubbaṇhe, udāhu majjhanhikādīsu aññatarasmiṁ kāle"ti. Sabbesaṁ hi attanā adhigatakālo pākaṭo hoti. Sace "amukasmiṁ nāma me kāle adhigatan"ti vadati, tato "kattha te adhigatan"ti pucchitabbo, "kiṁ divāṭṭhāne, udāhu rattiṭṭhānādīsu aññatarasmiṁ okāse"ti. Sabbesaṁ hi attanā adhigatokāso pākaṭo hoti. Sace "amukasmiṁ nāma me okāse adhigatan"ti vadati, tato "katame te kilesā pahīnā"ti pucchitabbo, "kiṁ paṭhamamaggavajjhā, udāhu dutiyādimaggavajjhā"ti. Sabbesaṁ hi attanā adhigatamaggena pahīnakilesā pākaṭā honti.

အာဟ။ အဟံ ဘန္တေ တိဿောတိ။ သုဂန္ဓံ ဝါယသိ နော တိဿာတိ။ ဧဝံ ခီဏာသဝဿ ဘယံ နာမ နတ္ထီတိ။

ဧကစ္စော ပန ပုထုဇ္ဇနောပိ အတိသူရော ဟောတိ နိဗ္ဘယော။ သော ရာဇနိယေန အာရမ္မဏေန ပရိဂ္ဂဏှိတဗ္ဗော။ ဝသဘရာဇာပိ ဟိ ဧကံ ထေရံ ပရိဂ္ဂဏှမာနော ဃရေ နိသီဒါပေတွာ တဿ သန္တိကေ ဗဒရသာဠဝံ မဒ္ဒမာနော နိသီဒိ[1]၊ မဟာထေရဿ ခေဠော စလိ၊ တတော ထေရဿ ပုထုဇ္ဇနဘာဝေါ အာဝိ-ဘူတော။ ခီဏာသဝဿ ဟိ ရသတဏှာ နာမ သုပ္ပဟီနာ၊ ဒိဗ္ဗေသုပိ ရသေသု နိကန္တိ နာမ န ဟောတိ။ တသ္မာ ဣမေဟိ ဥပါယေဟိ ပရိဂ္ဂဟေတွာ သစဿ ဘယံ ဝါ ဆမ္ဘိတတ္တံ ဝါ လောမဟံသော ဝါ ရသတဏှာ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န တွံ အရဟာတိ အပနေတဗ္ဗော။ သစေ ပန အဘီရု အစ္ဆမ္ဘီ အနုတြာသီ ဟုတွာ သီဟော ဝိယ နိသီဒတိ၊ ဒိဗ္ဗာရမ္မဏေပိ နိကန္တိံ န ဇနေတိ၊ အယံ ဘိက္ခု သမ္ပန္နဝေယျာကရဏော သမန္တာ ရာဇရာဇမဟာမတ္တာဒီဟိ ပေသိတံ သက္ကာရံ အရဟတီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
ဆဗ္ဗိသောဓနသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-သပ္ပုရိသဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၅။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ သပ္ပုရိသဓမ္မသုတ္တံ။ တတ္ထ **သပ္ပုရိသဓမ္မ**န္တိ သပ္ပုရိ-သာနံ ဓမ္မံ။ **အသပ္ပုရိသဓမ္မ**န္တိ ပါပပုရိသာနံ ဓမ္မံ။ ဧဝံ မာတိကံ ဌပေတွာပိ ပုန ယထာ နာမ မဂ္ဂကုသလော ပုရိသော ဝါမံ မုဉ္စိတွာ ဒက္ခိဏံ ဂဏှာတိ။ ပဌမံ မုဉ္စိတဗ္ဗံ ကထေတိ၊ ဧဝံ ပဟာတဗ္ဗံ ဓမ္မံ ပဌမံ ဒေသေန္တော **ကတမော စ ဘိက္ခဝေ အသပ္ပုရိသဓမ္မော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဥစ္စာကုလာ**တိ ခတ္တိယ-ကုလာ ဝါ ဗြာဟ္မဏကုလာ ဝါ။ တေဒေဝ ဟိ ကုလဒွယံ "ဥစ္စာကုလ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ **သော တတ္ထ ပုဗ္ဗော**တိ သော ဘိက္ခု တေသု ဘိက္ခူသု ပူဇာရဟော။ **အန္တရံ ကရိတွာ**တိ အဗ္ဘန္တရံ ကတွာ။

မဟာကုလာတိ ခတ္တိယကုလာ ဝါ ဗြာဟ္မဏကုလာ ဝါ ဝေဿကုလာ ဝါ။ ဣဒမေဝ ဟိ ကုလတ္တယံ "မဟာကုလ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ **မဟာဘောဂကုလာ**တိ

---

[1] ဗဒရသာဠဝံ မဒ္ဒါပေသိ (သျာ၊ က)

Sace "ime nāma me kilesā pahīnā"ti vadati, tato "katamesaṁ tvaṁ dhammānaṁ lābhī"ti pucchitabbo, "kiṁ sotāpattimaggassa, udāhu sakadāgāmimaggādīsu aññatarassā"ti. Sabbesaṁ hi attanā adhigatadhammo pākaṭo hoti. Sace "imesaṁ nāmāhaṁ dhammānaṁ lābhī"ti vadati, ettāvatāpissa vacanaṁ na saddhātabbaṁ. Bahussutā hi uggahaparipucchākusalā bhikkhū imāni cha ṭhānāni sodhetuṁ sakkonti. Imassa bhikkhuno āgamanapaṭipadā sodhetabbā, yadi āgamanapaṭipadā na sujjhati, "imāya paṭipadāya lokuttaradhammā nāma na labbhantī"ti apanetabbo.

Yadi panassa āgamanapaṭipadā sujjhati, "dīgharattaṁ tīsu sikkhāsu appamatto jāgariyamanuyutto catūsu paccayesu alaggo ākāse pāṇisamena cetasā viharatī"ti paññāyati, tassa bhikkhuno byākaraṇaṁ paṭipadāya saddhiṁ saṁsandati sameti. "Seyyathāpi nāma Gaṅgodakaṁ Yamunodakena saddhiṁ saṁsandati sameti, evameva supaññattā tena Bhagavatā sāvakānaṁ nibbānagāminī paṭipadā saṁsandati sameti nibbānaṁ ca paṭipadā cā"ti[1] vuttasadisaṁ hoti.

Api ca kho ettakenāpi sakkāro na kātabbo. Kasmā? Ekaccassa hi puthujjanassāpi sato khīṇāsavapaṭipattisadisā paṭipadā hoti. Tasmā so bhikkhu tehi tehi upāyehi uttāsetabbo. Khīṇāsavassa nāma asaniyāpi matthake patamānāya bhayaṁ vā chambhitattaṁ vā lomahaṁso vā na hoti, puthujjanassa appamattakenāpi hoti.

Tatrimāni vatthūni—Dīghabhāṇaka-abhayatthero kira ekaṁ piṇḍapātikaṁ pariggahetuṁ asakkonto daharassa saññaṁ adāsi, so taṁ nhāyamānaṁ kalyāṇīnadīmukhadvāre nimujjitvā pāde aggahesi, piṇḍapātiko kumbhīloti saññāya mahāsaddamakāsi, tadā naṁ puthujjanoti sañjāniṁsu. Candamukhatissarājakāle pana Mahāvihāre saṁghatthero khīṇāsavo dubbalacakkhuko vihāre yeva acchi, rājā theraṁ pariggaṇhissāmīti bhikkhūsu bhikkhācāraṁ gatesu appasaddo upasaṅkamitvā sappo viya pāde aggahesi, thero silāthambho viya niccalo hutvā ko etthāti

1. Dī 2. 180 piṭṭhe.

မဟန္တေဟိ ဘောဂေဟိ သမန္နာဂတာ ကုလာ။ **ဥဠာရဘောဂကုလာ**တိ ဥဠာရေဟိ ပဏီတေဟိ ဘောဂေဟိ သမန္နာဂတကုလာ။ ဣမသ္မိံ ပဒဒွယေ စတ္တာရိပိ ကုလာနိ လဗ္ဘန္တိ။ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ကုလေ ဇာတော ဟိ ပုညဗလေဟိ မဟာဘောဂေါပိ ဥဠာရဘောဂေါပိ ဟောတိယေဝ။

၁၀၆။ **ယသဿီ**တိ ပရိဝါရသမ္ပန္နော။ **အပ္ပညာတာ**တိ ရတ္တိံ ခိတ္တသရာ ဝိယ သံဃမဇ္ဈာဒီသု န ပညာယန္တိ။ **အပ္ပေသက္ခာ**တိ အပ္ပပရိဝါရာ။

၁၀၇။ **အာရညိကော**တိ သမာဒိန္နအာရညိကဓုတင်္ဂေါ။ သေသဓုတင်္ဂေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣမသ္မိဉ္ဟိ သုတ္တေ ပါဠိယံ နဝေဝ ဓုတင်္ဂါနိ အာဂတာနိ၊ ဝိတ္ထာရေန ပန တေရသ ဟောန္တိ။ တေသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗံ သဗ္ဗာကာရေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဓုတင်္ဂနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တမေဝ။

၁၀၈။ **အတမ္မယတာ**တိ တမ္မယတာ ဝုစ္စတိ တဏှာ၊ နိတ္တဏှာတိ[၁] အတ္ထော။ **အတမ္မယတညေဝ အန္တရံ ကရိတွာ**တိ နိတ္တဏှတံယေဝ ကာရဏံ ကတွာ အဗ္ဘန္တရံ ဝါ ကတွာ၊ စိတ္တေ ဥပ္ပါဒေတွာတိ အတ္ထော။

နိရောဓဝါရေ ယသ္မာ အနာဂါမိခီဏာသဝါဝ တံ သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ပုထုဇ္ဇနဿ သာ နတ္ထိ၊ တသ္မာ အသပ္ပုရိသဝါရော ပရိဟီနော။ **န ကိဉ္စိ မညတီ**တိ ကဉ္စိ ပုဂ္ဂလံ တီဟိ မညနာဟိ န မညတိ။ **န ကုဟိဉ္စိ မညတီ**တိ ကိသ္မိဉ္စိ ဩကာသေ န မညတိ။ **န ကေနစိ မညတီ**တိ ကေနစိ ဝတ္ထုနာပိ တံ ပုဂ္ဂလံ န မညတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
သပ္ပုရိသဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-သေဝိတဗ္ဗာသေဝိတဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၉။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ သေဝိတဗ္ဗာသေဝိတဗ္ဗသုတ္တံ။ တတ္ထ **တဉ္စ အညမညံ ကာယသမာစာရ**န္တိ အညံ သေဝိတဗ္ဗံ ကာယသမာစာရံ, အညံ အသေဝိတဗ္ဗံ ဝဒါမိ၊ သေဝိတဗ္ဗမေဝ ကေနစိ ပရိယာယေန အသေဝိတဗ္ဗန္တိ, အသေဝိတဗ္ဗံ ဝါ သေဝိတဗ္ဗန္တိ စ န ဝဒါမီတိ အတ္ထော။ ဝစီသမာစာရာဒီသု ဧသေဝ နယော။

၁-နိတ္တဏှတာတိ (သီ၊ သျာ)

āha. Ahaṁ bhante tissoti. Sugandhaṁ vāyasi no tissāti. Evaṁ khīṇāsavassa bhayaṁ nāma natthīti.

Ekacco pana puthujjanopi atisūro hoti nibbhayo. So rajanīyena ārammaṇena pariggaṇhitabbo. Vasabharājāpi hi ekaṁ theraṁ pariggaṇhamāno ghare nisīdāpetvā tassa santike badarasāḷavaṁ maddamāno nisīdi[1], mahātherassa kheḷo cali, tato therassa puthujjanabhāvo āvibhūto. Khīṇāsavassa hi rasataṇhā nāma suppahīnā, dibbesupi rasesu nikanti nāma na hoti. Tasmā imehi upāyehi pariggahetvā sacassa bhayaṁ vā chambhitattaṁ vā lomahaṁso vā rasataṇhā vā uppajjati, na tvaṁ arahāti apanetabbo. Sace pana abhīrū acchambhī anutrāsī hutvā sīho viya nisīdati, dibbārammaṇepi nikantiṁ na janeti, ayaṁ bhikkhu sampannaveyyākaraṇo samantā rājarājamahāmattādīhi pesitaṁ sakkāraṁ arahatīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Chabbisodhanasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Sappurisadhammasuttavaṇṇanā

105. **Evaṁ me sutan**ti Sappurisadhammasuttaṁ. Tattha **sappurisadhamman**ti sappurisānaṁ dhammaṁ. **Asappurisadhamman**ti pāpapurisānaṁ dhammaṁ. Evaṁ mātikaṁ ṭhapetvāpi puna yathā nāma maggakusalo puriso vāmaṁ muñcitvā dakkhiṇaṁ gaṇhāti. Paṭhamaṁ muñcitabbaṁ katheti, evaṁ pahātabbaṁ dhammaṁ paṭhamaṁ desento **katamo ca bhikkhave asappurisadhammo**ti-ādimāha. Tattha **uccākulā**ti khattiyakulā vā brāhmaṇakulā vā. Etadeva hi kuladvayaṁ "uccākulan"ti vuccati. **So tattha pujjo**ti so bhikkhu tesu bhikkhūsu pūjāraho. **Antaraṁ karitvā**ti abbhantaraṁ katvā.

Mahākulāti khattiyakulā vā brāhmaṇakulā vā vessakulā vā. Idameva hi kulattayaṁ "mahākulan"ti vuccati. **Mahābhogakulā**ti

1. Badarasāḷavaṁ maddāpesi (Syā, Ka)

ဇာတိ ဘဂဝါ သတ္တဟိ ပဒေဟိ မာတိကံ ဌပေတွာ ဝိတ္ထာရေတော အဝိဘဇိတွာဝ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။ ကသ္မာ ? သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ဩကာသကရဏတ္ထံ။

၁၁၃။ **မနောသမာစာရေ** မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသမ္မာဒိဋ္ဌိယော ဒိဋ္ဌိပဋိလာဘဝသေန ဝိသုံ အင်္ဂံ ဟုတွာ ဌိတာတိ န ဂဟိတာ။

၁၁၄။ **ဝိတ္ထာရပ္ပဘေဒေ** အကမ္မပထပ္ပတ္တာ[1] အဘိဇ္ဈာဒယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၁၅။ သညာပဋိလာဘဝါရေ **အဘိဇ္ဈာသဟဂတာယ သညာယာတိ-** အာဒီနိ ကာမသညာဒီနံ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။

၁၁၇။ **သဗျာဗဇ္ဈန္တိ** သဒုက္ခံ။ **အပရိနိဋ္ဌိတဘာဝါယာ**တိ ဘဝါနံ အပရိနိဋ္ဌိတဘာဝါယ။ ဧတ္ထ စ သဗျာဗဇ္ဈတ္တဘာဝါ နာမ စတ္တာရော ဟောန္တိ။ ပုထုဇ္ဇနောပိ ဟိ ယော တေနတ္တဘာဝေန ဘဝံ ပရိနိဋ္ဌာပေတုံ န သက္ကောတိ၊ တဿ ပဋိသန္ဓိတော ပဋ္ဌာယ အကုသလာ ဓမ္မာ ဝဍ္ဎန္တိ၊ ကုသလာ ဓမ္မာ စ ပရိဟာယန္တိ၊ သဒုက္ခမေဝ အတ္တဘာဝံ အဘိနိဗ္ဗတ္တေတိ နာမ။ တထာ သောတာပန္နသကဒါဂါမိအနာဂါမိနော။ ပုထုဇ္ဇနာဒယော တာဝ ဟောန္တု၊ အနာဂါမီ ကထံ သဗျာဗဇ္ဈံ အတ္တဘာဝံ အဘိနိဗ္ဗတ္တေတိ၊ ကထဉ္စဿ အကုသလာ ဓမ္မာ အဘိဝဍ္ဎန္တိ၊ ကုသလာ ဓမ္မာ ပရိဟာယန္တီတိ။ အနာဂါမီပိ ဟိ သုဒ္ဓါဝါသေ နိဗ္ဗတ္တော ဥယျာနဝိမာနကပ္ပရုက္ခေ ဩလောကေတွာ "အဟော သုခံ အဟော သုခ"န္တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေတိ၊ အနာဂါမိနော ဘဝလောဘော ဘဝတဏှာ အပ္ပဟီနာဝ ဟောန္တိ၊ တဿ အပ္ပဟီနတဏှာတာယ အကုသလာ ဝဍ္ဎန္တိ နာမ၊ ကုသလာ ပရိဟာယန္တိ နာမ၊ သဒုက္ခမေဝ အတ္တဘာဝံ အဘိနိဗ္ဗတ္တေတိ၊ အပရိနိဋ္ဌိတဘဝေါယေဝ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အဗျာဗဇ္ဈန္တိ အဒုက္ခံ။ အယမ္ပိ စတုန္နံ ဇနာနံ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယော ဟိ ပုထုဇ္ဇနောပိ တေနတ္တဘာဝေန ဘဝံ ပရိနိဋ္ဌာပေတုံ သက္ကောတိ၊ ပုန ပဋိသန္ဓိံ န ဂဏှာတိ၊ တဿ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏတော ပဋ္ဌာယ အကုသလာ ပရိဟာယန္တိ၊ ကုသလာယေဝ ဝဍ္ဎန္တိ၊ အဒုက္ခမေဝ အတ္တဘာဝံ နိဗ္ဗတ္တေတိ၊ ပရိနိဋ္ဌိတဘဝေါယေဝ နာမ ဟောတိ။ တထာ သောတာပန္နသကဒါဂါမိအနာဂါမိနော။ သောတာပန္နာဒယော တာဝ ဟောန္တု၊ ပုထုဇ္ဇနော ကထံ အဗျာဗဇ္ဈအတ္တဘာဝံ နိဗ္ဗတ္တေတိ၊ ကထဉ္စဿ အကုသလပရိဟာနိအာဒီနိ ဟောန္တီတိ။ ပုထုဇ္ဇနောပိ ပစ္ဆိမဘဝိကော တေနတ္တဘာဝေန ဘဝံ ပရိနိဋ္ဌာပေတုံ သမတ္ထော ဟောတိ။

၁-ကမ္မပထပတ္တာ (က)

mahantehi bhogehi samannāgatā kulā. **Uḷārabhogakulā**ti uḷārehi paṇītehi bhogehi sampannakulā. Imasmiṁ padadvaye cattāripi kulāni labbhanti. Yattha katthaci kule jāto hi puññabalehi mahābhogopi uḷārabhogopi hoti yeva.

106. **Yasassī**ti parivārasampanno. **Appaññātā**ti rattiṁ khittasarā viya saṁghamajjhādīsu na paññāyanti. **Appesakkhā**ti appaparivārā.

107. **Āraññiko**ti samādinna-āraññikadhutaṅgo. Sesadhutaṅgesupi es'eva nayo. Imasmiñca sutte Pāḷiyaṁ naveva dhutaṅgāni āgatāni, vitthārena panetāni terasa honti. Tesu yaṁ vattabbaṁ, taṁ sabbaṁ sabbākārena Visuddhimagge dhutaṅganiddese vuttameva.

108. **Atammayatā**ti tammayatā vuccati taṇhā, nittaṇhāti[1] attho. **Atammayataññeva antaraṁ karitvā**ti nittaṇhataṁ yeva kāraṇaṁ katvā abbhantaraṁ vā katvā, citte uppādetvāti attho.

Nirodhavāre yasmā anāgāmikhīṇāsavāva taṁ samāpattiṁ samāpajjanti, puthujjanassa sā n'atthi, tasmā asappurisavāro parihīno. **Na kañci maññatī**ti kañci puggalaṁ tīhi maññanāhi na maññati. **Na kuhiñci maññatī**ti kismiñci okāse na maññati. **Na kenaci maññatī**ti kenaci vatthunāpi taṁ puggalaṁ na maññati. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Sappurisadhammasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Sevitabbāsevitabbasuttavaṇṇanā

109. **Evaṁ me sutan**ti Sevitabbāsevitabbasuttaṁ. Tattha **tañca aññamaññaṁ kāyasamācāran**ti aññaṁ sevitabbaṁ kāyasamācāraṁ, aññaṁ asevitabbaṁ vadāmi, sevitabbameva kenaci pariyāyena asevitabbanti, asevitabbaṁ vā sevitabbanti ca na vadāmīti attho. Vacīsamācārādīsu es'eva nayo.

1. Nittaṇhatāti (Sī, Syā)

တဿ အင်္ဂုလိမာလဿ ဝိယ ကေနစ္စနုပါကာသဟဿံ ဃာတေတွာဿာပိ အတ္တဘာဝေ အဗျာဗဇ္ဈောယေဝ နာမ၊ ဘဝံ ပရိနိဋ္ဌာပေတိယေဝ နာမ။ အကုသလမေဝ ဟာယတိ၊ ဝိပဿနမေဝ ဂဗ္ဘံ ဂဏှာပေတိ နာမ။

၁၁၉။ **စက္ခုဝိညေယျန္တိ**အာဒီသု ယသ္မာ ကေစ္စဿ တသ္မိံယေဝ ရူပေ ရာဂါဒယော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ အဘိနန္ဒတိ အဿာဒေတိ၊ အဘိနန္ဒန္တော အဿာ-ဒေန္တော အနယဗျသနံ ပါပုဏာတိ၊ ကေစ္စဿ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ နိဗ္ဗိန္ဒတိ ဝိရဇ္ဇတိ၊ နိဗ္ဗိန္ဒန္တော ဝိရဇ္ဇန္တော နိဗ္ဗုတိံ ပါပုဏာတိ၊ တသ္မာ "တဉ္စ အညမည"န္တိ န ဝုတ္တံ။ သေ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

ဧဝံ ဝိညာတဗ္ဗေန အတ္ထံ အာဇာနေယျုန္တိ ဧတ္ထ ကေ ဘဂဝတော ဣမဿ ဘာသိတဿ အတ္ထံ အာဇာနန္တိ၊ ကေ န အာဇာနန္တီတိ။ ယေ တာဝ ဣမဿ သုတ္တဿ ပါဠိဉ္စ အဋ္ဌကထဉ္စ ဥဂ္ဂဏှိတွာ တက္ကရာ န ဟောန္တိ၊ ယထာဝုတ္တံ အနုလောမပဋိပဒံ န ပဋိပဇ္ဇန္တိ၊ တေ န အာဇာနန္တိ နာမ။ ယေ ပန တက္ကရာ ဟောန္တိ၊ ယထာဝုတ္တံ အနုလောမပဋိပဒံ ပဋိပဇ္ဇန္တိ၊ တေ အာဇာနန္တိ နာမ။ ဧဝံ သန္တေပိ သပဋိသန္ဓိကာနံ တာဝ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ ဟောတု၊ အပ္ပဋိသန္ဓိကာနံ ကထံ ဟောတီတိ။ အပ္ပဋိသန္ဓိကာ အနုပါဒါနာ ဝိယ ဇာတဝေဒါ ပရိနိဗ္ဗာယန္တိ၊ ကပ္ပသတသဟဿာနမ္ပိ[၁] အစ္စယေန တေသံ ပုန ဒုက္ခံ နာမ နတ္ထိ။ ဣတိ ဧကံသေန တေသံယေဝ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ ဟောတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

သေဝိတဗ္ဗာသေဝိတဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ဗဟုဓာတုကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၄။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဗဟုဓာတုကသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဘယာနီ**တိအာဒီသု **ဘယ**န္တိ စိတ္တုတြာသော။ **ဥပဒ္ဒဝေါ**တိ အနေကဂ္ဂတာကာရော။ **ဥပသဂ္ဂေါ**တိ ဥပသဋ္ဌာကာရော[၂] တတ္ထ တတ္ထ လဂ္ဂနာကာရော။ တေသံ ဧဝံ နာနတ္တံ ဝေဒိ-တဗ္ဗံ—ပဗ္ဗတာဒိဝိသမနိဿိတာ စောရာ ဇနပဒဝါသီနံ ပေသေန္တိ "မယံ အသုကဒိဝသေ နာမ တုမှာကံ ဂါမံ ပဟရိဿာမာ"တိ။ တံ ပဝတ္တိံ

၁-ကပ္ပသဟဿမ္ပိ (က)
၂-ဥပသဋ္ဌာကာရော (က)

Iti Bhagavā sattahi padehi mātikaṁ ṭhapetvā vitthārato avibhajitvāva desanaṁ niṭṭhāpesi. Kasmā? Sāriputtattherassa okāsakaraṇatthaṁ.

113. **Manosamācāre** micchādiṭṭhisammādiṭṭhiyo diṭṭhipaṭilābhavasena visuṁ aṅgaṁ hutvā ṭhitāti na gahitā.

114. **Cittuppāde** akammapathappattā[1] abhijjhādayo veditabbā.

115. Saññāpaṭilābhavāre **abhijjhāsahagatāya saññāyā**ti-ādīni kāmasaññādīnaṁ dassanatthaṁ vuttāni.

117. **Sabyābajjhan**ti sadukkhaṁ. **Apariniṭṭhitabhāvāyā**ti bhavānaṁ apariniṭṭhitabhāvāya. Ettha ca sabyābajjhattabhāvā nāma cattāro honti. Puthujjanopi hi yo tenattabhāvena bhavaṁ pariniṭṭhāpetuṁ na sakkoti, tassa paṭisandhito paṭṭhāya akusalā dhammā vaḍḍhanti, kusalā dhammā ca parihāyanti, sadukkhameva attabhāvaṁ abhinibbatteti nāma. Tathā sotāpannasakadāgāmi-anāgāmino. Puthujjanādayo tāva hontu, anāgāmī kathaṁ sabyābajjhaṁ attabhāvaṁ abhinibbatteti, kathañcassa akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyantīti. Anāgāmīpi hi Suddhāvāse nibbatto uyyānavimānakapparukkhe oloketvā "aho sukhaṁ aho sukhan"ti udānaṁ udāneti, anāgāmino bhavalobho bhavataṇhā appahīnāva honti, tassa appahīnataṇhatāya akusalā vaḍḍhanti nāma, kusalā parihāyanti nāma, sadukkhameva attabhāvaṁ abhinibbatteti, apariniṭṭhitabhavo yeva hotīti veditabbo.

Abyābajjhanti adukkhaṁ. Ayampi catunnaṁ janānaṁ vasena veditabbo. Yo hi puthujjanopi tenattabhāvena bhavaṁ pariniṭṭhāpetuṁ sakkoti, puna paṭisandhiṁ na gaṇhāti, tassa paṭisandhiggahaṇato paṭṭhāya akusalā parihāyanti, kusalā yeva vaḍḍhanti, adukkhameva attabhāvaṁ nibbatteti, pariniṭṭhitabhavo yeva nāma hoti. Tathā sotāpannasakadāgāmi-anāgāmino. Sotāpannādayo tāva hontu, puthujjano kathaṁ abyābajjha-attabhāvaṁ nibbatteti, kathañcassa akusalaparihāni-ādīni hontīti. Puthujjanopi pacchimabhaviko tenattabhāvena bhavaṁ pariniṭṭhāpetuṁ samattho hoti.

1. Kammapathapattā (Ka)

သုတကာလတော ပဋ္ဌာယ ဘယံ သန္တာသံ အာပဇ္ဇန္တိ။ အယံ စိတ္တုတြာသော နာမ။ "ဣမေ နော စောရာ ကုပိတာ အနတ္ထမ္ပိ အာဝဟေယျု"န္တိ ဟတ္ထသာရံ ဂဟေတွာ ဒွိပဒစတုပ္ပဒေဟိ သဒ္ဓိံ အရညံ ပဝိသိတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဘူမိယံ နိပဇ္ဇန္တိ၊ ဍံသမကသာဒီဟိ ခဇ္ဇမာနာ ဂုမ္ဗန္တရာနိ ပဝိသန္တိ၊ ခါဏုကဏ္ဋကေ မဒ္ဒန္တိ။ တေသံ ဧဝံ ဝိစရန္တာနံ ဝိက္ခိတ္တဘာဝေါ အနေကဂ္ဂတာကာရော နာမ။ တတော စောရေသု ယထာဝုတ္တေ ဒိဝသေ အနာဂစ္ဆန္တေသု "တုစ္ဆကသာသနံ[၁] တံ ဘဝိဿတိ၊ ဂါမံ ပဝိသိဿာမာ"တိ သပရိက္ခာရာ ဂါမံ ပဝိသန္တိ၊ အထ တေသံ ပဝိဋ္ဌဘာဝံ ဉတွာ ဂါမံ ပရိဝါရေတွာ ဒွါရေ အဂ္ဂိံ ဒတွာ မနုဿေ ဃာတေတွာ စောရာ သဗ္ဗံ ဝိဘဝံ ဝိလုမ္ပေတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ တေသု ဃာတိတာဝသေသာ အဂ္ဂိံ နိဗ္ဗာပေတွာ ကောဋ္ဌစ္ဆာယာဘိတ္တိစ္ဆာယာဒီသု တတ္ထ တတ္ထ လဂ္ဂိတွာ နိသီဒန္တိ နဋ္ဌံ အနုသောစမာနာ၊ အယံ ဥပသဋ္ဌာကာရော လဂ္ဂနာကာရော နာမ။

နဠာဂါရာတိ နဠေဟိ ပရိက္ခိတ္တာ အဂါရာ၊ သေသသမ္ဘာရာ ပနေတ္ထ ရုက္ခမယာ ဟောန္တိ။ တိဏာဂါရေပိ ဧသေဝ နယော။ **ဗာလတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ**တိ ဗာလမေဝ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဗာလော ဟိ အပဏ္ဍိတပုရိသော ရဇ္ဇံ ဝါ ဥပရဇ္ဇံ ဝါ အညံ ဝါ ပန မဟန္တံ ဌာနံ ပတ္ထေန္တော ကတိပယေ အတ္တနာ သဒိသေ ဝိဓဝါပုတ္တေ မဟာဓုတ္တေ ဂဟေတွာ "ဧထ အဟံ တုမှေ ဣဿရေ ကရိဿာမီ"တိ ပဗ္ဗတဂဟနာဒီနိ နိဿာယ အန္တန္တေ ဂါမေ ပဟရန္တော ဒါမရိကဘာဝံ ဇာနာပေတွာ အနုပုဗ္ဗေန နိဂမေပိ ဇနပဒေပိ ပဟရတိ၊ မနုဿာ ဂေဟာနိ ဆဍ္ဍေတွာ ခေမန္တဋ္ဌာနံ ပတ္ထယမာနာ ပက္ကမန္တိ၊ တေ နိဿာယ ဝသန္တာ ဘိက္ခူပိ ဘိက္ခုနိယောပိ အတ္တနော အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနာနိ ပဟာယ ပက္ကမန္တိ။ ဂတဂတဋ္ဌာနေ ဘိက္ခာပိ သေနာသနမ္ပိ ဒုလ္လဘံ ဟောတိ။ ဧဝံ စတုန္နံ ပရိသာနံ ဘယံ အာဂတမေဝ ဟောတိ။ ပဗ္ဗဇိတေသုပိ ဒွေ ဗာလာ ဘိက္ခူ အညမညံ ဝိဝါဒံ ပဋ္ဌပေတွာ စောဒနံ အာရဘန္တိ။ ဣတိ ကောသမ္ဗိဝါသိကာနံ ဝိယ မဟာကလဟော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ စတုန္နံ ပရိသာနံ ဘယံ အာဂတမေဝ ဟောတီတိ ဧဝံ ယာနိ ကာနိစိ ဘယာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သဗ္ဗာနိ တာနိ ဗာလတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

ဧတဒဝေါစာတိ ဘဂဝတာ ဓမ္မဒေသနာ မတ္ထကံ အပါပေတွာဝ နိဋ္ဌာပိတာ၊ ယံနူနာဟံ ဒသဗလံ ပုစ္ဆိတွာ သဗ္ဗညုတညာဏေနေဝဿ ဒေသနာယ ပါရိပူရိံ

၁-တုစ္ဆသာသနံ (သီ)

Tassa Aṅgulimālassa viya ekenūnapāṇasahassaṁ ghātentassāpi attabhāvo abyābajjho yeva nāma, bhavaṁ pariniṭṭhāpeti yeva nāma. Akusalameva hāyati, vipassanameva gabbhaṁ gaṇhāpeti nāma.

119. **Cakkhuviññeyyan**ti-ādīsu yasmā ekaccassa tasmiṁ yeva rūpe rāgādayo uppajjanti, abhinandati assādeti, abhinandanto assādento anayabyasanaṁ pāpuṇāti, ekaccassa nuppajjanti, nibbindati virajjati, nibbindanto virajjanto nibbutiṁ pāpuṇāti, tasmā "tañca aññamaññan"ti na vuttaṁ. Esa nayo sabbattha.

Evaṁ vitthārena atthaṁ ājāneyyunti ettha ke Bhagavato imassa bhāsitassa atthaṁ ājānanti, ke na ājānantīti. Ye tāva imassa suttassa Pāḷiñca aṭṭhakathañca uggaṇhitvā takkarā na honti, yathāvuttaṁ anulomapaṭipadaṁ na paṭipajjanti, te na ājānanti nāma. Ye pana takkarā honti, yathāvuttaṁ anulomapaṭipadaṁ paṭipajjanti, te ājānanti nāma. Evaṁ santepi sapaṭisandhikānaṁ tāva dīgharattaṁ hitāya sukhāya hotu, appaṭisandhikānaṁ kathaṁ hotīti. Appaṭisandhikā anupādānā viya jātavedā parinibbāyanti, kappasatasahassānampi[1] accayena tesaṁ puna dukkhaṁ nāma n'atthi. Iti ekaṁsena tesaṁ yeva dīgharattaṁ hitāya sukhāya hoti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Sevitabbāsevitabbasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Bahudhātukasuttavaṇṇanā

124. **Evaṁ me sutan**ti Bahudhātukasuttaṁ. Tattha **bhayānī**ti-ādīsu **bhayan**ti cittutrāso. **Upaddavo**ti anekaggatākāro. **Upasaggo**ti upasaṭṭhākāro[2] tattha tattha lagganākāro. Tesaṁ evaṁ nānattaṁ veditabbaṁ—pabbatādivisamanissitā corā janapadavāsīnaṁ pesenti "mayaṁ asukadivase nāma tumhākaṁ gāmaṁ paharissāmā"ti. Taṁ pavattiṁ

1. Kappasahassampi (Ka)
2. Upasattākāro (Ka)

ကရေယျုန္တိ စိန္တေတွာ တံ "ကိတ္တာဝတာ နု ခေါ ဘန္တေ"တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။

၁၂၅။ အဋ္ဌာရသသု ဓာတူသု အဍ္ဎေကာဒသဓာတုယော ရူပပရိဂ္ဂဟော၊ အဍ္ဎုဋ္ဌမကဓာတုယော အရူပပရိဂ္ဂဟောတိ ရူပါရူပပရိဂ္ဂဟောဝ ကထိတော။ သဗ္ဗာပိ ခန္ဓဝသေန ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဟောန္တိ။ ပဉ္စပိ ခန္ဓာ ဒုက္ခသစ္စံ၊ တေသံ သမုဋ္ဌာပိကာ တဏှာ သမုဒယသစ္စံ၊ ဥဘိန္နံ အပ္ပဝတ္တိ နိရောဓသစ္စံ၊ နိရောဓပဇာနနာ ပဋိပဒါ မဂ္ဂသစ္စံ။ ဣတိ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနံ ဧကဿ ဘိက္ခုနော နိဂ္ဂမနံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ကထိတံ ဟောတိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရတော ပနေတာ ဓာတုယော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ကထိတာဝ။ **ဇာနာတိ ပဿတီ**တိ သဟ ဝိပဿနာယ မဂ္ဂေါ ဝုတ္တော။

ပထဝီဓာတုအာဒယော သဝိညာဏကကာယံ သုညတော နိဿတ္တတော ဒဿေတုံ ဝုတ္တာ။ တာပိ ပုရိမာဟိ အဋ္ဌာရသဟိ ဓာတူဟိ ပူရေတဗ္ဗာ။ ပူရေန္တေန ဝိညာဏဓာတုတော နီဟရိတွာ ပူရေတဗ္ဗာ။ ဝိညာဏဓာတု ဟေသာ[၁] စက္ခုဝိညာဏာဒိဝသေန ဆဗ္ဗိဓာ ဟောတိ။ တတ္ထ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ ပရိဂ္ဂဟိတာယ တဿာ ဝတ္ထု စက္ခုဓာတု, အာရမ္မဏံ ရူပဓာတူတိ ဒွေ ဓာတုယော ပရိဂ္ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ မနောဝိညာဏဓာတုယာ ပန ပရိဂ္ဂဟိတာယ တဿာ ပုရိမပစ္ဆိမဝသေန မနောဓာတု, အာရမ္မဏဝသေန ဓမ္မဓာတူတိ ဒွေ ဓာတုယော ပရိဂ္ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ။ ဣတိ ဣမာသု အဋ္ဌာရသသု ဓာတူသု အဍ္ဎေကာဒသဓာတုယော ရူပပရိဂ္ဂဟောတိ ပုရိမနယေနေဝ ဣဒမ္ပိ ဧကဿ ဘိက္ခုနော နိဂ္ဂမနံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ကထိတံ ဟောတိ။

သုခဓာတူတိအာဒီသု သုခဉ္စ တံ နိဿတ္တသုညတဋ္ဌေန ဓာတု စာတိ သုခဓာတု။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ ဧတ္ထ စ ပုရိမာ စတဿော ဓာတုယော သပ္ပဋိပက္ခဝသေန ဂဟိတာ၊ ပစ္ဆိမာ ဒွေ သရိက္ခကဝသေန။ အဝိဘူတဘာဝေန ဟိ ဥပေက္ခာဓာတု အဝိဇ္ဇာဓာတုယာ သရိက္ခာ။ ဧတ္ထ စ သုခဒုက္ခဓာတူသု ပရိဂ္ဂဟိတာသု ကာယဝိညာဏဓာတု ပရိဂ္ဂဟိတာဝ ဟောတိ၊ သေသာသု ပရိဂ္ဂဟိတာသု မနောဝိညာဏဓာတု ပရိဂ္ဂဟိတာဝ ဟောတိ။ ဣမာပိ ဆ ဓာတုယော ဟေဋ္ဌာ အဋ္ဌာရသဟိယေဝ ပူရေတဗ္ဗာ။ ပူရေန္တေန ဥပေက္ခာဓာတုတော နီဟရိတွာ ပူရေတဗ္ဗာ။ ဣတိ ဣမာသု အဋ္ဌာရသသု ဓာတူသု အဍ္ဎေကာဒသဓာတုယော

၁-သေသာ (သီ၊ သျာ)

sutakālato paṭṭhāya bhayaṁ santāsaṁ āpajjanti. Ayaṁ cittutrāso nāma. “Idha no corā kupitā anatthampi āvaheyyun”ti hatthasāraṁ gahetvā dvipadacatuppadehi saddhiṁ araññaṁ pavisitvā tattha tattha bhūmiyaṁ nipajjanti, ḍaṁsamakasādīhi khajjamānā gumbantarāni pavisanti, khāṇukaṇṭake maddanti. Tesaṁ evaṁ vicarantānaṁ vikkhittabhāvo anekaggatākāro nāma. Tato coresu yathāvutte divase anāgacchantesu “tucchakasāsanaṁ[1] taṁ bhavissati, gāmaṁ pavisissāmā”ti saparikkhārā gāmaṁ pavisanti, atha tesaṁ paviṭṭhabhāvaṁ ñatvā gāmaṁ parivāretvā dvāre aggiṁ datvā manusse ghātetvā corā sabbaṁ vibhavaṁ vilumpetvā gacchanti. Tesu ghātitāvasesā aggiṁ nibbāpetvā koṭṭhacchāyabhitticchāyādīsu tattha tattha laggitvā nisīdanti naṭṭhaṁ anusocamānā, ayaṁ upasaṭṭhākāro lagganākāro nāma.

Naḷāgārāti naḷehi paricchannā agārā, sesasambhārā panettha rukkhamayā honti. Tiṇāgārepi es’eva nayo. **Bālato uppajjantī**ti bālameva nissāya uppajjanti. Bālo hi apaṇḍitapuriso rajjaṁ vā uparajjaṁ vā aññaṁ vā pana mahantaṁ ṭhānaṁ patthento katipaye attanā sadise vidhavāputte mahādhutte gahetvā “etha ahaṁ tumhe issare karissāmī”ti pabbatagahanādīni nissāya antante gāme paharanto dāmarikabhāvaṁ jānāpetvā anupubbena nigamepi janapadepi paharati, manussā gehāni chaḍḍetvā khemantaṭṭhānaṁ patthayamānā pakkamanti, te nissāya vasantā bhikkhūpi bhikkhuniyopi attano attano vasanaṭṭhānāni pahāya pakkamanti. Gatagataṭṭhāne bhikkhāpi senāsanampi dullabhaṁ hoti. Evaṁ catunnaṁ parisānaṁ bhayaṁ āgatameva hoti. Pabbajitesupi dve bālā bhikkhū aññamaññaṁ vivādaṁ paṭṭhapetvā codanaṁ ārabhanti. Iti Kosambivāsikānaṁ viya mahākalaho uppajjati, catunnaṁ parisānaṁ bhayaṁ āgatameva hotīti evaṁ yāni kānici bhayāni uppajjanti, sabbāni tāni bālato uppajjantīti veditabbāni.

Etadavocāti Bhagavatā dhammadesanā matthakaṁ apāpetvāva niṭṭhāpitā, yaṁnūnāhaṁ Dasabalaṁ pucchitvā sabbaññutaññāṇen’evassa desanāya pāripūriṁ

1. Tucchasāsanaṁ (Sī)

ရူပပရိဂ္ဂဟောတိ ပုရိမနယေနေဝ ဣဒမ္ပိ ဧကဿ ဘိက္ခုနော နိဂ္ဂမနံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ကထိတံ ဟောတိ။

ကာမဓာတုအာဒီနံ ဒွေဓာဝိတက္ကေ[1] ကာမဝိတက္ကာဒီသု ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အဘိဓမ္မေပိ “တတ္ထ ကတမာ ကာမဓာတု၊ ကာမပဋိသံယုတ္တော တက္ကော ဝိတက္ကော”တိအာဒိနာ[2] နယေနေဝ တေသံ ဝိတ္ထာရော အာဂတောယေဝ။ ဣမာပိ ဆ ဓာတုယော ဟေဋ္ဌာ အဋ္ဌာရသဟိယေဝ ပူရေတဗ္ဗာ။ ပူရေန္တေန ကာမဓာတုတော နီဟရိတွာ ပူရေတဗ္ဗာ။ ဣတိ ဣမာသု အဋ္ဌာရသသု ဓာတူသု အဍ္ဎေကာဒသဓာတုယော ရူပပရိဂ္ဂဟောတိ ပုရိမနယေနေဝ ဣဒမ္ပိ ဧကဿ ဘိက္ခုနော နိဂ္ဂမနံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ကထိတံ ဟောတိ။

ကာမဓာတုအာဒီသု ပဉ္စ ကာမာဝစရက္ခန္ဓာ ကာမဓာတု နာမ၊ ပဉ္စ ရူပါဝစရက္ခန္ဓာ ရူပဓာတု နာမ၊ စတ္တာရော အရူပါဝစရက္ခန္ဓာ အရူပဓာတု နာမ။ အဘိဓမ္မေ ပန “တတ္ထ ကတမာ ကာမဓာတု၊ ဟေဋ္ဌတော အဝီစိနိရယံ ပရိယန္တံ ကရိတွာ”တိအာဒိနာ[2] နယေန တေသံ ဝိတ္ထာရော အာဂတောယေဝ။ ဣမာပိ တိဿော ဓာတုယော ဟေဋ္ဌာ အဋ္ဌာရသဟိယေဝ ပူရေတဗ္ဗာ။ ပူရေန္တေန ကာမဓာတုတော နီဟရိတွာ ပူရေတဗ္ဗာ။ ဣတိ ဣမာသု အဋ္ဌာရသသု ဓာတူသု အဍ္ဎေကာဒသဓာတုယော ရူပပရိဂ္ဂဟောတိ ပုရိမနယေနေဝ ဣဒမ္ပိ ဧကဿ ဘိက္ခုနော နိဂ္ဂမနံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ကထိတံ ဟောတိ။

သင်္ခတာတိ ပစ္စယေဟိ သမာဂန္တွာ ကတာ၊ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနမေတံ အဓိဝစနံ။ န သင်္ခတာ **အသင်္ခတာ**။ နိဗ္ဗာနဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဣမာပိ ဒွေ ဓာတုယော ဟေဋ္ဌာ အဋ္ဌာရသဟိယေဝ ပူရေတဗ္ဗာ။ ပူရေန္တေန သင်္ခတဓာတုတော နီဟရိတွာ ပူရေတဗ္ဗာ။ ဣတိ ဣမာသု အဋ္ဌာရသသု ဓာတူသု အဍ္ဎေကာဒသဓာတုယော ရူပပရိဂ္ဂဟောတိ ပုရိမနယေနေဝ ဣဒမ္ပိ ဧကဿ ဘိက္ခုနော နိဂ္ဂမနံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ကထိတံ ဟောတိ။

၁၂၆။ **အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာနီ**တိ အဇ္ဈတ္တိကာနိ စ ဗာဟိရာနိ စ။ ဧတ္ထ ဟိ စက္ခုအာဒီနိ အဇ္ဈတ္တိကာနိ ဆ၊ ရူပါဒီနိ ဗာဟိရာနိ ဆ။ ဣဓာပိ **ဇာနာတိ ပဿတီ**တိ သဟ ဝိပဿနာယ မဂ္ဂေါ ကထိတော။

ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒန္တိအာဒိ မဟာတဏှာသင်္ခယေ[3] ဝိတ္ထာရိတမေဝ။

၁-မ ၁-၁၆၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၈၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၃၁၉-ပိဋ္ဌေ။

kareyyanti cintetvā etaṁ "kittāvatā nu kho bhante"ti-ādivacanaṁ avoca.

125. Aṭṭhārasasu dhātūsu aḍḍhekādasadhātuyo rūpapariggaho, aḍḍhaṭṭhamakadhātuyo arūpapariggahoti rūpārūpapariggahova kathito. Sabbāpi khandhavasena pañcakkhandhā honti. Pañcapi khandhā dukkhasaccaṁ, tesaṁ samuṭṭhāpitā taṇhā samudayasaccaṁ, ubhinnaṁ appavatti nirodhasaccaṁ, nirodhapajānanā paṭipadā maggasaccaṁ. Iti catusaccakammaṭṭhānaṁ ekassa bhikkhuno niggamanaṁ matthakaṁ pāpetvā kathitaṁ hoti. Ayamettha saṅkhepo, vitthārato panetā dhātuyo Visuddhimagge kathitāva. **Jānāti passatī**ti saha vipassanāya maggo vutto.

Pathavīdhātu-ādayo saviññāṇakakāyaṁ suññato nissattato dassetuṁ vuttā. Tāpi purimāhi aṭṭhārasahi dhātūhi pūretabbā. Pūrentena viññāṇadhātuto nīharitvā pūretabbā. Viññāṇadhātu hesā[1] cakkhuviññāṇādivasena chabbidhā hoti. Tattha cakkhuviññāṇadhātuyā pariggahitāya tassā vatthu cakkhudhātu, ārammaṇaṁ rūpadhātūti dve dhātuyo pariggahitāva honti. Esa nayo sabbattha. Manoviññāṇadhātuyā pana pariggahitāya tassā purimapacchimavasena manodhātu, ārammaṇavasena dhammadhātūti dve dhātuyo pariggahitāva honti. Iti imāsu aṭṭhārasasu dhātūsu aḍḍhekādasadhātuyo rūpapariggahoti purimanayen'eva idampi ekassa bhikkhuno niggamanaṁ matthakaṁ pāpetvā kathitaṁ hoti.

Sukhadhātūti-ādīsu sukhañca taṁ nissattasuññataṭṭhena dhātu cāti sukhadhātu. Esa nayo sabbattha. Ettha ca purimā catasso dhātuyo sappaṭipakkhavasena gahitā, pacchimā dve sarikkhakavasena. Avibhūtabhāvena hi upekkhādhātu avijjādhātuyā sarikkhā. Ettha ca sukhadukkhadhātūsu pariggahitāsu kāyaviññāṇadhātu pariggahitāva hoti, sesāsu pariggahitāsu manoviññāṇadhātu pariggahitāva hoti. Imāpi cha dhātuyo heṭṭhā aṭṭhārasahi yeva pūretabbā. Pūrentena upekkhādhātuto nīharitvā pūretabbā. Iti imāsu aṭṭhārasasu dhātūsu aḍḍhekādasadhātuyo

1. Sesā (Sī, Syā)

၁၂၇။ **အဋ္ဌာနန္တိ** ဟေတုပဋိက္ခေပေါ။ **အနဝကာသော**တိ ပစ္စယပဋိက္ခေပေါ။ ဥဘယေနာပိ ကာရဏမေဝ ပဋိက္ခိပတိ။ ကာရဏဉှိ တဒါယတ္တဝုတ္တိတာယ အတ္တနော ဖလဿ ဌာနန္တိ စ အဝကာသောတိ စ ဝုစ္စတိ။ **ယန္တိ** ယေန ကာရဏေန။ **ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နော**တိ မဂ္ဂဒိဋ္ဌိယာ သမ္ပန္နော သောတာပန္နော အရိယသာဝကော။ **ကဉ္စိ သင်္ခါရန္တိ** စတုဘူမကေသု သင်္ခတသင်္ခါရေသု[၁] ကဉ္စိ ဧကသင်္ခါရမ္ပိ။ **နိစ္စတော ဥပဂစ္ဆေယျာ**တိ နိစ္စောတိ ဂဏှေယျ။ **နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ**တိ ဧတံ ကာရဏံ နတ္ထိ န ဥပလဗ္ဘတိ။ **ယံ ပုထုဇ္ဇနော**တိ ယေန ကာရဏေန ပုထုဇ္ဇနော။ **ဌာနမေတံ ဝိဇ္ဇတီ**တိ ဧတံ ကာရဏံ အတ္ထိ။ သဿတဒိဋ္ဌိယာ ဟိ သော တေဘူမကေသု သင်္ခတသင်္ခါရေသု[၁] ကဉ္စိ သင်္ခါရံ နိစ္စတော ဂဏှေယျာတိ အတ္ထော။ စတုတ္ထဘူမကသင်္ခါရာ ပန တေဇုဿဒတ္တာ ဒိဝသံ သန္တတ္တော အယောဂုဠော ဝိယ မက္ခိကာနံ, ဒိဋ္ဌိယာ ဝါ အညေသံ ဝါ အကုသလာနံ အာရမ္မဏံ န ဟောန္တိ။ ဣမိနာ နယေန **ကဉ္စိ သင်္ခါရံ သုခတော**တိအာဒီသုပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

သုခတော ဥပဂစ္ဆေယျာတိ "ဧကန္တသုခီ အတ္တာ ဟောတိ အရောဂေါ ပရံ မရဏာ"တိ[၂] ဧဝံ အတ္တဒိဋ္ဌိဝသေန သုခတော ဂါဟံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ ဒိဋ္ဌိဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တေန ပန အရိယသာဝကော ပရိဠာဟာဘိဘူတော ပရိဠာဟဝူပသမတ္ထံ မတ္တဟတ္ထိံ ပရိတ္တာသိတော ဝိယ[၃], စောက္ခဗြာဟ္မဏော ဝိယ စ[၄] ဂူထံ ကဉ္စိ သင်္ခါရံ သုခတော ဥပဂစ္ဆတိ။ အတ္တဝါရေ ကသိဏာဒိပဏ္ဏတ္တိသင်္ဂဟတ္ထံ သင်္ခါရန္တိ အဝတွာ ကဉ္စိ ဓမ္မန္တိ ဝုတ္တံ။ ဣဓာပိ အရိယသာဝကဿ စတုဘူမကဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ပုထုဇ္ဇနဿ တေဘူမကဝသေန။ သဗ္ဗဝါရေသု အရိယသာဝကဿာပိ တေဘူမကဝသေနေဝ ပရိစ္ဆေဒေါ ဝဋ္ဋတိ။ ယံ ယဉှိ[၅] ပုထုဇ္ဇနော ဂဏှာတိ၊ တတော တတော အရိယသာဝကော ဂါဟံ ဝိနိဝေဌေတိ[၆]။ ပုထုဇ္ဇနော ဟိ ယံ ယံ နိစ္စံ သုခံ အတ္တာတိ ဂဏှာတိ၊ တံ တံ အရိယသာဝကော အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ ဂဏှန္တော တံ ဂါဟံ ဝိနိဝေဌေတိ။

၁၂၈။ **မာတရန္တိ**အာဒီသု ဇနိကာဝ မာတာ၊ ဇနကော ပိတာ၊ မနုဿဘူတောဝ ခီဏာသဝေါ အရဟာတိ အဓိပ္ပေတော။ ကိံ ပန အရိယသာဝကော အညံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျာတိ။ ဧတမ္ပိ အဋ္ဌာနံ။ သစေပိ ဟိ ဘဝန္တရဂတံ

၁-သင်္ခါရေသု (သီ)၊ သတ္တသင်္ခါရေသု (ဣ)
၂-မ ၃-၁၀-၂ ၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-မတ္တဟတ္ထိပရိတ္တာသိတော ဝိယ (သီ)၊ မတ္တဟတ္ထိပရိတ္တာသိတော ဝိယ (သျာ)
၄-စောက္ခဗြာဟ္မဏော (သီ)၊ ပေါက္ခရဗြာဟ္မဏော ဝိယ စ (သျာ)
၅-ယဉှိ ယံ (သီ၊ သျာ)
၆-ဝိနိဝေဌေတိ (သီ)

rūpapariggahoti purimanayen'eva idampi ekassa bhikkhuno niggamanaṁ matthakaṁ pāpetvā kathitaṁ hoti.

Kāmadhātu-ādīnaṁ dvedhāvitakke[1] kāmavitakkādīsu vuttanayen'eva attho veditabbo. Abhidhammepi "tattha katamā kāmadhātu, kāmapaṭisaṁyutto takko vitakko"ti-ādinā[2] nayen'eva etāsaṁ vitthāro āgato yeva. Imāpi cha dhātuyo heṭṭhā aṭṭhārasahi yeva pūretabbā. Pūrentena kāmadhātuto nīharitvā pūretabbā. Iti imāsu aṭṭhārasasu dhātūsu aḍḍhekādasadhātuyo rūpapariggahoti purimanayen'eva idampi ekassa bhikkhuno niggamanaṁ matthakaṁ pāpetvā kathitaṁ hoti.

Kāmadhātu-ādīsu pañca kāmāvacarakkhandhā kāmadhātu nāma, pañca rūpāvacarakkhandhā rūpadhātu nāma, cattāro arūpāvacarakkhandhā arūpadhātu nāma. Abhidhamme pana "tattha katamā kāmadhātu, heṭṭhato Avīcinirayaṁ pariyantaṁ karitvā"ti-ādinā[2] nayena etāsaṁ vitthāro āgato yeva. Imāpi tisso dhātuyo heṭṭhā aṭṭhārasahi yeva pūretabbā. Pūrentena kāmadhātuto nīharitvā pūretabbā. Iti imāsu aṭṭhārasasu dhātūsu aḍḍhekādasadhātuyo rūpapariggahoti purimanayen'eva idampi ekassa bhikkhuno niggamanaṁ matthakaṁ pāpetvā kathitaṁ hoti.

Saṅkhatāti paccayehi samāgantvā katā, pañcannaṁ khandhānametaṁ adhivacanaṁ. Na saṅkhatā **asaṅkhatā.** Nibbānassetaṁ adhivacanaṁ. Imāpi dve dhātuyo heṭṭhā aṭṭhārasahi yeva pūretabbā. Pūrentena saṅkhatadhātuto nīharitvā pūretabbā. Iti imāsu aṭṭhārasasu dhātūsu aḍḍhekādasadhātuyo rūpapariggahoti purimanayen'eva idampi ekassa bhikkhuno niggamanaṁ matthakaṁ pāpetvā kathitaṁ hoti.

126. **Ajjhattikabāhirānī**ti ajjhattikāni ca bāhirāni ca. Ettha hi cakkhu-ādīni ajjhattikāni cha, rūpādīni bāhirāni cha. Idhāpi **jānāti passatī**ti saha vipassanāya maggo kathito.

Imasmiṁ sati idanti-ādi Mahātaṇhāsaṅkhaye[3] vitthāritameva.

1. Ma 1. 161 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 88 piṭṭhe. 3. Ma 1. 319 piṭṭhe.

အရိယသာဝကံ အတ္တနော အရိယဘာဝံ အဇာနန္တမ္ပိ ကောစိ ဧဝံ ဝဒေယျ "တ္ဝံ ကုန္ထကိပိလ္လိကံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေတွာ သကလစက္ကဝါဠဂဗ္ဘေ စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇံ ပဋိပဇ္ဇာဟီ"တိ၊ နေဝ သော တံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျ။ အထာပိ နံ ဧဝံ ဝဒေယျ "သစေ တ္ဝံ န ဃာတေဿသိ၊ သီသံ တေ ဆိန္ဒိဿာမာ"တိ။ သီသမေဝဿ ဆိန္ဒေယျ၊ န စ သော တံ ဃာတေယျ။ ပုထုဇ္ဇနဘာဝဿ ပန မဟာသာဝဇ္ဇဘာဝဒဿနတ္ထံ အရိယသာဝကဿ စ ဗလဒီပနတ္ထမေတံ ဝုတ္တံ။ အယဉှေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—သာဝဇ္ဇော ပုထုဇ္ဇနဘာဝေါ၊ ယတြ ဟိ နာမ ပုထုဇ္ဇနော မာတုဃာတာဒီနိပိ အာနန္တရိယာနိ ကရိဿတိ။ မဟာဗလော စ အရိယသာဝကော၊ ယော ဧတာနိ ကမ္မာနိ န ကရောတီတိ။

ဒုဋ္ဌစိတ္တောတိ ဝဓကစိတ္တေန ပဒုဋ္ဌစိတ္တော။ **လောဟိတံ ဥပ္ပါဒေယျာ**တိ ဇီဝမာနကသရီရေ ခုဒ္ဒကမက္ခိကာယ ပိဝနမတ္တမ္ပိ လောဟိတံ ဥပ္ပါဒေယျ။ **သံဃံ ဘိန္ဒေယျာ**တိ သမာနသံဝါသကံ သမာနသီမာယ ဌိတံ ပဉ္စဟိ ကာရဏေဟိ သံဃံ ဘိန္ဒေယျ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ "ပဉ္စဟုပါလိ အာကာရေဟိ သံဃော ဘိဇ္ဇတိ။ ကမ္မေန ဥဒ္ဒေသေန ဝေါဟရန္တော အနုဿာဝနေန သလာကဂ္ဂါဟေနာ"တိ[1]။

တတ္ထ **ကမ္မေနာ**တိ အပလောကနာဒီသု စတူသု ကမ္မေသု အညတရေန ကမ္မေန။ **ဥဒ္ဒေသေနာ**တိ ပဉ္စသု ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသေသု အညတရေန ဥဒ္ဒေသေန။ **ဝေါဟရန္တော**တိ ကထယန္တော၊ တာဟိ တာဟိ ဥပ္ပတ္တီဟိ အဓမ္မံ ဓမ္မောတိအာဒီနိ အဋ္ဌာရသ ဘေဒကရဝတ္ထူနိ ဒီပေန္တော။ **အနုဿာဝနေနာ**တိ နနု တုမှေ ဇာနာထ မယှံ ဥစ္စာကုလာ ပဗ္ဗဇိတဘာဝံ ဗဟုဿုတဘာဝံ စ၊ မာဒိသော နာမ ဥဒ္ဓမ္မံ ဥဗ္ဗိနယံ သတ္ထုသာသနံ ဂါဟေယျာတိ စိတ္တမ္ပိ ဥပ္ပါဒေတုံ တုမှာကံ ယုတ္တံ၊ ကိံ မယှံ အဝီစိ နီလုပ္ပလဝနံ ဝိယ သီတလော၊ ကိံ အဟံ အပါယတော န ဘာယာမီတိအာဒိနာ နယေန ကဏ္ဏမူလေ ဝစီဘေဒံ ကတွာ အနုဿာဝနေန။ **သလာကဂ္ဂါဟေနာ**တိ ဧဝံ အနုဿာဝေတွာ တေသံ စိတ္တံ ဥပတ္ထမ္ဘေတွာ အနိဝတ္တိဓမ္မေ ကတွာ "ဂဏှထ ဣမံ သလာက"န္တိ သလာကဂ္ဂါဟေန။

ဧတ္ထ စ ကမ္မမေဝ ဥဒ္ဒေသော ဝါ ပမာဏံ၊ ဝေါဟာရာနုဿာဝနသလာကဂ္ဂါဟာ ပန ပုဗ္ဗဘာဂါ။ အဋ္ဌာရသဝတ္ထုဒီပနဝသေန ဟိ ဝေါဟရန္တေန တတ္ထ ရုစိဇနနတ္ထံ အနုဿာဝေတွာ သလာကာယ ဂါဟိတာယပိ အဘိန္နောဝ ဟောတိ သံဃော။ ယဒါ ပန ဧဝံ စတ္တာရော ဝါ အတိရေကာ ဝါ သလာကံ ဂါဟေတွာ

၁-ဝိ ၅-၃၄၉-ပိဋ္ဌေ။

127. **Aṭṭhānan**ti hetupaṭikkhepo. **Anavakāso**ti paccayapaṭikkhepo. Ubhayenāpi kāraṇameva paṭikkhipati. Kāraṇañhi tadāyattavuttitāya attano phalassa ṭhānanti ca avakāsoti ca vuccati. **Yan**ti yena kāraṇena. **Diṭṭhisampanno**ti maggadiṭṭhiyā sampanno sotāpanno ariyasāvako. **Kañci saṅkhāran**ti catubhūmakesu saṅkhatasaṅkhāresu[1] kañci ekasaṅkhārampi. **Niccato upagaccheyyā**ti niccoti gaṇheyya. **Netaṁ ṭhānaṁ vijjatī**ti etaṁ kāraṇaṁ n'atthi na upalabbhati. **Yaṁ puthujjano**ti yena kāraṇena puthujjano. **Ṭhānametaṁ vijjatī**ti etaṁ kāraṇaṁ atthi. Sassatadiṭṭhiyā hi so tebhūmakesu saṅkhatasaṅkhāresu[1] kañci saṅkhāraṁ niccato gaṇheyyāti attho. Catutthabhūmakasaṅkhārā pana tejussadattā divasaṁ santatto ayoguḷo viya makkhikānaṁ, diṭṭhiyā vā aññesaṁ vā akusalānaṁ ārammaṇaṁ na honti. Iminā nayena **kañci saṅkhāraṁ sukhato**ti-ādīsupi attho veditabbo.

Sukhato upagaccheyyāti "ekantasukhī attā hoti arogo paraṁ maraṇā"ti[2] evaṁ attadiṭṭhivasena sukhato gāhaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Diṭṭhivippayuttacittena pana ariyasāvako pariḷāhābhibhūto pariḷāhavūpasamatthaṁ mattahatthiṁ parittāsito viya[3], Cokkhabrāhmaṇo viya ca[4] gūthaṁ kañci saṅkhāraṁ sukhato upagacchati. Attavāre kasiṇādipaṇṇattisaṅgahatthaṁ saṅkhāranti avatvā kañci dhammanti vuttaṁ. Idhāpi ariyasāvakassa catubhūmakavasena veditabbo, puthujjanassa tebhūmakavasena. Sabbavāresu ariyasāvakassāpi tebhūmakavasen'eva paricchedo vaṭṭati. Yaṁ yañhi[5] puthujjano gaṇhāti, tato tato ariyasāvako gāhaṁ viniveṭheti[6]. Puthujjano hi yaṁ yaṁ niccaṁ sukhaṁ attāti gaṇhāti, taṁ taṁ ariyasāvako aniccaṁ dukkhaṁ anattāti gaṇhanto taṁ gāhaṁ viniveṭheti.

128. **Mātaran**ti-ādīsu janikāva mātā, janako pitā, manussabhūtova khīṇāsavo arahāti adhippeto. Kiṁ pana ariyasāvako aññaṁ jīvitā voropeyyāti. Etampi aṭṭhānaṁ. Sacepi hi bhavantaragataṁ

---

1. Saṅkhāresu (Sī), sattasaṅkhāresu (I)
2. Ma 3. 18, 22 piṭṭhādīsu.
3. Mattahatthiparittāsito viya (Sī), mattahatthīparittasito viya (Syā)
4. Cokkhabrāhmaṇo (Sī), Pokkharabrāhmaṇo viya ca (Syā)
5. Yañhi yaṁ (Sī, Syā)
6. Vinivaṭṭeti (Sī)

အာဝေဏိကံ ကမ္မံ ဝါ ဥဒ္ဒေသံ ဝါ ကရောန္တိ၊ တဒါ သံဃော ဘိန္နော နာမ ဟောတိ။ ဧဝံ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နော ပုဂ္ဂလော သံဃံ ဘိန္ဒေယျာတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။ ဧတ္တာဝတာ မာတုဃာတာဒီနိ ပဉ္စ အာနန္တရိယကမ္မာနိ ဒဿိတာနိ ဟောန္တိ၊ ယာနိ ပုထုဇ္ဇနော ကရောတိ၊ န အရိယသာဝကော၊ တေသံ အာဝိဘာဝတ္ထံ—

ကမ္မတော ဒွါရတော စေဝ၊ ကပ္ပဋ္ဌိတိယတော တထာ။
ပါကသာဓာရဏာဒီဟိ၊ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

တတ္ထ **ကမ္မတော** တာဝ—ဧတ္ထ ဟိ မနုဿဘူတဿေဝ မနုဿဘူတံ မာတရံ ဝါ ပိတရံ ဝါ အပိ ပရိဝတ္တလိင်္ဂံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေန္တဿ ကမ္မံ အာနန္တရိယံ ဟောတိ၊ တဿ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိဿာမီတိ သကလစက္ကဝါဠံ မဟာစေတိယပ္ပမာဏေဟိ ကဉ္စနထူပေဟိ ပူရေတွာပိ သကလစက္ကဝါဠံ ပူရေတွာ နိသိန္နဘိက္ခုသံဃဿ မဟာဒါနံ ဒတွာပိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သံဃာဋိကဏ္ဏံ အမုဉ္စန္တော ဝိစရိတွာပိ ကာယဿ ဘေဒါ နိရယမေဝ ဥပပဇ္ဇတိ။ ယော ပန သယံ မနုဿဘူတော တိရစ္ဆာနဘူတံ မာတရံ ဝါ ပိတရံ ဝါ, သယံ ဝါ တိရစ္ဆာနဘူတော မနုဿဘူတံ, တိရစ္ဆာနောယေဝ ဝါ တိရစ္ဆာနဘူတံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေတိ၊ တဿ ကမ္မံ အာနန္တရိယံ န ဟောတိ၊ ဘာရိယံ ပန ဟောတိ၊ အာနန္တရိယံ အာဟစ္စေဝ တိဋ္ဌတိ။ မနုဿဇာတိကာနံ ပန ဝသေန အယံ ပဉှော ကထိတော။

တတ္ထ ဧဠကစတုက္ကံ သင်္ဂါမစတုက္ကံ စောရစတုက္ကဉ္စ ကထေတဗ္ဗံ။ ဧဠကံ မာရေမီတိ အဘိသန္ဓိနာပိ ဟိ ဧဠကဋ္ဌာနေ ဌိတံ မနုဿော မနုဿဘူတံ မာတရံ ဝါ ပိတရံ ဝါ မာရေန္တော အာနန္တရိယံ ဖုသတိ။ ဧဠကာဘိသန္ဓိနာ ပန မာတာပိတိအဘိသန္ဓိနာ ဝါ ဧဠကံ မာရေန္တော အာနန္တရိယံ န ဖုသတိ။ မာတာပိတာအဘိသန္ဓိနာ မာတာပိတရော မာရေန္တော ဖုသတေဝ။ ဧသေဝ နယော ဣတရသ္မိမ္ပိ စတုက္ကဒွယေ။ ယထာ စ မာတာပိတူသု၊ ဧဝံ အရဟန္တေပိ တာနိ စတုက္ကာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

မနုဿအရဟန္တမေဝ မာရေတွာ အာနန္တရိယံ ဖုသတိ၊ န ယက္ခဘူတံ။ ကမ္မံ ပန ဘာရိယံ၊ အာနန္တရိယသဒိသမေဝ။ မနုဿအရဟန္တဿ စ ပုထုဇ္ဇနကာလေယေဝ သတ္ထပ္ပဟာရေ ဝါ ဝိသေ ဝါ ဒိန္နေပိ ယဒိ သော အရဟတ္တံ ပတွာ တေနေဝ မရတိ၊ အရဟန္တဃာတော ဟောတိယေဝ။ ယံ ပန ပုထုဇ္ဇနကာလေ ဒိန္နံ ဒါနံ အရဟတ္တံ ပတွာ ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ ပုထုဇ္ဇနဿေဝ ဒိန္နံ ဟောတိ။

ariyasāvakaṁ attano ariyabhāvaṁ ajānantampi koci evaṁ vadeyya "imaṁ kunthakipillikaṁ jīvitā voropetvā sakalacakkavāḷagabbhe cakkavattirajjaṁ paṭipajjāhī"ti, n'eva so taṁ jīvitā voropeyya. Athāpi naṁ evaṁ vadeyya "sace imaṁ na ghātessasi, sīsaṁ te chindissāmā"ti. Sīsamevassa chindeyya, na ca so taṁ ghāteyya. Puthujjanabhāvassa pana mahāsāvajjabhāvadassanatthaṁ ariyasāvakassa ca baladīpanatthametaṁ vuttaṁ. Ayañhettha adhippāyo—sāvajjo puthujjanabhāvo, yatra hi nāma puthujjano mātughātādīnipi ānantariyāni karissati. Mahābalo ca ariyasāvako, yo etāni kammāni na karotīti.

Duṭṭhacittoti vadhakacittena paduṭṭhacitto. **Lohitaṁ uppādeyyā**ti jīvamānakasarīre khuddakamakkhikāya pivanamattampi lohitaṁ uppādeyya. **Saṁghaṁ bhindeyyā**ti samānasaṁvāsakaṁ samānasīmāya ṭhitaṁ pañcahi kāraṇehi saṁghaṁ bhindeyya. Vuttaṁ hetaṁ "pañcahupāli ākārehi saṁgho bhijjati. Kammena uddesena voharanto anussāvanena salākaggāhenā"ti[1].

Tattha **kammenā**ti apalokanādīsu catūsu kammesu aññatarena kammena. **Uddesenā**ti pañcasu pātimokkhuddesesu aññatarena uddesena. **Voharanto**ti kathayanto, tāhi tāhi uppattīhi adhammaṁ dhammoti-ādīni aṭṭhārasa bhedakaravatthūni dīpento. **Anussāvanenā**ti nanu tumhe jānātha mayhaṁ uccākulā pabbajitabhāvaṁ bahussutabhāvaṁ ca, mādiso nāma uddhammaṁ ubbinayaṁ Satthusāsanaṁ gāheyyāti cittampi uppādetuṁ tumhākaṁ yuttaṁ, kiṁ mayhaṁ Avīci nīluppalavanaṁ viya sītalo, kiṁ ahaṁ apāyato na bhāyāmīti-ādinā nayena kaṇṇamūle vacībhedaṁ katvā anussāvanena. **Salākaggāhenā**ti evaṁ anussāvetvā tesaṁ cittaṁ upatthambhetvā anivattidhamme katvā "gaṇhatha imaṁ salākan"ti salākaggāhena.

Ettha ca kammameva uddeso vā pamāṇaṁ, vohārānussāvanasalākaggāhā pana pubbabhāgā. Aṭṭhārasavatthudīpanavasena hi voharantena tattha rucijananatthaṁ anussāvetvā salākāya gāhitāyapi abhinnova hoti saṁgho. Yadā pana evaṁ cattāro vā atirekā vā salākaṁ gāhetvā

---

1. Vi 5. 349 piṭṭhe.

သေသအရိယပုဂ္ဂလေ မာရေန္တဿ အာနန္တရိယံ နတ္ထိ။ ကမ္မံ ပန ဘာရိယံ၊ အာနန္တရိယသဒိသမေဝ။

လောဟိတုပ္ပါဒေ တထာဂတဿ အဘေဇ္ဇကာယတာယ[1] ပရူပက္ကမေန စမ္မစ္ဆေဒံ ကတွာ လောဟိတပဂ္ဃရဏံ နာမ နတ္ထိ။ သရီရဿ ပန အန္တောယေဝ ဧကသ္မိံယေဝ ဌာနေ လောဟိတံ သမောသရတိ။ ဒေဝဒတ္တေန ပဝိဒ္ဓသိလတော ဘိဇ္ဇိတွာ ဂတာ သကလိကာပိ[2] တထာဂတဿ ပါဒန္တံ ပဟရိ၊ ဖရသုနာ ပဟဋော ဝိယ ပါဒေါ အန္တောလောဟိတောယေဝ အဟောသိ။ တထာ ကရောန္တဿ အာနန္တရိယံ ဟောတိ။ ဇီဝကော ပန တထာဂတဿ ရုစိယာ သတ္ထကေန စမ္မံ ဆိန္ဒိတွာ တမှာ ဌာနာ ဒုဋ္ဌလောဟိတံ နီဟရိတွာ ဖာသုမကာသိ၊ တထာ ကရောန္တဿ ပုညကမ္မမေဝ ဟောတိ။

အထ ယေ စ ပရိနိဗ္ဗုတေ တထာဂတေ စေတိယံ ဘိန္ဒန္တိ၊ ဗောဓိံ ဆိန္ဒန္တိ ဓာတုမှိ ဥပက္ကမန္တိ၊ တေသံ ကိံ ဟောတီတိ။ ဘာရိယံ ကမ္မံ ဟောတိ အာနန္တရိယသဒိသံ။ သဓာတုကံ ပန ထူပံ ဝါ ပဋိမံ ဝါ ဗာဓမာနံ ဗောဓိသာခံ ဆိန္ဒိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ သစေပိ တတ္ထ နိလီနာ သကုဏာ စေတိယေ ဝစ္စံ ပါတေန္တိ၊ ဆိန္ဒိတုံ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ ပရိဘောဂစေတိယတော ဟိ သရီရစေတိယံ မဟန္တတရံ။ စေတိယဝတ္ထုံ ဘိန္ဒိတွာ ဂစ္ဆန္တံ ဗောဓိမူလမ္ပိ ဆိန္ဒိတွာ ဟရိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ယာ ပန ဗောဓိသာခါ ဗောဓိဃရံ ဗာဓတိ၊ တံ ဂေဟရက္ခဏတ္ထံ ဆိန္ဒိတုံ န လဘတိ၊ ဗောဓိအတ္ထံ ဟိ ဂေဟံ၊ န ဂေဟတ္ထာယ ဗောဓိ[3]။ အာသနဃရေပိ ဧသေဝ နယော။ ယသ္မိံ ပန အာသနဃရေ ဓာတု နိဟိတာ ဟောတိ၊ တဿ ရက္ခဏတ္ထာယ ဗောဓိသာခံ ဆိန္ဒိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဗောဓိဇဂ္ဂနတ္ထံ ဩဇောဟရဏသာခံ ဝါ ပူတိဋ္ဌာနံ ဝါ ဆိန္ဒိတုံ ဝဋ္ဋတိယေဝ၊ ဘဂဝတော သရီရပဋိဇဂ္ဂနေ ဝိယ ပုညမ္ပိ ဟောတိ။

သံဃဘေဒေ သီမဋ္ဌကသံဃေ အသန္နိပတိတေ ဝိသုံ ပရိသံ ဂဟေတွာ ကတဝေါဟာရာနုဿာဝနသလာကဂ္ဂါဟဿ ကမ္မံ ဝါ ကရောန္တဿ, ဥဒ္ဒေသံ ဝါ ဥဒ္ဒိသန္တဿ ဘေဒေါ စ ဟောတိ အာနန္တရိယကမ္မဉ္စ။ သမဂ္ဂသညာယ ပန ဝဋ္ဋတီတိ ကမ္မံ ကရောန္တဿ ဘေဒေါဝ ဟောတိ၊ န အာနန္တရိယကမ္မံ၊ တထာ နဝတော ဦနပရိသာယံ။ သဗ္ဗန္တိမေန ပရိစ္ဆေဒေန နဝန္နံ ဇနာနံ ယော သံဃံ

၁-အဘေဇ္ဇကာယံ တာဝ (က) ၂-သက္ခလိကာပိ (က)၊ ပပ္ပဋိကာပိ (သျာ)
၃-ဗောဓိအတ္ထံ ဟိ ဂေဟံ၊ န ဂေဟတ္ထံ ဗောဓိ (သျာ)

āveṇikaṁ kammaṁ vā uddesaṁ vā karonti, tadā saṁgho bhinno nāma hoti. Evaṁ diṭṭhisampanno puggalo saṁghaṁ bhindeyyāti netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ettāvatā mātughātādīni pañca ānantariyakammāni dassitāni honti, yāni puthujjano karoti, na ariyasāvako, tesaṁ āvibhāvatthaṁ—

Kammato dvārato ceva, kappaṭṭhitiyato tathā.
Pākasādhāraṇādīhi, viññātabbo vinicchayo.

Tattha **kammato** tāva—ettha hi manussabhūtasseva manussabhūtaṁ mātaraṁ vā pitaraṁ vā api parivattaliṅgaṁ jīvitā voropentassa kammaṁ ānantariyaṁ hoti, tassa vipākaṁ paṭibāhissāmīti sakalacakkavāḷaṁ mahācetiyappamāṇehi kañcanathūpehi pūretvāpi sakalacakkavāḷaṁ pūretvā nisinnabhikkhusaṁghassa mahādānaṁ datvāpi Buddhassa Bhagavato saṁghāṭikaṇṇaṁ amuñcanto vicaritvāpi kāyassa bhedā nirayameva upapajjati. Yo pana sayaṁ manussabhūto tiracchānabhūtaṁ mātaraṁ vā pitaraṁ vā, sayaṁ vā tiracchānabhūto manussabhūtaṁ, tiracchāno yeva vā tiracchānabhūtaṁ jīvitā voropeti, tassa kammaṁ ānantariyaṁ na hoti, bhāriyaṁ pana hoti, ānantariyaṁ āhacceva tiṭṭhati. Manussajātikānaṁ pana vasena ayaṁ pañho kathito.

Tattha eḷakacatukkaṁ saṅgāmacatukkaṁ coracatukkañca kathetabbaṁ. Eḷakaṁ māremīti abhisandhināpi hi eḷakaṭṭhāne ṭhitaṁ manusso manussabhūtaṁ mātaraṁ vā pitaraṁ vā mārento ānantariyaṁ phusati. Eḷakābhisandhinā pana mātāpiti-abhisandhinā vā eḷakaṁ mārento ānantariyaṁ na phusati. Mātāpitā-abhisandhinā mātāpitaro mārento phusateva. Es'eva nayo itarasmimpi catukkadvaye. Yathā ca mātāpitūsu, evaṁ arahantepi etāni catukkāni veditabbāni.

Manussa-arahantameva māretvā ānantariyaṁ phusati, na yakkhabhūtaṁ. Kammaṁ pana bhāriyaṁ, ānantariyasadisameva. Manussa-arahantassa ca puthujjanakāle yeva satthappahāre vā vise vā dinnepi yadi so arahattaṁ patvā ten'eva marati, arahantaghāto hoti yeva. Yaṁ pana puthujjanakāle dinnaṁ dānaṁ arahattaṁ patvā paribhuñjati, puthujjanasseva dinnaṁ hoti.

ဘိန္ဒတိ၊ တဿ အာနန္တရိယကမ္မံ ဟောတိ။ အနုဝတ္တကာနံ[1] အဓမ္မဝါဒီနံ မဟာသာဝဇ္ဇကမ္မံ။ ဓမ္မဝါဒိနော ပန အနဝဇ္ဇာ။

တတ္ထ နဝန္နမေဝ သံဃဘေဒေ ဣဒံ သုတ္တံ "ဧကတော ဥပါလိ စတ္တာရော ဟောန္တိ၊ ဧကတော စတ္တာရော၊ နဝမော အနုဿာဝေတိ၊ သလာကံ ဂါဟေတိ 'အယံ ဓမ္မော အယံ ဝိနယော ဣဒံ သတ္ထုသာသနံ၊ ဣမံ ဂဏှထ၊ ဣမံ ရောစေထာ'တိ၊ ဧဝံ ခေါ ဥပါလိ သံဃရာဇိ စေဝ ဟောတိ သံဃဘေဒေါ စ။ နဝန္နံ ဝါ ဥပါလိ အတိရေကနဝန္နံ ဝါ သံဃရာဇိ စေဝ ဟောတိ သံဃဘေဒေါ စာ"တိ[2]။ ဧတေသု ပန ပဉ္စသု သံဃဘေဒေါ ဝစီကမ္မံ၊ သေသာနိ ကာယကမ္မာနီတိ ဧဝံ ကမ္မတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဒွါရတောတိ သဗ္ဗာနေဝ ဧတာနိ ကာယဒွါရတောပိ ဝစီဒွါရတောပိ သမုဋ္ဌဟန္တိ။ ပုရိမာနိ ပနေတ္ထ စတ္တာရိ အာဏတ္တိကဝိဇ္ဇာမယပယောဂဝသေန ဝစီဒွါရတော သမုဋ္ဌဟိတွာပိ ကာယဒွါရမေဝ ပူရေန္တိ၊ သံဃဘေဒေါ ဟတ္ထမုဒ္ဒါယ ဘေဒံ ကရောန္တဿ ကာယဒွါရတော သမုဋ္ဌဟိတွာပိ ဝစီဒွါရမေဝ ပူရေတီတိ ဧဝမေတ္ထ ဒွါရတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ကပ္ပဋ္ဌိတိယတောတိ သံဃဘေဒေါယေဝ စေတ္ထ ကပ္ပဋ္ဌိတိယော။ သဏ္ဌဟန္တေ ဟိ[3] ကပ္ပေ ကပ္ပဝေမဇ္ဈေ ဝါ သံဃဘေဒံ ကတွာ ကပ္ပဝိနာသေယေဝ မုစ္စတိ။ သစေပိ ဟိ သွေ ကပ္ပေါ ဝိနဿိဿတီတိ အဇ္ဇ သံဃဘေဒံ ကရောတိ၊ သွေဝ မုစ္စတိ၊ ဧကဒိဝသမေဝ နိရယေ ပစ္စတိ။ ဧဝံ ကရဏံ[4] ပန နတ္ထိ။ သေသာနိ စတ္တာရိ ကမ္မာနိ အာနန္တရိယာနေဝ ဟောန္တိ၊ န ကပ္ပဋ္ဌိတိယာနီတိ ဧဝမေတ္ထ ကပ္ပဋ္ဌိတိယတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ပါကတောတိ ယေန စ ပဉ္စပေ'တာနိ ကမ္မာနိ ကတာနိ ဟောန္တိ၊ တဿ သံဃဘေဒေါယေဝ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဝိပစ္စတိ၊ သေသာနိ "အဟောသိကမ္မံ၊ နာဟောသိ ကမ္မဝိပါကော"တိ ဧဝမာဒီသု သင်္ချံ ဂစ္ဆန္တိ။ သံဃဘေဒါဘာဝေ လောဟိတုပ္ပါဒေါ၊ တဒဘာဝေ အရဟန္တဃာတော၊ တဒဘာဝေ စ သစေ ပိတာ သီလဝါ ဟောတိ မာတာ ဒုဿီလာ, နော ဝါ တထာ သီလဝတီ၊ ပိတုဃာတော ပဋိသန္ဓိဝသေန ဝိပစ္စတိ။ သစေ မာတာပိတုဃာတော၊ ဒွီသုပိ သီလေန ဝါ ဒုဿီလေန ဝါ သမာနေသု မာတုဃာတောဝ ပဋိသန္ဓိဝသေန

၁-တဿ အနုဝတ္တကာနံ (က)
၂-ဝိ ၄-၃၆၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-သံဝဋ္ဋေ ဟိ (က)
၄-ကာရဏံ (သီ၊ သျာ)

Sesa-ariyapuggale mārentassa ānantariyaṁ n'atthi. Kammaṁ pana bhāriyaṁ, ānantariyasadisameva.

Lohituppāde Tathāgatassa abhejjakāyatāya[1] parūpakkamena cammacchedaṁ katvā lohitapaggharaṇaṁ nāma n'atthi. Sarīrassa pana anto yeva ekasmiṁ yeva ṭhāne lohitaṁ samosarati. Devadattena paviddhasilato bhijjitvā gatā sakalikāpi[2] Tathāgatassa pādantaṁ pahari, pharasunā pahaṭo viya pādo antolohito yeva ahosi. Tathā karontassa ānantariyaṁ hoti. Jīvako pana Tathāgatassa ruciyā satthakena cammaṁ chinditvā tamhā ṭhānā duṭṭhalohitaṁ nīharitvā phāsumakāsi, tathā karontassa puññakammameva hoti.

Atha ye ca parinibbute Tathāgate cetiyaṁ bhindanti, bodhiṁ chindanti dhātumhi upakkamanti, tesaṁ kiṁ hotīti. Bhāriyaṁ kammaṁ hoti ānantariyasadisaṁ. Sadhātukaṁ pana thūpaṁ vā paṭimaṁ vā bādhamānaṁ bodhisākhaṁ chindituṁ vaṭṭati. Sacepi tattha nilīnā sakuṇā cetiye vaccaṁ pātenti, chindituṁ vaṭṭati yeva. Paribhogacetiyato hi sarīracetiyaṁ mahantataraṁ. Cetiyavatthuṁ bhinditvā gacchantaṁ bodhimūlampi chinditvā harituṁ vaṭṭati. Yā pana bodhisākhā bodhigharaṁ bādhati, taṁ geharakkhaṇatthaṁ chindituṁ na labhati, bodhi-atthaṁ hi gehaṁ, na gehatthāya bodhi[3]. Āsanagharepi es'eva nayo. Yasmiṁ pana āsanaghare dhātu nihitā hoti, tassa rukkhaṇatthāya bodhisākhaṁ chindituṁ vaṭṭati. Bodhijagganatthaṁ ojoharaṇasākhaṁ vā pūtiṭṭhānaṁ vā chindituṁ vaṭṭati yeva, Bhagavato sarīrapaṭijaggane viya puññampi hoti.

Saṁghabhede sīmaṭṭhakasaṁghe asannipatite visuṁ parisaṁ gahetvā katavohārānussāvanasalākaggāhassa kammaṁ vā karontassa, uddesaṁ vā uddisantassa bhedo ca hoti ānantariyakammañca. Samaggasaññāya pana vaṭṭatīti kammaṁ karontassa bhedova hoti, na ānantariyakammaṁ, tathā navato ūnaparisāyaṁ. Sabbantimena paricchedena navannaṁ janānaṁ yo saṁghaṁ

1. Abhejjakāyaṁ tāva (Ka) 2. Sakkhalikāpi (Ka), pappaṭikāpi (Syā)
3. Bodhi-atthaṁ hi gehaṁ, na gehatthaṁ bodhi (Syā)

ဝိပဇ္ဇတိ။ မာတာ ဟိ ဒုက္ကရကာရိနီ ဗဟူပကာရာ စ ပုတ္တာနန္တိ ဧဝမေတ္ထ ပါကတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

သာဓာရဏာဒီဟီတိ ပုရိမာနိ စတ္တာရိ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဂဟဋ္ဌပဗ္ဗဇိတာနံ သာဓာရဏာနိ။ သံဃဘေဒေါ ပန "န ခေါ ဥပါလိ ဘိက္ခုနီ သံဃံ ဘိန္ဒတိ၊ န သိက္ခမာနာ၊ န သာမဏေရော၊ န သာမဏေရီ၊ န ဥပါသကော၊ န ဥပါသိကာ သံဃံ ဘိန္ဒတိ၊ ဘိက္ခု ခေါ ဥပါလိ ပကတတ္တော သမာနသံဝါသကော သမာနသီမာယံ ဌိတော သံဃံ ဘိန္ဒတီ"တိ[1] ဝစနတော ဝုတ္တပ္ပကာရဿ ဘိက္ခုနောဝ ဟောတိ၊ န အညဿ၊ တသ္မာ အသာဓာရဏော။ အာဒိသဒ္ဒေန သဗ္ဗေပိ တေ ဒုက္ခဝေဒနာသဟဂတာ ဒေါသမောဟသမ္ပယုတ္တာ စာတိ ဧဝမေတ္ထ သာဓာရဏာဒီဟိပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

အညံ သတ္ထာရန္တိ "အယံ မေ သတ္ထာ သတ္ထုကိစ္စံ ကာတုံ အသမတ္ထော"တိ ဘဝန္တရေပိ အညံ တိတ္ထကရံ "အယံ မေ သတ္ထာ"တိ ဧဝံ ဂဏှေယျ၊ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။

၁၂၉။ **ဧကိဿာ လောကဓာတုယာ**တိ ဒသသဟဿိလောကဓာတုယာ။ **တီဏိ** ဟိ **ခေတ္တာနိ** ဇာတိခေတ္တံ အာဏာခေတ္တံ ဝိသယခေတ္တံ။ တတ္ထ **ဇာတိခေတ္တံ** နာမ ဒသသဟဿီ လောကဓာတု။ သာ ဟိ တထာဂတဿ မာတုကုစ္ဆိဩက္ကမနကာလေ နိက္ခမနကာလေ သမ္ဗောဓိကာလေ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ အာယုသင်္ခါရောဿဇ္ဇနေ ပရိနိဗ္ဗာနေ စ ကမ္ပတိ။ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠံ ပန **အာဏာခေတ္တံ** နာမ။ အာဋာနာဋိယမောရပရိတ္တဓဇဂ္ဂပရိတ္တရတနပရိတ္တာဒီနဉှိ ဧတ္ထ အာဏာ ဝတ္တတိ။ **ဝိသယခေတ္တဿ** ပန ပရိမာဏံ နတ္ထိ။ ဗုဒ္ဓါနဉှိ "ယာဝတကံ ဉာဏံ တာဝတကံ နေယျံ၊ ယာဝတကံ နေယျံ တာဝတကံ ဉာဏံ၊ ဉာဏပရိယန္တိကံ နေယျံ နေယျပရိယန္တိကံ ဉာဏ"န္တိ[2] ဝစနတော အဝိသယော နာမ နတ္ထိ။

ဣမေသု ပန တီသု ခေတ္တေသု ဌပေတွာ ဣမံ စက္ကဝါဠံ အညသ္မိံ စက္ကဝါဠေ ဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ သုတ္တံ နတ္ထိ၊ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ပန အတ္ထိ။ **တီဏိ ပိဋကာနိ** ဝိနယပိဋကံ သုတ္တန္တပိဋကံ အဘိဓမ္မပိဋကံ၊ **တိဿော သင်္ဂီတိယော** မဟာကဿပတ္ထေရဿ သင်္ဂီတိ, ယသတ္ထေရဿ သင်္ဂီတိ, မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿတ္ထေရဿ သင်္ဂီတီတိ။ ဣမာ တိဿော သင်္ဂီတိယော အာရုဠှေ တေပိဋကေ ဗုဒ္ဓဝစနေ

၁-ဝိ ၄-၃၆၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၉-၁၇၆-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။

bhindati, tassa ānantariyakammaṁ hoti. Anuvattakānaṁ[1] adhammavādīnaṁ mahāsāvajjakammaṁ. Dhammavādino pana anavajjā.

Tattha navannameva saṁghabhede idaṁ suttaṁ "ekato Upāli cattāro honti, ekato cattāro, navamo anussāveti, salākaṁ gāheti 'ayaṁ dhammo ayaṁ vinayo idaṁ Satthusāsanaṁ, imaṁ gaṇhatha, imaṁ rocethā'ti, evaṁ kho Upāli saṁgharāji ceva hoti saṁghabhedo ca. Navannaṁ vā Upāli atirekanavannaṁ vā saṁgharājā ceva hoti saṁghabhedo cā"ti[2]. Etesu pana pañcasu saṁghabhedo vacīkammaṁ, sesāni kāyakammānīti evaṁ kammato viññātabbo vinicchayo.

Dvāratoti sabbān'eva cetāni kāyadvāratopi vacīdvāratopi samuṭṭhahanti. Purimāni panettha cattāri āṇattikavijjāmayapayogavasena vacīdvārato samuṭṭhahitvāpi kāyadvārameva pūrenti, saṁghabhedo hatthamuddāya bhedaṁ karontassa kāyadvārato samuṭṭhahitvāpi vacīdvārameva pūretīti evamettha dvāratopi viññātabbo vinicchayo.

Kappaṭṭhitiyatoti saṁghabhedoyeva c'ettha kappaṭṭhitiyo. Saṇṭhahante hi[3] kappe kappavemajjhe vā saṁghabhedaṁ katvā kappavināse yeva muccati. Sacepi hi sveva kappo vinassissatīti ajja saṁghabhedaṁ karoti, sveva muccati, ekadivasameva niraye paccati. Evaṁ karaṇaṁ[4] pana n'atthi. Sesāni cattāri kammāni ānantariyān'eva honti, na kappaṭṭhitiyānīti evamettha kappaṭṭhitiyatopi viññātabbo vinicchayo.

Pākatoti yena ca pañcape'tāni kammāni katāni honti, tassa saṁghabhedo yeva paṭisandhivasena vipaccati, sesāni "ahosikammaṁ, nāhosi kammavipāko"ti evamādīsu saṅkhyaṁ gacchanti. Saṁghassa bhedābhāve lohituppādo, tadabhāve arahantaghāto, tadabhāve ca sace pitā sīlavā hoti mātā dussīlā, no vā tathā sīlavatī, pitughāto paṭisandhivasena vipaccati. Sace mātāpitughāto, dvīsupi sīlena vā dussīlena vā samānesu mātughātova paṭisandhivasena

1. Tassa anuvattakānaṁ (Ka)
2. Vi 4. 367 piṭṭhe.
3. Saṁvaṭṭe hi (Ka)
4. Kāraṇaṁ (Sī, Syā)

ဣမံ စက္ကဝါဠံ မုဉ္စိတွာ အညတ္ထ ဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ သုတ္တံ နတ္ထိ၊ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ပန အတ္ထိ။

အပုဗ္ဗံ အစရိမန္တိ အပုရေ အပစ္ဆာ။ ဧကတော န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ပုရေ ဝါ ပစ္ဆာ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ ဟိ ဗောဓိပလ္လင်္ကေ ဗောဓိံ အပ္ပတွာ န ဥဋ္ဌဟိဿာမီတိ နိသိန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ မာတုကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏံ၊ တာဝ ပုဗ္ဗေတိ န ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဗောဓိသတ္တဿ ဟိ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏေန ဒသသဟဿစက္ကဝါဠကမ္ပနေနေဝ ခေတ္တပရိဂ္ဂဟော ကတော၊ အညဿ ဗုဒ္ဓဿ ဥပ္ပတ္တိ နိဝါရိတာဝ ဟောတိ။ ပရိနိဗ္ဗာနကာလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ သာသပမတ္တာ ဓာတု တိဋ္ဌတိ၊ တာဝ ပစ္ဆာတိ န ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဓာတူသု ဟိ ဌိတာသု ဗုဒ္ဓါ ဌိတာဝ ဟောန္တိ။ တသ္မာ ဧတ္ထန္တရေ အညဿ ဗုဒ္ဓဿ ဥပ္ပတ္တိ နိဝါရိတာဝ ဟောတိ။ ဓာတုပရိနိဗ္ဗာနေ ပန ဇာတေ အညဿ ဗုဒ္ဓဿ ဥပ္ပတ္တိ န နိဝါရိတာ။

တီဏိ ဟိ အန္တရဓာနာနိ နာမ ပရိယတ္တိအန္တရဓာနံ ပဋိဝေဓအန္တရဓာနံ ပဋိပတ္တိအန္တရဓာနန္တိ။ တတ္ထ **ပရိယတ္တီ**တိ တီဏိ ပိဋကာနိ။ **ပဋိဝေဓော**တိ သစ္စပဋိဝေဓော။ **ပဋိပတ္တီ**တိ ပဋိပဒါ။ တတ္ထ ပဋိဝေဓော စ ပဋိပတ္တိ စ ဟောတိပိ န ဟောတိပိ။ ဧကသ္မိံ ဟိ ကာလေ ပဋိဝေဓကရာ[၁] ဘိက္ခူ ဗဟူ ဟောန္တိ၊ ဧသော ဘိက္ခု ပုထုဇ္ဇနောတိ အင်္ဂုလိံ ပသာရေတွာ ဒဿေတဗ္ဗော ဟောတိ။ ဣမသ္မိံယေဝ ဒီပေ ဧကဝါရေ ပုထုဇ္ဇနဘိက္ခု နာမ နာဟောသိ။ ပဋိပတ္တိပူရိကာပိ ကဒါစိ ဗဟူ ဟောန္တိ ကဒါစိ အပ္ပါ။ ဣတိ ပဋိဝေဓော စ ပဋိပတ္တိ စ ဟောတိပိ န ဟောတိပိ၊ သာသနဋ္ဌိတိယာ ပန **ပရိယတ္တိ ပမာဏံ**။

ပဏ္ဍိတော ဟိ တေပိဋကံ သုတွာ ဒွေပိ ပူရေတိ။ ယထာ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော အာဠာရဿ သန္တိကေ ပဉ္စာဘိညာ သတ္တ စ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိယာ ပရိကမ္မံ ပုစ္ဆိ၊ သော န ဇာနာမီတိ အာဟ။ တတော ဥဒကဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ အဓိဂတံ ဝိသေသံ သံသန္ဒေတွာ နေဝသညာနာသညာယတနဿ ပရိကမ္မံ ပုစ္ဆိ၊ သော အာစိက္ခိ၊ တဿ ဝစနသမနန္တရမေဝ မဟာသတ္တော တံ သမ္ပာဒေသိ၊ ဧဝမေဝ ပညဝါ ဘိက္ခု ပရိယတ္တိံ သုတွာ ဒွေပိ ပူရေတိ။ တသ္မာ ပရိယတ္တိယာ ဌိတာယ သာသနံ ဌိတံ ဟောတိ။

၁-ပဋိဝေဓကရာ (သီ)

vipaccati. Mātā hi dukkarakārinī bahūpakārā ca puttānanti evamettha pākatopi viññātabbo vinicchayo.

Sādhāraṇādīhīti purimāni cattāri sabbesampi gahaṭṭhapabbajitānaṁ sādhāraṇāni. Saṁghabhedo pana “na kho Upāli bhikkhunī saṁghaṁ bhindati, na sikkhamānā, na sāmaṇero, na sāmaṇerī, na upāsako, na upāsikā saṁghaṁ bhindati, bhikkhu kho Upāli pakatatto samānasaṁvāsako samānasīmāyaṁ ṭhito saṁghaṁ bhindatī”ti[1] vacanato vuttappakārassa bhikkhunova hoti, na aññassa, tasmā asādhāraṇo. Ādisaddena sabbepi te dukkhavedanāsahagatā dosamohasampayuttā cāti evamettha sādhāraṇādīhipi viññātabbo vinicchayo.

Aññaṁ Satthāranti “ayaṁ me Satthā Satthukiccaṁ kātuṁ asamattho”ti bhavantarepi aññaṁ titthakaraṁ “ayaṁ me Satthā”ti evaṁ gaṇheyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjatīti attho.

129. **Ekissā lokadhātuyā**ti dasasahassilokadhātuyā. **Tīṇi** hi **khettāni** jātikhettaṁ āṇākhettaṁ visayakhettaṁ. Tattha **jātikhettaṁ** nāma dasasahassī lokadhātu. Sā hi Tathāgatassa mātukucchi-okkamanakāle nikkhamanakāle sambodhikāle dhammacakkappavattane āyusaṅkhārossajjane parinibbāne ca kampati. Koṭisatasahassacakkavāḷaṁ pana **āṇākhettaṁ** nāma. Āṭānāṭiyamoraparittadhajaggaparittaratanaparittādīnañhi ettha āṇā vattati. **Visayakhettassa** pana parimāṇaṁ n’atthi. Buddhānañhi “yāvatakaṁ ñāṇaṁ tāvatakaṁ neyyaṁ, yāvatakaṁ neyyaṁ tāvatakaṁ ñāṇaṁ, ñāṇapariyantikaṁ neyyaṁ neyyapariyantikaṁ ñāṇan”ti[2] vacanato avisayo nāma n’atthi.

Imesu pana tīsu khettesu ṭhapetvā imaṁ cakkavāḷaṁ aññasmiṁ cakkavāḷe Buddhā uppajjantīti suttaṁ n’atthi, na uppajjantīti pana atthi. **Tīṇi piṭakāni** Vinayapiṭakaṁ Suttantapiṭakaṁ Abhidhammapiṭakaṁ, **tisso saṅgītiyo** Mahākassapattherassa saṅgīti, Yasattherassa saṅgīti, Moggaliputtatissattherassa saṅgītīti. Imā tisso saṅgītiyo āruḷhe Tepiṭake Buddhavacane

1. Vi 4. 368 piṭṭhe. 2. Khu 9. 376 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge.

ယဒါ ပန သာ အန္တရဓာယတိ၊ တဒါ ပဉ္စမံ အဘိဓမ္မပိဋကံ နဿတိ၊ တတ္ထ ပဋ္ဌာနံ သဗ္ဗပဌမံ အန္တရဓာယတိ၊ အနုက္ကမေန ပစ္ဆာ ဓမ္မသင်္ဂဟော၊ တသ္မိံ အန္တရဟိတေ ဣတရေသု ဒွီသု ပိဋကေသု ဌိတေသု သာသနံ ဌိတမေဝ ဟောတိ။ တတ္ထ သုတ္တန္တပိဋကေ အန္တရဓာယမာနေ ပဌမံ အင်္ဂုတ္တရနိကာယော ဧကာဒသကတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဧကကာ အန္တရဓာယတိ၊ တဒနန္တရံ သံယုတ္တနိကာယော စက္ကပေယျာလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဩဃတရဏာ အန္တရဓာယတိ၊ တဒနန္တရံ မဇ္ဈိမနိကာယော ဣန္ဒြိယဘာဝနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ မူလပရိယာယာ အန္တရဓာယတိ၊ တဒနန္တရံ ဒီဃနိကာယော ဒသုတ္တရတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဗြဟ္မဇာလာ အန္တရဓာယတိ။ ဧကိဿာပိ ဒွိန္နမ္ပိ ဂါထာနံ ပုစ္ဆာ အဒ္ဓါနံ ဂစ္ဆတိ၊ သာသနံ ဓာရေတုံ န သက္ကောတိ သဘိယပုစ္ဆာ[1] ဝိယ အာဠဝကပုစ္ဆာ[2] ဝိယ စ။ ဧတာ ကိရ ကဿပဗုဒ္ဓကာလိကာ အန္တရာ သာသနံ ဓာရေတုံ နာသက္ခိံသု။

ဒွီသု ပန ပိဋကေသု အန္တရဟိတေသုပိ ဝိနယပိဋကေ ဌိတေ သာသနံ တိဋ္ဌတိ၊ ပရိဝါရခန္ဓကေသု အန္တရဟိတေသု ဥဘတောဝိဘင်္ဂေ ဌိတေ ဌိတမေဝ ဟောတိ။ ဥဘတောဝိဘင်္ဂေ အန္တရဟိတေ မာတိကာယ ဌိတာယပိ ဌိတမေဝ ဟောတိ။ မာတိကာယ အန္တရဟိတာယ ပါတိမောက္ခပဗ္ဗဇ္ဇာဥပသမ္ပဒါသု ဌိတာသု သာသနံ တိဋ္ဌတိ။ လိင်္ဂမဒ္ဓါနံ ဂစ္ဆတိ၊ သေတဝတ္ထသမဏဝံသော ပန ကဿပဗုဒ္ဓကာလတော ပဋ္ဌာယ သာသနံ ဓာရေတုံ နာသက္ခိ။ ပစ္ဆိမကဿ ပန သစ္စပဋိဝေဓတော ပစ္ဆိမကဿ သီလဘေဒတော စ ပဋ္ဌာယ သာသနံ ဩသက္ကိတံ နာမ ဟောတိ။ တတော ပဋ္ဌာယ အညဿ ဗုဒ္ဓဿ ဥပ္ပတ္တိ န ဝါရိတာတိ။

တီဏိ ပရိနိဗ္ဗာနာနိ နာမ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနံ ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာနံ ဓာတုပရိနိဗ္ဗာနန္တိ။ တတ္ထ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနံ ဗောဓိပလ္လင်္ကေ အဟောသိ၊ ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာနံ ကုသိနာရာယံ၊ ဓာတုပရိနိဗ္ဗာနံ အနာဂတေ ဘဝိဿတိ။ သာသနဿ ကိရ ဩသက္ကနကာလေ ဣမသ္မိံ တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ ဓာတုယော သန္နိပတိတွာ မဟာစေတိယံ ဂမိဿန္တိ၊ မဟာစေတိယတော နာဂဒီပေ ရာဇာယတနစေတိယံ၊ တတော မဟာဗောဓိပလ္လင်္ကံ ဂမိဿန္တိ၊ နာဂဘဝနတောပိ ဒေဝလောကတောပိ ဗြဟ္မလောကတောပိ ဓာတုယော မဟာဗောဓိပလ္လင်္ကမေဝ ဂမိဿန္တိ။ သာသပမတ္တာပိ ဓာတု အန္တရာ န နဿိဿတိ။ သဗ္ဗာ ဓာတုယော မဟာဗောဓိပလ္လင်္ကေ ရာသိဘူတာ သုဝဏ္ဏက္ခန္ဓော ဝိယ ဧကဃနာ ဟုတွာ ဆဗ္ဗဏ္ဏရသ္မိယော ဝိဿဇ္ဇေဿန္တိ၊ တာ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဖရိဿန္တိ။

၁-ခု ၁-၃၅၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ခု ၁-၃၀၆၊ သံ ၁-၂၁၆-ပိဋ္ဌေသု။

imaṁ cakkavāḷaṁ muñcitvā aññattha Buddhā uppajjantīti suttaṁ n'atthi, na uppajjantīti pana atthi.

Apubbaṁ acarimanti apure apacchā. Ekato na uppajjanti, pure vā pacchā vā uppajjantīti vuttaṁ hoti. Tattha hi Bodhipallaṅke bodhiṁ appatvā na uṭṭhahissāmīti nisinnakālato paṭṭhāya yāva mātukucchismiṁ paṭisandhiggahaṇaṁ, tāva pubbeti na veditabbaṁ. Bodhisattassa hi paṭisandhiggahaṇena dasasahassacakkavāḷakampanen'eva khettapariggaho kato, aññassa Buddhassa uppatti nivāritāva hoti. Parinibbānakālato paṭṭhāya yāva sāsapamattā dhātu tiṭṭhati, tāva pacchāti na veditabbaṁ. Dhātūsu hi ṭhitāsu Buddhā ṭhitāva honti. Tasmā etthantare aññassa Buddhassa uppatti nivāritāva hoti. Dhātuparinibbāne pana jāte aññassa Buddhassa uppatti na nivāritā.

Tīṇi hi antaradhānāni nāma pariyatti-antaradhānaṁ paṭivedha-antaradhānaṁ paṭipatti-antaradhānanti. Tattha **pariyattīti** tīṇi piṭakāni. **Paṭivedhoti** saccapaṭivedho. **Paṭipattīti** paṭipadā. Tattha paṭivedho ca paṭipatti ca hotipi na hotipi. Ekasmiṁ hi kāle paṭivedhadharā[1] bhikkhū bahū honti, eso bhikkhu puthujjanoti aṅguliṁ pasāretvā dassetabbo hoti. Imasmiṁ yeva dīpe ekavāre puthujjanabhikkhu nāma nāhosi. Paṭipattipūrikāpi kadāci bahū honti kadāci appā. Iti paṭivedho ca paṭipatti ca hotipi na hotipi, sāsanaṭṭhitiyā pana **pariyatti pamāṇaṁ.**

Paṇḍito hi tepiṭakaṁ sutvā dvepi pūreti. Yathā amhākaṁ Bodhisatto Āḷārassa santike pañcābhiññā satta ca samāpattiyo nibbattetvā nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā parikammaṁ pucchi, so na jānāmīti āha. Tato Udakassa santikaṁ gantvā adhigataṁ visesaṁ saṁsandetvā nevasaññānāsaññāyatanassa parikammaṁ pucchi, so ācikkhi, tassa vacanasamanantarameva mahāsatto taṁ sampādesi, evameva paññavā bhikkhu pariyattiṁ sutvā dvepi pūreti. Tasmā pariyattiyā ṭhitāya sāsanaṁ ṭhitaṁ hoti.

---

1. Paṭivedhakarā (Sī)

တတော ဒသသဟဿစက္ကဝါဠေ ဒေဝတာယော သန္နိပတိတွာ “အဇ္ဇ သတ္ထာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ အဇ္ဇ သာသနံ ဩသက္ကတိ၊ ပစ္ဆိမဒဿနံ ဒါနိ ဣဒံ အမှာက”န္တိ ဒသဗလဿ ပရိနိဗ္ဗုတဒိဝသတော မဟန္တတရံ ကာရုညံ ကရိဿန္တိ။ ဌပေတွာ အနာဂါမိခီဏာသဝေ အဝသေသာ သကဘာဝေန သဏ္ဌာတုံ န သက္ခိဿန္တိ။ ဓာတူသု တေဇောဓာတု ဥဋ္ဌဟိတွာ ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ ဥဂ္ဂစ္ဆိဿတိ၊ သာသပမတ္တာယပိ ဓာတုယာ သတိ ဧကဇာလာဝ ဘဝိဿတိ၊ ဓာတူသု ပရိယာဒါနံ ဂတာသု ပစ္ဆိဇ္ဇိဿတိ။ ဧဝံ မဟန္တံ အာနုဘာဝံ ဒဿေတွာ ဓာတူသု အန္တရဟိတာသု သာသနံ အန္တရဟိတံ နာမ ဟောတိ။ ယာဝ ဧဝံ န အန္တရဓာယတိ၊ တာဝ အစရိမံ နာမ ဟောတိ။ ဧဝံ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုန္တိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။

ကသ္မာ ပန အပုဗ္ဗံ အစရိမံ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ။ အနစ္ဆရိယတ္တာ။ ဗုဒ္ဓါ ဟိ အစ္ဆရိယမနုဿာ။ ယထာဟ “ဧကပုဂ္ဂလော ဘိက္ခဝေ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ အစ္ဆရိယမနုဿော၊ ကတမော ဧကပုဂ္ဂလော၊ တထာဂတော အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ”တိ[1]။

ယဒိ စ ဒွေ ဝါ စတ္တာရော ဝါ အဋ္ဌ ဝါ သောဠသ ဝါ ဧကတော ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ န အစ္ဆရိယာ ဘဝေယျုံ။ ဧကသ္မိံ ဟိ ဝိဟာရေ ဒွိန္နံ စေတိယာနမ္ပိ လာဘသက္ကာရော ဥဠာရော န ဟောတိ၊ ဘိက္ခူပိ ဗဟုတာယ န အစ္ဆရိယာ ဇာတာ၊ ဧဝံ ဗုဒ္ဓါပိ ဘဝေယျုံ။ တသ္မာ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။

ဒေသနာယ စ ဝိသေသာဘာဝတော။ ယံ ဟိ သတိပဋ္ဌာနာဒိဘေဒံ ဓမ္မံ ဧကော ဒေသေတိ၊ အညေန ဥပ္ပဇ္ဇိတွာပိ သောဝ ဒေသေတဗ္ဗော သိယာ။ တတော န အစ္ဆရိယော သိယာ၊ ဧကသ္မိံ ပန ဓမ္မံ ဒေသေန္တေ ဒေသနာပိ အစ္ဆရိယာ ဟောတိ။

ဝိဝါဒါဘာဝတော စ။ ဗဟူသု စ ဗုဒ္ဓေသု ဥပ္ပဇ္ဇန္တေသု ဗဟူနံ အာစရိယာနံ အန္တေဝါသိကာ ဝိယ “အမှာကံ ဗုဒ္ဓေါ ပါသာဒိကော၊ အမှာကံ ဗုဒ္ဓေါ မဓုရဿရော လာဘီ ပုညဝါ”တိ ဝိဝဒေယျုံ၊ တသ္မာပိ ဧဝံ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ အပိစေတံ ကာရဏံ မိလိန္ဒရညာ ပုဋ္ဌေန နာဂသေနတ္ထေရေန ဝိတ္ထာရိတမေဝ။ ဝုတ္တံ ဟိ[2]—

“တတ္ထ ဘန္တေ နာဂသေန ဘာသိတမ္ပေတံ ဘဂဝတာ ‘အဋ္ဌာနမေတံ ဘိက္ခဝေ အနဝကာသော၊ ယံ ဧကိဿာ လောကဓာတုယာ ဒွေ အရဟန္တော

၁-အံ ၁-၂၂-ဝိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁၁-၂၃၁-ဝိဋ္ဌာဒီသု။

Yadā pana sā antaradhāyati, tadā paṭhamaṁ Abhidhammapiṭakaṁ nassati, tattha Paṭṭhānaṁ sabbapaṭhamaṁ antaradhāyati, anukkamena pacchā dhammasaṅgaho, tasmiṁ antarahite itaresu dvīsu piṭakesu ṭhitesu sāsanaṁ ṭhitameva hoti. Tattha Suttantapiṭake antaradhāyamāne paṭhamaṁ Aṅguttaranikāyo ekādasakato paṭṭhāya yāva ekakā antaradhāyati, tadanantaraṁ Saṁyuttanikāyo cakkapeyyālato paṭṭhāya yāva oghataraṇā antaradhāyati, tadanantaraṁ Majjhimanikāyo indriyabhāvanato paṭṭhāya yāva mūlapariyāyā antaradhāyati, tadanantaraṁ Dīghanikāyo dasuttarato paṭṭhāya yāva brahmajālā antaradhāyati. Ekissāpi dvinnampi gāthānaṁ pucchā addhānaṁ gacchati, sāsanaṁ dhāretuṁ na sakkoti Sabhiyapucchā[1] viya Āḷavakapucchā[2] viya ca. Etā kira Kassapabuddhakālikā antarā sāsanaṁ dhāretuṁ nāsakkhiṁsu.

Dvīsu pana piṭakesu antarahitesupi Vinayapiṭake ṭhite sāsanaṁ tiṭṭhati, Parivārakhandhakesu antarahitesu Ubhatovibhaṅge ṭhite ṭhitameva hoti. Ubhatovibhaṅge antarahite mātikāya ṭhitāyapi ṭhitameva hoti. Mātikāya antarahitāya Pātimokkhapabbajja-upasampadāsu ṭhitāsu sāsanaṁ tiṭṭhati. Liṅgamaddhānaṁ gacchati, setavatthasamaṇavaṁso pana Kassapabuddhakālato paṭṭhāya sāsanaṁ dhāretuṁ nāsakkhi. Pacchimakassa pana saccapaṭivedhato pacchimakassa sīlabhedato ca paṭṭhāya sāsanaṁ osakkitaṁ nāma hoti. Tato paṭṭhāya aññassa Buddhassa uppatti na vāritāti.

Tīṇi parinibbānāni nāma kilesaparinibbānaṁ khandhaparinibbānaṁ dhātuparinibbānanti. Tattha kilesaparinibbānaṁ Bodhipallaṅke ahosi, khandhaparinibbānaṁ Kusinārāyaṁ, dhātuparinibbānaṁ anāgate bhavissati. Sāsanassa kira osakkanakāle imasmiṁ Tambapaṇṇidīpe dhātuyo sannipatitvā Mahācetiyaṁ gamissanti, Mahācetiyato Nāgadīpe Rājāyatanacetiyaṁ tato Mahābodhipallaṅkaṁ gamissanti, nāgabhavanatopi devalokatopi brahmalokatopi dhātuyo Mahābodhipallaṅkameva gamissanti. Sāsapamattāpi dhātu antarā na nassissati. Sabbā dhātuyo Mahābodhipallaṅke rāsibhūtā suvaṇṇakkhandho viya ekagghanā hutvā chabbaṇṇarasmiyo vissajjessanti, tā dasasahassilokadhātuṁ pharissanti.

1. Khu 1. 357 piṭṭhādīsu. 2. Khu 1. 306; Saṁ 1. 216 piṭṭhesu.

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ’တိ။ ဒေသေန္တာ စ ဘန္တေ နာဂသေန သဗ္ဗေပိ တထာဂတာ သတ္တတိံသ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေ ဒေသေန္တိ၊ ကထယမာနာ စ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ ကထေန္တိ၊ သိက္ခာပေန္တာ စ တီသု သိက္ခာသု သိက္ခာပေန္တိ၊ အနုသာသမာနာ စ အပ္ပမာဒပဋိပတ္တိယံ အနုသာသန္တိ။ ယဒိ ဘန္တေ နာဂသေန သဗ္ဗေသမ္ပိ တထာဂတာနံ ဧကာ ဒေသနာ[၁] ဧကာ ကထာ ဧကာ သိက္ခာ ဧကာ အနုသိဋ္ဌိ၊ ကေန ကာရဏေန ဒွေ တထာဂတာ ဧကက္ခဏေ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧကေနပိ တာဝ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေန အယံ လောကော သြဘာသဇာတော၊ ယဒိ ဒုတိယော ဗုဒ္ဓေါ ဘဝေယျ၊ ဒွိန္နံ ပဘာယ အယံ လောကော ဘိယျောသော မတ္တာယ သြဘာသဇာတော ဘဝေယျ။ သြဝဒမာနာ စ[၂] ဒွေ တထာဂတာ သုခံ သြဝဒေယျုံ၊ အနုသာသမာနာ စ သုခံ အနုသာသေယျုံ၊ တတ္ထ မေ ကာရဏံ ဗြူဟိ၊ ယထာဟံ နိဿံသယော ဘဝေယျန္တိ။

အယံ မဟာရာဇ ဒသသဟဿီ လောကဓာတု ဧကဗုဒ္ဓဓာရဏီ၊ ဧကဿေဝ တထာဂတဿ ဂုဏံ ဓာရေတိ၊ ယဒိ ဒုတိယော ဗုဒ္ဓေါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ နာယံ ဒသသဟဿီ လောကဓာတု ဓာရေယျ၊ စလေယျ ကမ္ပေယျ နမေယျ သြနမေယျ ဝိနမေယျ ဝိကိရေယျ ဝိဓမေယျ ဝိဒ္ဓံသေယျ၊ န ဌာနမုပဂစ္ဆေယျ။

ယထာ မဟာရာဇ နာဝါ ဧကပုရိသသန္ဓာရဏီ ဘဝေယျ၊ ဧကသ္မိံ ပုရိသေ အဘိရူဠှေ သာ နာဝါ သမုပါဒိကာ ဘဝေယျ၊ အထ ဒုတိယော ပုရိသော အာဂစ္ဆေယျ တာဒိသော အာယုနာ ဝဏ္ဏေန ဝယေန ပမာဏေန ကိသထူလေန သဗ္ဗင်္ဂပစ္စင်္ဂေန၊ သော တံ နာဝံ အဘိရူဟေယျ၊ အပိ နု သာ မဟာရာဇ နာဝါ ဒွိန္နမ္ပိ ဓာရေယျာတိ။ န ဟိ ဘန္တေ၊ စလေယျ ကမ္ပေယျ နမေယျ သြနမေယျ ဝိနမေယျ ဝိကိရေယျ ဝိဓမေယျ ဝိဒ္ဓံသေယျ၊ န ဌာနမုပဂစ္ဆေယျ၊ သြသီဒေယျ ဥဒကေတိ။ ဧဝမေဝ ခေါ မဟာရာဇ အယံ ဒသသဟဿီ လောကဓာတု ဧကဗုဒ္ဓဓာရဏီ၊ ဧကဿေဝ တထာဂတဿ ဂုဏံ ဓာရေတိ၊ ယဒိ ဒုတိယော ဗုဒ္ဓေါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ နာယံ ဒသသဟဿီ လောကဓာတု ဓာရေယျ၊ စလေယျ။ပ။ န ဌာနမုပဂစ္ဆေယျ။

ယထာ ဝါ ပန မဟာရာဇ ပုရိသော ယာဝဒတ္ထံ ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇေယျ ဆာဒေန္တံ ယာဝကဏ္ဌမဘိပူရယိတွာ၊ သော ဓာတော ပီဏိတော ပရိပုဏ္ဏော နိရန္တရော တန္ဒိကတော အနောနမိတဒဏ္ဍဇာတော ပုနဒေဝ တတ္တကံ

၁-ဧကုဒ္ဒေသော (သီ၊ သျာ) ၂-သြဝဒန္တာ စ (သီ)

Tato dasasahassacakkavāḷe devatāyo sannipatitvā “ajja Satthā parinibbāyati, ajja sāsanaṁ osakkati, pacchimadassanaṁ dāni idaṁ amhākan”ti Dasabalassa parinibbutadivasato mahantataraṁ kāruññaṁ karissanti. Ṭhapetvā anāgāmikhīṇāsave avasesā sakabhāvena saṇṭhātuṁ na sakkhissanti. Dhātūsu tejodhātu uṭṭhahitvā yāva brahmalokā uggacchissati, sāsapamattāyapi dhātuyā sati ekajālāva bhavissati, dhātūsu pariyādānaṁ gatāsu pacchijjissati. Evaṁ mahantaṁ ānubhāvaṁ dassetvā dhātūsu antarahitāsu sāsanaṁ antarahitaṁ nāma hoti. Yāva evaṁ na anantaradhāyati, tāva acarimaṁ nāma hoti. Evaṁ apubbaṁ acarimaṁ uppajjeyyunti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

Kasmā pana apubbaṁ acarimaṁ na uppajjantīti. Anacchariyattā. Buddhā hi acchariyamanussā. Yathāha “ekapuggalo bhikkhave loke uppajjamāno uppajjati acchariyamanusso, katamo ekapuggalo, Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho”ti[1].

Yadi ca dve vā cattāro vā aṭṭha vā soḷasa vā ekato uppajjeyyuṁ, na acchariyā bhaveyyuṁ. Ekasmiṁ hi vihāre dvinnaṁ cetiyānampi lābhasakkāro uḷāro na hoti, bhikkhūpi bahutāya na acchariyā jātā, evaṁ Buddhāpi bhaveyyuṁ. Tasmā na uppajjanti.

Desanāya ca visesābhāvato. Yaṁ hi satipaṭṭhānādibhedaṁ dhammaṁ eko deseti, aññena uppajjitvāpi sova desetabbo siyā. Tato na acchariyo siyā, ekasmiṁ pana dhammaṁ desente desanāpi acchariyā hoti.

Vivādābhāvato ca. Bahūsu ca Buddhesu uppajjantesu bahūnaṁ ācariyānaṁ antevāsikā viya “amhākaṁ Buddho pāsādiko, amhākaṁ Buddho madhurassaro lābhī puññavā”ti vivadeyyuṁ, tasmāpi evaṁ na uppajjanti. Apicetaṁ kāraṇaṁ Milindaraññā puṭṭhena Nāgasenattherena vitthāritameva. Vuttaṁ hi[2]—

“Tattha bhante Nāgasena bhāsitampetaṁ Bhagavatā ‘aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ ekissā lokadhātuyā dve Arahanto

1. Aṁ 1. 22 piṭṭhe. 2. Khu 11. 231 piṭṭhādīsu.

ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇေယျ၊ အပိနု ခေါ သော မဟာရာဇ ပုရိသော သုခိတော ဘဝေယျာတိ။ န ဟိ ဘန္တေ၊ သကိံ ဘုတ္တောဝ မရေယျာတိ။ ဧဝမေဝ ခေါ မဟာရာဇ အယံ ဒသသဟဿီ လောကဓာတု ဧကဗုဒ္ဓဓာရဏီ။ပ။ န ဌာနမုပဂစ္ဆေယျာတိ။

ကိံ နု ခေါ ဘန္တေ နာဂသေန အတိဓမ္မဘာရေန ပထဝီ စလတီတိ။ ဣဓ မဟာရာဇ ဒွေ သကဋာ ရတနပရိပူရိတာ ဘဝေယျုံ ယာဝ မုခသမာ၊ ဧကသ္မာ သကဋတော ရတနံ ဂဟေတွာ ဧကသ္မိံ သကဋေ အာကိရေယျုံ၊ အပိနု ခေါ တံ မဟာရာဇ သကဋံ ဒွိန္နမ္ပိ သကဋာနံ ရတနံ ဓာရေယျာတိ။ န ဟိ ဘန္တေ၊ နာဘိပိ တဿ ဖလေယျ၊ အရာပိ တဿ ဘိဇ္ဇေယျုံ၊ နေမိပိ တဿ ဩပတေယျ၊ အက္ခောပိ တဿ ဘိဇ္ဇေယျာတိ။ ကိံ နု ခေါ မဟာရာဇ အတိရတနဘာရေန သကဋံ ဘိဇ္ဇတီတိ။ အာမ ဘန္တေတိ။ ဧဝမေဝ ခေါ မဟာရာဇ အတိဓမ္မဘာရေန ပထဝီ စလတီတိ။

အပိစ မဟာရာဇ ဣမံ ကာရဏံ ဗုဒ္ဓဗလပရိဒီပနာယ ဩသာရိတံ၊ အညမ္ပိ တတ္ထ အဘိရူပံ ကာရဏံ သုဏောဟိ၊ ယေန ကာရဏေန ဒွေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဧကက္ခဏေ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ယဒိ မဟာရာဇ ဒွေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဧကက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ တေသံ ပရိသာယ ဝိဝါဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ “တုမှာကံ ဗုဒ္ဓေါ အမှာကံ ဗုဒ္ဓေါ”တိ ဥဘတောပက္ခဇာတာ ဘဝေယျုံ။ ယထာ မဟာရာဇ ဒွိန္နံ ဗလဝါမစ္စာနံ ပရိသာယ ဝိဝါဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ‘တုမှာကံ အမစ္စော အမှာကံ အမစ္စော’တိ ဥဘတောပက္ခဇာတာ ဟောန္တိ၊ ဧဝမေဝ ခေါ မဟာရာဇ ယဒိ ဒွေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဧကက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ တေသံ ပရိသာယ ဝိဝါဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ‘တုမှာကံ ဗုဒ္ဓေါ အမှာကံ ဗုဒ္ဓေါ’တိ ဥဘတောပက္ခဇာတာ ဘဝေယျုံ။ ဣဒံ တာဝ မဟာရာဇ ဧကံ ကာရဏံ၊ ယေန ကာရဏေန ဒွေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဧကက္ခဏေ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။

အပရမ္ပိ မဟာရာဇ ဥတ္တရိံ ကာရဏံ သုဏောဟိ၊ ယေန ကာရဏေန ဒွေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဧကက္ခဏေ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ယဒိ မဟာရာဇ ဒွေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဧကက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ အဂ္ဂေါ ဗုဒ္ဓေါတိ ယံ ဝစနံ၊ တံ မိစ္ဆာ ဘဝေယျ။ ဇေဋ္ဌော ဗုဒ္ဓေါတိ ယံ ဝစနံ၊ တံ မိစ္ဆာ ဘဝေယျ။ သေဋ္ဌော ဗုဒ္ဓေါတိ၊ ဝိသိဋ္ဌော ဗုဒ္ဓေါတိ၊ ဥတ္တမော ဗုဒ္ဓေါတိ၊ ပဝရော ဗုဒ္ဓေါတိ၊ အသမော ဗုဒ္ဓေါတိ၊ အသမသမော ဗုဒ္ဓေါတိ၊ အပ္ပဋိသမော ဗုဒ္ဓေါတိ၊ အပ္ပဋိဘာဂေါ ဗုဒ္ဓေါတိ၊ အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော ဗုဒ္ဓေါတိ ယံ ဝစနံ၊ တံ မိစ္ဆာ ဘဝေယျ။ ဣဒမ္ပိ ခေါ တွံ

Sammāsambuddhā apubbaṁ acarimaṁ uppajjeyyuṁ, netaṁ ṭhānaṁ vijjatī'ti. Desentā ca bhante Nāgasena sabbepi Tathāgatā sattatiṁsa bodhipakkhiyadhamme desenti, kathayamānā ca cattāri ariyasaccāni kathenti, sikkhāpentā ca tīsu sikkhāsu sikkhāpenti, anusāsamānā ca appamādapaṭipattiyaṁ anusāsanti. Yadi bhante Nāgasena sabbesampi Tathāgatānaṁ ekā desanā[1] ekā kathā ekā sikkhā ekā anusiṭṭhi, kena kāraṇena dve Tathāgatā ekakkhaṇe nuppajjanti. Ekenapi tāva Buddhuppādena ayaṁ loko obhāsajāto, yadi dutiyo Buddho bhaveyya, dvinnaṁ pabhāya ayaṁ loko bhiyyoso mattāya obhāsajāto bhaveyya. Ovadamānā ca[2] dve Tathāgatā sukhaṁ ovadeyyuṁ, anusāsamānā ca sukhaṁ anusāseyyuṁ, tattha me kāraṇaṁ brūhi, yathāhaṁ nissaṁsayo bhaveyyanti.

Ayaṁ mahārāja dasasahassī lokadhātu ekabuddhadhāraṇī, ekasseva Tathāgatassa guṇaṁ dhāreti, yadi dutiyo Buddho uppajjeyya, nāyaṁ dasasahassī lokadhātu dhāreyya, caleyya kampeyya nameyya onameyya vinameyya vikireyya vidhameyya viddhaṁseyya, na ṭhānamupagaccheyya.

Yathā mahārāja nāva ekapurisasandhāraṇī bhaveyya, ekasmiṁ purise abhirūḷhe sā nāva samupādikā bhaveyya, atha dutiyo puriso āgaccheyya tādiso āyunā vaṇṇena vayena pamāṇena kisathūlena sabbaṅgapaccaṅgena, so taṁ nāvaṁ abhirūheyya, apinu sā mahārāja nāvā dvinnampi dhāreyyāti. Na hi bhante, caleyya kampeyya nameyya onameyya vinameyya vikireyya vidhameyya viddhaṁseyya, na ṭhānamupagaccheyya, osīdeyya udaketi. Evameva kho mahārāja ayaṁ dasasahassi lokadhātu ekabuddhadhāraṇī, ekasseva Tathāgatassa guṇaṁ dhāreti, yadi dutiyo Buddho uppajjeyya, nāyaṁ dasasahassī lokadhātu dhāreyya, caleyya -pa- na ṭhānamupagaccheyya.

Yathā vā pana mahārāja puriso yāvadatthaṁ bhojanaṁ bhuñjeyya chādentaṁ yāvakaṇṭhamabhipūrayitvā, so dhāto pīṇito paripuṇṇo nirantaro tandikato anonamikadaṇḍajāto punadeva tattakaṁ

1. Ekuddeso (Sī, Syā) 2. Ovadantā ca (Sī)

မဟာရာဇ ကာရဏံ အတ္ထုတော သမ္ပဋိစ္ဆ၊ ယေန ကာရဏေန ဒွေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဧကက္ခဏေ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။

အပိစ ခေါ မဟာရာဇ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ သဘာဝပကတိ ဧသာ၊ ယံ ဧကောယေဝ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ ကာရဏာ? မဟန္တတာယ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓဂုဏာနံ။ အညမ္ပိ မဟာရာဇ ယံ လောကေ မဟန္တံ၊ တံ ဧကံယေဝ ဟောတိ။ ပထဝီ မဟာရာဇ မဟန္တီ၊ သာ ဧကာယေဝ။ သာဂရော မဟန္တော၊ သော ဧကောယေဝ။ သိနေရု ဂိရိရာဇာ မဟန္တော၊ သော ဧကောယေဝ။ အာကာသော မဟန္တော၊ သော ဧကောယေဝ။ သက္ကော မဟန္တော၊ သော ဧကောယေဝ။ မာရော မဟန္တော၊ သော ဧကောယေဝ။ မဟာဗြဟ္မာ မဟန္တော၊ သော ဧကောယေဝ။ တထာဂတော အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ မဟန္တော၊ သော ဧကောယေဝ လောကသ္မိံ။ ယတ္ထ တေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တတ္ထ အညဿ ဩကာသော န ဟောတိ။ တသ္မာ မဟာရာဇ တထာဂတော အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဧကောယေဝ လောကသ္မိံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။ သုကထိတော ဘန္တေ နာဂသေန ပဉှော ဩပမ္မေဟိ ကာရဏေဟီ”တိ။

ဧကိဿာ လောကဓာတုယာတိ ဧကသ္မိံ စက္ကဝါဠေ။ ဟေဋ္ဌာ ဣမိနာဝ ပဒေန ဒသစက္ကဝါဠသဟဿာနိ ဂဟိတာနိ တာနိပိ[1]၊ ဧကစက္ကဝါဠေနေဝ ပရိစ္ဆိန္ဒိတုံ ဝဋ္ဋန္တိ။ ဗုဒ္ဓါ ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဣမသ္မိံယေဝ စက္ကဝါဠေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပဇ္ဇနဋ္ဌာနေ ပန ဝါရိတေ ဣတော အညေသု စက္ကဝါဠေသု နုပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဝါရိတမေဝ ဟောတိ။

အပုဗ္ဗံ အစရိမန္တိ ဧတ္ထ စက္ကရတနပါတုဘာဝတော ပုဗ္ဗေ ပုဗ္ဗံ၊ တဿေဝ အန္တရဓာနတော ပစ္ဆာ စရိမံ။ တတ္ထ ဒွိဓာ စက္ကရတနဿ အန္တရဓာနံ ဟောတိ၊ စက္ကဝတ္တိနော ကာလံကိရိယာယ ဝါ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဝါ။ အန္တရဓာယမာနဉ္စ ပန တံ ကာလံကိရိယတော ဝါ ပဗ္ဗဇ္ဇတော ဝါ သတ္တမေ ဒိဝသေ အန္တရဓာယတိ၊ တတော ပရံ စက္ကဝတ္တိနော ပါတုဘာဝေါ အဝါရိတော။

ကသ္မာ ပန ဧကစက္ကဝါဠေ ဒွေ စက္ကဝတ္တိနော နုပ္ပဇ္ဇန္တီတိ။ ဝိဝါဒုပစ္ဆေဒတော အစ္ဆရိယဘာဝတော စက္ကရတနဿ မဟာနုဘာဝတော စ။ ဒွီသု ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တေသု “အမှာကံ ရာဇာ မဟန္တော အမှာကံ ရာဇာ မဟန္တော”တိ ဝိဝါဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ။ ဧကသ္မိံ ဒီပေ စက္ကဝတ္တီတိ စ ဧကသ္မိံ ဒီပေ စက္ကဝတ္တီတိ စ အနစ္ဆရိယာ

၁-ဂဟိတာနိ (သီ၊ သျာ)

bhojanaṁ bhuñjeyya, apinu kho so mahārāja puriso sukhito bhaveyyāti. Na hi bhante, sakiṁ bhuttova mareyyāti. Evameva kho mahārāja ayaṁ dasasahassī lokadhātu ekabuddhadhāraṇī -pa- na ṭhānamupagaccheyyāti.

Kiṁ nu kho bhante Nāgasena atidhammabhārena pathavī calatīti. Idha mahārāja dve sakaṭā ratanaparipūritā bhaveyyuṁ yāva mukhasamā, ekasmā sakaṭato ratanaṁ gahetvā ekasmiṁ sakaṭe ākireyyuṁ, apinu kho taṁ mahārāja sakaṭaṁ dvinnampi sakaṭānaṁ ratanaṁ dhāreyyāti. Na hi bhante, nābhipi tassa phaleyya, arāpi tassa bhijjeyyuṁ, nemipi tassa opateyya, akkhopi tassa bhijjeyyāti. Kiṁ nu kho mahārāja atiratabhārena sakaṭaṁ bhijjatīti. Āma bhanteti. Evameva kho mahārāja atidhammabhārena pathavī calatīti.

Api ca mahārāja imaṁ kāraṇaṁ Buddhabalaparidīpanāya osāritaṁ, aññampi tattha abhirūpaṁ kāraṇaṁ suṇohi, yena kāraṇena dve Sammāsambuddhā ekakkhaṇe nuppajjanti. Yadi mahārāja dve Sammāsambuddhā ekakkhaṇe uppajjeyyuṁ, tesaṁ parisāya vivādo uppajjeyya "tumhākaṁ Buddho amhākaṁ Buddho"ti ubhatopakkhajātā bhaveyyuṁ. Yathā mahārāja dvinnaṁ balavāmaccānaṁ parisāya vivādo uppajjeyya 'tumhākaṁ amacco amhākaṁ amacco'ti ubhatopakkhajātā honti, evameva kho mahārāja yadi dve Sammāsambuddhā ekakkhaṇe uppajjeyyuṁ, tesaṁ parisāya vivādo uppajjeyya 'tumhākaṁ Buddho amhākaṁ Buddho'ti ubhatopakkhajātā bhaveyyuṁ. Idaṁ tāva mahārāja ekaṁ kāraṇaṁ, yena kāraṇena dve Sammāsambuddhā ekakkhaṇe nuppajjanti.

Aparampi mahārāja uttariṁ kāraṇaṁ suṇohi, yena kāraṇena dve Sammāsambuddhā ekakkhaṇe nuppajjanti. Yadi mahārāja dve Sammāsambuddhā ekakkhaṇe uppajjeyyuṁ, aggo Buddhoti yaṁ vacanaṁ, taṁ micchā bhaveyya. Jeṭṭho Buddhoti yaṁ vacanaṁ, taṁ micchā bhaveyya. Seṭṭho Buddhoti, visiṭṭho Buddhoti, uttamo Buddhoti, pavaro Buddhoti, asamo Buddhoti, asamasamo Buddhoti, appaṭisamo Buddhoti, appaṭibhāgo Buddhoti, appaṭipuggalo Buddhoti yaṁ vacanaṁ, taṁ micchā bhaveyya. Idampi kho tvaṁ

ဘဝေယျုံ[1]။ ယော စာယံ စက္ကရတနဿ ဒွိသဟဿဒီပပရိဝါရေသု စတူသု မဟာဒီပေသု ဧကဿရိယာနုပ္ပဒါနသမတ္ထော မဟာနုဘာဝေါ၊ သော ပရိဟာယေထ။ ဣတိ ဝိဝါဒုပစ္ဆေဒတော အစ္ဆရိယဘာဝတော စက္ကရတနဿ မဟာနုဘာဝတော စ န ဧကစက္ကဝါဠေ ဒွေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။

၁၃၀။ **ယံ ဣတ္ထီ အသ္သ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ** ဧတ္ထ တိဋ္ဌတု တာဝ သဗ္ဗညုဂုဏေ နိဗ္ဗတ္တေတွာ လောကုတ္တာရဏသမတ္ထော[2] ဗုဒ္ဓဘာဝေါ၊ ပဏိဓာနမတ္တမ္ပိ ဣတ္ထိယာ န သမ္ပဇ္ဇတိ။

မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ၊ ဟေတု သတ္ထာရဒဿနံ။
ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဂုဏသမ္ပတ္တိ၊ အဓိကာရော စ ဆန္ဒတာ။
အဋ္ဌဓမ္မသမောဓာနာ၊ အဘိနီဟာရော သမိဇ္ဈတီတိ[3]—

ဣမာနိ ဟိ ပဏိဓာနသမ္ပတ္တိကာရဏာနိ။ ဣတိ ပဏိဓာနမ္ပိ သမ္ပာဒေတုံ အသမတ္ထာယ ဣတ္ထိယာ ကုတော ဗုဒ္ဓဘာဝေါတိ "အဋ္ဌာနမေတံ အနဝကာသော ယံ ဣတ္ထီ အသ္သ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ"တိ ဝုတ္တံ။ သဗ္ဗာကာရပရိပူရော စ ပုညုဿယော သဗ္ဗာကာရပရိပူရမေဝ အတ္တဘာဝံ နိဗ္ဗတ္တေတီတိ ပုရိသောဝ အရဟံ ဟောတိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ။

ယံ ဣတ္ထီ ရာဇာ အသ္သ စက္ကဝတ္တီတိအာဒီသုပိ ယသ္မာ ဣတ္ထိယာ ကောသောဟိတဝတ္ထဂုယှတာဒီနံ အဘာဝေန လက္ခဏာနိ န ပရိပူရေန္တိ၊ ဣတ္ထိရတနာဘာဝေန သတ္တရတနသမင်္ဂိတာ န သမ္ပဇ္ဇတိ၊ သဗ္ဗမနုဿေဟိ စ အဓိကော အတ္တဘာဝေါ န ဟောတိ၊ တသ္မာ "အဋ္ဌာနမေတံ အနဝကာသော ယံ ဣတ္ထီ ရာဇာ အသ္သ စက္ကဝတ္တီ"တိ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ စ သက္ကတ္တာဒီနိ တီဏိ ဌာနာနိ ဥတ္တမာနိ၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂဉ္စ ဟီနံ၊ တသ္မာ တဿာ သက္ကတ္တာဒီနိပိ ပဋိသိဒ္ဓါနိ။

နနု စ ယထာ ဣတ္ထိလိင်္ဂံ၊ ဧဝံ ပုရိသလိင်္ဂမ္ပိ ဗြဟ္မလောကေ နတ္ထိ။ တသ္မာ "ယံ ပုရိသော ဗြဟ္မတ္တံ ကရေယျ၊ ဌာနမေတံ ဝိဇ္ဇတီ"တိပိ န ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာတိ။ နော န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ကသ္မာ? ဣဓ ပုရိသဿ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တနတော။ ဗြဟ္မတ္တန္တိ ဟိ မဟာဗြဟ္မတ္တံ အဓိပ္ပေတံ။ ဣတ္ထီ စ ဣဓ ဈာနံ ဘာဝေတွာ ကာလံ ကတွာ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇတိ၊ န မဟာဗြဟ္မာနံ၊ ပုရိသော ပန တတ္ထ န ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ န ဝတ္တဗ္ဗော။ သမာနေပိ စေတ္ထ ဥဘယလိင်္ဂါဘာဝေ ပုရိသသဏ္ဌာနာဝ ဗြဟ္မာနော၊ န ဣတ္ထိသဏ္ဌာနာ၊ တသ္မာ သုဝုတ္တမေဝေတံ။

၁-အနစ္ဆရိယော ဘဝေယျ (သီ၊ သျာ) ၂-လောကုတ္တရလာဘာသမတ္ထော (သျာ)
၃-ခု ၄-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓဝံသေ။

mahārāja kāraṇaṁ atthato sampaṭiccha, yena kāraṇena dve Sammāsambuddhā ekakkhaṇe nuppajjanti.

Api ca kho mahārāja Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ sabhāvapakati esā, yaṁ eko yeva Buddho loke uppajjati. Kasmā kāraṇā? Mahantatāya Sabbaññubuddhaguṇānaṁ. Aññampi mahārāja yaṁ loke mahantaṁ, taṁ ekaṁyeva hoti. Pathavī mahārāja mahantī, sā ekāyeva. Sāgaro mahanto, so ekoyeva. Sineru girirājā mahanto, so ekoyeva. Ākāso mahanto, so ekoyeva. Sakko mahanto, so ekoyeva. Māro mahanto, so ekoyeva. Mahābrahmā mahanto, so ekoyeva. Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho mahanto, so ekoyeva lokasmiṁ. Yattha te uppajjanti, tattha aññassa okāso na hoti. Tasmā mahārāja Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho ekoyeva lokasmiṁ uppajjatīti. Sukathito bhante Nāgasena pañho opammehi kāraṇehī"ti.

Ekissā lokadhātuyāti ekasmiṁ cakkavāḷe. Heṭṭhā imināva padena dasacakkavāḷasahassāni gahitāni tānipi[1], ekacakkavāḷen'eva paricchindituṁ vaṭṭanti. Buddhā hi uppajjamānā imasmiṁ yeva cakkavāḷe uppajjanti, uppajjanaṭṭhāne pana vārite ito aññesu cakkavāḷesu nuppajjantīti vāritameva hoti.

Apubbaṁ acarimanti ettha cakkaratanapātubhāvato pubbe pubbaṁ, tasseva antaradhānato pacchā carimaṁ. Tattha dvidhā cakkaratanassa antaradhānaṁ hoti, cakkavattino kālaṁkiriyāya vā pabbajjāya vā. Antaradhāyamānañca pana taṁ kālaṁkiriyato vā pabbajjato vā sattame divase antaradhāyati, tato paraṁ cakkavattino pātubhāvo avārito.

Kasmā pana ekacakkavāḷe dve cakkavattino nuppajjantīti. Vivādupacchedato acchariyabhāvato cakkaratanassa mahānubhāvato ca. Dvīsu hi uppajjantesu "amhākaṁ rājā mahanto amhākaṁ rājā mahanto"ti vivādo uppajjeyya. Ekasmiṁ dīpe cakkavattīti ca ekasmiṁ dīpe cakkavattīti ca anacchariyā

1. Gahitāni (Sī, Syā)

၁၃၁။ **ကာယဒုစ္စရိတဿာ**တိအာဒီသု ယထာ နိမ္ဗဗီဇကောသာတကီဗီဇာဒီနိ မဓုရဖလံ န နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ အသာတံ အမဓုရမေဝ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ ဧဝံ ကာယဒုစ္စရိတာဒီနိ မဓုရဝိပါကံ န နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ အမဓုရမေဝ ဝိပါကံ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ။ ယထာ စ ဥစ္ဆုဗီဇသာလိဗီဇာဒီနိ မဓုရံ သာဒုရသမေဝ ဖလံ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ န အသာတံ ကဋုကံ၊ ဧဝံ ကာယသုစရိတာဒီနိ မဓုရမေဝ ဝိပါကံ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ န အမဓုရံ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

"ယာဒိသံ ဝပတေ ဗီဇံ၊ တာဒိသံ ဟရတေ ဖလံ။
ကလျာဏကာရီ ကလျာဏံ၊ ပါပကာရီ စ ပါပက"န္တိ[1]။

တသ္မာ "အဋ္ဌာနမေတံ အနဝကာသော ယံ ကာယဒုစ္စရိတဿာ"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

ကာယဒုစ္စရိတသမင်္ဂီတိအာဒီသု **သမင်္ဂီ**တိ ပဉ္စဝိဓာ သမင်္ဂိတာ အာယူဟနသမင်္ဂိတာ စေတနာသမင်္ဂိတာ ကမ္မသမင်္ဂိတာ ဝိပါကသမင်္ဂိတာ ဥပဋ္ဌာနသမင်္ဂိတာတိ။ တတ္ထ ကုသလာကုသလကမ္မာယူဟနက္ခဏေ **အာယူဟနသမင်္ဂိတာ**တိ ဝုစ္စတိ။ တထာ **စေတနာသမင်္ဂိတာ**။ ယာဝ ပန အရဟတ္တံ န ပါပုဏန္တိ၊ တာဝ သဗ္ဗေပိ သတ္တာ ပုဗ္ဗေ ဥပစိတံ ဝိပါကာရဟံ ကမ္မံ သန္ဓာယ "ကမ္မသမင်္ဂိနော"တိ ဝုစ္စန္တိ၊ ဧသာ **ကမ္မသမင်္ဂိတာ**။ **ဝိပါကသမင်္ဂိတာ** ဝိပါကက္ခဏေယေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယာဝ ပန သတ္တာ အရဟတ္တံ န ပါပုဏန္တိ၊ တာဝ နေသံ တတော တတော စဝိတွာ နိရယေ တာဝ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနံ အဂ္ဂိဇာလလောဟကုမ္ဘိအာဒီဟိ ဥပဋ္ဌာနာကာရေဟိ နိရယော, ဂဗ္ဘသေယျကတ္တံ အာပဇ္ဇမာနာနံ မာတုကုစ္ဆိ, ဒေဝေသု ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနံ ကပ္ပရုက္ခဝိမာနာဒီဟိ ဥပဋ္ဌာနာကာရေဟိ ဒေဝလောကောတိ ဧဝံ ဥပ္ပတ္တိနိမိတ္တံ ဥပဋ္ဌာတိ၊ ဣတိ နေသံ ဣမိနာ ဥပ္ပတ္တိနိမိတ္တဥပဋ္ဌာနေန အပရိမုတ္တတာ **ဥပဋ္ဌာနသမင်္ဂိတာ** နာမ။ သာ စလတိ သေသာ နိစ္စလာ။ နိရယေ ဟိ ဥပဋ္ဌိတေပိ ဒေဝလောကော ဥပဋ္ဌာတိ၊ ဒေဝလောကေ ဥပဋ္ဌိတေပိ နိရယော ဥပဋ္ဌာတိ၊ မနုဿလောကေ ဥပဋ္ဌိတေပိ တိရစ္ဆာနယောနိ ဥပဋ္ဌာတိ၊ တိရစ္ဆာနယောနိယာ စ ဥပဋ္ဌိတာယပိ မနုဿလောကော ဥပဋ္ဌာတိယေဝ။

တတြိဒံ ဝတ္ထု—သောဏဂိရိပါဒေ ကိရ အစေလဝိဟာရေ[2] သောဏတ္ထေရော နာမ ဧကော ဓမ္မကထိကော၊ တဿ ပိတာ သုနခဇီဝိကော အဟောသိ၊ ထေရော တံ ပဋိဗာဟန္တောပိ သံဝရေ ဌပေတုံ အသက္ကောန္တော "မာ နဿိ

၁-သံ ၁-၂၂၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပစေလိဝိဟာရေ (သီ)

bhaveyyuṁ[1]. Yo cāyaṁ cakkaratanassa dvisahassadīpaparivāresu catūsu mahādīpesu issariyānuppadānasamattho mahānubhāvo, so parihāyetha. Iti vivādupacchedato acchariyabhāvato cakkaratanassa mahānubhāvato ca na ekacakkavāḷe dve uppajjanti.

130. **Yaṁ itthī assa Arahaṁ Sammāsambuddho**ti ettha tiṭṭhatu tāva Sabbaññuguṇe nibbattetvā lokuttāraṇasamattho[2] Buddhabhāvo, paṇidhānamattampi itthiyā na sampajjati.

Manussattaṁ liṅgasampatti, hetu Satthāradassanaṁ.
Pabbajjā guṇasampatti, adhikāro ca chandatā.
Aṭṭhadhammasamodhānā, abhinīhāro samijjhatīti[3]—

Imāni hi paṇidhānasampattikāraṇāni. Iti paṇidhānampi sampādetuṁ asamatthāya itthiyā kuto Buddhabhāvoti "aṭṭhānametaṁ anavakāso yaṁ itthī assa Arahaṁ Sammāsambuddho"ti vuttaṁ. Sabbākāraparipūro ca puññussayo sabbākāraparipūrameva attabhāvaṁ nibbattetīti purisova Arahaṁ hoti Sammāsambuddho.

Yaṁ itthī rājā assa cakkavattīti-ādīsupi yasmā itthiyā kosohitavatthaguyhatādīnaṁ abhāvena lakkhaṇāni na paripūrenti, itthiratanābhāvena sattaratanasamaṅgitā na sampajjati, sabbamanussehi ca adhiko attabhāvo na hoti, tasmā "aṭṭhānametaṁ anavakāso yaṁ itthī rājā assa cakkavattī"ti vuttaṁ. Yasmā ca sakkattādīni tīṇi ṭhānāni uttamāni, itthiliṅgañca hīnaṁ, tasmā tassā sakkattādīnipi paṭisiddhāni.

Nanu ca yathā itthiliṅgaṁ, evaṁ purisaliṅgampi brahmaloke n'atthi. Tasmā "yaṁ puriso brahmattaṁ kareyya, ṭhānametaṁ vijjatī"tipi na vattabbaṁ siyāti. No na vattabbaṁ, kasmā? Idha purissassa tattha nibbattanato. Brahmattanti hi mahābrahmattaṁ adhippetaṁ. Itthī ca idha jhānaṁ bhāvetvā kālaṁ katvā brahmapārisajjānaṁ sahabyataṁ upapajjati, na mahābrahmānaṁ, puriso pana tattha na uppajjatīti na vattabbo. Samānepi c'ettha ubhayaliṅgābhāve purisasaṇṭhānāva brahmāno, na itthisaṇṭhānā, tasmā suvuttamevetaṁ.

1. Anacchariyo bhaveyya (Sī, Syā)
2. Lokuttaralābhasamattho (Syā)
3. Khu 4. 311 piṭṭhe Buddhavaṁse.

ဇရကော''တိ[၁] မဟလ္လကကာလေ အကာမကံ ပဗ္ဗာဇေသိ။ တဿ ဂိလာန-သေယျာယ နိပန္နဿ နိရယော ဥပဋ္ဌာတိ၊ သောဏဂိရိပါဒတော မဟန္တာ မဟန္တာ သုနခါ အာဂန္တွာ ခါဒိတုကာမာ ဝိယ သမ္ပရိဝါရေသုံ။ သော မဟာဘယဘီတော "ဝါရေဟိ တာတ သောဏ, ဝါရေဟိ တာတ သောဏာ"တိ အာဟ။ ကိံ မဟာထေရာတိ။ န ပဿသိ တာတာတိ တံ ပဝတ္တိံ အာစိက္ခိ။ သောဏတ္ထေရော "ကထံ ဟိ နာမ မာဒိသဿ ပိတာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တိဿတိ၊ ပတိဋ္ဌာ'ဿ[၂] ဘဝိဿာမီ"တိ သာမဏေရေဟိ နာနာပုပ္ဖါနိ အာဟရာပေတွာ စေတိယင်္ဂဏဗောဓိယင်္ဂဏေသု တလသန္ထရဏပူဇံ[၃] အာသနပူဇဉ္စ ကာရေတွာ ပိတရံ မဉ္စေန စေတိယင်္ဂဏံ အာဟရိတွာ မဉ္စေ နိသီဒါပေတွာ "အယံ မဟာထေရ ပူဇာ တုမှာကံ အတ္ထာယ ကတာ၊ 'အယံ မေ ဘဂဝါ ဒုဂ္ဂတပဏ္ဏာကာရော'တိ ဝတွာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ စိတ္တံ ပသာဒေဟီ"တိ အာဟ။ သော မဟာထေရော ပူဇံ ဒိသွာ တထာ ကရောန္တော စိတ္တံ ပသာဒေသိ၊ တာဝဒေဝဿ ဒေဝလောကော ဥပဋ္ဌာသိ၊ နန္ဒနဝနစိတ္တလတာဝနမိဿကဝနဖာရုသကဝနဝိမာနာနိ စေဝ နာဋကာနိ စ ပရိဝါရေတွာ ဌိတာနိ ဝိယ အဟေသုံ။ သော "အပေထ အပေထ သောဏာ"တိ အာဟ။ ကိမိဒံ ထေရာတိ။ ဧတာ တေ တာတ မာတရော အာဂစ္ဆန္တီတိ။ ထေရော "သဂ္ဂေါ ဥပဋ္ဌိတော မဟာထေရဿာ"တိ စိန္တေသိ။ ဧဝံ ဥပဋ္ဌာနသမင်္ဂိတာ စလတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧတာသု သမင်္ဂိတာသု ဣဓ အာယူဟနစေတနာကမ္မသမင်္ဂိတာဝသေန ကာယဒုစ္စရိတသမင်္ဂီတိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၁၃၂။ **ဧဝံ ဝုတ္တေ အာယသ္မာ အာနန္ဒော**တိ "ဧဝံ ဘဂဝတာ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝုတ္တေ ထေရော အာဒိတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗသုတ္တံ သမန္နာဟရိတွာ ဧဝံ သဿိရိကံ ကတွာ ဒေသိတသုတ္တဿ နာမ ဘဂဝတာ နာမံ န ဂဟိတံ၊ ဟန္ဒဿ နာမံ ဂဏှာပေဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ။

တသ္မာတိဟ တွန္တိအာဒီသု အယံ အတ္ထယောဇနာ—

အာနန္ဒ ယသ္မာ ဣမသ္မိံ ဓမ္မပရိယာယေ "အဋ္ဌာရသ ခေါ ဣမာ အာနန္ဒ ဓာတုယော၊ ဆ ဣမာ အာနန္ဒ ဓာတုယော"တိ ဧဝံ ဗဟုဓာတုယော ဝိဘတ္တာ၊ တသ္မာတိဟ တွံ ဣမံ ဓမ္မပရိယာယံ **ဗဟုဓာတုကော**တိပိ နံ ဓာရေဟိ။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ ဓာတုအာယတနပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဋ္ဌာနာဋ္ဌာနဝသေန စတ္တာရော ပရိဝဋ္ဋာ

၁-ဝရာကောတိပိ (သီ၊ သျာ)
၂-ပတိဋ္ဌမဿ (က)၊ ပတိဋ္ဌာနဿ (သျာ)
၃-မာလာသန္ထရပူဇဉ္စ (သျာ)

131. **Kāyaduccaritassā**ti-ādīsu yathā nimbabījakosātakībījādīni madhuraphalaṁ na nibbattenti, asātaṁ amadhurameva nibbattenti, evaṁ kāyaduccaritādīni madhuravipākaṁ na nibbattenti, amadhurameva vipākaṁ nibbattenti. Yathā ca ucchubījasālibījādīni madhuraṁ sādurasameva phalaṁ nibbattenti, na asātaṁ kaṭukaṁ, evaṁ kāyasucaritādīni madhurameva vipākaṁ nibbattenti, na amadhuraṁ. Vuttampi cetaṁ—

"Yādisaṁ vapate bījaṁ, tādisaṁ harate phalaṁ.
Kalyāṇakārī kalyāṇaṁ, pāpakārī ca pāpakan"ti[1].

Tasmā "aṭṭhānametaṁ anavakāso yaṁ kāyaduccaritassā"ti-ādi vuttaṁ.

Kāyaduccaritasamaṅgīti-ādīsu **samaṅgī**ti pañcavidhā samaṅgitā āyūhanasamaṅgitā cetanāsamaṅgitā kammasamaṅgitā vipākasamaṅgitā upaṭṭhānasamaṅgitāti. Tattha kusalākusalakammāyūhanakkhaṇe **āyūhanasamaṅgitā**ti vuccati. Tathā **cetanāsamaṅgitā.** Yāva pana arahattaṁ na pāpuṇanti, tāva sabbepi sattā pubbe upacitaṁ vipākārahaṁ kammaṁ sandhāya "kammasamaṅgino"ti vuccanti, esā **kammasamaṅgitā.** **Vipākasamaṅgitā** vipākakkhaṇe yeva veditabbā. Yāva pana sattā arahattaṁ na pāpuṇanti, tāva nesaṁ tato tato cavitvā niraye tāva uppajjamānānaṁ aggijālalohakumbhi-ādīhi upaṭṭhānākārehi nirayo, gabbhaseyyakattaṁ āpajjamānānaṁ mātukucchi, devesu uppajjamānānaṁ kapparukkhavimānādīhi upaṭṭhānākārehi devalokoti evaṁ uppattinimittaṁ upaṭṭhāti, iti nesaṁ iminā uppattinimitta-upaṭṭhānena aparimuttatā **upaṭṭhānasamaṅgitā** nāma. Sā calati sesā niccalā. Niraye hi upaṭṭhitepi devaloko upaṭṭhāti, devaloke upaṭṭhitepi nirayo upaṭṭhāti, manussaloke upaṭṭhitepi tiracchānayoni upaṭṭhāti, tiracchānayoniyā ca upaṭṭhitāyapi manussaloko upaṭṭhāti yeva.

Tatridaṁ vatthu—Soṇagiripāde kira Acelavihāre[2] Soṇatthero nāma eko dhammakathiko, tassa pitā sunakhajīviko ahosi, thero taṁ paṭibāhantopi saṁvare ṭhapetuṁ asakkonto "mā nassi

1. Saṁ 1. 229 piṭṭhe. 2. Pacelivihāre (Sī)

ကထိတာ၊ တသ္မာ **စတုပရိဝဋ္ဋော**တိပိ နံ ဓာရေဟိ။ ယသ္မာ စ အာဒါသံ ဩလောကေန္တဿ မုခနိမိတ္တံ ဝိယ ဣမံ ဓမ္မပရိယာယံ ဩလောကေန္တဿ ဧတေ ဓာတုအာဒယော အတ္ထာ ပါကဋာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ **ဓမ္မာဒါသော**တိပိ နံ ဓာရေဟိ။ ယသ္မာ စ ယထာ နာမ ပရသေနမဒ္ဒနာ ယောဓာ သင်္ဂါမတူရိယံ ပဂ္ဂဟေတွာ ပရသေနံ ပဝိသိတွာ သပတ္တေ မဒ္ဒိတွာ အတ္တနော ဇယံ ဂဏှန္တိ၊ ဧဝမေဝ ကိလေသသေနမဒ္ဒနာ[1] ယောဂိနော ဣမ ဝုတ္တဝသေန ဝိပဿနံ ပဂ္ဂဟေတွာ ကိလေသေ မဒ္ဒိတွာ အတ္တနော အရဟတ္တဇယံ ဂဏှန္တိ၊ တသ္မာ **အမတဒုန္ဒုဘီ**တိပိ နံ ဓာရေဟိ။ ယသ္မာ စ ယထာ သင်္ဂါမယောဓာ ပဉ္စာဝုဓံ ဂဟေတွာ ပရသေနံ ဝိဒ္ဓံသေတွာ ဇယံ ဂဏှန္တိ၊ ဧဝံ ယောဂိနောပိ ဣမ ဝုတ္တံ ဝိပဿနာဝုဓံ ဂဟေတွာ ကိလေသသေနံ ဝိဒ္ဓံသေတွာ အရဟတ္တဇယံ ဂဏှန္တိ၊ တသ္မာ **အနုတ္တရော သင်္ဂါမဝိဇယော**တိပိ နံ ဓာရေဟီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
ဗဟုဓာတုကသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ဣသိဂိလိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၃။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဣသိဂိလိသုတ္တံ။ တတ္ထ **အညာဝ သမညာ အဟောသီ**တိ ဣသိဂိလိဿ ဣသိဂိလီတိ သမညာယ ဥပ္ပန္နကာလေ ဝေဘာရော န ဝေဘာရောတိ ပညာယိတ္ထ၊ အညာယေဝဿ သမညာ အဟောသိ။ **အညာ ပညတ္တီ**တိ ဣဒံ ပုရိမပဒဿေဝ ဝေဝစနံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။

တဒါ ကိရ ဘဂဝါ သာယနှသမယေ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ ဂန္ဓကုဋိတော နိက္ခမိတွာ ယသ္မိံ ဌာနေ နိသိန္နာနံ ပဉ္စ ပဗ္ဗတာ ပညာယန္တိ၊ တတ္ထ ဘိက္ခုသံဃ-ပရိဝုတော နိသီဒိတွာ ဣမေ ပဉ္စ ပဗ္ဗတေ ပဋိပါဋိယာ အာစိက္ခိ။ တတ္ထ န ဘဂဝတော ပဗ္ဗတေဟိ အတ္ထော အတ္ထိ၊ ဣတိ ဣမေသု ပန ပဗ္ဗတေသု ပဋိပါဋိယာ ကထိယမာနေသု ဣသိဂိလိဿ ဣသိဂိလိဘာဝေါ ကထေတဗ္ဗော ဟောတိ၊ တသ္မိံ ကထိယမာနေ ပဒုမဝတိယာ ပုတ္တာနံ ပဉ္စသတာနံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ နာမာနိ စေဝ ပဒုမဝတိယာ စ ပတ္ထနာ ကထေတဗ္ဗာ ဘဝိဿတီတိ ဘဂဝါ ဣမံ ပဉ္စပဗ္ဗတပဋိပါဋိံ[2] အာစိက္ခိ။

၁-ကိလေသမဒ္ဒနာ (သီ) ၂-ပဗ္ဗတပဋိပါဋိံ (သီ၊ သျာ)

jarako”ti[1] mahallakakāle akāmakaṁ pabbājesi. Tassa gilānaseyyāya nipannassa nirayo upaṭṭhāti, Soṇagiripādato mahantā mahantā sunakhā āgantvā khāditukāmā viya samparivāresuṁ. So mahābhayabhīto “vārehi tāta Soṇa, vārehi tāta Soṇā”ti āha. Kiṁ mahātherāti. Na passasi tātāti taṁ pavattiṁ ācikkhi. Soṇatthero “kathaṁ hi nāma mādisassa pitā niraye nibbattissati, patiṭṭhā’ssa[2] bhavissāmī”ti sāmaṇerehi nānāpupphāni āharāpetvā cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇesu talasantharaṇapūjaṁ[3] āsanapūjañca kāretvā pitaraṁ mañcena cetiyaṅgaṇaṁ āharitvā mañce nisīdāpetvā “ayaṁ mahāthera pūjā tumhākaṁ atthāya katā, ‘ayaṁ me Bhagavā duggatapaṇṇākāro’ti vatvā Bhagavantaṁ vanditvā cittaṁ pasādehī”ti āha. So mahāthero pūjaṁ disvā tathā karonto cittaṁ pasādesi, tāvadevassa devaloko upaṭṭhāsi, Nandanavanacittalatāvanamissakavanaphārusakavanavimānāni ceva nāṭakāni ca parivāretvā ṭhitāni viya ahesuṁ. So “apetha apetha Soṇā”ti āha. Kimidaṁ therāti. Etā te tāta mātaro āgacchantīti. Thero “saggo upaṭṭhito mahātherassā”ti cintesi. Evaṁ upaṭṭhānasamaṅgitā calatīti veditabbā. Etāsu samaṅgitāsu idha āyūhanacetanākammasamaṅgitāvasena kāyaduccaritasamaṅgīti-ādi vuttaṁ.

132. **Evaṁ vutte āyasmā Ānando**ti “evaṁ Bhagavatā imasmiṁ sutte vutte thero ādito paṭṭhāya sabbasuttaṁ samannāharitvā evaṁ sassirikaṁ katvā desitasuttassa nāma Bhagavatā nāmaṁ na gahitaṁ, handassa nāmaṁ gaṇhāpessāmī”ti cintetvā Bhagavantaṁ etadavoca.

Tasmātihatvanti-ādīsu ayaṁ atthayojanā—

Ānanda yasmā imasmiṁ dhammapariyāye “aṭṭhārasa kho imā Ānanda dhātuyo, cha imā Ānanda dhātuyo”ti evaṁ bahudhātuyo vibhattā, tasmātiha tvaṁ imaṁ dhammapariyāyaṁ **bahudhātuko**tipi naṁ dhārehi. Yasmā panettha dhātu-āyatanapaṭiccasamuppādaṭṭhānāṭṭhānavasena cattāro parivaṭṭā

1. Varākotipi (Sī, Syā)
2. Patiṭṭhamassa (Ka), patiṭṭhānassa (Syā)
3. Mālāsantharapūjañca (Syā)

ပဝိသန္တာ ဒိဿန္တိ ပဝိဋ္ဌာ န ဒိဿန္တီတိ ယထာဖာသုကဋ္ဌာနေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ကတဘတ္တကိစ္စာ အာဂန္တွာ စေတိယဂဗ္ဘေ ယမကမဟာဒွါရံ ဝိဝရန္တာ ဝိယ တံ ပဗ္ဗတံ ဒွေဓာ ကတွာ အန္တော ပဝိသိတွာ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနာနိ မာပေတွာ တတ္ထ ဝသိံသု၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **ဣမေ ဣသီ**တိ ဣမေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဣသီ။

ကဒါ ပန တေ တတ္ထ ဝသိံသု? အတီတေ ကိရ အနုပ္ပန္နေ တထာဂတေ ဗာရာဏသိံ ဥပနိဿာယ ဧကသ္မိံ ဂါမကေ ဧကာ ကုလဓီတာ ခေတ္တံ ရက္ခမာနာ ဧကဿ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ပဉ္စဟိ လာဇသတေဟိ သဒ္ဓိံ ဧကံ ပဒုမပုပ္ဖံ ဒတွာ ပဉ္စ ပုတ္တသတာနိ ပတ္ထေသိ၊ တသ္မိံယေဝ စ ခဏေ ပဉ္စသတာ မိဂလုဒ္ဒကာ မဓုရမံသံ ဒတွာ “တဿာ ပုတ္တာ ဘဝေယျာမာ”တိ ပတ္ထယိံသု။ သာ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တာ၊ တတော စုတာ ဇာတဿရေ ပဒုမဂဗ္ဘေ နိဗ္ဗတ္တိ။ တမေကော တာပသော ဒိသွာ ပဋိဇဂ္ဂိ၊ တဿာ ဝိစရန္တိယာဝ ပါဒုဒ္ဓါရေ ပါဒုဒ္ဓါရေ ဘူမိတော[၁] ပဒုမာနိ ဥဋ္ဌဟန္တိ။ ဧကော ဝနစရကော ဒိသွာ ဗာရာဏသိရညော အာရောစေသိ၊ ရာဇာ နံ အာဟရာပေတွာ[၂] အဂ္ဂမဟေသိံ အကာသိ၊ တဿာ ဂဗ္ဘော သဏ္ဌာသိ၊ မဟာပဒုမကုမာရော မာတုကုစ္ဆိယံ ဝသိ၊ သေသာ ဂဗ္ဘမလံ နိဿာယ နိဗ္ဗတ္တာ။ ဝယပ္ပတ္တာ ဥယျာနေ ပဒုမဿရေ ကီဠန္တာ ဧကေကသ္မိံ ပဒုမေ နိသီဒိတွာ ခယဝယံ ပဋ္ဌပေတွာ ပစ္စေကဗောဓိဉာဏံ နိဗ္ဗတ္တယိံသု။ အယံ တေသံ ဗျာကရဏဂါထာ အဟောသိ—

“သရောရုဟံ ပဒုမပလာသပတ္တဇံ၊ သုပုပ္ဖိတံ ဘမရဂဏာနုစိဏ္ဏံ။
အနိစ္စတာယုပဂတံ[၃] ဝိဒိတွာ၊ ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ”တိ။

တသ္မိံ ကာလေ တေ တတ္ထ ဝသိံသု၊ တဒါ စဿ ပဗ္ဗတဿ ဣသိဂိလီတိ သမညာ ဥဒပါဒိ။

၁၃၅။ **ယေ သတ္တသာရာ**တိ အရိဋ္ဌော ဥပရိဋ္ဌော တဂရသိခီ ယသဿီ သုဒဿနော ပိယဒဿီ ဂန္ဓာရော ပိဏ္ဍောလော ဥပါသဘော နီတော တထော သုတဝါ ဘာဝိတတ္တောတိ တေရသန္နံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ နာမာနိ ဝတွာ ဣဒါနိ တေသဉ္စ အညေသဉ္စ ဂါထာဗန္ဓေန နာမာနိ အာစိက္ခန္တော **ယေ**

၁-ပဒုဒ္ဓါရေ ပဒုဒ္ဓါရဘူမိတော (သီ)
၂-အာနေတွာ (သီ၊ သျာ)
၃-အနိစ္စတာခယဝယတံ (သီ)၊ အနိစ္စတာယုပေတံ (သျာ)

kathitā, tasmā **catuparivaṭṭo**tipi naṁ dhārehi. Yasmā ca ādāsaṁ olokentassa mukhanimittaṁ viya imaṁ dhammapariyāyaṁ olokentassa ete dhātu-ādayo atthā pākaṭā honti, tasmā **dhammādāso**tipi naṁ dhārehi. Yasmā ca yathā nāma parasenamaddanā yodhā saṅgāmatūriyaṁ paggahetvā parasenaṁ pavisitvā sapatte madditvā attano jayaṁ gaṇhanti, evameva kilesasenamaddanā[1] yogino idha vuttavasena vipassanaṁ paggahetvā kilese madditvā attano arahattajayaṁ gaṇhanti, tasmā **amatadundubhī**tipi naṁ dhārehi. Yasmā ca yathā saṅgāmayodhā pañcāvudhaṁ gahetvā parasenaṁ viddhaṁsetvā jayaṁ gaṇhanti, evaṁ yoginopi idha vuttaṁ vipassanāvudhaṁ gahetvā kilesasenaṁ viddhaṁsetvā arahattajayaṁ gaṇhanti, tasmā **anuttaro saṅgāmavijayo**tipi naṁ dhārehīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Bahudhātukasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Isigilisuttavaṇṇanā

133. **Evaṁ me sutan**ti Isigilisuttaṁ. Tattha **aññāva samaññā ahosī**ti Isigilissa Isigilīti samaññāya uppannakāle Vebhāro na Vebhāroti paññāyittha, aññā yevassa samaññā ahosi. **Aññā paññattī**ti idaṁ purimapadasseva vevacanaṁ. Sesesupi es'eva nayo.

Tadā kira Bhagavā sāyanhasamaye samāpattito vuṭṭhāya Gandhakuṭito nikkhamitvā yasmiṁ ṭhāne nisinnānaṁ pañca pabbatā paññāyanti, tattha bhikkhusaṁghaparivuto nisīditvā ime pañca pabbate paṭipāṭiyā ācikkhi. Tattha na Bhagavato pabbatehi attho atthi, iti imesu pana pabbatesu paṭipāṭiyā kathiyamānesu Isigilissa Isigilibhāvo kathetabbo hoti, tasmiṁ kathiyamāne Padumavatiyā puttānaṁ pañcasatānaṁ Paccekabuddhānaṁ nāmāni ceva Padumavatiyā ca patthanā kathetabbā bhavissatīti Bhagavā imaṁ pañcapabbatapaṭipāṭiṁ[2] ācikkhi.

1. Kilesamaddanā (Sī)   2. Pabbatapaṭipāṭiṁ (Sī, Syā)

သတ္တသာရာတိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သတ္တသာရာ**တိ သတ္တာနံ သာရဘူတာ။ **အနီဃာ**တိ နိဒ္ဒုက္ခာ။ **နိရာသာ**တိ နိတ္တဏှာ။

ဒွေ ဇာလိနောတိ စူဠဇာလိ မဟာဇာလီတိ ဒွေ ဇာလိနာမကာ။ **သန္တ-စိတ္တော**တိ ဣဒမ္ပိ ဧကဿ နာမမေဝ၊ **ပဿိ ဇဟိ ဥပဓိဒုက္ခမူလန္တိ** ဧတ္ထ ပဿိ နာမ ဧသော ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ၊ ဒုက္ခဿ ပန မူလံ ဥပဓိံ ဇဟီတိ အယမဿ ထုတိ။ **အပရာဇိတော**တိပိ ဧကဿ နာမမေဝ။

သတ္ထာ ပဝတ္တာ သရဘင်္ဂေါ လောမဟံသော ဥစ္စင်္ဂမာယောတိ ဣမေ ပဉ္စ ဇနာ။ **အသိတော အနာသဝေါ မနောမယော**တိ ဣမေပိ တယော ဇနာ။ **မာနစ္ဆိဒေါ စ ဗန္ဓုမာ**တိ ဗန္ဓုမာ နာမ ဧကော၊ မာနဿ ပန ဆိန္နတ္တာ မာနစ္ဆိဒေါတိ ဝုတ္တော။ **တဒါဓိမုတ္တော**တိပိ နာမမေဝ။

ကေတုမ္ဘရာဂေါ စ မာတင်္ဂေါ အရိယောတိ ဣမေ တယော ဇနာ။ **အထစ္စုတော**တိ အထ အစ္စုတော။ **အစ္စုတဂါမဗျာမကော**တိ ဣမေ ဒွေ ဇနာ။ **ခေမာဘိရတော စ သောရတော**တိ ဣမေ ဒွေယေဝ။

သယှော အနောမနိက္ကမောတိ သယှော နာမ ဧသော ဗုဒ္ဓေါ၊ အနောမ-ဝီရိယတ္တာ ပန အနောမနိက္ကမောတိ ဝုတ္တော။ **အာနန္ဒော နန္ဒော ဥပနန္ဒော ဒွါဒသာ**တိ စတ္တာရော အာနန္ဒာ, စတ္တာရော နန္ဒာ စတ္တာရော ဥပနန္ဒာတိ ဧဝံ ဒွါဒသ။ **ဘာရဒွါဇော အန္တိမဒေဟဓာရီ**တိ ဘာရဒွါဇော နာမ ဧသော ဗုဒ္ဓေါ၊ **အန္တိမဒေဟဓာရီ**တိ ထုတိ။

တဏှစ္ဆိဒေါတိ သိခရိဿာယံ ထုတိ[၁]။ **ဝီတရာဂေါ**တိ မင်္ဂလဿ ထုတိ။ **ဥသဘစ္ဆိဒါ ဇာလိနိံ ဒုက္ခမူလန္တိ** ဥသဘော နာမ ဧသော ဗုဒ္ဓေါ ဒုက္ခမူလ-ဘူတံ ဇာလိနိံ အစ္ဆိဒါတိ အတ္ထော။ **သန္တံ ပဒံ အဇ္ဈဂမောပနီတော**တိ ဥပနီတော နာမ ဧသော ဗုဒ္ဓေါ သန္တံ ပဒံ အဇ္ဈဂမာ။ **ဝီတရာဂေါ**တိပိ ဧကဿ နာမမေဝ။ **သုဝိမုတ္တစိတ္တော**တိ အယံ ကဏှဿ ထုတိ။

ဧတေ စ အညေ စာတိ ဧတေ ပါဠိယံ အာဂတာ စ ပါဠိယံ အနာဂတာ အညေ စ ဧတေသံ ဧကနာမကာယေဝ။ ဣမေသု ဟိ ပဉ္စသု ပစ္စေကဗုဒ္ဓ-သတေသု ဒွေပိ တယောပိ ဒသပိ ဒွါဒသပိ အာနန္ဒာဒယော ဝိယ ဧကနာမကာ အဟေသုံ။ ဣတိ ပါဠိယံ အာဂတနာမေဟေဝ သဗ္ဗေသံ နာမာနိ

၁-သီဒရိဿာယံ ထုတိ (သီ)၊ ပသီဒရိဿာယံ ထုတိ (သျာ)

Pavisantā dissanti paviṭṭhā na dissantīti yathāphāsukaṭṭhāne piṇḍāya caritvā katabhattakiccā āgantvā cetiyagabbhe yamakamahādvāraṁ vivarantā viya taṁ pabbataṁ dvedhā katvā anto pavisitvā rattiṭṭhānadivāṭṭhānāni māpetvā tattha vasiṁsu, tasmā evamāha. **Ime isī**ti ime Paccekabuddha-isī.

Kadā pana te tattha vasiṁsu? Atīte kira anuppanne Tathāgate Bārāṇasiṁ upanissāya ekasmiṁ gāmake ekā kuladhītā khettaṁ rakkhamānā ekassa Paccekabuddhassa pañcahi lājāsatehi saddhiṁ ekaṁ padumapupphaṁ datvā pañca puttasatāni patthesi, tasmiṁ yeva ca khaṇe pañcasatā migaluddakā madhuramaṁsaṁ datvā "etissā puttā bhaveyyāmā"ti patthayiṁsu. Sā yāvatāyukaṁ ṭhatvā devaloke nibbattā, tato cutā Jātassare padumagabbhe nibbatti. Tameko tāpaso disvā paṭijaggi, tassā vicarantiyāva pāduddhāre pāduddhāre bhūmito[1] padumāni uṭṭhahanti. Eko vanacarako disvā Bārāṇasiraññoārocesi, rājā naṁ āharāpetvā[2] aggamahesiṁ akāsi, tassā gabbho saṇṭhāsi, Mahāpadumakumāro mātukucchiyaṁ vasi, sesā gabbhamalaṁ nissāya nibbattā. Vayappattā uyyāne padumassare kīḷantā ekekasmiṁ padume nisīditvā khayavayaṁ paṭṭhapetvā paccekabodhiñāṇaṁ nibbattayiṁsu. Ayaṁ tesaṁ byākaraṇagāthā ahosi—

"Saroruhaṁ padumapalāsapattajaṁ,
Supupphitaṁ bhamaragaṇānuciṇṇaṁ.
Aniccatāyupagataṁ[3] viditvā,
Eko care khaggavisāṇakappo"ti.

Tasmiṁ kāle te tattha vasiṁsu, tadā cassa pabbatassa Isigilīti samaññā udapādi.

135. **Ye sattasārā**ti Ariṭṭho Upariṭṭho Tagarasikhī Yasassī Sudassano Piyadassī Gandhāro Piṇḍolo Upāsabho Nīto Tatho Sutavā Bhāvitattoti terasannaṁ Paccekabuddhānaṁ nāmāni vatvā idāni tesañca aññesañca gāthābandhena nāmāni ācikkhanto **ye**

1. Paduddhāre paduddhārabhūmito (Sī) 2. Ānetvā (Sī, Syā)
3. Aniccatākhayavayataṁ (Sī), aniccatāyupetaṁ (Syā)

ဝုတ္တာနိ ဟောန္တီတိ ဇာတော ပရံ ဝိသုံ ဝိသုံ အဝတွာ "ဧတေ စ အညေ စာ"တိ အာဟ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
ဣသိဂိလိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-မဟာစတ္တာရီသကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၆။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ မဟာစတ္တာရီသကသုတ္တံ။ တတ္ထ **အရိယ**န္တိ နိဒ္ဒောသံ လောကုတ္တရံ၊ နိဒ္ဒောသံ ဟိ "အရိယ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ **သမ္မာသမာဓိ**န္တိ မဂ္ဂသမာဓိံ။ **သဥပနိသ**န္တိ သပစ္စယံ။ **သပရိက္ခာရ**န္တိ သပရိဝါရံ။

ပရိက္ခတာတိ ပရိဝါရိတာ။ **သမ္မာဒိဋ္ဌိ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဟောတီ**တိ ဒွိဝိဓာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဟောတိ ပုရေစာရိကာ ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိ စ မဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိ စ။ ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိ တေဘူမကသင်္ခါရေ အနိစ္စာဒိဝသေန ပရိဝီမံသတိ၊ မဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိ ပန ပရိဝီမံသနပရိယောသာနေ ဘူမိလဒ္ဓံ ဝဋ္ဋံ သမုဂ္ဃာတယမာနာ ဝူပသမယမာနာ သီတုဒကဃဋသဟဿံ မတ္ထကေ အာသိဉ္စမာနာ ဝိယ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယထာ ဟိ ခေတ္တံ ကုရုမာနော ကဿကော ပဌမံ အရညေ ရုက္ခေ ဆိန္ဒတိ၊ ပစ္ဆာ အဂ္ဂိံ ဒေတိ၊ သော အဂ္ဂိ ပဌမံ ဆိန္နေ ရုက္ခေ အနုဝသေသေ ဈာပေတိ၊ ဧဝမေဝ ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိ ပဌမံ အနိစ္စာဒိဝသေန သင်္ခါရေ ဝီမံသတိ၊ မဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိ တာယ ဝီမံသနတ္ထံ သင်္ခါရေ ပုန အပ္ပဝတ္တိဝသေန သမုဂ္ဃာတယမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သာ ဒုဝိဓာပိ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီတိ ပဇာနာတီတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ လက္ခဏပဋိဝေဓေန အာရမ္မဏတော ပဇာနာတိ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ကိစ္စတော အသမ္မောဟတော ပဇာနာတိ။ **သာဿ ဟောတိ သမ္မာဒိဋ္ဌီ**တိ သာ ဧဝံ ပဇာနနာ အဿ သမ္မာဒိဋ္ဌိ နာမ ဟောတိ။

ဒွါယံ ဝဒါမီတိ ဒွယံ ဝဒါမိ၊ ဒုဝိဓကောဋ္ဌာသံ ဝဒါမီတိ အတ္ထော။ **ပုညဘာဂိယာ**တိ ပုညကောဋ္ဌာသဘူတာ။ **ဥပဓိဝေပက္ကာ**တိ ဥပဓိသင်္ခါတဿ ဝိပါကဿ ဒါယိကာ။

ပညာ ပညိန္ဒြိယန္တိအာဒီသု ဝိဘဇိတွာ ဝိဘဇိတွာ အမတဒွါရံ ပညပေတိ ဒဿေတီတိ **ပညာ**။ တသ္မိံ အတ္ထေ ဣန္ဒတ္တံ[၁] ကာရေတီတိ **ပညိန္ဒြိယံ**။ အဝိဇ္ဇာယ

၁-ဣန္ဒဋ္ဌံ (သီ၊ သျာ)

sattasārāti-ādimāha. Tattha **sattasārā**ti sattānaṁ sārabhūtā. **Anīghā**ti niddukkhā. **Nirāsā**ti nittaṇhā.

Dve Jālinoti Cūḷajāli Mahājālīti dve Jālināmakā. **Santacitto**ti idampi ekassa nāmameva, **Passi jahi upadhidukkhamūlan**ti ettha Passināma so Paccekabuddho, dukkhassa pana mūlaṁ upadhiṁ jahīti ayamassa thuti. **Aparājito**tipi ekassa nāmameva.

Satthā Pavattā Sarabhaṅgo Lomahaṁso Uccaṅgamāyoti ime pañca janā. **Asito Anāsavo Manomayo**ti imepi tayo janā. **Mānacchido ca Bandhumā**ti Bandhumā nāma eko, mānassa pana chinnattā mānacchidoti vutto. **Tadādhimutto**tipi nāmameva.

Ketumbharāgo ca Mātaṅgo Ariyoti ime tayo janā. **Athaccuto**ti atha Accuto. **Accutagāmabyāmaṅko**ti ime dve janā. **Khemābhirato ca Sorato**ti ime dve yeva.

Sayho anomanikkamoti Sayho nāma so Buddho, anomavīriyattā pana anomanikkamoti vutto. **Ānando Nando Upanando dvādasā**ti cattāro Ānandā, cattāro Nandā cattāro Upanandāti evaṁ dvādasa. **Bhāradvājo antimadehadhārī**ti Bhāradvājo nāma so Buddho, **antimadehadhārī**ti thuti.

Taṇhacchidoti sikharissāyaṁ thuti[1]. **Vītarāgo**ti Maṅgalassa thuti. **Usabhacchidā jāliniṁ dukkhamūlan**ti Usabho nāma so Buddho dukkhamūlabhūtaṁ jāliniṁ acchidāti attho. **Santaṁ padaṁ ajjhagamopanīto**ti Upanīto nāma so Buddho santaṁ padaṁ ajjhagamā. **Vītarāgo**tipi ekassa nāmameva. **Suvimuttacitto**ti ayaṁ Kaṇhassa thuti.

Ete ca aññe cāti ete Pāḷiyaṁ āgatā ca Pāḷiyaṁ anāgatā aññe ca etesaṁ ekanāmakā yeva. Imesu hi pañcasu Paccekabuddhasatesu dvepi tayopi dasapi dvādasapi Ānandādayo viya ekanāmakā ahesuṁ. Iti Pāḷiyaṁ āgatanāmeheva sabbesaṁ nāmāni

1. Sīdarissāyaṁ thuti (Sī), pasīdarissāyaṁ thuti (Syā)

န ကမ္ပတီတိ **ပညာဗလံ**။ ဗောဇ္ဈင်္ဂပ္ပတ္တာ ဟုတွာ စတုသစ္စဓမ္မေ ဝိစိနာတီတိ **ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ**။ မဂ္ဂသမ္ပတ္တိယာ ပသဋ္ဌာ သောဘနာ ဒိဋ္ဌီတိ **သမ္မာဒိဋ္ဌိ**။ အရိယမဂ္ဂဿ အင်္ဂန္တိ **မဂ္ဂင်္ဂံ**။ **သော**တိ သော ဘိက္ခု။ **ပဟာနာယာ**တိ ပဇဟနတ္ထာယ။ **ဥပသမ္ပဒါယာ**တိ ပဋိလာဘတ္ထာယ။ **သမ္မာဝါယာမော**တိ နိယျာနိကော ကုသလဝါယာမော။ **သတော**တိ သတိယာ သမန္နာဂတော ဟုတွာ။ **အနုပရိဝတ္တန္တိ အနုပရိဝတ္တန္တီ**တိ သဟဇာတာ စ ပုရေဇာတာ စ ဟုတွာ ပရိဝါရေန္တိ။ ဧတ္ထ ဟိ သမ္မာဝါယာမော စ သမ္မာသတိ စ လောကုတ္တရသမ္မာဒိဋ္ဌိံ သဟဇာတာ ပရိဝါရေန္တိ ရာဇာနံ ဝိယ ဧကရထေ ဌိတာ အသိဂ္ဂါဟဆတ္တဂ္ဂါဟာ။ ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိ ပန ပုရေဇာတာ ဟုတွာ ပရိဝါရေတိ ရထဿ ပုရတော ပတ္တိကာဒယော ဝိယ။ ဒုတိယပဗ္ဗတော ပဋ္ဌာယ ပန သမ္မာသင်္ကပ္ပါဒီနံ တယောပိ သဟဇာတပရိဝါရာဝ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၃၇။ **မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပေါတိ ပဇာနာတီ**တိ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပံ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ လက္ခဏပဋိဝေဓေန အာရမ္မဏတော ပဇာနာတိ၊ သမ္မာသင်္ကပ္ပံ ကိစ္စတော အသမ္မောဟတော ပဇာနာတိ။ ဣတော အပရေသု သမ္မာဝါစာဒီသုပိ ဧဝမေဝ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကာမသင်္ကပ္ပါဒယော ဒွေဓာဝိတက္ကသုတ္တေ[1] ဝုတ္တာယေဝ။

တက္ကောတိအာဒီသု တက္ကနဝသေန **တက္ကော**။ သွေဝ စ ဥပသဂ္ဂေန ပဒံ ဝဍ္ဎေတွာ **ဝိတက္ကော**တိ ဝုတ္တော၊ သွေဝ သင်္ကပ္ပနဝသေန **သင်္ကပ္ပေါ**။ ဧကဂ္ဂေါ ဟုတွာ အာရမ္မဏေ အပ္ပေတီတိ **အပ္ပနာ**။ ဥပသဂ္ဂေန ပန ပဒံ ဝဍ္ဎေတွာ **ဗျပ္ပနာ**တိ ဝုတ္တံ။ **စေတသော အဘိနိရောပနာ**တိ စိတ္တဿ အဘိနိရောပနာ။ ဝိတက္ကသ္မိံ ဟိ သတိ ဝိတက္ကော အာရမ္မဏေ စိတ္တံ အဘိနိရောပေတိ၊ ဝိတက္ကေ ပန အသတိ အတ္တနောယေဝ ဓမ္မတာယ စိတ္တံ အာရမ္မဏံ အဘိရုဟတိ ဇာတိသမ္ပန္နော အဘိညာတပုရိသော ဝိယ ရာဇဂေဟံ။ အနဘိညာတဿ ဟိ ပဋိဟာရေန ဝါ ဒေါဝါရိကေန ဝါ အတ္ထော ဟောတိ၊ အဘိညာတံ ဇာတိသမ္ပန္နံ သဗ္ဗေ ရာဇရာဇမဟာမတ္တာ ဇာနန္တီတိ အတ္တနောဝ ဓမ္မတာယ နိက္ခမတိ စေဝ ပဝိသတိ စ၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝါစံ သင်္ခရောတီတိ **ဝစီသင်္ခါရော**။ ဧတ္ထ စ လောကိယဝိတက္ကော ဝါစံ သင်္ခရောတိ၊ န လောကုတ္တရော။ ကိဉ္စာပိ န သင်္ခရောတိ၊ ဝစီသင်္ခါရောတွေဝ စ ပနဿ နာမံ ဟောတိ။ **သမ္မာသင်္ကပ္ပံ အနုပရိဝတ္တန္တီ**တိ လောကုတ္တရသမ္မာသင်္ကပ္ပံ ပရိဝါရေန္တိ။ ဧတ္ထ စ တယောပိ

၁-မ ၁-၁၆၁-ပိဋ္ဌေ။

vuttāni hontīti ito paraṁ visuṁ visuṁ avatvā "ete ca aññe cā"ti āha. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Isigilisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Mahācattārīsakasuttavaṇṇanā

136. **Evaṁ me sutan**ti Mahācattārīsakasuttaṁ. Tattha **ariyan**ti niddosaṁ lokuttaraṁ, niddosaṁ hi "ariyan"ti vuccati. **Sammāsamādhin**ti maggasamādhiṁ. **Sa-upanisan**ti sapaccayaṁ. **Saparikkhāran**ti saparivāraṁ.

Parikkhatāti parivāritā. **Sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hotī**ti dvidhā sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti purecārikā vipassanāsammādiṭṭhi ca maggasammādiṭṭhi ca. Vipassanāsammādiṭṭhi tebhūmakasaṅkhāre aniccādivasena parivīmaṁsati, maggasammādiṭṭhi pana parivīmaṁsanapariyosāne bhūmiladdhaṁ vaṭṭaṁ samugghāṭayamānā vūpasamayamānā sītudakaghaṭasahassaṁ matthake āsiñcamānā viya uppajjati. Yathā hi khettaṁ kurumāno kassako paṭhamaṁ araññe rukkhe chindati, pacchā aggiṁ deti, so aggi paṭhamaṁ chinne rukkhe anavasese jhāpeti, evameva vipassanāsammādiṭṭhi paṭhamaṁ aniccādivasena saṅkhāre vīmaṁsati, maggasammādiṭṭhi tāya vīmaṁsanatthaṁ saṅkhāre puna appavattivasena samugghāṭayamānā uppajjati, sā duvidhāpi idha adhippetā.

Micchādiṭṭhīti pajānātīti micchādiṭṭhiṁ aniccaṁ dukkhaṁ anattāti lakkhaṇapaṭivedhena ārammaṇato pajānāti, sammādiṭṭhiṁ kiccato asammohato pajānāti. **Sāssa hoti sammādiṭṭhī**ti sā evaṁ pajānanā assa sammādiṭṭhi nāma hoti.

Dvāyaṁ vadāmīti dvayaṁ vadāmi, duvidhakoṭṭhāsaṁ vadāmīti attho. **Puññabhāgiyā**ti puññakoṭṭhāsabhūtā. **Upadhivepakkā**ti upadhisaṅkhātassa vipākassa dāyikā.

Paññā paññindriyanti-ādīsu vibhajitvā vibhajitvā amatadvāraṁ paññapeti dassetīti **paññā.** Tasmiṁ atthe indattaṁ[1] karotīti **paññindriyaṁ.** Avijjāya

---

1. Indaṭṭhaṁ (Sī, Syā)

နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပါဒယော ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာစိတ္တေသု လဗ္ဘန္တိ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန တိဏ္ဏမ္ပိ ကာမသင်္ကပ္ပါဒီနံ ပဒစ္ဆေဒံ သမုဂ္ဃါတံ ကရောန္တော မဂ္ဂင်္ဂံ ပူရယမာနော ဧကောဝ သမ္မာသင်္ကပ္ပော ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပါဒိဝသေန တီဏိ နာမာနိ လဘတိ။ ပရတော သမ္မာဝါစာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

၁၃၈။ **မုသာဝါဒါ ဝေရမဏီ**တိအာဒီသု ဝိရတိပိ စေတနာပိ ဝဋ္ဋတိ။ **အာရတီ**တိအာဒီသု ဝစီဒုစ္စရိတေဟိ အာရကာ ရမတီတိ **အာရတိ**။ ဝိနာ တေဟိ ရမတီတိ **ဝိရတိ**။ တတော တတော ပဋိနိဝတ္တာဝ ဟုတွာ တေဟိ ဝိနာ ရမတီတိ **ပဋိဝိရတိ**။ ဥပသဂ္ဂဝသေန ဝါ ပဒံ ဝဍ္ဍိတံ၊ သဗ္ဗမိဒံ ဩရမနဘာဝဿေဝ အဓိဝစနံ။ ဝေရံ မဏတိ ဝိနာသေတီတိ **ဝေရမဏီ**။ ဣဒမ္ပိ ဩရမနဿေဝ ဝေဝစနံ။

၁၃၉။ **ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီ**တိအာဒီသုပိ စေတနာ ဝိရတီတိ ဥဘယမ္ပိ ဝဋ္ဋတိယေဝ။

၁၄၀။ **ကုဟနာ**တိအာဒီသု တိဝိဓေန ကုဟနဝတ္ထုနာ လောကံ ဧတာယ ကုဟယန္တိ ဝိမှာပယန္တီတိ **ကုဟနာ**။ လာဘသက္ကာရတ္ထိကာ ဟုတွာ ဧတာယ လပန္တီတိ **လပနာ**။ နိမိတ္တံ သီလမေတေသန္တိ နေမိတ္တိကာ၊ တေသံ ဘာဝေါ **နေမိတ္တိကတာ**။ နိပ္ပေသော သီလမေတေသန္တိ နိပ္ပေသိကာ၊ တေသံ ဘာဝေါ **နိပ္ပေသိကတာ**။ လာဘေန လာဘံ နိဇိဂီသန္တိ မဂ္ဂန္တိ ပရိယေသန္တီတိ လာဘေန လာဘံ နိဇိဂီသနာ[၁]၊ တေသံ ဘာဝေါ **လာဘေန လာဘံ နိဇိဂီသနတာ**။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရေန ပနေတာ ကုဟနာဒိကာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ သီလနိဒ္ဒေသေယေဝ ပါဠိဉ္စ အဋ္ဌကထဉ္စ အာဟရိတွာ ပကာသိတာ။ **မိစ္ဆာအာဇီဝဿ ပဟာနာယာ**တိ ဧတ္ထ န ကေဝလံ ပါဠိယံ အာဂတောဝ မိစ္ဆာအာဇီဝေါ၊ အာဇီဝဟေတု ပန ပဝတ္တိတာ ပါဏာတိပါတာဒယော သတ္တကမ္မပထစေတနာပိ မိစ္ဆာအာဇီဝေါဝ။ တာသံယေဝ သတ္တန္နံ စေတနာနံ ပဒပစ္ဆေဒံ သမုဂ္ဃါတံ ကုရုမာနံ မဂ္ဂင်္ဂံ ပူရယမာနာ ဥပ္ပန္နာ ဝိရတိ သမ္မာအာဇီဝေါ နာမ။

၁၄၁။ **သမ္မာဒိဋ္ဌိဿာ**တိ မဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိယံ ဌိတဿ ပုဂ္ဂလဿ။ **သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ ပဟောတီ**တိ မဂ္ဂသမ္မာသင်္ကပ္ပေါ ပဟောတိ၊ ဖလသမ္မာဒိဋ္ဌိဿာပိ ဖလသမ္မာသင်္ကပ္ပေါ ပဟောတီတိ ဧဝံ သဗ္ဗပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-နိဇိဂိံသနာ (သီ၊ သျာ)

na kampatīti **paññābalaṁ.** Bojjhaṅgappattā hutvā catusaccadhamme vicinātīti **dhammavicayasambojjhaṅgo.** Maggasampattiyā pasaṭṭhā sobhanā diṭṭhīti **sammādiṭṭhi.** Ariyamaggassa aṅganti **maggaṅgaṁ. So**ti so bhikkhu. **Pahānāyā**ti pajahanatthāya. **Upasampadāyā**ti paṭilābhatthāya. **Sammāvāyāmo**ti niyyāniko kusalavāyāmo. **Sato**ti satiyā samannāgato hutvā. **Anuparidhāvanti anuparivattantī**ti sahajātā ca purejātā ca hutvā parivārenti. Ettha hi sammāvāyāmo ca sammāsati ca lokuttarasammādiṭṭhiṁ sahajātā parivārenti rājānaṁ viya ekarathe ṭhitā asiggāhachattaggāhā. Vipassanāsammādiṭṭhi pana purejātā hutvā parivāreti rathassa purato pattikādayo viya. Dutiyapabbato paṭṭhāya pana sammāsaṅkappādīnaṁ tayopi sahajātaparivārāva hontīti veditabbā.

137. **Micchāsaṅkappoti pajānātī**ti micchāsaṅkappaṁ aniccaṁ dukkhaṁ anattāti lakkhaṇapaṭivedhena ārammaṇato pajānāti, sammāsaṅkappaṁ kiccato asammohato pajānāti. Ito aparesu sammāvācādīsupi evameva yojanā veditabbā. Kāmasaṅkappādayo Dvedhāvitakkasutte[1] vuttā yeva.

Takkoti-ādīsu takkanavasena **takko.** Sveva ca upasaggena padaṁ vaḍḍhetvā **vitakko**ti vutto, sveva saṅkappanavasena **saṅkappo.** Ekaggo hutvā ārammaṇe appetīti **appanā.** Upasaggena pana padaṁ vaḍḍhetvā **byappanā**ti vuttaṁ. **Cetaso abhiniropanā**ti cittassa abhiniropanā. Vitakkasmiṁ hi sati vitakko ārammaṇe cittaṁ abhiniropeti, vitakke pana asati attano yeva dhammatāya cittaṁ ārammaṇaṁ abhiruhati jātisampanno abhiññātapuriso viya rājagehaṁ. Anabhiññātassa hi paṭihārena vā dovārikena vā attho hoti, abhiññātaṁ jātisampannaṁ sabbe rājarājamahāmattā jānantīti attanova dhammatāya nikkhamati ceva pavisati ca, evaṁsampadamidaṁ veditabbaṁ. Vācaṁ saṅkharotīti **vacīsaṅkhāro.** Ettha ca lokiyavitakko vācaṁ saṅkharoti, na lokuttaro. Kiñcāpi na saṅkharoti, vacīsaṅkhārotveva ca panassa nāmaṁ hoti. **Sammāsaṅkappaṁ anuparidhāvantī**ti lokuttarasammāsaṅkappaṁ parivārenti. Ettha ca tayopi

1. Ma 1. 161 piṭṭhe.

သမ္မာဉာဏဿ[1] **သမ္မာဝိမုတ္တီ**တိ ဧတ္ထ ပန မဂ္ဂသမ္မာသမာဓိမှိ ဌတွာ မဂ္ဂပစ္စဝေက္ခဏံ သမ္မာဉာဏံ ပဟောတိ၊ ဖလသမ္မာသမာဓိမှိ ဌတွာ ဖလပစ္စဝေက္ခဏံ သမ္မာဉာဏံ ပဟောတိ။ မဂ္ဂပစ္စဝေက္ခဏသမ္မာဉာဏတော[2] စ ဌတွာ မဂ္ဂသမ္မာဝိမုတ္တိ ပဟောတိ၊ ဖလပစ္စဝေက္ခဏသမ္မာဉာဏတော[3] ဌတွာ ဖလသမ္မာဝိမုတ္တိ ပဟောတီတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ ဌပေတွာ အဋ္ဌ ဖလင်္ဂါနိ သမ္မာဉာဏံ ပစ္စဝေက္ခဏံ ကတွာ သမ္မာဝိမုတ္တိံ ဖလံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီတိ ဝုတ္တံ။

၁၄၂။ **သမ္မာဒိဋ္ဌိဿ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောတီ**တိအာဒီသု အဝသေသနိကာယဘာဏကာ ဖလံ ကထိတန္တိ ဝဒန္တိ၊ မဇ္ဈိမဘာဏကာ ပန ဒသန္နံ နိဇ္ဇရဝတ္ထူနံ အာဂတဋ္ဌာနေ မဂ္ဂေါ ကထိတောတိ ဝဒန္တိ။ တတ္ထ[4] ဒဿနဋ္ဌေန **သမ္မာဒိဋ္ဌိ** ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ ဝိဒိတကရဏဋ္ဌေန **သမ္မာဉာဏံ၊** တဒဓိမုတ္တဋ္ဌေန[5] **သမ္မာဝိမုတ္တိ။**

ဝီသတိ ကုသလပက္ခာတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒယော ဒသ, “သမ္မာဒိဋ္ဌိပစ္စယာ စ အနေကေ ကုသလာ ဓမ္မာ”တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တာ ဒသာတိ ဧဝံ ဝီသတိ ကုသလပက္ခာ ဟောန္တိ။ **ဝီသတိ အကုသလပက္ခာ**တိ “မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောတီ”တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအာဒယော ဒသ, “ယေ စ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပစ္စယာ အနေကေ ပါပကာ”တိအာဒိနာ ဝုတ္တာ ဒသ စာတိ ဧဝံ ဝီသတိ အကုသလပက္ခာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **မဟာစတ္တာရီသကော**တိ မဟာဝိပါကဒါနေန မဟန္တာနံ ကုသလပက္ခိကာနဉ္စေဝ အကုသလပက္ခိကာနဉ္စ စတ္တာရီသာယ ဓမ္မာနံ ပကာသိတတ္တာ မဟာစတ္တာရီသကောတိ။

ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ပဉ္စ သမ္မာဒိဋ္ဌိယော ကထိတာ ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိ ကမ္မဿကတာသမ္မာဒိဋ္ဌိ မဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိ ဖလသမ္မာဒိဋ္ဌိ ပစ္စဝေက္ခဏာသမ္မာဒိဋ္ဌီတိ။ တတ္ထ “မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီတိ ပဇာနာတီ”တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တာ ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိ နာမ။ “အတ္ထိ ဒိန္န”န္တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တာ ကမ္မဿကတာသမ္မာဒိဋ္ဌိ နာမ။ ‘‘သမ္မာဒိဋ္ဌိဿ ဘိက္ခဝေ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ ပဟောတီ”တိ ဧတ္ထ ပန မဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိ ဖလသမ္မာဒိဋ္ဌီတိ ဒွေပိ ကထိတာ။ “သမ္မာဉာဏံ ပဟောတီ”တိ ဧတ္ထ ပန ပစ္စဝေက္ခဏာသမ္မာဒိဋ္ဌိ ကထိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-သမ္မာဉာဏံ (သီ၊ သျာ) ၂-မဂ္ဂပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏတော (သီ၊ သျာ)
၃-ဖလပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏတော (သီ၊ သျာ) ၄-တဿ (က)
၅-တဒဓိမောက္ခဋ္ဌေန (သီ)၊ တဒဓိမုတ္တဋ္ဌေန (က)

nekkhammasaṅkappādayo pubbabhāge nānācittesu labbhanti, maggakkhaṇe pana, tiṇṇampi kāmasaṅkappādīnañca padacchedaṁ samugghātaṁ karonto maggaṅgaṁ pūrayamāno ekova sammāsaṅkappo uppajjitvā nekkhammasaṅkappādivasena tīṇi nāmāni labhati. Parato sammāvācādīsupi es'eva nayo.

138. **Musāvādā veramaṇī**ti-ādīsu viratipi cetanāpi vaṭṭati. **Āratī**ti-ādīsu vacīduccaritehi ārakā ramatīti **ārati.** Vinā tehi ramatīti **virati.** Tato tato paṭinivattāva hutvā tehi vinā ramatīti **paṭivirati.** Upasaggavasena vā padaṁ vaḍḍhitaṁ, sabbamidaṁ oramanabhāvasseva adhivacanaṁ. Veraṁ maṇati vināsetīti **veramaṇi.** Idampi oramanasseva vevacanaṁ.

139. **Pāṇātipātā veramaṇī**ti-ādīsupi cetanā viratīti ubhayampi vaṭṭati yeva.

140. **Kuhanā**ti-ādīsu tividhena kuhanavatthunā lokaṁ etāya kuhayanti vimhāpayantīti **kuhanā.** Lābhasakkāratthikā hutvā etāya lapantīti **lapanā.** Nimittaṁ sīlametesanti nemittikā, tesaṁ bhāvo **nemittikatā.** Nippeso sīlametesanti nippesikā, tesaṁ bhāvo **nippesikatā.** Lābhena lābhaṁ nijigīsanti magganti pariyesantīti lābhena lābhaṁ nijigīsanā[1], tesaṁ bhāvo **lābhena lābhaṁ nijigīsanatā.** Ayamettha saṅkhepo, vitthārena panetā kuhanādikā Visuddhimagge sīlaniddese yeva Pāḷiñca aṭṭhakathañca āharitvā pakāsitā. **Micchā-ājīvassa pahānāyā**ti ettha na kevalaṁ Pāḷiyaṁ āgatova micchā-ājīvo, ājīvahetu pana pavattitā pāṇātipātādayo sattakammapathacetanāpi micchā-ājīvova. Tāsaṁ yeva sattannaṁ cetanānaṁ padapacchedaṁ samugghātaṁ kurumānaṁ maggaṅgaṁ pūrayamānā uppannā virati sammā-ājīvo nāma.

141. **Sammādiṭṭhissā**ti maggasammādiṭṭhiyaṁ ṭhitassa puggalassa. **Sammāsaṅkappo pahotī**ti maggasammāsaṅkappo pahoti, phalasammādiṭṭhissapi phalasammāsaṅkappo pahotīti evaṁ sabbapadesu attho veditabbo.

1. Nijigiṁsanā (Sī, Syā)

၁၄၃။ **သမ္မာဒိဋ္ဌိံ စေ ဘဝံ ဂရဟတီ**တိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ နာမာယံ သောဘနာတိ ဝဒန္တောပိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ နာမာယံ န သောဘနာတိ ဝဒန္တောပိ သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ဂရဟတိ နာမ။ **ဩက္ကလာ**တိ ဩက္ကလဇနပဒဝါသိနော။ **ဝဿဘညာ**တိ ဝဿော စ ဘညော စာတိ[1] ဒွေ ဇနာ။ **အဟေတုဝါဒါ**တိ နတ္ထိ ဟေတု နတ္ထိ ပစ္စယော သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာတိ ဧဝမာဒိဝါဒိနော။ **အကိရိယဝါဒါ**တိ ကရောတော န ကရီယတိ ပါပန္တိ ဧဝံ ကိရိယပဋိက္ခေပဝါဒိနော။ **နတ္ထိကဝါဒါ**တိ နတ္ထိ ဒိန္နန္တိအာဒိဝါဒိနော။ တေ ဣမေသု တီသုပိ ဒဿနေသု ဩက္ကန္တနိယာမာ အဟေသုံ။ ကထံ ပနေတေသု နိယာမော ဟောတီတိ။ ယော ဟိ ဧဝရူပံ လဒ္ဓိံ ဂဟေတွာ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နော သဇ္ဈာယတိ ဝီမံသတိ၊ တဿ "နတ္ထိ ဟေတု နတ္ထိ ပစ္စယော၊ ကရောတော န ကရီယတိ ပါပံ၊ နတ္ထိ ဒိန္နံ၊ ကာယဿ ဘေဒါ ဥစ္ဆိဇ္ဇတီ"တိ တသ္မိံ အာရမ္မဏေ မိစ္ဆာသတိ သန္တိဋ္ဌတိ၊ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ၊ ဇဝနာနိ ဇဝန္တိ။ ပဌမဇဝနေ သတေကိစ္ဆော ဟောတိ၊ တထာ ဒုတိယာဒီသု။ သတ္တမေ ဗုဒ္ဓါနမ္ပိ အတေကိစ္ဆော အနိဝတ္တီ အရိဋ္ဌကဏ္ဋကသဒိသော ဟောတိ။

တတ္ထ ကောစိ ဧကံ ဒဿနံ ဩက္ကမတိ၊ ကောစိ ဒွေ၊ ကောစိ တီဏိပိ၊ နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကောဝ ဟောတိ၊ ပတ္တော သဂ္ဂမဂ္ဂါဝရဏဉ္စေဝ မောက္ခမဂ္ဂါဝရဏဉ္စ။ အဘဗ္ဗော တဿ အတ္တဘာဝဿ အနန္တရံ သဂ္ဂမ္ပိ ဂန္တုံ၊ ပဂေဝ မောက္ခံ၊ ဝဋ္ဋခါဏု နာမေသ သတ္တော ပထဝီဂေါပကော၊ ယေဘုယျေန ဧဝရူပဿ ဘဝတော ဝုဋ္ဌာနံ နတ္ထိ။ ဝဿဘညာပိ ဧဒိသာ အဟေသုံ။ **နိန္ဒာဗျာရောသဥပါရမ္ဘဘယာ**တိ အတ္တနော နိန္ဒာဘယေန ဃဋ္ဋနဘယေန ဥပဝါဒဘယေန စာတိ အတ္ထော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
မဟာစတ္တာရီသကသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-အာနာပါနဿတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၄။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** အာနာပါနဿတိသုတ္တံ။ တတ္ထ **အညေဟိ စာ**တိ ဌပေတွာ ပါဠိယံ အာဂတေ ဒသ ထေရေ အညေဟိပိ အဘိညာတေဟိ

၁-ဝယဘိညာတိ ဝယော စ ဘိညာ စာတိ (က)

Sammāñāṇassa[1] **sammāvimuttī**ti ettha pana maggasammāsamādhimhi ṭhitassa maggapaccavekkhaṇaṁ sammāñāṇaṁ pahoti, phalasammāsamādhimhi ṭhitassa phalapaccavekkhaṇaṁ sammāñāṇaṁ pahoti. Maggapaccavekkhaṇasammāñāṇe[2] ca ṭhitassa maggasammāvimutti pahoti, phalapaccavekkhaṇasammāñāṇe[3] ṭhitassa phalasammāvimutti pahotīti attho. Ettha ca ṭhapetvā aṭṭha phalaṅgāni sammāñāṇaṁ paccavekkhaṇaṁ katvā sammāvimuttiṁ phalaṁ kātuṁ vaṭṭatīti vuttaṁ.

142. **Sammādiṭṭhissa bhikkhave micchādiṭṭhi nijjiṇṇā hotī**ti-ādīsu avasesanikāyabhāṇakā phalaṁ kathitanti vadanti, majjhimabhāṇakā pana dasannaṁ nijjaravatthūnaṁ āgataṭṭhāne maggo kathitoti vadanti. Tattha[4] dassanaṭṭhena **sammādiṭṭhi** veditabbā, viditakaraṇaṭṭhena **sammāñāṇaṁ,** tadadhimuttaṭṭhena[5] **sammāvimutti.**

Vīsati kusalapakkhāti sammādiṭṭhi-ādayo dasa, "sammādiṭṭhipaccayā ca aneke kusalā dhammā"ti-ādinā nayena vuttā dasāti evaṁ vīsati kusalapakkhā honti. **Vīsati akusalapakkhā**ti "micchādiṭṭhi nijjiṇṇā hotī"ti-ādinā nayena vuttā micchādiṭṭhi-ādayo dasa, "ye ca micchādiṭṭhipaccayā aneke pāpakā"ti-ādinā vuttā dasa cāti evaṁ vīsati akusalapakkhā veditabbā. **Mahācattārīsako**ti mahāvipākadānena mahantānaṁ kusalapakkhikānañceva akusalapakkhikānañca cattārīsāya dhammānaṁ pakāsitattā mahācattārīsakoti.

Imasmiñca pana sutte pañca sammādiṭṭhiyo kathitā vipassanāsammādiṭṭhi kammassakatāsammādiṭṭhi maggasammādiṭṭhi phalasammādiṭṭhi paccavekkhaṇāsammādiṭṭhīti. Tattha "micchādiṭṭhiṁ micchādiṭṭhīti pajānātī"ti-ādinā nayena vuttā vipassanāsammādiṭṭhi nāma. "Atthi dinnan"ti-ādinā nayena vuttā kammassakatāsammādiṭṭhi nāma. "Sammādiṭṭhissa bhikkhave sammāsaṅkappo pahotī"ti ettha pana maggasammādiṭṭhi phalasammādiṭṭhīti dvepi kathitā. "Sammāñāṇaṁ pahotī"ti ettha pana paccavekkhaṇāsammādiṭṭhi kathitāti veditabbā.

1. Sammāñāṇaṁ (Sī, Syā)
2. Maggapaccavekkhaṇañāṇe (Sī, Syā)
3. Phalapaccavekkhaṇañāṇe (Sī, Syā)
4. Tassa (Ka)
5. Tadadhimokkhaṭṭhena (Sī), tadavimuttaṭṭhena (Ka)

ဗဟူဟိ သာဝကေဟိ သဒ္ဓိံ။ တဒါ ကိရ မဟာ ဘိက္ခုသံဃော အဟောသိ အပရိစ္ဆိန္နဂဏနော။

ဩဝဒန္တိ အနုသာသန္တီတိ အာမိသသင်္ဂဟေန ဓမ္မသင်္ဂဟေန စာတိ ဒွီဟိ သင်္ဂဟေဟိ သင်္ဂဏှိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနောဝါဒါနုသာသနီဟိ ဩဝဒန္တိ စ အနုသာသန္တိ စ။ **တေ စာ**တိ စကာရော အာဂမသန္ဓိမတ္တံ။ **ဥဠာရံ ပုဗ္ဗေနာပရံ ဝိသေသံ ဇာနန္တီ**တိ[1] သီလပရိပူရဏာဒိတော ပုဗ္ဗဝိသေသတော ဥဠာရတရံ အပရံ ကသိဏပရိကမ္မာဒိဝိသေသံ ဇာနန္တီတိ အတ္ထော။

၁၄၅။ **အာရဒ္ဓေါ**တိ တုဋ္ဌော။ **အပ္ပတ္တဿ ပတ္တိယာ**တိ အပ္ပတ္တဿ အရဟတ္တဿ ပါပုဏနတ္ထံ။ သေသပဒဒွယေပိ အယမေဝ အတ္ထော။ **ကောမုဒိံ စာတုမာသိနိ**န္တိ[2] ပစ္ဆိမကတ္တိကစာတုမာသပုဏ္ဏမံ[3]။ သာ ဟိ ကုမုဒါနံ အတ္ထိတာယ ကောမုဒီ၊ စတုန္နံ ဝဿိကာနံ မာသာနံ ပရိယောသာနတ္တာ စာတုမာသိနီတိ ဝုစ္စတိ။ **အာဂမေဿာမီ**တိ ဥဒိက္ခိဿာမိ၊ အဇ္ဇ အပဝါရေတွာ ယာဝ သာ အာဂစ္ဆတိ၊ တာဝ ကတ္ထစိ အဂန္တွာ ဣဓေဝ ဝသိဿာမီတိ အတ္ထော။ ဣတိ ဘိက္ခူနံ ပဝါရဏသင်္ဂဟံ အနုဇာနန္တော ဧဝမာဟ။

ပဝါရဏသင်္ဂဟော နာမ ဉတ္တိဒုတိယေန ကမ္မေန ဒိယျတိ။ ကဿ ပနေသ ဒိယျတိ၊ ကဿ န ဒိယျတီတိ။ အကာရကဿ တာဝ ဗာလပုထုဇ္ဇနဿ န ဒိယျတိ၊ တထာ အာရဒ္ဓဝိပဿကဿ စေဝ အရိယသာဝကဿ စ။ ယဿ ပန သမထော ဝါ တရုဏော ဟောတိ ဝိပဿနာ ဝါ၊ တဿ ဒိယျတိ။ ဘဂဝါပိ တဒါ ဘိက္ခူနံ စိတ္တာစာရံ ပရိဝီမံသန္တော သမထဝိပဿနာနံ တရုဏဘာဝံ ဉတွာ "မယိ အဇ္ဇ ပဝါရေန္တေ ဒိသာသု ဝဿံဝုဋ္ဌာ ဘိက္ခူ ဣဓ ဩသရိဿန္တိ။ တတော ဣမေ ဘိက္ခူ ဝုဍ္ဎတရေဟိ ဘိက္ခူဟိ သေနာသနေ ဂဟိတေ ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ န သက္ခိဿန္တိ။ သစေပိ စာရိကံ ပက္ကမိဿာမိ၊ ဣမေသံ ဝသနဋ္ဌာနံ ဒုလ္လဘမေဝ ဘဝိဿတိ။ မယိ ပန အပဝါရေန္တေ ဘိက္ခူပိ ဣမံ သာဝတ္ထိံ န ဩသရိဿန္တိ၊ အဟမ္ပိ စာရိကံ န ပက္ကမိဿာမိ၊ ဧဝံ ဣမေသံ ဘိက္ခူနံ ဝသနဋ္ဌာနံ အပလိဗုဒ္ဓံ ဘဝိဿတိ။ တေ အတ္တနော အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနေ ဖာသု ဝိဟရန္တာ သမထဝိပဿနာ ထာမဇာတာ ကတွာ ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ သက္ခိဿန္တီ"တိ သော တံဒိဝသံ အပဝါရေတွာ ကတ္တိကပုဏ္ဏမာယံ ပဝါရေဿာမီတိ ဘိက္ခူနံ

၁-သဉ္ဇာနန္တီတိ (သျာ၊ က)
၂-ကောမုဒီ စာတုမာသိနီတိ (သီ၊ သျာ)
၃-....ပုဏ္ဏမာ (သီ၊ သျာ)

143. **Sammādiṭṭhiṁ ce bhavaṁ garahatī**ti micchādiṭṭhi nāmāyaṁ sobhanāti vadantopi sammādiṭṭhi nāmāyaṁ na sobhanāti vadantopi sammādiṭṭhiṁ garahati nāma. **Okkalā**ti okkalajanapadavāsino. **Vassabhaññā**ti vasso ca bhañño cāti[1] dve janā. **Ahetuvādā**ti n’atthi hetu n’atthi paccayo sattānaṁ visuddhiyāti evamādivādino. **Akiriyavādā**ti karoto na karīyati pāpanti evaṁ kiriyapaṭikkhepavādino. **N’atthikavādā**ti n’atthi dinnanti-ādivādino. Te imesu tīsupi dassanesu okkantaniyāmā ahesuṁ. Kathaṁ panetesu niyāmo hotīti. Yo hi evarūpaṁ laddhiṁ gahetvā rattiṭṭhānadivāṭṭhāne nisinno sajjhāyati vīmaṁsati, tassa “n’atthi hetu n’atthi paccayo, karoto na karīyati pāpaṁ, n’atthi dinnaṁ, kāyassa bhedā ucchijjatī”ti tasmiṁ ārammaṇe micchāsati santiṭṭhati, cittaṁ ekaggaṁ hoti, javanāni javanti. Paṭhamajavane satekiccho hoti, tathā dutiyādīsu. Sattame buddhānampi atekiccho anivattī ariṭṭhakaṇḍakasadiso hoti.

Tattha koci ekaṁ dassanaṁ okkamati, koci dve, koci tīṇipi, niyatamicchādiṭṭhikova hoti, patto saggamaggāvaraṇañceva mokkhamaggāvaraṇañca. Abhabbo tassa attabhāvassa anantaraṁ saggampi gantuṁ, pageva mokkhaṁ, vaṭṭakhāṇu nāmesa satto pathavīgopako, yebhuyyena evarūpassa bhavato vuṭṭhānaṁ n’atthi. Vassabhaññāpi edisā ahesuṁ. **Nindābyārosa-upārambhabhayā**ti attano nindābhayena ghaṭṭanabhayena upavādabhayena cāti attho. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Mahācattārīsakasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Ānāpānassatisuttavaṇṇanā

144. **Evaṁ me sutan**ti Ānāpānassatisuttaṁ. Tattha **aññehi cā**ti ṭhapetvā Pāḷiyaṁ āgate dasa there aññehipi abhiññātehi

1. Vayabhiññāti vayo ca bhiññā cāti (Ka)

ပဝါရဏာသင်္ဂဟံ အနုဇာနိ[1]။ ပဝါရဏာသင်္ဂဟသ္မိဉှိ လဒ္ဓေ ယဿ နိဿယပဋိပန္နဿ အာစရိယုပဇ္ဈာယာ ပက္ကမန္တိ၊ သောပိ “သစေ ပတိရူပေါ နိဿယဒါယကော အာဂမိဿတိ၊ တဿ သန္တိကေ နိဿယံ ဂဏှိဿာမီ”တိ ယာဝ ဂိမှာနံ ပစ္ဆိမမာသာ ဝသိတုံ လဘတိ။ သစေပိ သဋ္ဌိဝဿာ ဘိက္ခူ အာဂစ္ဆန္တိ၊ တဿ သေနာသနံ ဂဟေတုံ န လဘန္တိ။ အယဉ္စ ပန ပဝါရဏာသင်္ဂဟော ဧကဿ ဒိန္နောပိ သဗ္ဗေသံ ဒိန္နောယေဝ ဟောတိ။

သာဝတ္ထိံ ဩသရန္တီတိ ဘဂဝတာ ပဝါရဏာသင်္ဂဟော ဒိန္နောတိ သုတသုတဋ္ဌာနေယေဝ ယထာသဘာဝေန ဧကံ မာသံ ဝသိတွာ ကတ္တိကပုဏ္ဏမာယ ဥပေါသထံ ကတွာ ဩသရန္တေ သန္ဓာယ ဣဒံ ဝုတ္တံ။ **ပုဗ္ဗေနာပရန္တိ** ဣဓ တရုဏသမထဝိပဿနာသု ကမ္မံ ကတွာ သမထဝိပဿနာ ထာမဇာတာ အကံသု၊ အယံ ပုဗ္ဗေ ဝိသေသော[2] နာမ။ တတော သမာဟိတေန စိတ္တေန သင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ ကေစိ သောတာပတ္တိဖလံ။ပ။ ကေစိ အရဟတ္တံ သစ္ဆိကရိံသု၊ အယံ အပရော ဥဠာရော ဝိသေသော နာမ။

၁၄၆။ **အလန္တိ** ယုတ္တံ။ **ယောဇနဂဏနာနီ**တိ ဧကံ ယောဇနံ ယောဇနမေဝ၊ ဒသပိ ယောဇနာနိ ယောဇနာနေဝ၊ တတော ဥဒ္ဓံ ယောဇနဂဏနာနီတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဣဓ ပန ယောဇနသတမ္ပိ ယောဇနသဟဿမ္ပိ အဓိပ္ပေတံ။ **ပုဋောသေနာပီ**တိ ပုဋောသံ ဝုစ္စတိ ပါထေယျံ၊ တံ ပါထေယျံ ဂဟေတွာပိ ဥပသင်္ကမိတုံ ယုတ္တမေဝါတိ အတ္ထော။ “ပုဋံသေနာ”တိပိ ပါဌော၊ တဿတ္ထော—ပုဋော အံသေ အဿာတိ ပုဋံသော၊ တေန ပုဋံသေန၊ အံသေ ပါထေယျပုဋံ ဝဟန္တေနာပီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁၄၇။ ဣဒါနိ ဧဝရူပေဟိ စရဏေဟိ သမန္နာဂတာ ဧတ္ထ ဘိက္ခူ အတ္ထီတိ ဒဿေတုံ **သန္တိ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **စတုန္နံ သတိပဋ္ဌာနာန**န္တိအာဒီနိ တေသံ ဘိက္ခူနံ အဘိနိဝိဋ္ဌကမ္မဋ္ဌာနဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ သတ္တတိံသ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ လောကိယလောကုတ္တရာ ကထိတာ။ တတြ ဟိ ယေ ဘိက္ခူ တသ္မိံ ခဏေ မဂ္ဂံ ဘာဝေန္တိ၊ တေသံ လောကုတ္တရာ ဟောန္တိ။ အာရဒ္ဓဝိပဿကာနံ လောကိယာ။ **အနိစ္စသညာဘာဝနာနုယောဂ**န္တိ ဧတ္ထ သညာသီသေန ဝိပဿနာ ကထိတာ။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ အာနာပါနကမ္မဋ္ဌာနဝသေန

၁-အနုဇာနာတိ (က)
၂-ပုဗ္ဗဝိသေသော (သီ)

bahūhi sāvakehi saddhiṁ. Tadā kira mahā bhikkhusaṁgho ahosi aparicchinnagaṇano.

Ovadanti anusāsantīti āmisasaṅgahena dhammasaṅgahena cāti dvīhi saṅgahehi saṅgaṇhitvā kammaṭṭhānovādānusāsanīhi ovadanti ca anusāsanti ca. **Te cā**ti cakāro āgamasandhimattaṁ. **Uḷāraṁ pubbenāparaṁ visesaṁ jānantī**ti[1] sīlaparipūraṇādito pubbavisesato uḷārataraṁ aparaṁ kasiṇaparikammādivisesaṁ jānantīti attho.

145. **Āraddho**ti tuṭṭho. **Appattassa pattiyā**ti appattassa arahattassa pāpuṇanatthaṁ. Sesapadadvayepi ayameva attho. **Komudiṁ cātumāsininti**[2] pacchimakattikacātumāsapuṇṇamaṁ[3]. Sā hi kumudānaṁ atthitāya komudī, catunnaṁ vassikānaṁ māsānaṁ pariyosānattā cātumāsinīti vuccati. **Āgamessāmī**ti udikkhissāmi, ajja apavāretvā yāva sā āgacchati, tāva katthaci agantvā idheva vasissāmīti attho. Iti bhikkhūnaṁ pavāraṇasaṅgahaṁ anujānanto evamāha.

Pavāraṇasaṅgaho nāma ñattidutiyena kammena diyyati. Yassa panesa diyyati, kassa na diyyatīti. Akārakassa tāva bālaputhujjanassa na diyyati, tathā āraddhavipassakassa ceva ariyasāvakassa ca. Yassa pana samatho vā taruṇo hoti vipassanā vā, tassa diyyati. Bhagavāpi tadā bhikkhūnaṁ cittācāraṁ parivīmaṁsanto samathavipassanānaṁ taruṇabhāvaṁ ñatvā "mayi ajja pavārente disāsu vassaṁvuṭṭhā bhikkhū idha osarissanti. Tato ime bhikkhū vuḍḍhatarehi bhikkhūhi senāsane gahite visesaṁ nibbattetuṁ na sakkhissanti. Sacepi cārikaṁ pakkamissāmi, imesaṁ vasanaṭṭhānaṁ dullabhameva bhavissati. Mayi pana apavārente bhikkhūpi imaṁ Sāvatthiṁ na osarissanti, ahampi cārikaṁ na pakkamissāmi, evaṁ imesaṁ bhikkhūnaṁ vasanaṭṭhānaṁ apalibuddhaṁ bhavissati. Te attano attano vasanaṭṭhāne phāsu viharantā samathavipassanā thāmajātā katvā visesaṁ nibbattetuṁ sakkhissantī"ti so taṁdivasaṁ apavāretvā kattikapuṇṇamāyaṁ pavāressāmīti bhikkhūnaṁ

1. Lañjānantīti (Syā, Ka) 2. Komudī cātumāsinīti (Sī, Syā) 3. ...puṇṇamā (Sī, Syā)

အဘိနိဝိဋ္ဌာဝ[၁] ဗဟူ ဘိက္ခူ၊ တသ္မာ သေသကမ္မဋ္ဌာနာနိ သခ်ေပေန ကထေတွာ အာနာပါနကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိတ္ထာရေန ကထေန္တော **အာနာပါနဿတိ ဘိက္ခဝေတိ-** အာဒိမာဟ။ ဣဒံ ပန အာနာပါနကမ္မဋ္ဌာနံ သဗ္ဗာကာရေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတံ၊ တသ္မာ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝဿ ပါဠိအတ္ထော စ ဘာဝနာနယော စ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၄၉။ **ကာယညတရန္တိ** ပထဝီကာယာဒီသု စတူသု ကာယေသု အညတရံ ဝဒါမိ၊ ဝါယော ကာယံ ဝဒါမီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ရူပါယတနံ။ပ။ ကဗဠီကာရော အာဟာရောတိ ပဉ္စဝီသတိ ရူပကောဋ္ဌာသာ ရူပကာယော နာမ။ တေသု အာနာပါနံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနေ သင်္ဂဟိတတ္တာ ကာယညတရံ ဟောတိ၊ တသ္မာပိ ဧဝမာဟ။ **တသ္မာတိဟာ**တိ ယသ္မာ စတူသု ကာယေသု အညတရံ ဝါယောကာယံ, ပဉ္စဝီသတိရူပကောဋ္ဌာသေ ဝါ[၂] ရူပကာယေ အညတရံ အာနာပါနံ အနုပဿတိ၊ တသ္မာ ကာယေ ကာယာနုပဿီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဝေဒနာညတရန္တိ** တီသု ဝေဒနာသု အညတရံ၊ သုခဝေဒနံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **သာဓုကံ မနသိကာရန္တိ** ပီတိပဋိသံဝေဒိတာဒိ-ဝသေန ဥပ္ပန္နံ သုန္ဒရမနသိကာရံ။ ကိံ ပန မနသိကာရော သုခဝေဒနာ ဟောတီတိ။ န ဟောတိ၊ ဒေသနာသီသံ ပနေတံ။ ယထေဝ ဟိ "အနိစ္စသညာ-ဘာဝနာနုယောဂမနုယုတ္တာ"တိ ဧတ္ထ သညာနာမေန ပညာ ဝုတ္တာ၊ ဧဝမိဓာပိ မနသိကာရနာမေန ဝေဒနာ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧတသ္မိံ စတုက္ကေ[၃] ပဌမပဒေ ပီတိသီသေန ဝေဒနာ ဝုတ္တာ၊ ဒုတိယပဒေ သုခန္တိ သရူပေနေဝ ဝုတ္တာ။ စိတ္တသင်္ခါရပဒဒွယေ "သညာ စ ဝေဒနာ စ စေတသိကာ၊ ဧတေ ဓမ္မာ စိတ္တပဋိဗဒ္ဓါ စိတ္တသင်္ခါရာ"တိ[၄] ဝစနတော "ဝိတက္ကဝိစာရေ ဌပေတွာ သဗ္ဗေပိ စိတ္တသမ္ပယုတ္တကာ ဓမ္မာ စိတ္တသင်္ခါရေ သင်္ဂဟိတာ"တိ ဝစနတော စိတ္တသင်္ခါရ-နာမေန ဝေဒနာ ဝုတ္တာ။ တံ သဗ္ဗံ မနသိကာရနာမေန သင်္ဂဟေတွာ ဣဓ "သာဓုကံ မနသိကာရ"န္တိ အာဟ။

ဧဝံ သန္တေပိ ယသ္မာ ဧသာ ဝေဒနာ အာရမ္မဏံ န ဟောတိ၊ တသ္မာ ဝေဒနာနုပဿနာ န ယုဇ္ဇတီတိ။ နော န ယုဇ္ဇတိ၊ သတိပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာယမ္ပိ ဟိ "တံတံသုခါဒီနံ ဝတ္ထုံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဝေဒနာဝ ဝေဒယတိ၊ တံ ပန ဝေဒနာပဝတ္တိံ ဥပါဒါယ 'အဟံ ဝေဒယာမီ'တိ ဝေါဟာရမတ္တံ ဟောတီ"တိ

၁-အဘိနိဝိဋ္ဌာ (သီ)၊ အဘိနိဝိဋ္ဌာ စ (က) ၂-ပဉ္စဝီသတိ ကောဋ္ဌာသေ (က)
၃-ဧတသ္မိံ ဟိ စတုက္ကေ (သီ) ၄-ခုံ ၉-၁၈၇-ပိဋ္ဌေ။

pavāraṇasaṅgahaṁ anujāni[1]. Pavāraṇasaṅgahasmiñhi laddhe yassa nissayapaṭipannassa ācariyupajjhāyā pakkamanti, sopi “sace patirūpo nissayadāyako āgamissati, tassa santike nissayaṁ gaṇhissāmī”ti yāva gimhānaṁ pacchimamāsā vasituṁ labhati. Sacepi saṭṭhivassā bhikkhū āgacchanti, tassa senāsanaṁ gahetuṁ na labhanti. Ayañca pana pavāraṇasaṅgaho ekassa dinnopi sabbesaṁ dinno yeva hoti.

Sāvatthiṁ osarantīti Bhagavatā pavāraṇasaṅgaho dinnoti sutasutaṭṭhāne yeva yathāsabhāvena ekaṁ māsaṁ vasitvā kattikapuṇṇamāya uposathaṁ katvā osarante sandhāya idaṁ vuttaṁ. **Pubbenāparan**ti idha taruṇasamathavipassanāsu kammaṁ katvā samathavipassanā thāmajātā akaṁsu, ayaṁ pubbe viseso[2] nāma. Tato samāhitena cittena saṅkhāre sammasitvā keci sotāpattiphalaṁ -pa- keci arahattaṁ sacchikariṁsu, ayaṁ aparo uḷāro viseso nāma.

146. **Alan**ti yuttaṁ. **Yojanagaṇanānī**ti ekaṁ yojanaṁ yojanameva, dasapi yojanāni yojanān’eva, tato uddhaṁ yojanagaṇanānīti vuccanti. Idha pana yojanasatampi yojanasahassampi adhippetaṁ. **Puṭosenāpī**ti puṭosaṁ vuccati pātheyyaṁ, taṁ pātheyyaṁ gahetvāpi upasaṅkamituṁ yuttamevāti attho. “Puṭaṁsenā”tipi pāṭho, tassattho—puṭo aṁse assāti puṭaṁso, tena puṭaṁsena, aṁse pātheyyapuṭaṁ vahantenāpīti vuttaṁ hoti.

147. Idāni evarūpehi caraṇehi samannāgatā ettha bhikkhū atthīti dassetuṁ **santi bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **catunnaṁ satipaṭṭhānānan**ti-ādīni tesaṁ bhikkhūnaṁ abhiniviṭṭhakammaṭṭhānadassanatthaṁ vuttāni. Tattha sattatiṁsabodhipakkhiyadhammā lokiyalokuttarā kathitā. Tatra hi ye bhikkhū tasmiṁ khaṇe maggaṁ bhāventi, tesaṁ lokuttarā honti. Āraddhavipassakānaṁ lokiyā. **Aniccasaññābhāvanānuyogan**ti ettha saññāsīsena vipassanā kathitā. Yasmā panettha ānāpānakammaṭṭhānavasena

1. Anujānāti (Ka) 2. Pubbaviseso (Sī)

ဝုတ္တံ။ အပိစ ပီတိပဋိသံဝေဒီတိအာဒီနံ အတ္ထဝဏ္ဏနာယမေတဿ ပရိဟာရော ဝုတ္တောယေဝ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ—

“ဒွီဟာကာရေဟိ ပီတိ ပဋိသံဝိဒိတာ ဟောတိ အာရမ္မဏတော စ အသမ္မောဟတော စ။ ကထံ အာရမ္မဏတော ပီတိ ပဋိသံဝိဒိတာ ဟောတိ? သပ္ပီတိကေ ဒွေ ဈာနေ သမာပဇ္ဇတိ၊ တဿ သမာပတ္တိက္ခဏေ ဈာနပဋိလာဘေန အာရမ္မဏတော ပီတိ ပဋိသံဝိဒိတာ ဟောတိ အာရမ္မဏဿ ပဋိသံဝိဒိတတ္တာ။ ကထံ အသမ္မောဟတော (ပီတိ ပဋိသံဝိဒိတာ ဟောတိ)[၁]? သပ္ပီတိကေ ဒွေ ဈာနေ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ ဈာနသမ္ပယုတ္တံ ပီတိံ ခယတော ဝယတော သမ္မသတိ၊ တဿ ဝိပဿနာက္ခဏေ လက္ခဏပဋိဝေဓာ အသမ္မောဟတော ပီတိ ပဋိသံဝိဒိတာ ဟောတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ ‘ဒီဃံ အဿာသဝသေန စိတ္တဿ ဧကဂ္ဂတံ အဝိက္ခေပံ ပဇာနတော သတိ ဥပဋ္ဌိတာ ဟောတိ၊ တာယ သတိယာ တေန ဉာဏေန သာ ပီတိ ပဋိသံဝိဒိတာ ဟောတီ’တိ[၂]။ ဧတေနေဝ နယေန အဝသေသပဒါနိပိ အတ္ထတော ဝေဒိတဗ္ဗာနီ”တိ။

ဣတိ ယထေဝ ဈာနပဋိလာဘေန အာရမ္မဏတော ပီတိသုခစိတ္တသင်္ခါရာ ပဋိသံဝိဒိတာ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ ဣမိနာပိ ဈာနသမ္ပယုတ္တေန ဝေဒနာသင်္ခါတ-မနသိကာရပဋိလာဘေန အာရမ္မဏတော ဝေဒနာ ပဋိသံဝိဒိတာ ဟောတိ။ တသ္မာ သုဝုတ္တမေတံ ဟောတိ “ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿီ တသ္မိံ သမယေ ဘိက္ခု ဝိဟရတီ”တိ။

နာဟံ ဘိက္ခဝေ မုဋ္ဌဿတိဿ အသမ္ပဇာနဿာတိ ဧတ္ထ အယမဓိပ္ပါယော— ယသ္မာ စိတ္တပဋိသံဝေဒီ အဿသိဿာမီတိအာဒိနာ နယေန ပဝတ္တော ဘိက္ခု ကိဉ္စာပိ အဿာသပဿာသနိမိတ္တံ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ တဿ ပန စိတ္တဿ အာရမ္မဏေ သတိဉ္စ သမ္ပဇညဉ္စ ဥပဋ္ဌပေတွာ ပဝတ္တနတော စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿီ-ယေဝ နာမေသ ဟောတိ။ န ဟိ မုဋ္ဌဿတိဿ အသမ္ပဇာနဿ အာနာပါန-ဿတိဘာဝနာ အတ္ထိ။ တသ္မာ အာရမ္မဏတော စိတ္တပဋိသံဝိဒိတာဒိဝသေန စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿီ တသ္မိံ သမယေ ဘိက္ခု ဝိဟရတီတိ။ **သော ယံ တံ အဘိဇ္ဈာ-ဒေါမနဿာနံ ပဟာနံ၊ တံ ပညာယ ဒိသွာ သာဓုကံ အဇ္ဈုပေက္ခိတာ ဟောတီ**တိ ဧတ္ထ အဘိဇ္ဈာယ ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏံ, ဒေါမနဿဝသေန

၁-( )နတ္ထိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ။
၂-ဟောတိ (သီ၊ သျာ)၊ ဟောတိ။ ပ။ ဧဝံ သာ ပီတိ ပဋိသံဝိဒိတာ ဟောတီတိ (?)

abhiniviṭṭhāva[1] bahū bhikkhū, tasmā sesakammaṭṭhānāni saṅkhepena kathetā ānāpānakammaṭṭhānaṁ vitthārena kathento **ānāpānassati bhikkhave**ti-ādimāha. Idaṁ pana ānāpānakammaṭṭhānaṁ sabbākārena Visuddhimagge vitthāritaṁ, tasmā tattha vuttanayen'evassa Pāḷi-attho ca bhāvanānayo ca veditabbo.

149. **Kāyaññataran**ti pathavīkāyādīsu catūsu kāyesu aññataraṁ vadāmi, vāyo kāyaṁ vadāmīti attho. Atha vā rūpāyatanaṁ -pa- kabaḷīkāro āhāroti pañcavīsati rūpakoṭṭhāsā rūpakāyo nāma. Tesu ānāpānaṁ phoṭṭhabbāyatane saṅgahitattā kāyaññataraṁ hoti, tasmāpi evamāha. **Tasmātihā**ti yasmā catūsu kāyesu aññataraṁ vāyokāyaṁ, pañcavīsatirūpakoṭṭhāse vā[2] rūpakāye aññataraṁ ānāpānaṁ anupassati, tasmā kāye kāyānupassīti attho. Evaṁ sabbattha attho veditabbo. **Vedanāññataran**ti tīsu vedanāsu aññataraṁ, sukhavedanaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Sādhukaṁ manasikāran**ti pītipaṭisaṁveditādivasena uppannaṁ sundaramanasikāraṁ. Kiṁ pana manasikāro sukhavedanā hotīti. Na hoti, desanāsīsaṁ panetaṁ. Yatheva hi "aniccasaññābhāvanānuyogamanuyuttā"ti ettha saññānāmena paññā vuttā, evamidhāpi manasikāranāmena vedanā vuttāti veditabbā. Etasmiṁ catukke[3] paṭhamapade pītisīsena vedanā vuttā, dutiyapade sukhanti sarūpen'eva vuttā. Cittasaṅkhārapadadvaye "saññā ca vedanā ca cetasikā, ete dhammā cittapaṭibaddhā cittasaṅkhārā"ti[4] vacanato "vitakkavicāre ṭhapetvā sabbepi cittasampayuttakā dhammā cittasaṅkhāre saṅgahitā"ti vacanato cittasaṅkhāranāmena vedanā vuttā. Taṁ sabbaṁ manasikāranāmena saṅgahetvā idha "sādhukaṁ manasikāran"ti āha.

Evaṁ santepi yasmā esā vedanā ārammaṇaṁ na hoti, tasmā vedanānupassanā na yujjatīti. No na yujjati, satipaṭṭhānavaṇṇanāyampi hi "taṁtaṁsukhādīnaṁ vatthuṁ ārammaṇaṁ katvā vedanāva vedayati, taṁ pana vedanāpavattiṁ upādāya 'ahaṁ vedayāmī'ti vohāramattaṁ hotī"ti

1. Abhiniviṭṭhā (Sī), abhiniviṭṭhā ca (Ka)
2. Pañcavīsati koṭṭhāse (Ka)
3. Ekasmiṁ hi catukke (Sī)
4. Khu 9. 187 piṭṭhe.

ဗျာပါဒနီဝရဏံ ဒဿိတံ။ ဣဒံ ဟိ စတုက္ကံ ဝိပဿနာဝသေနေဝ ဝုတ္တံ၊ ဓမ္မာနုပဿနာ စ နီဝရဏပဗ္ဗာဒိဝသေန ဆဗ္ဗိဓာ ဟောတိ၊ တဿာ နီဝရဏပဗ္ဗံ အာဒိ၊ တဿပိ ဣဒံ နီဝရဏဒွယံ အာဒိ၊ ဣတိ ဓမ္မာနုပဿနာယ အာဒိံ ဒဿေတုံ "အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿာန"န္တိ အာဟ။ **ပဟာန**န္တိ အနိစ္စာနုပဿနာယ နိစ္စသညံ ပဇဟတီတိ ဧဝံ ပဟာနကရဉာဏံ အဓိပ္ပေတံ။ **တံ ပညာယ ဒိသွာ**တိ တံ အနိစ္စဝိရာဂနိရောဓပဋိနိဿဂ္ဂဉာဏသင်္ခါတံ ပဟာနဉာဏံ အပရာယ ဝိပဿနာပညာယ, တမ္ပိ အပရာယာတိ ဧဝံ ဝိပဿနာပရမ္ပရံ ဒဿေတိ။ **အဇ္ဈုပေက္ခိတာ ဟောတီ**တိ ယဉ္စ သမထပဋိပန္နံ အဇ္ဈုပေက္ခတိ၊ ယဉ္စ ဧကတော ဥပဋ္ဌာနံ အဇ္ဈုပေက္ခတီတိ ဒွိဓာ အဇ္ဈုပေက္ခတိ နာမ။ တတ္ထ သဟဇာတာနမ္ပိ အဇ္ဈုပေက္ခနာ ဟောတိ အာရမ္မဏဿပိ အဇ္ဈုပေက္ခနာ၊ ဣဓ အာရမ္မဏအဇ္ဈုပေက္ခနာ အဓိပ္ပေတာ။ **တသ္မာတိဟ ဘိက္ခဝေ**တိ ယသ္မာ အနိစ္စာနုပဿီ အဿသိဿာမီတိအာဒိနာ နယေန ပဝတ္တော န ကေဝလံ နီဝရဏာဒိဓမ္မေ၊ အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿသီသေန ပန ဝုတ္တာနံ ဓမ္မာနံ ပဟာနဉာဏမ္ပိ ပညာယ ဒိသွာ အဇ္ဈုပေက္ခိတာ ဟောတိ၊ တသ္မာ "ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ တသ္မိံ သမယေ ဘိက္ခု ဝိဟရတီ"တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၅၀။ **ပဝိစိနတီ**တိ အနိစ္စာဒိဝသေန ပဝိစိနတိ။ ဣတရံ ပဒဒွယံ ဧတဿေဝ ဝေဝစနံ။ **နိရာမိသာ**တိ နိက္ကိလေသာ။ **ပဿမ္ဘတီ**တိ ကာယိကစေတသိကဒရထပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ ကာယောပိ စိတ္တမ္ပိ ပဿမ္ဘတိ။ **သမာဓိယတီ**တိ သမ္မာ ဌပိယတိ၊ အပ္ပနာပတ္တံ ဝိယ ဟောတိ။ **အဇ္ဈုပေက္ခိတာ ဟောတီ**တိ သဟဇာတအဇ္ဈုပေက္ခနာယ အဇ္ဈုပေက္ခိတာ ဟောတိ။

ဧဝံ စုဒ္ဒသဝိဓေန ကာယပရိဂ္ဂါဟကဿ ဘိက္ခုနော တသ္မိံ ကာယေ သတိ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ သတိယာ သမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ တံသမ္ပယုတ္တမေဝ ကာယိကစေတသိကဝီရိယံ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ပီတိ၊ ပဿဒ္ဓိ၊ စိတ္တေကဂ္ဂတာ သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ဣမေသံ ဆန္နံ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ အနောသက္ကနအနတိဝတ္တနသင်္ခါတော မဇ္ဈတ္တာကာရော ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ။ ယထေဝ ဟိ သမပ္ပဝတ္တေသု အဿေသု သာရထိနော "အယံ ဩလီယတီ"တိ တုဒနံ ဝါ, "အယံ အတိဓာဝတီ"တိ အာကဍ္ဎနံ ဝါ နတ္ထိ၊ ကေဝလံ ဧဝံ ပဿမာနဿ ဌိတာကာရောဝ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ ဣမေသံ ဆန္နံ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ အနောသက္ကနအနတိဝတ္တနသင်္ခါတော မဇ္ဈတ္တာကာရော ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ နာမ ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ ကိံ ကထိတံ? ဧကစိတ္တက္ခဏိကာ နာနာရသလက္ခဏာ ဝိပဿနာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါ နာမ ကထိတာ။

vuttaṁ. Api ca pītipaṭisaṁvedīti-ādīnaṁ atthavaṇṇanāyametassa parihāro vutto yeva. Vuttañhetaṁ Visuddhimagge—

"Dvīhākārehi pīti paṭisaṁviditā hoti ārammaṇato ca asammohato ca. Kathaṁ ārammaṇato pīti paṭisaṁviditā hoti? Sappītike dve jhāne samāpajjati, tassa samāpattikkhaṇe jhānapaṭilābhena ārammaṇato pīti paṭisaṁviditā hoti ārammaṇassa paṭisaṁviditattā. Kathaṁ asammohato (pīti paṭisaṁviditā hoti)[1]? Sappītike dve jhāne samāpajjitvā vuṭṭhāya jhānasampayuttaṁ pītiṁ khayato vayato sammasati, tassa vipassanākkhaṇe lakkhaṇapaṭivedhā asammohato pīti paṭisaṁviditā hoti. Vuttampi cetaṁ paṭisambhidāyaṁ dīghaṁ assāsavasena cittassa ekaggataṁ avikkhepaṁ pajānato sati upaṭṭhitā hoti, tāya satiyā tena ñāṇena sā pīti paṭisaṁviditā hotī'ti[2]. Eten'eva nayena avasesapadānipi atthato veditabbānī"ti.

Iti yatheva jhānapaṭilābhena ārammaṇato pītisukhacittasaṅkhārā paṭisaṁviditā honti, evaṁ imināpi jhānasampayuttena vedanāsaṅkhātamanasikārapaṭilābhena ārammaṇato vedanā paṭisaṁviditā hoti. Tasmā suvuttametaṁ hoti "vedanāsu vedanānupassī tasmiṁ samaye bhikkhu viharatī"ti.

Nāhaṁ bhikkhave muṭṭhassatissa asampajānassāti ettha ayamadhippāyo—yasmā cittapaṭisaṁvedī assasissāmīti-ādinā nayena pavatto bhikkhu kiñcāpi assāsapassāsanimittaṁ ārammaṇaṁ karoti, tassa pana cittassa ārammaṇe satiñca sampajaññañca upaṭṭhapetvā pavattanato citte cittānupassī yeva nāmesa hoti. Na hi muṭṭhassatissa asampajānassa ānāpānassatibhāvanā atthi. Tasmā ārammaṇato cittapaṭisaṁviditādivasena citte cittānupassī tasmiṁ samaye bhikkhu viharatīti. **So yaṁ taṁ abhijjhādomanassānaṁ pahānaṁ, taṁ paññāya disvā sādhukaṁ ajjhupekkhitā hotī**ti ettha abhijjhāya kāmacchandanīvaraṇaṁ, domanassavasena

1. ( ) natthi Visuddhimagge.
2. Hoti (Sī, Syā), hoti -pa- evaṁ sā pīti paṭisaṁviditā hotīti (?)

၁၅၂။ **ဝိဝေကနိဿိတန္တိ**အာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ ဧတ္ထ ပန အာနာပါန-ပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ လောကိယာ ဟောတိ၊ လောကိယာ အာနာပါနာ[၁] လောကိယသတိပဋ္ဌာနံ ပရိပူရေန္တိ[၂]၊ လောကိယာ သတိပဋ္ဌာနာ လောကုတ္တရ-ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ပရိပူရေန္တိ၊ လောကုတ္တရာ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိဖလနိဗ္ဗာနံ ပရိပူရေန္တိ။ ဣတိ လောကိယဿ အာဂတဋ္ဌာနေ လောကိယံ ကထိတံ၊ လောကုတ္တရဿ အာဂတဋ္ဌာနေ လောကုတ္တရံ ကထိတန္တိ။ ထေရော ပနာဟ "အညတ္ထ ဧဝံ ဟောတိ၊ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ လောကုတ္တရံ ဥပရိ အာဂတံ၊ လောကိယာ အာနာပါနာ[၃] လောကိယသတိပဋ္ဌာနေ ပရိပူရေန္တိ[၂]၊ လော-ကိယာ သတိပဋ္ဌာနာ လောကိယေ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ပရိပူရေန္တိ၊ လောကိယာ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ လောကုတ္တရံ ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိဖလနိဗ္ဗာနံ ပရိပူရေန္တိ၊ ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိပဒေန ဟိ ဣဓ ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိဖလနိဗ္ဗာနံ အဓိပ္ပေတ"န္တိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
အာနာပါနဿတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ကာယဂတာသတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၃-၄။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ကာယဂတာသတိသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဂေဟသိတာ**တိ ပဉ္စကာမဂုဏနိဿိတာ။ **သရသင်္ကပ္ပါ**တိ ဓာဝနသင်္ကပ္ပါ။ သရန္တီတိ ဟိ သရာ၊ ဓာဝန္တီတိ အတ္ထော။ **အဇ္ဈတ္တမေဝါ**တိ ဂေါစရဇ္ဈတ္တသ္မိံယေဝ။ **ကာယဂတာ-သတိ**န္တိ ကာယပရိဂ္ဂါဟိကမ္ပိ ကာယာရမ္မဏမ္ပိ သတိံ။ ကာယပရိဂ္ဂါဟိကန္တိ ဝုတ္တေ သမထော ကထိတော ဟောတိ၊ ကာယာရမ္မဏန္တိ ဝုတ္တေ ဝိပဿနာ။ ဥဘယေန သမထဝိပဿနာ ကထိတာ ဟောန္တိ။

ပုန စပရံ။ပ။ ဧဝမ္ပိ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ကာယဂတာသတိံ ဘာဝေတီတိ သတိပဋ္ဌာနေ စုဒ္ဒသဝိဓေန ကာယာနုပဿနာ ကထိတာ။

၁၅၆။ **အန္တောဂဓာဝါဿာ**တိ တဿ ဘိက္ခုနော ဘာဝနာယ အဗ္ဘန္တရ-ဂတာဝ ဟောန္တိ။ **ဝိဇ္ဇာဘာဂိယာ**တိ ဧတ္ထ သမ္ပယောဂဝသေန ဝိဇ္ဇံ ဘဇန္တီတိ ဝိဇ္ဇာဘာဂိယာ။ ဝိဇ္ဇာဘာဂေ ဝိဇ္ဇာကောဋ္ဌာသေ ဝတ္တန္တီတိပိ ဝိဇ္ဇာဘာဂိယာ။

၁-အာနာပါနံ (သီ)၊ အာနာပါနသတိ (?)
၂-ပရိပူရေတိ (သီ)
၃-အာနာပါနသတိ (သီ)

byāpādanīvaraṇaṁ dassitaṁ. Idaṁ hi catukkaṁ vipassanāvasen'eva vuttaṁ, dhammānupssanā ca nīvaraṇapabbādivasena chabbidhā hoti, tassā nīvaraṇapabbaṁ ādi, tassapi idaṁ nīvaraṇadvayaṁ ādi, iti dhammānupassanāya ādiṁ dassetuṁ "abhijjhādomanassānan"ti āha. **Pahānan**ti aniccānupassanāya niccasaññaṁ pajahatīti evaṁ pahārakarañāṇaṁ adhippetaṁ. **Taṁ paññāya disvā**ti taṁ aniccavirāganirodhapaṭinissaggañāṇasaṅkhātaṁ pahānañāṇaṁ aparāya vipassanāpaññāya, tampi aparāyāti evaṁ vipassanāparamparaṁ dasseti. **Ajjhupekkhitā hotī**ti yañca samathapaṭipannaṁ ajjhupekkhati, yañca ekato upaṭṭhānaṁ ajjhupekkhatīti dvidhā ajjhupekkhati nāma. Tattha sahajātānampi ajjhupekkhanā hoti ārammaṇassapi ajjhupekkhanā, idha ārammaṇa-ajjhupekkhanā adhippetā. **Tasmātiha bhikkhave**ti yasmā aniccānupassī assasissāmīti-ādinā nayena pavatto na kevalaṁ nīvaraṇādidhamme, abhijjhādomanassasīsena pana vuttānaṁ dhammānaṁ pahānañāṇampi paññāya disvā ajjhupekkhitā hoti, tasmā "dhammesu dhammānupassī tasmiṁ samaye bhikkhu viharatī"ti veditabbo.

150. **Pavicinatī**ti aniccādivasena pavicinati. Itaraṁ padadvayaṁ etasseva vevacanaṁ. **Nirāmisā**ti nikkilesā. **Passambhatī**ti kāyikacetasikadarathapaṭippassaddhiyā kāyopi cittampi passambhati. **Samādhiyatī**ti sammā ṭhapiyati, appanāpattaṁ viya hoti. **Ajjhupekkhitā hotī**ti sahajāta-ajjhupekkhanāya ajjhupekkhitā hoti.

Evaṁ cuddasavidhena kāyapariggāhakassa bhikkhuno tasmiṁ kāye sati satisambojjhaṅgo, satiyā sampayuttaṁ ñāṇaṁ dhammavicayasambojjhaṅgo, taṁsampayuttameva kāyikacetasikavīriyaṁ vīriyasambojjhaṅgo, pīti, passaddhi, cittekaggatā samādhisambojjhaṅgo, imesaṁ channaṁ sambojjhaṅgānaṁ, anosakkana-anativattanasaṅkhāto majjhattākāro upekkhāsambojjhaṅgo. Yatheva hi samappavattesu assesu sārathino "ayaṁ olīyatī"ti tudanaṁ vā, "ayaṁ atidhāvatī"ti ākaḍḍhanaṁ vā n'atthi, kevalaṁ evaṁ passamānassa ṭhitākārova hoti, evameva imesaṁ channaṁ sambojjhaṅgānaṁ anosakkana-anativattanasaṅkhāto majjhattākāro upekkhāsambojjhaṅgo nāma hoti. Ettāvatā kiṁ kathitaṁ? Ekacittakkhaṇikā nānārasalakkhaṇā vipassanāsambojjhaṅgā nāma kathitā.

တတ္ထ ဝိပဿနာဉာဏံ, မနောမယိဒ္ဓိ, ဆ အဘိညာတိ အဋ္ဌ ဝိဇ္ဇာ။ ပုရိမေန အတ္ထေန တာဟိ[1] သမ္ပယုတ္တဓမ္မာပိ ဝိဇ္ဇာဘာဂိယာ။ ပစ္ဆိမေန အတ္ထေန တာသု ယာ ကာစိ ဧကာ ဝိဇ္ဇာ ဝိဇ္ဇာ[2]၊ သေသာ ဝိဇ္ဇာဘာဂိယာတိ ဧဝံ ဝိဇ္ဇာပိ ဝိဇ္ဇာယ သမ္ပယုတ္တာ ဓမ္မာပိ ဝိဇ္ဇာဘာဂိယာတွေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **စေတသာ ဖုဋ္ဌော**တိ ဧတ္ထ ဒုဝိဓံ ဖရဏံ အာပေါဖရဏဉ္စ ဒိဗ္ဗစက္ခုဖရဏဉ္စ၊ တတ္ထ အာပေါကသိဏံ သမာပဇ္ဇိတွာ အာပေန ဖရဏံ အာပေါဖရဏံ နာမ။ ဧဝံ ဖုဋ္ဌေပိ မဟာသမုဒ္ဒေ သဗ္ဗာ သမုဒ္ဒင်္ဂမာ ကုန္နဒိယော အန္တောဂဓာဝ ဟောန္တိ၊ အာလောကံ ပန ဝဍ္ဎေတွာ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ သကလသမုဒ္ဒဿ ဒဿနံ ဒိဗ္ဗစက္ခုဖရဏံ နာမ။ ဧဝံ ဖရဏေပိ[3] မဟာသမုဒ္ဒေ သဗ္ဗာ သမုဒ္ဒင်္ဂမာ ကုန္နဒိယော အန္တောဂဓာဝ ဟောန္တိ။

ဩတာရန္တိ ဝိဝရံ ဆိဒ္ဒံ။ **အာရမ္မဏ**န္တိ ကိလေသုပ္ပတ္တိပစ္စယံ။ **လဘေထ ဩတာရ**န္တိ လဘေယျ ပဝေသနံ၊ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ယာဝ ပရိယောသာနာ ဂစ္ဆေယျာတိ အတ္ထော။ **နိက္ခေပန**န္တိ နိက္ခိပနဋ္ဌာနံ။

၁၅၇။ ဧဝံ အဘာဝိတကာယဂတာသတိံ ပုဂ္ဂလံ အလ္လမတ္တိကပုဉ္ဇာဒီဟိ ဥပမေတွာ ဣဒါနိ ဘာဝိတကာယဂတာသတိံ သာရဖလကာဒီဟိ ဥပမေတုံ **သေယျထာပီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဂ္ဂဠဖလက**န္တိ ကဝါဋံ။

၁၅၈။ **ကာကပေယျော**တိ မုခဝဋ္ဋိယံ နိသီဒိတွာ ကာကေန ဂီဝံ အနာမေတွာဝ ပါတဗ္ဗော။ **အဘိညာသစ္ဆိကရဏီယဿာ**တိ အဘိညာယ သစ္ဆိကာတဗ္ဗဿ။ **သက္ခိဘဗ္ဗတံ ပါပုဏာတီ**တိ ပစ္စက္ခဘာဝံ ပါပုဏာတိ။ **သတိ သတိအာယတနေ**တိ သတိ သတိကာရဏေ။ ကိံ ပနေတ္ထ ကာရဏန္တိ။ အဘိညာဝ ကာရဏံ။ **အာဠိဗန္ဓာ**တိ[4] မရိယာဒဗဒ္ဓါ။

ယာနီကတာယာတိ ယုတ္တယာနံ ဝိယ ကတာယ။ **ဝတ္ထုကတာယာ**တိ ပတိဋ္ဌာကတာယ။ **အနုဋ္ဌိတာယာ**တိ အနုပ္ပဝတ္တိတာယ။ **ပရိစိတာယာ**တိ ပရိစယကတာယ။ **သုသမာရဒ္ဓါယာ**တိ သုဋ္ဌု သမာရဒ္ဓါယ သုသမ္ပဂ္ဂဟိတာယ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
ကာယဂတာသတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-တာဝ (က) ၂-ဧကာ ဝိဇ္ဇာ (က)
၃-ဖုဋ္ဌေပိ (သီ၊ သျာ) ၄-အာဠိဗဒ္ဓါတိ (သီ၊ သျာ)

152. **Vivekanissitan**ti-ādīni vuttatthān’eva. Ettha pana ānāpānapariggāhikā sati lokiyā hoti, lokiyā ānāpānā[1] lokiyasatipaṭṭhānaṁ paripūrenti[2], lokiyā satipaṭṭhānā lokuttarabojjhaṅge paripūrenti, lokuttarā bojjhaṅgā vijjāvimuttiphalanibbānaṁ paripūrenti. Iti lokiyassa āgataṭṭhāne lokiyaṁ kathitaṁ, lokuttarassa āgataṭṭhāne lokuttaraṁ kathitanti. Thero panāha “aññattha evaṁ hoti, imasmiṁ pana sutte lokuttaraṁ upari āgataṁ, lokiyā ānāpānā[3] lokiyasatipaṭṭhāne paripūrenti[2], lokiyā satipaṭṭhānā lokiye bojjhaṅge paripūrenti, lokiyā bojjhaṅgā lokuttaraṁ vijjāvimuttiphalanibbānaṁ paripūrenti, vijjāvimuttipadena hi idha vijjāvimuttiphalanibbānaṁ adhippetan”ti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Ānāpānassatisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Kāyagatāsatisuttavaṇṇanā

153-4. **Evaṁ me sutan**ti Kāyagatāsatisuttaṁ. Tattha **gehasitā**ti pañcakāmaguṇanissitā. **Sarasaṅkappā**ti dhāvanasaṅkappā. Sarantīti hi sarā, dhāvantīti attho. **Ajjhattamevā**ti gocarajjhattasmiṁ yeva. **Kāyagatāsatin**ti kāyapariggāhikampi kāyārammaṇampi satiṁ. Kāyapariggāhikanti vutte samatho kathito hoti, kāyārammaṇanti vutte vipassanā. Ubhayena samathavipassanā kathitā honti.

Puna caparaṁ -pa-. Evampi bhikkhave bhikkhu kāyagatāsatiṁ bhāvetiti satipaṭṭhāne cuddasavidhena kāyānupassanā kathitā.

156. **Antogadhāvāssā**ti tassa bhikkhuno bhāvanāya abbhantaragatāva honti. **Vijjābhāgiyā**ti ettha sampayogavasena vijjaṁ bhajantīti vijjābhāgiyā. Vijjābhāge vijjākoṭṭhāse vattantītipi vijjābhāgiyā.

1. Ānāpānaṁ (Sī), ānāpānasati (?) 2. Paripūreti (Sī) 3. Ānāpānasati (Sī)

၁၀-သင်္ခါရုပပတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၀။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** သင်္ခါရုပပတ္တိသုတ္တံ။ တတ္ထ **သင်္ခါရုပပတ္တိန္တိ**[၁] သင်္ခါရာနံယေဝ ဥပပတ္တိံ[၂]၊ န သတ္တဿ၊ န ပေါသဿ၊ ပုညာဘိသင်္ခါရေန ဝါ ဘဝူပဂက္ခန္ဓာနံ ဥပပတ္တိံ[၂]။

၁၆၁။ **သဒ္ဓါယ သမန္နာဂတော**တိ သဒ္ဓါဒယော ပဉ္စ ဓမ္မာ လောကိကာ ဝဋ္ဋန္တိ။ **ဒဟတီ**တိ ဌပေတိ။ **အဓိဋ္ဌာတီ**တိ ပတိဋ္ဌာပေတိ။ **သင်္ခါရာ စ ဝိဟာရာ**[၃] **စာ**တိ သဟ ပတ္ထနာယ သဒ္ဓါဒယောဝ ပဉ္စ ဓမ္မာ။ **တတြူပပတ္တိယာ**တိ တသ္မိံ ဌာနေ နိဗ္ဗတ္တနတ္ထာယ။ **အယံ မဂ္ဂေါ အယံ ပဋိပဒါ**တိ သဟ ပတ္ထနာယ ပဉ္စ ဓမ္မာဝ။ ယဿ ဟိ ပဉ္စဓမ္မာ အတ္ထိ၊ န ပတ္ထနာ၊ တဿ ဂတိ အနိဗဒ္ဓါ။ ယဿ ပတ္ထနာ အတ္ထိ၊ န ပဉ္စ ဓမ္မာ၊ တဿပိ အနိဗဒ္ဓါ။ ယေသံ ဥဘယံ အတ္ထိ၊ တေသံ ဂတိ နိဗဒ္ဓါ။ ယထာ ဟိ အာကာသေ ခိတ္တဒဏ္ဍော အဂ္ဂေန ဝါ မဇ္ဈေန ဝါ မူလေန ဝါ နိပတိဿတီတိ နိယမော နတ္ထိ၊ ဧဝံ သတ္တာနံ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏံ အနိယတံ။ တသ္မာ ကုသလံ ကမ္မံ ကတွာ ကေသ္မိံ ဌာနေ ပတ္ထနံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ။

၁၆၅။ **အာမဏ္ဍန္တိ** အာမလကံ။ ယထာ တံ ပရိသုဒ္ဓစက္ခုဿ ပုရိသဿ သဗ္ဗသောဝ ပါကဋံ ဟောတိ၊ ဧဝံ တဿ ဗြဟ္မုနော သဒ္ဓိံ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တသတ္တေဟိ သဟဿီ လောကဓာတု။ သေ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

၁၆၇။ **သုဘော**တိ သုန္ဒရော။ **ဇာတိမာ**တိ အာကရသမ္ပန္နော။ **သုပရိကမ္မကတော**တိ ဓောဝနာဒီဟိ သုဋ္ဌုကတပရိကမ္မော။ **ပဏ္ဍုကမ္ဗလေ နိက္ခိတ္တော**တိ ရတ္တကမ္ဗလေ ဌပိတော။

၁၆၈။ **သတသဟဿော**တိ လောကဓာတုသတသဟဿမှိ အာလောကဖရဏဗြဟ္မာ။ **နိက္ခန္တိ**[၄] နိက္ခေန ကတံ ပိဠန္ဓနံ၊ နိက္ခံ နာမ ပဉ္စသုဝဏ္ဏံ၊ ဦနကနိက္ခေန ကတံ ပသာဓနံ ဟိ ဃဋ္ဋနမဇ္ဇနက္ခမံ န ဟောတိ၊ အတိရေကေန ကတံ ဃဋ္ဋနမဇ္ဇနံ ခမတိ၊ ဝဏ္ဏဝန္တံ ပန န ဟောတိ၊ ဖရုသဓာတုကံ ခါယတိ။ နိက္ခေန ကတံ ဃဋ္ဋနမဇ္ဇနဉ္စေဝ ခမတိ၊ ဝဏ္ဏဝန္တဉ္စ ဟောတိ။ **ဇမ္ဗောနဒန္တိ** ဇမ္ဗုနဒိယံ နိဗ္ဗတ္တံ။ မဟာဇမ္ဗုရုက္ခဿ ဟိ ဧကေကာ သာခါ ပဏ္ဏာသ ပဏ္ဏာသ ယောဇနာနိ ဝဍ္ဎိတာ၊ တာသု မဟန္တာ[၅] နဒိယော သန္ဒန္တိ၊ တာသံ နဒီနံ ဥဘယတီရေသု ဇမ္ဗုပက္ကာနံ[၆] ပတိတဋ္ဌာနေ သုဝဏ္ဏင်္ကုရာ ဥဋ္ဌဟန္တိ၊ တေ နဒီဇလေန

၁-သင်္ခါရုပ္ပတ္တိန္တိ (သီ) ၂-ဥပ္ပတ္တိံ (သီ) ၃-ဝိဟာရော (သီ)
၄-နေက္ခန္တိ (သီ) ၅-မဟန္တာ မဟန္တာ (သီ) ၆-ဇမ္ဗုပဏ္ဏာနံ (က)

Tattha vipassanāñāṇaṁ, manomayiddhi, cha abhiññāti aṭṭha vijjā. Purimena atthena tāhi[1] sampayuttadhammāpi vijjābhāgiyā. Pacchimena atthena tāsu yā kāci ekā vijjā vijjā[2], sesā vijjābhāgiyāti evaṁ vijjāpi vijjāya sampayuttā dhammāpi vijjābhāgiyāteva veditabbā. **Cetasā phuṭo**ti ettha duvidhaṁ pharaṇaṁ āpopharaṇañca dibbacakkhupharaṇañca, tattha āpokasiṇaṁ samāpajjitvā āpena pharaṇaṁ āpopharaṇaṁ nāma. Evaṁ phuṭepi mahāsamudde sabbā samuddaṅgamā kunnadiyo antogadhāva honti, ālokaṁ pana vaḍḍhetvā dibbacakkhunā sakalasamuddassa dassanaṁ dibbacakkhupharaṇaṁ nāma. Evaṁ pharaṇepi[3] mahāsamudde sabbā samuddaṅgamā kunnadiyo antogadhāva honti.

Otāranti vivaraṁ chiddaṁ. **Ārammaṇan**ti kilesuppattipaccayaṁ. **Labhetha otāran**ti labheyya pavesanaṁ, vinivijjhitvā yāva pariyosānā gaccheyyāti attho. **Nikkhepanan**ti nikkhipanaṭṭhānaṁ.

157. Evaṁ abhāvitakāyagatāsatiṁ puggalaṁ allamattikapuñjādīhi upametvā idāni bhāvitakāyagatāsatiṁ sāraphalakādīhi upametuṁ **seyyathāpī**ti-ādimāha. Tattha **aggaḷaphalakan**ti kavāṭaṁ.

158. **Kākapeyyo**ti mukhavaṭṭiyaṁ nisīditvā kākena gīvaṁ anāmetvāva pātabbo. **Abhiññāsacchikaraṇīyassā**ti abhiññāya sacchikātabbassa. **Sakkhibhabbataṁ pāpuṇātī**ti paccakkhabhāvaṁ pāpuṇāti. **Sati sati-āyatane**ti sati satikāraṇe. Kiṁ panettha kāraṇanti. Abhiññāva kāraṇaṁ. **Āḷibandhā**ti[4] mariyādabaddhā.

Yānīkatāyāti yuttayānaṁ viya katāya. **Vatthukatāyā**ti patiṭṭhākatāya. **Anuṭṭhitāyā**ti anuppavattitāya. **Paricitāyā**ti paricayakatāya. **Susamāraddhāyā**ti suṭṭhu samāraddhāya susampaggahitāya. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Kāyagatāsatisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Tāva (Ka) 2. Ekā vijjā (Ka) 3. Phuṭepi (Sī, Syā) 4. Āḷibaddhāti (Sī, Syā)

ဝုယှမာနာ အနုပုဗ္ဗေန မဟာသမုဒ္ဒံ ပဝိသန္တိ။ တံ သန္ဓာယ ဇမ္ဗောနဒန္တိ ဝုတ္တံ။ **ဒက္ခကမ္မာရပုတ္တဥက္ကာမုခသုကုသလသမ္ပဟဋ္ဋ**န္တိ ဒက္ခေန သုကုသလေန ကမ္မာရပုတ္တေန ဥက္ကာမုခေ ပစိတွာ သမ္ပဟဋ္ဋံ။ **ဥက္ကာမုခေ**တိ ဥဒ္ဓနေ။ **သမ္ပဟဋ္ဋ**န္တိ ဓောတဃဋ္ဋိတမဇ္ဇိတံ။ ဝဏ္ဏောပမေ[1] စ ဓာတုဝိဘင်္ဂေ[2] စ ပိဏ္ဍသောဓနံ[3] ဝုတ္တံ၊ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ကတဘဏ္ဍသောဓနံ[3] ဝုတ္တံ။

ယံ ပန သဗ္ဗဝါရေသု **ဖရိတွာ အဘိသန္ဒိတွာ**တိ ဝုတ္တံ၊ တတ္ထ ပဉ္စဝိဓံ ဖရဏံ စေတောဖရဏံ ကသိဏဖရဏံ ဒိဗ္ဗစက္ခုဖရဏံ အာလောကဖရဏံ သရီရဖရဏန္တိ။ တတ္ထ စေတောဖရဏံ နာမ လောကဓာတုသဟဿေ သတ္တာနံ စိတ္တဇာနနံ။ ကသိဏဖရဏံ နာမ လောကဓာတုသဟဿေ ကသိဏပတ္ထရဏံ။ ဒိဗ္ဗစက္ခုဖရဏံ နာမ အာလောကံ ဝဍ္ဎေတွာ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ သဟဿလောကဓာတုဒဿနံ။ အာလောကဖရဏမ္ပိ ဧတဒေဝ။ သရီရဖရဏံ နာမ လောကဓာတုသဟဿေ သရီရပဘာယ ပတ္ထရဏံ။ သဗ္ဗတ္ထ ဣမာနိ ပဉ္စ ဖရဏာနိ အဝိနာသေန္တေန ကထေတဗ္ဗန္တိ။

တိပိဋကစူဠာဘယတ္ထေရော ပနာဟ “မဏိဩပမ္မေ ကသိဏဖရဏံ ဝိယ နိက္ခောပမ္မေ သရီရဖရဏံ ဝိယ ဒိဿတီ”တိ။ တဿ ဝါဒံ ဝိယ အဋ္ဌကထာ နာမ နတ္ထီတိ ပဋိက္ခိပိတွာ သရီရဖရဏံ န သဗ္ဗကာလိကံ၊ စတ္တာရိမာနိ ဖရဏာနိ အဝိနာသေတွာဝ ကထေတဗ္ဗန္တိ ဝုတ္တံ။ **အဘိသန္ဒတီ**တိ ပဒံ ဖရဏပဒဿေဝ ဝေဝစနံ၊ အထ ဝါ **ဖရတီ**တိ ပတ္ထရတိ။ **အဘိသန္ဒတီ**တိ ဇာနာတိ။

၁၆၉။ **အာဘာ**တိအာဒီသု အာဘာဒယော နာမ ပါဋိယေက္ကာ ဒေဝါ နတ္ထိ၊ တယော ပရိတ္တာဘာဒယော ဒေဝါ အာဘာ နာမ၊ ပရိတ္တသုဘာဒယော စ။ သုဘကိဏှာဒယော စ သုဘာ နာမ။ ဝေဟပ္ဖလာဒိဝါရာ ပါကဋာယေဝ။

ဣမေ တာဝ ပဉ္စ ဓမ္မေ ဘာဝေတွာ ကာမာဝစရေသု နိဗ္ဗတ္တတု၊ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိံ ပန အာသဝက္ခယဉ္စ ကထံ ပါပုဏာတီတိ။ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ သီလံ၊ သော ဣမသ္မိံ သီလေ ပတိဋ္ဌာယ ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ တာ တာ[4] သမာပတ္တိယော ဘာဝေတွာ ရူပီဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ အရူပဇ္ဈာနာနိ

၁-မ ၁-၄၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၃-၂၇၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-....ပသာဓနံ (က) ၄-တဒါ တာ (သျာ၊ က)

10. Saṅkhārupapattisuttavaṇṇanā

160. **Evaṁ me sutan**ti Saṅkhārupapattisuttaṁ. Tattha **saṅkhārupapattin**ti[1] saṅkhārānaṁ yeva upapattiṁ[2], na sattassa, na posassa, puññābhisaṅkhārena vā bhavūpagakkhandhānaṁ upapattiṁ[2].

161. **Saddhāya samannāgato**ti saddhādayo pañca dhammā lokikā vaṭṭanti. **Dahatī**ti ṭhapeti. **Adhiṭṭhātī**ti patiṭṭhāpeti. **Saṅkhārā ca vihārā**[3] **cā**ti saha patthanāya saddhādayova pañca dhammā. **Tatrupapattiyā**ti tasmiṁ ṭhāne nibbattanatthāya. **Ayaṁ maggo ayaṁ paṭipadā**ti saha patthanāya pañca dhammāva. Yassa hi pañcadhammā atthi, na patthanā, tassa gati anibaddhā. Yassa patthanā atthi, na pañca dhammā, tassapi anibaddhā. Yesaṁ ubhayaṁ atthi, tesaṁ gatinibaddhā. Yathā hi ākāse khittadaṇḍo aggena vā majjhena vā mūlena vā nipatissatīti niyamo n'atthi, evaṁ sattānaṁ paṭisandhiggahaṇaṁ aniyataṁ. Tasmā kusalaṁ kammaṁ katvā ekasmiṁ ṭhāne patthanaṁ kātuṁ vaṭṭati.

165. **Āmaṇḍan**ti āmalakaṁ. Yathā taṁ parisuddhacakkhussa purisassa sabbasova pākaṭaṁ hoti, evaṁ tassa brahmuno saddhiṁ tattha nibbattasattehi sahassī lokadhātu. Esa nayo sabbattha.

167. **Subho**ti sundaro. **Jātimā**ti ākarasampanno. **Suparikammakato**ti dhovanādīhi suṭṭhukataparikammo. **Paṇḍukambale nikkhitto**ti rattakambale ṭhapito.

168. **Satasahasso**ti lokadhātusatasahassamhi ālokapharaṇabrahmā. **Nikkhan**ti[4] nikkhena kataṁ piḷandhanaṁ, nikkhaṁ nāma pañcasuvaṇṇaṁ, ūnakanikkhena kataṁ pasādhanaṁ hi ghaṭṭanamajjanakkhamaṁ na hoti, atirekena kataṁ ghaṭṭanamajjanaṁ khamati, vaṇṇavantaṁ pana na hoti, pharusadhātukaṁ khāyati. Nikkhena kataṁ ghaṭṭanamajjanañceva khamati, vaṇṇavantaṁ ca hoti. **Jambonadan**ti jambunadiyaṁ nibbattaṁ. Mahājamburukkhassa hi ekekā sākhā paṇṇāsa paṇṇāsa yojanāni vaḍḍhitā, tāsu mahantā[5] nadiyo sandanti, tāsaṁ nadīnaṁ ubhayatīresu jambupakkānaṁ[6] patitaṭṭhāne suvaṇṇaṅkurā uṭṭhahanti, te nadījalena

1. Saṅkhāruppattinti (Sī) 2. Uppattiṁ (Sī) 3. Vihāro (Sī)
4. Nekkhanti (Sī) 5. Mahantā mahantā (Sī) 6. Jambupaṇṇānaṁ (Ka)

နိဗ္ဗတ္တေတွာ အရူပိဗြဟ္မလောကေ၊ သမာပတ္တိပဒဋ္ဌာနံ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အနာဂါမိဖလံ သစ္ဆိကတွာ ပဉ္စသု သုဒ္ဓါဝါသေသု နိဗ္ဗတ္တတိ။ ဥပရိမဂ္ဂံ ဘာဝေတွာ အာသဝက္ခယံ ပါပုဏာတီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
သင်္ခါရုပပတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဒုတိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

vuyhamānā anupubbena mahāsamuddaṁ pavisanti. Taṁ sandhāya jambonadanti vuttaṁ. **Dakkhakammāra putta-ukkāmukhasukusalasampahaṭṭhan**ti dakkhena sukusalena kammāraputtena ukkāmukhe pacitvā sampahaṭṭhaṁ. **Ukkāmukhe**ti uddhane. **Sampahaṭṭhan**ti dhotaghaṭṭitamajjitaṁ. Vatthopame[1] ca Dhātuvibhaṅge[2] ca piṇḍasodhanaṁ[3] vuttaṁ, imasmiṁ sutte katabhaṇḍasodhanaṁ[3] vuttaṁ.

Yaṁ pana sabbavāresu **pharitvā adhimuccitvā**ti vuttaṁ, tattha pañcavidhaṁ pharaṇaṁ cetopharaṇaṁ kasiṇapharaṇaṁ dibbacakkhupharaṇaṁ ālokapharaṇaṁ sarīrapharaṇanti. Tattha cetopharaṇaṁ nāma lokadhātusahasse sattānaṁ cittajānanaṁ. Kasiṇapharaṇaṁ nāma lokadhātusahasse kasiṇapattharaṇaṁ. Dibbacakkhupharaṇaṁ nāma ālokaṁ vaḍḍhetvā dibbena cakkhunā sahassalokadhātudassanaṁ. Ālokapharaṇampi etadeva. Sarīrapharaṇaṁ nāma lokadhātusahasse sarīrapabhāya pattharaṇaṁ. Sabbattha imāni pañca pharaṇāni avināsentena kathetabbanti.

Tipiṭakacūḷābhayatthero panāha "maṇi-opamme kasiṇapharaṇaṁ viya nikkhopamme sarīrapharaṇaṁ viya dissatī"ti. Tassa vādaṁ viya Aṭṭhakathā nāma natthīti paṭikkhitvā sarīrapharaṇaṁ na sabbakālikaṁ, cattārimāni pharaṇāni avināsetvāva kathetabbanti vuttaṁ. **Adhimuccatī**ti padaṁ pharaṇapadasseva vevacanaṁ, atha vā **pharatī**ti pattharati. **Adhimuccatī**ti jānāti.

169. **Ābhā**ti-ādīsu ābhādayo nāma pāṭiyekkā devā n'atthi, tayo Parittābhādayo devā ābhā nāma, Parittāsubhādayo ca. Subhakiṇhādayo ca subhā nāma. Vehapphalādivārā pākaṭā yeva.

Ime tāva pañca dhamme bhāvetvā kāmāvacaresu nibbattatu, brahmaloke nibbattaṁ pana āsavakkhayañca kathaṁ pāpuṇātīti. Ime pañca dhammā sīlaṁ, so imasmiṁ sīle patiṭṭhāya kasiṇaparikammaṁ katvā tā tā[4] samāpattiyo bhāvetvā rūpībrahmaloke nibbattati, arūpajjhānāni

1. Ma 1. 46 piṭṭhe. 2. Ma 3. 286 piṭṭhe. 3. ...pasādhanaṁ (Ka) 4. Tadā tā (Syā, Ka)

၃—သုညတဝဂ္ဂ

၁-စူဠသုညတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၆။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** စူဠသုညတသုတ္တံ။ တတ္ထ **ကောမိဒန္တိ** ထေရော ကိရ ဘဂဝတော ဝတ္တံ ကတွာ အတ္တနော ဒိဝါဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ကာလပရိစ္ဆေဒံ ကတွာ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ သုညတာဖလသမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ နိသိန္နော ယထာပရိစ္ဆေဒေန ဝုဋ္ဌာသိ။ အထဿ သင်္ခါရာ သုညတော ဥပဋ္ဌဟိံသု။ သော သုညတာကထံ သောတုကာမော ဇာတော။ အထဿ ဧတဒဟောသိ "န ခေါ ပန သက္ကာ ဓုရေန ဓုရံ ပဟရန္တေန ဝိယ ဂန္တွာ 'သုညတာကထံ မေ ဘန္တေ ကထေထာ'တိ ဘဂဝန္တံ ဝတ္တုံ၊ ဟန္ဒာဟံ ယံ မေ ဘဂဝါ နဂရကံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရန္တော ဧကံ ကထံ ကထေသိ၊ တံ သာရေမိ၊ ဧဝံ မေ ဘဂဝါ သုညတာကထံ ကထေဿတီ"တိ ဒသဗလံ သာရေန္တော **ကောမိဒန္တိ**အာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဧကန္တိ** နိပါတမတ္တမေဝ။ **ကစ္စိမေတံ ဘန္တေ**တိ ထေရော ဧကပဒေ ဌတွာ သဋ္ဌိပဒသဟဿာနိ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဓာရေတုံ သမတ္ထော၊ ကိံ သော "သုညတာဝိဟာရေနာ"တိ ဧကံ ပဒံ ဓာရေတုံ န သက္ခိဿတိ၊ သောတုကာမေန ပန ဇာနန္တေန ဝိယ ပုစ္ဆိတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ ပါကဋံ ကတွာ ဝိတ္ထာရိယမာနံ သုညတာ-ကထံ သောတုကာမော အဇာနန္တော ဝိယ ဧဝမာဟ။ ကော အဇာနန္တောပိ ဇာနန္တော ဝိယ ဟောတိ၊ ထေရော ဧဝရူပံ ကောဟညံ ကိံ ကရိဿတိ၊ အတ္တနော ဇာနနဋ္ဌာနေပိ ဘဂဝတော အပစိတိံ ဒဿေတွာ "ကစ္စိမေတ"န္တိ-အာဒိမာဟ။

ပုဗ္ဗေပီတိ ပဌမဗောဓိယံ နဂရကံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရဏကာလေပိ။ **ဧတရဟိပီ**တိ ဣဒါနိပိ။ ဧဝံ ပန ဝတွာ စိန္တေသိ "အာနန္ဒော သုညတာကထံ သောတုကာမော၊ ကော ပန သောတုံ သက္ကောတိ၊ န ဥဂ္ဂဟေတုံ၊ ကော သောတုမ္ပိ ဥဂ္ဂဟေတုမ္ပိ သက္ကောတိ၊ န ကထေတုံ၊ အာနန္ဒော ပန သောတုမ္ပိ သက္ကောတိ ဥဂ္ဂဟေတုမ္ပိ ကထေတုမ္ပိ၊ (ကထေမိဿ) သုညတာကထ"န္တိ။ ဣတိ တံ ကထေန္တော **သေယျထာပီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သုညော ဟတ္ထိဂဝါဿ-ဝဠဝေနာ**တိ တတ္ထ ကဋ္ဌရူပပေါတ္ထကရူပစိတ္တရူပဝသေန ကတာ ဟတ္ထိ-အာဒယော အတ္ထိ၊ ဝေဿဝဏမန္ဓာတာဒီနံ ဌိတဋ္ဌာနေ စိတ္တကမ္မဝသေန ကတမ္ပိ, ရတနပရိက္ခတာနံ[၁] ဝါတပါနဒွါရဗန္ဓမဉ္စပီဌာဒီနံ ဝသေန သဇ္ဇိတမ္ပိ,

၁-ရတနပရိသေဝိတာနံ (သီ)

nibbattetvā arūpībrahmaloke, samāpattipadaṭṭhānaṁ vipassanaṁ vaḍḍhetvā anāgāmiphalaṁ sacchikatvā pañcasu Suddhāvāsesu nibbattati. Uparimaggaṁ bhāvetvā āsavakkhayaṁ pāpuṇātīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Saṅkhārupapattisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dutiyavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဇိဏ္ဏပဋိသင်္ခရဏတ္ထံ ဌပိတမ္ပိ ဇာတရူပရဇတံ အတ္ထိ၊ ကဋ္ဌရူပါဒိဝသေန ကတာ ဓမ္မသဝနပဥ္စပုဏ္ဏနာဒိဝသေန အာဂစ္ဆန္တာ စ ဉာတိပုရိသာပိ အတ္ထိ၊ တသ္မာ န သော တေဟိ သုညော။ ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓါနံ သဝိညာဏကာနံ ဟတ္ထိအာဒီနံ, ဣတ္ထိတိတ္ထိတက္ခဏေ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗဿ ဇာတရူပရဇတဿ, နိဗဒ္ဓဝါသံ ဝသန္တာနံ ဉာတိပုရိသာနဉ္စ အဘာဝံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

ဘိက္ခုသံဃံ ပဋိစ္စာတိ ဘိက္ခူသု ဟိ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌေသုပိ ဝိဟာရဘတ္တံ သာဒိယန္တေဟိ ဘိက္ခူဟိ စေဝ ဂိလာနဂိလာနုပဋ္ဌာကဥဒ္ဒေသစီဝရကမ္မပသုတာဒီဟိ စ ဘိက္ခူဟိ သော အသုညောဝ ဟောတိ၊ ဣတိ[၁] နိစ္စမ္ပိ ဘိက္ခူနံ အတ္ထိတာယ ဧဝမာဟ။ **ဧကတ္တ**န္တိ ဧကဘာဝံ၊ ဧကံ အသုညတံ အတ္ထီတိ အတ္ထော။ ဧကော အသုညဘာဝေါ အတ္ထီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အမနသိကရိတွာ**တိ စိတ္တေ အကတွာ အနာဝဇ္ဇိတွာ အပစ္စဝေက္ခိတွာ။ **ဂါမသည**န္တိ ဂါမောတိ ပဝတ္တဝသေန ဝါ ကိလေသဝသေန ဝါ ဥပ္ပန္နံ ဂါမသညံ။ မနုဿသညာယပိ ဧသေဝ နယော။ **အရညသညံ ပဋိစ္စ မနသိ ကရောတီ**တိ **ဧကတ္တ**န္တိ ဣဒံ အရညံ, အယံ ရုက္ခော, အယံ ပဗ္ဗတော, အယံ နီလောဘာသော ဝနသဏ္ဍောတိ ဧဝံ ဧကံ အရညံယေဝ ပဋိစ္စ အရညသညံ မနသိ ကရောတိ။ **ပက္ခန္ဒတီ**တိ ဩတရတိ။ **အဓိမုစ္စတီ**တိ ဧဝန္တိ အဓိမုစ္စတိ။ **ယေ အဿု ဒရထာ**တိ ယေ ပဝတ္တဒရထာ ဝါ ကိလေသဒရထာ ဝါ ဂါမသညံ ပဋိစ္စ ဘဝေယျုံ၊ တေ ဣဓ အရညသညာယ န သန္တိ။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ **အတ္ထိ စေဝါယ**န္တိ အယံ ပန ဧကံ အရညသညံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ပဝတ္တဒရထမတ္တာ အတ္ထိ။

ယံ ဟိ ခေါ တတ္ထ န ဟောတီတိ ယံ မိဂါရမာတုပါသာဒေ ဟတ္ထိအာဒယော ဝိယ ဣမိဿာ အရညသညာယ ဂါမသညာမနုဿသညာဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ပဝတ္တဒရထကိလေသဒရထဇာတံ၊ တံ န ဟောတိ။ **ယံ ပန တတ္ထ အဝသိဋ္ဌ**န္တိ ယံ မိဂါရမာတုပါသာဒေ ဘိက္ခုသံဃော ဝိယ တတ္ထ အရညသညာယ ပဝတ္တဒရထမတ္တံ အဝသိဋ္ဌံ ဟောတိ။ **တံ သန္တမိဒံ အတ္ထီတိ ပဇာနာတီ**တိ တံ ဝိဇ္ဇမာနမေဝ "အတ္ထိ ဣဒ"န္တိ ပဇာနာတိ၊ **သုညတာဝက္ကန္တီ**တိ သုညတာနိဗ္ဗတ္တိ။

၁၇၇။ **အမနသိကရိတွာ မနုဿသည**န္တိ ဣဓ ဂါမသညံ န ဂဏှာတိ။ ကသ္မာ? ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ "မနုဿသညာယ ဂါမသညံ နိဝတ္တေတွာ, အရညသညာယ မနုဿသညံ, ပထဝီသညာယ အရညသညံ, အာကာသာနဉ္စာယတနသညာယ ပထဝီသညံ။ ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနသညာယ

၁- ဣမ (သီ)

3. Suññatavagga

1. Cūḷasuññatasuttavaṇṇanā

176. **Evaṁ me sutan**ti Cūḷasuññatasuttaṁ. Tattha **ekamidan**ti thero kira Bhagavato vattaṁ katvā attano divāṭṭhānaṁ gantvā kālaparicchedaṁ katvā nibbānārammaṇaṁ suññatāphalasamāpattiṁ appetvā nisinno yathāparicchedena vuṭṭhāsi. Athassa saṅkhārā suññato upaṭṭhahiṁsu. So suññatākathaṁ sotukāmo jāto. Athassa etadahosi "na kho pana sakkā dhurena dhuraṁ paharantena viya gantvā 'suññatākathaṁ me bhante kathethā'ti Bhagavantaṁ vattuṁ, handāhaṁ yaṁ me Bhagavā nagarakaṁ upanissāya viharanto ekaṁ kathaṁ kathesi, taṁ sāremi, evaṁ me Bhagavā suññatākathaṁ kathessatī"ti Dasabalaṁ sārento **ekamidan**ti-ādimāha.

Tattha **idan**ti nipātamattameva. **Kaccimetaṁ bhante**ti thero ekapade ṭhatvā saṭṭhipadasahassāni uggahetvā dhāretuṁ samattho, kiṁ so "suññatāvihārenā"ti ekaṁ padaṁ dhāretuṁ na sakkhissati, sotukāmena pana jānantena viya pucchituṁ na vaṭṭati, pākaṭaṁ katvā vitthāriyamānaṁ suññatākathaṁ sotukāmo ajānanto viya evamāha. Eko ajānantopi jānanto viya hoti, thero evarūpaṁ kohaññaṁ kiṁ karissati, attano jānanaṭṭhānepi Bhagavato apacitiṁ dassetvā "kaccimetan"ti-ādimāha.

Pubbepīti paṭhamabodhiyaṁ nagarakaṁ upanissāya viharaṇakālepi. **Etarahipī**ti idānipi. Evaṁ pana vatvā cintesi "Ānando suññatākathaṁ sotukāmo, eko pana sotuṁ sakkoti, na uggahetuṁ, eko sotumpi uggahetumpi sakkoti, na kathetuṁ, Ānando pana sotumpi sakkoti uggahetumpi kathetumpi, (kathemissa) suññatākathan"ti. Iti taṁ kathento **seyyathāpī**ti-ādimāha. Tattha **suñño hatthigavāssavaḷavenā**ti tattha kaṭṭharūpapotthakarūpacittarūpavasena katā hatthi-ādayo atthi, Vessavaṇamandhātādīnaṁ ṭhitaṭṭhāne cittakammavasena katampi, ratanaparikkhatānaṁ[1] vātapānadvārabandhamañcapīṭhādīnaṁ vasena saṇṭhitampi,

1. Ratanaparisevitānaṁ (Sī)

အာကိဉ္စညာယတနသညံ, ဝိပဿနာယ နေဝသညာနာသညာယတနသညံ, မဂ္ဂေန ဝိပဿနံ နိဝတ္တေတွာ အနုပုဗ္ဗေန အစ္စန္တသုညတံ နာမ ဒဿေဿာမီ”တိ။ တသ္မာ ဧဝံ ဒေသနံ အာရဘိ။ တတ္ထ **ပထဝီသည**န္တိ ကသ္မာ အရညသညံ ပဟာယ ပထဝီသညံ မနသိ ကရောတိ? အရညသညာယ ဝိသေသာနဓိဂမနတော။ ယထာ ဟိ ပုရိသဿ ရမဏီယံ ခေတ္တဋ္ဌာနံ ဒိသွာ “ဣဓ ဝုတ္တာ သာလိအာဒယော သုဋ္ဌု သမ္ပဇ္ဇိဿန္တိ, မဟာလာဘံ လဘိဿာမီ”တိ သတ္တက္ခတ္တုမ္ပိ[1] ခေတ္တဋ္ဌာနံ ဩလောကေန္တဿ သာလိအာဒယော န သမ္ပဇ္ဇန္တေဝ၊ သစေ ပန တံ ဌာနံ ဝိဟတခါဏုကကဏ္ဋကံ ကတွာ ကသိတွာ ဝပတိ၊ ဧဝံ သန္တေ သမ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဧဝမေဝ “ဣဒံ အရညံ, အယံ ရုက္ခော, အယံ ပဗ္ဗတော, အယံ နီလောဘာသော ဝနသဏ္ဍော”တိ သစေပိ သတ္တက္ခတ္တုံ[2] အရညသညံ မနသိကရောတိ၊ နေဝူပစာရံ န သမာဓိံ ပါပုဏာတိ၊ ပထဝီသညာယ ပနဿ ဓုဝသေဝနံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပထဝီကသိဏံ ပရိကမ္မံ ကတွာ ဈာနာနိ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဈာနပဒဋ္ဌာနမ္ပိ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ သက္ကာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတုံ။ တသ္မာ အရညသညံ ပဟာယ ပထဝီသညံ မနသိ ကရောတိ။ **ပဋိစ္စာ**တိ ပဋိစ္စ သမ္ဘူတံ။

ဣဒါနိ ယသ္မိံ ပထဝီကသိဏေ သော ပထဝီသညီ ဟောတိ၊ တဿ ဩပမ္မဒဿနတ္ထံ **သေယျထာပီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဥသဘဿ စေတန္တိ **အာသဘံ**။ အညေသံ ပန ဂုန္နံ ဂဏ္ဍာပိ ဟောန္တိ ပဟာရာပိ။ တေသံ ဟိ စမ္မံ ပသာရိယမာနံ နိဗ္ဗလိကံ န ဟောတိ၊ ဥသဘဿ လက္ခဏသမ္ပန္နတာယ တေ ဒေါသာ နတ္ထိ။ တသ္မာ တဿ စမ္မံ ဂဟိတံ။ **သင်္ကုသတေနာ**တိ ခိလသတေန။ **သုဝိဟတ**န္တိ ပသာရေတွာ သုဋ္ဌု ဝိဟတံ။ ဦနကသတသင်္ကုဝိဟတံ ဟိ နိဗ္ဗလိကံ န ဟောတိ၊ သင်္ကုသတေန ဝိဟတံ ဘေရိတလံ ဝိယ နိဗ္ဗလိကံ ဟောတိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **ဥက္ကူလဝိက္ကူလ**န္တိ ဥစ္စနီစံ ထလဋ္ဌာနံ နိန္နဋ္ဌာနံ။ **နဒီဝိဒုဂ္ဂ**န္တိ နဒိယော စေဝ ဒုဂ္ဂမဋ္ဌာနဉ္စ[3]။ **ပထဝီသညံ ပဋိစ္စ မနသိ ကရောတိ ဧကတ္တ**န္တိ ကသိဏပထဝိယံယေဝ ပဋိစ္စ သမ္ဘူတံ ဧကံ သညံ မနသိ ကရောတိ။ **ဒရထမတ္တာ**တိ ဣတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗဝါရေသု ပဝတ္တဒရထဝသေန ဒရထမတ္တာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၇၂။ **အနိမိတ္တံ စေတောသမာဓိ**န္တိ ဝိပဿနာစိတ္တသမာဓိံ။ သော ဟိ နိစ္စနိမိတ္တာဒိဝိရဟိတော အနိမိတ္တောတိ ဝုစ္စတိ။ **ဣမမေဝ ကာယ**န္တိ ဝိပဿနာယ ဝတ္ထုံ ဒဿေတိ။ တတ္ထ **ဣမမေဝါ**တိ ဣမံ ဧဝ စတုမဟာဘူတိကံ။

၁-သတက္ခတ္တုမ္ပိ (?) ၂-သတက္ခတ္တုံ (?) ၃-ဒုဂ္ဂမနဋ္ဌာနဉ္စ (သီ၊ သျာ)

jiṇṇapaṭisaṅkharaṇatthaṁ ṭhapitampi jātarūparajataṁ atthi, kaṭṭharūpādivasena katā dhammasavanapañhapucchanādivasena āgacchantā ca itthipurisāpi atthi, tasmā na so tehi suñño. Indriyabaddhānaṁ saviññāṇakānaṁ hatthi-ādīnaṁ, icchiticchitakkhaṇe paribhuñjitabbassa jātarūparajatassa, nibaddhavāsaṁ vasantānaṁ itthipurisānañca abhāvaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

Bhikkhusaṁghaṁ paṭiccāti bhikkhūsu hi piṇḍāya paviṭṭhesupi vihārabhattaṁ sādiyantehi bhikkhūhi ceva gilānagilānupaṭṭhāka-uddesacīvarakammapasutādīhi ca bhikkhūhi so asuññova hoti, iti[1] niccampi bhikkhūnaṁ atthitāya evamāha. **Ekattan**ti ekabhāvaṁ, ekaṁ asuññataṁ atthīti attho. Eko asuññabhāvo atthīti vuttaṁ hoti. **Amanasikaritvā**ti citte akatvā anāvajjitvā apaccavekkhitvā. **Gāmasaññan**ti gāmoti pavattavasena vā kilesavasena vā uppannaṁ gāmasaññaṁ. Manussaññāyapi es'eva nayo. **Araññasaññaṁ paṭicca manasi karoti ekattan**ti idaṁ araññaṁ, ayaṁ rukkho, ayaṁ pabbato, ayaṁ nīlobhāso vanasaṇḍoti evaṁ ekaṁ araññaṁ yeva paṭicca araññasaññaṁ manasi karoti. **Pakkhandatī**ti otarati. **Adhimuccatī**ti evanti adhimuccati. **Ye assu darathā**ti ye pavattadarathā vā kilesadarathā vā gāmasaññaṁ paṭicca bhaveyyuṁ, te idha araññasaññāya na santi. Dutiyapadepi es'eva nayo. **Atthi cevāyan**ti ayaṁ pana ekaṁ araññasaññaṁ paṭicca uppajjamānā pavattadarathamattā atthi.

Yaṁ hi kho tattha na hotīti yaṁ Migāramātupāsāde hatthi-ādayo viya imissā araññasaññāya gāmasaññāmanussasaññāvasena uppajjamānaṁ pavattadarathakilesadarathajātaṁ, taṁ na hoti. **Yaṁ pana tattha avasiṭṭhan**ti yaṁ Migāramātupāsāde bhikkhusaṁgho viya tattha araññasaññāya pavattadarathamattaṁ avasiṭṭhaṁ hoti. **Taṁ santamidaṁ atthīti pajānātī**ti taṁ vijjamānameva "atthi idan"ti pajānāti, **suññatāvakkantī**ti suññatānibbatti.

177. **Amanasikaritvā manussasaññan**ti idha gāmasaññaṁ na gaṇhāti. Kasmā? Evaṁ kirassa ahosi "manussasaññāya gāmasaññaṁ nivattetvā, araññasaññāya manussasaññaṁ, pathavīsaññāya araññasaññaṁ, ākāsānañcāyatanasaññāya pathavīsaññaṁ -pa- nevasaññānāsaññāyatanasaññāya

1. Idha (Sī)

သင်္ဃာယတနိကန္တိ သင်္ဃာယတနပဋိသံယုတ္တံ။ **ဇီဝိတပစ္စယာ**တိ ယာဝ ဇီဝိတိန္ဒြိ-ယာနံ ပဝတ္တိ၊ တာဝ ဇီဝိတပစ္စယာ ပဝတ္တဒရထမတ္တာ အတ္ထီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁၇၃။ ပုန **အနိမိတ္တ**န္တိ ဝိပဿနာယ ပဋိဝိပဿနံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ **ကာမာသဝံ ပဋိစ္စာ**တိ ကာမာသဝံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇနပဝတ္တဒရထာ ဣဓ န သန္တိ၊ အရိယမဂ္ဂေ စေဝ အရိယဖလေ စ နတ္ထီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဣမမေဝ ကာယ**န္တိ ဣဒံ ဥပါဒိသေသဒရထဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဣတိ မနုဿသညာယ ဂါမသညံ နိဝတ္တေတွာ။ပ။ မဂ္ဂေန ဝိပဿနံ နိဝတ္တေတွာ အနုပုဗ္ဗေန အစ္စန္တသုညတာ နာမ ဒဿိတာ ဟောတိ။

၁၇၄။ **ပရိသုဒ္ဓ**န္တိ နိရုပက္ကိလေသံ။ **အနုတ္တရ**န္တိ ဥတ္တရဝိရဟိတံ သဗ္ဗသေဋ္ဌံ။ **သုညတ**န္တိ သုညတဖလသမာပတ္တိံ။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ အတီတေပိ, ဗုဒ္ဓပစ္စေက-ဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကသင်္ခါတာ သမဏဗြာဟ္မဏာ, အနာဂတေပိ, ဧတရဟိပိ ဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓ-သာဝကသင်္ခါတာ သမဏဗြာဟ္မဏာ ဣမံယေဝ ပရိသုဒ္ဓံ ပရမံ အနုတ္တရံ သုညတံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရိံသု ဝိဟရိဿန္တိ ဝိဟရန္တိ စ၊ တသ္မာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာန-မေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

စူဠသုညတသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-မဟာသုညတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၅။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ မဟာသုညတသုတ္တံ။ တတ္ထ **ကာဠခေမကဿာ**တိ ဆဝိဝဏ္ဏေန သော ကာဠော၊ ခေမကောတိ ပနဿ နာမံ။ **ဝိဟာရော**တိ တသ္မိံယေဝ နိဂြောဓာရာမေ ဧကသ္မိံ ပဒေသေ ပါကာရေန ပရိက္ခိပိတွာ ဒွါရကောဋ္ဌကံ မာပေတွာ ဟံသဝဋ္ဋကာဒိသေနာသနာနိ စေဝ မဏ္ဍလမာဠ-ဘောဇနသာလာဒီနိ စ ပတိဋ္ဌပေတွာ ကတော ဝိဟာရော။ **သမ္ဗဟုလာနိ သေနာသနာနီ**တိ မဉ္စော ပီဌံ ဘိသိ ဗိမ္ဗောဟနံ တဋ္ဋိကာ စမ္မခဏ္ဍော တိဏသန္ထာ-ရော ပဏ္ဏသန္ထာရော ပလာလသန္ထာရောတိအာဒီနိ ပညတ္တာနိ ဟောန္တိ၊ မဉ္စေန မဉ္စံ။ပ။ ပလာလသန္ထာရေနေဝ ပလာလသန္ထာရံ အာဟစ္စ ဌပိတာနိ၊ ဂဏဘိက္ခူနံ ဝသနဋ္ဌာနသဒိသံ အဟောသိ။

ākhiñcaññāyatanasaññaṁ, vipassanāya nevasaññānāsaññāyatanasaññaṁ, maggena vipassanaṁ nivattetvā anupubbena accantasuññataṁ nāma dassessāmī”ti. Tasmā evaṁ desanaṁ ārabhi. Tattha **pathavīsaññan**ti kasmā araññasaññaṁ pahāya pathavīsaññaṁ manasi karoti? Araññasaññāya visesānadhigamanato. Yathā hi purisassa ramaṇīyaṁ khettaṭṭhānaṁ disvā “idha vuttā sāli-ādayo suṭṭhu sampajjissanti, mahālābhaṁ labhissāmī”ti sattakkhattumpi[1] khettaṭṭhānaṁ olokentassa sāli-ādayo na sampajjanteva, sace pana taṁ ṭhānaṁ vihatakhāṇukakaṇṭakaṁ katvā kasitvā vapati, evaṁ sante sampajjanti, evameva “idaṁ araññaṁ, ayaṁ rukkho, ayaṁ pabbato, ayaṁ nīlobhāso vanasaṇḍo”ti sacepi sattakkhattuṁ[2] araññasaññaṁ manasikaroti, nevūpacāraṁ na samādhiṁ pāpuṇāti, pathavīsaññāya panassa dhuvasevanaṁ kammaṭṭhānaṁ pathavīkasiṇaṁ parikammaṁ katvā jhānāni nibbattetvā jhānapadaṭṭhānampi vipassanaṁ vaḍḍhetvā sakkā arahattaṁ pāpuṇituṁ. Tasmā araññasaññaṁ pahāya pathavīsaññaṁ manasi karoti. **Paṭiccā**ti paṭicca sambhūtaṁ.

Idāni yasmiṁ pathavīkasiṇe so pathavīsaññī hoti, tassa opammadassanatthaṁ **seyyathāpī**ti-ādimāha. Tattha usabhassa etanti **āsabhaṁ.** Aññesaṁ pana gunnaṁ gaṇḍāpi honti pahārāpi. Tesaṁ hi cammaṁ pasāriyamānaṁ nibbalikaṁ na hoti, usabhassa lakkhaṇasampannatāya te dosā n’atthi. Tasmā tassa cammaṁ gahitaṁ. **Saṅkusatenā**ti khilasatena. **Suvihatan**ti pasāretvā suṭṭhu vihataṁ. Ūnakasatasaṅkuvihataṁ hi nibbalikaṁ na hoti, saṅkusatena vihataṁ bheritalaṁ viya nibbalikaṁ hoti. Tasmā evamāha. **Ukkūlavikkūlan**ti uccanīcaṁ thalaṭṭhānaṁ ninnaṭṭhānaṁ. **Nadīvidduggan**ti nadiyo ceva duggamaṭṭhānañca[3]. **Pathavīsaññaṁ paṭicca manasi karoti ekattan**ti kasiṇapathaviyaṁ yeva paṭicca sambhūtaṁ ekaṁ saññaṁ manasi karoti. **Darathamattā**ti ito paṭṭhāya sabbavāresu pavattadarathavasena darathamattā veditabbā.

182. **Animittaṁ cetosamādhin**ti vipassanācittasamādhiṁ. So hi niccanimittādivirahito animittoti vuccati. **Imameva kāyan**ti vipassanāya vatthuṁ dasseti. Tattha **imamevā**ti imaṁ eva catumahābhūtikaṁ.

1. Satakkhattumpi (?) 2. Satakkhattuṁ (?) 3. Duggamanaṭṭhānañca (Sī, Syā)

သမ္ဗဟုလာ နု ခေါတိ ဘဂဝတော ဗောဓိပလ္လင်္ကေယေဝ သဗ္ဗကိလေသာနံ သမုဂ္ဃါဋိတတ္တာ သံသယော နာမ နတ္ထိ၊ ဝိတက္ကပုဗ္ဗဘာဂါ ပုစ္ဆာ၊ ဝိတက္ကပုဗ္ဗဘာဂေ[1] စာယံ နုကာရော နိပါတမတ္တော။ ပါဠိမုတ္တကံ[2] ဂန္ထေန္တေ အဝိနိစ္ဆိတော နာမ န ဟောတိ။ ဧတော ကိရ ပုဗ္ဗေ ဘဂဝတာ ဒသ ဒွါဒသ ဘိက္ခူ ဧကဋ္ဌာနေ ဝသန္တာ န ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာ။

အထဿ ဧတဒဟောသိ—ဂါမဝါသော နာမာယံ ဝဋ္ဋေ အာစိဏ္ဏသမာစိဏ္ဏော နဒီပြတိဏ္ဏဥဒကသဒိသော၊ နိရယတိရစ္ဆာနယောနိပေတ္တိဝိသယာသုရကာယေသုပိ, မနုဿလောကဒေဝလောကဗြဟ္မလောကေသုပိ ဂါမဝါသောဝ အာစိဏ္ဏော။ ဒသယောဇနသဟဿော ဟိ **နိရယော** တိပုစုဏ္ဏဘရိတာ နာဠိ ဝိယ သတ္တေဟိ နိရန္တရော၊ ပဉ္စဝိဓဗန္ဓနကမ္မကာရဏကရဏဋ္ဌာနေ သတ္တာနံ ပမာဏံ ဝါ ပရိစ္ဆေဒေါ ဝါ နတ္ထိ၊ တထာ ဝါသိဟိ တစ္ဆနာဒိဋ္ဌာနေသု၊ ဣတိ ဂါမဘူတာဝ ပစ္စန္တိ။ **တိရစ္ဆာနယောနိယံ** ဧကသ္မိံ ဝမ္မိကေ ဥပစိကာနံ ပမာဏံ ဝါ ပရိစ္ဆေဒေါ ဝါ နတ္ထိ၊ တထာ ဧကေကဗိလာဒီသုပိ ကိပိလ္လိကာဒီနံ။ တိရစ္ဆာနယောနိယမ္ပိ[3] ဂါမဝါသောဝ။ **ပေတနဂရာနိ** စ ဂါဝုတိကာနိ အဍ္ဎယောဇနိကာနိပိ ပေတဘရိတာနိ ဟောန္တိ။ ဧဝံ ပေတ္တိဝိသယေပိ ဂါမဝါသောဝ။ **အသုရဘဝနံ** ဒသယောဇနသဟဿံ ကဏ္ဏေ ပက္ခိတ္တသူစိယာ ကဏ္ဏဗိလံ ဝိယ ဟောတိ၊ ဣတိ အသုရကာယေပိ ဂါမဝါသောဝ။ **မနုဿလောကေ** သာဝတ္ထိယံ သတ္တပဏ္ဏာသ ကုလသတသဟဿာနိ, ရာဇဂဟေ အန္တော စ ဗဟိ စ အဋ္ဌာရသ မနုဿကောဋိယော ဝသိံသု။ ဧဝံ အညေသုပိ ဌာနေသူတိ မနုဿလောကေပိ ဂါမဝါသောဝ။ **ဘုမ္မဒေဝတာ** အာဒိံ ကတွာ ဒေဝလောကဗြဟ္မလောကေသုပိ ဂါမဝါသောဝ။ ဧကေကဿ ဟိ ဒေဝပုတ္တဿ အဍ္ဎတိယာ နာဋကကောဋိယော ဟောန္တိ၊ နဝပိ ကောဋိယော ဟောန္တိ၊ ဧကဋ္ဌာနေ ဒသသဟဿာပိ ဗြဟ္မာနော ဝသန္တိ။

တတော စိန္တေသိ “မယာ သတသဟဿကပ္ပါဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ဂါမဝါသဝိဒ္ဓံသနတ္ထံ ဒသ ပါရမိယော ပူရိတာ၊ ဣမေ စ ဘိက္ခူ ဣတော ပဋ္ဌာယေဝ ဂဏံ ဗန္ဓိတွာ ဂဏာဘိရတာ ဇာတာ အနနုစ္ဆဝိကံ ကရောန္တိ”တိ။ သော ဓမ္မသံဝေဂံ ဥပ္ပါဒေတွာ ပုန စိန္တေသိ “သစေ ‘ဧကဋ္ဌာနေ ဒွိဟိ ဘိက္ခူဟိ န ဝသိတဗ္ဗ’န္တိ သက္ကာ ဘဝေယျ သိက္ခာပဒံ ပညာပေတုံ၊ သိက္ခာပဒံ ပညာပေယျံ၊ န ခေါ ပနေတံ သက္ကာ။ ဟန္ဒာဟံ မဟာသုညတာပဋိပတ္တိံ နာမ

၁-ဝိတက္ကပုဗ္ဗဘာဂေါ (ဗဟူသု) ၂-ပတ္တိမုတ္တကံ (သီ)၊ ပါလိမုတ္တကံ (သျာ)
၃-ဧဝံ တိရစ္ဆာနယောနိယမ္ပိ (?)

Saḷāyatanikanti saḷāyatanapaṭisaṁyuttaṁ. **Jīvitapaccayā**ti yāva jīvitindriyānaṁ pavatti, tāva jīvitapaccayā pavattadarathamattā atthīti vuttaṁ hoti.

183. Puna **animittan**ti vipassanāya paṭivipassanaṁ dassetuṁ vuttaṁ. **Kāmāsavaṁ paṭiccā**ti kāmāsavaṁ paṭicca uppajjanapavattadarathā idha na santi, ariyamagge ceva ariyaphale ca natthīti vuttaṁ hoti. **Imameva kāyan**ti idaṁ upādisesadarathadassanatthaṁ vuttaṁ. Iti manussasaññāya gāmasaññaṁ nivattetvā -pa- maggena vipassanaṁ nivattetvā anupubbena accantasuññatā nāma dassitā hoti.

184. **Parisuddhan**ti nirupakkilesaṁ. **Anuttaran**ti uttaravirahitaṁ sabbaseṭṭhaṁ. **Suññatan**ti suññataphalasamāpattiṁ. **Tasmā**ti yasmā atītepi, Buddhapaccekabuddhabuddhasāvakasaṅkhātā samaṇabrāhmaṇā, anāgatepi, etarahipi Buddhabuddhasāvakasaṅkhātā samaṇabrāhmaṇā imaṁ yeva parisuddhaṁ paramaṁ anuttaraṁ suññataṁ upasampajja vihariṁsu viharissanti viharanti ca, tasmā. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Cūḷasuññatasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Mahāsuññatasuttavaṇṇanā

185. **Evaṁ me sutan**ti Mahāsuññatasuttaṁ. Tattha **kāḷakhemakassā**ti chavivaṇṇena so kāḷo, Khemakoti panassa nāmaṁ. **Vihāro**ti tasmiṁ yeva Nigrodhārāme ekasmiṁ padese pākārena parikkhipitvā dvārakoṭṭhakaṁ māpetvā haṁsavaṭṭakādisenāsanāni ceva maṇḍalamāḷabhojanasālādīni ca patiṭṭhapetvā kato vihāro. **Sambahulāni senāsanānī**ti mañco pīṭhaṁ bhisi bimbohanaṁ taṭṭikā cammakhaṇḍo tiṇasanthāro paṇṇasanthāro palālasanthāroti-ādīni paññattāni honti, mañcena mañcaṁ -pa- palālasanthāreneva palālasanthāraṁ āhacca ṭhapitāni, gaṇabhikkhūnaṁ vasanaṭṭhānasadisaṁ ahosi.

သုတ္တန္တံ ဒေသေမိ၊ ယံ သိက္ခာကာမာနံ ကုလပုတ္တာနံ သိက္ခာပဒပညတ္တိ ဝိယ နဂရဒ္ဝါရေ နိက္ခိတ္တသဗ္ဗကာယိကအာဒါသော ဝိယ စ ဘဝိဿတိ။ တတော ယထာ နာမေကသ္မိံ အာဒါသေ ခတ္တိယာဒယော အတ္တနော ဝဇ္ဇံ ဒိသွာ တံ ပဟာယ အနဝဇ္ဇာ ဟောန္တိ၊ ဧဝမေဝံ မယိ ပရိနိဗ္ဗုတေပိ ပဉ္စဝဿသဟဿာနိ ဣမံ သုတ္တံ အာဝဇ္ဇိတွာ ဂဏံ ဝိနောဒေတွာ ဧကီဘာဝါဘိရတာ ကုလပုတ္တာ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အန္တံ ကရိဿန္တီ''တိ။ ဘဂဝတော စ မနောရထံ ပူရေန္တာ ဝိယ ဣမံ သုတ္တံ အာဝဇ္ဇိတွာ ဂဏံ ဝိနောဒေတွာ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ ခေပေတွာ ပရိနိဗ္ဗုတာ ကုလပုတ္တာ ဂဏနပထံ ဝီတိဝတ္တာ။ ဝါလိကပိဋ္ဌိဝိဟာရေပိ ဟိ အာဘိဓမ္မိက-အဘယတ္ထေရော နာမ ဝဿူပနာယိကသမယေ သမ္ဗဟုလေဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ ဣမံ သုတ္တံ သဇ္ဈာယိတွာ “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဧဝံ ကာရေတိ၊ မယံ ကိံ ကရောမာ''တိ အာဟ။ တေ သဗ္ဗေပိ အန္တောဝဿေ ဂဏံ ဝိနောဒေတွာ ဧကီဘာဝါဘိရတာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ ဂဏဘေဒနံ နာမ ဣဒံ သုတ္တန္တိ။

၁၈၆။ **ဃဋာယာ**တိ ဧဝံနာမကဿ သက္ကဿ။ **ဝိဟာရေ**တိ အယမ္ပိ ဝိဟာရော နိဂြောဓာရာမဿေဝ ဧကဒေသေ ကာဠခေမကဿ ဝိဟာရော ဝိယ ကတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **စီဝရကမ္မ**န္တိ ဇိဏ္ဏမလိနာနံ အဂ္ဂဠဒ္ဓာနုပ္ပဒါနဓောဝနာ-ဒီဟိ ကတပရိဘဏ္ဍမ္ပိ,စီဝရတ္ထာယ ဥပ္ပန္နဝတ္ထာနံ ဝိစာရဏာသိဗ္ဗနာဒီဟိ အကတံ သံဝိဓာနမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ၊ ဣဓ ပန အကတံ သံဝိဓာနံ အဓိပ္ပေတံ။ မနုဿာ ဟိ အာနန္ဒ-တ္ထေရဿ စီဝရသာဋကေ အဒံသု။ တသ္မာ ထေရော သမ္ဗဟုလေ ဘိက္ခူ ဂဟေတွာ တတ္ထ စီဝရကမ္မံ အကာသိ။ တေပိ ဘိက္ခူ ပါတောဝ သူစိပါသကဿ ပညာယ-နကာလတော ပဋ္ဌာယ နိသီဒိတွာ အပညာယနကာလေ ဥဋ္ဌဟန္တိ။ သူစိကမ္မေ နိဋ္ဌိတေယေဝ သေနာသနာနိ သံဝိဒဟိဿာမာတိ န သံဝိဒဟိံသု။ **စီဝရကာရ-သမယော နော**တိ ထေရော ကိရ စိန္တေသိ “အဒ္ဓါ ဧတေဟိ ဘိက္ခူဟိ န ပဋိသာမိတာနိ သေနာသနာနိ၊ ဘဂဝတာ စ ဒိဋ္ဌာနိ ဘဝိဿန္တိ။ ဣတိ အနတ္တမနော သတ္ထာ သုဋ္ဌု နိဂ္ဂဟေတုကာမော၊ ဣမေသံ ဘိက္ခူနံ ဥပတ္ထမ္ဘော ဘဝိဿာမီ''တိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ အယံ ပနေတ္ထ အဓိပ္ပါယော “န ဘန္တေ ဣမေ ဘိက္ခူ ကမ္မာရာမာ ဧဝ၊ စီဝရကိစ္စဝသေန ပန ဧဝံ ဝသန္တီ''တိ။

န ခေါ အာနန္ဒာတိ အာနန္ဒ ကမ္မသမယော ဝါ ဟောတု အကမ္မသမယော ဝါ၊ စီဝရကာရသမယော ဝါ ဟောတု အစီဝရကာရသမယော ဝါ၊ အထ ခေါ သင်္ဂဏိကာရာမော ဘိက္ခု န သောဘတိယေဝ။ မာ တွံ အနုပတ္ထမ္ဘဋ္ဌာနေ ဥပတ္ထမ္ဘော အဟောသီတိ။ တတ္ထ **သင်္ဂဏိကာ**တိ သကပရိသသမောဓာနံ။ **ဂဏော**တိ နာနာဇနသမောဓာနံ။ ဣတိ သင်္ဂဏိကာရာမော ဝါ ဟောတု

Sambahulā nu khoti Bhagavato Bodhipallaṅke yeva sabbakilesānaṁ samugghāṭitattā saṁsayo nāma n'atthi, vitakkapubbabhāgā pucchā, vitakkapubbabhāge[1] cāyaṁ nukāro nipātamatto. Pāṭimatthakaṁ[2] gacchante avinicchito nāma na hoti. Ito kira pubbe Bhagavatā dasa dvādasa bhikkhū ekaṭṭhāne vasantā na diṭṭhapubbā.

Athassa etadahosi—gaṇavāso nāmāyaṁ vaṭṭe āciṇṇasamāciṇṇo nadī-otiṇṇa-udakasadiso, nirayatiracchānayonipettivisayāsurakāyesupi, manussalokadevalokabrahmalokesupi gaṇavāsova āciṇṇo. Dasayojanasahasso hi **nirayo** tipucuṇṇabharitā nāḷi viya sattehi nirantaro, pañcavidhabandhanakammakāraṇakaraṇaṭṭhāne sattānaṁ pamāṇaṁ vā paricchedo vā n'atthi, tathā vāsīhi tacchanādiṭhānesu, iti gaṇabhūtāva paccanti. **Tiracchānayoniyaṁ** ekasmiṁ vammike upacikānaṁ pamāṇaṁ vā paricchedo vā n'atthi, tathā ekekabilādīsupi kipillikādīnaṁ. Tiracchānayoniyampi[3] gaṇavāsova. **Petanagarāni** ca gāvutikāni aḍḍhayojanikānipi petabharitāni honti. Evaṁ pettivisayepi gaṇavāsova. **Asurabhavanaṁ** dasayojanasahassaṁ kaṇṇe pakkhittasūciyā kaṇṇabilaṁ viya hoti, iti asurakāyepi gaṇavāsova. **Manussaloke** Sāvatthiyaṁ sattapaṇṇāya kulasatasahassāni, Rājagahe anto ca bahi ca aṭṭhārasa manussakoṭiyo vasiṁsu. Evaṁ aññesupi ṭhānesūti manussalokepi gaṇavāsova. **Bhūmadevatā** ādiṁ katvā devalokabrahmalokesupi gaṇavāsova. Ekekassa hi devaputtassa aḍḍhatiyā nāṭakakoṭiyo honti, navapi koṭiyo honti, ekaṭṭhāne dasasahassāpi brahmāno vasanti.

Tato cintesi "mayā satasahassakappādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni gaṇavāsaviddhaṁsanatthaṁ dasa pāramiyo pūritā, ime ca bhikkhū ito paṭṭhā yeva gaṇaṁ bandhitvā gaṇābhiratā jātā ananucchavikaṁ karontī"ti. So dhammasaṁvegaṁ uppādetvā puna cintesi "sace 'ekaṭṭhāne dvīhi bhikkhūhi na vasitabban'ti sakkā bhaveyya sikkhāpadaṁ paññāpetuṁ, sikkhāpadaṁ paññāpeyyaṁ, na kho panetaṁ sakkā. Handāhaṁ mahāsuññatāpaṭipattiṁ nāma

1. Vitakkapubbabhāgo (bahūsu)
2. Pattimatthakaṁ (Sī), pālimatthakaṁ (Syā)
3. Evaṁ tiracchānayoniyampi (?)

ဂဏာရာမော ဝါ၊ သဗ္ဗထာပိ ဂဏဗာဟုလ္လာဘိရတော ဂဏဗန္ဓနဗဒ္ဓေါ ဘိက္ခု န သောဘတိ၊ ပစ္ဆာဘတ္တေ ပန ဒိဝါဋ္ဌာနံ သမ္မဇ္ဇိတွာ သုဓောတဟတ္ထပါဒေါ မူလကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဧကာရာမတမနုယုတ္တော ဘိက္ခု ဗုဒ္ဓသာသနေ သောဘတိ။ **နေက္ခမ္မသုခန္တိ** ကာမတော နိက္ခန္တဿ[1] သုခံ။ **ပဝိဝေကသုခမ္ပိ** ကာမပဝိဝေကသုခမေဝ။ ရာဂါဒီနံ ပန ဝူပသမတ္ထာယ သံဝတ္တတီတိ **ဥပသမသုခံ**။ မဂ္ဂသမ္ဗောဓတ္ထာယ သံဝတ္တတီတိ **သမ္ဗောဓိသုခံ**[2]။ **နိကာမလာဘီ**တိ ကာမလာဘီ ဣစ္ဆိတလာဘီ။ **အကိစ္ဆလာဘီ**တိ အဒုက္ခလာဘီ။ **အကသိရလာဘီ**တိ ဝိပုလလာဘီ။

သာမာယိကန္တိ အပ္ပိတပ္ပိတသမယေ ကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တံ။ **ကန္တန္တိ** မနာပံ။ **စေတောဝိမုတ္တိန္တိ** ရူပါရူပါဝစရစိတ္တဝိမုတ္တိံ။ ဝုတ္တဉှေတံ "စတ္တာရိ စ ဈာနာနိ စတဿော စ အရူပသမာပတ္တိယော၊ အယံ သာမာယိကော ဝိမောက္ခော"တိ[3]။ **အသာမာယိကန္တိ** န သမယဝသေန ကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တံ၊ အထ ခေါ အစ္စန္တဝိမုတ္တံ လောကုတ္တရံ ဝုတ္တံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ "စတ္တာရော စ အရိယမဂ္ဂါ စတ္တာရိ စ သာမညဖလာနိ၊ အယံ အသာမာယိကော ဝိမောက္ခော"တိ[4]။ **အကုပ္ပန္တိ** ကိလေသေဟိ အကောပေတဗ္ဗံ။

ဧတ္တာဝတာ ကိံ ကထိတံ ဟောတိ? သင်္ဂဏိကာရာမော ဘိက္ခု ဂဏဗန္ဓနဗဒ္ဓေါ နေဝ လောကိယဂုဏံ, န စ လောကုတ္တရဂုဏံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ သက္ကောတိ၊ ဂဏံ ဝိနောဒေတွာ ပန ဧကာဘိရတော သက္ကောတိ။ တထာ ဟိ ဝိပဿီ ဗောဓိသတ္တော စတုရာသီတိယာ ပဗ္ဗဇိတသဟဿေဟိ ပရိဝုတော သတ္တ ဝဿာနိ ဝိစရန္တော သဗ္ဗညုဂုဏံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ နာသက္ခိ၊ ဂဏံ ဝိနောဒေတွာ သတ္တဒိဝသေ ဧကီဘာဝါဘိရတော ဗောဓိမဏ္ဍံ အာရုယှ သဗ္ဗညုဂုဏံ နိဗ္ဗတ္တေသိ။ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော ပဉ္စဝဂ္ဂိယေဟိ သဒ္ဓိံ ဆဗ္ဗဿာနိ ဝိစရန္တော သဗ္ဗညုဂုဏံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ နာသက္ခိ၊ တေသု ပက္ကန္တေသု ဧကီဘာဝါဘိရတော ဗောဓိမဏ္ဍံ အာရုယှ သဗ္ဗညုဂုဏံ နိဗ္ဗတ္တေသိ။

ဧဝံ သင်္ဂဏိကာရာမဿ ဂုဏာဓိဂမာဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဒေါသုပ္ပတ္တိံ ဒဿေန္တော **နာဟံ အာနန္ဒာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ရူပန္တိ** သရီရံ။ **ယတ္ထ ရတ္တဿာ**တိ ယသ္မိံ ရူပေ ရာဂဝသေန ရတ္တဿ။ **န ဥပ္ပဇ္ဇေယျုန္တိ** ယသ္မိံ ရူပေ ရတ္တဿ န ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ တံ ရူပံ န သမနုပဿာမိ၊ အထ ခေါ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာနံ ဒသဗလသာဝကတ္တုပဂမနသင်္ခါတေန အညထာဘာဝေန

၁-နေက္ခမဿ (က)   ၂-သမ္ဗောဓသုခံ (သီ)   ၃-၄ ၉-၂၃၆-ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။

suttantaṁ desemi, yaṁ sikkhākāmānaṁ kulaputtānaṁ sikkhāpadapaññatti viya nagaradvāre nikkhittasabbakāyika-ādāso viya ca bhavissati. Tato yathā nāmekasmiṁ ādāse khattiyādayo attano vajjaṁ disvā taṁ pahāya anavajjā honti, evamevaṁ mayi parinibbutepi pañcavassasahassāni imaṁ suttaṁ āvajjitvā gaṇaṁ vinodetvā ekībhāvābhiratā kulaputtā vaṭṭadukkhassa antaṁ karissantī"ti. Bhagavato ca manorathaṁ pūrentā viya imaṁ suttaṁ āvajjitvā gaṇaṁ vinodetvā vaṭṭadukkhaṁ khepetvā parinibbutā kulaputtā gaṇanapathaṁ vītivattā. Vālikapiṭṭhivihārepi hi Ābhidhammika-abhayatthero nāma vassūpanāyikasamaye sambahulehi bhikkhūhi saddhiṁ imaṁ suttaṁ sajjhāyitvā "Sammāsambuddho evaṁ kāreti, mayaṁ kiṁ karomā"ti āha. Te sabbepi antovasse gaṇaṁ vinodetvā ekībhāvābhiratā arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Gaṇabhedanaṁ nāma idaṁ suttanti.

186. **Ghaṭāyā**ti evaṁnāmakassa Sakkassa. **Vihāre**ti ayampi vihāro Nigrodhārāmasseva ekadese Kāḷakhemakassa vihāro viya katoti veditabbo. **Cīvarakammanti** jiṇṇamalinānaṁ aggaḷaṭṭhānuppādanadhovanādīhi kataparibhaṇḍampi, cīvaratthāya uppannavatthānaṁ vicāraṇasibbanādīhi akataṁ saṁvidhānampi vaṭṭati, idha pana akataṁ saṁvidhānaṁ adhippetaṁ. Manussā hi Ānandattherassa cīvarasāṭake adaṁsu. Tasmā thero sambahule bhikkhū gahetvā tattha cīvarakammaṁ akāsi. Tepi bhikkhū pātova sūcipāsakassa paññāyanakālato paṭṭhāya nisinnā apaññāyanakāle uṭṭhahanti. Sūcikamme niṭṭhite yeva senāsanāni saṁvidahissāmāti na saṁvidahiṁsu. **Cīvarakārasamayo no**ti thero kira cintesi "addhā etehi bhikkhūhi na paṭisāmitāni senāsanāni, Bhagavatā ca diṭṭhāni bhavissanti. Iti anattamano Satthā suṭṭhu niggahetukāmo, imesaṁ bhikkhūnaṁ upatthambho bhavissāmī"ti. Tasmā evamāha. Ayaṁ panettha adhippāyo "na bhante ime bhikkhū kammārāmā eva, cīvarakiccavasena pana evaṁ vasantī"ti.

Na kho Ānandāti Ānanda kammasamayo vā hotu akammasamayo vā, cīvarakārasamayo vā hotu acīvarakārasamayo vā, atha kho saṅgaṇikārāmo bhikkhu na sobhati yeva. Mā tvaṁ anupatthambhaṭṭhāne upatthambho ahosīti. Tattha **saṅgaṇikā**ti sakaparisasamodhānaṁ. **Gaṇo**ti nānājanasamodhānaṁ. Iti saṅgaṇikārāmo vā hotu

သဇ္ဈာယဿ ဝိယ, ဥပါလိဂဟပတိနော အညထာဘာဝေန နာဋပုတ္တဿ ဝိယ, ပိယဇာတိကသုတ္တေ[1] သေဋ္ဌိအာဒီနံ ဝိယ စ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိယေဝ။

၁၈၇။ **အယံ ခေါ ပနာနန္ဒာ**တိ ကော အနုသန္ဓိ? သစေ ဟိ ကောစိ ဒုဗ္ဗုဒ္ဓိ နဝပဗ္ဗဇိတော ဝဒေယျ "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ခေတ္တံ ပဝိဋ္ဌာ ဂါဝိယော ဝိယ အမှေယေဝ ဂဏှာတော နိဟရတိ၊ ဧကီဘာဝေ နိယောဇေတိ၊ သယံ ပန ရာဇရာဇမဟာမတ္တာဒီဟိ ပရိဝုတော ဝိဟရတီ"တိ၊ တဿ ဝစနောကာသုပစ္ဆေဒနတ္ထံ "စက္ကဝါဠပရိယန္တာယ ပရိသာယ မဇ္ဈေ နိသိန္နောပိ တထာဂတော ဧကကောဝါ"တိ ဒဿေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ တတ္ထ **သဗ္ဗနိမိတ္တာနန္တိ** ရူပါဒီနံ သင်္ခတနိမိတ္တာနံ။ **အဇ္ဈတ္တန္တိ** ဝိသယဇ္ဈတ္တံ[2]။ **သုညတန္တိ** သုညတဖလသမာပတ္တိံ။ **တဉ္စေ**တိ ဥပယောဂတ္ထေ ဘုမ္မံ၊ တံ စေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ပုန **တဉ္စာ**တိ တသ္မိံ ပရိသမဇ္ဈေ ဌိတော။ **ဝိဝေကနိန္နေနာ**တိ နိဗ္ဗာနနိန္နေန။ **ဗျန္တီဘူတေနာ**တိ အာသဝဋ္ဌာနိယဓမ္မေဟိ ဝိဂတန္တေန နိဿဋေန ဝိသံယုတ္တေန။ **ဥယျောဇနိကပဋိသံယုတ္တန္တိ** ဂစ္ဆထ တုမှေတိ ဧဝံ ဥယျောဇနိကေန ဝစနေန ပဋိသံယုတ္တံ။

ကာယ ပန ဝေလာယ ဘဂဝါ ဧဝံ ကထေတိ? ပစ္ဆာဘတ္တကိစ္စဝေလာယ ဝါ, ပုရိမယာမကိစ္စဝေလာယ ဝါ။ ဘဂဝါ ဟိ ပစ္ဆာဘတ္တေ ဂန္ဓကုဋိယံ သီဟသေယျံ ကပ္ပေတွာ ဝုဋ္ဌာယ ဖလသမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ နိသီဒတိ၊ တသ္မိံ သမယေ ဓမ္မဿဝနတ္ထာယ ပရိသာ သန္နိပတန္တိ၊ အထ ဘဂဝါ ကာလံ ဝိဒိတွာ ဂန္ဓကုဋိတော နိက္ခမိတွာ ဗုဒ္ဓါသနဝရဂတော ဓမ္မံ ဒေသေတွာ ဘေသဇ္ဇတေလပါကံ ဂဏှန္တော ဝိယ ကာလံ အနတိက္ကမိတွာ ဝိဝေကနိန္နေန စိတ္တေန ပရိသံ ဥယျောဇေတိ။ ပုရိမယာမေပိ[3] "အတိက္ကန္တာ ခေါ ဝါသေဋ္ဌာ ရတ္တိ၊ ယဿ ဒါနိ ကာလံ မညထာ"တိ[4] ဧဝံ ဥယျောဇေတိ။ ဗုဒ္ဓါနံ ဟိ ဗောဓိပတ္တိတော ပဋ္ဌာယ ဒွေ ပဉ္စဝိညာဏာနိပိ နိဗ္ဗာနနိန္နာနေဝ။ **တသ္မာတိဟာနန္ဒာ**တိ ယသ္မာ သုညတာဝိဟာရော သန္တော ပဏီတော၊ တသ္မာ။

၁၈၈။ **အဇ္ဈတ္တမေဝါ**တိ ဂေါစရဇ္ဈတ္တမေဝ။ **အဇ္ဈတ္တံ သုညတန္တိ** ဣဓ နိယကဇ္ဈတ္တံ၊ အတ္တနော ပဉ္စသု ခန္ဓေသု နိဿိတန္တိ အတ္ထော။ **သမ္ပဇာနော ဟောတီ**တိ ကမ္မဋ္ဌာနဿ အသမ္ပဇ္ဇနဘာဝဇာနနေန သမ္ပဇာနော။ **ဗဟိဒ္ဓါ**တိ ပရဿ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု။ **အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါ**တိ ကာလေန အဇ္ဈတ္တံ ကာလေန

၁-ဇာတိကသုတ္တေ (က) မ ၂-၃၀၉-ပိဋ္ဌေ။
၂-နိယကဇ္ဈတ္တံ (သီ၊ သျာ)
၃-ပုရိမယာမေ (က)
၄-ဒီ ၃-၁၇၆-ပိဋ္ဌေ။

gaṇārāmo vā, sabbathāpi gaṇabāhullābhirato gaṇabandhanabaddho bhikkhu na sobhati, pacchābhatte pana divāṭṭhānaṁ sammajjitvā sudhotahatthapādo mūlakammaṭṭhānaṁ gahetvā ekārāmatamanuyutto bhikkhu Buddhasāsane sobhati. **Nekkhammasukhan**ti kāmato nikkhantassa[1] sukhaṁ. **Pavivekasukhampi** kāmapavivekasukhameva. Rāgādīnaṁ pana vūpasamatthāya saṁvattatīti **upasamasukhaṁ.** Maggasambodhatthāya saṁvattatīti **sambodhisukhaṁ**[2]. **Nikāmalābhī**ti kāmalābhī icchitalābhī. **Akicchalābhī**ti adukkhalābhī. **Akasiralābhī**ti vipulalābhī.

Sāmāyikanti appitappitasamaye kilesehi vimuttaṁ. **Kantan**ti manāpaṁ. **Cetovimuttin**ti rūpārūpāvacaracittavimuttiṁ. Vuttañhetaṁ "cattāri ca jhānāni catasso ca arūpasamāpattiyo, ayaṁ sāmāyiko vimokkho"ti[3]. **Asāmāyikan**ti na samayavasena kilesehi vimuttaṁ, atha kho accantavimuttaṁ lokuttaraṁ vuttaṁ. Vuttaṁ hetaṁ "cattāro ca ariyamaggā cattāri ca sāmaññaphalāni, ayaṁ asāmāyiko vimokkho"ti[3]. **Akuppan**ti kilesehi akopetabbaṁ.

Ettāvatā kiṁ kathitaṁ hoti? Saṅgaṇikārāmo bhikkhu gaṇabandhanabaddho n'eva lokiyaguṇaṁ, na ca lokuttaraguṇaṁ nibbattetuṁ sakkoti, gaṇaṁ vinodetvā pana ekābhirato sakkoti. Tathā hi Vipassī bodhisatto caturāsītiyā pabbajitasahassehi parivuto satta vassāni vicaranto Sabbaññuguṇaṁ nibbattetuṁ nāsakkhi, gaṇaṁ vinodetvā satta divase ekībhāvābhirato Bodhimaṇḍaṁ āruyha Sabbaññuguṇaṁ nibbattesi. Amhākaṁ bodhisatto pañcavaggiyehi saddhiṁ chabbassāni vicaranto Sabbaññuguṇaṁ nibbattetuṁ nāsakkhi, tesu pakkantesu ekībhāvābhirato Bodhimaṇḍaṁ āruyha Sabbaññuguṇaṁ nibbattesi.

Evaṁ saṅgaṇikārāmassa guṇādhigamābhāvaṁ dassetvā idāni dosuppattiṁ dassento **nāhaṁ Ānandā**ti-ādimāha. Tattha **rūpan**ti sarīraṁ. **Yattha rattassā**ti yasmiṁ rūpe rāgavasena rattassa. **Na uppajjeyyun**ti yasmiṁ rūpe rattassa na uppajjeyyuṁ, taṁ rūpaṁ na samanupassāmi, atha kho Sāriputtamoggallānānaṁ Dasabalasāvakattupagamanasaṅkhātena aññathābhāvena

1. Nekkhamassa (Ka) 2. Sambodhasukhaṁ (Sī) 3. Khu 9. 236 Paṭisambhidāmagge.

ဗဟိဒ္ဓါ။ **အာနေဉ္ဇန္တိ** ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော ဘဝိဿာမီတိ အာနေဉ္ဇံ အရူပသမာပတ္တိံ မနသိကရောတိ။

တသ္မိံယေဝ ပုရိမသ္မိန္တိ ပါဒကဇ္ဈာနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ အပဂုဏပါဒကဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌိတဿ ဟိ အဇ္ဈတ္တံ သုညတံ မနသိကရောတော တတ္ထ စိတ္တံ န ပက္ခန္ဒတိ။ တတော “ပရဿ သန္တာနေ နု ခေါ ကထ”န္တိ ဗဟိဒ္ဓါ မနသိ ကရောတိ၊ တတ္ထပိ န ပက္ခန္ဒတိ။ တတော “ကာလေန အတ္တနော သန္တာနေ, ကာလေန ပရဿ သန္တာနေ နု ခေါ ကထ”န္တိ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါ မနသိ ကရောတိ၊ တတ္ထပိ န ပက္ခန္ဒတိ။ တတော ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော ဟောတုကာမော “အရူပသမာပတ္တိယံ နု ခေါ ကထ”န္တိ အာနေဉ္ဇံ မနသိ ကရောတိ၊ တတ္ထပိ န ပက္ခန္ဒတိ။ ဣဒါနိ ‘န မေ စိတ္တံ ပက္ခန္ဒတီတိ ဝိဿဋ္ဌဝိရိယေန ဥပဋ္ဌာကာဒီနံ ပစ္ဆတော န စရိတဗ္ဗံ၊ ပါဒကဇ္ဈာနမေဝ ပန သာဓုကံ ပုနပ္ပုနံ မနသိကာတဗ္ဗံ။ ဧဝမဿ ရုက္ခေ ဆိန္ဒတော ဖရသုမှိ အဝဟန္တေ ပုန နိသိတံ ကာရေတွာ ဆိန္ဒန္တဿ ဆိဇ္ဇေသု ဖရသု ဝိယ ကမ္မဋ္ဌာနေ မနသိကာရော ဝဟတီ”တိ ဒဿေတုံ **တသ္မိံယေဝါ**တိအာဒိမာဟ။ ဣဒါနိဿ ဧဝံ ပဋိပန္နဿ ယံ ယံ မနသိကရောတိ၊ တတ္ထ တတ္ထ မနသိကာရော သမ္ပဇ္ဇတီတိ ဒဿေန္တော **ပက္ခန္ဒတီ**တိ အာဟ။

၁၈၉။ **ဣမိနာ ဝိဟာရေနာ**တိ ဣမိနာ သမထဝိပဿနာဝိဟာရေန။ **ဣတိဟ တတ္ထ သမ္ပဇာနော**တိ ဣတိ စင်္ကမန္တောပိ တသ္မိံ ကမ္မဋ္ဌာနေ သမ္ပဇ္ဇမာနေ “သမ္ပဇ္ဇတိ မေ ကမ္မဋ္ဌာန”န္တိ ဇာနနေန သမ္ပဇာနော ဟောတိ။ **သယတီ**တိ နိပဇ္ဇတိ။ ဧတ္တကမ္ပိ ကာလံ စင်္ကမိတွာ “ဣဒါနိ ဧတ္တကံ ကာလံ စင်္ကမိတုံ သက္ခိဿာမီ”တိ ဥတွာ ဣရိယာပထံ အဟာပေတွာ ဌာတဗ္ဗံ။ ဧသ နယော သဗ္ဗဝါရေသု။ န **ကထေဿာမီတိ၊ ဣတိဟ တတ္ထာ**တိ ဧဝံ န ကထေဿာမီတိ ဇာနနေန တတ္ထ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ။

ပုန ဒုတိယဝါရေ **ဧဝရူပိံ ကထံ ကထေဿာမီ**တိ ဇာနနေန သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ၊ ဣမဿ ဘိက္ခုနော သမထဝိပဿနာ တရုဏာဝ၊ တာသံ အနုရက္ခဏတ္ထံ—

“အာဝါသော ဂေါစရော ဘဿံ၊ ပုဂ္ဂလော အထ ဘောဇနံ။
ဥတု ဣရိယာပထော စေဝ၊ သပ္ပါယော သေဝိတဗ္ဗကော”တိ—

သတ္တ သပ္ပါယာနိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာနိ။ တေသံ ဒဿနတ္ထမိဒံ ဝုတ္တံ။ ဝိတက္ကဝါရေသု အဝိတက္ကနဿ စ ဝိတက္ကနဿ စ ဇာနနေန သမ္ပဇာနတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

Sañcayassa viya, Upāligahapatino aññathābhāvena Nāṭaputtassa viya, Piyajātikasutte[1] seṭṭhi-ādīnaṁ viya ca uppajjanti yeva.

187. **Ayaṁ kho panānandā**ti ko anusandhi? Sace hi koci dubbuddhī navapabbajito vadeyya "Sammāsambuddho khettaṁ paviṭṭhā gāviyo viya amhe yeva gaṇato nīharati, ekībhāve niyojeti, sayaṁ pana rājarājamahāmattādīhi parivuto viharatī"ti, tassa vacanokāsupacchedanatthaṁ "cakkavāḷapariyantāya parisāya majjhe nisinnopi Tathāgato ekakovā"ti dassetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi. Tattha **sabbanimittānan**ti rūpādīnaṁ saṅkhatanimittānaṁ. **Ajjhattan**ti visayajjhattaṁ[2]. **Suññatan**ti suññataphalasamāpattiṁ. **Tatra ce**ti upayogatthe bhummaṁ, taṁ ceti vuttaṁ hoti. Puna **tatrā**ti tasmiṁ parisamajjhe ṭhito. **Vivekaninnenā**ti nibbānaninnena. **Byantībhūtenā**ti āsavaṭṭhānīyadhammehi vigatantena nissaṭena visaṁyuttena. **Uyyojanikapaṭisaṁyuttan**ti gacchatha tumheti evaṁ uyyojanikena vacanena paṭisaṁyuttaṁ.

Kāya pana velāya Bhagavā evaṁ katheti? Pacchābhattakiccavelāya vā, purimayāmakiccavelāya vā. Bhagavā hi pacchābhatte Gandhakuṭiyaṁ sīhaseyyaṁ kappetvā vuṭṭhāya phalasamāpattiṁ appetvā nisīdati, tasmiṁ samaye dhammassavanatthāya parisā sannipatanti, atha Bhagavā kālaṁ viditvā Gandhakuṭito nikkhamitvā Buddhāsanavaragato dhammaṁ desetvā bhesajjatelapākaṁ gaṇhanto viya kālaṁ anatikkamitvā vivekaninnena cittena parisaṁ uyyojeti. Purimayāmepi[3] "abhikkantā kho vāseṭṭhā ratti, yassa dāni kālaṁ maññathā"ti[4] evaṁ uyyojeti. Buddhānaṁ hi bodhipattito paṭṭhāya dve pañcaviññāṇānipi ninbbānaninnāneva. **Tasmātihānandā**ti yasmā suññatāvihāro santo paṇīto, tasmā.

188. **Ajjhattamevā**ti gocarajjhattameva. **Ajjhattaṁ suññatan**ti idha niyakajjhattaṁ, attano pañcasu khandhesu nissitanti attho. **Sampajāno hotī**ti kammaṭṭhānassa asampajjanabhāvajānanena sampajāno. **Bahiddhā**ti parassa pañcasu khandhesu. **Ajjhattabahiddhā**ti kālena ajjhattaṁ kālena

1. Jātikasutte (Ka) Ma 2. 309 piṭṭhe.
2. Niyakajjhattaṁ (Sī, Syā)
3. Purimayāme (Ka)
4. Dī 3. 176 piṭṭhe.

၁၉၀။ ဣတိ ဝိတက္ကပဟာနေန ဒွေ မဂ္ဂေ ကထေတွာ ဣဒါနိ တတိယမဂ္ဂဿ ဝိပဿနံ အာစိက္ခန္တော **ပဉ္စ ခေါ ဣမေ အာနန္ဒ ကာမဂုဏာ**တိအာဒိမာဟ။ **အာယတနေ**တိ တေသုယေဝ ကာမဂုဏေသု ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ကိလေသုပ္ပတ္တိကာရဏေ။ **သမုဒါစာရော**တိ သမုဒါစရဏတော အပ္ပဟီနကိလေသော။ **ဧဝံ သန္တန္တိ** ဧဝံ ဝိဇ္ဇမာနမေဝ။ **သမ္ပဇာနော**တိ ကမ္မဋ္ဌာနဿ အသမ္ပတ္တိဇာနနေန သမ္ပဇာနော။ ဒုတိယဝါရေ **ဧဝံ သန္တမေတန္တိ** ဧဝံ သန္တေ ဧတံ[1]။ **သမ္ပဇာနော**တိ ကမ္မဋ္ဌာနသမ္ပတ္တိဇာနနေန သမ္ပဇာနော။ အယံ ဟိ "ပဟီနော နု ခေါ မေ ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု ဆန္ဒရာဂေါ, နော"တိ ပစ္စဝေက္ခမာနော အပဟီနဘာဝံ ဉတွာ ဝီရိယံ ပဂ္ဂဟေတွာ တံ အနာဂါမိမဂ္ဂေန သမုဂ္ဃါဋေတိ၊ တတော မဂ္ဂါနန္တရံ ဖလံ, ဖလတော ဝုဋ္ဌာယ ပစ္စဝေက္ခမာနော ပဟီနဘာဝံ ဇာနာတိ၊ တဿ ဇာနနေန "သမ္ပဇာနော ဟောတီ"တိ ဝုတ္တံ။

၁၉၁။ ဣဒါနိ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ ဝိပဿနံ အာစိက္ခန္တော **ပဉ္စ ခေါ ဣမေ အာနန္ဒ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သော ပဟီယတီ**တိ ရူပေ အသ္မီတိ မာနော အသ္မီတိ ဆန္ဒော အသ္မီတိ အနုသယော ပဟီယတိ။ တထာ ဝေဒနာဒီသု သမ္ပဇာနတာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣမေ ခေါ တေ အာနန္ဒ ဓမ္မာတိ ဟေဋ္ဌာ ကထိတေ သမထဝိပဿနာမဂ္ဂဖလဓမ္မေ သန္ဓာယာဟ။ **ကုသလာယတိကာ**တိ ကုသလတော အာဂတာ။ ကုသလာ ဟိ ကုသလာပိ ဟောန္တိ ကုသလာယတိကာပိ၊ သေယျထိဒံ[2]၊ ပဌမဇ္ဈာနံ ကုသလံ၊ ဒုတိယဇ္ဈာနံ ကုသလံ စေဝ ကုသလာယတိကံ စ။ပ။ အာကိဉ္စညာယတနံ ကုသလံ၊ နေဝသညာနာသညာယတနံ ကုသလံ စေဝ ကုသလာယတိကံ စ၊ နေဝသညာနာသညာယတနံ ကုသလံ၊ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ ကုသလော စေဝ ကုသလာယတိကော စ။ပ။ အနာဂါမိမဂ္ဂေါ ကုသလော၊ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ကုသလော စေဝ ကုသလာယတိကော စ။ တထာ ပဌမဇ္ဈာနံ ကုသလံ၊ တံသမ္ပယုတ္တကာ ဓမ္မာ ကုသလာ စေဝ ကုသလာယတိကာ စ။ပ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ကုသလော၊ တံသမ္ပယုတ္တကာ ဓမ္မာ ကုသလာ စေဝ ကုသလာယတိကာ စ။

အရိယာတိ နိက္ကိလေသာ ဝိသုဒ္ဓါ။ **လောကုတ္တရာ**တိ လောကေ ဥတ္တရာ ဝိသိဋ္ဌာ။ **အနဝက္ကန္တာ ပါပိမတာ**တိ ပါပိမန္တေန မာရေန အနောက္ကန္တာ။

၁-ဧဝံ သန္တန္တိ ဧဝံ သန္တေ (သျာ)
၂-ကထံ? (?)

bahiddhā. **Āneñjan**ti ubhatobhāgavimuttā bhavissāmāti āneñjaṁ arūpasamāpattiṁ manasikaroti.

Tasmiṁ yeva purimasminti pādakajjhānaṁ sandhāya vuttaṁ. Apaguṇapādakajjhānato vuṭṭhitassa hi ajjhattaṁ suññataṁ manasikaroto tattha cittaṁ na pakkhandati. Tato "parassa santāne nu kho kathan"ti bahiddhā manasi karoti, tatthapi na pakkhandati. Tato "kālena attano santāne, kālena parassa santāne nu kho kathan"ti ajjhattabahiddhā manasi karoti, tatthapi na pakkhandati. Tato ubhatobhāgavimutto hotukāmo "arūpasamāpattiyaṁ nu kho kathan"ti āneñjaṁ manasi karoti, tatthapi na pakkhandati. Idāni "na me cittaṁ pakkhandatīti vissaṭṭhavīriyena upaṭṭhākādīnaṁ pacchato na caritabbaṁ, pādakajjhānameva pana sādhukaṁ punappunaṁ manasikātabbaṁ. Evamassa rukkhe chindato pharasumhi avahante puna nisitaṁ kāretvā chindantassa chijjesu pharasu viya kammaṭṭhāne manasikāro vahatī"ti dassetuṁ **tasmiṁyevā**ti-ādimāha. Idānissa evaṁ paṭipannassa yaṁ yaṁ manasikaroti, tattha tattha manasikāro sampajjatīti dassento **pakkhandatī**ti āha.

189. **Iminā vihārenā**ti iminā samathavipassanāvihārena. **Itiha tattha sampajāno**ti iti caṅkamantopi tasmiṁ kammaṭṭhāne sampajjamāne "sampajjati me kammaṭṭhānan"ti jānanena sampajāno hoti. **Sayatī**ti nipajjati. Ettha kañci kālaṁ caṅkamitvā "idāni ettakaṁ kālaṁ caṅkamituṁ sakkhissāmī"ti ñatvā iriyāpathaṁ ahāpetvā ṭhātabbaṁ. Esa nayo sabbavāresu. **Na kathessāmīti, itiha tatthā**ti evaṁ na kathessāmīti jānanena tattha sampajānakārī hoti.

Puna dutiyavāre **evarūpiṁ kathaṁ kathessāmī**ti jānanena sampajānakārī hoti, imassa bhikkhuno samathavipassanā taruṇāva, tāsaṁ anurakkhaṇatthaṁ—

"Āvāso gocaro bhassaṁ, puggalo atha bhojanaṁ.
Utu iriyāpatho ceva, sappāyo sevitabbako"ti—

Satta sappāyāni icchitabbāni. Tesaṁ dassanatthamidaṁ vuttaṁ. Vitakkavāresu avitakkanassa ca vitakkanassa ca jānanena sampajānatā veditabbā.

ဝိပဿနာပါဒကာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော အပ္ပေတွာ နိသိန္နဿ ဟိ ဘိက္ခုနော စိတ္တံ မာရော န ပဿတိ၊ “ဣဒံ နာမ အာရမ္မဏံ နိဿာယ သံဝတ္တတီ”တိ ဇာနိတုံ န သက္ကောတိ။ တသ္မာ “အနဝက္ကန္တာ”တိ ဝုတ္တံ။

တံ ကိံ မညသီတိ ဣဒံ ကသ္မာ အာဟ? ဂဏောပိ[1] ဧကော အာနိသံသော အတ္ထိ၊ တံ ဒဿေတုံ ဣဒမာဟ။ **အနုဗန္ဓိတု**န္တိ အနုဂန္တုံ ပရိစရိတုံ[2]။

န ခေါ အာနန္ဒာတိ ဧတ္ထ ကိဉ္စာပိ ဘဂဝတာ “သုတာဝုဓော[3] ဘိက္ခဝေ အရိယသာဝကော အကုသလံ ပဇဟတိ၊ ကုသလံ ဘာဝေတိ၊ သာဝဇ္ဇံ ပဇဟတိ၊ အနဝဇ္ဇံ ဘာဝေတိ၊ သုဒ္ဓံ အတ္တာနံ ပရိဟရတီ”တိ[4] ဗဟုဿုတော ပဉ္စာဝုဓသမ္ပန္နော ယောဓော ဝိယ ဝုတ္တော၊ ယသ္မာ ပန ယော သုတပရိယတ္တိံ ဥဂ္ဂဟေတွာပိ တဒနုဓမ္မိကံ အနုလောမပဋိပဒံ န ပဋိပဇ္ဇတိ၊ န တဿ တံ အာဝုဓံ ဟောတိ။ ယော ပဋိပဇ္ဇတိ၊ တဿေဝ ဟောတိ။ တသ္မာ ဧတဒတ္ထံ အနုဗန္ဓိတုံ နာရဟတီတိ ဒဿေန္တော **န ခေါ အာနန္ဒာ**တိ အာဟ။

ဣဒါနိ ယဒတ္ထံ အနုဗန္ဓိတဗ္ဗော၊ တံ ဒဿေတုံ **ယာ စ ခေါ**တိအာဒိမာဟ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ တီသု ဌာနေသု ဒသ ကထာဝတ္ထူနိ အာဂတာနိ။ “ဣတိ ဧဝရူပိံ ကထံ ကထေဿာမီ”တိ သပ္ပါယာသပ္ပါယဝသေန အာဂတာနိ၊ “ယဒိဒံ သုတ္တံ ဂေယျ”န္တိ ဧတ္ထ သုတပရိယတ္တိဝသေန အာဂတာနိ၊ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ပရိပူရဏဝသေန အာဂတာနိ။ တသ္မာ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဒသ ကထာဝတ္ထူနိ ကထေန္တေန ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဌတွာ ကထေတဗ္ဗာနိ။

ဣဒါနိ ယသ္မာ ဧကစ္စဿ ဧကကဿ ဝိဟရတောပိ အတ္ထော န သမ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ တံ သန္ဓာယ ဧကီဘာဝေ အာဒီနဝံ ဒဿေန္တော **ဧဝံ သန္တေ ခေါ အာနန္ဒာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဧဝံ သန္တေ**တိ ဧဝံ ဧကီဘာဝေ သန္တေ။

၁၉၃။ **သတ္ထာ**တိ ဗာဟိရကော တိတ္ထကရသတ္ထာ။ **အနွာဝတ္တန္တီ**တိ အနု-အာဝတ္တန္တိ ဥပသင်္ကမန္တိ။ **မုစ္ဆံ ကာမယတီ**တိ မုစ္ဆနတဏှံ ပတ္ထေတိ၊ ပဝတ္တေတီတိ အတ္ထော။ **အာစရိယူပဒ္ဒဝေနာ**တိ အဗ္ဘန္တရေ ဥပ္ပန္နေန ကိလေသူပဒ္ဒဝေန အာစရိယဿုပဒ္ဒဝေါ။ သေသုပဒ္ဒဝေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အဝဓိံသု နန္တိ** မာရယိံသု နံ။ ဧတေန ဟိ[5] ဂုဏမရဏံ ကထိတံ။

၁-ဂဏော ဟိ (သျာ၊ က) ၂-ပရိဝတ္တိတုံ (က)၊ ပရိဝါရိတုံ (သျာ) ၃-သုတဝါ (သဗ္ဗတ္ထ)
၄-အံ ၂-၄၀၀-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဧတေနဿ (သီ)

190. Iti vitakkapahānena dve magge kathetvā idāni tatiyamaggassa vipassanaṁ ācikkhanto **pañca kho ime Ānanda kāmaguṇā**ti-ādimāha. **Āyataneti** tesu yeva kāmaguṇesu kismiñcideva kilesuppattikāraṇe. **Samudācāro**ti samudācaraṇato appahīnakileso. **Evaṁ santan**ti evaṁ vijjamānameva. **Sampajāno**ti kammaṭṭhānassa asampattijānanena sampajāno. Dutiyavāre **evaṁ santametan**ti evaṁ sante etaṁ[1]. **Sampajāno**ti kammaṭṭhānasampattijānanena sampajāno. Ayaṁ hi "pahīno nu kho me pañcasu kāmaguṇesu chandarāgo, no"ti paccavekkhamāno apahīnabhāvaṁ ñatvā vīriyaṁ paggahetvā taṁ anāgāmimaggena samugghāṭeti, tato maggānantaraṁ phalaṁ, phalato vuṭṭhāya paccavekkhamāno pahīnabhāvaṁ jānāti, tassa jānanena "sampajāno hotī"ti vuttaṁ.

191. Idāni arahattamaggassa vipassanaṁ ācikkhanto **pañca kho ime Ānanda upādānakkhandhā**ti-ādimāha. Tattha **so pahīyatī**ti rūpe asmīti māno asmīti chando asmīti anusayo pahīyati. Tathā vedanādīsu sampajānatā vuttanayen'eva veditabbā.

Ime kho te Ānanda dhammāti heṭṭhā kathite samathavipassanāmaggaphaladhamme sandhāyāha. **Kusalāyatikā**ti kusalato āgatā. Kusalā hi kusalāpi honti kusalāyatikāpi, seyyathidaṁ[2], paṭhamajjhānaṁ kusalaṁ, dutiyajjhānaṁ kusalaṁ ceva kusalāyatikaṁ ca -pa- ākiñcaññāyatanaṁ kusalaṁ, nevasaññānāsaññāyatanaṁ kusalaṁ ceva kusalāyatikaṁ ca, nevasaññānāsaññāyatanaṁ kusalaṁ, sotāpattimaggo kusalo ceva kusalāyatiko ca -pa- anāgāmimaggo kusalo, arahattamaggo kusalo ceva kusalāyatiko ca. Tathā paṭhamajjhānaṁ kusalaṁ, taṁsampayuttakā dhammā kusalā ceva kusalāyatikā ca -pa- arahattamaggo kusalo, taṁsampayuttakā dhammā kusalā ceva kusalāyatikā ca.

Ariyāti nikkilesā visuddhā. **Lokuttarā**ti loke uttarā visiṭṭhā. **Anavakkantā pāpimatā**ti pāpimantena mārena anokkantā.

1. Evaṁ santanti evaṁ sante (Syā)   2. Kathaṁ? (?)

ဝိနိပါတာယာတိ သုဋ္ဌု နိပတနာယ။ ကသ္မာ ပန ဗြဟ္မစာရုပဒ္ဒဝေါဝ "ဒုက္ခဝိပါကတရော စ ကဋုကဝိပါကတရော စ ဝိနိပါတာယ စ သံဝတ္တတီ"တိ ဝုတ္တောတိ။ ဗာဟိရပဗ္ဗဇ္ဇာ ဟိ အပ္ပလာဘာ၊ တတ္ထ မဟန္တော နိဗ္ဗတ္တေတဗ္ဗဂုဏော နတ္ထိ၊ အဋ္ဌသမာပတ္တိပဉ္စာဘိညာမတ္တကမေဝ ဟောတိ။ ဣတိ ယထာ ဂဒြဘပိဋ္ဌိတော ပတိတဿ မဟန္တံ ဒုက္ခံ န ဟောတိ၊ သရီရဿ ပံသုမက္ခနမတ္တမေဝ ဟောတိ၊ ဧဝံ ဗာဟိရသမယေ လောကိယဂုဏမတ္တတောဝ ပရိဟာယတိ၊ တေန ပုရိမံ ဥပဒ္ဒဝဒွယံ န ဧဝံ ဝုတ္တံ။ သာသနေ ပန ပဗ္ဗဇ္ဇာ မဟာလာဘာ၊ တတ္ထ စတ္တာရော မဂ္ဂါ စတ္တာရိ ဖလာနိ နိဗ္ဗာနန္တိ မဟန္တာ အဓိဂန္တဗ္ဗဂုဏာ။ ဣတိ ယထာ ဥဘတော သုဇာတော ခတ္တိယကုမာရော ဟတ္ထိက္ခန္ဓဝရဂတော နဂရံ အနုသဉ္စရန္တော ဟတ္ထိက္ခန္ဓတော ပတိတော မဟာဒုက္ခံ နိဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ သာသနတော ပရိဟာယမာနော နဝဟိ လောကုတ္တရဂုဏေဟိ ပရိဟာယတိ။ တေနာယံ ဗြဟ္မစာရုပဒ္ဒဝေါ ဧဝံ ဝုတ္တော။

၁၉၆။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ သေသုပဒ္ဒဝေဟိ ဗြဟ္မစာရုပဒ္ဒဝေါ ဒုက္ခဝိပါကတရော၊ ယသ္မာ ဝါ သပတ္တပဋိပတ္တိံ ဝီတိက္ကမန္တော ဒီဃရတ္တံ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တတိ၊ မိတ္တပဋိပတ္တိံ ဟိတာယ၊ တသ္မာ။ ဧဝံ ဥပရိမေနပိ ဟေဋ္ဌိမေနပိ အတ္ထေန ယောဇေတဗ္ဗံ။ **မိတ္တဝတာယာ**တိ မိတ္တပဋိပတ္တိယာ။ **သပတ္တဝတာယာ**တိ ဝေရပဋိပတ္တိယာ။

ဝေါက္ကမ္မ စ သတ္ထုသာသနာတိ ဒုက္ကဋဒုဗ္ဘာသိတမတ္တမ္ပိ ဟိ သဉ္စိစ္စ ဝီတိက္ကမန္တော ဝေါက္ကမ္မ ဝတ္တတိ နာမ။ တဒေဝ အဝီတိက္ကမန္တော န ဝေါက္ကမ္မ ဝတ္တတိ နာမ။

န ဝေါ အဟံ အာနန္ဒ တထာ ပရက္ကမိဿာမီတိ အဟံ တုမှေသု တထာ န ပဋိပဇ္ဇိဿာမိ။ **အာမကေ**တိ အပက္ကေ။ **အာမကမတ္တေ**တိ အာမကေ နာတိသုက္ခေ ဘာဇနေ။ ကုမ္ဘကာရော ဟိ အာမကံ နာတိသုက္ခံ အပက္ကံ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ သဏှိကံ ဂဏှာတိ "မာ ဘိဇ္ဇတူ"တိ[1]။ ဣတိ ယထာ ကုမ္ဘကာရော တတ္ထ ပဋိပဇ္ဇတိ၊ နာဟံ တုမှေသု တထာ ပဋိပဇ္ဇိဿာမိ။ **နိဂ္ဂယှ နိဂ္ဂယှာ**တိ သကိံ ဩဝဒိတွာ တုဏှီ န ဘဝိဿာမိ၊ နိဂ္ဂဏှိတွာ နိဂ္ဂဏှိတွာ ပုနပ္ပုနံ ဩဝဒိဿာမိ အနုသာသိဿာမိ။ **ပဝယှ ပဝယှာ**တိ[2] ဒေါသေ ပဝါဟေတွာ ပဝါဟေတွာ။ ယထာ ပက္ကဘာဇနေသု ကုမ္ဘကာရော ဘိန္နဆိန္နဇဇ္ဇရာနိ

၁-မာ ဘိဇ္ဇီတိ (သျာ)၊ မာ ဘိဇ္ဇာတိ (သီ)   ၂-ပဂ္ဂယှ ပဂ္ဂယှာတိ (က)

Vipassanāpādakā aṭṭha samāpattiyo appetvā nisinnassa hi bhikkhuno cittaṁ māro na passati, "idaṁ nāma ārammaṇaṁ nissāya saṁvattatī"ti jānituṁ na sakkoti. Tasmā "anavakkantā"ti vuttaṁ.

Taṁ kiṁ maññasīti idaṁ kasmā āha? Gaṇepi[1] eko ānisaṁso atthi, taṁ dassetuṁ idamāha. **Anubandhitun**ti anugacchituṁ paricarituṁ[2].

Na kho Ānandāti ettha kiñcāpi Bhagavatā "sutāvudho[3] bhikkhave ariyasāvako akusalaṁ pajahati, kusalaṁ bhāveti, sāvajjaṁ pajahati, anavajjaṁ bhāveti, suddhaṁ attānaṁ pariharatī"ti[4] bahussuto pañcāvudhasampanno yodho viya vutto, yasmā pana yo sutapariyattiṁ uggahetvāpi tadanucchavikaṁ anulomapaṭipadaṁ na paṭipajjati, na tassa taṁ āvudhaṁ hoti. Yo paṭipajjati, tasseva hoti. Tasmā etadatthaṁ anubandhituṁ nārahatīti dassento **na kho Ānandā**ti āha.

Idāni yadatthaṁ anubandhitabbo, taṁ dassetuṁ **yā ca kho**ti-ādimāha. Iti imasmiṁ sutte tīsu ṭhānesu dasa kathāvatthūni āgatāni. "Iti evarūpaṁ kathaṁ kathessāmī"ti sappāyāsappāyavasena āgatāni, "yadidaṁ suttaṁ geyyan"ti ettha sutapariyattivasena āgatāni, imasmiṁ ṭhāne paripūraṇavasena āgatāni. Tasmā imasmiṁ sutte dasa kathāvatthūni kathentena imasmiṁ ṭhāne ṭhatvā kathetabbāni.

Idāni yasmā ekaccassa ekakassa viharatopi attho na sampajjati, tasmā taṁ sandhāya ekībhāve ādīnavaṁ dassento **evaṁ sante kho Ānandā**ti-ādimāha. Tattha **evaṁ sante**ti evaṁ ekībhāve sante.

193. **Satthā**ti bāhirako titthakaraSatthā. **Anvāvattantī**ti anu-āvattanti upasaṅkamanti. **Mucchaṁ kāmayatī**ti mucchanataṇhaṁ pattheti, pavattetīti attho. **Ācariyūpaddavenā**ti abbhantare uppannena kilesūpaddavena ācariyassupaddavo. Sesupaddavesupi es'eva nayo. **Avadhiṁsu nan**ti mārayiṁsu naṁ. Etena hi[5] guṇamaraṇaṁ kathitaṁ.

1. Gaṇe hi (Syā, Ka)
2. Parivattituṁ (Ka), parivārituṁ (Syā)
3. Sutavā (sabbattha)
4. Aṁ 2. 480 piṭṭhe.
5. Etenassa (Sī)

ပဝါဟေတွာ ကေတော ကတွာ သုပက္ကာနေဝ အာကောဋေတွာ အာကောဋေတွာ ဂဏှာတိ၊ ဧဝမေဝ အဟမ္ပိ ပဝါဟေတွာ ပဝါဟေတွာ ပုနပ္ပုနံ ဩဝဒိဿာမိ အနုသာသိဿာမိ။ **ယော သာရော သော ဌဿတီ**တိ ဧဝံ ဝေါ မယာ ဩဝဒိယမာနာနံ ယော မဂ္ဂဖလသာရော၊ သော ဌဿတိ။ အပိစ လောကိယဂုဏာပိ ဣဓ သာရတော အဓိပ္ပေတာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာန-မေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
မဟာသုညတသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-အစ္ဆရိယအဗ္ဘုတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၇။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ အစ္ဆရိယအဗ္ဘုတသုတ္တံ။ တတ္ထ **ယတြ ဟိ နာမာ**တိ အစ္ဆရိယတ္ထေ နိပါတော၊ ယော နာမ တထာဂတောတိ အတ္ထော။ **ဆိန္နပပဉ္စေ**တိ ဧတ္ထ ပပဉ္စာ နာမ တဏှာ မာနော ဒိဋ္ဌီတိ ဣမေ တယော ကိလေသာ။ **ဆိန္နဝဋုမေ**တိ ဧတ္ထ **ဝဋုမ**န္တိ ကုသလာကုသလကမ္မဝဋ္ဋံ ဝုစ္စတိ။ **ပရိယာဒိန္နဝဋ္ဋေ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **သဗ္ဗဒုက္ခဝီတိဝတ္တေ**တိ သဗ္ဗံ ဝိပါကဝဋ္ဋသင်္ခါတံ ဒုက္ခံ ဝီတိဝတ္တေ။ **အနုဿရိဿတီ**တိ[၁] ဣဒံ ယတြာတိ နိပါတဝသေန အနာဂတဝစနံ၊ အတ္ထော ပနေတ္ထ အတီတဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဘဂဝါ ဟိ တေ ဗုဒ္ဓေ အနုဿရိ၊ န ဣဒါနိ အနုဿရိဿတိ။ **ဧဝံဇစ္စာ**တိ ဝိပဿီအာဒယော ခတ္တိယဇစ္စာ၊ ကကုသန္ဓာဒယော ဗြာဟ္မဏဇစ္စာတိ။ **ဧဝံဂေါတ္တာ**တိ ဝိပဿီအာဒယော ကောဏ္ဍညဂေါတ္တာ၊ ကကုသန္ဓာဒယော ကဿပဂေါတ္တာတိ။ **ဧဝံသီလာ**တိ လောကိယလောကုတ္တရသီလေန ဧဝံသီလာ။ **ဧဝံဓမ္မာ**တိ ဧတ္ထ သမာဓိပက္ခာ ဓမ္မာ အဓိပ္ပေတာ။ လောကိယလောကုတ္တရေန သမာဓိနာ ဧဝံသမာဓိနောတိ အတ္ထော။ **ဧဝံပညာ**တိ လောကိယလောကုတ္တရပညာယ ဧဝံပညာ။ **ဧဝံဝိဟာရီ**တိ ဧတ္ထ ပန ဟေဋ္ဌာ သမာဓိပက္ခာနံ ဓမ္မာနံ ဂဟိတတ္တာ ဝိဟာရော ဂဟိတောဝ၊ ပုန ကသ္မာ ဂဟိတမေဝ ဂဏှာတီတိ စေ၊ န ဣဒံ ဂဟိတမေဝ။ ဣဒံ ဟိ နိရောဓသမာပတ္တိဒီပနတ္ထံ၊ တသ္မာ ဧဝံနိရောဓသမာပတ္တိဝိဟာရီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။

၁-ဇာနိဿတီတိ (သီ)

Vinipātāyāti suṭṭhu nipatanāya. Kasmā pana brahmacārupaddavova “dukkhavipākataro ca kaṭukavipākataro ca vinipātāya ca saṁvattatī”ti vuttoti. Bāhirapabbajjā hi appalābhā, tattha mahanto nibbattetabbaguṇo n’atthi, aṭṭhasamāpattipañcābhiññāmattakameva hoti. Iti yathā gadrabhapiṭṭhito patitassa mahantaṁ dukkhaṁ na hoti, sarīrassa paṁsumakkhanamattameva hoti, evaṁ bāhirasamaye lokiyaguṇamattatova parihāyati, tena purimaṁ upaddavadvayaṁ na evaṁ vuttaṁ. Sāsane pana pabbajjā mahālābhā, tattha cattāro maggā cattāri phalāni nibbānanti mahantā adhigantabbaguṇā. Iti yathā ubhato sujāto khattiyakumāro hatthikkhandhavaragato nagaraṁ anusañcaranto hatthikkhandhato patito mahādukkhaṁ nigacchati, evaṁ sāsanato parihāyamāno navahi lokuttaraguṇehi parihāyati. Tenāyaṁ brahmacārupaddavo evaṁ vutto.

196. **Tasmā**ti yasmā sesupaddavehi brahmacārupaddavo dukkhavipākataro, yasmā vā sapattapaṭipattiṁvītikkamanto dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya saṁvattati, mittapaṭipattiṁ hitāya, tasmā. Evaṁ uparimenapi heṭṭhimenapi atthena yojetabbaṁ. **Mittavatāyā**ti mittapaṭipattiyā. **Sapattavatāyā**ti verapaṭipattiyā.

Vokkamma ca Satthusāsanāti dukkaṭadubbhāsitamattampi hi sañcicca vītikkamanto vokkamma vattati nāma. Tadeva avītikkamanto na vokkamma vattati nāma.

Na vo ahaṁ Ānanda tathā parakkamissāmīti ahaṁ tumhesu tathā na paṭipajjissāmi. **Āmake**ti apakke. **Āmakamatte**ti āmake nātisukkhe bhājane. Kumbhakāro hi āmakaṁ nātisukkhaṁ apakkaṁ ubhohi hatthehi saṇhikaṁ gaṇhāti “mā bhijjatū”ti[1]. Iti yathā kumbhakāro tattha paṭipajjati, nāhaṁ tumhesu tathā paṭipajjissāmi. **Niggayha niggayhā**ti sakiṁ ovaditvā tuṇhī na bhavissāmi, niggaṇhitvā niggaṇhitvā punappunaṁ ovadissāmi anusāsissāmi. **Pavayha pavayhā**ti[2] dose pavāhetvā pavāhetvā. Yathā pakkabhājanesu kumbhakāro bhinnachinnajajjarāni

1. Mā bhijjīti (Syā), mā bhijjāti (Sī)
2. Paggayha paggayhāti (Ka)

ဧဝံဝိမုတ္တာတိ ဧတ္ထ ဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တိ တဒင်္ဂဝိမုတ္တိ သမုစ္ဆေဒဝိမုတ္တိ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိမုတ္တိ နိဿရဏဝိမုတ္တီတိ ပဉ္စဝိဓာ ဝိမုတ္တိယော။ တတ္ထ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော သယံ ဝိက္ခမ္ဘိတေဟိ နီဝရဏာဒီဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ **ဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တီ**တိ သင်္ချံ ဂစ္ဆန္တိ။ အနိစ္စာနုပဿနာဒိကာ သတ္တ အနုပဿနာ သယံ တဿ တဿ ပစ္စနီကင်္ဂဝသေန ပရိစ္စတ္တာဟိ နိစ္စသညာဒီဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ **တဒင်္ဂဝိမုတ္တီ**တိ သင်္ချံ ဂစ္ဆန္တိ။ စတ္တာရော အရိယမဂ္ဂါ သယံ သမုစ္ဆိန္နေဟိ ကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ **သမုစ္ဆေဒဝိမုတ္တီ**တိ သင်္ချံ ဂစ္ဆန္တိ။ စတ္တာရိ သာမညဖလာနိ မဂ္ဂါနုဘာဝေန ကိလေသာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓန္တေ ဥပ္ပန္နတ္တာ **ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိမုတ္တီ**တိ သင်္ချံ ဂစ္ဆန္တိ။ နိဗ္ဗာနံ သဗ္ဗကိလေသေဟိ နိဿဋတ္တာ အပဂတတ္တာ ဒူရေ ဌိတတ္တာ **နိဿရဏဝိမုတ္တီ**တိ သင်္ချံ ဂတံ။ ဣတိ ဣမာသံ ပဉ္စန္နံ ဝိမုတ္တီနံ ဝသေန ဧဝံဝိမုတ္တာတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၉၉။ **တသ္မာတိဟာ**တိ ယသ္မာ တွံ “တထာဂတာ အစ္ဆရိယာ”တိ ဝဒသိ၊ တသ္မာ တံ ဘိယျောသော မတ္တာယ ပဋိဘန္တု၊ တထာဂတဿ အစ္ဆရိယာ အဗ္ဘုတဓမ္မာတိ[1]။ **သတော သမ္ပဇာနော**တိ ဧတ္ထ ဒွေသမ္ပဇညာနိ မနုဿလောကေ ဒေဝလောကေ စ။ တတ္ထ ဝေဿန္တရဇာတကေ ဗြာဟ္မဏဿ ဒွေ ပုတ္တေ ဒတွာ ပုနဒိဝသေ သက္ကဿ ဒေဝိံ ဒတွာ သက္ကေန ပသီဒိတွာ ဒိန္နေ အဋ္ဌ ဝရေ ဂဏှန္တော—

“ဣတော ဝိမုစ္စမာနာဟံ၊ သဂ္ဂဂါမီ ဝိသေသဂူ။
အနိဝတ္တိ တတော အဿံ၊ အဋ္ဌမေတံ ဝရံ ဝရေ”တိ[2]—

ဧဝံ တုသိတဘဝနေ မေ ပဋိသန္ဓိ ဟောတူတိ ဝရံ အဂ္ဂဟေသိ၊ တတော ပဋ္ဌာယ တုသိတဘဝနေ ဥပ္ပဇ္ဇိဿာမီတိ ဇာနာတိ၊ ဣဒံ မနုဿလောကေ သမ္ပဇညံ။ ဝေဿန္တရတ္တဘာဝတော ပန စုတော ပုန တုသိတဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ နိဗ္ဗတ္တောသ္မီတိ အညာသိ၊ ဣဒံ ဒေဝလောကေ သမ္ပဇညံ။

ကိံ ပန သေသဒေဝတာ န ဇာနန္တီတိ။ နော န ဇာနန္တိ၊ တာ ပန ဥယျာနဝိမာနကပ္ပရုက္ခေ ဩလောကေတွာ ဒေဝနာဋကေဟိ တူရိယသဒ္ဒေန ပဗောဓိတာ “မာရိသ အယံ ဒေဝလောကော တုမှေ ဣဓ နိဗ္ဗတ္တာ”တိ သာရိတာ ဇာနန္တိ။ ဗောဓိသတ္တော ပဋ္ဌမဇဝနဝါရေ န ဇာနာတိ၊ ဒုတိယဇဝနတော ပဋ္ဌာယ ဇာနာတိ။ ဣစ္စဿ အညေဟိ အသာဓာရဏဇာနနံ ဟောတိ။

၁-အစ္ဆရိယဗ္ဘုတဓမ္မာတိ (သီ)
၂-ခု ၆-၃၆၆-ပိဋ္ဌေ။

pavāhetvā ekato katvā supakkān’eva ākoṭetvā ākoṭetvā gaṇhāti, evameva ahampi pavāhetvā pavāhetvā punappunaṁ ovadissāmi anusāsissāmi. **Yo sāro so ṭhassatī**ti evaṁ vo mayā ovadiyamānānaṁ yo maggaphalasāro, so ṭhassati. Api ca lokiyaguṇāpi idha sārotveva adhippetā. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Mahāsuññatasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Acchariya-abbhutasuttavaṇṇanā

197. **Evaṁ me sutan**ti Acchariya-abbhutasuttaṁ. Tattha **yatra hi nāmā**ti acchariyatthe nipāto, yo nāma Tathāgatoti attho. **Chinnapapañce**ti ettha papañcā nāma taṇhā māno diṭṭhīti ime tayo kilesā. **Chinnavaṭume**ti ettha **vaṭuman**ti kusalākusalakammavaṭṭaṁ vuccati. **Pariyādinnavaṭṭe**ti tasseva vevacanaṁ. **Sabbadukkhavītivatte**ti sabbaṁ vipākavaṭṭasaṅkhātaṁ dukkhaṁ vītivatte. **Anussarissatī**ti[1] idaṁ yatrāti nipātavasena anāgatavacanaṁ, attho panettha atītavasena veditabbo. Bhagavā hi te Buddhe anussari, na idāni anussarissati. **Evaṁjaccā**ti Vipassī-ādayo khattiyajaccā, Kakusandhādayo brāmaṇajaccāti. **Evaṁgottā**ti vipassī-ādayo koṇḍaññagottā, kakusandhādayo kassapagottāti. **Evaṁsīlā**ti lokiyalokuttarasīlena evaṁsīlā. **Evaṁdhammā**ti ettha samādhipakkhā dhammā adhippetā. Lokiyalokuttarena samādhinā evaṁsamādhinoti attho. **Evaṁpaññā**ti lokiyalokuttarapaññāya evaṁpaññā. **Evaṁvihārī**ti ettha pana heṭṭhā samādhipakkhānaṁ dhammānaṁ gahitattā vihāro gahitova, puna kasmā gahitameva gaṇhātīti ce, na idaṁ gahitameva. Idaṁ hi nirodhasamāpattidīpanatthaṁ, tasmā evaṁnirodhasamāpattivihārīti ayamettha attho.

1. Jānissatīti (Sī)

အဋ္ဌာသီတိ ဧတ္ထ ကိဉ္စာပိ အညေပိ ဒေဝါ တတ္ထ ဌိတာ ဌိတမှာတိ ဇာနန္တိ၊ တေ ပန ဆသု ဒွါရေသု ဗလဝတာ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေန အဘိဘုယျမာနာ သတိံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ အတ္တနော ဘုတ္တပီတဘာဝမ္ပိ အဇာနန္တာ[1] အာဟာရူပစ္ဆေဒေန ကာလံ ကရောန္တိ။ ဗောဓိသတ္တဿ ကိံ တထာရူပံ အာရမ္မဏံ နတ္ထီတိ၊ နော နတ္ထိ။ သော ဟိ သေသဒေဝေ ဒသဟိ ဌာနေဟိ အဘိဂ္ဂဏှာတိ၊ အာရမ္မဏေန ပန အတ္တာနံ မဒ္ဒိတုံ န ဒေတိ၊ တံ အာရမ္မဏံ အဘိဘဝိတွာ[2] တိဋ္ဌတိ။ တေန ဝုတ္တံ “သတော သမ္ပဇာနော အာနန္ဒ ဗောဓိသတ္တော တုသိတေ ကာယေ အဋ္ဌာသီ”တိ။

၂၀၀။ **ယာဝတာယုက**န္တိ သေသတ္တဘာဝေသု ကိံ ယာဝတာယုကံ န တိဋ္ဌတီတိ။ အာမ န တိဋ္ဌတိ၊ အညဒါ ဟိ ဒီဃာယုကဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော တတ္ထ ပါရမိယော န သက္ကာ ပူရေတုန္တိ အက္ခီနိ နိမီလေတွာ အဓိမုတ္တိကာလံ-ကိရိယံ နာမ ကတွာ မနုဿလောကေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ အယံ ကာလံကိရိယာ အညေသံ န ဟောတိ။ တဒါ ပန အဒိန္နဒါနံ နာမ နတ္ထိ၊ အရက္ခိတသီလံ နာမ နတ္ထိ၊ သဗ္ဗပါရမီနံ ပူရိတတ္တာ ယာဝတာယုကံ အဋ္ဌာသိ။

သတော သမ္ပဇာနော တုသိတာ ကာယာ စဝိတွာ မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္က-**မတီ**တိ ဧဝံ တာဝ သဗ္ဗပါရမိယော ပူရေတွာ တဒါ ဗောဓိသတ္တော ယာဝ-တာယုကံ အဋ္ဌာသိ။ ဒေဝတာနံ ပန “မနုဿဂဏနာဝသေန ဣတော သတ္တဟိ ဒိဝသေဟိ စုတိ ဘဝိဿတီ”တိ ပဉ္စ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ—မာလာ မိလာယန္တိ၊ ဝတ္ထာနိ ကိလိဿန္တိ၊ ကစ္ဆေဟိ သေဒါ မုစ္စန္တိ၊ ကာယေ ဒုဗ္ဗဏ္ဏိယံ ဩက္ကမတိ၊ ဒေဝေါ ဒေဝါသနေ န သဏ္ဌာတိ[3]။

တတ္ထ **မာလာ**တိ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ပိဠန္ဓနမာလာ၊ တာ ကိရ သဋ္ဌိသတသဟဿာဓိကာ သတ္တပဏ္ဏာသ ဝဿကောဋိယော အမိလာယိတွာ တဒါ မိလာယန္တိ။ **ဝတ္ထေသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္တကံ ပန ကာလံ ဒေဝါနံ နေဝ သီတံ န ဥဏှံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ ကာလေ သရီရတော ဗိန္ဒုဗိန္ဒုဝသေန **သေဒါ** မုစ္စန္တိ။ ဧတ္တကဉ္စ ကာလံ တေသံ သရီရေ ခဏ္ဍိစ္စပါလိစ္စာဒိဝသေန **ဝိဝဏ္ဏတာ** န ပညာယတိ၊ ဒေဝဓီတာ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကာ ဝိယ, ဒေဝ-ပုတ္တာ ဝီသတိဝဿုဒ္ဒေသိကာ ဝိယ ခါယန္တိ။ မရဏကာလေ ပန နေသံ ကိလန္တရူပေါ အတ္တဘာဝေါ ဟောတိ။ ဧတ္တကဉ္စ နေသံ ကာလံ ဒေဝလောကေ

၁-န ဇာနန္တိ (က) ၂-အဓိဘဝိတွာ (က) ၃-နာဘိရမတိ (ခံ ၁-၂၄၇-ပိဋ္ဌေ)

Evaṁvimuttāti ettha vikkhambhanavimutti tadaṅgavimutti samucchedavimutti paṭippassaddhivimutti nissaraṇavimuttīti pañcavidhā vimuttiyo. Tattha aṭṭha samāpattiyo sayaṁ vikkhambhitehi nīvaraṇādīhi vimuttattā **vikkhambhanavimuttī**ti saṅkhaṁ gacchanti. Aniccānupassanādikā satta anupassanā sayaṁ tassa tassa paccanīkaṅgavasena paricattāhi niccasaññādīhi vimuttattā **tadaṅgavimuttī**ti saṅkhaṁ gacchanti. Cattāro ariyamaggā sayaṁ samucchinnehi kilesehi vimuttattā **samucchedavimuttī**ti saṅkhaṁ gacchanti. Cattāri sāmaññaphalāni maggānubhāvena kilesānaṁ paṭippassaddhante uppannattā **paṭippassaddhivimuttī**ti saṅkhaṁ gacchanti. Nibbānaṁ sabbakilesehi nissaṭattā apagatattā dūre ṭhitattā **nissaraṇavimuttī**ti saṅkhaṁ gataṁ. Iti imāsaṁ pañcannaṁ vimuttīnaṁ vasena evaṁvimuttāti evamettha attho veditabbo.

199. **Tasmātihā**ti yasmā tvaṁ "Tathāgatā acchariyā"ti vadasi, tasmā taṁ bhiyyoso mattāya paṭibhantu Tathāgatassa acchariyā abbhutadhammāti[1]. **Sato sampajāno**ti ettha dvesampajaññāni manussaloke devaloke ca. Tattha Vessantarajātake brāhmaṇassa dve putte datvā punadivase Sakkassa deviṁ datvā Sakkena pasīditvā dinne aṭṭha vare gaṇhanto—

"Ito vimuccamānāhaṁ, saggagāmī visesagū.
Anivattī tato assaṁ, aṭṭhametaṁ varaṁ vare"ti[2]—

Evaṁ Tusitabhavane me paṭisandhi hotūti varaṁ aggahesi, tato paṭṭhāya Tusitabhavane uppajjissāmīti jānāti, idaṁ manussaloke sampajaññaṁ. Vessantarattabhāvato pana cuto puna Tusitabhavane nibbattitvā nibbattosmīti aññāsi, idaṁ devaloke sampajaññaṁ.

Kiṁ pana sesadevatā na jānantīti. No na jānanti, tā pana uyyānavimānakapparukkhe oloketvā devanāṭakehi tūriyasaddena pabodhitā "mārisa ayaṁ devaloko tumhe idha nibbattā"ti sāritā jānanti. Bodhisatto paṭhamajavanavāre na jānāti, dutiyajavanato paṭṭhāya jānāti. Iccassa aññehi asādhāraṇajānanaṁ hoti.

---

1. Acchariyabbhutadhammāti (Sī)   2. Khu 6. 366 piṭṭhe.

ဥက္ကဏ္ဌိတာ နာမ နတ္ထိ၊ မရဏကာလေ ပန နိဿသန္တိ ဝိဇမ္ဘန္တိ၊ သကေ အာသနေ နာဘိရမန္တိ။

ဣမာနိ ပန[၁] ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ယထာ လောကေ မဟာပုညာနံ ရာဇရာဇ-မဟာမတ္တာဒီနံယေဝ ဥက္ကာပါတဘူမိစာလစန္ဒဂ္ဂါဟာဒီနိ နိမိတ္တာနိ ပညာယန္တိ၊ န သဗ္ဗေသံ၊ ဧဝမေဝ မဟေသက္ခာနံ ဒေဝတာနံယေဝ ပညာယန္တိ၊ န သဗ္ဗေသံ။ ယထာ စ မနုဿေသု ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ နက္ခတ္တပါဌကာဒယောဝ ဇာနန္တိ၊ န သဗ္ဗေ၊ ဧဝမေဝ တာနိပိ သဗ္ဗေ ဒေဝါ န ဇာနန္တိ၊ ပဏ္ဍိတာ ဧဝ ပန ဇာနန္တိ။ တတ္ထ ယေ စ မန္ဒေန ကုသလကမ္မေန နိဗ္ဗတ္တာ ဒေဝပုတ္တာ၊ တေ တေသု ဥပ္ပန္နေသု "ဣဒါနိ ကော ဇာနာတိ[၂]၊ ကုဟိံ နိဗ္ဗတ္တိဿာမာ"တိ ဘာယန္တိ။ ယေ မဟာ-ပုညာ၊ တေ "အမှေဟိ ဒိန္နံ ဒါနံ ရက္ခိတံ သီလံ ဘာဝိတံ ဘာဝနံ အာဂမ္မ ဥပရိဒေဝလောကေသု သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိဿာမာ"တိ န ဘာယန္တိ။ ဗောဓိ-သတ္တောပိ တာနိ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ဒိသွာ "ဣဒါနိ အနန္တရေ အတ္တဘာဝေ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿာမီ"တိ န ဘာယိ။ အထဿ တေသု နိမိတ္တေသု ပါတုဘူတေသု ဒသသဟဿစက္ကဝါဠဒေဝတာ သန္နိပတိတွာ "မာရိသ တုမှေဟိ ဒသ ပါရမိယော ပူရေန္တေဟိ န သက္ကသမ္ပတ္တိံ န မာရဗြဟ္မစက္ကဝတ္တိသမ္ပတ္တိံ ပတ္ထေန္တေဟိ ပူရိတာ၊ လောကနိတ္ထရဏတ္ထာယ ပန ဗုဒ္ဓတ္တံ ပတ္ထယမာနေဟိ ပူရိတာ၊ သော ဝေါ ဣဒါနိ ကာလော မာရိသ ဗုဒ္ဓတ္တာယ၊ သမယော မာရိသ ဗုဒ္ဓတ္တာယာ"တိ ယာစန္တိ။

အထ မဟာသတ္တော ဒေဝတာနံ ပဋိညံ အဒတွာဝ ကာလဒီပဒေသကုလ-ဇနေတ္တိအာယုပရိစ္ဆေဒဝသေန **ပဉ္စမဟာဝိလောကနံ** နာမ ဝိလောကေသိ။ တတ္ထ "ကာလော နု ခေါ, န ကာလော"တိ ပဌမံ ကာလံ ဝိလောကေသိ။ တတ္ထ ဝဿသတသဟဿတော ဥဒ္ဓံ ဝဍ္ဎိတအာယုကာလော ကာလော နာမ န ဟောတိ။ ကသ္မာ? တဒါ ဟိ သတ္တာနံ ဇာတိဇရာမရဏာနိ န ပညာယန္တိ၊ ဗုဒ္ဓါနဉ္စ ဓမ္မဒေသနာ နာမ တိလက္ခဏမုတ္တာ နတ္ထိ၊ တေသံ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ ကထေန္တာနံ "ကိံ နာမေတံ ကထေန္တီ"တိ နေဝ သောတုံ န သဒ္ဒါတုံ မညန္တိ၊ တတော အဘိသမယော န ဟောတိ၊ တသ္မိံ အသတိ အနိယျာနိကံ သာသနံ ဟောတိ။ တသ္မာ သော အကာလော။ ဝဿသတတော ဦနအာယုကာလောပိ ကာလော နာမ န ဟောတိ။ ကသ္မာ? တဒါ ဟိ သတ္တာ ဥဿန္နကိလေသာ ဟောန္တိ၊ ဥဿန္နကိလေသာနံ စ ဒိန္နောဝါဒေါ ဩဝါဒဋ္ဌာနေ န တိဋ္ဌတိ၊ ဥဒကေ ဒဏ္ဍရာဇိ ဝိယ ခိပ္ပံ ဝိဂစ္ဆတိ။ တသ္မာ သောပိ အကာလော။

၁-ဣမာနိ ပဉ္စ (သျာ)   ၂-ကိံ ဇာနာမ (က)

Aṭṭhāsīti ettha kiñcāpi aññepi devā tattha ṭhitā ṭhitamhāti jānanti, te pana chasu dvāresu balavatā iṭṭhārammaṇena abhibhuyyamānā satiṁ vissajjetvā attano bhuttapītabhāvampi ajānantā[1] āhārūpacchedena kālaṁ karonti. Bodhisattassa kiṁ tathārūpaṁ ārammaṇaṁ natthīti, no n'atthi. So hi sesadeve dasahi ṭhānehi adhiggaṇhāti, ārammaṇena pana attānaṁ madditum na deti, taṁ ārammaṇaṁ abhibhavitvā[2] tiṭṭhati. Tena vuttaṁ "sato sampajāno Ānanda bodhisatto Tusite kāye aṭṭhāsī"ti.

200. **Yāvatāyukan**ti sesattabhāvesu kiṁ yāvatāyukaṁ na tiṭṭhatīti. Āma na tiṭṭhati, aññadā hi dīghāyukadevaloke nibbatto tattha pāramiyo na sakkā pūretunti akkhīni nimīletvā adhimuttikālaṁkiriyaṁ nāma katvā manussaloke nibbattati. Ayaṁ kālaṁkiriyā aññesaṁ na hoti. Tadā pana adinnadānaṁ nāma n'atthi, arakkhitasīlaṁ nāma n'atthi, sabbapāramīnaṁ pūritattā yāvatāyukaṁ aṭṭhāsi.

Sato sampajāno Tusitā kāyā cavitvā mātukucchiṁ okkamatīti evaṁ tāva sabbapāramiyo pūretvā tadā bodhisatto yāvatāyukaṁ aṭṭhāsi. Devatānaṁ pana "manussagaṇanāvasena idāni sattahi divasehi cuti bhavissatī"ti pañca pubbanimittāni uppajjanti—mālā milāyanti, vatthāni kilissanti, kacchehi sedā muccanti, kāye dubbaṇṇiyaṁ okkamati, devo devāsane na saṇṭhāti[3].

Tattha **mālā**ti paṭisandhiggahaṇadivase piḷandhanamālā, tā kira saṭṭhisatasahassādhikā sattapaṇṇāsa vassakoṭiyo amilāyitvā tadā milāyanti. **Vatthesu**pi es'eva nayo. Ettakaṁ pana kālaṁ devānaṁ n'eva sītaṁ na uṇhaṁ hoti, tasmiṁ kāle sarīrato bindubinduvasena **sedā** muccanti. Ettakañca kālaṁ tesaṁ sarīre khaṇḍiccapāliccādivasena **vivaṇṇatā** na paññāyati, devadhītā soḷasavassuddesikā viya, devaputtā vīsativassuddesikā viya khāyanti. Maraṇakāle pana nesaṁ kilantarūpo attabhāvo hoti. Ettakañca nesaṁ kālaṁ devaloke

1. Na jānanti (Ka) 2. Adhibhavitvā (Ka) 3. Nābhiramati (Khu 1. 247 piṭṭhe)

သတသဟဿတော ပန ပဋ္ဌာယ ဟေဋ္ဌာ ဝဿသတတော ပဋ္ဌာယ ဥဒ္ဓံ အာယုကာလော ကာလော နာမ၊ တဒါ စ ဝဿသတကာလော ဟောတိ။ အထ မဟာသတ္တော “နိဗ္ဗတ္တိတဗ္ဗကာလော”တိ **ကာလံ** ပဿိ။

တတော **ဒီပံ** ဝိလောကေန္တော သပရိဝါရေ စတ္တာရော ဒီပေ ဩလောကေတွာ “တီသု ဒီပေသု ဗုဒ္ဓါ န နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ ဇမ္ဗုဒီပေယေဝ နိဗ္ဗတ္တန္တီ”တိ ဒီပံ ပဿိ။

တတော “ဇမ္ဗုဒီပေါ နာမ မဟာ၊ ဒသယောဇနသဟဿပရိမာဏော၊ ကတရသ္မိံ နု ခေါ ပဒေသေ ဗုဒ္ဓါ နိဗ္ဗတ္တန္တီ”တိ **ဒေသံ** ဝိလောကေန္တော မဇ္ဈိမဒေသံ[1] ပဿိ။ မဇ္ဈိမဒေသော နာမ ‘‘ပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယ ဂဇင်္ဂလံ[2] နာမ နိဂမော”တိအာဒိနာ နယေန ဝိနယေ[3] ဝုတ္တောဝ။ သော ပန အာယာမတော တီဏိ ယောဇနသတာနိ၊ ဝိတ္ထာရတော အဍ္ဎတိယာနိ၊ ပရိက္ခေပတော နဝယောဇနသတာနီတိ။ ဧတသ္မိံ ဟိ ပဒေသေ စတ္တာရိ အဋ္ဌ သောဠသ ဝါ အသင်္ချေယျာနိ, ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ ပါရမိယော ပူရေတွာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဒွေ အသင်္ချေယျာနိ, ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ ပါရမိယော ပူရေတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဧကံ အသင်္ချေယျံ, ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ ပါရမိယော ပူရေတွာ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာဒယော မဟာသာဝကာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ စတုန္နံ မဟာဒီပါနံ ဒွိသဟဿာနံ ပရိတ္တဒီပါနဉ္စ ဣဿရိယာဓိပစ္စကာရကစက္ကဝတ္တိရာဇာနော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ အညေ စ မဟေသက္ခာ ခတ္တိယဗြာဟ္မဏဂဟပတိမဟာသာလာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဣဒဉ္စေတ္ထ ကပိလဝတ္ထု နာမ နဂရံ၊ တတ္ထ မယာ နိဗ္ဗတ္တိတဗ္ဗန္တိ နိဋ္ဌမဂမာသိ။

တတော **ကုလံ** ဝိလောကေန္တော ‘‘ဗုဒ္ဓါ နာမ လောကသမ္မတေ ကုလေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ ဣဒါနိ စ ခတ္တိယကုလံ လောကသမ္မတံ၊ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တိဿာမိ၊ သုဒ္ဓောဒနော နာမ ရာဇာ မေ ပိတာ ဘဝိဿတီ”တိ ကုလံ ပဿိ။

တတော **မာတရံ** ဝိလောကေန္တော “ဗုဒ္ဓမာတာ နာမ လောလာ သုရာဓုတ္တာ န ဟောတိ၊ ကပ္ပသတသဟဿံ ပူရိတပါရမီ ဇာတိတော ပဋ္ဌာယ အခဏ္ဍပဉ္စသီလာ ဟောတိ၊ အယံ စ မဟာမာယာ နာမ ဒေဝီ ဧဒိသာ၊ အယံ မေ မာတာ ဘဝိဿတိ၊ ကိတ္တကံ ပနဿာ အာယူ”တိ အာဝဇ္ဇန္တော ‘‘ဒသန္နံ မာသာနံ ဥပရိ သတ္တ ဒိဝသာနီ”တိ ပဿိ။

၁-မဇ္ဈိမပဒေသံ (သီ) ၂-ကဇင်္ဂလံ (သီ) ၃-ဝိ ၃-၂၀၇-ပိဋ္ဌေ။

ukkaṇṭhitā nāma n'atthi, maraṇakāle pana nissasanti vijambhanti, sake āsane nābhiramanti.

Imāni pana[1] pubbanimittāni yathā loke mahāpuññānaṁ rājarājamahāmattādīnaṁ yeva ukkāpātabhūmicālacandaggāhādīni nimittāni paññāyanti, na sabbesaṁ, evameva mahesakkhānaṁ devatānaṁ yeva paññāyanti, na sabbesaṁ. Yathā ca manussesu pubbanimittāni nakkhattapāṭhakādayova jānanti, na sabbe, evameva tānipi sabbe devā na jānanti, paṇḍitā eva pana jānanti. Tattha ye ca mandena kusalakammena nibbattā devaputtā, te tesu uppannesu "idāni ko jānāti[2], kuhiṁ nibbattissāmā"ti bhāyanti. Ye mahāpuññā, te "amhehi dinnaṁ dānaṁ rakkhitaṁ sīlaṁ bhāvitaṁ bhāvanaṁ āgamma uparidevalokesu sampattiṁ anubhavissāmā"ti na bhāyanti. Bodhisattopi tāni pubbanimittāni disvā "idāni anantare attabhāve Buddho bhavissāmī"ti na bhāyi. Athassa tesu nimittesu pātubhūtesu dasasahassacakkavāḷadevatā sannipatitvā "mārisa tumhehi dasa pāramiyo pūrentehi na Sakkasampattiṁ na Mārabrahmacakkavattisampattiṁ patthentehi pūritā, lokanittharaṇatthāya pana Buddhattaṁ patthayamānehi pūritā, so vo idāni kālo mārisa Buddhattāya, samayo mārisa Buddhattāyā"ti yācanti.

Atha mahāsatto devatānaṁ paṭiññaṁ adatvāva kāladīpadesakulajanetti-āyuparicchedavasena **pañcamahāvilokanaṁ** nāma vilokesi. Tattha "kālo nu kho, na kālo"ti paṭhamaṁ kālaṁ vilokesi. Tattha vassasatasahassato uddhaṁ vaḍḍhita-āyukālo kālo nāma na hoti. Kasmā? Tadā hi sattānaṁ jātijarāmaraṇāni na paññāyanti, Buddhānañca dhammadesanā nāma tilakkhaṇamuttā n'atthi, tesaṁ aniccaṁ dukkhaṁ anattāti kathentānaṁ "kiṁ nāmetaṁ kathentī"ti n'eva sotuṁ na saddhātuṁ maññanti, tato abhisamayo na hoti, tasmiṁ asati aniyyānikaṁ sāsanaṁ hoti. Tasmā so akālo. Vassasatato ūna-āyukālopi kālo nāma na hoti. Kasmā? Tadā hi sattā ussannakilesā honti, ussannakilesānaṁ ca dinnovādo ovādaṭṭhāne na tiṭṭhati. Udake daṇḍarāji viya khippaṁ vigacchati. Tasmā sopi akālo.

1. Imāni pañca (Syā) 2. Kiṁ jānāma (Ka)

ဣတိ ဣမံ **ပဉ္စမဟာဝိလောကနံ** ဝိလောကေတွာ “ကာလော မေ မာရိသာ ဗုဒ္ဓဘာဝါယာ”တိ ဒေဝတာနံ သင်္ဂဟံ ကရောန္တော ပဋိညံ ဒတွာ “ဂစ္ဆထ တုမှေ”တိ တာ ဒေဝတာ ဥယျောဇေတွာ တုသိတဒေဝတာဟိ ပရိဝုတော တုသိတပုရေ နန္ဒနဝနံ ပါဝိသိ။ သဗ္ဗဒေဝလောကေသု ဟိ နန္ဒနဝနံ အတ္ထိယေဝ။ တတ္ထ နံ ဒေဝတာ “ဣတော စုတော သုဂတိံ ဂစ္ဆ၊ ဣတော စုတော သုဂတိံ ဂစ္ဆာ”တိ ပုဗ္ဗေကတကုသလကမ္မောကာသံ သာရယမာနာ ဝိစရန္တိ။ သော ဧဝံ ဒေဝတာဟိ ကုသလံ သာရယမာနာဟိ ပရိဝုတော တတ္ထ ဝိစရန္တောဝ စဝိ။

ဧဝံ စုတော စဝါမီတိ ပဇာနာတိ၊ စုတိစိတ္တံ န ဇာနာတိ။ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာပိ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ န ဇာနာတိ၊ ဣမသ္မိံ မေ ဌာနေ ပဋိသန္ဓိ ဂဟိတာတိ ဧဝံ ပန ဇာနာတိ။ ကေစိ ပန ထေရာ “အာဝဇ္ဇနပရိယာယော နာမ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဒုတိယ-တတိယစိတ္တဝါရေယေဝ ဇာနိဿတီ”တိ ဝဒန္တိ။ တိပိဋကမဟာသီဝတ္ထေရော ပနာဟ “မဟာသတ္တာနံ ပဋိသန္ဓိ န အညေသံ ပဋိသန္ဓိသဒိသာ၊ ကောဋိပ္ပတ္တံ တေသံ သတိသမ္ပဇညံ။ ယသ္မာ ပန တေနေဝ စိတ္တေန တံ စိတ္တံ ဉာတုံ န သက္ကာ၊ တသ္မာ စုတိစိတ္တံ န ဇာနာတိ။ စုတိက္ခဏေပိ စဝါမီတိ ပဇာနာတိ၊ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာပိ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ န ဇာနာတိ၊ အသုကသ္မိံ ဌာနေ ပဋိသန္ဓိ ဂဟိတာတိ ပဇာနာတိ၊ တသ္မိံ ကာလေ ဒသသဟဿီ ကမ္ပတီ”တိ။ ဧဝံ သတော သမ္ပဇာနော မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္ကမန္တော ပန ဧကူနဝီသတိယာ ပဋိသန္ဓိစိတ္တေသု မေတ္တာပုဗ္ဗဘာဂဿ သောမနဿသဟဂတဉာဏသမ္ပယုတ္တအသင်္ခါရိကကုသလ-စိတ္တဿ သဒိသမဟာဝိပါကစိတ္တေန ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ မဟာသီဝတ္ထေရော ပန “ဥပေက္ခာသဟဂတေနာ”တိ အာဟ။

ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှန္တော ပန အာသာဠှိပုဏ္ဏမာယံ ဥတ္တရာသဠှနက္ခတ္တေန အဂ္ဂဟေသိ။ တဒါ ကိရ မဟာမာယာ ပုရေ ပုဏ္ဏမာယ သတ္တမဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဝိဂတသုရာပါနံ မာလာဂန္ဓဝိဘူသနသမ္ပန္နံ နက္ခတ္တကီဠံ အနုဘဝမာနာ သတ္တမေ ဒိဝသေ ပါတော ဝုဋ္ဌာယ ဂန္ဓောဒကေန နှာယိတွာ သဗ္ဗာလင်္ကာရဝိဘူသိတာ ဝရဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာယ သိရိဂဗ္ဘံ ပဝိသိတွာ သိရိ-သယနေ နိပန္နာ နိဒ္ဒံ ဩက္ကမမာနာ ဣဒံ သုပိနံ အဒ္ဒသ—“စတ္တာရော ကိရ နံ မဟာရာဇာနော သယနေနေဝ သဒ္ဓိံ ဥက္ခိပိတွာ အနောတတ္တဒဟံ နေတွာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌံသု။ အထ နေသံ ဒေဝိယော အာဂန္တွာ မနုဿမလဟရဏတ္ထံ နှာပေတွာ ဒိဗ္ဗဝတ္ထံ နိဝါသေတွာ ဂန္ဓေဟိ ဝိလိမ္ပေတွာ ဒိဗ္ဗပုပ္ဖာနိ ပိဠန္ဓိတွာ တတော အဝိဒူရေ ရဇတပဗ္ဗတော၊ တဿ အန္တော ကနကဝိမာနံ အတ္ထိ၊ တသ္မိံ

Satasahassato pana paṭṭhāya heṭṭhā vassasatato paṭṭhāya uddhaṁ āyukālo kālo nāma, tadā ca vassasatakālo hoti. Atha mahāsatto "nibbattitabbakālo"ti **kālaṁ** passi.

Tato **dīpaṁ** vilokento saparivāre cattāro dīpe oloketvā "tīsu dīpesu Buddhā na nibbattanti, Jambudīpe yeva nibbattantī"ti dīpaṁ passi.

Tato "Jambudīpo nāma mahā, dasayojanasahassaparimāṇo, katarasmiṁ nu kho padese Buddhā nibbattantī"ti **desaṁ** vilokento Majjhimadesaṁ[1] passi. Majjhimadeso nāma "puratthimāya disāya Gajaṅgalaṁ[2] nāma nigamo"ti-ādinā nayena vinaye[3] vuttova. So pana āyāmato tīṇi yojanasatāni. Vitthārato aḍḍhatiyāni, parikkhepato navayojanasatānīti. Etasmiṁ hi padese cattāri aṭṭha soḷasa vā asaṅkhyeyyāni, kappasatasahassañca pāramiyo pūretvā Sammāsambuddhā uppajjanti. Dve asaṅkhyeyyāni, kappasatasahassañca pāramiyo pūretvā Paccekabuddhā uppajjanti, ekaṁ asaṅkhyeyyaṁ, kappasatasahassañca pāramiyo pūretvā Sāriputtamoggallānādayo mahāsāvakā uppajjanti, catunnaṁ mahādīpānaṁ dvisahassāni parittadīpānañca issariyādhipaccakārakacakkavattirājāno uppajjanti, aññe ca mahesakkhā khattiyabramaṇagahapatimahāsālā uppajjanti. Idañc'ettha Kapilavatthu nāma nagaraṁ, tattha mayā nibbattitabbanti niṭṭhamagamāsi.

Tato **kulaṁ** vilokento "Buddhā nāma lokasammate kule nibbattanti, idāni ca khattiyakulaṁ lokasammataṁ, tattha nibbattissāmi, Suddhodano nāma rājā me pitā bhavissatī"ti kulaṁ passi.

Tato **mātaraṁ** vilokento "Buddhamātā nāma lolā surādhuttā na hoti, kappasatasahassaṁ pūritapāramī jātito paṭṭhāya akhaṇḍapañcasīlā hoti, ayaṁ ca Mahāmāyā nāma devī edisā, ayaṁ me mātā bhavissati, kittakaṁ panassā āyū"ti āvajjanto "dasannaṁ māsānaṁ upari satta divasānī"ti passi.

1. Majjhimapadesaṁ (Sī) 2. Kajaṅgalaṁ (Sī) 3. Vi 3. 287 piṭṭhe.

ပါစိနတော သီသံ ကတွာ နိပဇ္ဇာပေသုံ။ အထ ဗောဓိသတ္တော သေတဝရဝါရဏော ဟုတွာ တတော အဝိဒူရေ ဧကော သုဝဏ္ဏပဗ္ဗတော၊ တတ္ထ စရိတွာ တတော ဩရုယှ ရဇတပဗ္ဗတံ အဘိရုဟိတွာ ဥတ္တရဒိသတော အာဂမ္မ ကနကဝိမာနံ ပဝိသိတွာ မာတရံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဒက္ခိဏပဿံ ဖာလေတွာ ကုစ္ဆိံ ပဝိဋ္ဌသဒိသော အဟောသိ။

အထ ပဗုဒ္ဓါ ဒေဝီ တံ သုပိနံ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ ပဘာတာယ ရတ္တိယာ စတုသဋ္ဌိမတ္တေ ဗြာဟ္မဏပါမောက္ခေ ပက္ကောသာပေတွာ ဟရိတူပလိတ္တာယ လာဇာဒီဟိ ကတမင်္ဂလသက္ကာရာယ ဘူမိယာ မဟာရဟာနိ အာသနာနိ ပညာပေတွာ တတ္ထ နိသိန္နာနံ ဗြာဟ္မဏာနံ သပ္ပိမဓုသက္ကရာဘိသင်္ခတဿ ဝရပါယာသဿ သုဝဏ္ဏရဇတပါတိယော ပူရေတွာ သုဝဏ္ဏရဇတပါတီဟေဝ ပဋိကုဇ္ဇိတွာ အဒါသိ၊ အညေဟိ စ အဟတဝတ္ထကပိလဂါဝီဒါနာဒီဟိ တေ သန္တပ္ပေသိ။ အထ နေသံ သဗ္ဗကာမသန္တပ္ပိတာနံ သုပိနံ အာရောစာပေတွာ "ကိံ ဘဝိဿတီ"တိ ပုစ္ဆိ။ ဗြာဟ္မဏာ အာဟံသု "မာ စိန္တယိ မဟာရာဇ၊ ဒေဝိယာ တေ ကုစ္ဆိမှိ ဂဗ္ဘော ပတိဋ္ဌိတော၊ သော စ ခေါ ပုရိသဂဗ္ဘော၊ န ဣတ္ထိဂဗ္ဘော၊ ပုတ္တော တေ ဘဝိဿတိ။ သော သစေ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိဿတိ၊ ရာဇာ ဘဝိဿတိ စက္ကဝတ္တီ။ သစေ အဂါရာ နိက္ခမ္မ ပဗ္ဗဇိဿတိ၊ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ လောကေ ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ"တိ။ ဧဝံ သတော သမ္ပဇာနော ဗောဓိသတ္တော တုသိတကာယာ စဝိတွာ မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္ကမတိ။

တတ္ထ **သတော သမ္ပဇာနော**တိ ဣမိနာ စတုတ္ထာယ ဂဗ္ဘာဝက္ကန္တိယာ ဩက္ကမတီတိ ဒဿေတိ။ စတဿော ဟိ ဂဗ္ဘာဝက္ကန္တိယော။

"စတဿော ဣမာ ဘန္တေ ဂဗ္ဘာဝက္ကန္တိယော၊ ဣဓ ဘန္တေ ဧကစ္စော အသမ္ပဇာနော မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္ကမတိ၊ အသမ္ပဇာနော မာတုကုစ္ဆိသ္မိံ ဌာတိ၊ အသမ္ပဇာနော မာတုကုစ္ဆိမှာ နိက္ခမတိ၊ အယံ ပဌမာ ဂဗ္ဘာဝက္ကန္တိ။

ပုန စပရံ ဘန္တေ ဣဓေကစ္စော သမ္ပဇာနော မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္ကမတိ၊ အသမ္ပဇာနော မာတုကုစ္ဆိသ္မိံ ဌာတိ၊ အသမ္ပဇာနော မာတုကုစ္ဆိမှာ နိက္ခမတိ၊ အယံ ဒုတိယာ ဂဗ္ဘာဝက္ကန္တိ။

ပုန စပရံ ဘန္တေ ဣဓေကစ္စော သမ္ပဇာနော မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္ကမတိ၊ သမ္ပဇာနော မာတုကုစ္ဆိသ္မိံ ဌာတိ၊ အသမ္ပဇာနော မာတုကုစ္ဆိမှာ နိက္ခမတိ၊ အယံ တတိယာ ဂဗ္ဘာဝက္ကန္တိ။

Iti imaṁ **pañcamahāvilokanaṁ** viloketvā “kālo me mārisā Buddhabhāvāyā”ti devatānaṁ saṅgahaṁ karonto paṭiññaṁ datvā “gacchatha tumhe”ti tā devatā uyyojetvā Tusitadevatāhi parivuto Tusitapure Nandanavanaṁ pāvisi. Sabbadevalokesu hi Nandanavanaṁ atthi yeva. Tattha naṁ devatā “ito cuto sugatiṁ gaccha, ito cuto sugatiṁ gacchā”ti pubbekatakusalakammokāsaṁ sārayamānā vicaranti. So evaṁ devatāhi kusalaṁ sārayamānāhi parivuto tattha vicarantova cavi.

Evaṁ cuto cavāmīti pajānāti, cuticittaṁ na jānāti. Paṭisandhiṁ gahetvāpi paṭisandhicittaṁ na jānāti, imasmiṁ me ṭhāne paṭisandhi gahitāti evaṁ pana jānāti. Keci pana therā “āvajjanapariyāyo nama laddhuṁ vaṭṭati, dutiyatatiyacittavāre yeva jānissatī”ti vadanti. Tipiṭakamahāsīvatthero panāha “mahāsattānaṁ paṭisandhi na aññesaṁ paṭisandhisadisā, koṭippattaṁ, tesaṁ satisampajaññaṁ. Yasmā pana ten’eva cittena taṁ cittaṁ ñātuṁ na sakkā, tasmā cuticittaṁ na jānāti. Cutikkhaṇepi cavāmīti pajānāti, paṭisandhiṁ gahetvāpi paṭisandhicittaṁ na jānāti, asukasmiṁ ṭhāne paṭisandhi gahitāti pajānāti, tasmiṁ kāle dasasahassī kampatī”ti. Evaṁ sato sampajāno mātukucchiṁ okkamanto pana ekūnavīsatiyā paṭisandhicittesu mettāpubbabhāgassa somanassasahagatañāṇasampayutta-asaṅkhārikakusalacittassa sadisamahāvipākacittena paṭisandhiṁ gaṇhi. Mahāsīvatthero pana “upekkhāsahagatenā”ti āha.

Paṭisandhiṁ gaṇhanto pana āsāḷhīpuṇṇamāyaṁ uttarāsaḷhanakkhattena aggahesi. Tadā kira Mahāmāyā pure puṇṇamāya sattamadivasato paṭṭhāya vigatasurāpānaṁ mālāgandhavibhūsanasampannaṁ nakkhattakīḷaṁ anubhavamānā sattame divase pāto vuṭṭhāya gandhodakena nhāyitvā sabbālaṅkāravibhūsitā varabhojanaṁ bhuñjitvā uposathaṅgāni adhiṭṭhāya sirīgabbhaṁ pavisitvā sirīsayena nipannā niddaṁ okkamamānā idaṁ supinaṁ addasa—“cattāro kira naṁ mahārājāno sayanen’eva saddhiṁ ukkhipitvā Anotattadahaṁ netvā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu. Atha nesaṁ deviyo āgantvā manussamalaharaṇatthaṁ nhāpetvā dibbavatthaṁ nivāsetvā gandhehi vilimpetvā dibbapupphāni piḷandhitvā tato avidūre rajatapabbato, tassa anto kanakavimānaṁ atthi, tasmiṁ

ပုန စပရံ ဘန္တေ ဣဓေကစ္စော သမ္ပဇာနော မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္ကမတိ၊ သမ္ပဇာနော မာတုကုစ္ဆိသ္မိံ ဌာတိ၊ သမ္ပဇာနော မာတုကုစ္ဆိမှာ နိက္ခမတိ၊ အယံ စတုတ္ထာ ဂဗ္ဘာဝက္ကန္တီ”တိ[1]။

တာသု ပဌမာ လောကိယမနုဿာနံ ဟောတိ၊ ဒုတိယာ အသီတိမဟာသာဝကာနံ၊ တတိယာ ဒွိန္နံ အဂ္ဂသာဝကာနံ ပစ္စေကဗောဓိသတ္တာနဉ္စ။ တေ ကိရ ကမ္မဇဝါတေဟိ ဥဒ္ဓံပါဒါ အဓောသိရာ အနေကသတပေါရိသေ ပပါတေ ဝိယ ယောနိမုခေ တာဠစ္ဆိဂ္ဂလေန ဟတ္ထီ ဝိယ အတိဝိယ သမ္ဗာဓေန ယောနိမုခေန နိက္ခမမာနာ အနန္တံ ဒုက္ခံ ပါပုဏန္တိ။ တေန နေသံ “မယံ နိက္ခမာမာ”တိ သမ္ပဇာနတာ န ဟောတိ။ စတုတ္ထာ သဗ္ဗညုဗောဓိသတ္တာနံ။ တေ ဟိ မာတုကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှန္တာပိ ဇာနန္တိ၊ တတ္ထ ဝသန္တာပိ ဇာနန္တိ။ နိက္ခမနကာလေပိ နေသံ ကမ္မဇဝါတာ ဥဒ္ဓံပါဒေ အဓောသိရေ ကတွာ ခိပိတုံ န သက္ကောန္တိ၊ ဒွေ ဟတ္ထေ ပသာရေတွာ အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတွာ ဌိတကာဝ နိက္ခမန္တိ။

၂၀၁။ **မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္ကမတီ**တိ ဧတ္ထ မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္ကန္တော ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဩက္ကန္တေ ဟိ တသ္မိံ ဧဝံ ဟောတိ၊ န ဩက္ကမမာနေ။ **အပ္ပမာဏော**တိ ဝုဍ္ဎပ္ပမာဏော၊ ဝိပုလောတိ အတ္ထော။ **ဥဠာရော**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ဒေဝါနုဘာဝ**န္တိ ဧတ္ထ ဒေဝါနံ အယမာနုဘာဝေါ—နိဝတ္ထဝတ္ထဿ ပဘာ ဒွါဒသ ယောဇနာနိ ဖရတိ၊ တထာ သရီရဿ၊ တထာ အလင်္ကာရဿ၊ တထာ ဝိမာနဿ၊ တံ အတိက္ကမိတွာတိ အတ္ထော။

လောကန္တရိကာတိ တိဏ္ဏံ တိဏ္ဏံ စက္ကဝါဠာနံ အန္တရာ ဧကေကော လောကန္တရိကော[2] ဟောတိ တိဏ္ဏံ သကဋစက္ကာနံ ပတ္တာနံ ဝါ အညမညံ အာဟစ္စ ဌပိတာနံ မဇ္ဈေ ဩကာသော ဝိယ။ သော ပန လောကန္တရိကနိရယော ပရိမာဏတော အဋ္ဌယောဇနသဟဿော ဟောတိ။ **အဃာ**တိ နိစ္စဝိဝဋာ။ **အသံဝုတာ**တိ ဟေဋ္ဌာပိ အပ္ပတိဋ္ဌာ။ **အန္ဓကာရာ**တိ တမဘူတာ။ **အန္ဓကာရ-တိမိသာ**တိ စက္ခုဝိညာဏုပ္ပတ္တိနိဝါရဏတော အန္ဓဘာဝကရဏတိမိသေန သမန္နာဂတာ။ တတ္ထ ကိရ စက္ခုဝိညာဏံ န ဇာယတိ။ **ဧဝံမဟိဒ္ဓိကာ**တိ စန္ဒိမသူရိယာ ကိရ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ တီသု ဒီပေသု ပညာယန္တိ၊ ဧဝံမဟိဒ္ဓိကာ။ ဧကေကာယ ဒိသာယ နဝနဝယောဇနသတသဟဿာနိ အန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ အာလောကံ ဒဿေန္တိ၊ ဧဝံ မဟာနုဘာဝါ။ **အာဘာယ နာနုဘောန္တီ**တိ

၁-ဒီ-၃-၇၅-ပိဋ္ဌေ။

၂-ကော လောကန္တရိကာ (သီ)

pācīnato sīsaṁ katvā nipajjāpesuṁ. Atha bodhisatto setavaravāraṇo hutvā tato avidūre eko suvaṇṇapabbato, tattha caritvā tato oruyha rajatapabbataṁ abhiruhitvā uttaradisato āgamma kanakavimānaṁ pavisitvā mātaraṁ padakkhiṇaṁ katvā dakkhiṇapassaṁ phāletvā kucchiṁ paviṭṭhasadiso ahosi.

Atha pabuddhā devī taṁ supinaṁ rañño ārocesi. Rājā pabhātāya rattiyā catusaṭṭhimatte brāmaṇapāmokkhe pakkosāpetvā haritūpalittāya lājādīhi katamaṅgalasakkārāya bhūmiyā mahārahāni āsanāni paññāpetvā tattha nisinnānaṁ brāmaṇānaṁ sappimadhusakkarābhisaṅkhārassa varapāyāsassa suvaṇṇarajatapātiyo pūretvā suvaṇṇarajatapātīheva paṭikujjitvā adāsi, aññehi ca ahatavatthakapilagāvīdānādīhi te santappesi. Atha nesaṁ sabbakāmasantappitānaṁ supinaṁ ārocāpetvā “kiṁ bhavissatī”ti pucchi. Brāhmaṇā āhaṁsu “mā cintayi mahārāja, deviyā te kucchimhi gabbho patiṭṭhito, so ca kho purisagabbho, na itthigabbho, putto te bhavissati. So sace agāraṁ ajjhāvasissati, rājā bhavissati cakkavattī. Sace agārā nikkhamma pabbajissati, Buddho bhavissati loke vivaṭṭacchado”ti. Evaṁ sato sampajāno bodhisatto Tusitakāyā cavitvā mātukucchiṁ okkamati.

Tattha **sato sampajāno**ti iminā catutthāya gabbhāvakkantiyā okkamatīti dasseti. Catasso hi gabbhāvakkantiyo.

“Catasso imā bhante gabbhāvakkantiyo, idha bhante ekacco asampajāno mātukucchiṁ okkamati, asampajāno mātukucchismiṁ ṭhāti, asampajāno mātukucchimhā nikkhamati, ayaṁ paṭhamā gabbhāvakkanti.

Puna caparaṁ bhante idhekacco sampajāno mātukucchiṁ okkamati, asampajāno mātukucchismiṁ ṭhāti, asampajāno mātukucchimhā nikkhamati, ayaṁ dutiyā gabbhāvakkanti.

Puna caparaṁ bhante idhekacco sampajāno mātukucchiṁ okkamati, sampajāno mātukucchismiṁ ṭhāti, asampajāno mātukucchimhā nikkhamati, ayaṁ tatiyā gabbhāvakkanti.

အတ္တနော ပဘာယ နပ္ပဟောန္တိ။ တေ ကိရ စက္ကဝါဠပဗ္ဗတဿ ဝေမဇ္ဈေန စရန္တိ၊ စက္ကဝါဠပဗ္ဗတဉ္စ အတိက္ကမ္မ လောကန္တရိကနိရယော၊ တသ္မာ တေ တတ္ထ အာဘာယ နပ္ပဟောန္တိ။

ယေပိ တတ္ထ သတ္တာတိ ယေပိ တသ္မိံ လောကန္တရမဟာနိရယေ သတ္တာ ဥပပန္နာ။ ကိံ ပန ကမ္မံ ကတွာ တေ တတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ။ ဘာရိယံ ဒါရုဏံ မာတာပိတူနံ ဓမ္မိကသမဏဗြာဟ္မဏာနဉ္စ ဥပရိ အပရာဓံ အညဉ္စ ဒိဝသေ ဒိဝသေ[1] ပါဏဝဓာဒိသာဟသိကကမ္မံ[2] ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ အဘယစောရနာဂစောရာဒယော ဝိယ။ တေသံ အတ္တဘာဝေါ တိဂါဝုတိကော ဟောတိ၊ ဝဂ္ဂုလီနံ ဝိယ ဒီဃနခါ ဟောန္တိ၊ တေ ရုက္ခေ ဝဂ္ဂုလိယော ဝိယ နခေဟိ စက္ကဝါဠပါဒေ လဂ္ဂန္တိ။ ယဒါ ပန သံသပ္ပန္တာ အညမညဿ ဟတ္ထပါသံ ဂတာ ဟောန္တိ၊ အထ “ဘက္ခော နော လဒ္ဓေါ”တိ မညမာနာ တတ္ထ ဝါဝဋာ ဝိပရိဝတ္တိတွာ လောကသန္ဓာရကဥဒကေ ပတန္တိ။ ဝါတေ ပဟရန္တေ မဓုကဖလာနိ ဝိယ ဆိဇ္ဇိတွာ ဥဒကေ ပတန္တိ။ ပတိတမတ္တာ စ အစ္စန္တခါရေ ဥဒကေ ပိဋ္ဌပိဏ္ဍိ ဝိယ ဝိလီယန္တိ။

အညေပိ ကိရ ဘော သန္တိ သတ္တာတိ “ယထာ မယံ မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝါမ၊ ဧဝံ အညေပိ ကိရ သတ္တာ ဣဒံ ဒုက္ခံ အနုဘဝန္တာ ဣဓူပပန္နာ”တိ တံ ဒိဝသံ ပဿန္တိ။ အယံ ပန ဩဘာသော ဧကယာဂုပါနမတ္တမ္ပိ န တိဋ္ဌတိ၊ ယာဝတာ နိဒ္ဒါယိတွာ ပဗုဒ္ဓေါ အာရမ္မဏံ ဝိဘာဝေတိ၊ တတ္တကံ ကာလံ ဟောတိ။ ဒီဃဘာဏကာ ပန “အစ္ဆရာသင်္ဃာတမတ္တမေဝ[3] ဝိဇ္ဇုဩဘာသော ဝိယ နိစ္ဆရိတွာ ကိံ ဣဒန္တိ ဘဏန္တာနံယေဝ အန္တရဓာယတီ”တိ ဝဒန္တိ။ **သင်္ကမ္ပတီ**တိ သမန္တတော ကမ္ပတိ။ ဣတရဒွယံ ပုရိမဿေဝ ဝေဝစနံ။ ပုန **အပ္ပမာဏော စာ**တိအာဒိ နိဂမနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

၂၀၂။ **စတ္တာရော[4] ဒေဝပုတ္တာ စတုဒ္ဒိသံ အာရက္ခာယ ဥပဂစ္ဆန္တီ**တိ ဧတ္ထ **စတ္တာရော**တိ စတုန္နံ မဟာရာဇူနံ ဝသေန ဝုတ္တံ၊ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠေ ပန စတ္တာရော စတ္တာရော ကတွာ စတ္တာလီသသဟဿာ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ဣမသ္မိံ စက္ကဝါဠေ မဟာရာဇာနော ခဂ္ဂဟတ္ထာ အာဂန္တွာ ဗောဓိသတ္တဿ အာရက္ခဏတ္ထာယ ဥပဂန္တွာ သိရိဂဗ္ဘံ ပဝိသိတွာ၊ ဣတရေ ဂဗ္ဘဒွါရတော ပဋ္ဌာယ

၁-အညေ စ တာဒိသေ (က)
၂-....ကမ္မေ (က)
၃-အစ္ဆရာသင်္ဃာတသမယေ (က)
၄-စတ္တာရော နံ (သီ၊ သျာ)

Puna caparaṁ bhante idhekacco sampajāno mātukucchiṁ okkamati, sampajāno mātukucchismiṁ ṭhāti, sampajāno mātukucchimhā nikkhamati, ayaṁ catutthā gabbhāvakkantī"ti[1].

Etāsu paṭhamā lokiyamanussānaṁ hoti, dutiyā asītimahāsāvakānaṁ, tatiyā dvinnaṁ aggasāvakānaṁ paccekabodhisattānañca. Te kira kammajavātehi uddhaṁpādā adhosirā anekasataporise papāte viya yonimukhe tāḷacchiggalena hatthī viya ativiya sambādhena yonimukhena nikkhamamānā anantaṁ dukkhaṁ pāpuṇanti. Tena nesaṁ "mayaṁ nikkhamāmā"ti sampajānatā na hoti. Catutthā sabbaññubodhisattānaṁ. Te hi mātukucchismiṁ paṭisandhiṁ gaṇhantāpi jānanti, tattha vasantāpi jānanti. Nikkhamanakālepi nesaṁ kammajavātā uddhaṁpāde adhosire katvā khipituṁ na sakkonti, dve hatthe pasāretvā akkhīni ummīletvā ṭhitakāva nikkhamanti.

201. **Mātukucchiṁ okkamatī**ti ettha mātukucchiṁ okkanto hotīti attho. Okkante hi tasmiṁ evaṁ hoti, na okkamamāne. **Appamāṇo**ti vuddhappamāṇo, vipuloti attho. **Uḷāro**ti tasseva vevacanaṁ. **Devānubhāvan**ti ettha devānaṁ ayamānubhāvo—nivatthavatthassa pabhā dvādasa yojanāni pharati, tathā sarīrassa, tathā alaṅkārassa, tathā vimānassa, taṁ atikkamitvāti attho.

Lokantarikāti tiṇṇaṁ tiṇṇaṁ cakkavāḷānaṁ antarā ekeko lokantariko[2] hoti tiṇṇaṁ sakaṭacakkānaṁ pattānaṁ vā aññamaññaṁ āhacca ṭhapitānaṁ majjhe okāso viya. So pana Lokantarikanirayo parimāṇato aṭṭhayojanasahasso hoti. **Aghā**ti niccavivaṭā. **Asaṁvutā**ti heṭṭhāpi appatiṭṭhā. **Andhakārā**ti tamabhūtā. **Andhakāratimisā**ti cakkhuviññāṇuppattinivāraṇato andhabhāvakaraṇatimisena samannāgatā. Tattha kira cakkhuviññāṇaṁ na jāyati. **Evaṁmahiddhikā**ti candimasūriyā kira ekappahāren'eva tīsu dīpesu paññāyanti, evaṁmahiddhikā. Ekekāya disāya navanavayojanasatasahassāni andhakāraṁ vidhamitvā ālokaṁ dassenti, evaṁ mahānubhāvā. **Ābhāya nānubhontī**ti

1. Dī 3. 85 piṭṭhe.
2. Ekā lokantarikā (Sī)

အဝရုဒ္ဓပံသုပိသာစကာဒိယက္ခဂဏော ပဋိက္ကမာပေတွာ ယာဝ စက္ကဝါဠာ အာရက္ခံ ဂဏှိံသု။

ကိမတ္ထံ ပနာယံ ရက္ခာ အာဂတာ၊ နနု ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ကလလကာလတော ပဋ္ဌာယ သစေပိ ကောဋိသတသဟဿာ မာရာ ကောဋိသတသဟဿံ သိနေရုံ ဥက္ခိပိတွာ ဗောဓိသတ္တဿ ဝါ ဗောဓိသတ္တမာတုယာ ဝါ အန္တရာယ-ကရဏတ္ထံ အာဂစ္ဆေယျုံ၊ သဗ္ဗေ အန္တရာဝ အန္တရဓာယေယျုံ[1]။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ဘဂဝတာ ရုဟိရုပ္ပါဒဝတ္ထုသ္မိံ "အဋ္ဌာနမေတံ ဘိက္ခဝေ အနဝကာသော၊ ယံ ပရူပက္ကမေန တထာဂတံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျ။ အနုပက္ကမေန ဘိက္ခဝေ တထာဂတာ ပရိနိဗ္ဗာယန္တိ။ ဂစ္ဆထ တုမှေ ဘိက္ခဝေ ယထာဝိဟာရံ၊ အရက္ခိယာ ဘိက္ခဝေ တထာဂတာ"တိ[2]။ ဧဝမေတံ၊ န[3] ပရူပက္ကမေန တေသံ ဇီဝိတန္တရာယော အတ္ထိ။ သန္တိ ခေါ ပန အမနုဿာ ဝိရူပါ ဒုဒ္ဒသိကာ, ဘေရဝရုတာ[4] ပက္ခိနော၊ ယေသံ ရူပံ ဒိသွာ သဒ္ဒံ ဝါ သုတွာ ဗောဓိသတ္တမာတု ဘယံ ဝါ သန္တာသော ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ တေသံ နိဝါရဏတ္ထာယ ရက္ခံ အဂ္ဂဟေသုံ။ အပိစ ခေါ ဗောဓိ-သတ္တဿ ပုညတေဇေန သဉ္ဇာတဂါရဝါ အတ္တနော ဂါရဝစောဒိတာပိ တေ ဧဝမကံသု။

ကိံ ပန တေ အန္တောဂဗ္ဘံ ပဝိသိတွာ ဌိတာ စတ္တာရော မဟာရာဇာနော ဗောဓိသတ္တမာတုယာ အတ္တာနံ ဒဿေန္တိ န ဒဿေန္တီတိ။ နဟာနမဏ္ဍန-ဘောဇနာဒိသရီရကိစ္စကာလေ န ဒဿေန္တိ၊ သိရိဂဗ္ဘံ ပဝိသိတွာ ဝရသယနေ နိပန္နကာလေ ပန ဒဿေန္တိ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ အမနုဿဒဿနံ နာမ မနုဿာနံ သပ္ပဋိဘယံ ဟောတိ၊ ဗောဓိသတ္တမာတာ ပန အတ္တနော စေဝ ပုတ္တဿ စ ပုညာနုဘာဝေန တေ ဒိသွာ န ဘာယတိ၊ ပကတိအန္တေပုရပါလကေသု ဝိယ အဿာ တေသု စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

၂၀၂။ **ပကတိယာ သီလဝတီ**တိ သဘာဝေနေဝ သီလသမ္ပန္နာ။ အနုပ္ပန္နေ ကိရ ဗုဒ္ဓေ မနုဿာ တာပသပရိဗ္ဗာဇကာနံ သန္တိကေ ဝန္ဒိတွာ ဥက္ကုဋိကံ နိသီဒိတွာ သီလံ ဂဏှန္တိ၊ ဗောဓိသတ္တမာတာပိ ကာလဒေဝိလဿ ဣသိနော သန္တိကေ ဂဏှာတိ။ ဗောဓိသတ္တေ ပန ကုစ္ဆိဂတေ အညဿ ပါဒမူလေ နိသီဒိတုံ နာမ န သက္ကာ၊ သမာသနေ နိသီဒိတွာ ဂဟိတသီလမ္ပိ အဝညာကာရဏမတ္တံ[5] ဟောတိ။ တသ္မာ သယမေဝ သီလံ အဂ္ဂဟေသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁-အန္တရဓာပေယျုံ (သီ၊ က)
၂-ဝိ ၄-၃၅၅-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဧဝမေတေ (က)
၄-ဘေရဝရူပါ (က)
၅-အာဝဇ္ဇနကာရဏမတ္တံ (က)

attano pabhāya nappahonti. Te kira cakkavāḷapabbatassa vemajjhena caranti, cakkavāḷapabbatañca atikkamma Lokantarikanirayo, tasmā te tattha ābhāya nappahonti.

Yepi tattha sattāti yepi tasmiṁ Lokantaramahāniraye sattā upapannā. Kiṁ pana kammaṁ katvā te tattha uppajjantīti. Bhāriyaṁ dāruṇaṁ mātāpitūnaṁ dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṁ ca upari aparādhaṁ aññañca divase divase[1] pāṇavadhādisāhasikakammaṁ[2] katvā uppajjanti Tambapaṇṇidīpe Abhayacoranāgacorādayo viya. Tesaṁ attabhāvoti gāvutiko hoti, vaggulīnaṁ viya dīghanakhā honti, te rukkhe vagguliyo viya nakhehi cakkavāḷapāde lagganti. Yadā pana saṁsappantā aññamaññassa hatthapāsaṁ gatā honti, atha "bhakkho no laddho"ti maññamānā tattha vāvaṭā viparivattitvā lokasandhāraka-udake patanti. Vāte paharante madhukaphalāni viya chijjitvā udake patanti. Patitamattā ca accantakhāre udake piṭṭhapiṇḍi viya vilīyanti.

Aññepi kira bho santi sattāti "yathā mayaṁ mahādukkhaṁ anubhavāma, evaṁ aññepi kira sattā idaṁ dukkhaṁ anubhavantā idhūpapannā"ti taṁ divasaṁ passanti. Ayaṁ pana obhāso ekayāgupānamattampi na tiṭṭhati, yāvatā niddāyitvā pabuddho ārammaṇaṁ vibhāveti, tattakaṁ kālaṁ hoti. Dīghabhāṇakā pana "accharāsaṅghāṭamattameva[3] vijjubhāso viya niccharitvā kiṁ idanti bhaṇantānaṁ yeva antaradhāyatī"ti vadanti. **Saṅkampatī**ti samantato kampati. Itaradvayaṁ purimasseva vevacanaṁ. Puna **appamāṇo cā**ti-ādi nigamanatthaṁ vuttaṁ.

202. **Cattāro[4] devaputtā catuddisaṁ ārakkhāya upagacchantī**ti ettha **cattāro**ti catunnaṁ mahārājūnaṁ vasena vuttaṁ, dasasahassacakkavāḷe pana cattāro cattāro katvā cattālīsadasasahassā honti. Tattha imasmiṁ cakkavāḷe mahārājāno khaggahatthā āgantvā bohdhisattassa ārakkhaṇatthāya upagantvā sirīgabbhaṁ paviṭṭhā itare gabbhadvārato paṭṭhāya

1. Aññe ca tādise (Ka)
2. ...kamme (Ka)
3. Accharāsaṅghāṭasamaye (Ka)
4. Cattāro naṁ (Sī, Syā)

ပုရိသေသူတိ ဗောဓိသတ္တဿ ပိတရံ အာဒိံ ကတွာ ကေသုစိ မနုဿေသု ပုရိသာဓိပ္ပါယစိတ္တံ နုပ္ပဇ္ဇတိ။ တဉ္စ ခေါ ဗောဓိသတ္တေ ဂါရဝေန၊ န ပဟီနကိလေသတာယ။ ဗောဓိသတ္တမာတု ရူပံ ပန သုကုသလာပိ သိပ္ပိကာ ပေါတ္ထကမ္မာဒီသုပိ ကာတုံ န သက္ကောန္တိ၊ တံ ဒိသွာ ပုရိသဿ ရာဂေါ နုပ္ပဇ္ဇတီတိ န သက္ကာ ဝတ္တုံ။ သစေ ပန တံ ရတ္တစိတ္တော ဥပသင်္ကမိတုကာမော ဟောတိ၊ ပါဒါ န ဝဟန္တိ၊ ဒိဗ္ဗသင်္ခလိကာ ဝိယ ဗဇ္ဈန္တိ။ တသ္မာ "အနတိက္ကမနီယာ"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

ပဉ္စန္နံ ကာမဂုဏာနန္တိ ပုဗ္ဗေ "ကာမဂုဏူပသံဟိတ"န္တိ ပုရိသာဓိပ္ပါယဝသေန ဝတ္ထုပဋိက္ခေပေါ ကထိတော၊ ဣဓ အာရမ္မဏပ္ပဋိလာဘော ဒဿိတော။ တဒါ ကိရ "ဒေဝိယာ ဧဝရူပေါ ပုတ္တော ကုစ္ဆိသ္မိံ ဥပ္ပန္နော"တိ သုတွာ သမန္တတော ရာဇာနော မဟဂ္ဃအာဘရဏတူရိယာဒိဝသေန ပဉ္စဒွါရာရမ္မဏဝတ္ထုဘူတံ ပဏ္ဏာကာရံ ပေသေန္တိ၊ ဗောဓိသတ္တဿ စ ဗောဓိသတ္တမာတုယာ စ ကတကမ္မဿ ဥဿန္နတ္တာ လာဘသက္ကာရဿ ပမာဏပရိစ္ဆေဒေါ နာမ နတ္ထိ။

၂၀၄။ **အကိလန္တကာယာ**တိ ယထာ အညာ ဣတ္ထိယော ဂဗ္ဘဘာရေန ကိလမန္တိ၊ ဟတ္ထပါဒါ ဥဒ္ဓုမာတကာဒီနိ ပါပုဏန္တိ၊ န ဧဝံ တဿာ ကောစိ ကိလမထော အဟောသိ။ **တိရောကုစ္ဆိဂတ**န္တိ အန္တောကုစ္ဆိဂတံ။ ကလလာဒိကာလံ အတိက္ကမိတွာ သဉ္ဇာတအင်္ဂပစ္စင်္ဂံ အဟီနိန္ဒြိယဘာဝံ ဥပဂတံယေဝ ပဿတိ။ ကိမတ္ထံ ပဿတိ? သုခဝါသတ္ထံ။ ယထေဝ ဟိ မာတာ ပုတ္တေန သဒ္ဓိံ နိသိန္နာ ဝါ နိပန္နာ ဝါ "ဟတ္ထံ ဝါ ပါဒံ ဝါ ဩလမ္ဗန္တံ ဥက္ခိပိတွာ သဏ္ဌပေဿာမီ"တိ သုခဝါသတ္ထံ ပုတ္တံ ဩလောကေတိ၊ ဧဝံ ဗောဓိသတ္တမာတာပိ ယံ တံ မာတု ဥဋ္ဌာနဂမနပရိဝတ္တနနိသဇ္ဇာဒီသု ဥဏှသီတလောဏိကတိတ္တကကဋုကာဟာရအဇ္ဈောဟရဏကာလေသု စ ဂဗ္ဘဿ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အတ္ထိ နု ခေါ မေ တံ ပုတ္တဿာတိ သုခဝါသတ္ထံ ဗောဓိသတ္တံ ဩလောကယမာနာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ နိသိန္နံ ဗောဓိသတ္တံ ပဿတိ။ ယထာ ဟိ အညေ အန္တောကုစ္ဆိဂတာ ပက္ကာသယံ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ အာမာသယံ ဥက္ခိပိတွာ ဥဒရပဋလံ ပိဋ္ဌိတော ကတွာ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကံ နိဿာယ ဥက္ကုဋိကာ ဒွီသု မုဋ္ဌီသု ဟနုကံ ဌပေတွာ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ရုက္ခသုသိရေ မက္ကဋာ ဝိယ နိသီဒန္တိ၊ န ဧဝံ ဗောဓိသတ္တော။ ဗောဓိသတ္တော ပန ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကံ ပိဋ္ဌိတော ကတွာ ဓမ္မာသနေ ဓမ္မကထိကော ဝိယ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ ပုရတ္ထာဘိမုခေါ နိသီဒတိ။ ပုဗ္ဗေ ကတကမ္မံ ပနဿ ဝတ္ထုံ သောဓေတိ၊ သုဒ္ဓေ ဝတ္ထုမှိ သုခုမစ္ဆဝိလက္ခဏံ

avaruddhapaṁsupisācakādiyakkhagaṇe paṭikkamāpetvā yāva cakkavāḷā ārakkhaṁ gaṇhiṁsu.

Kimatthaṁ panāyaṁ rakkhā āgatā, nanu paṭisandhikkhaṇe kalalakālato paṭṭhāya sacepi koṭisatasahassā mārā koṭisatasahassaṁ Sineruṁ ukkhipitvā bodhisattassa vā bodhisattamātuyā vā antarāyakaraṇatthaṁ āgaccheyyuṁ, sabbe antarāva antaradhāyeyyuṁ[1]. Vuttampi cetaṁ Bhagavatā ruhiruppādavatthusmiṁ "aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ parūpakkamena Tathāgataṁ jīvitā voropeyya. Anupakkamena bhikkhave Tathāgatā parinibbāyanti. Gacchatha tumhe bhikkhave yathāvihāraṁ, arakkhiyā bhikkhave Tathāgatā"ti[2]. Evametaṁ, na[3] parūpakkamena tesaṁ jīvitantarāyo atthi. Santi kho pana amanussā virūpā duddasikā, bheravarutā[4] pakkhino, yesaṁ rūpaṁ disvā saddaṁ vā sutvā bodhisattamātu bhayaṁ vā santāso vā uppajjeyya, tesaṁ nivāraṇatthāya rakkhaṁ aggahesuṁ. Api ca kho bodhisattassa puññatejena sañjātagāravā attano gāravacoditāpi te evamakaṁsu.

Kiṁ pana te antogabbhaṁ pavisitvā ṭhitā cattāro mahārājāno bodhisattamātuyā attānaṁ dassenti na dassentīti. Nahānamaṇḍanabhojanādisarīrakiccakāle na dassenti, sirīgabbhaṁ pavisitvā varasayane nipannakāle pana dassenti. Tattha kiñcāpi amanussadassanaṁ nāma manussānaṁ sappaṭibhayaṁ hoti, bodhisattamātā pana attano ceva puttassa ca puññānubhāvena te disvā na bhāyati, pakati-antepurapālakesu viya assā tesu cittaṁ uppajjati.

203. **Pakatiyā sīlavatī**ti sabhāven'eva sīlasampannā. Anuppanne kira Buddhe manussā tāpasaparibbājakānaṁ santike vanditvā ukkuṭikaṁ nisīditvā sīlaṁ gaṇhanti, bodhisattamātāpi Kāladevilassa isino santike gaṇhāti. Bodhisatte pana kucchigate aññassa pādamūle nisīdituṁ nāma na sakkā, samāsane nisīditvā gahitasīlampi avaññā kāraṇamattaṁ[5] hoti. Tasmā sayameva sīlaṁ aggahesīti vuttaṁ hoti.

1. Antaradhāpeyyuṁ (Sī, Ka) 2. Vi 4. 355 piṭṭhe. 3. Evamete (Ka)
4. Bheravarūpā (Ka) 5. Āvajjanakaraṇamattaṁ (Ka)

နိဗ္ဗတ္တတိ။ အထ နံ ကုစ္ဆိဂတံ တစော ပဋိစ္ဆာဒေတုံ န သက္ကောတိ၊ ဩလောကေန္တိယာ ဗဟိ ဌိတော ဝိယ ပညာယတိ။ တမတ္ထံ ဥပမာယ ဝိဘာဝေန္တော **သေယျထာပီ**တိအာဒိမာဟ။ ဗောဓိသတ္တော ပန အန္တော-ကုစ္ဆိဂတော မာတရံ န ပဿတိ။ န ဟိ အန္တောကုစ္ဆိယံ စက္ခုဝိညာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

၂၀၅။ **ကာလံ ကရောတီ**တိ န ဝိဇာတဘာဝပစ္စယာ၊ အာယုပရိက္ခယေနေဝ။ ဗောဓိသတ္တေန ဝသိတဋ္ဌာနံ ဟိ စေတိယကုဋိသဒိသံ ဟောတိ အညေသံ အပရိဘောဂံ၊ န စ သက္ကာ ဗောဓိသတ္တမာတရံ အပနေတွာ အညံ အဂ္ဂမဟေ-သိဋ္ဌာနေ ဌပေတုန္တိ တတ္တကံယေဝ ဗောဓိသတ္တမာတု အာယုပ္ပမာဏံ ဟောတိ၊ တသ္မာ တဒါ ကာလံ ကရောတိ။ ကတရသ္မိံ ပန ဝယေ ကာလံ ကရောတီတိ။ မဇ္ဈိမဝယေ။ ပဌမဝယသ္မိံ ဟိ သတ္တာနံ အတ္တဘာဝေ ဆန္ဒရာဂေါ ဗလဝါ ဟောတိ၊ တေန တဒါ သဉ္ဇာတဂဗ္ဘာ ဣတ္ထီ တံ ဂဗ္ဘံ အနုရက္ခိတုံ န သက္ကောတိ၊ ဂဗ္ဘော ဗဟွာဗာဓော ဟောတိ။ မဇ္ဈိမဝယဿ ပန ဒွေ ကောဋ္ဌာသေ အတိက္ကမ္မ တတိယကောဋ္ဌာသေ ဝတ္ထု ဝိသဒံ[၁] ဟောတိ၊ ဝိသဒေ ဝတ္ထုမှိ နိဗ္ဗတ္တာ ဒါရကာ အရောဂါ ဟောန္တိ။ တသ္မာ ဗောဓိသတ္တမာတာပိ ပဌမဝယေ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိတွာ မဇ္ဈိမဝယဿ တတိယကောဋ္ဌာသေ ဝိဇာယိတွာ ကာလံ ကရောတိ။

နဝ ဝါ ဒသ ဝါတိ ဧတ္ထ ဝါသဒ္ဒေန[၂] ဝိကပ္ပနဝသေန သတ္တ ဝါ အဋ္ဌ ဝါ ဧကာဒသ ဝါ ဒွါဒသ ဝါတိ ဧဝမာဒီနမ္ပိ သင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ သတ္တ-မာသဇာတော ဇီဝတိ၊ သီတုဏှက္ခမော ပန န ဟောတိ။ အဋ္ဌမာသဇာတော န ဇီဝတိ၊ သေသာ ဇီဝန္တိ။

ဌိတာဝါတိ ဌိတာဝ ဟုတွာ။ မဟာမာယာပိ ဒေဝီ ဥပဝိဇညာ[၃] ဉာတိ-ကုလဃရံ ဂမိဿာမီတိ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ ကပိလဝတ္ထုတော ဒေဝဒဟနဂရဂါမိမဂ္ဂံ အလင်္ကာရာပေတွာ ဒေဝိံ သုဝဏ္ဏသိဝိကာယ နိသီ-ဒါပေသိ၊ သကလနဂရဝါသိနော သကျာ ပရိဝါရေတွာ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇယမာနာ ဒေဝိံ ဂဟေတွာ ပါယိံသု[၄]။ သာ ဒေဝဒဟနဂရဿ အဝိဒူရေ လုမ္ဗိနီသာလဝနုယျာနံ ဒိသွာ ဥယျာနဝိစရဏတ္ထာယ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ ရညော သညံ အဒါသိ၊ ရာဇာ ဥယျာနံ ပဋိဇဂ္ဂါပေတွာ အာရက္ခံ သံဝိဒဟာပေသိ။ ဒေဝိယာ ဥယျာနံ ပဝိဋ္ဌမတ္တာယ ကာယဒုဗ္ဗလျံ အဟောသိ၊ အထဿာ မင်္ဂလသာလမူလေ သိရိသယနံ ပညာပေတွာ သာဏိယာ ပရိက္ခိပိံသု။

၁-ဝိသုဒ္ဓံ (သျာ) ၂-ဝါသဒ္ဒေါ (သီ၊ သျာ၊ က)၊ ဝါသဒ္ဒဿ (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၂၉-ပိဋ္ဌေ)
၃-အတ္တနော (က) ၄-ဝါယံသု(သီ)

Purisesūti bodhisattassa pitaraṁ ādiṁ katvā kesuci manussesu purisādhippāyacittaṁ nuppajjati. Tañca kho bodhisatte gāravena na pahīnakilesatāya. Bodhisattamātu rūpaṁ pana sukusalāpi sippikā potthakammādīsupi kātuṁ na sakkonti, taṁ disvā purisassa rāgo nuppajjatīti na sakkā vattuṁ. Sace pana taṁ rattacitto upasaṅkamitukāmo hoti, pādā na vahanti, dibbasaṅkhalikā viya bajjhanti. Tasmā “anatikkamanīyā”ti-ādi vuttaṁ.

Pañcannaṁ kāmaguṇānanti pubbe “kāmaguṇūpasaṁhitan”ti purisādhippāyavasena vatthupaṭikkhepo kathito, idha ārammaṇappaṭilābho dassito. Tadā kira “deviyā evarūpo putto kucchismiṁ uppanno”ti sutvā samantato rājāno mahaggha-ābharaṇatūriyādivasena pañcadvārārammaṇavatthubhūtaṁ paṇṇākāraṁ pesenti, bodhisattassa ca bodhisattamātuyā ca katakammassa ussannattā lābhasakkārassa pamāṇaparicchedo nāma n’atthi.

204. **Akilantakāyā**ti yathā aññā itthiyo gabbhabhārena kilamanti, hatthapādā uddhumātakādīni pāpuṇanti, na evaṁ tassā koci kilamatho ahosi. **Tirokucchigatan**ti antokucchigataṁ. Kalalādikālaṁ atikkamitvā sañjāta-aṅgapaccaṅgaṁ ahīnindriyabhāvaṁ upagataṁ yeva passati. Kimatthaṁ passati? Sukhavāsatthaṁ. Yatheva hi mātā puttena saddhiṁ nisinnā vā nipannā vā “hatthaṁ vā pādaṁ vā olambantaṁ ukkhipitvā saṇṭhapessāmī”ti sukhavāsatthaṁ puttaṁ oloketi, evaṁ bodhisattamātāpi yaṁ taṁ mātu uṭṭhānagamanaparivattananisajjādīsu uṇhasītaloṇikatittakakaṭukāhāra-ajjhoharaṇakālesu ca gabbhassa dukkhaṁ uppajjati, atthi nu kho me taṁ puttassāti sukhavāsatthaṁ bodhisattaṁ olokayamānā pallaṅkaṁ ābhujitvā nisinnaṁ bodhisattaṁ passati. Yathā hi aññe antokucchigatā pakkāsayaṁ ajjhottharitvā āmāsayaṁ ukkhipitvā udarapaṭalaṁ piṭṭhito katvā piṭṭhikaṇṭakaṁ nissāya ukkuṭikā dvīsu muṭṭhīsu hanukaṁ ṭhapetvā deve vassante rukkhasusire makkaṭā viya nisīdanti, na evaṁ bodhisatto. Bodhisatto pana piṭṭhikaṇṭakaṁ piṭṭhito katvā dhammāsane dhammakathiko viya pallaṅkaṁ ābhujitvā puratthābhimukho nisīdati. Pubbe katakammaṁ panassā vatthuṁ sodheti, suddhe vatthumhi sukhumacchavilakkhaṇaṁ

သာ အန္တောသာဏိံ ပဝိသိတွာ သာလသာခံ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ အဋ္ဌာသိ။ အထဿာ တာဝဒေဝ ဂဗ္ဘဝုဋ္ဌာနံ အဟောသိ။

ဒေဝါ နံ ပဌမံ ပဋိဂ္ဂဏှန္တီတိ ခီဏာသဝါ သုဒ္ဓါဝါသဗြဟ္မာနော ပဋိဂ္ဂဏှန္တိ။ ကထံ? သူတိဝေသံ ဂဏှိတွာတိ ဧကေ။ တံ ပန ပဋိက္ခိပိတွာ ဣဒံ ဝုတ္တံ—တဒါ ဗောဓိသတ္တမာတာ သုဝဏ္ဏခစိတံ ဝတ္ထံ နိဝါသေတွာ မစ္ဆက္ခိသဒိသံ ဒုကူလပဋံ ယာဝ ပါဒန္တာဝ ပါရုပိတွာ အဋ္ဌာသိ။ အထဿာ သလ္လဟုကံ ဂဗ္ဘဝုဋ္ဌာနံ အဟောသိ ဓမကရဏတော ဥဒကနိက္ခမနသဒိသံ။ အထ တေ ပကတိဗြဟ္မဝေသေနေဝ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဌမံ သုဝဏ္ဏဇာလေန ပဋိဂ္ဂဟေသုံ။ တေသံ ဟတ္ထတော မနုဿာ ဒုကူလစုမ္ဗဋကေန ပဋိဂ္ဂဟေသုံ။ တေန ဝုတ္တံ “ဒေဝါ နံ ပဌမံ ပဋိဂ္ဂဏှန္တိ ပစ္ဆာ မနုဿာ”တိ။

၂၀၆။ **စတ္တာရော နံ ဒေဝပုတ္တာ**တိ စတ္တာရော မဟာရာဇာနော။ **ပဋိဂ္ဂဟေတွာ**တိ အဇိနပ္ပဝေဏိယာ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ။ **မဟေသက္ခော**တိ မဟာတေဇော မဟာယသော လက္ခဏသမ္ပန္နောတိ အတ္ထော။

ဝိသဒေါဝ နိက္ခမတီတိ ယထာ အညေ သတ္တာ ယောနိမဂ္ဂေ လဂ္ဂန္တာ ဘဂ္ဂဝိဘဂ္ဂါ နိက္ခမန္တိ၊ န ဧဝံ နိက္ခမတိ၊ အလဂ္ဂေါ ဟုတွာ နိက္ခမတီတိ အတ္ထော။ **ဥဒေန**ာတိ ဥဒကေန။ **ကေနစိ အသုစိနာ**တိ ယထာ အညေ သတ္တာ ကမ္မဇဝါတေဟိ ဥဒ္ဓံပါဒါ အဓောသိရာ ယောနိမဂ္ဂေ ပက္ခိတ္တာ သတပေါရိသနရကပပါတံ ပတန္တာ ဝိယ တာဠစ္ဆိဒ္ဒေန နိက္ကဍ္ဎိယမာနာ ဟတ္ထီ ဝိယ မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝန္တာ နာနာအသုစိမက္ခိတာဝ နိက္ခမန္တိ၊ န ဧဝံ ဗောဓိသတ္တော။ ဗောဓိသတ္တံ ဟိ ကမ္မဇဝါတာ ဥဒ္ဓံပါဒံ အဓောသိရံ ကာတုံ န သက္ကောန္တိ။ သော ဓမ္မာသနတော ဩတရန္တော ဓမ္မကထိကော ဝိယ နိဿေဏိတော ဩတရန္တော ပုရိသော ဝိယ စ ဒွေ ဟတ္ထေ စ ပါဒေ စ ပသာရေတွာ ဌိတကောဝ မာတုကုစ္ဆိသမ္ဘဝေန ကေနစိ အသုစိနာ အမက္ခိတောဝ နိက္ခမတိ။

ဥဒကဿ ဓာရာတိ ဥဒကဝဋ္ဋိယော။ တာသု သီတာ သုဝဏ္ဏကဋာဟေ ပတတိ၊ ဥဏှာ ရဇတကဋာဟေ။ ဣဒဉ္စ ပထဝီတလေ ကေနစိ အသုစိနာ အသမ္မိဿံ တေသံ ပါနီယပရိဘောဇနီယဥဒကံ စေဝ အညေဟိ အသာဓာရဏံ ကီဠနဥဒကံ စ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ၊ အညဿ ပန သုဝဏ္ဏရဇတဃဋေဟိ အာဟရိယမာနဥဒကဿ စေဝ ဟံသဝဋ္ဋကာဒိပေါက္ခရဏိဂတဿ စ ဥဒကဿ ပရိစ္ဆေဒေါ နတ္ထိ။

nibbattati. Atha naṁ kucchigataṁ taco paṭicchādetuṁ na sakkoti, olokentiyā bahi ṭhito viya paññāyati. Tamatthaṁ upamāya vibhāvento **seyyathāpīti**-ādimāha. Bodhisatto pana antokucchigato mātaraṁ na passati. Na hi antokucchiyaṁ cakkhuviññāṇaṁ uppajjati.

205. **Kālaṁ karotī**ti na vijātabhāvapaccayā, āyuparikkhayen’eva. Bodhisattena vasitaṭṭhānaṁ hi cetiyakuṭisadisaṁ hoti aññesaṁ aparibhogaṁ, na ca sakkā bodhisattamātaraṁ apanetvā aññaṁ aggamahesiṭṭhāne ṭhapetunti tattakaṁ yeva bodhisattamātu āyuppamāṇaṁ hoti, tasmā tadā kālaṁ karoti. Katarasmiṁ pana vaye kālaṁ karotīti. Majjhimavaye. Paṭhamavayasmiṁ hi sattānaṁ attabhāve chandarāgo balavā hoti, tena tadā sañjātagabbhā itthī taṁ gabbhaṁ anurakkhituṁ na sakkoti, gabbho bahvābādho hoti. Majjhimavayassa pana dve koṭṭhāse atikkamma tatiyakoṭṭhāse vatthu visadaṁ[1] hoti, visade vatthumhi nibbattā dārakā arogā honti. Tasmā bodhisattamātāpi paṭhamavaye sampattiṁ anubhavitvā majjhimavayassa tatiyakoṭṭhāse vijāyitvā kālaṁ karoti.

Nava vā dasa vāti ettha vāsaddena[2] vikappanavasena satta vā aṭṭha vā ekādasa vā dvādasa vāti evamādīnampi saṅgaho veditabbo. Tattha sattamāsajāto jīvati, sītuṇhakkhamo pana na hoti. Aṭṭhamāsajāto na jīvati, sesā jīvanti.

Ṭhitāvāti ṭhitāva hutvā. Mahāmāyāpi devī upavijaññā[3] ñātikulagharaṁ gamissāmīti rañño ārocesi. Rājā Kapilavatthuto Devadahanagaragāmimaggaṁ alaṅkārāpetvā deviṁ suvaṇṇasivikāya nisīdāpesi, sakalanagaravāsino Sakyā parivāretvā gandhamālādīhi pūjayamānā deviṁ gahetvā pāyiṁsu[4]. Sā Devadahanagarassa avidūre Lumbinisālavanuyyānaṁ disvā uyyānavicaraṇatthāya cittaṁ uppādetvā rañño saññaṁ adāsi, rājā uyyānaṁ paṭijaggāpetvā ārakkhaṁ saṁvidahāpesi. Deviyā uyyānaṁ paviṭṭhamattāya kāyadubbalyaṁ ahosi, athassā maṅgalasālamūle sirīsayanaṁ paññāpetvā sāṇiyā parikkhipiṁsu.

1. Visuddhaṁ (Syā) 2. Vāsaddo (Sī, Syā, Ka), vāsaddassa (Dī-Ṭṭha 2. 29 piṭṭhe)
3. Attano (Ka) 4. Vāyaṁsu (Sī)

၂၀၇။ **သမ္ပတိဇာတော**တိ မုဟုတ္တဇာတော။ ပါဠိယံ ပန မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခန္တမတ္တော ဝိယ ဒဿိတော၊ န ပန ဧဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ နိက္ခန္တမတ္တံ ဟိ တံ ပဌမံ ဗြဟ္မာနော သုဝဏ္ဏဇာလေန ပဋိဂ္ဂဏ္ဟိံသု၊ တေသံ ဟတ္ထတော စတ္တာရော မဟာရာဇာနော မင်္ဂလသမ္မတာယ သုခသမ္ဖဿာယ အဇိနပ္ပဝေဏိယာ၊ တေသံ ဟတ္ထတော မနုဿာ ဒုကူလစုမ္ဗဋကေန၊ မနုဿာနံ ဟတ္ထတော မုစ္စိတွာ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌိတော။

သေတမှိ ဆတ္တေ အနုဓာရိယမာနေတိ ဒိဗ္ဗသေတစ္ဆတ္တေ အနုဓာရိယမာနေ။ ဧတ္ထ စ ဆတ္တဿ ပရိဝါရာနိ ခဂ္ဂါဒီနိ ပဉ္စ ရာဇကကုဓဘဏ္ဍာနိပိ အာဂတာနေဝ။ ပါဠိယံ ပန ရာဇဂမနေ ရာဇာ ဝိယ ဆတ္တမေဝ ဝုတ္တံ။ တေသု ဆတ္တမေဝ ပညာယတိ၊ န ဆတ္တဂ္ဂါဟကာ။ တထာ ခဂ္ဂ တာလဝဏ္ဋ မောရဟတ္ထက ဝါဠဗီဇနိ ဥဏှီသမတ္တာယေဝ[၁] ပညာယန္တိ၊ န တေသံ ဂါဟကာ။ သဗ္ဗာနိ ကိရ တာနိ အဒိဿမာနရူပါ ဒေဝတာ ဂဏ္ဟိံသု။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

"အနေကသာခဉ္စ သဟဿမဏ္ဍလံ၊
ဆတ္တံ မရူ ဓာရယုမန္တလိက္ခေ။
သုဝဏ္ဏဒဏ္ဍာ ဝိပတန္တိ[၂] စာမရာ၊
န ဒိဿရေ စာမရဆတ္တဂါဟကာ"တိ[၃]။

သဗ္ဗာ စ ဒိသာတိ ဣဒံ သတ္တပဒဝီတိဟာရူပရိ ဌိတဿ ဝိယ သဗ္ဗဒိသာနုဝိလောကနံ ဝုတ္တံ၊ န ခေါ ပနေဝံ[၄] ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ မဟာသတ္တော ဟိ မနုဿာနံ ဟတ္ထတော မုစ္စိတွာ ပုရတ္ထိမဒိသံ ဩလောကေသိ၊ အနေကစက္ကဝါဠသဟဿာနိ ဧကင်္ဂဏာနိ အဟေသုံ။ တတ္ထ ဒေဝမနုဿာ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇယမာနာ "မဟာပုရိသ ဣဓ တုမှေဟိ သဒိသောပိ နတ္ထိ၊ ကုတော ဥတ္တရိတရော"တိ အာဟံသု။ ဧဝံ စတဿော ဒိသာ, စတဿော အနုဒိသာ,ဟေဋ္ဌာ,ဥပရီတိ ဒသပိ ဒိသာ အနုဝိလောကေတွာ အတ္တနာ သဒိသံ အဒိသွာ အယံ ဥတ္တရာ ဒိသာတိ သတ္တပဒဝီတိဟာရေန အဂမာသီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **အာသဘိ**န္တိ ဥတ္တမံ။ **အဂ္ဂေါ**တိ ဂုဏေဟိ သဗ္ဗပဌမော။ ဣတရာနိ ဒွေ ပဒါနိ ဧတဿေဝ ဝေဝစနာနိ။ **အယမန္တိမာ ဇာတိ၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ**တိ ပဒဒွယေန ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ပတ္တဗ္ဗံ အရဟတ္တံ ဗျာကာသိ။

၁-....ဥဏှီသဗဒ္ဓါယေဝ (သီ) ၂-ဝိတိပတန္တိ (သီ)
၃-ခု ၁-၃၇၆-ပိဋ္ဌေ။ ၄-န ခေါ ပနေတံ (သီ၊ က)

Sā antosāṇiṁ pavisitvā sālasākhaṁ hatthena gahetvā aṭṭhāsi. Athassā tāvadeva gabbhavuṭṭhānaṁ ahosi.

Devā naṁ paṭhamaṁ paṭiggaṇhantīti khīṇāsavā Suddhāvāsabrahmāno paṭiggaṇhanti. Kathaṁ? Sūtivesaṁ gaṇhitvāti eke. Taṁ pana paṭikkhipitvā idaṁ vuttaṁ—tadā bodhisattānaṁ suvaṇṇakhacitaṁ vatthaṁ nivāsetvā macchakkhisadisaṁ dukūlapaṭaṁ yāva pādantāva pārupitvā aṭṭhāsi. Athassā sallahukaṁ gabbhavuṭṭhānaṁ ahosi dhamakaraṇato udakanikkhamanasadisaṁ. Atha te pakatibrahmavesen'eva upasaṅkamitvā paṭhamaṁ suvaṇṇajālena paṭiggahesuṁ. Tesaṁ hatthato manussā dukūlacumbaṭakena paṭiggahesuṁ. Tena vuttaṁ "devā naṁ paṭhamaṁ paṭiggaṇhanti pacchā manussā"ti.

206. **Cattāro naṁ devaputtā**ti cattāro mahārājāno. **Paṭiggahetvā**ti ajinappaveṇiyā paṭiggahetvā. **Mahesakkho**ti mahātejo mahāyaso lakkhaṇasampannoti attho.

Visadova nikkhamatīti yathā aññe sattā yonimagge laggantā bhaggavibhaggā nikkhamanti, na evaṁ nikkhamati, alaggo hutvā nikkhamatīti attho. **Udenā**ti udakena. **Kenaci asucinā**ti yathā aññe sattā kammajavāteti uddhaṁpādā adhosirā yonimagge pakkhittā sataporisanarakapapātaṁ patantā viya tāḷacchiddena nikkaḍḍhiyamānā hatthī viya mahādukkhaṁ anubhavantā nānā-asucimakkhitāva nikkhamanti, na evaṁ bodhisatto. Bodhisattaṁ hi kammajavātā uddhaṁpādaṁ adhosiraṁ kātuṁ na sakkonti. So dhammāsanato otaranto dhammakathiko viya nisseṇito otaranto puriso viya ca dve hatthe ca pāde ca pasāretvā ṭhitakova mātukucchisambhavena kenaci asucinā amakkhitova nikkhamati.

Udakassa dhārāti udakavaṭṭiyo. Tāsu sītā suvaṇṇakaṭāhe patati, uṇhā rajatakaṭāhe. Idañca pathavītale kenaci asucinā asammissaṁ tesaṁ pānīyaparibhojanīya-udakaṁ ceva aññehi asādhāranaṁ kīḷana-udakaṁ ca dassetuṁ vuttaṁ, aññassa pana suvaṇṇarajataghaṭehi āhariyamāna-udakassa ceva haṁsavaṭṭakādipokkharaṇigatassa ca udakassa paricchedo n'atthi.

ဧတ္ထ စ သမေဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာနံ စတုဣဒ္ဓိပါဒပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဥတ္တရာဘိမုခဘာဝေါ မဟာဇနံ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ အဘိဘဝိတွာ ဂမနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ သတ္တပဒဂမနံ သတ္တဗောဇ္ဈင်္ဂရတနပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဒိဗ္ဗသေတစ္ဆတ္တဓာရဏံ ဝိမုတ္တိစ္ဆတ္တပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ပဉ္စရာဇကကုဓဘဏ္ဍာနိ ပဉ္စဟိ ဝိမုတ္တီဟိ ဝိမုစ္စနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဒိသာနုဝိလောကနံ အနာဝရဏဉာဏပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ အာသဘိဝါစာဘာသနံ အပ္ပဋိဝတ္တိယဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ “အယမန္တိမာ ဇာတီ”တိ သီဟနာဒေါ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣမေ ဝါရာ ပါဠိယံ အာဂတာ၊ သမ္ဗဟုလဝါရော ပန န အာဂတော၊ အာဟရိတွာ ဒီပေတဗ္ဗော။

မဟာပုရိသဿ ဟိ ဇာတဒိဝသေ ဒသသဟဿိလောကဓာတု ကမ္ပိ။ ဒသသဟဿိလောကဓာတုမှိ ဒေဝတာ ဧကစက္ကဝါဠေ သန္နိပတိံသု။ ပဌမံ ဒေဝါ ပဋိဂ္ဂဏှိံသု၊ ပစ္ဆာ မနုဿာ။ တန္တိဗဒ္ဓါ ဝီဏာ စမ္မဗဒ္ဓါ ဘေရိယော စ ကေနစိ အဝါဒိတာ သယမေဝ ဝဇ္ဇိံသု၊ မနုဿာနံ အန္ဒုဗန္ဓနာဒီနိ[1] ခဏ္ဍာခဏ္ဍံ ဘိဇ္ဇိံသု။ သဗ္ဗရောဂါ အမ္ဗိလေန ဓောတတမ္ဗမလံ ဝိယ ဝိဂစ္ဆိံသု၊ ဇစ္စန္ဓာ ရူပါနိ ပဿိံသု။ ဇစ္စဗဓိရာ သဒ္ဒံ သုဏိံသု၊ ပီဌသပ္ပီ ဇဝနသမ္ပန္နာ အဟေသုံ၊ ဇာတိဇဠာနမ္ပိ ဧဠမူဂါနံ သတိ ပတိဋ္ဌာသိ၊ ဝိဒေသေ ပက္ခန္ဒနာဝါ သုပဋ္ဋနံ ပါပုဏိံသု၊ အာကာသဋ္ဌကဘူမဋ္ဌကရတနာနိ သကတေဇောဘာသိတာနိ အဟေသုံ၊ ဝေရိနော မေတ္တစိတ္တံ ပဋိလဘိံသု၊ အဝီစိမှိ အဂ္ဂိ နိဗ္ဗာယိ။ လောကန္တရေ အာလောကော ဥဒပါဒိ၊ နဒီသု ဇလံ န ပဝတ္တိ၊ မဟာသမုဒ္ဒေသု မဓုရသဒိသံ ဥဒကံ အဟောသိ၊ ဝါတော န ဝါယိ၊ အာကာသပဗ္ဗတရုက္ခဂတာ သကုဏာ ဘဿိတွာ ပထဝီဂတာ အဟေသုံ၊ စန္ဒော အတိရောစိ၊ သူရိယော န ဥဏှော န သီတလော နိမ္မလော ဥတုသမ္ပန္နော အဟောသိ၊ ဒေဝတာ အတ္တနော အတ္တနော ဝိမာနဒွါရေ ဌတွာ အပ္ဖောဋနသေဠနစေလုက္ခေပါဒီဟိ မဟာကီဠံ[2] ကီဠိံသု၊ စာတုဒ္ဒီပိကမဟာမေဃော ဝဿိ၊ မဟာဇနံ နေဝ ခုဒါ န ပိပါသာ ပီဠေသိ၊ ဒွါရကဝါဋာနိ သယမေဝ ဝိဝရိံသု၊ ပုပ္ဖူပဂဖလူပဂါ ရုက္ခာ ပုပ္ဖဖလာနိ ဂဏှိံသု၊ ဒသသဟဿိလောကဓာတု ဧကဒ္ဓဇမာလာ အဟောသီတိ။

တတြာပိဿ ဒသသဟဿိလောကဓာတုကမ္ပော သဗ္ဗညုတညာဏပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဒေဝတာနံ ဧကစက္ကဝါဠေ သန္နိပါတော ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနကာလေ ဧကပ္ပဟာရေန သန္နိပတိတွာ ဓမ္မပဋိဂ္ဂဏှနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ပဌမံ

[1] ၁-အန္ဒုဗန္ဓနာဒီနိ (က)
[2] ၂-မဟာကီဠိတံ (က)

207. **Sampatijāto**ti muhuttajāto. Pāḷiyaṁ pana mātukucchito nikkhantamatto viya dassito, na pana evaṁ daṭṭhabbaṁ. Nikkhantamattaṁ hi taṁ paṭhamaṁ brahmāno suvaṇṇajālena paṭiggaṇhiṁsu, tesaṁ hatthato cattāro mahārājāno maṅgalasammatāya sukhasamphassāya ajinappaveṇiyā, tesaṁ hatthato manussā dukūlacumbaṭakena, manussānaṁ hatthato muccitvā pathaviyaṁ patiṭṭhito.

Setamhi chatte anudhāriyamāneti dibbasetacchatte anudhāriyamāne. Ettha ca chattassa parivārāni khaggādīni pañca rājakakudhabhaṇḍānipi āgatān'eva. Pāḷiyaṁ pana rājagamane rājā viya chattameva vuttaṁ. Tesu chattameva paññāyati, na chattaggāhakā. Tathā khagga tālavaṇṭa morahatthaka vāḷabījani uṇhīsamattā yeva[1] paññāyanti, na tesaṁ gāhakā. Sabbāni kira tāni adissamānarūpā devatā gaṇhiṁsu. Vuttampi cetaṁ—

"Anekasākhañca sahassamaṇḍalaṁ,
Chattaṁ marū dhārayumantalikkhe.
Suvaṇṇadaṇḍā vipatanti[2] cāmarā,
Na dissare cāmarachattagāhakā"ti[3].

Sabbā ca disāti idaṁ sattapadavītihārūpari ṭhitassa viya sabbadisānuvilokanaṁ vuttaṁ, na kho pan'evaṁ[4] daṭṭhabbaṁ. Mahāsatto hi manussānaṁ hatthato muccitvā puratthimadisaṁ olokesi, anekacakkavāḷasahassāni ekaṅgaṇāni ahesuṁ. Tattha devamanussā gandhamālādīhi pūjayamānā "mahāpurisa idha tumhehi sadisopi n'atthi, kuto uttaritaro"ti āhaṁsu. Evaṁ catasso disā, catasso anudisā, heṭṭhā, uparīti dasapi disā anuviloketvā attanā sadisaṁ adisvā ayaṁ uttarā disāti sattapadavītihārena agamāsīti evamettha attho daṭṭhabbo. **Āsabhin**ti uttamaṁ. **Aggo**ti guṇehi sabbapaṭhamo. Itarāni dve padāni etasseva vevacanāni. **Ayamantimā jāti, n'atthi dāni punabbhavo**ti padadvayena imasmiṁ attabhāve pattabbaṁ arahattaṁbyākāsi.

1. ...uṇhīsabaddhā yeva (Sī)
2. Vītipatanti (Sī)
3. Khu 1. 386 piṭṭhe.
4. Na kho panetaṁ (Sī, Ka)

ဒေဝတာနံ ပဋိဂ္ဂဟဏံ စတုန္နံ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနံ ပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ပစ္ဆာ မနုဿာနံ ပဋိဂ္ဂဟဏံ စတုန္နံ အရူပဇ္ဈာနာနံ ပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ တန္တိဗဒ္ဓဝီဏာနံ သယံ ဝဇ္ဇနံ အနုပုဗ္ဗဝိဟာရပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ စမ္မဗဒ္ဓဘေရီနံ ဝဇ္ဇနံ မဟတိယာ ဓမ္မဘေရိယာ အနုဿာဝနဿ[၁] ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ အန္ဒုဗန္ဓနာဒီနံ ဆေဒေါ အသ္မိမာနသမုစ္ဆေဒဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ သဗ္ဗရောဂဝိဂမော သဗ္ဗကိလေသဝိဂမဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဇစ္စန္ဓာနံ ရူပဒဿနံ ဒိဗ္ဗစက္ခုပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဇစ္စဗဓိရာနံ သဒ္ဒဿဝနံ ဒိဗ္ဗသောတဓာတုပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ပီဌသပ္ပီနံ ဇဝနသမ္ပဒါ စတုရိဒ္ဓိပါဒါဓိဂမဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဇဠာနံ သတိပတိဋ္ဌာနံ စတုသတိပဋ္ဌာနပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဝိဒေသပက္ခန္ဒနာဝါနံ သုပဋ္ဋနသမ္ပာပုဏနံ စတုပဋိသမ္ဘိဒါဓိဂမဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ရတနာနံ သကတေဇောဘာသိတတ္တံ ယံ လောကဿ ဓမ္မောဘာသံ ဒဿေဿတိ တဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။

ဝေရီနံ မေတ္တစိတ္တပဋိလာဘော စတုဗြဟ္မဝိဟာရပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ အဝီစိမှိ အဂ္ဂိနိဗ္ဗာနံ ဧကာဒသအဂ္ဂိနိဗ္ဗာနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ လောကန္တရလောကော အဝိဇ္ဇန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ ဉာဏာလောကဒဿနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ မဟာသမုဒ္ဒဿ မဓုရတာ နိဗ္ဗာနရသေန ဧကရသဘာဝဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဝါတဿ အဝါယနံ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတဘိန္ဒနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ သကုဏာနံ ပထဝီဂမနံ မဟာဇနဿ သြဝါဒံ သုတွာ ပါဏေဟိ သရဏဂမနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ စန္ဒဿ အတိဝိရောစနံ ဗဟုဇနကန္တတာယ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ သူရိယဿ ဥဏှသီတဝိဝဇ္ဇနဥတုသုခတာ ကာယိကစေတသိကသုခုပ္ပတ္တိယာ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဒေဝတာနံ ဝိမာနဒွါရေသု အပ္ဖောဋနာဒီဟိ ကီဠနံ ဗုဒ္ဓဘာဝံ ပတွာ ဥဒါနံ ဥဒါနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ စာတုဒ္ဒီပိကမဟာမေဃဝဿနံ မဟတော ဓမ္မမေဃဝဿနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ခုဒါပီဠနဿ အဘာဝေါ ကာယဂတာသတိအမတပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ပိပါသာပီဠနဿ အဘာဝေါ ဝိမုတ္တိသုခေန သုခိတဘာဝဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဒွါရကဝါဋာနံ သယမေဝ ဝိဝရဏံ အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂဒွါရဝိဝရဏဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ရုက္ခာနံ ပုပ္ဖဖလဂဟဏံ ဝိမုတ္တိပုပ္ဖေဟိ ပုပ္ဖိတဿ စ သာမညဖလဘာရဘရိတဘာဝဿ စ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဒသသဟဿိလောကဓာတုယာ ဧကဒ္ဓဇမာလတာ အရိယဒ္ဓဇမာလာမာလိတာယ ပုဗ္ဗနိမိတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယံ သမ္ဗဟုလဝါရော နာမ။

ဧတ္ထ ပဉှံ[၂] ပုစ္ဆန္တိ—"ယဒါ၊ မဟာပုရိသော ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌဟိတွာ ဥတ္တရာဘိမုခေါ ဂန္တွာ အာသဘိံ ဝါစံ ဘာသတိ၊ တဒါ ကိံ ပထဝိယာ

၁-အနုသာသနဿ (သီ၊ သျာ)
၂-ပဉှေ (သီ)

Ettha ca samehi pādehi pathaviyaṁ patiṭṭhānaṁ catuiddhipādapaṭilābhassa pubbanimittaṁ, uttarābhimukhabhāvo mahājanaṁ ajjhottharitvā abhibhavitvā gamanassa pubbanimittaṁ, sattapadagamanaṁ sattabojjhaṅgaratanapaṭilābhassa pubbanimittaṁ, dibbasetacchattadhāraṇaṁ vimutticchattapaṭilābhassa pubbanimittaṁ, pañcarājakakudhabhaṇḍāni pañcahi vimuttīhi vimuccanassa pubbanimittaṁ, disānuvilokanaṁ anāvaraṇañāṇapaṭilābhassa pubbanimittaṁ, āsabhīvācābhāsanaṁ appaṭivattiyadhammacakkappavattanassa pubbanimittaṁ. “Ayamantimā jātī”ti sīhanādo anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbānassa pubbanimittanti veditabbaṁ. Ime vārā Pāḷiyaṁ āgatā, sambahulavāro pana na āgato, āharitvā dīpetabbo.

Mahāpurisassa hi jātadivase dasasahassilokadhātu kampi. Dasasahassilokadhātumhi devatā ekacakkavāḷe sannipatiṁsu. Paṭhamaṁ devā paṭiggaṇhiṁsu, pacchā manussā. Tantibaddhā vīṇā cammabaddhā bheriyo ca kenaci avāditā sayameva vajjiṁsu, manussānaṁ andubandhanādīni[1] khaṇḍākhaṇḍaṁ bhijjiṁsu. Sabbarogā ambilena dhotatambamalaṁ viya vigacchiṁsu, jaccandhā rūpāni passiṁsu. Jaccabadhirā saddaṁ suṇiṁsu, pīṭhasappī javanasampannā ahesuṁ, jātijaḷānampi eḷamūgānaṁ sati patiṭṭhāsi, videse pakkhandanāvā supaṭṭanaṁ pāpuṇiṁsu, ākāsaṭṭhakabhūmaṭṭhakaratanāni sakatejobhāsitāni ahesuṁ, verino mettacittaṁ paṭilabhiṁsu, Avīcimhi aggi nibbāyi. Lokantare āloko udapādi, nadīsu jalaṁ na pavatti, mahāsamuddesu madhusadisaṁ udakaṁ ahosi, vāto na vāyi, ākāsapabbatarukkhagatā sakuṇā bhassitvā pathavīgatā ahesuṁ, cando atiroci, sūriyo na uṇho na sītalo nimmalo utusampanno ahosi, devatā attano attano vimānadvāre ṭhatvā apphoṭanaseḷanacelukkhepādīhi mahākīḷaṁ[2] kīḷiṁsu, cātuddīpikamahāmegho vassi, mahājanaṁ n’eva khudā na pipāsā pīḷesi, dvārakavāṭāni sayameva vivariṁsu, pupphūpagaphalūpagā rukkhā pupphaphalāni gaṇhiṁsu, dasasahassilokadhātu ekaddhajamālā ahosīti.

Tatrāpissa dasasahassilokadhātukampo sabbaññutaṁ pubbanimittaṁ, devatānaṁ ekacakkavāḷe sannipāto dhammacakkapavattanakāle ekappahārena sannipatitvā dhammapaṭiggahantassa pubbanimittaṁ, paṭhamaṁ

1. Addhubandhanādīni (Ka)   2. Mahākīḷikaṁ (Ka)

ဂတော၊ ဥဒါဟု အာကာသေန။ ဒိဿမာနော ဂတော၊ ဥဒါဟု အဒိဿမာနော။ အစေလကော ဂတော၊ ဥဒါဟု အလင်္ကတပ္ပဋိယတ္တော။ ဒဟရော ဟုတွာ ဂတော၊ ဥဒါဟု မဟလ္လကော။ ပစ္ဆာပိ ကိံ တာဒိသောဝ အဟောသိ၊ ဥဒါဟု ပုန ဗာလဒါရကော”တိ။ အယံ ပန ပဉှော ဟေဋ္ဌာလောဟပါသာဒေ သံဃသန္နိပါတေ တိပိဋကစူဠာဘယတ္ထေရေန ဝိဿဇ္ဇိတောဝ။ ထေရော ကိရေတ္ထ နိယတိပုဗ္ဗေကတကမ္မဣဿရနိမ္မာနဝါဒဝသေန တံ တံ ဗဟုံ ဝတွာ အဝသာနေ ဧဝံ ဗျာကာသိ “မဟာပုရိသော ပထဝိယံ ဂတော၊ မဟာဇနဿ ပန အာကာသေ ဂစ္ဆန္တော ဝိယ အဟောသိ။ ဒိဿမာနော ဂတော၊ မဟာဇနဿ ပန အဒိဿမာနော ဝိယ အဟောသိ။ အစေလကော ဂတော၊ မဟာဇနဿ ပန အလင်္ကတပ္ပဋိယတ္တောဝ ဥပဋ္ဌာသိ။ ဒဟရောဝ ဂတော၊ မဟာဇနဿ ပန သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကော ဝိယ အဟောသိ။ ပစ္ဆာ ပန ဗာလဒါရကောဝ အဟောသိ၊ န တာဒိသော”တိ။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ပရိသာ စဿ “ဗုဒ္ဓေန ဝိယ ဟုတွာ ဘော ထေရေန ပဉှော ကထိတော”တိ အတ္တမနာ အဟောသိ။ လောကန္တရိကဝါရော ဝုတ္တနယော ဧဝ။

ဝိဒိတာတိ ပါကဋာ ဟုတွာ။ ယထာ ဟိ သာဝကာ နဟာနမုခဓောဝနခါဒနပိဝနာဒိကာလေ အနောကာသဂတေ အတီတသင်္ခါရေ နိပ္ပဒေသေ သမ္မသိတုံ န သက္ကောန္တိ၊ ဩကာသပတ္တေယေဝ သမ္မသန္တိ၊ န ဧဝံ ဗုဒ္ဓါ။ ဗုဒ္ဓါ ဟိ သတ္တဒိဝသဗ္ဘန္တရေ ဝဝတ္ထိတသင်္ခါရေ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ သမ္မသိတွာ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာဝ ဝိဿဇ္ဇေန္တိ၊ တေသံ အဝိပဿိတဓမ္မော[1] နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ “ဝိဒိတာ”တိ အာဟ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
အစ္ဆရိယအဗ္ဘုတသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ဗာကုလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀၉။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဗာကုလသုတ္တံ[2]။ တတ္ထ **ဗာကုလော**တိ ယထာ ဒွါဝီသတိ ဒွတ္တိံသာတိအာဒီမှိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဗာဝီသတိ ဗာတ္တိံသာတိအာဒီနိ ဝုစ္စန္တိ၊ ဧဝမေဝ ဒွိကုလောတိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဗာကုလောတိ ဝုတ္တံ။ တဿ ဟိ ထေရဿ ဒွေ ကုလာနိ အဟေသုံ။ သော ကိရ ဒေဝလောကာ စဝိတွာ ကောသမ္ဗိနဂရေ

၁-အဝိပဿိတဓမ္မော (က)   ၂-ဗက္ကုလသုတ္တံ (သီ၊ သျာ)

devatānaṁ paṭiggahaṇaṁ catunnaṁ rūpāvacarajjhānānaṁ paṭilābhassa pubbanimittaṁ. Pacchā manussānaṁ paṭiggahaṇaṁ catunnaṁ arūpajjhānānaṁ paṭilābhassa pubbanimittaṁ, tantibaddhavīṇānaṁ sayaṁ vajjanaṁ anupubbavihārapaṭilābhassa pubbanimittaṁ, cammabaddhabherīnaṁ vajjanaṁ mahatiyā dhammabheriyā anussāvanassa[1] pubbanimittaṁ, andubandhanādīnaṁ chedo asmimānasamucchedassa pubbanimittaṁ, sabbarogavigamo sabbakilesavigamassa pubbanimittaṁ, jaccandhānaṁ rūpadassanaṁ dibbacakkhupaṭilābhassa pubbanimittaṁ, jaccabadhirānaṁ saddassavanaṁ dibbasotadhātupaṭilābhassa pubbanimittaṁ, pīṭhasappīnaṁ javanasampadā catu-iddhipādādhigamassa pubbanimittaṁ, jaḷānaṁ satipatiṭṭhānaṁ catusatipaṭṭhānapaṭilābhassa pubbanimittaṁ, videsapakkhandanāvānaṁ supaṭṭanasampāpuṇanaṁ catupaṭisambhidādhigamassa pubbanimittaṁ, ratanānaṁ sakatejobhāsitattaṁ yaṁ lokassa dhammobhāsaṁ dassessati tassa pubbanimittaṁ.

Verīnaṁ mettacittapaṭilābho catubrahmavihārapaṭilābhassa pubbanimittaṁ, Avīcimhi agginibbānaṁ ekādasa-agginibbānassa pubbanimittaṁ, lokantarāloko avijjandhakāraṁ vidhamitvā ñāṇālokadassanassa pubbanimittaṁ, mahāsamuddassa madhuratā nibbānarasena ekarasabhāvassa pubbanimittaṁ, vātassa avāyanaṁ dvāsaṭṭhidiṭṭhigatabhindanassa pubbanimittaṁ, sakuṇānaṁ pathavīgamanaṁ mahājanassa ovādaṁ sutvā pāṇehi saraṇagamanassa pubbanimittaṁ, candassa ativirocanaṁ bahujanakantatāya pubbanimittaṁ, sūriyassa uṇhasītavivajjana-utusukhatā kāyikacetasikasukhuppattiyā pubbanimittaṁ, devatānaṁ vimānadvāresu apphoṭanādīhi kīḷanaṁ Buddhabhāvaṁ patvā udānaṁ udānassa pubbanimittaṁ, cātuddīpikamahāmeghavassanaṁ mahato dhammameghavassanassa pubbanimittaṁ, khudāpīḷanassa abhāvo kāyagatāsati-amatapaṭilābhassa pubbanimittaṁ, pipāsāpīḷanassa abhāvo vimuttisukhena sukhitabhāvassa pubbanimittaṁ, dvārakavāṭānaṁ sayameva vivaraṇaṁ aṭṭhaṅgikamaggadvāravivaraṇassa pubbanimittaṁ, rukkhānaṁ pupphaphalagahaṇaṁ vimuttipupphehi pupphitassa ca sāmaññaphalabhārabharitabhāvassa ca pubbanimittaṁ, dasasahassilokadhātuyā ekaddhajamālatā ariyaddhajamālāmālitāya pubbanimittanti veditabbaṁ. Ayaṁ sambahulavāro nāma.

Ettha pañhaṁ[2] pucchanti—"yadā mahāpuriso pathaviyaṁ patiṭṭhahitvā uttarābhimukho gantvā āsabhiṁ vācaṁ bhāsati, tadā kiṁ pathaviyā

1. Anusāsanassa (Sī, Syā) 2. Pañhe (Sī)

နာမ မဟာသေဋ္ဌိကုလေ နိဗ္ဗတ္တော၊ တမေနံ ပဉ္စမေ ဒိဝသေ သီသံ နှာပေတွာ ဂင်္ဂါကိစ္စံ အကံသု။ ဓာတိယာ[၁] ဒါရကံ ဥဒကေ နိမုဇ္ဇနုမ္မုဇ္ဇနဝသေန ကီဠာပေန္တိယာ ဧကော မစ္ဆော ဒါရကံ ဒိသွာ "ဘက္ခော မေ အယ"န္တိ မညမာနော မုခံ ဝိဝရိတွာ ဥပဂတော၊ ဓာတိ[၂] ဒါရကံ ဆဍ္ဍေတွာ ပလာတာ၊ မစ္ဆော တံ ဂိလိ၊ ပုညဝါ သတ္တော ဒုက္ခံ န ပါပုဏိ၊ သယနဂဗ္ဘံ ပဝိသိတွာ နိပန္နော ဝိယ အဟောသိ။ မစ္ဆော ဒါရကဿ တေဇေန တတ္တကပလ္လံ[၃] ဂိလိတွာ ဒယှမာနော ဝိယ ဝေဂေန တိံသယောဇနမဂ္ဂံ[၄] ဂန္တွာ ဗာရာဏသိနဂရဝါသိနော မစ္ဆဗန္ဓဿ ဇာလံ ပါဝိသိ၊ မဟာမစ္ဆာ နာမ ဇာလဗဒ္ဓါ ပဟရိယမာနာ[၅] မရန္တိ။ အယံ ပန ဒါရကဿ တေဇေန ဇာလတော နီဟဋမတ္တောဝ မတော။ မစ္ဆဗန္ဓာ စ မဟန္တံ မစ္ဆံ လဘိတွာ ဖာလေတွာ ဝိက္ကိဏန္တိ၊ တံ ပန ဒါရကဿ အာနုဘာဝေန အဖာလေတွာ သကလမေဝ ကာဇေန ဟရိတွာ သဟဿေန ဒေမာတိ ဝဒန္တာ နဂရေ ဝိစရိံသု။ ကောစိ န ဂဏှာတိ။

တသ္မိံ ပန နဂရေ အပုတ္တကံ အသီတိကောဋိဝိဘဝံ သေဋ္ဌိကုလံ အတ္ထိ၊ တဿ ဒွါရမူလံ ပတွာ "ကိံ ဂဟေတွာ ဒေထာ"တိ ဝုတ္တာ ကဟာပဏန္တိ အာဟံသု။ တေဟိ ကဟာပဏံ ဒတွာ ဂဟိတော၊ သေဋ္ဌိဘရိယာပိ အညေသု ဒိဝသေသု မစ္ဆေ န ကေလာယတိ၊ တံ ဒိဝသံ ပန မစ္ဆံ ဖလကေ ဌပေတွာ သယမေဝ ဖာလေသိ၊ မစ္ဆဉ္စ နာမ ကုစ္ဆိတော ဖာလေန္တိ၊ သာ ပန ပိဋ္ဌိတော ဖာလေန္တီ မစ္ဆကုစ္ဆိယံ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ ဒါရကံ ဒိသွာ "မစ္ဆကုစ္ဆိယံ မေ ပုတ္တော လဒ္ဓေါ"တိ နာဒံ နဒိတွာ ဒါရကံ အာဒါယ သာမိကဿ သန္တိကံ အဂမာသိ။ သေဋ္ဌိ တာဝဒေဝ ဘေရိံ စရာပေတွာ ဒါရကံ အာဒါယ ရညော သန္တိကံ ဂန္တွာ "မစ္ဆကုစ္ဆိယံ မေ ဒေဝ ဒါရကော လဒ္ဓေါ၊ ကိံ ကရောမီ"တိ အာဟ။ ပုညဝါ ဧသ၊ ယော မစ္ဆကုစ္ဆိယံ အရောဂေါ ဝသိ၊ ပေါသေဟိ နန္တိ။

အဿောသိ ခေါ ဣတရံ ကုလံ "ဗာရာဏသိယံ ကိရ ဧကံ သေဋ္ဌိကုလံ မစ္ဆကုစ္ဆိယံ ဒါရကံ လဘတီ"တိ၊ တေ တတ္ထ အဂမံသု။ အထဿ မာတာ ဒါရကံ အလင်္ကရိတွာ ကီဠာပိယမာနံ ဒိသွာဝ "မနာပေါ ဝတာယံ ဒါရကော"တိ ဂန္တွာ ပစ္စတ္တံ အာစိက္ခိ။ ဣတရာ မယှံ ပုတ္တောတိအာဒိမာဟ။ ကဟံ တေ လဒ္ဓေါတိ။ မစ္ဆကုစ္ဆိယန္တိ။ နော တုယှံ ပုတ္တော, မယှံ ပုတ္တောတိ။ ကဟံ တေ လဒ္ဓေါတိ။ မယာ ဒသမာသေ ကုစ္ဆိယာ ဓာရိတော၊ အထ နံ နဒိယာ

၁-ဓာတီသု (က) ၂-ဓာတိယော (က)
၃-တတ္တကပါလံ (သျာ)၊ တတ္တဖာလံ (သီ) ၄-တိယောဇနမတ္တမ္ပိ (က)
၅-မာရိယမာနာ (သီ)၊ ပဟရိယမာနာဝ (?)

gato, udāhu ākāsena. Dissamāno gato, udāhu adissamāno. Acelako gato, udāhu alaṅkatappaṭiyatto. Daharo hutvā gato, udāhu mahallako. Pacchāpi kiṁ tādisova ahosi, udāhu puna bāladārako"ti. Ayaṁ pana pañho heṭṭhālohapāsāde saṁghasannipāte Tipiṭakacūḷābhayattherena vissajjitova. Thero kirettha niyati pubbekatakamma issaranimmānavādavasena taṁ taṁ bahuṁ vatvā avasāne evaṁ byākāsi "mahāpuriso pathaviyaṁ gato, mahājanassa pana ākāse gacchanto viya ahosi. Dissamāno gato, mahājanassa pana adissamāno viya ahosi. Acelako gato, mahājanassa pana alaṅkatappaṭiyattova upaṭṭhāsi. Daharova gato, mahājanassa pana soḷasavassuddesiko viya ahosi. Pacchā pana bāladārakova ahosi, na tādiso"ti. Evaṁ vutte parisā cassa "Buddhena viya hutvā bho therena pañho kathito"ti attamanā ahosi. Lokantarikavāro vuttanayo eva.

Viditāti pākaṭā hutvā. Yathā hi sāvakā nahānamukhadhovanakhādanapivanādikāle anokāsagate atītasaṅkhāre nippadese sammasituṁ na sakkonti, okāsapatte yeva sammasanti, na evaṁ Buddhā. Buddhā hi sattadivasabbhantare vavatthitasaṅkhāre ādito paṭṭhāya sammasitvā tilakkhaṇaṁ āropetvāva vissajjenti, tesaṁ avipassitadhammo[1] nāma n'atthi, tasmā "viditā"ti āha. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Acchariya-abbhutasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Bākulasuttavaṇṇanā

209. **Evaṁ me sutan**ti Bākulasuttaṁ[2]. Tattha **Bākulo**ti yathā dvāvīsati dvattiṁsāti-ādimhi vattabbe bāvīsati bāttiṁsāti-ādīni vuccanti, evameva dvikuloti vattabbe Bākuloti vuttaṁ. Tassa hi therassa dve kulāni ahesuṁ. So kira devalokā cavitvā Kosambinagare

1. Avisayitadhammo (Ka) 2. Bakkulasuttaṁ (Sī, Syā)

ကီဠာပိယမာနံ မစ္ဆော ဂိလီတိ။ တုယှံ ပုတ္တော အဇ္ဇေန မစ္ဆေန ဂိလိတော ဘဝိဿတိ၊ အယံ ပန မယာ မစ္ဆကုစ္ဆိယံ လဒ္ဓေါတိ ဥဘောပိ ရာဇကုလံ အဂမံသု။ ရာဇာ အာဟ "အယံ ဒသ မာသေ ကုစ္ဆိယာ ဓာရိတတ္တာ အမာတာ ကာတုံ န သက္ကာ၊ မစ္ဆံ ဂဏှန္တာပိ ဝက္ကယကနာဒီနိ[1] ဗဟိ ကတွာ ဂဏှန္တာ နာမ နတ္ထီတိ မစ္ဆကုစ္ဆိယံ လဒ္ဓတ္တာ အယမ္ပိ အမာတာ ကာတုံ န သက္ကာ၊ ဒါရကော ဥဘိန္နမ္ပိ ကုလာနံ ဒါယာဒေါ ဟောတု၊ ဥဘောပိ နံ ဇဂ္ဂထာ"တိ ဥဘောပိ ဇဂ္ဂိံသု။

ဝိညုတံ ပတ္တဿ ဒွီသုပိ နဂရေသု ပါသာဒံ ကာရေတွာ နာဋကာနိ ပစ္စုပဋ္ဌာပေသုံ။ ဧကေကသ္မိံ နဂရေ စတ္တာရော စတ္တာရော မာသေ ဝသတိ၊ ဧကသ္မိံ နဂရေ စတ္တာရော မာသေ ဝုဋ္ဌဿ သင်္ဃာဋနာဝါယ မဏ္ဍပံ ကာရေတွာ တတ္ထ နံ သဒ္ဓိံ နာဋကာဟိ အာရောပေန္တိ။ သော သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝမာနော ဣတရံ နဂရံ ဂစ္ဆတိ။ တံနဂရဝါသိနော နာဋကာနိ ဥပဍ္ဎမဂ္ဂံ အဂမံသု။ တေ ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ တံ ပရိဝါရေတွာ အတ္တနော ပါသာဒံ နယန္တိ။ ဣတရာနိ နာဋကာနိ နိဝတ္တိတွာ အတ္တနော နဂရမေဝ ဂစ္ဆန္တိ။ တတ္ထ စတ္တာရော မာသေ ဝသိတွာ တေနေဝ နိယာမေန ပုန ဣတရံ နဂရံ ဂစ္ဆတိ။ ဧဝမဿ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တဿ အသီတိ ဝဿာနိ ပရိပုဏ္ဏာနိ။

အထ ဘဂဝါ စာရိကံ စရမာနော ဗာရာဏသိံ ပတ္တော၊ သော ဘဂဝတော သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတော။ ပဗ္ဗဇိတွာ သတ္တာဟမေဝ ပုထုဇ္ဇနော အဟောသိ၊ အဋ္ဌမေ ပန သော[2] သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏီတိ ဧဝမဿ ဒွေ ကုလာနိ အဟေသုံ။ တသ္မာ **ဗာကုလော**တိ သင်္ခံ အဂမာသီတိ။

ပုရာဏဂိဟိသဟာယောတိ ပုဗ္ဗေ ဂိဟိကာလေ သဟာယော။ အယမ္ပိ ဒီဃာယုကောဝ ထေရံ ပဗ္ဗဇိတံ ပဿိတုံ ဂစ္ဆန္တော အသီတိမေ ဝဿေ ဂတော။ **မေထုနော ဓမ္မော**တိ ဗာလော နဂ္ဂသမဏကော ဗာလပုစ္ဆံ ပုစ္ဆတိ၊ န သာသနဝစနံ၊ ဣဒါနိ ထေရေန ဒိန္နနယေ ဌိတော **ဣမေဟိ ပန တေ**တိ ပုစ္ဆိ။

၂၁၀။ **ယံပါယသ္မာ**တိအာဒီနိ ပဒါနိ သဗ္ဗဝါရေသု ဓမ္မသင်္ဂါဟကတ္ထေရေဟိ နိယမေတွာ ဌပိတာနိ။ တတ္ထ သညာ ဥပ္ပန္နမတ္တာဝ၊ ဝိတက္ကော ကမ္မပထဘေဒ-

၁-ဝိက္ကယကိဏာဒီနိ (က) ၂-အနုလောမဖလံ (က)

nāma mahāseṭṭhikule nibbatto, tamenaṁ pañcame divase sīsaṁ nhāpetvā Gaṇgākīḷaṁ akaṁsu. Dhātiyā[1] dārakaṁ udake nimujjanummujjanavasena kīḷāpentiyā eko maccho dārakaṁ disvā "bhakkho me ayan"ti maññamāno mukhaṁ vivaritvā upagato, dhātī[2] dārakaṁ chaḍḍetvā palātā, maccho taṁ gili, puññavā satto dukkhaṁ na pāpuṇi, sayanagabbhaṁ pavisitvā nipanno viya ahosi. Maccho dārakassa tejena tattakapallaṁ[3] gilitvā dayhamāno viya vegena tiṁsayojanamaggaṁ[4] gantvā Bārāṇasinagaravāsino macchabandhassa jālaṁ pāvisi, mahāmacchā nāma jālabaddhā pahariyamānā[5] maranti. Ayaṁ pana dārakassa tejena jālato jīhaṭamattova mato. Macchabandhā ca mahantaṁ macchaṁ labhitvā phāletvā vikkiṇanti, taṁ pana dārakassa ānubhāvena aphāletvā sakalameva kājena haritvā sahassena demāti vadantā nagare vicariṁsu. Koci na gaṇhāti.

Tasmiṁ pana nagare aputtakaṁ asītikoṭivibhavaṁ seṭṭhikulaṁ atthi, tassa dvāramūlaṁ patvā "kiṁ gahetvā dethā"ti vuttā kahāpaṇanti āhaṁsu. Tehi kahāpaṇaṁ datvā gahito, seṭṭhibhariyāpi aññesu divasesu macche na kelāyati, taṁ divasaṁ pana macchaṁ phalake ṭhapetvā sayameva phālesi, macchañca nāma kucchito phālenti, sā pana piṭṭhito phālentī macchakucchiyaṁ suvaṇṇavaṇṇaṁ dārakaṁ disvā "macchakucchiyaṁ me putto laddho"ti nādaṁ naditvā dārakamādāya sāmikassa santikaṁ agamāsi. Seṭṭhi tāvadeva bheriṁ carāpetvā dārakaṁ ādāya rañño santikaṁ gantvā "macchakucchiyaṁ me deva dārako laddho, kiṁ karomī"ti āha. Puññavā esa, yo macchakucchiyaṁ arogo vasi, posehi nanti.

Assosi kho itaraṁ kulaṁ "Bārāṇasiyaṁ kira ekaṁ seṭṭhikulaṁ macchakucchiyaṁ dārakaṁ labhatī"ti, te tattha agamaṁsu. Athassa mātā dārakaṁ alaṅkaritvā kīḷāpiyamānaṁ disvāva "manāpo vatāyaṁ dārako"ti gantvā pavattiṁ ācikkhi. Itarā mayhaṁ puttoti-ādimāha. Kahaṁ te laddhoti. Macchakucchiyanti. No tuyhaṁ putto, mayhaṁ puttoti. Kahaṁ te laddhoti. Mayā dasamāse kucchiyā dhārito, atha naṁ nadiyā

1. Dhātīsu (Ka) 2. Dhātiyo (Ka) 3. Tattakapālaṁ (Syā), tattaphālaṁ (Sī)
4. Tiyojanamattampi (Ka) 5. Māriyamānā (Sī), pahariyamānāva (?)

ကောတိ။ ထေရော ပနာဟ “ကသ္မာ ဝိသုံ ကရောထ၊ ဥဘယမ္ပေတံ ကမ္မပထ-ဘေဒကမေဝါ”တိ။

၂၁၁။ **ဂဟပတိစီဝရန္တိ** ဝဿာဝါသိကံ စီဝရံ။ **သတ္ထေနာ**တိ ပိပ္ဖလကေန[၁]။ **သူစိယာ**တိ သူစိံ ဂဟေတွာ သိဗ္ဗိတဘာဝံ န သရာမီတိ အတ္ထော။ **ကထိနေ စီဝရန္တိ** ကထိနစီဝရံ၊ ကထိနစီဝရမ္ပိ ဟိ ဝဿာဝါသိကဂတိကမေဝ။ တသ္မာ တတ္ထ “သိဗ္ဗိတာ နာဘိဇာနာမီ”တိ အာဟ။

ဧတ္တကံ ပနဿ ကာလံ ဂဟပတိစီဝရံ အသာဒိယန္တဿ ဆိန္နသိဗ္ဗနာဒီနိ အကရောန္တဿ ကုတော စီဝရံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။ ဒွီဟိ နဂရေဟိ။ ထေရော ဟိ မဟာယသဿီ၊ တဿ ပုတ္တဓီတရော နတ္တပနတ္တကာ သုခုမသာဋကေဟိ စီဝရာနိ ကာရေတွာ ရဇာပေတွာ သမုဂ္ဂေ ပက္ခိပိတွာ ပဟိဏန္တိ။ ထေရဿ နှာနကာလေ နှာနကောဋ္ဌကေ ဌပေန္တိ။ ထေရော တာနိ နိဝါသေတိ စေဝ ပါရုပတိ စ၊ ပုရာဏစီဝရာနိ သမ္ပတ္တပဗ္ဗဇိတာနံ ဒေတိ။ ထေရော တာနိ နိဝါသေတွာ စ ပါရုပိတွာ စ နဝကမ္မံ န ကရောတိ၊ ကိဉ္စိ အာယူဟနကမ္မံ နတ္ထိ။ ဖလသမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ အပ္ပေတွာ နိသီဒတိ။ စတူသု မာသေသု ပတ္တေသု လောမကိလိဋ္ဌာနိ ဟောန္တိ၊ အထဿ ပုန တေနေဝ နိယာမေန ပဟိဏိတွာ ဒေန္တိ။ အဍ္ဎမာသေ အဍ္ဎမာသေ ပရိဝတ္တတီတိပိ ဝဒန္တိယေဝ။

အနစ္ဆရိယဉ္စေတံ ထေရဿ မဟာပုညဿ မဟာဘိညဿ[၂] သတသဟဿ-ကပ္ပေ ပူရိတပါရမိဿ၊ အသောကဓမ္မရညော ကုလူပကော နိဂြောဓတ္ထေရော ဒိဝသဿ တိက္ခတ္တုံ စီဝရံ ပရိဝတ္တေသိ။ တဿ ဟိ တိစီဝရံ ဟတ္ထိက္ခန္ဓေ ဌပေတွာ ပဉ္စဟိ စ ဂန္ဓသမုဂ္ဂသတေဟိ ပဉ္စဟိ စ မာလာသမုဂ္ဂသတေဟိ သဒ္ဓိံ ပါတောဝ အာဟရိယိတ္ထ၊ တထာ ဒိဝါ စေဝ သာယဉ္စ။ ရာဇာ ကိရ ဒိဝသဿ တိက္ခတ္တုံ သာဋကေ ပရိဝတ္တေန္တော “ထေရဿ စီဝရံ နီတ”န္တိ ပုစ္ဆိတွာ “အာမ နီတ”န္တိ သုတွာဝ ပရိဝတ္တေသိ။ ထေရောပိ န ဘဏ္ဍိကံ ဗန္ဓိတွာ ဌပေသိ၊ သမ္ပတ္တသဗြဟ္မစာရီနံ အဒါသိ။ တဒါ ကိရ ဇမ္ဗုဒီပေ ဘိက္ခုသံဃဿ ယေဘုယျေန နိဂြောဓဿေဝ သန္တကံ စီဝရံ အဟောသိ။

အဟော ဝတ မံ ကောစိ နိမန္တေယျာတိ ကိံ ပန စိတ္တဿ အနုပ္ပါဒနံ ဘာရိယံ, ဥပ္ပန္နဿ ပဟာနန္တိ။ စိတ္တံ နာမ လဟုကပရိဝတ္တံ၊ တသ္မာ အနုပ္ပါဒနံ

၁-ပိပ္ဖလိကေန (သီ၊ သျာ) ၂-မဟာဝီရိယဿ (က)

kīḷāpiyamānaṁ maccho gilīti. Tuyhaṁ putto aññena macchena gilito bhavissati, ayaṁ pana mayā macchakucchiyaṁ laddhoti ubhopi rājakulaṁ agamaṁsu. Rājā āha "ayaṁ dasa māse kucchiyā dhāritattā amātā kātuṁ na sakkā, macchaṁ gaṇhantāpi vakkayakanādīni[1] bahi katvā gaṇhantā nāma natthīti macchakucchiyaṁ laddhattā ayampi amātā kātuṁ na sakkā, dārako ubhinnampi kulānaṁ dāyādo hotu, ubhopi naṁ jaggathā"ti ubhopi jaggiṁsu.

Viññutaṁ pattassa dvīsupi nagaresu pāsādaṁ kāretvā nāṭakāni paccupaṭṭhāpesuṁ. Ekekasmiṁ nagare cattāro cattāro māse vasati, ekasmiṁ nagare cattāro māse vuṭṭhassa saṅghāṭanāvāya maṇḍapaṁ kāretvā tattha naṁ saddhiṁ nāṭakāhi āropenti. So sampattiṁ anubhavamāno itaraṁ nagaraṁ gacchati. Taṁnagaravāsino nāṭakāni upaḍḍhamaggaṁ agamaṁsu. Te paccuggantvā taṁ parivāretvā attano pāsādaṁ nayanti. Itarāni nāṭakāni nivattitvā attano nagarameva gacchanti. Tattha cattāro māse vasitvā ten'eva niyāmena puna itaraṁ nagaraṁ gacchati. Evamassa sampattiṁ anubhavantassa asīti vassāni paripuṇṇāni.

Atha Bhagavā cārikaṁ caramāno Bārāṇasiṁ patto, so Bhagavato santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajito. Pabbajitvā sattāhameva puthujjano ahosi, aṭṭhame pana so[2] saha paṭisambhidāhi arahattaṁ pāpuṇīti evamassa dve kulāni ahesuṁ. Tasmā **Bākulo**ti saṅkhaṁ agamāsīti.

Purāṇagihisahāyoti pubbe gihikāle sahāyo. Ayampi dīghāyukova theraṁ pabbajitaṁ passituṁ gacchanto asītime vasse gato. **Methuno dhammo**ti bālo naggasamaṇako bālapucchaṁ pucchati, na sāsanavacanaṁ, idāni therena dinnanaye ṭhito **imehi pana te**ti pucchi.

210. **Yaṁpāyasmā**ti-ādīni padāni sabbavāresu dhammasaṅgāhakattherehi niyametvā ṭhapitāni. Tattha saññā uppannamattāva, vitakko kammapathabheda

1. Vikkayakīṇādīni (Ka)
2. Anulomaphalaṁ (Ka)

ဘာရိယံ၊ ဥပ္ပန္နဿ ပဟာနမ္ပိ[၁] ဘာရိယမေဝ။ **အန္တရဃရေ**တိ မဟာသကုလုဒါယိသုတ္တေ[၂] ဣန္ဒခီလတော ပဋ္ဌာယ အန္တရဃရံ နာမ၊ ဣဓ နိမ္ဗောဒကပတနဋ္ဌာနံ အဓိပ္ပေတံ။ ကုတော ပနဿ ဘိက္ခာ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီတိ။ ထေရော ဒွီသု နဂရေသု အဘိညာတော၊ ဂေဟဒွါရံ အာဂတဿေဝဿ ပတ္တံ ဂဟေတွာ နာနာရသဘောဇနဿ ပူရေတွာ ဒေန္တိ။ သော လဒ္ဓဋ္ဌာနတော နိဝတ္တတိ၊ ဘတ္တကိစ္စကရဏဋ္ဌာနံ ပနဿ နိဗဒ္ဓမေဝ အဟောသိ။ **အနုဗျဉ္ဇနသော**တိ ထေရေန ကိရ ရူပေ နိမိတ္တံ ဂဟေတွာ မာတုဂါမော န ဩလောကိတပုဗ္ဗော။ **မာတုဂါမဿ ဓမ္မ**န္တိ မာတုဂါမဿ ဆပ္ပဉ္စဝါစာဟိ ဓမ္မံ ဒေသေတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ပဉှံ ပုဋ္ဌေန ဂါထာသဟဿမ္ပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ ထေရော ပန ကပ္ပိယမေဝ န အကာသိ။ ယေဘုယျေန ဟိ ကုလူပကထေရာနမေတံ ကမ္မံ ဟောတိ။ **ဘိက္ခုနုပဿယ**န္တိ ဘိက္ခုနိဥပဿယံ။ တံ ပန ဂိလာနပုစ္ဆကေန ဂန္တုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ထေရော ပန ကပ္ပိယမေဝ န အကာသိ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **စုဏ္ဏေနာ**တိ ကောသမ္ဗစုဏ္ဏာဒိနာ။ **ဂတ္တပရိကမ္မေ**တိ သရီရသမ္ဗာဟနကမ္မေ။ **ဝိစာရိတာ**တိ ပယောဇယိတာ။ **ဂဒ္ဒူဟနမတ္တ**န္တိ ဂါဝိံ ထနေ ဂဟေတွာ ဧကံ ခီရဗိန္ဒုံ ဒူဟနကာလမတ္တမ္ပိ။

ကေန ပန ကာရဏေန ထေရော နိရာဗာဓော အဟောသိ။ ပဒုမုတ္တရေ ကိရ ဘဂဝတိ သတသဟဿဘိက္ခုပရိဝါရေ စာရိကံ စရမာနေ ဟိမဝတိ ဝိသရုက္ခာ ပုပ္ဖိံသု။ ဘိက္ခုသတသဟဿာနမ္ပိ တိဏပုပ္ဖကရောဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ထေရော တသ္မိံ သမယေ ဣဒ္ဓိမာ တာပသော ဟောတိ၊ သော အာကာသေန ဂစ္ဆန္တော ဘိက္ခုသံဃံ ဒိသွာ ဩတရိတွာ ရောဂံ ပုစ္ဆိတွာ ဟိမဝန္တတော ဩသဓံ အာဟရိတွာ အဒါသိ။ ဥပသိင်္ဃနမတ္တေနေဝ ရောဂေါ ဝူပသမိ။ ကဿပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေပိ ပဋ္ဌမဝပ္ပဒိဝသေ ဝပ္ပံ ဌပေတွာ ဘိက္ခုသံဃဿ ပရိဘောဂံ အဂ္ဂိသာလံ စေဝ ဝစ္စကုဋိဉ္စ ကာရေတွာ ဘိက္ခုသံဃဿ ဘေသဇ္ဇဝတ္တံ နိဗန္ဓိ[၃]၊ ဣမိနာ ကမ္မေန နိရာဗာဓော အဟောသိ။ ဥက္ကဋ္ဌနေသဇ္ဇိကော ပနေသ ဥက္ကဋ္ဌာရညကော စ၊ တသ္မာ "နာဘိဇာနာမိ အပဿေနကံ အပဿယိတာ"တိအာဒိမာဟ။

သရဏောတိ သကိလေသော။ **အညာ ဥဒပါဒီ**တိ အနုပသမ္ပန္နဿ အညံ ဗျာကာတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ ထေရော ကသ္မာ ဗျာကာသိ? န ထေရော အဟံ အရဟာတိ အာဟ၊ အညာ ဥဒပါဒီတိ ပနာဟ။ အပိစ ထေရော အရဟာတိ ပါကဋော၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။

၁-ဥပ္ပန္နပ္ပဟာနမ္ပိ (သီ၊ သျာ)
၂-မ ၂-၁၉၄-ပိဋ္ဌေ။
၃-နိဗန္ဓိံ (သျာ၊ က)

koti. Thero panāha “kasmā visuṁ karotha, ubhayampetaṁ kammapathabhedakamevā”ti.

211. **Gahapaticīvaran**ti vassāvāsikaṁ cīvaraṁ. **Satthenā**ti pipphalakena[1]. **Sūciyā**ti sūciṁ gahetvā sibbitabhāvaṁ na sarāmīti attho. **Kathine cīvaran**ti kathinacīvaraṁ, kathinacīvarampi hi vassāvāsikagatikameva. Tasmā tattha “sibbitā nābhijānāmī”ti āha.

Ettakaṁ panassa kālaṁ gahapaticīvaraṁ asādiyantassa chindanasibbanādīni akarontassa kuto cīvaraṁ uppajjatīti. Dvīhi nagarehi. Thero hi mahāyasassī, tassa puttadhītaro nattapanattakā sukhumasāṭakehi cīvarāni kāretvā rajāpetvā samugge pakkhipitvā pahiṇanti. Therassa nhānakāle nhānakoṭṭhake ṭhapenti. Thero tāni nivāseti ceva pārupati ca, purāṇacīvarāni sampattapabbajitānaṁ deti. Thero tāni nivāsetvā ca pārupitvā ca navakammaṁ na karoti, kiñci āyūhanakammaṁ n’atthi. Phalasamāpattiṁ appetvā appetvā nisīdati. Catūsu māsesu pattesu lomakiliṭṭhāni honti, athassa puna ten’eva niyāmena pahiṇitvā denti. Aḍḍhamāse aḍḍhamāse parivattatītipi vadanti yeva.

Anacchariyañcetaṁ therassa mahāpuññassa mahābhiññassa[2] satasahassakappe pūritapāramissa, Asokadhammarañño kulūpako Nigrodhatthero divasassa tikkhattuṁ cīvaraṁ parivattesi. Tattha hi ticīvaraṁ hatthikkhandhe ṭhapetvā pañcahi ca gandhasamuggasatehi pañcahi ca mālāsamuggasatehi saddhiṁ pātova āhariyittha, tathā divā ceva sāyañca. Rājā kira divasassa tikkhattuṁ sāṭake parivattento “therassa cīvaraṁ nītan”ti pucchitvā “āma nītan”ti sutvāva parivattesi. Theropi na bhaṇḍikaṁ bandhitvā ṭhapesi, sampattasabrahmacārīnaṁ adāsi. Tadā kira Jambudīpe bhikkhusaṁghassa yebhuyyena Nigrodhasseva santakaṁ cīvaraṁ ahosi.

Aho vata maṁ koci nimanteyyāti kiṁ pana cittassa anuppādanaṁ bhāriyaṁ, uppannassa pahānanti. Cittaṁ nāma lahukaparivattaṁ, tasmā anuppādanaṁ

1. Pipphalikena (Sī, Syā) 2. Mahāvīriyassa (Ka)

၂၁၂။ **ပဗ္ဗဇ္ဇန္တိ** ထေရော သယံ နေဝ ပဗ္ဗာဇေသိ၊ န ဥပသမ္ပာဒေသိ၊ အညေဟိ ပန ဘိက္ခူဟိ ဧဝံ ကာရာပေသိ။ **အဝါပုရဏံ အာဒါယာ**တိ ကုဉ္စိကံ ဂဟေတွာ။

နိသိန္နကောဝ ပရိနိဗ္ဗာယီတိ အဟံ[1] ဓရမာနောပိ န အညဿ ဘိက္ခုဿ ဘာရော အဟောသိံ၊ ပရိနိဗ္ဗုတဿာပိ မေ သရီရံ ဘိက္ခုသံဃဿ ပလိဗောဓော မာ အဟောသီတိ တေဇောဓာတုံ သမာပဇ္ဇိတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ သရီရတော ဇာလာ ဥဋ္ဌဟိ၊ ဆဝိမံသလောဟိတံ သပ္ပိ ဝိယ ဈာယမာနံ ပရိက္ခယံ ဂတံ၊ သုမနမကုလသဒိသာ ဓာတုယောဝ အဝသေသိံသု[2]။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋမေဝ။ ဣဒံ ပန သုတ္တံ ဒုတိယသင်္ဂဟေ သင်္ဂီတန္တိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
ဗာကုလသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ဒန္တဘူမိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၃။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဒန္တဘူမိသုတ္တံ။ တတ္ထ **အရညကုဋိကာယန္တိ** တဿေဝ ဝေဠုဝနဿ ဧကသ္မိံ ဝိဝိတ္တဋ္ဌာနေ ပဓာနကမ္မိကာနံ ဘိက္ခူနံ အတ္ထာယ ကတသေနာသနေ။ **ရာဇကုမာရော**တိ ဗိမ္ဗိသာရဿ ပုတ္တော ဩရသကော။

ဖုသေယျာတိ လဘေယျ။ **ဧကဂ္ဂတန္တိ** ဧဝံ ပဋိပန္နော သမာပတ္တိံ နာမ လဘတိ၊ ဈာနံ နာမ လဘတီတိ ဣဒံ မယာ သုတန္တိ ဝဒတိ။ **ကိလမထော**တိ ကာယကိလမထော။ **ဝိဟေသာ**တိ သွေဝ ကိလမထော ဝုတ္တော။ **ယထာသကေ တိဋ္ဌေယျာသီ**တိ အတ္တနော အဇာနနကောဋ္ဌာသေယေဝ တိဋ္ဌေယျာသီတိ။

၂၁၄။ **ဒေသေသီ**တိ စိတ္တေကဂ္ဂတံ နာမ ဧဝံ လဘတိ၊ သမာပတ္တိံ ဧဝံ နိဗ္ဗတ္တေတီတိ အပ္ပနာဥပစာရံ ပါပေတွာ ဧကကသိဏပရိကမ္မံ ကထေသိ။ **ပဝေဒေတွာ**တိ ပကာသေတွာ။

နေက္ခမ္မေန ဉာတဗ္ဗန္တိ ကာမတော နိဿဋဂုဏေန ဉာတဗ္ဗံ။ ကာမတော နိဿဋဂုဏေ ဌိတေန ပုဂ္ဂလေန ကေဝလံ နာမ ဇာနိတဗ္ဗန္တိ အဓိပ္ပါယေနေတံ

၁-အယံ (က) ၂-အဝသိဿိံသု (သီ)

bhāriyaṁ, uppannassa pahānampi[1] bhāriyameva. **Antaraghare**ti Mahāsakuludāyisutte[2] indakhīlato paṭṭhāya antaragharaṁ nāma, idha nimbodakapatanaṭṭhānaṁ adhippetaṁ. Kuto panassa bhikkhā uppajjitthāti. Thero dvīsu nagaresu abhiññāto, gehadvāraṁ āgatassevassa pattaṁ gahetvā nānārasabhojanassa pūretvā denti. So laddhaṭṭhānato nivattati, bhattakiccakaraṇaṭṭhānaṁ panassa nibaddhameva ahosi. **Anubyañjanaso**ti therena kira rūpe nimittaṁ gahetvā mātugāmo na olokitapubbo. **Mātugāmassa Dhammanti** mātugāmassa chappañcavācāti dhammaṁ desetuṁ vaṭṭati, pañhaṁ puṭṭhena gāthāsahassampi vattuṁ vaṭṭati yeva. Thero pana kappiyameva na akāsi. Yebhuyyena hi kulūpakatherānametaṁ kammaṁ hoti. **Bhikkhunupassayan**ti bhikkhuni-upassayaṁ. Taṁ pana gilānapucchakena gantuṁ vaṭṭati, thero pana kappiyameva na akāsi. Esa nayo sabbattha. **Cuṇṇenā**ti Kosambacuṇṇādinā. **Gattaparikamme**ti sarīrasambāhanakamme. **Vicāritā**ti payojayitā. **Gaddūhanamattan**ti gāviṁ thane gahetvā ekaṁ khīrabinduṁ dūhanakālamattampi.

Kena pana kāraṇena thero nirābādho ahosi. Padumuttare kira Bhagavati satasahassabhikkhuparivāre cārikaṁ caramāne Himavati visarukkhā pupphiṁsu. Bhikkhusatasahassānampi tiṇapupphakarogo uppajjati, thero tasmiṁ samaye iddhimā tāpaso hoti, so ākāsena gacchanto bhikkhusaṁghaṁ disvā otaritvā rogaṁ pucchitvā Himavantato osadhaṁ āharitvā adāsi. Upasiṅghanamatten'eva rogo vūpasami. Kassapasammāsambuddhakālepi paṭhamavappadivase vappaṁ ṭhapetvā bhikkhusaṁghassa paribhogaṁ aggisālaṁ ceva vaccakuṭiñca kāretvā bhikkhusaṁghassa bhesajjavattaṁ nibandhi[3], iminā kammena nirābādho ahosi. Ukkaṭṭhanesajjiko panesa ukkaṭṭhāraññako ca, tasmā "nābhijānāmi apassenakaṁ apassayitā"ti-ādimāha.

Saraṇoti sakileso. **Aññā udapādī**ti anupasampannassa aññaṁ byākātuṁ na vaṭṭati, thero kasmā byākāsi? Na thero ahaṁ arahāti āha, aññā udapādīti panāha. Api ca thero arahāti pākaṭo, tasmā evamāha.

1. Uppannappahānampi (Sī, Syā) 2. Ma 2. 194 piṭṭhe. 3. Nibaddhaṁ (Syā, Ka)

ဝုတ္တံ။ သေသာနိ တဿေဝ ဝေဝစနာနိ။ **ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇန္တော**တိ ဒုဝိဓေပိ ကာမေ ဘုဉ္ဇမာနော။

၂၁၅။ **ဟတ္ထိဒမ္မာ ဝါ အဿဒမ္မာ ဝါ ဂေါဒမ္မာ ဝါ**တိ ဧတ္ထ အဒန္တဟတ္ထိဒမ္မာဒယော ဝိယ စိတ္တေကဂ္ဂရဟိတာ ပုဂ္ဂလာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ဒန္တဟတ္ထိအာဒယော ဝိယ စိတ္တေကဂ္ဂသမ္ပန္နာ။ ယထာ အဒန္တဟတ္ထိဒမ္မာဒယော ကူဋာကာရံ အကတွာ ဓုရံ အဆဍ္ဍေတွာ ဒန္တဂမနံ ဝါ ဂန္တုံ, ဒန္တေဟိ ဝါ ပတ္တဗ္ဗံ ဘူမိံ ပါပုဏိတုံ န သက္ကောန္တိ၊ ဧဝမေဝ စိတ္တေကဂ္ဂရဟိတာ သမ္ပန္နစိတ္တေကဂ္ဂေဟိ နိဗ္ဗတ္တိတဂုဏံ ဝါ နိဗ္ဗတ္တေတုံ ပတ္တဘူမိံ ဝါ ပါပုဏိတုံ န သက္ကောန္တိ။

၂၁၆။ **ဟတ္ထဝိလင်္ဃကေနာ**တိ ဟတ္ထေန ဟတ္ထံ ဂဟေတွာ။

ဒဠ္ဟယျန္တိ[၁] ပဿိတဗ္ဗယုတ္တကံ။ **အာဝုတော**တိ[၂] အာဝရိတော။ **နိဝုတော**တိ[၃] နိဝါရိတော။ **ဩဖုဋော**တိ ဩနဒ္ဓေါ။

၂၁၇။ **နာဂဝနိကန္တိ** ဟတ္ထိပဒေါပမေ[၄] နာဂဝနစရကော ပုရိသော "နာဂဝနိကော"တိ ဝုတ္တော၊ ဣဓ ဟတ္ထိသိက္ခာယ ကုသလော ဟတ္ထိံ ဂဟေတုံ သမတ္ထော။ **အတိပဿိတွာ**တိ ဒိသွာ။ **ဧတ္ထဂေဓာ**တိ ဧတသ္မိံ ပဝတ္တဂေဓာ။ **သရသင်္ကပ္ပါနန္တိ** ဓာဝနသင်္ကပ္ပါနံ[၅]။ **မနုဿကန္တေသု သီလေသု သမာဒပနာယာ**တိ ဧတ္ထ ယဒါ နာဂေါ ဣတ္ထိပုရိသေဟိ ကုမာရကုမာရိကာဟိ သောဏ္ဍာဒီသု ဂဟေတွာ ဥပကေဋ္ဌယမာနော ဝိကာရံ န ကရောတိ သုခါယတိ၊ တဒါနေန မနုဿကန္တာနိ သီလာနိ သမာဒိန္နာနိ နာမ ဟောန္တိ။

ပေမနီယာတိ တာတ ရာဇာ တေ ပသန္နော မင်္ဂလဟတ္ထိဋ္ဌာနေဝ ဌပေဿတိ၊ ရာဇာရဟာနိ ဘောဇနာဒီနိ လဘိဿသီတိ ဧဝရူပီ နာဂေဟိ ပိယာပိတဗ္ဗာ ကထာ။ **သုဿူသတီ**တိ တံ ပေမနီယကထံ သောတုကာမော ဟောတိ။ **တိဏဃာသောဒကန္တိ** တိဏဃာသံ စေဝ ဥဒကံ စ၊ **တိဏဃာသန္တိ** ဃာသိတဗ္ဗံ တိဏံ၊ ခါဒိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။

ပဏဝေါတိ ဒိဏ္ဍိမော[၆]။ **သင်္ခဏဝကဒေါသနိဟိတနိန္နီတကသာဝေါ**တိ နိဟိတသဗ္ဗဝင်္ကဒေါသော စေဝ အပနီတကသာဝေါ စ။ **အင်္ဂန္တွေဝ သင်္ချံ ဂစ္ဆတီ**တိ အင်္ဂသမော ဟောတိ။

၁-ဒိဋ္ဌေယျန္တိ (သျာ၊ က) ၂-အာဝုဋ္ဌောတိ (သျာ၊ က)
၃-နိဝုဋ္ဌောတိ (သျာ၊ က) ၄-မ ၁-၂၃၂-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဝစနသင်္ကပ္ပါနံ (သီ)၊ ဗာဓနသင်္ကပ္ပါနံ (က) ၆-ဒေဏ္ဍိမော (သီ၊ သျာ)၊ ဒိဏ္ဍိမော (က)

212. **Pabbajjan**ti thero sayaṁ n’eva pabbājesi, na upasampādesi aññehi pana bhikkhūhi evaṁ kārāpesi. **Avāpuraṇaṁ ādāyā**ti kuñcikaṁ gahetvā.

Nisinnakova parinibbāyīti ahaṁ[1] dharamānopi na aññassa bhikkhussa bhāro ahosiṁ, parinibbutassāpi me sarīraṁ bhikkhusaṁghassa palibodho mā ahosīti tejodhātuṁ samāpajjitvā parinibbāyi. Sarīrato jālā uṭṭhahi, chavimaṁsalohitaṁ sappi viya jhāyamānaṁ parikkhayaṁ gataṁ, sumanamakulasadisā dhātuyova avasesiṁsu[2]. Sesaṁ sabbattha pākaṭameva. Idaṁ pana suttaṁ dutiyasaṅgahe saṅgītanti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Bākulasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Dantabhūmisuttavaṇṇanā

213. **Evaṁ me sutan**ti Dantabhūmisuttaṁ. Tattha **araññakuṭikāyan**ti tasseva Veḷuvanassa ekasmiṁ vivittaṭṭhāne padhānakammikānaṁ bhikkhūnaṁ atthāya katasenāsane. **Rājakumāro**ti Bimbisārassa putto orasako.

Phuseyyāti labheyya. **Ekaggatan**ti evaṁ paṭipanno samāpattiṁ nāma labhati, jhānaṁ nāma labhatīti idaṁ mayā sutanti vadati. **Kilamatho**ti kāyakilamatho. **Vihesā**ti sveva kilamatho vutto. **Yathāsake tiṭṭheyyāsī**ti attano ajānanakoṭṭhāse yeva tiṭṭheyyāsīti.

214. **Desesī**ti cittekaggataṁ nāma evaṁ labhati, samāpattiṁ evaṁ nibbattetīti appanā-upacāraṁ pāpetvā ekakasiṇaparikammaṁ kathesi. **Pavedetvā**ti pakāsetvā.

Nekkhammena ñātabbanti kāmato nissaṭaguṇena ñātabbaṁ. Kāmato nissaṭaguṇe ṭhitena puggalena ekaggaṁ nāma jānitabbanti adhippāyenetaṁ

---

1. Ayaṁ (Ka) 2. Avasissiṁsu (Sī)

ဝဏ္ဏနာနတ္တန္တိ သရီရဝဏ္ဏဿ နာနတ္တံ။ **နော စ အာဘာနာနတ္တ**န္တိ အာလောကေ နာနတ္တံ န ပညာယတိ။ **အစ္စိနာနတ္တ**န္တိ ဒီဃရဿအဏုထူလ-ဝသေန အစ္စိယာ နာနတ္တံ။

ယတ္ထ ယတ္ထာတိ ဥယျာနဝိမာနကပ္ပရုက္ခနဒီတီရပေါက္ခရဏီတီရေသု ယတ္ထ ယတ္ထ။ **အဘိနိဝိသန္တီ**တိ ဝသန္တိ။ **အဘိရမန္တီ**တိ ရမန္တိ န ဥက္ကဏ္ဌန္တိ။ **ကာဇေနာ**တိ ယာဂုဘတ္တတေလဖာဏိတမစ္ဆမံသကာဇေသု ယေန ကေနစိ ကာဇေန။ "ကာစေနာတိ"ပိ ပါဠော၊ အယမေဝ အတ္ထော။ **ပိဋကေနာ**တိ ပစ္ဆိယာ။ **တတ္ထ တတ္ထေဝါ**တိ သပ္ပိမဓုဖာဏိတာဒီနံ သုလဘဋ္ဌာနတော လောဏပူတိမစ္ဆာဒီနံ ဥဿန္နဋ္ဌာနံ နီတာ "ပုဗ္ဗေ အမှာကံ ဝသနဋ္ဌာနံ ဖာသုကံ၊ တတ္ထ သုခံ ဝသိမှာ၊ ဣဓ လောဏံ ဝါ နော[1] ဗာဓတိ၊ ပူတိမစ္ဆဂန္ဓော ဝါ သီသရောဂံ ဥပ္ပါဒေတီ"တိ ဧဝံ စိတ္တံ အနုပ္ပါဒေတွာ တတ္ထ တတ္ထေဝ ရမန္တိ။

၂၃၄။ **အာဘာ**တိ အာဘာသမ္ပန္နာ။ **တဒင်္ဂေနာ**တိ တဿာ ဘဝူပပတ္တိယာ အင်္ဂေန၊ ဘဝူပပတ္တိကာရဏေနာတိ အတ္ထော။ ဣဒါနိ တံ ကာရဏံ ပုစ္ဆန္တော **ကော နု ခေါ ဘန္တေ**တိအာဒိမာဟ။

ကာယဒုဋ္ဌုလ္လန္တိ ကာယာလသိယဘာဝေါ။ **ဈာယတော**တိ ဇလတော။

၂၃၅။ **ဒီဃရတ္တံ ခေါ မေ**တိ ထေရော ကိရ ပါရမိယော ပူရေန္တော ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ သမာပတ္တိံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ နိရန္တရံ တီဏိ အတ္တဘာဝသတာနိ ဗြဟ္မလောကေ ပဋိလဘိ၊ တံ သန္ဓာယေတံ အာဟ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

"အဝေါကိဏ္ဏံ[2] တီဏိ သတံ၊ ယံ ပဗ္ဗဇိံ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ။
အသင်္ခတံ ဂဝေသန္တော၊ ပုဗ္ဗေ သဉ္စရိတံ မမ"န္တိ။

သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

အနုရုဒ္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ဥပက္ကိလေသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၆။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဥပက္ကိလေသသုတ္တံ။ တတ္ထ **တေဒဝေါစာ**တိ နေဝ ဘေဒါဓိပ္ပါယေန န ပိယကမျတာယ၊ အထ ခွါဿ ဧတဒဟောသိ "ဣမေ

၁-လောဏံဝါတော (သီ)၊ လောဏော ဝါ နော (သျာ၊က) ၂-အဗ္ဗောကိဏ္ဏံ (သီ၊ သျာ)

vuttaṁ. Sesāni tasseva vevacanāni. **Kāme paribhuñjanto**ti duvidhepi kāme bhuñjamāno.

215. **Hatthidammā vā assadammā vā godammā vā**ti ettha adantahatthidammādayo viya cittekaggarahitā puggalā daṭṭhabbā. Dantahatthi-ādayo viya cittekaggasampannā. Yathā adantahatthidammādayo kūṭākāraṁ akatvā dhuraṁ achaḍḍetvā dantagamanaṁ vā gantuṁ, dantehi vā pattabbaṁ bhūmiṁ pāpuṇituṁ na sakkonti, evameva cittekaggarahitā sampannacittekaggehi nibbattitaguṇaṁ vā nibbattetuṁ pattabhūmiṁ vā pāpuṇituṁ na sakkonti.

216. **Hatthavilaṅghakenā**ti hatthena hatthaṁ gahetvā.

Daṭṭheyyanti[1] passitabbayuttakaṁ. **Āvuto**ti[2] āvarito. **Nivuto**ti[3] nivārito. **Ophuṭo**ti onaddho.

217. **Nāgavanikan**ti Hatthipadopame[4] nāgavanacarako puriso "nāgavaniko"ti vutto, idha hatthisikkhāya kusalo hatthiṁ gahetuṁ samattho. **Atipassitvā**ti disvā. **Etthagedhā**ti etasmiṁ pavattagedhā. **Sarasaṅkappānan**ti dhāvanasaṅkappānaṁ[5]. **Manussakantesu sīlesu samādapanāyā**ti ettha yadā nāgo itthipurisehi kumārakumārikāhi soṇḍādīsu gahetvā upakeḷayamāno vikāraṁ na karoti sukhāyati, tadānena manussakantāni sīlāni samādinnāni nāma honti.

Pemanīyāti tāta rājā te pasanno maṅgalahatthiṭṭhān'eva ṭhapessati, rājārahāni bhojanādīni labhissasīti evarūpī nāgehi piyāpitabbā kathā. **Sussūsatī**ti taṁ pemanīyakathaṁ sotukāmo hoti. **Tiṇaghāsodakan**ti tiṇaghāsaṁ ceva udakaṁ ca, **tiṇaghāsan**ti ghāsitabbaṁ tiṇaṁ, khāditabbanti attho.

Paṇavoti ḍiṇḍimo[6]. **Sabbavaṅkadosanihitaninnītakasāvo**ti nihitasabbavaṅkadoso ceva apanītakasāvo ca. **Aṅganteva saṅkhaṁ gacchatī**ti aṅgasamo hoti.

1. Diṭṭheyyanti (Syā, Ka)
2. Āvuṭoti (Syā, Ka)
3. Nivuṭoti (Syā, Ka)
4. Ma 1. 232 piṭṭhe.
5. Vacanasaṅkappānaṁ (Sī), bādhanasaṅkappānaṁ (Ka)
6. Deṇḍimo (Sī,Syā), diṇḍimo (Ka)

ဘိက္ခူ မမ ဝစနံ ဂဟေတွာ န ဩရမိဿန္တိ၊ ဗုဒ္ဓါ စ နာမ ဟိတာနုကမ္ပကာ၊ အဒ္ဓါ နေသံ[၁] ဘဂဝါ ဧကံ ကာရဏံ ကထေဿတိ၊ တံ သုတွာ ဧတေ ဩရမိဿန္တိ၊ တတော တေသံ ဖာသုဝိဟာရော ဘဝိဿတီ”တိ။ တသ္မာ ဧတံ “ဣဓ ဘန္တေ”တိအာဒိဝစနမဝေါစ။ **မာ ဘဏ္ဍန**န္တိအာဒီသု “အကတ္တာ”တိ ပါဌသေသံ ဂဟေတွာ “မာ ဘဏ္ဍနံ အကတ္တာ”တိ ဧဝံ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **အညတရော**တိ သော ကိရ ဘိက္ခု ဘဂဝတော အတ္ထကာမော၊ အယံ ကိရဿ အဓိပ္ပါယော “ဣမေ ဘိက္ခူ ကောဓာဘိဘူတာ သတ္ထု ဝစနံ န ဂဏှန္တိ၊ မာ ဘဂဝါ ဧတေ ဩဝဒန္တော ကိလမီ”တိ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။

ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသီတိ န ကေဝလံ ပါဝိသိ၊ ယေနပိ ဇနေန န ဒိဋ္ဌော၊ သော မံ ပဿတူတိပိ အဓိဋ္ဌာသိ။ ကိမတ္ထံ အဓိဋ္ဌာသီတိ? တေသံ ဘိက္ခူနံ ဒမနတ္ထံ။ ဘဂဝါ ဟိ တဒါ ပိဏ္ဍပါတပ္ပဋိက္ကန္တော “ပုထုသဒ္ဒေါ သမဇနော”တိအာဒိဂါထာ ဘာသိတွာ ကောသမ္ဗိတော ဗာလကလောဏကာရဂါမံ ဂတော။ တတော ပါစီနဝံသဒါယံ၊ တတော ပါလိလေယျကဝနသဏ္ဍံ ဂန္တွာ ပါလိလေယျဟတ္ထိနာဂေန ဥပဋ္ဌဟိယမာနော တေမာသံ ဝသိ။ နဂရဝါသိနောပိ “သတ္ထာ ဝိဟာရံ ဂတော၊ ဂစ္ဆာမ ဓမ္မဿဝနာယာ”တိ ဂန္ဓပုပ္ဖဟတ္ထာ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ “ကဟံ ဘန္တေ သတ္ထာ”တိ ပုစ္ဆိံသု။ “ကဟံ တုမှေ သတ္ထာရံ ဒက္ခထ၊ သတ္ထာ ‘ဣမေ ဘိက္ခူ သမဂ္ဂေ ကရိဿာမီ’တိ အာဂတော၊ သမဂ္ဂေ ကာတုံ အသက္ကောန္တော နိက္ခမိတွာ ဂတော”တိ။ “မယံ သတမ္ပိ သဟဿမ္ပိ ဒတွာ သတ္ထာရံ အာနေတုံ န သက္ကောမ၊ သော နော အယာစိတော သယမေဝ အာဂတော၊ မယံ ဣမေ ဘိက္ခူ နိဿာယ သတ္ထု သမ္မုခါ ဓမ္မကထံ သောတုံ န လဘိမှာ။ ဣမေ သတ္ထာရံ ဥဒ္ဒိဿ ပဗ္ဗဇိတာ၊ တသ္မိမ္ပိ သာမဂ္ဂိံ ကရောန္တေ သမဂ္ဂါ န ဇာတာ၊ ကဿာညဿ ဝစနံ ကရိဿန္တိ။ အလံ န ဣမေသံ ဘိက္ခာ ဒါတဗ္ဗာ”တိ သကလနဂရေ ဒဏ္ဍံ ဋ္ဌပယိံသု။ တေ ပုနဒိဝသေ သကလနဂရံ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ကဋစ္ဆုမတ္တမ္ပိ ဘိက္ခံ အလဘိတွာ ဝိဟာရံ အာဂမံသု။ ဥပါသကာပိ တေ ပုန အာဟံသု “ယာဝ သတ္ထာရံ န ခမာပေထ၊ တာဝ ဝေါ တမေဝ ဒဏ္ဍကမ္မ”န္တိ။ တေ “သတ္ထာရံ ခမာပေဿာမာ”တိ ဘဂဝတိ သာဝတ္ထိယံ အနုပ္ပတ္တေ တတ္ထ အဂမံသု။ သတ္ထာ တေသံ အဋ္ဌာရသ ဘေဒကရဝတ္ထူနိ ဒေသေသီတိ အယမေတ္ထ ပါဠိမုတ္တကကထာ။

၂၃၇။ ဣဒါနိ **ပုထုသဒ္ဒေါ**တိအာဒိဂါထာသု ပုထု မဟာသဒ္ဒေါ အဿာတိ **ပုထုသဒ္ဒေါ။ သမဇနော**တိ သမာနော ဧကသဒိသော ဇနော၊ သဗ္ဗောဝါယံ

၁-အဋ္ဌာနေ မံ (က)

219. **Gehasitasīlānan**ti pañcakāmaguṇanissitasīlānaṁ. **Ñāyassā**ti aṭṭhaṅgikamaggassa.

222. **Adantamaraṇaṁ mahallako rañño nāgo kālaṅkato**ti rañño mahallako nāgo adantamaraṇaṁ mato kālaṁ kato hoti, adantamaraṇaṁ kālaṁkiriyaṁ nāma kariyatīti ayamettha attho. Esa nayo sabbattha. Sesaṁ uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Dantabhūmisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Bhūmijasuttavaṇṇanā

223. **Evaṁ me sutan**ti Bhūmijasuttaṁ. Tattha **Bhūmijo**ti ayaṁ thero Jayasenarājakumārassa mātulo. **Āsañca anāsañcā**ti kālena āsaṁ kālena anāsaṁ. **Sakena thālipākenā**ti pakatipavattāya bhikkhāya[1] attano niṭṭhitabhattatopi bhattena parivisi. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Bhūmijasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Anuruddhasuttavaṇṇanā

230. **Evaṁ me sutan**ti Anuruddhasuttaṁ. Tattha **evamāhaṁsū**ti tassa upāsakassa aphāsukakālo ahosi, tadā upasaṅkamitvā evamāhaṁsu. **Apaṇṇakan**ti avirādhitaṁ. **Ekatthā**ti appamāṇāti vā mahaggatāti vā jhānameva cittekaggatā yeva evaṁ vuccatīti imaṁ sandhāya evamāha.

---

1. Pakatipavattā bhikkhā pavattā ca (Ka)

ဘဏ္ဍနကာရကဇနော သမန္တတော သဒ္ဒနိစ္ဆရဏေန ပုထုသဒ္ဒေါ စေဝ သဒိသော စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **န ဗာလော ကောစိ မညထာ**တိ တတြ ကောစိ ဧကောပိ အဟံ ဗာလောတိ န မညတိ၊ သဗ္ဗေပိ ပဏ္ဍိတမာနိနောယေဝ။ **နာညံ ဘိယျော အမညရုန္တိ** ကောစိ ဧကောပိ အဟံ ဗာလောတိ န စ မညိ၊ ဘိယျော စ[၁] သံဃသ္မိံ ဘိဇ္ဇမာနေ အညမ္ပိ ဧကံ “မယှံ ကာရဏာ သံဃော ဘိဇ္ဇတီ”တိ ဣဒံ ကာရဏံ န မညီတိ အတ္ထော။

ပရိမုဋ္ဌာတိ မုဋ္ဌဿတိနော။ **ဝါစာဂေါစရဘာဏိနော**တိ ရာကာရဿ ရဿာဒေသော ကတော၊ ဝါစာဂေါစရာဝ၊ န သတိပဋ္ဌာနဂေါစရာ၊ ဘာဏိနော စ[၂]၊ ကထံ ဘာဏိနော? **ယာဝိစ္ဆန္တိ မုခါယာမံ**၊ ယာဝ မုခံ ပသာရေတုံ ဣစ္ဆန္တိ၊ တာဝ ပသာရေတွာ ဘာဏိနော၊ ဧကောပိ သံဃဂါရဝေန မုခသင်္ကောစနံ န ကရောတီတိ အတ္ထော။ **ယေန နီတာ**တိ ယေန ကလဟေန ဣမံ နိလ္လဇ္ဇဘာဝံ နီတာ။ **န တံ ဝိဒူ**တိ န တံ ဇာနန္တိ “ဧဝံ သာဒီနဝေါ အယ”န္တိ။

ယေ စ တံ ဥပနယှန္တီတိ တံ အက္ကောစ္ဆိ မန္တိအာဒိကံ အာကာရံ ယေ ဥပနယှန္တိ။ **သနန္တနော**တိ ပေါရာဏော။

ပရေတိ ပဏ္ဍိတေ ဌပေတွာ တတော အညေ ဘဏ္ဍနကာရကာ ပရေ နာမ။ တေ ဧတ္ထ သံဃမဇ္ဈေ ကလဟံ ကရောန္တာ “မယံ ယမာမသေ ဥပယမာမ[၃] နဿာမ သတတံ သမိတံ မစ္စုသန္တိကံ ဂစ္ဆာမာ”တိ န ဇာနန္တိ။ **ယေ စ တတ္ထ ဝိဇာနန္တီ**တိ ယေ စ တတ္ထ ပဏ္ဍိတာ “မယံ မစ္စုနော သမီပံ ဂစ္ဆာမာ”တိ ဝိဇာနန္တိ။ **တတော သမ္မန္တိ မေဓဂါ**တိ ဧဝဉှိ တေ ဇာနန္တာ ယောနိသောမနသိကာရံ ဥပ္ပါဒေတွာ မေဓဂါနံ ကလဟာနံ ဝူပသမာယ ပဋိပဇ္ဇန္တိ။

အဋ္ဌိစ္ဆိန္နာတိ အယံ ဂါထာ ဇာတကေ[၄] အာဂတာ၊ ဗြဟ္မဒတ္တဉ္စ ဒီဃာဝုကုမာရဉ္စ သန္ဓာယ ဝုတ္တာ။ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော—တေသမ္ပိ တထာ ပဝတ္တဝေရာနံ ဟောတိ သင်္ဂတိ၊ ကသ္မာ တုမှာကံ န ဟောတိ၊ ယေသံ ဝေါ နေဝ မာတာပိတူနံ အဋ္ဌီနိ ဆိန္နာနိ၊ န ပါဏာ ဟဋာ န ဂဝါဿဓနာနိ ဟဋာနီတိ။

၁-ဘိယျောဝ (သီ၊ သျာ၊ က)
၂-ဘာဏိနောတိ (သီ)
၃-ဥပရမာမ (သီ၊ သျာ)
၄-ခု ၅-၁၈၈-ပိဋ္ဌေ။

231. **Yāvatā ekaṁ rukkhamūlaṁ mahaggatanti pharitvā adhimuccitvā viharatī**ti ekarukkhamūlapamāṇaṭṭhānaṁ kasiṇanimittena ottharitvā tasmiṁ kasiṇanimitte mahaggatajjhānaṁ pharitvā adhimuccitvā viharati. Mahaggatanti panassa ābhogo n'atthi, kevalaṁ mahaggatajjhānapavattivasena panetaṁ vuttaṁ. Esa nayo sabbattha. **Iminā kho etaṁ gahapati pariyāyenā**ti iminā kāraṇena. Ettha hi appamāṇāti vuttānaṁ brahmavihārānaṁ nimittaṁ na vaḍḍhati, ugghāṭanaṁ na jāyati, tāni jhānāni abhiññānaṁ vā nirodhassa vā pādakāni na honti, vipassanāpādakāni pana vaṭṭapādakāni bhavokkamanāni ca honti. "Mahaggatā"ti vuttānaṁ pana kasiṇajjhānānaṁ nimittaṁ vaḍḍhati, ugghāṭanaṁ jāyati, samatikkamā honti, abhiññāpādakāni nirodhapādakāni vaṭṭapādakāni bhavokkamanāni ca honti. Evamime dhammā nānatthā, appamāṇā mahaggatāti evaṁ nānābyañjanā ca.

232. Idāni mahaggatasamāpattito nīharitvā bhavūpapattikāraṇaṁ dassento **catasso kho imā**ti-ādimāha. **Parittābhā**ti pharitvā jānantassa ayamābhogo atthi, Parittābhesu pana devesu nibbattikāraṇaṁ jhānaṁ bhāvento evaṁ vutto. Esa nayo sabbattha. Parittābhā siyā saṁkiliṭṭhābhā honti siyā parisuddhābhā, appamāṇābhā siyā saṁkiliṭṭhābhā honti siyā parisuddhābhā. Kathaṁ? Suppamatte vā sarāvamatte vā kasiṇaparikammaṁ katvā samāpattiṁ nibbattetvā pañcahākārehi āciṇṇavasibhāvo paccanīkadhammānaṁ suṭṭhu aparisodhitattā dubbalameva samāpattiṁ vaḷañjitvā appaguṇajjhāne ṭhito kālaṁ katvā Parittābhesu nibbattati, vaṇṇo panassa paritto ceva hoti saṁkiliṭṭho ca. Pañcahi panākārehi āciṇṇavasibhāvo paccanīkadhammānaṁ suṭṭhu parisodhitattā suvisuddhaṁ samāpattiṁ vaḷañjitvā paguṇajjhāne ṭhito kālaṁ katvā Parittābhesu nibbattati, vaṇṇo panassa paritto ceva hoti parisuddho ca. Evaṁ parittābhā siyā saṁkiliṭṭhābhā honti siyā parisuddhābhā. Kasiṇe pana vipulaparikammaṁ katvā samāpattiṁ nibbattetvā pañcahākārehi āciṇṇavasibhāvoti sabbaṁ purimasadisameva veditabbaṁ. Evaṁ appamāṇābhā siyā saṁkiliṭṭhābhā honti siyā parisuddhābhāti.

သစေ လဘေထာတိ အာဒိဂါထာ ပဏ္ဍိတသဟာယဿ စ ဗာလသဟာယဿ စ ဝဏ္ဏာဝဏ္ဏဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တာ။ **အဘိဘုယျ သဗ္ဗာနိ ပရိဿယာနီ**တိ ပါကဋပရိဿယေ စ ပဋိစ္ဆန္နပရိဿယေ စ အဘိဘဝိတွာ တေန သဒ္ဓိံ အတ္တမနော သတိမာ စရေယျာတိ။

ရာဇာဝ ရဋ္ဌံ ဝိဇိတန္တိ ယထာ အတ္တနော ဝိဇိတရဋ္ဌံ မဟာဇနကရာဇာ စ အရိန္ဒမမဟာရာဇာ စ ပဟာယ ဧကကာ ဝိစရိံသု၊ ဧဝံ ဝိစရေယျာတိ အတ္ထော။ **မာတင်္ဂရညေဝ နာဂေါ**တိ မာတင်္ဂေါ အရညေ နာဂေါဝ။ **မာတင်္ဂေါ**တိ ဟတ္ထိ ဝုစ္စတိ။ **နာဂေါ**တိ မဟန္တာဓိဝစနမေတံ။ ယထာ ဟိ မာတုပေါသကော မာတင်္ဂနာဂေါ အရညေ ဧကော စရိ၊ န စ ပါပါနိ အကာသိ၊ ယထာ စ ပါလိလေယျကော၊ ဧဝံ ဧကော စရေ၊ န စ ပါပါနိ ကယိရာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၂၃၈။ **ဗာလကလောဏကာရဂါမော**တိ ဥပါလိဂဟပတိဿ ဘောဂဂါမော[1]။ **တေနုပသင်္ကမီ**တိ ကသ္မာ ဥပသင်္ကမိ? ဂဏေ ကိရဿ အာဒီနဝံ ဒိသွာ ဧကဝိဟာရိံ ဘိက္ခုံ ပဿိတုကာမတာ ဥဒပါဒိ၊ တသ္မာ သီတာဒီဟိ ပီဠိတော ဥဏှာဒီနိ ပတ္ထယမာနော ဝိယ ဥပသင်္ကမိ။ **ဓမ္မိယာ ကထာယာ**တိ ဧကီဘာဝေ အာနိသံသပဋိသံယုတ္တာယ။ ယေန ပါစီနဝံသဒါယော၊ တတ္ထ ကသ္မာ ဥပသင်္ကမိ? ကလဟကာရကေ ကိရဿ ဒိဋ္ဌာဒီနဝတ္တာ သမဂ္ဂဝါသိနော ဘိက္ခူ ပဿိတုကာမတာ ဥဒပါဒိ၊ တသ္မာ သီတာဒီဟိ ပီဠိတော ဥဏှာဒီနိ ပတ္ထယမာနော ဝိယ တတ္ထ ဥပသင်္ကမိ။ **အာယသ္မာ စ အနုရုဒ္ဓေါ**တိအာဒိ ဝုတ္တနယမေဝ။

၂၄၁။ **အတ္ထိ ပန ဝေါ**တိ ပစ္ဆိမပုစ္ဆာယ လောကုတ္တရဓမ္မံ ပုစ္ဆေယျ။ သော ပန ထေရာနံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တံ ပုစ္ဆိတုံ န ယုတ္တန္တိ ပရိကမ္မောဘာသံ ပုစ္ဆတိ။ **ဩဘာသဉ္စေဝ သဉ္ဇာနာမာ**တိ ပရိကမ္မောဘာသံ သဉ္ဇာနာမ။ **ဒဿနဉ္စ ရူပါန**န္တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ရူပဒဿနဉ္စ သဉ္ဇာနာမ။ **တဉ္စ နိမိတ္တံ နပ္ပဋိဝိဇ္ဈာမာ**တိ တဉ္စ ကာရဏံ န ဇာနာမ၊ ယေန နော ဩဘာသော စ ရူပဒဿနဉ္စ အန္တရဓာယတိ။

တံ ခေါ ပန ဝေါ အနုရုဒ္ဓါ နိမိတ္တံ ပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗန္တိ တံ ဝေါ ကာရဏံ ဇာနိတဗ္ဗံ။ **အဟမ္ပိ သုဒ**န္တိ အနုရုဒ္ဓါ တုမှေ ကိံ န အာဠုလေဿန္တိ၊ အဟမ္ပိ ဣမေဟိ ဧကာဒသဟိ ဥပက္ကိလေသေဟိ အာဠုလိတပုဗ္ဗောတိ ဒဿေတုံ ဣမံ

---

[1] ၁-လောဏကာရဂါမော (က)

Vaṇṇanānattanti sarīravaṇṇassa nānattaṁ. **No ca ābhānānattan**ti āloke nānattaṁ na paññāyati. **Accinānattan**ti dīgharassa-aṇuthūlavasena acciyā nānattaṁ.

Yattha yatthāti uyyānavimānakapparukkhanadītīrapokkharaṇītīresu yattha yattha. **Abhinivisantī**ti vasanti. **Abhiramantī**ti ramanti na ukkaṇṭhanti. **Kājenā**ti yāgubhattatelaphāṇitamacchamaṁsakājesu yena kenaci kājena. “Kācenāti”Pi pāṭho, ayameva attho. **Piṭakenā**ti pacchiyā. **Tattha tatthevā**ti sappimadhuphāṇitādīnaṁ sulabhaṭṭhānato loṇapūtimacchādīnaṁ ussannaṭṭhānaṁ nītā “pubbe amhākaṁ vasanaṭṭhānaṁ phāsukaṁ, tattha sukhaṁ vasimhā, idha loṇaṁ vā no[1] bādhati, pūtimacchagandho vā sīsarogaṁ uppādetī”ti evaṁ cittaṁ anuppādetvā tattha tattheva ramanti.

234. **Ābhā**ti ābhāsampannā. **Tadaṅgenā**ti tassā bhavūpapattiyā aṅgena, bhavūpapattikāraṇenāti attho. Idāni taṁ kāraṇaṁ pucchanto **ko nu kho bhante**ti-ādimāha.

Kāyaduṭṭhullanti kāyālasiyabhāvo. **Jhāyato**ti jalato.

235. **Dīgharattaṁ kho me**ti thero kira pāramiyo pūrento isipabbajjaṁ pabbajitvā samāpattiṁ nibbattetvā nirantaraṁ tīṇi attabhāvasatāni brahmaloke paṭilabhi, taṁ sandhāyetaṁ āha. Vuttampi cetaṁ—

“Avokiṇṇaṁ[2] tīṇi sataṁ, yaṁ pabbajiṁ isipabbajjaṁ.
Asaṅkhataṁ gavesanto, pubbe sañcaritaṁ maman”ti.

Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Anuruddhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Upakkilesasuttavaṇṇanā

236. **Evaṁ me sutan**ti Upakkilesasuttaṁ. Tattha **etadavocā**ti n’eva bhedādhippāyena na piyakamyatāya, atha khvāssa etadahosi “ime

1. Loṇavāto (Sī), loṇo vā no (Syā, Ka)
2. Abbokiṇṇaṁ (Sī, Syā)

ဒေသနံ အာရဘိ။ **ဝိစိကိစ္ဆာ ခေါ** မေတိအာဒီသု မဟာသတ္တဿ အာလောကံ ဝဍ္ဎေတွာ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ နာနာဝိဓာနိ ရူပါနိ ဒိသွာ “ဣဒံ ခေါ ကိ”န္တိ ဝိစိကိစ္ဆာ ဥဒပါဒိ။ **သမာဓိ စဝီ**တိ ပရိကမ္မသမာဓိ စဝိ။ **ဩဘာသော**တိ ပရိကမ္မောဘာသောပိ အန္တရဓာယိ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ရူပံ န ပဿိ။ **အမနသိကာရော**တိ ရူပါနိ ပဿတော ဝိစိကိစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒါနိ ကိဉ္စိ န မနသိကရိဿာမီတိ အမနသိကာရော ဥဒပါဒိ။

ထိနမိဒ္ဓန္တိ ကိဉ္စိ အမနသိကရောန္တဿ ထိနမိဒ္ဓံ ဥဒပါဒိ။

ဆမ္ဘိတတ္တန္တိ ဟိမဝန္တာဘိမုခံ အာလောကံ ဝဍ္ဎေတွာ ဒါနဝရက္ခသအဇဂရာဒယော အဒ္ဒသ၊ အထဿ ဆမ္ဘိတတ္တံ ဥဒပါဒိ။

ဥပ္ပိလန္တိ[၁] “မယာ ဒိဋ္ဌဘယံ[၂] ပကတိယာ ဩလောကိယမာနံ နတ္ထိ၊ အဒိဋ္ဌေ ကိံ နာမ ဘယ”န္တိ စိန္တယတော ဥပ္ပိလာဝိတတ္တံ[၃] ဥဒပါဒိ။ **သကိဒေဝါ**တိ ဧကပယောဂေနေဝ ပဉ္စ နိဓိကုမ္ဘိယောပိ ပဿေယျ။

ဒုဋ္ဌုလ္လန္တိ မယာ ဝီရိယံ ဂါဠှံ ပဂ္ဂဟိတံ၊ တေန မေ ဥပ္ပိလံ ဥပ္ပန္နန္တိ ဝီရိယံ သိထိလမကာသိ၊ တတော ကာယဒရထော ကာယဒုဋ္ဌုလ္လံ ကာယာလသိယံ ဥဒပါဒိ။

အစ္စာရဒ္ဓဝီရိယန္တိ မမ ဝီရိယံ သိထိလံ ကရောတော ဒုဋ္ဌုလ္လံ ဥပ္ပန္နန္တိ ပုန ဝီရိယံ ပဂ္ဂဏှတော အစ္စာရဒ္ဓဝီရိယံ ဥဒပါဒိ။ **ပတမေယျာ**တိ မရေယျ။

အတိလီနဝီရိယန္တိ မမ ဝီရိယံ ပဂ္ဂဏှတော ဧဝံ ဇာတန္တိ ပုန ဝီရိယံ သိထိလံ ကရောတော အတိလီနဝီရိယံ ဥဒပါဒိ။

အဘိဇပ္ပါတိ ဒေဝလောကာဘိမုခံ အာလောကံ ဝဍ္ဎေတွာ ဒေဝသံဃံ ပဿတော တဏှာ ဥဒပါဒိ။

နာနတ္တသညာတိ မယှံ ဧကဇာတိကံ ရူပံ မနသိကရောန္တဿ အဘိဇပ္ပါ ဥပ္ပန္နာ၊ နာနာဝိဓရူပံ မနသိ ကရိဿာမီတိ ကာလေန ဒေဝလောကာဘိမုခံ ကာလေန မနုဿလောကာဘိမုခံ ဝဍ္ဎေတွာ နာနာဝိဓာနိ ရူပါနိ မနသိကရောတော နာနတ္တသညာ ဥဒပါဒိ။

အတိနိဇ္ဈာယိတတ္တန္တိ မယှံ နာနာဝိဓာနိ ရူပါနိ မနသိကရောန္တဿ နာနတ္တသညာ ဥဒပါဒိ၊ ဣဋ္ဌံ ဝါ အနိဋ္ဌံ ဝါ ဧကဇာတိကမေဝ မနသိ ကရိဿာမီတိ တထာ မနသိကရောတော အတိနိဇ္ဈာယိတတ္တံ ရူပါနံ ဥဒပါဒိ။

၁-ဥဗ္ဗိလန္တိ (သီ၊ သျာ)
၂-မဟာတိဘယံ (က)
၃-ဥဗ္ဗိလာဝိတတ္တံ (သီ၊ သျာ)

bhikkhū mama vacanaṁ gahetvā na oramissanti, Buddhā ca nāma hitānukampakā, addhā nesaṁ[1] Bhagavā ekaṁ kāraṇaṁ kathessati, taṁ sutvā ete oramissanti, tato tesaṁ phāsuvihāro bhavissatī"ti. Tasmā etaṁ "idha bhante"ti-ādivacanamavoca. **Mā bhaṇḍanan**ti-ādīsu "akatthā"ti pāṭhasesaṁ gahetvā "mā bhaṇḍanaṁ akatthā"ti evaṁ attho daṭṭhabbo. **Aññataro**ti so kira bhikkhu Bhagavato atthakāmo, ayaṁ kirassa adhippāyo "ime bhikkhū kodhābhibhūtā Satthu vacanaṁ na gaṇhanti, mā Bhagavā ete ovadanto kilamī"ti, tasmā evamāha.

Piṇḍāya pāvisīti na kevalaṁ pāvisi, yenapi janena na diṭṭho so maṁ passatūtipi adhiṭṭhāsi. Kimatthaṁ adhiṭṭhāsīti? Tesaṁ bhikkhūnaṁ damanatthaṁ. Bhagavā hi tadā piṇḍapātappaṭikkanto "puthusaddo samajano"ti-ādigāthā bhāsitvā Kosambito Bālakaloṇakāragāmaṁ gato. Tato Pācīnavaṁsadāyaṁ, tato Pālileyyakavanasaṇḍaṁ gantvā Pālileyyahatthināgena upaṭṭhahiyamāno temāsaṁ vasi. Nagaravāsinopi "satthā vihāraṁ gato, gacchāma dhammassavanāyā"ti gandhapupphahatthā vihāraṁ gantvā "kahaṁ bhante Satthā"ti pucchiṁsu. "Kahaṁ tumhe Satthāraṁ dakkhatha, Satthā 'ime bhikkhū samagge karissāmī'ti āgato, samagge kātuṁ asakkonto nikkhamitvā gato"ti. "Mayaṁ satampi sahassampi datvā Satthāraṁ ānetuṁ na sakkoma, so no ayācito sayameva āgato, mayaṁ ime bhikkhū nissāya Satthu sammukhā dhammakathaṁ sotuṁ na labhimhā. Ime Satthāraṁ uddissa pabbajitā, tasmimpi sāmaggiṁ karonte samaggā na jātā, kassāññassa vacanaṁ karissanti. Alaṁ na imesaṁ bhikkhā dātabbā"ti sakalanagare daṇḍaṁ ṭhapayiṁsu. Te punadivase sakalanagaraṁ piṇḍāya caritvā kaṭacchumattampi bhikkhaṁ alabhitvā vihāraṁ āgamaṁsu. Upāsakāpi te puna āhaṁsu "yāva Satthāraṁ na khamāpetha, tāva vo tameva daṇḍakamman"ti. Te "Satthāraṁ khamāpessāmā"ti Bhagavati Sāvatthiyaṁ anuppatte tattha agamaṁsu. Satthā tesaṁ aṭṭhārasa bhedakaravatthūni desesīti ayamettha Pāḷimuttakakathā.

237. Idāni **puthusaddo**ti-ādigāthāsu puthu mahāsaddo assāti **puthusaddo. Samajano**ti samāno ekasadiso jano, sabbovāyaṁ

1. Aṭṭhāne maṁ (Ka)

၂၄၃။ **ဩဘာသနိမိတ္တံ မနသိ ကရောမီ**တိ ပရိကမ္မောဘာသမေဝ မနသိ ကရောမိ။ **န စ ရူပါနိ ပဿာမီ**တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ရူပါနိ န ပဿာမိ။ **ရူပနိမိတ္တံ မနသိ ကရောမီ**တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ဝိသယရူပမေဝ မနသိ ကရောမိ။

ပရိတ္တဉ္စေဝ ဩဘာသန္တိ ပရိတ္တကဋ္ဌာနေ ဩဘာသံ။ **ပရိတ္တာနိ စ ရူပါနီ**တိ ပရိတ္တကဋ္ဌာနေ ရူပါနိ။ ဝိပရိယာယေန ဒုတိယဝါရော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ပရိတ္တော သမာဓီ**တိ ပရိတ္တကော ပရိကမ္မောဘာသော၊ ဩဘာသပရိတ္တတံ[1] ဟိ သန္ဓာယ ဣဓ ပရိကမ္မသမာဓိ "ပရိတ္တော"တိ ဝုတ္တော။ **ပရိတ္တံ မေ တသ္မိံ သမယေ**တိ တသ္မိံ သမယေ ဒိဗ္ဗစက္ခုပိ ပရိတ္တကံ ဟောတိ။ အပ္ပမာဏဝါရေပိ ဧသေဝ နယော။

၂၄၅။ **အဝိတက္ကမ္ပိ ဝိစာရမတ္တ**န္တိ ပဉ္စကနယေ ဒုတိယဇ္ဈာနသမာဓိံ။ **အဝိတက္ကမ္ပိ အဝိစာရ**န္တိ စတုက္ကနယေပိ ပဉ္စကနယေပိ ဈာနတ္တယသမာဓိံ။ **သပ္ပီတိက**န္တိ ဒုကတိကဇ္ဈာနသမာဓိံ။ **နိပ္ပီတိက**န္တိ ဒုကဇ္ဈာနသမာဓိံ။ **သာတသဟဂတ**န္တိ တိကစတုက္ကဇ္ဈာနသမာဓိံ။ **ဥပေက္ခာသဟဂတ**န္တိ စတုက္ကနယေ စတုတ္ထဇ္ဈာနသမာဓိံ ပဉ္စကနယေ ပဉ္စမဇ္ဈာနသမာဓိံ။

ကဒါ ပန ဘဂဝါ ဣမံ တိဝိဓံ သမာဓိံ ဘာဝေတိ? မဟာဗောဓိမူလေ နိသိန္နော ပစ္ဆိမယာမေ။ ဘဂဝတော ဟိ ပဌမမဂ္ဂေါ ပဌမဇ္ဈာနိကော အဟောသိ၊ ဒုတိယာဒယော ဒုတိယတတိယစတုတ္ထဇ္ဈာနိကာ။ ပဉ္စကနယေ ပဉ္စမဇ္ဈာနဿ မဂ္ဂေါ နတ္ထီတိ သော လောကိယော အဟောသီတိ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
ဥပက္ကိလေသသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဗာလပဏ္ဍိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၆။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဗာလပဏ္ဍိတသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဗာလလက္ခဏာနီ**တိ ဗာလော အယန္တိ ဧတေဟိ လက္ခီယတိ ဉာယတီတိ ဗာလလက္ခဏာနိ။ တာနေဝ တဿ သဉ္ဇာနနကာရဏာနီတိ **ဗာလနိမိတ္တာနိ**။ ဗာလဿ အပဒါနာနီတိ[2]

၁-ဩဘာသံ ပရိတ္တံ၊ တံ (က) ၂-စရိတာပဒါနာနီတိ (သီ၊ သျာ)

bhaṇḍanakārakajano samantato saddanicchararaṇena puthusaddo ceva sadiso cāti vuttaṁ hoti. **Na bālo koci maññathā**ti tatra koci ekopi ahaṁ bāloti na maññati, sabbepi paṇḍitamānino yeva. **Nāññaṁ bhiyyo amaññarun**ti koci ekopi ahaṁ bāloti na ca maññi, bhiyyo ca[1] saṁghasmiṁ bhijjamāne aññasmiṁ ekaṁ "mayhaṁ kāraṇā saṁgho bhijjatī"ti idaṁ kāraṇaṁ na maññīti attho.

Parimuṭṭhāti muṭṭhassatino. **Vācāgocarabhāṇino**ti rākārassa rassādeso kato, vācāgocarāva, na satipaṭṭhānagocarā, bhāṇino ca[2], kathaṁ bhāṇino? **Yāvicchanti mukhāyāmaṁ,** yāva mukhaṁ pasāretuṁ icchanti, tāva pasāretvā bhāṇino, ekopi saṁghagāravena mukhasaṅkocanaṁ na karotīti attho. **Yena nītā**ti yena kalahena imaṁ nillajjabhāvaṁ nītā. **Na taṁ vidū**ti na taṁ jānanti "evaṁ sādīnavo ayan"ti.

Ye ca taṁ upanayhantīti taṁ akkocchi manti-ādikaṁ ākāraṁ ye upanayhanti. **Sanantano**ti porāṇo.

Pareti paṇḍite ṭhapetvā tato aññe bhaṇḍanakārakā pare nāma. Te ettha saṁghamajje kalahaṁ karontā "mayaṁ yamāmase upayamāma[3] nassāma satataṁ samitaṁ maccusantikaṁ gacchāmā"ti na jānanti. **Ye ca tattha vijānantī**ti ye ca tattha paṇḍitā "mayaṁ maccuno samīpaṁ gacchāmā"ti vijānanti. **Tato sammanti medhagā**ti evañhi te jānantā yonisomanasikāraṁ uppādetvā medhagānaṁ kalahānaṁ vūpasamāya paṭipajjanti.

Aṭṭhicchinnāti ayaṁ gāthā Jātake[4] āgatā, Brahmadattaṁ ca Dīghāvukumārañca sandhāya vuttā. Ayaṁ hettha attho—tesampi tathā pavattaverānaṁ hoti saṅgati, kasmā tumhākaṁ na hoti, yesaṁ vo n'eva mātāpitūnaṁ aṭṭhīni chinnāni, na pāṇā haṭā na gavāssadhanāni haṭānīti.

---

1. Bhiyyova (Sī, Syā, Ka)
2. Bhāṇinoti (Sī)
3. Uparamāma (Sī, Syā)
4. Khu 5. 188 piṭṭhe.

ဗာလာပဒါနာနိ။ ဒုစ္စိန္တိတစိန္တိတိ စိန္တယန္တော အဘိဇ္ဈာဗျာပါဒမိစ္ဆာဒဿန-ဝသေန ဒုစ္စိန္တိတမေဝ စိန္တေတိ။ **ဒုဗ္ဘာသိတဘာသီ**တိ ဘာသမာနောပိ မုသာ-ဝါဒါဒိဘေဒံ ဒုဗ္ဘာသိတမေဝ ဘာသတိ။ **ဒုက္ကဋကမ္မကာရီ**တိ ကရောန္တောပိ ပါဏာတိပါတာဒိဝသေန ဒုက္ကဋကမ္မမေဝ ကရောတိ။ **တတြ စေ**တိ ယတ္ထ နိသိန္နော၊ တဿံ ပရိသတိ။ **တဇ္ဇံ တဿာရုပ္ပန္တိ** တဇ္ဇာတိကံ တဒနုစ္ဆဝိကံ၊ ပဉ္စန္နံ ဝေရာနံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကအာဒီနဝပ္ပဋိသံယုတ္တန္တိ အဓိပ္ပါယော။ **တတြာ**တိ တာယ ကထာယ ကစ္ဆမာနာယ။ **ဗာလ**န္တိအာဒီနိ သာမိအတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ။

၂၄၇။ **ဩလမ္ဗန္တီ**တိ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ သေသပဒဒွယံ တဿေဝ ဝေဝစနံ၊ ဩလမ္ဗနာဒိအာကာရေန ဟိ တာနိ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တသ္မာ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ **ပထဝိယာ ဩလမ္ဗန္တီ**တိ ပထဝိတလေ ပတ္ထရန္တိ။ သေသပဒဒွယံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ ပတ္ထရဏာကာရောယေဝ ဟေသ။ **တတြ ဘိက္ခဝေ ဗာလဿာ**တိ တသ္မိံ ဥပဋ္ဌာနာကာရေ အာပါထဂတေ ဗာလဿ ဧဝံ ဟောတိ။

၂၄၉။ **တေဒေဝါစာ**တိ အနုသန္ဓိကုသလော ဘိက္ခု "နိရယဿ ဥပမာ ကာတုံ န သက္ကာ"တိ န ဘဂဝါ ဝဒတိ၊ "နသုကရာ"တိ ပန ဝဒတိ၊ နသုကရံ ပန သက္ကာ ဟောတိ ကာတုံ၊ ဟန္ဒာဟံ ဒသဗလံ ဥပမံ ကာရာပေမီတိ စိန္တေတွာ တံ "သက္ကာ ဘန္တေ"တိ ဝစနံ အဝေါစ။ **ဟနေယျုန္တိ** ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ဂမနဝသေန ယထာ ကေသ္မိံ ဌာနေ ဒွေ ပဟာရာ နိပတန္တိ၊ ဧဝံ ဟနေယျုံ။ တေနဿ ဒွေ ဝဏမုခသတာနိ ဟောန္တိ။ ဧတော ဥတ္တရိပိ ဧသေဝ နယော။

၂၅၀။ **ပါဏိမတ္တန္တိ** အန္တောမုဋ္ဌိယံ ဌပနမတ္တံ။ **သင်္ခမ္ပိ န ဥပေတီ**တိ ဂဏနမတ္တမ္ပိ န ဂစ္ဆတိ။ **ကလဘာဂမ္ပီ**တိ သတိမံ ကလံ သဟဿိမံ ကလံ သတသဟဿိမံ ဝါ ကလံ ဥပဂစ္ဆတီတိပိ ဝတ္တဗ္ဗတံ န ဥပေတိ။ **ဥပနိဓမ္ပီ**တိ ဥပနိက္ခေပနမတ္တမ္ပိ န ဥပေတိ၊ ဩလောကေန္တဿ ဩလောကိတမတ္တမ္ပိ နတ္ထိ။ **တတ္တံ အယောခိလ**န္တိ တိဂါဝုတံ အတ္တဘာဝံ သံပဇ္ဇလိတာယ လောဟပထဝိယာ ဥတ္တာနကံ နိပဇ္ဇာပေတွာ တဿ ဒက္ခိဏဟတ္ထေ တာလပ္ပမာဏံ အယသူလံ ပဝေသေန္တိ၊ တထာ ဝါမဟတ္ထာဒီသု။ ယထာ စ ဥတ္တာနကံ နိပဇ္ဇာပေတွာ၊ ဧဝံ ဥရေနပိ ဒက္ခိဏပဿေနပိ ဝါမပဿေနပိ နိပဇ္ဇာပေတွာ တံ ကမ္မကာရဏံ ကရောန္တိယေဝ။ **သံဝေသေတွာ**တိ သမ္ပဇ္ဇလိတာယ လောဟပထဝိယာ တိဂါဝုတံ အတ္တဘာဝံ နိပဇ္ဇာပေတွာ။ **ကုဌာရီဟီ**တိ မဟတီဟိ ဂေဟဿ ဧကပက္ခ-ဆဒနမတ္တာဟိ ကုဌာရီဟိ တစ္ဆန္တိ။ လောဟိတံ နဒီ ဟုတွာ သန္ဒတိ၊ လောဟ-ပထဝိတော ဇာလာ ဥဋ္ဌဟိတွာ တစ္ဆိတဋ္ဌာနံ ဂဏှန္တိ။ မဟာဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊

Sace labhethāti-ādigāthā paṇḍitasahāyassa ca bālasahāyassa ca vaṇṇāvaṇṇadīpanatthaṁ vuttā. **Abhibhuyya sabbāni parissayānī**ti pākaṭaparissaye ca paṭicchannaparissaye ca abhibhavitvā tena saddhiṁ attamano satimā careyyāti.

Rājāva raṭṭhaṁ Vijitanti yathā attano Vijitaraṭṭhaṁ Mahājanakarājā ca Arindamamahārājā ca pahāya ekakā vicariṁsu, evaṁ vicareyyāti attho. **Mātaṅgaraññeva nāgo**ti mātaṅgo araññe nāgova. **Mātaṅgo**ti hatthi vuccati. **Nāgo**ti mahantādhivacanametaṁ. Yathā hi mātuposako mātaṅganāgo araññe eko cari, na ca pāpāni akāsi, yathā ca Pālileyyako, evaṁ eko care, na ca pāpāni kayirāti vuttaṁ hoti.

238. **Bālakaloṇakāragāmo**ti Upāligahapatissa bhogagāmo[1]. **Tenupasaṅkamī**ti kasmā upasaṅkami? Gaṇe kirassa ādīnavaṁ disvā ekavihāriṁ bhikkhuṁ passitukāmatā udapādi, tasmā sītādīhi pīḷito uṇhādīni patthayamāno viya upasaṅkami. **Dhammiyā kathāyā**ti ekībhāve ānisaṁsappaṭisaṁyuttāya. Yena Pācīnavaṁsadāyo, tattha kasmā upasaṅkami? Kalahakārake kirassa diṭṭhādīnavattā samaggavāsino bhikkhū passitukāmatā udapādi, tasmā sītādīhi pīḷito uṇhādīni patthayamāno viya tattha upasaṅkami. **Āyasmā ca Anuruddho**ti-ādi vuttanayameva.

241. **Atthi pana vo**ti pacchimapucchāya lokuttaradhammaṁ puccheyya. So pana therānaṁ n'atthi, tasmā taṁ pucchituṁ na yuttanti parikammobhāsaṁ pucchati. **Obhāsañceva sañjānāmā**ti parikammobhāsaṁ sañjānāma. **Dassanañca rūpānan**ti dibbacakkhunā rūpadassanañca sañjānāma. **Tañca nimittaṁ nappaṭivijjhāmā**ti tañca kāraṇaṁ na jānāma, yena no obhāso ca rūpadassanañca antaradhāyati.

Taṁ kho pana vo Anuruddhā nimittaṁ paṭivijjhitabbanti taṁ vo kāraṇaṁ jānitabbaṁ. **Ahampi sudan**ti Anuruddhā tumhe kiṁ na āḷulessanti, ahampi imehi ekādasahi upakkilesehi āḷulitapubboti dassetuṁ imaṁ

1. Loṇakāragāmo (Ka)

တစ္ဆန္တာ ပန သုတ္တာဟတံ ကရိတွာ ဒါရု ဝိယ အဋ္ဌံသမ္ပိ ဆဠံသမ္ပိ ကရောန္တိ။ **ဝါသီဟီ**တိ မဟာသုပ္ပပမာဏာဟိ ဝါသီဟိ။ တာဟိ တစ္ဆန္တာ တစတော ယာဝ အဋ္ဌီနိ သဏှိကံ တစ္ဆန္တိ၊ တစ္ဆိတံ တစ္ဆိတံ ပဋိပါကတိကံ ဟောတိ။ **ရထေ ယောဇေတွာ**တိ သဒ္ဓိံ ယုဂယောတ္တပဉ္စရစက္ကကုဗ္ဗရပါစနေဟိ သဗ္ဗတော သမ္ပဇ္ဇလိတေ ရထေ ယောဇေတွာ။ **မဟန္တ**န္တိ မဟာကူဋာဂါရပ္ပမာဏံ။ **အာရောပေန္တီ**တိ သမ္ပဇ္ဇလိတေဟိ အယမုဂ္ဂရေဟိ ပေါထေန္တာ အာရောပေန္တိ။ **သကိမ္ပိ ဥဒ္ဓ**န္တိ သုပက္ကုထိတာယ ဥက္ခလိယာ ပက္ခိတ္တတဏ္ဍုလာ ဝိယ ဥဒ္ဓံ အဓော တိရိယဉ္စ ဂစ္ဆတိ။

ဘာဂသော မိတောတိ ဘာဂေ ဌပေတွာ ဌပေတွာ ဝိဘတ္တော။ **ပရိ-ယန္တော**တိ ပရိက္ခိတ္တော။ **အယသာ**တိ ဥပရိ အယပဋ္ဋေန ဆာဒိတော။

သမန္တာ ယောဇနသတံ ဖရိတွာ တိဋ္ဌတီတိ ဧဝံ ဖရိတွာ တိဋ္ဌတိ၊ ယထာ သမန္တာ ယောဇနသတေ ဌာနေ ဌတွာ ဩလောကေန္တဿ အက္ခီနိ ယမက-ဂေါဠကာ ဝိယ နိက္ခမန္တိ။

န သုကရာ အက္ခာနေန ပါပုဏိတုန္တိ နိရယော နာမ ဧဝမ္ပိ ဒုက္ခော ဧဝမ္ပိ ဒုက္ခောတိ ဝဿသတံ ဝဿသဟဿံ ကထေန္တေနာပိ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ကထေတုံ န သုကရာတိ အတ္ထော။

၂၅၁။ **ဒန္တုလ္လေဟက**န္တိ ဒန္တေဟိ ဥလ္လေဟိတွာ[1]၊ လုဉ္စိတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ရသာဒေါ**တိ ရသဂေဓေန ပရိဘုတ္တရသော။

၂၅၂။ **အညမညခါဒိကာ**တိ အညမညခါဒနံ။

ဒုဗ္ဗဏ္ဏောတိ ဒုရူပေါ။ **ဒုဒ္ဒသိကော**တိ ဒါရကာနံ ဘယာပနတ္ထံ ကတယက္ခော ဝိယ ဒုဒ္ဒသော။ **ဩကောဋိမကော**တိ လကုဏ္ဍကော ပဝိဋ္ဌဂီဝေါ မဟောဒရော။ **ကာဏော**တိ ဧကက္ခိကာဏော ဝါ ဥဘယက္ခိကာဏော ဝါ။ **ကုဏီ**တိ ဧကဟတ္ထကုဏီ ဝါ ဥဘယဟတ္ထကုဏီ ဝါ။ **ပက္ခဟတော**တိ[2] ပီဌသပ္ပီ။ **သော ကာယေနာ**တိ ဣဒမဿ ဒုက္ခာနုပဗန္ဓဒဿနတ္ထံ အာရဒ္ဓံ။

ကလိဂ္ဂဟေနာတိ ပရာဇယေန။ **အဓိဗန္ဓံ နိဂစ္ဆေယျာ**တိ ယသ္မာ ဗဟုံ ဇိတော သဗ္ဗသာပတေယျမ္ပိဿ နပ္ပဟောတိ၊ တသ္မာ အတ္တနာပိ ဗန္ဓံ နိဂစ္ဆေယျ[3]။ **ကေဝလာ ပရိပူရာ ဗာလဘူမီ**တိ ဗာလော တီဏိ ဒုစ္စရိတာနိ

၁-ဥလ္လိဟိတွာ (က) ၂-ပက္ခပါဒေါတိ (က) ၃-အတ္တနောပိ ဗန္ဓနံ ဂစ္ဆေယျ (က)

desanaṁ ārabhi. **Vicikicchā kho me**ti-ādīsu mahāsattassa ālokaṁ vaḍḍhetvā dibbacakkhunā nānāvidhāni rūpāni disvā "idaṁ kho kin"ti vicikicchā udapādi. **Samādhi cavī**ti parikammasamādhi cavi. **Obhāso**ti parikammobhāsopi antaradhāyi, dibbacakkhunā rūpaṁ na passi. **Amanasikāro**ti rūpāni passato vicikicchā uppajjati, idāni kiñci na manasikarissāmīti amanasikāro udapādi.

Thinamiddhanti kiñci amanasikarontassa thinamiddhaṁ udapādi.

Chambhitattanti Himavantābhimukhaṁ ālokaṁ vaḍḍhetvā dānavarakkhasa-ajagarādayo addasa, athassa chambhitattaṁ udapādi.

Uppilanti[1] "mayā diṭṭhabhayaṁ[2] pakatiyā olokiyamānaṁ n'atthi, adiṭṭhe kiṁ nāma bhayan"ticintayato uppilāvitattaṁ[3] udapādi. **Sakidevā**ti ekapayogen'eva pañca nidhikumbhiyopi passeyya.

Duṭṭhullanti mayā vīriyaṁ gāḷhaṁ paggahitaṁ, tena me uppilaṁ uppannanti vīriyaṁ sithilamakāsi, tato kāyadaratho kāyaduṭṭhullaṁ kāyālasiyaṁ udapādi.

Accāraddhavīriyanti mama vīriyaṁ sīthilaṁ karoto duṭṭhullaṁ uppannanti puna vīriyaṁ paggaṇhato accāraddhavīriyaṁ udapādi. **Patameyyā**ti mareyya.

Atilīnavīriyanti mama vīriyaṁ paggaṇhato evaṁ jātanti puna vīriyaṁ sīthilaṁ karoto atilīnavīriyaṁ udapādi.

Abhijappāti devalokābhimukhaṁ ālokaṁ vaḍḍhetvā devasaṁghaṁ passato taṇhā udapādi.

Nānattasaññāti mayhaṁ ekajātikaṁ rūpaṁ manasikarontassa abhijappā uppannā, nānāvidharūpaṁ manasi karissāmīti kālena devalokābhimukhaṁ kālena manussalokābhimukhaṁ vaḍḍhetvā nānāvidhāni rūpāni manasikaroto nānattasaññā udapādi.

Atinijjhāyitattanti mayhaṁ nānāvidhāni rūpāni manasikarontassa nānattasaññā udapādi, iṭṭhaṁ vā aniṭṭhaṁ vā ekajātikameva manasi karissāmīti tathā manasikaroto atinijjhāyitattaṁ rūpānaṁ udapādi.

---

1. Ubbilanti (Sī, Syā) 2. Mahatibhayaṁ (Ka) 3. Ubbilāvitattaṁ (Sī, Syā)

ပူရေတွာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ တတ္ထ ပက္ကာဝသေသေန မနုဿတ္တံ အာဂတော ပဉ္စသု နီစကုလေသု နိဗ္ဗတ္တိတွာ ပုန တိဏ္ဏံ ဒုစ္စရိတာနံ ပူရေတွာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တတီတိ အယံ သကလာ ပရိပုဏ္ဏာ ဗာလဘူမိ။

၂၅၃။ **ပဏ္ဍိတလက္ခဏာနီ**တိအာဒိ ဝုတ္တာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သုစိန္တိတစိန္တီ**တိအာဒီနိ စေတ္ထ မနောသုစရိတာဒီနံ ဝသေန ယောဇေတဗ္ဗာနိ။

စက္ကရတနဝဏ္ဏနာ

၂၅၆။ **သီသံ နှာတဿာ**တိ သီသေန သဒ္ဓိံ ဂန္ဓောဒကေန နှာတဿ။ **ဥပေါသထိကဿာ**တိ သမာဒိန္နဥပေါသထင်္ဂဿ။ **ဥပရိပါသာဒဝရဂတ-ဿာ**တိ ပါသာဒဝရဿ ဥပရိ ဂတဿ သုဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ ပါသာဒဝရဿ ဥပရိ မဟာတလေ သိရိဂဗ္ဘံ ပဝိသိတွာ သီလာနိ အာဝဇ္ဇန္တဿ။ တဒါ ကိရ ရာဇာ ပါတောဝ သတသဟဿံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ မဟာဒါနံ ဒတွာ ပုနပိ သောဠသဟိ ဂန္ဓောဒကဃဋေဟိ သီသံ နှာယိတွာ ကတပါတရာသော သုဒ္ဓံ ဥတ္တရာသင်္ဂံ ဧကံသံ ကတွာ ဥပရိပါသာဒဿ သိရိသယနေ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ နိသိန္နော အတ္တနော ဒါနမယပုညသမုဒယံ အာဝဇ္ဇေတွာ နိသီဒတိ၊ အယံ သဗ္ဗစက္ကဝတ္တီနံ ဓမ္မတာ။

တေသံ တံ အာဝဇ္ဇန္တာနံယေဝ ဝုတ္တပ္ပကာရပုညကမ္မပစ္စယံ ဥတုသမုဋ္ဌာနံ နီလမဏိသင်္ဃာဋသဒိသံ ပါစီနသမုဒ္ဒဇလတလံ ဆိန္ဒမာနံ ဝိယ အာကာသံ အလင်္ကုရုမာနံ[1] ဝိယ ဒိဗ္ဗံ စက္ကရတနံ ပါတုဘဝတိ။ တယိဒံ ဒိဗ္ဗာနုဘာဝယုတ္တတ္တာ **ဒိဗ္ဗ**န္တိ ဝုတ္တံ။ သဟဿံ အဿ အရာနန္တိ **သဟဿာရံ**။ သဟ နေမိယာ သဟ နာဘိယာ စာတိ **သနေမိကံ သနာဘိကံ**။ သဗ္ဗေဟိ အာကာရေဟိ ပရိပူရန္တိ **သဗ္ဗာကာရပရိပူရံ**။

တတ္ထ စက္ကဉ္စ တံ ရတိဇနနဋ္ဌေန ရတနဉ္စာတိ **စက္ကရတနံ**။ ယာယ ပန တံ နာဘိယာ "သနာဘိက"န္တိ ဝုတ္တံ၊ သာ ဣန္ဒနီလမဏိမယာ ဟောတိ။ မဇ္ဈေ ပနဿာ ရဇတမယာ ပနာဠိ၊ ယာယ သုဒ္ဓသိနိဒ္ဓဒန္တပန္တိယာ ဟသမာနာ ဝိယ ဝိရောစတိ။ မဇ္ဈေ ဆိဒ္ဒေန ဝိယ စန္ဒမဏ္ဍလေန ဥဘောသုပိ ဗာဟိရန္တေသု ရဇတပဋ္ဋေန ကတပရိက္ခေပေါ ဟောတိ။ တေသု ပနဿာ နာဘိပနာဠိ-ပရိက္ခေပပဋ္ဋေသု ယုတ္တဋ္ဌာနေ ပရိစ္ဆေဒလေခါ သုဝိဘတ္တာဝ ဟုတွာ ပညာယန္တိ။ အယံ တာဝဿ နာဘိယာ သဗ္ဗာကာရပရိပူရတာ။

၁-အလင်္ကရမာနံ (က)

243. **Obhāsanimittaṁ manasi karomī**ti parikammobhāsameva manasi karomi. **Na ca rūpāni passāmī**ti dibbacakkhunā rūpāni na passāmi. **Rūpanimittaṁ manasi karomī**ti dibbacakkhunā visayarūpameva manasi karomi.

Parittañceva obhāsanti parittakaṭṭhāne obhāsaṁ. **Parittāni ca rūpānī**ti parittakaṭṭhāne rūpāni. Vipariyāyena dutiyavāro veditabbo. **Paritto samādhī**ti parittako parikammobhāso, obhāsaparittatam[1] hi sandhāya idha parikammasamādhi “paritto”ti vutto. **Parittaṁ me tasmiṁ samaye**ti tasmiṁ samaye dibbacakkhupi parittakaṁ hoti. Appamāṇavārepi es’eva nayo.

245. **Avitakkampi vicāramattan**ti pañcakanaye dutiyajjhānasamādhiṁ. **Avitakkampi avicāran**ti catukkanayena pañcakanayepi jhānattayasamādhiṁ. **Sappītikan**ti dukatikajjhānasamādhiṁ. **Nippītikan**ti dukajjhānasamādhiṁ. **Sātasahagatan**ti tikacatukkajjhānasamādhiṁ. **Upekkhāsahagatan**ti catukkanaye catutthajjhānasamādhiṁ pañcakanaye pañcamajjhānasamādhiṁ.

Kadā pana Bhagavā imaṁ tividhaṁ samādhiṁ bhāveti? Mahābodhimūle nisinno pacchimayāme. Bhagavato hi paṭhamamaggo paṭhamajjhāniko ahosi, dutiyādayo dutiyatatiyacatutthajjhānikā. Pañcakanaye pañcamajjhānassa maggo natthīti so lokiyo ahosīti lokiyalokuttaramissakaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Upakkilesasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Bālapaṇḍitasuttavaṇṇanā

246. **Evaṁ me sutan**ti Bālapaṇḍitasuttaṁ. Tattha **bālalakkhaṇānī**ti bālo ayanti etehi lakkhiyati ñāyatīti bālalakkhaṇāni. Tān’eva tassa saññānanakāraṇānīti **bālanimittāni.** Bālassa apadānānīti[2]

1. Obhāsaṁ parittaṁ, taṁ (Ka)   2. Caritāpadānānīti (Sī, Syā)

ယေဟိ ပန တံ အရေဟိ “သဟဿာရ”န္တိ ဝုတ္တံ၊ တေ သတ္တရတနမယာ သူရိယရသ္မိယော ဝိယ ပဘာသမ္ပန္နာ ဟောန္တိ။ တေသမ္ပိ ဃဋ္ဋမဏိကပရိစ္ဆေဒလေခါဒီနိ သုဝိဘတ္တာနေဝ ပညာယန္တိ။ အယမဿ အရာနံ သမ္ဘာရပရိပူရတာ။

ယာယ ပန တံ နေမိယာ သဟ “သနေမိက”န္တိ ဝုတ္တံ၊ သာ ဗာလသူရိယရသ္မိကလာပသိရိံ အဝဟသမာနာ ဝိယ သုရတ္တသုဒ္ဓသိနိဒ္ဓပဝါဠမယာ ဟောတိ။ သန္ဓီသု ပနဿာ သဉ္ဈာရာဂသဿိရိကရတ္တဇမ္ဗောနဒပဋ္ဋာ ဝဋ္ဋပရိစ္ဆေဒလေခါ စ သုဝိဘတ္တာ ပညာယန္တိ။ အယမဿ နေမိယာ သမ္ဘာရပရိပူရတာ။

နေမိမဏ္ဍလပိဋ္ဌိယံ ပနဿ ဒသန္နံ ဒသန္နံ အရာနမန္တရေ ဓမနဝံသော ဝိယ အန္တောသုသိရော ဆိဒ္ဒမဏ္ဍလစိတ္တော ဝါတဂါဟီ ပဝါဠဒဏ္ဍော ဟောတိ၊ ယဿ ဝါတေန ပဟရိတဿ သုကုသလသမန္နာဟတဿ ပဉ္စင်္ဂိကတူရိယဿ[1] ဝိယ သဒ္ဒေါ ဝဂ္ဂု စ ရဇနီယော စ ကမနီယော စ ဟောတိ။ တဿ ခေါ ပန ပဝါဠဒဏ္ဍဿ ဥပရိ သေတစ္ဆတ္တံ၊ ဥဘောသု ပဿေသု သမောသရိတကုသုမဒါမပန္တိယောတိ ဧဝံ သမောသရိတကုသုမဒါမပန္တိသတဒွယပရိဝါရေန သေတစ္ဆတ္တဓရပဝါဠဒဏ္ဍသတေန သမုပသောဘိတနေမိပရိက္ခေပဿ ဒွိန္နမ္ပိ နာဘိပနာဠီနံ အန္တော ဒွေ သီဟမုခါနိ ဟောန္တိ၊ ယေဟိ တာလက္ခန္ဓပ္ပမာဏာ ပုဏ္ဏစန္ဒကိရဏကလာပသဿိရိကာ တရုဏရဝိသမာနရတ္တကမ္ဗလဂေဏ္ဍုကပရိယန္တာ အာကာသဂင်္ဂါဂတိသောဘံ အဘိဘဝမာနာ ဝိယ ဒွေ မုတ္တကလာပါ ဩလမ္ဗန္တိ၊ ယေဟိ စက္ကရတနေန သဒ္ဓိံ အာကာသေ သမ္ပရိဝတ္တမာနေဟိ တီဏိ စက္ကာနိ ဧကတော ပရိဝတ္တန္တာနိ ဝိယ ခါယန္တိ။ အယမဿ သဗ္ဗသော သမ္ဘာရပရိပူရတာ။

တံ ပနေတံ ဧဝံ သမ္ဘာရပရိပူရံ ပကတိယာ သာယမာသဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတွာ အတ္တနော အတ္တနော ဃရဒွါရေ ပညတ္တာသနေသု နိသီဒိတွာ ပဝတ္တကထာသလ္လာပေသု မနုဿေသု ဝီထိစတုက္ကာဒီသု ကီဠမာနေ ဒါရကဇနေ နာတိဥစ္စေန နာတိနီစေန ဝနသဏ္ဍမတ္ထကာသန္နေန အာကာသပ္ပဒေသေန ဥပသောဘယမာနံ ဝိယ ရုက္ခသာခဂ္ဂါနိ, ဒွါဒသယောဇနတော ပဋ္ဌာယ သုယျမာနေန မဓုရဿရေန သတ္တာနံ သောတာနိ ဩဓာပယမာနံ ယောဇနတော ပဋ္ဌာယ နာနပ္ပဘာသမုဒယသမုဇ္ဇလေန ဝဏ္ဏေန နယနာနိ

၁-ပဉ္စင်္ဂိကဿ တူရိယဿ (သီ၊ သျာ)

bālāpadānāni. Duccintitacintīti cintayanto abhijjhābyāpādamicchādassanavasena duccintitameva cinteti. **Dubbhāsitabhāsī**ti bhāsamānopi musāvādādibhedaṁ dubbhāsitameva bhāsati. **Dukkaṭakammakārī**ti karontopi pāṇātipātādivasena dukkaṭakammameva karoti. **Tatra ce**ti yattha nisinno, tassaṁ parisati. **Tajjaṁ tassāruppan**ti tajjātikaṁ tadanucchavikaṁ, pañcannaṁ verānaṁ diṭṭhadhammasamparāyika-ādīnavappaṭisaṁyuttanti adhippāyo. **Tatrā**ti tāya kathāya kacchamānāya. **Bālan**ti-ādīni sāmi-atthe upayogavacanaṁ.

248. **Olambantī**ti upaṭṭhahanti. Sesapadadvayaṁ tasseva vevacanaṁ, olambanādi-ākārena hi tāni upaṭṭhahanti, tasmā evaṁ vuttaṁ. **Pathaviyā olambantī**ti pathavitale pattharanti. Sesapadadvayaṁ tasseva vevacanaṁ. Pattharaṇākāro yeva hesa. **Tatra bhikkhave bālassā**ti tasmiṁ upaṭṭhānākāre āpāthagate balassa evaṁ hoti.

249. **Etadavocā**ti anusandhikusalo bhikkhu "nirayassa upamā kātuṁ na sakkā"ti na Bhagavā vadati, "nasukarā"ti pana vadati, na sukaraṁ pana sakkā hoti kātuṁ, handāhaṁ Dasabalaṁ upamaṁ kārāpemīti cintetvā etaṁ "sakkā bhante"ti vacanaṁ avoca. **Haneyyun**ti vinivijjhitvā gamanavasena yathā ekasmiṁ ṭhāne dve pahārā nipatanti, evaṁ haneyyuṁ. Tenassa dve vaṇamukhasatāni honti. Ito uttaripi es'eva nayo.

250. **Pāṇimattan**ti antomuṭṭhiyaṁ ṭhapanamattaṁ. **Saṅkhampi na upetī**ti gaṇanamattampi na gacchati. **Kalabhāgampī**ti satimaṁ kalaṁ sahassimaṁ kalaṁ satasahassimaṁ vā kalaṁ upagacchatītipi vattabbataṁ na upeti. **Upanidhampī**ti upanikkhepanamattampi na upeti, olokentassa olokitamattampi n'atthi. **Tattaṁ ayokhilan**ti tigāvutaṁ attabhāvaṁ saṁpajjalitāya lohapathaviyā uttānakaṁ nipajjāpetvā tassa dakkhiṇahatthe tālappamāṇaṁ ayasūlaṁ pavesenti, tathā vāmahatthādīsu. Yathā ca uttānakaṁ nipajjāpetvā, evaṁ urenapi dakkhiṇapassenapi vāmapassenapi nipajjāpetvā taṁ kammakāraṇaṁ karontiyeva. **Saṁvesetvā**ti sampajjalitāya lohapathaviyā tigāvutaṁ attabhāvaṁ nipajjāpetvā. **Kuṭhārīhī**ti mahatīhi gehassa ekapakkhachadanamattāhi kuṭhārīhi tacchanti. Lohitaṁ nadī hutvā sandati, lohapathavito jālā uṭṭhahitvā tacchitaṭṭhānaṁ gaṇhanti. Mahādukkhaṁ uppajjati,

သမာဂမနန္တိ ရညော စက္ကဝတ္တိဿ ပုညာနုဘာဝံ ဥပ္ပေါဿယန္တိ ဝိယ ရာဇဓာနိ-အဘိမုခံ အာဂစ္ဆတိ။

အထ တဿ စက္ကရတနဿ သဒ္ဒဿဝနေနေဝ "ကုတော နု ခေါ, ကဿ နု ခေါ အယံ သဒ္ဒေါ"တိ အာဝဇ္ဇိတဟဒယာနံ ပုရတ္ထိမဒိသံ ဩလောကယမာနာနံ တေသံ မနုဿာနံ အညတရော အညတရံ ဧဝမာဟ "ပဿ ဘော အစ္ဆရိယံ၊ အယံ ပုဏ္ဏစန္ဒော ပုဗ္ဗေ ဧကော ဥဂ္ဂစ္ဆတိ၊ အဇ္ဇ ပန အတ္တဒုတိယော ဥဂ္ဂတော၊ ဧတံ ဟိ ရာဇဟံသမိထုနံ ဝိယ ပုဏ္ဏစန္ဒမိထုနံ ပုဗ္ဗာပရိယေန ဂဂနတလံ အဘိ-လင်္ဃတီ"တိ။ တမညော အာဟ "ကိံ ကထေသိ သမ္မ ကဟံ နာမ တယာ ဒွေ ပုဏ္ဏစန္ဒာ ဧကတော ဥဂ္ဂစ္ဆန္တာ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာ၊ နနု ဧသ တပနီယရံသိဓာရော ပိဉ္ဆရ-ကိရဏော ဒိဝါကရော ဥဂ္ဂတော"တိ။ တမညော သိတံ ကတွာ ဧဝမာဟ "ကိံ ဥမ္မတ္တောသိ၊ နနု ခေါ ဣဒါနိမေဝ ဒိဝါကရော အတ္ထင်္ဂတော၊ သော ကထံ ဣမံ ပုဏ္ဏစန္ဒံ အနုဗန္ဓမာနော ဥဂ္ဂစ္ဆိဿတိ၊ အဒ္ဓါ ပနေတံ အနေကရတနပ္ပဘာသမုဇ္ဇလံ ဧကဿ ပုညဝတော ဝိမာနံ ဘဝိဿတီ"တိ။ တေ သဗ္ဗေပိ အပသာဒယန္တာ[1] အညေ ဧဝမာဟံသု "ကိံ ဗဟုံ ဝိပ္ပလပထ၊ နေဝေသ ပုဏ္ဏစန္ဒော၊ န သူရိယော န ဒေဝဝိမာနံ။ န ဟေတေသံ ဧဝရူပါ သိရိသမ္ပတ္တိ အတ္ထိ၊ စက္ကရတနေန ပနေတေန ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ။

ဧဝံ ပဝတ္တသလ္လာပဿေဝ တဿ ဇနဿ စန္ဒမဏ္ဍလံ ဩဟာယ တံ စက္ကရတနံ အဘိမုခံ ဟောတိ။ တတော တေဟိ "ကဿ နု ခေါ ဣဒံ နိဗ္ဗတ္တ"န္တိ ဝုတ္တေ ဘဝန္တိ ဝတ္တာရော "န ကဿစိ အညဿ[2]၊ နနု အမှာကံ ရာဇာ ပူရိတစက္ကဝတ္တိဝတ္တော၊ တဿေတံ နိဗ္ဗတ္တ"န္တိ။ အထ သော စ မဟာဇနော, ယော စ အညော ပဿတိ၊ သဗ္ဗော စက္ကရတနမေဝ အနုဂစ္ဆတိ။ တမ္ပိ စက္ကရတနံ ရညောယေဝ အတ္ထာယ အတ္တနော အာဂတဘာဝံ ဉာပေတုကာမံ ဝိယ သတ္တက္ခတ္တုံ ပါကာရမတ္ထကေနေဝ နဂရံ အနုသံယာယိတွာ ရညော အန္တေပုရံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ အန္တေပုရဿ ဥတ္တရသီဟပဉ္ဇရအာသန္နေ ဌာနေ ယထာ ဂန္ဓပုပ္ဖါဒီဟိ သုခေန သက္ကာ ဟောတိ ပူဇေတုံ၊ ဧဝံ အက္ခာဟတံ ဝိယ တိဋ္ဌတိ။

ဧဝံ ဌိတဿ ပနဿ ဝါတပါနန္တရာဒီဟိ ပဝိသိတွာ နာနာဝိရာဂရတနပ္ပ-ဘာသမုဇ္ဇလံ အန္တောပါသာဒံ အလင်္ကုရုမာနံ ပဘာသမူဟံ ဒိသွာ ဒဿနတ္ထာယ သဉ္ဇာတာဘိလာသော ရာဇာ ဟောတိ။ ပရိဇနောပိဿ ပိယဝစနပါဘတေန အာဂန္တွာ တမတ္ထံ နိဝေဒေတိ။ အထ ရာဇာ ဗလဝပီတိပါမောဇ္ဇဖုဋ္ဌသရီရော

၁-အဝဟသန္တာ (က)   ၂-ကဿညဿ (သီ၊ က)

tacchantā pana suttāhataṁ karitvā dārū viya aṭṭhaṁsampi chaḷaṁsampi karonti. **Vāsīhī**ti mahāsuppapamāṇāhi vāsīhi. Tāhi tacchantā tacato yāva aṭṭhīni saṇikaṁ tacchanti, tacchitaṁ tacchitaṁ paṭipākatikaṁ hoti. **Rathe yojetvā**ti saddhiṁ yugayottapañcaracakkakubbarapācanehi sabbato sampajjalite rathe yojetvā. **Mahantan**ti Mahākūṭāgārappamāṇaṁ. **Āropentī**ti sampajjalitehi ayamuggarehi pothentā āropenti. **Sakimpi uddhan**ti supakkuthitāya ukkhaliyā pakkhittataṇḍulā viya uddhaṁ adho tiriyañca gacchati.

Bhāgaso mitoti bhāge ṭhapetvā ṭhapetvā vibhatto. **Pariyanto**ti parikkhitto. **Ayasā**ti upari ayapaṭṭena chādito.

Samantā yojanasataṁ pharitvā tiṭṭhatīti evaṁ pharitvā tiṭṭhati, yathā samantā yojanasate ṭhāne ṭhatvā olokentassa akkhīni yamakagoḷakā viya nikkhamanti.

Na sukarā akkhānena pāpuṇitunti nirayo nāma evampi dukkho evampi dukkhoti vassasataṁ vassasahassaṁ kathentenāpi matthakaṁ pāpetvā kathetuṁ na sukarāti attho.

251. **Dantullehakan**ti dantehi ullehitvā[1], luñcitvāti vuttaṁ hoti. **Rasādo**ti rasagedhena paribhuttaraso.

252. **Aññamaññakhādikā**ti aññamaññakhādanaṁ.

Dubbaṇṇoti durūpo. **Duddasiko**ti dārakānaṁ bhayāpanatthaṁ katayakkho viya duddaso. **Okoṭimako**ti lakuṇḍako paviṭṭhagīvo mahodaro. **Kāṇo**ti ekakkhikāṇo vā ubhayakkhikāṇo vā. **Kuṇī**ti ekahatthakuṇī vā ubhayahatthakuṇī vā. **Pakkhahato**ti[2] pīṭhasappī. **So kāyenā**ti idamassa dukkhānupabandhadassanatthaṁ āraddhaṁ.

Kaliggahenāti parājayena. **Adhibandhaṁ nigaccheyyā**ti yasmā bahuṁ jito sabbasāpateyyampissa nappahoti, tasmā attanāpi bandhaṁ nigaccheyya[3]. **Kevalā paripūrā bālabhūmī**ti bālo tīṇi duccaritāni

1. Ullihitvā (Ka) 2. Pakkhapādoti (Ka) 3. Attanopi bandhanaṁ gaccheyya (Ka)

ပလ္လင်္ကံ မောစေတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ သီဟပဉ္ဇရသမီပံ ဂန္တွာ တံ စက္ကရတနံ ဒိသွာ “သုတံ ခေါ ပန မေတ”န္တိအာဒိကံ စိန္တနံ စိန္တေသိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဒိသွာန ရညော ခတ္တိယဿ။ပ။ အဿံ နု ခေါ အဟံ ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ”တိ။ တတ္ထ **သော ဟောတိ ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ**တိ ကိတ္တာဝတာ စက္ကဝတ္တီ ဟောတိ? ဧကင်္ဂုလဒွင်္ဂုလမတ္တမ္ပိ စက္ကရတနေ အာကာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ပဝတ္တေ[1]။

ဣဒါနိ တဿ ပဝတ္တာပနတ္ထံ ယံ ကာတဗ္ဗံ တံ[2] ဒဿေန္တော **အထ ခေါ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဥဋ္ဌာယာသနာ**တိ နိသိန္နာသနတော ဥဋ္ဌဟိတွာ စက္ကရတနသမီပံ အာဂန္တွာ။ **ဘိင်္ကာရံ ဂဟေတွာ**တိ ဟတ္ထိသောဏ္ဍသဒိသပနာဠိံ သုဝဏ္ဏဘိင်္ကာရံ ဥက္ခိပိတွာ ဝါမဟတ္ထေန ဥဒကံ ဂဟေတွာ။ ပဝတ္တတု ဘဝံ စက္ကရတနံ, အဘိဝိဇိနာတု ဘဝံ စက္ကရတနန္တိ။ **အန္ဝဒေဝ ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ သဒ္ဓိံ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယာ**တိ သဗ္ဗစက္ကဝတ္တီနံ ဟိ ဥဒကေန အဘိသိဉ္စိတွာ “အဘိဝိဇာနာတု ဘဝံ စက္ကရတန”န္တိ ဝစနသမနန္တရမေဝ ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ စက္ကရတနံ ပဝတ္တတိ၊ ယဿ ပဝတ္တိသမကာလမေဝ သော ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ နာမ ဟောတိ။

ပဝတ္တေ ပန စက္ကရတနေ တံ အနုဗန္ဓမာနောဝ ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ ယာနဝရံ အာရုယှ ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂစ္ဆတိ၊ အထဿ ဆတ္တစာမရာဒိဟတ္ထော[3] ပရိဇနော စေဝ အန္တေပုရဇနော စ။ တတော နာနပ္ပကာရကဉ္စုကကဝစာဒိသန္နာဟဝိဘူသိတေန ဝိဝိဓာဘရဏ[4]ပ္ပဘာသမုဇ္ဇလိတေန သမုဿိတဓဇပဋာကပဋိမဏ္ဍိတေန အတ္တနော အတ္တနော ဗလကာယေန[5] သဒ္ဓိံ ဥပရာဇသေနာပတိပဘုတယောပိ ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ရာဇာနမေဝ ပရိဝါရေန္တိ။ ရာဇယုတ္တာ ပန ဇနသင်္ဂဟတ္ထံ နဂရဝီထီသု ဘေရိယော စရာပေန္တိ “တာတာ အမှာကံ ရညော စက္ကရတနံ နိဗ္ဗတ္တံ၊ အတ္တနော အတ္တနော ဝိဘဝါနုရူပေန မဏ္ဍိတပ္ပသာဓိတာ သန္နိပတထာ”တိ။ မဟာဇနော ပန ပကတိယာ စက္ကရတနသဒ္ဒေနေဝ သဗ္ဗကိစ္စာနိ ပဟာယ ဂန္ဓပုပ္ဖာဒီနိ အာဒါယ သန္နိပတိတောဝ၊ သောပိ သဗ္ဗော ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ရာဇာနမေဝ ပရိဝါရေတိ။ ယဿ ယဿ ဟိ ရညာ သဒ္ဓိံ ဂန္တုကာမတာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သော သော အာကာသဂတောဝ ဟောတိ။ ဧဝံ ဒွါဒသယောဇနာယာမဝိတ္ထာရာ ပရိသာ ဟောတိ။ တတ္ထ ဧကပုရိသောပိ ဆိန္နဘိန္နသရီရော ဝါ ကိလိဋ္ဌဝတ္ထော ဝါ နတ္ထိ။ သုစိပရိဝါရော ဟိ ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ။ စက္ကဝတ္တိပရိသာ နာမ ဝိဇ္ဇာဓရပရိသာ[6] ဝိယ အာကာသေ ဂစ္ဆမာနာ

၁-ပဝတ္တေတိ (သျာ) ၂-ပဝတ္တိဝိဓာနေ ကာတဗ္ဗံ (က) ၃-ဆတ္တစာမရိဟတ္ထော (က)
၄-ဝိဝိဓသံဟာရ (က) ၅-ကာယာလင်္ကာရေန (က) ၆-ဝိဇ္ဇာဓရပုရိသာ (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၂၁၃-ပိဋ္ဌေ)

pūretvā niraye nibbattati, tattha pakkāvasesena manussattaṁ āgato pañcasu nīcakulesu nibbattitvā puna tīṇi duccaritāni pūretvā niraye nibbattatīti ayaṁ sakalā paripuṇṇā bālabhūmi.

253. **Paṇḍitalakkhaṇānī**ti-ādi vuttānusāren'eva veditabbaṁ. **Sucintitacintī**ti-ādīni c'ettha manusucaritādīnaṁ vasena yojetabbāni.

Cakkaratanavaṇṇanā

256. **Sīsaṁ nhātassā**ti sīsena saddhiṁ gandhodakena nhātassa. **Uposathikassā**ti samādinna-uposathaṅgassa. **Uparipāsādavaragatassā**ti pāsādavarassa upari gatassa subhojanaṁ bhuñjitvā pāsādavarassa upari mahātale sirīgabbhaṁ pavisitvā sīlāni āvajjantassa. Tadā kira pātova satasahassaṁ vissajjetvā mahādānaṁ datvā punapi soḷasahi gandhodakaghaṭehi sīsaṁ nhāyitvā katapātarāso suddhaṁ uttarāsaṅgaṁ ekaṁsaṁ katvā uparipāsādassa sirīsayane pallaṅkaṁ ābhujitvā nisinno attano dānamayapuññasamudayaṁ āvajjetvā nisīdati, ayaṁ sabbacakkavattīnaṁ dhammatā.

Tesaṁ taṁ āvajjantānaṁ yeva vuttappakārapuññakammapaccayaṁ utusamuṭṭhānaṁ nīlamaṇisaṅghāṭasadisaṁ Pācīnasamuddajalatalaṁ chindamānaṁ viya ākāsaṁ alaṅkurumānaṁ[1] viya dibbaṁ cakkaratanaṁ pātubhavati. Tayidaṁ dibbānubhāvayuttattā **dibban**ti vuttaṁ. Sahassaṁ assa arānanti **sahassāraṁ.** Saha nemiyā saha nābhiyā cāti **sanemikaṁ sanābhikaṁ.** Sabbehi ākārehi paripūranti **sabbākāraparipūraṁ.**

Tattha cakkañca taṁ ratijananaṭṭhena ratanañcāti **cakkaratanaṁ.** Yāya pana taṁ nābhiyā "sanābhikan"ti vuttaṁ, sā indanīlamaṇimayā hoti. Majjhe panassā rajatamayā panāḷi, yāya suddhasiniddhadantapantiyā hasamānaṁ viya virocati. Majjhe chiddena viya candamaṇḍalena ubhosupi bāhirantesu rajatapaṭṭena kataparikkhepo hoti. Tesu panassā nābhipanāḷiparikkhepapaṭṭesu yuttaṭṭhāne paricchedalekhā suvibhattāva hutvā paññāyanti. Ayaṁ tāvassa nābhiyā sabbākāraparipūratā.

1. Alaṅkaramānaṁ (Ka)

ဣန္ဒနီလမဏိတလေ ဝိပ္ပကိဏ္ဏရတနသဒိသာ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ "အန္ဓဒေဝ ရာဇာ စက္ကဝတ္တိ သဒ္ဓိံ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယာ"တိ။

တမ္ပိ စက္ကရတနံ ရုက္ခဂ္ဂါနံ ဥပရူပရိ နာတိဥစ္စေန ဂဂနပဒေသေန ပဝတ္တတိ၊ ယထာ ရုက္ခာနံ ပုပ္ဖဖလပလ္လဝေဟိ အတ္ထိကာ တာနိ သုခေန ဂဟေတုံ သက္ကောန္တိ၊ ဘူမိယံ ဌိတာ "ဧသ ရာဇာ, ဧသ ဥပရာဇာ, ဧသ သေနာပတီ"တိ သလ္လက္ခေတုံ သက္ကောန္တိ။ ဌာနာဒီသုပိ ဣရိယာပထေသု ယော ယေန ဣစ္ဆတိ၊ သော တေနေဝ ဂစ္ဆတိ။ စိတ္တကမ္မာဒိသိပ္ပပသုတာ စေတ္ထ အတ္တနော အတ္တနော ကိစ္စံ ကရောန္တာယေဝ ဂစ္ဆန္တိ။ ယထေဝ ဟိ ဘူမိယံ၊ တထာ နေသံ သဗ္ဗကိစ္စာနိ အာကာသေ ဣဇ္ဈန္တိ။ ဧဝံ စက္ကဝတ္တိပရိသံ ဂဟေတွာ တံ စက္ကရတနံ ဝါမပဿေန သိနေရုံ ပဟာယ သမုဒ္ဒဿ ဥပရိဘာဂေန အဋ္ဌယောဇနသဟဿပ္ပမာဏံ ပုဗ္ဗဝိဒေဟံ ဂစ္ဆတိ။

တတ္ထ ယော ဝိနိဗ္ဗေဓေန ဒွါဒသယောဇနာယ ပရိက္ခေပတော ဆတ္တိံသယောဇနပရိသာယ သန္နိဝေသက္ခမော သုလဘာဟာရူပကရဏော ဆာယူဒကသမ္ပန္နော သုစိသမတလော ရမဏီယော ဘူမိဘာဂေါ၊ တဿ ဥပရိဘာဂေ တံ စက္ကရတနံ အာကာသေ အက္ခာဟတံ ဝိယ တိဋ္ဌတိ။ အထ တေန သညာဏေန သော မဟာဇနော ဩတရိတွာ ယထာရုစိ နှာနဘောဇနာဒီနိ သဗ္ဗကိစ္စာနိ ကရောန္တော ဝါသံ ကပ္ပေတိ၊ တေန ဝုတ္တံ "ယသ္မိံ ခေါ ပန ဘိက္ခဝေ ပဒေသေ တံ စက္ကရတနံ ပတိဋ္ဌာတိ၊ တတ္ထ ရာဇာ စက္ကဝတ္တိ ဝါသံ ဥပေတိ သဒ္ဓိံ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယာ"တိ။

ဧဝံ ဝါသံ ဥပဂတေ စက္ကဝတ္တိမှိ ယေ တတ္ထ ရာဇာနော၊ တေ "ပရစက္ကံ အာဂတ"န္တိ သုတွာပိ န ဗလကာယံ သန္နိပါတေတွာ ယုဒ္ဓသဇ္ဇာ ဟောန္တိ။ စက္ကရတနဿ ဟိ ဥပ္ပတ္တိသမနန္တရမေဝ နတ္ထိ သော သတ္တော နာမ၊ ယော ပစ္စတ္ထိကသညာယ ရာဇာနံ အာရဗ္ဘ အာဝုဓံ ဥက္ခိပိတုံ ဝိသဟေယျ။ အယမနုဘာဝေါ စက္ကရတနဿ။

စက္ကာနုဘာဝေန ဟိ တဿ ရညော၊
အရီ အသေသာ ဒမထံ ဥပေန္တိ။
အရိန္ဒမံ နာမ နရာဓိပဿ၊
တေနေဝ တံ ဝုစ္စတိ တဿ စက္ကံ။

Yehi pana taṁ arehi “sahassāran”ti vuttaṁ, te sattaratanamayā sūriyarasmiyo viya pabhāsampannā honti. Tesampi ghaṭamaṇikaparicchedalekhādīni suvibhattān’eva paññāyanti. Ayamassa arānaṁ sabbākāraparipūratā.

Yāya pana taṁ nemiyā saha “sanemikan”ti vuttaṁ, sā bālasūriyarasmikalāpasiriṁ avahasamānā viya surattasuddhasiniddhapavāḷamayā hoti. Sandhīsu panassā suñjhārāgasassirikarattajambonadapaṭṭā vaṭṭaparicchedalekhā ca suvibhattā paññāyanti. Ayamassa nemiyā sabbākāraparipūratā.

Nemimaṇḍalapiṭṭhiyaṁ panassa dasannaṁ dasannaṁ arānamantare dhamanavaṁso viya antosusiro chiddamaṇḍalacitto vātagāhī pavāḷadaṇḍo hoti, yassa vātena paharitassa sukusalasamannāhatassa pañcaṅgikatūriyassa[1] viya saddo vaggu ca rajanīyo ca kamanīyo ca hoti. Tassa kho pana pavāḷadaṇḍassa upari setacchattaṁ, ubhosu passesu samosaritakusumadāmapantiyoti evaṁ samosaritakusumadāmapantisatadvayaparivārena setacchattasatadhārinā pavāḷadaṇḍasatena samupasobhitanemiparikkhepassa dvinnampi nābhipanāḷīnaṁ anto dve sīhamukhāni honti, yehi tālakkhandhappamāṇā puṇṇacandakiraṇakalāpasassirikā taruṇaravisamānarattakambalageṇḍukapariyantā ākāsagaṅgāgatisobhaṁ abhibhavamānā viya dve muttakalāpā olambanti, yehi cakkaratanena saddhiṁ ākāse samparivattamānehi tīṇi cakkāni ekato parivattantāni viya khāyanti. Ayamassa sabbaso sabbākāraparipūratā.

Taṁ panetaṁ evaṁ sabbākāraparipūraṁ pakatiyā sāyamāsabhattaṁ bhuñjitvā attano attano gharadvāre paññattāsanesu nisīditvā pavattakathāsallāpesu manussesu vīthicatukkādīsu kīḷamāne dārakajane nāti-uccena nātinīcena vanasaṇḍamatthakāsannena ākāsappadesena upasobhayamānaṁ viya rukkhasākhaggāni, dvādasayojanato paṭṭhāya suyyamānena madhurassarena sattānaṁ sotāni odhāpayamānaṁ yojanato paṭṭhāya nānappabhāsamudayasamujjalena vaṇṇena nayanāni

---

1. Pañcaṅgikassa tūriyassa (Sī, Syā)

တသ္မာ သဗ္ဗေပိ တေ ရာဇာနော အတ္တနော အတ္တနော ရဇ္ဇသိရိဝိဘဝါနုရူပံ ပါဘတံ ဂဟေတွာ တံ ရာဇာနံ ဥပဂမ္မ ဩနတသိရာ[1] အတ္တနော မောဠိယ-မဏိပ္ပဘာဘိသေကေနေဝ ပါဒပူဇံ ကရောန္တာ “ဧဟိ ခေါ မဟာရာဇာ”တိ-အာဒီဟိ ဝစနေဟိ တဿ ကိင်္ကာရပ္ပဋိဿာဝိတံ အာပဇ္ဇန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ **ယေ ခေါ ပန ဘိက္ခဝေ ပုရတ္ထိမာယ။ပ။ အနုသာသ မဟာရာဇာ**တိ။

တတ္ထ **သွာဂတန္တိ** သုအာဂမနံ။ ဧကသ္မိံ ဟိ အာဂတေ သောစန္တိ၊ ဂတေ နန္ဒန္တိ။ ဧကသ္မိံ အာဂတေ နန္ဒန္တိ၊ ဂတေ သောစန္တိ။ တာဒိသော တွံ အာဂတနန္ဒနော ဂမနသောစနော၊ တသ္မာ တဝ အာဂမနံ သုအာဂမနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ပန စက္ကဝတ္တီ နာပိ “ဧတ္တကံ နာမ မေ အနုဝဿံ ဗလိံ ဥပကပ္ပေထာ”တိ ဝဒတိ၊ နာပိ အညဿ ဘောဂံ အစ္ဆိန္ဒိတွာ အညဿ ဒေတိ။ အတ္တနော ပန ဓမ္မရာဇဘာဝဿ အနုရူပါယ ပညာယ ပါဏာတိပါတာဒီနိ ဥပပရိက္ခိတွာ ပေမနီယေန မဉ္ဇုနာ သရေန “ပဿထ တာတာ၊ ပါဏာတိပါတော နာမေသ အာသေဝိတော ဘာဝိတော ဗဟုလီကတော နိရယသံဝတ္တနိကော ဟောတီ”တိ-အာဒိနာ နယေန ဓမ္မံ ဒေသေတွာ “ပါဏော န ဟန္တဗ္ဗော”တိအာဒိကံ ဩဝါဒံ ဒေတိ။ တေန ဝုတ္တံ **ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ ဧဝမာဟ ပါဏော န ဟန္တဗ္ဗော။ပ။ ယထာဘုတ္တဉ္စ ဘုဉ္ဇထာ**တိ။

ကိံ ပန သဗ္ဗေပိ ရညော ဣမံ ဩဝါဒံ ဂဏှန္တီတိ။ ဗုဒ္ဓဿပိ တာဝ သဗ္ဗေ န ဂဏှန္တိ၊ ရညော ကိံ ဂဏှိဿန္တိ။ တသ္မာ ယေ ပဏ္ဍိတာ ဝိဘာဝိနော၊ တေ ဂဏှန္တိ။ သဗ္ဗေ ပန အနုယန္တာ ဘဝန္တိ။ တသ္မာ “ယေ ခေါ ပန ဘိက္ခဝေ”တိအာဒိမာဟ။

အထ တံ စက္ကရတနံ ဧဝံ ပုဗ္ဗဝိဒေဟဝါသီနံ ဩဝါဒေ ဒိန္နေ ကတပါတရာသေ[2] စက္ကဝတ္တိဗလေန ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ပုရတ္ထိမံ သမုဒ္ဒံ အဇ္ဈောဂါဟတိ။ ယထာ ယထာ စ တံ အဇ္ဈောဂါဟတိ၊ တထာ တထာ အဂဒဂန္ဓံ ဃာယိတွာ သံခိတ္တဖဏော နာဂရာဇာ ဝိယ သံခိတ္တဦမိဝိပ္ဖာရံ ဟုတွာ ဩဂစ္ဆမာနံ မဟာသမုဒ္ဒသလိလံ ယောဇနမတ္တံ ဩဂန္တွာ အန္တောသမုဒ္ဒေ ဝေဠုရိယဘိတ္တိ ဝိယ တိဋ္ဌတိ။ တင်္ခဏညေဝ စ တဿ ရညော ပုညသိရိံ ဒဋ္ဌုကာမာနိ ဝိယ မဟာသမုဒ္ဒတလေ ဝိပ္ပကိဏ္ဏာနိ နာနာရတနာနိ တတော တတော အာဂန္တွာ တံ ပဒေသံ ပူရယန္တိ။ အထ သာ ရာဇပရိသာ တံ နာနာရတနပရိပူရံ မဟာသမုဒ္ဒတလံ ဒိသွာ ယထာရုစိ ဥစ္ဆင်္ဂါဒီဟိ အာဒိယတိ၊ ယထာရုစိ

၁-ပဏတသိရာ (သီ)
၂-ကတပါတရာသော (သီ၊ က)

samākaḍḍhantaṁ rañño cakkavattissa puññānubhāvaṁ ugghosayantaṁ viya rājadhāni-abhimukhaṁ āgacchati.

Atha tassa cakkaratanassa saddassavanen'eva "kuto nu kho, kassa nu kho ayaṁ saddo"ti āvajjitahadayānaṁ puratthimadisaṁ olokayamānānaṁ tesaṁ manussānaṁ aññataro aññataraṁ evamāha "passa bho acchariyaṁ, ayaṁ puṇṇacando pubbe eko uggacchati, ajja pana attadutiyo uggato, etaṁ hi rājahaṁsamithunaṁ viya puṇṇacandamithunaṁ pubbāpariyena gaganatalaṁ abhilaṅghatī"ti. Tamañño āha "kiṁ kathesi samma kahaṁ nāma tayā dve puṇṇacandā ekato uggacchantā diṭṭhapubbā, nanu esa tapanīyaraṁsidhāro piñcharakiraṇo divākaro uggato"ti. Tamañño sitaṁ katvā evamāha "kiṁ ummattosi, nanu kho idānimeva divākaro atthaṅgato, so kathaṁ imaṁ puṇṇacandaṁ anubandhamāno uggacchissati, addhā panetaṁ anekaratanappabhāsamujjalaṁ ekassa puññavato vimānaṁ bhavissatī"ti. Te sabbepi apasādayantā[1] aññe evamāhaṁsu "kiṁ bahuṁ vippalapatha, nes'eva puṇṇacando, na sūriyo na devavimānaṁ. Na hetesaṁ evarūpā sirisampatti atthi, cakkaratanena panetena bhavitabban"ti.

Evaṁ pavattasallāpasseva tassa janassa candamaṇḍalaṁ ohāya taṁ cakkaratanaṁ abhimukhaṁ hoti. Tato tehi "kassa nu kho idaṁ nibbattan"ti vutte bhavanti vattāro "na kassaci aññassa[2], nanu amhākaṁ rājā pūritacakkavattivatto, tassetaṁ nibbattan"ti. Atha so ca mahājano, yo ca añño passati, sabbo cakkaratanameva anugacchati. Tampi cakkaratanaṁ rañño yeva atthāya attano āgatabhāvaṁ ñāpetukāmaṁ viya sattakkhattuṁ pākāramatthaken'eva nagaraṁ anusaṁyāyitvā rañño antepuraṁ padakkhiṇaṁ katvā antepurassa uttarasīhapañjara-āsanne ṭhāne yathā gandhapupphādīhi sukhena sakkā hoti pūjetuṁ, evaṁ akkhāhataṁ viya tiṭṭhati.

Evaṁ ṭhitassa panassa vātapānacchiddādīhi pavisitvā nānāvirāgaratanappabhāsamujjalaṁ antopāsādaṁ alaṅkurumānaṁ pabhāsamūhaṁ disvā dassanatthāya sañjātābhilāso rājā hoti. Parijanopissa piyavacanapābhatena āgantvā tamatthaṁ nivedeti. Atha rājā balavapītipāmojjaphuṭasarīro

1. Avahasantā (Ka) 2. Kassaññassa (Sī, Ka)

အာဒိန္နရတနာယ ပန ပရိသာယ တံ စက္ကရတနံ ပဋိနိဝတ္တတိ။ ပဋိနိဝတ္တမာနေ စ တသ္မိံ ပရိသာ အဂ္ဂတော[1] ဟောတိ၊ မဇ္ဈေ ရာဇာ၊ အန္တေ စက္ကရတနံ။ တမ္ပိ ဇလနိဓိဇလံ[2] ပလောဘိယမာနမိဝ စက္ကရတနသိရိယာ, အသဟမာနမိဝ စ တေန ဝိယောဂံ, နေမိမဏ္ဍလပရိယန္တံ အဘိဟနန္တံ နိရန္တရမေဝ ဥပဂစ္ဆတိ။

၂၅၇။ ဧဝံ ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ ပုရတ္ထိမသမုဒ္ဒပရိယန္တံ ပုဗ္ဗဝိဒေဟံ အဘိဝိဇိနိတွာ ဒက္ခိဏသမုဒ္ဒပရိယန္တံ ဇမ္ဗုဒီပံ ဝိဇေတုကာမော စက္ကရတနဒေသိတေန မဂ္ဂေန ဒက္ခိဏသမုဒ္ဒါဘိမုခေါ ဂစ္ဆတိ။ တေန ဝုတ္တံ **အထ ခေါ တံ ဘိက္ခဝေ စက္ကရတနံ ပုရတ္ထိမသမုဒ္ဒံ အဇ္ဈောဂါဟေတွာ ပစ္စုတ္တရိတွာ ဒက္ခိဏံ ဒိသံ ပဝတ္တတီ**တိ။ ဧဝံ ပဝတ္တမာနဿ ပန တဿ ပဝတ္တနဝိဓာနံ သေနာသန္နိဝေသော ပဋိရာဇဂမနံ[3] တေသံ အနုသာသနိပ္ပဒါနံ ဒက္ခိဏသမုဒ္ဒံ အဇ္ဈောဂါဟနံ သမုဒ္ဒသလိလဿ ဩဂစ္ဆနံ ရတနာဒါနန္တိ သဗ္ဗံ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဝိဇိနိတွာ ပန တံ ဒသသဟဿယောဇနပ္ပမာဏံ ဇမ္ဗုဒီပံ ဒက္ခိဏသမုဒ္ဒတောပိ ပစ္စုတ္တရိတွာ သတ္တယောဇနသဟဿပ္ပမာဏံ အပရဂေါယာနံ ဝိဇေတုံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဂန္တွာ တမ္ပိ သမုဒ္ဒပရိယန္တံ တထေဝ အဘိဝိဇိနိတွာ ပစ္ဆိမသမုဒ္ဒတောပိ ပစ္စုတ္တရိတွာ အဋ္ဌယောဇနသဟဿပ္ပမာဏံ ဥတ္တရကုရုံ ဝိဇေတုံ တထေဝ ဂန္တွာ တမ္ပိ သမုဒ္ဒပရိယန္တံ တထေဝ အဘိဝိဇိယ ဥတ္တရသမုဒ္ဒတောပိ ပစ္စုတ္တရတိ။

ဧတ္တာဝတာ ရညာ စက္ကဝတ္တိနာ စာတုရန္တာယ ပထဝိယာ အာဓိပစ္စံ အဓိဂတံ ဟောတိ။ သော ဧဝံ ဝိဇိတဝိဇယော အတ္တနော ရဇ္ဇသိရိသမ္ပတ္တိဒဿနတ္ထံ သပရိသော ဥဒ္ဓံ ဂဂနတလံ အဘိလင်္ဃိတွာ သုဝိကသိတပဒုမုပ္ပလပုဏ္ဍရီကဝနဝိစိတ္တေ စတ္တာရော ဇာတဿရေ ဝိယ ပဉ္စသတပဉ္စသတပရိတ္တဒီပပရိဝါရေ စတ္တာရော မဟာဒီပေ ဩလောကေတွာ စက္ကရတနဒေသိတေနေဝ မဂ္ဂေန ယထာနုက္ကမံ အတ္တနော ရာဇဓာနိမေဝ ပစ္စာဂစ္ဆတိ။ အထ တံ စက္ကရတနံ အန္တေပုရဒွါရံ သောဘယမာနံ ဝိယ ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ။

ဧဝံ ပတိဋ္ဌိတေ ပန တသ္မိံ စက္ကရတနေ ရာဇန္တေပုရေ ဥက္ကာဟိ ဝါ ဒီပိကာဟိ ဝါ ကိဉ္စိ ကရဏီယံ န ဟောတိ၊ စက္ကရတနောဘာသောယေဝ ရတ္တိံ အန္ဓကာရံ ဝိဓမတိ။ ယေ စ ပန ရတ္တိံ အန္ဓကာရတ္ထိကာ ဟောန္တိ၊ တေသံ အန္ဓကာရမေဝ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ **ဒက္ခိဏသမုဒ္ဒံ အဇ္ဈောဂါဟေတွာ။ပ။ ဧဝရူပံ စက္ကရတနံ ပါတုဘဝတီ**တိ။

၁-ပုရတော (သျာ) ၂-ဇလံ (သျာ၊ က) ၃-ပဋိရာဇာဂမနံ (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၂၁၅-ဝိဋ္ဌေ)

pallaṅkaṁ mocetvā uṭṭhāyāsanā sīhapañjarasamīpaṁ gantvā taṁ cakkaratanaṁ disvā "sutaṁ kho pana metan"ti-ādikaṁ cintanaṁ cintesi. Tena vuttaṁ "disvāna rañño khattiyassa -pa- assaṁ nu kho ahaṁ rājā cakkavattī"ti. Tattha **so hoti rājā cakkavattī**ti kittāvatā cakkavattī hoti? Ekaṅguladvaṅgulamattampi cakkaratane ākāsaṁ abbhuggantvā pavatte[1].

Idāni tassa pavattāpanatthaṁ yaṁ kātabbaṁ taṁ[2] dassento **atha kho bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **uṭṭhāyāsanā**ti nisinnāsanato uṭṭhahitvā cakkaratanasamīpaṁ āgantvā. **Bhiṅkāraṁ gahetvā**ti hatthisoṇḍasadisapanāḷiṁ suvaṇṇabhiṅkāraṁ ukkhipitvā vāmahatthena udakaṁ gahetvā. Pavattatu bhavaṁ cakkaratanaṁ, abhivijinātu bhavaṁ cakkaratananti. **Anvadeva rājā cakkavattī saddhiṁ caturaṅginiyā senāyā**ti sabbacakkavattīnaṁ hi udakena abhisiñcitvā "abhivijānātu bhavaṁ cakkaratanan"ti vacanasamanantarameva vehāsaṁ abbhuggantvā cakkaratanaṁ pavattati, yassa pavattisamakālameva so rājā cakkavattī nāma hoti.

Pavatte pana cakkaratane taṁ anubandhamānova rājā cakkavattī yānavaraṁ āruyha vehāsaṁ abbhuggacchati, athassa chattacāmarādihattho[3] parijano ceva antepurajano ca. Tato nānappakārakañcukakavacādisannāhavibhūsitena vividhābharaṇa[4] ppabhāsamujjalitena samussitaddhajapaṭākapaṭimaṇḍitena attano attano balakāyena[5] saddhiṁ uparājasenāpatipabhūtayopi vehāsaṁ abbhuggantvā rājānameva parivārenti. Rājayuttā pana janasaṅgahatthaṁ nagaravīthīsu bheriyo carāpenti "tātā amhākaṁ rañño cakkaratanaṁ nibbattaṁ, attano attano vibhavānurūpena maṇḍitappasādhitā sannipatathā"ti. Mahājano pana pakatiyā cakkaratanasadden'eva sabbakiccāni pahāya gandhapupphādīni ādāya sannipatitova, sopi sabbo vehāsaṁ abbhuggantvā rājānameva parivāreti. Yassa yassa hi raññā saddhiṁ gantukāmatā uppajjati, so so ākāsagatova hoti. Evaṁ dvādasayojanāyāmavitthārā parisā hoti. Tattha ekapurisopi chinnabhinnasarīro vā kiliṭṭhavattho vā n'atthi. Sucíparivāro hi rājā cakkavattī. Cakkavattiparisā nama vijjādharaparisā[6] viya ākāse gacchamānā

1. Pavatteti (Syā)
2. Pavattividhāne kātabbaṁ (Ka)
3. Chattacāmarihattho (Ka)
4. Vividhasaṁhāra (Ka)
5. Kāyālaṅkārena (Ka)
6. Vijjādharapurisā (Dī-Ṭṭha 2. 213 piṭṭhe)

ဟတ္ထိရတနဝဏ္ဏနာ

၂၅၀။ ဧဝံ ပါတုဘူတစက္ကရတနဿ ပနဿ စက္ကဝတ္တိနော အမစ္စာ ပကတိမင်္ဂလဟတ္ထိဋ္ဌာနံ သုစိဘူမိဘာဂံ ကာရေတွာ ဟရိစန္ဒနာဒီဟိ သုရဘိဂန္ဓေဟိ ဥပလိမ္ပာပေတွာ ဟေဋ္ဌာ ဝိစိတ္တဝဏ္ဏသုရဘိကုသုမသမာကိဏ္ဏံ ဥပရိ သုဝဏ္ဏတာရကာနံ အန္တရန္တရာ သမောသရိတမနုညကုသုမဒါမပ္ပဋိမဏ္ဍိတဝိတာနံ ဒေဝဝိမာနံ ဝိယ အဘိသင်္ခရိတွာ “ဧဝရူပဿ နာမ ဒေဝ ဟတ္ထိရတနဿ အာဂမနံ စိန္တေထာ”တိ ဝဒန္တိ။ သော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ မဟာဒါနံ ဒတွာ သီလာနိ သမာဒါယ တံ ပုညသမ္ပတ္တိံ အာဝဇ္ဇန္တော နိသီဒတိ၊ အထဿ ပုညာနုဘာဝစောဒိတော ဆဒ္ဒန္တကုလာ ဝါ ဥပေါသထကုလာ ဝါ တံ သက္ကာရဝိသေသံ အနုဘဝိတုကာမော တရုဏရဝိမဏ္ဍလာဘိရတ္တစရဏဂီဝမုခပ္ပဋိမဏ္ဍိတဝိသုဒ္ဓသေတသရီရော သတ္တပ္ပတိဋ္ဌော သုသဏ္ဌိတင်္ဂပစ္စင်္ဂသန္ဓိဝေသော ဝိကသိတရတ္တပဒုမစာရုပေါက္ခရော ဣဒ္ဓိမာ ယောဂီ ဝိယ ဝေဟာသံ ဂမနသမတ္ထော မနောသိလာစုဏ္ဏရဉ္ဇိတပရိယန္တော ဝိယ ရဇတပဗ္ဗတော ဟတ္ထိသေဋ္ဌော တသ္မိံ ပဒေသေ ပတိဋ္ဌာတိ။ သော ဆဒ္ဒန္တကုလာ အာဂစ္ဆန္တော သဗ္ဗကနိဋ္ဌော အာဂစ္ဆတိ၊ ဥပေါသထကုလာ သဗ္ဗဇေဋ္ဌော။ ပါဠိယံ ပန “ဥပေါသထော နာဂရာဇာ”ဣစ္စေဝ အာဂစ္ဆတိ။ သွာယံ ပူရိတစက္ကဝတ္တိဝတ္တာနံ စက္ကဝတ္တီနံ သုတ္တေ[1] ဝုတ္တနယေနေဝ စိန္တယန္တာနံ အာဂစ္ဆတိ၊ န ဣတရေသံ။ သယမေဝ ပကတိမင်္ဂလဟတ္ထိဋ္ဌာနံ အာဂန္တွာ မင်္ဂလဟတ္ထိံ အပနေတွာ တတ္ထ တိဋ္ဌတိ။ တေန ဝုတ္တံ **ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ။ပ။ နာဂရာဇာ**တိ။

ဧဝံ ပါတုဘူတံ ပန တံ ဟတ္ထိရတနံ ဒိသွာ ဟတ္ထိဂေါပကာဒယော ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ ဝေဂေန ဂန္တွာ ရညော အာရောစေန္တိ၊ ရာဇာ တုရိတတုရိတံ အာဂန္တွာ တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော “ဘဒ္ဒကံ ဝတ ဘော ဟတ္ထိယာနံ၊ သစေ ဒမထံ ဥပေယျာ”တိ စိန္တယန္တော ဟတ္ထံ ပသာရေတိ။ အထ သော ဃရဓေနုဝစ္ဆကော ဝိယ ကဏ္ဏေ ဩလမ္ဗေတွာ သူရတဘာဝံ[2] ဒဿေန္တော ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမတိ၊ ရာဇာ တံ အဘိရုဟိတုကာမော ဟောတိ။ အထဿ ပရိဇနာ အဓိပ္ပါယံ ဉတွာ တံ ဟတ္ထိရတနံ သောဝဏ္ဏဒ္ဓဇံ သောဝဏ္ဏာလင်္ကာရံ ဟေမဇာလပဋိစ္ဆန္နံ ကတွာ ဥပနေန္တိ။ ရာဇာ တံ အနိသီဒါပေတွာဝ[3] သတ္တရတနမယာယ နိဿေဏိယာ အဘိရုယှ အာကာသံ ဂမနနိန္နစိတ္တော ဟောတိ၊ တဿ သဟ စိတ္တုပ္ပါဒေနေဝ သော ဟတ္ထိရာဇာ ရာဇဟံသော ဝိယ ဣန္ဒနီလမဏိပ္ပဘာဇာလနီလဂဂနတလံ အဘိလင်္ဃတိ၊ တတော စက္ကစာရိကာယ

၁-စက္ကဝတ္တိသုတ္တေ (က) ၂-မုဒုတဘာဝံ (က) ၃-သန္နိသီဒါပေတွာဝ (သျာ)၊ အသန္နိသီဒါပေတွာဝ (က)

indanīlamaṇitale vippakiṇṇaratanasadisā hoti. Tena vuttaṁ “anvadeva rājā cakkavattī saddhiṁ caturaṅginiyā senāyā”ti.

Tampi cakkaratanaṁ rukkhaggānaṁ uparūpari nāti-uccena gaganapadesena pavattati, yathā rukkhānaṁ pupphaphalapallavehi atthikā tāni sukhena gahetuṁ sakkonti, bhūmiyaṁ ṭhitā “esa rājā, esa uparājā, esa senāpatī”ti sallakkhetuṁ sakkonti. Ṭhānādīsupi iriyāpathesu yo yena icchati, so tenava gacchati. Cittakammādisippapasutā c’ettha attano attano kiccaṁ karontā yeva gacchanti. Yatheva hi bhūmiyaṁ, tathā nesaṁ sabbakiccāni ākāse ijjhanti. Evaṁ cakkavattiparisaṁ gahetvā taṁ cakkaratanaṁ vāmapassena Sineruṁ pahāya samuddassa uparibhāgena aṭṭhayojanasahassappamāṇaṁ pubbavidehaṁ gacchati.

Tattha yo vinibbedhena dvādasayojanāya parikkhepato chattiṁsayojanaparisāya sannivesakkhamo sulabhāhārūpakaraṇo chāyūdakasampanno sucisamatalo ramaṇīyo bhūmibhāgo, tassa uparibhāge taṁ cakkaratanaṁ ākāse akkhāhataṁ viya tiṭṭhati. Atha tena saññāṇena so mahājano otaritvā yathāruci nhānabhojanādīni sabbakiccāni karonto vāsaṁ kappeti, tena vuttaṁ “yasmiṁ kho pana bhikkhave padese taṁ cakkaratanaṁ patiṭṭhāti, tattha rājā cakkavattī vāsaṁ upeti saddhiṁ caturaṅginiyā senāyā”ti.

Evaṁ vāsaṁ upagate cakkavattimhi ye tattha rājāno, te “paracakkaṁ āgatan”ti sutvāpi na balakāyaṁ sannipātetvā yuddhasajjā honti. Cakkaratanassa hi uppattisamanantarameva n’atthi so satto nāma, yo paccatthikasaññāya rājānaṁ ārabbha āvudhaṁ ukkhipituṁ visaheyya. Ayamanubhāvo cakkaratanassa.

Cakkānubhāvena hi tassa rañño,
Arī asesā damathaṁ upenti.
Arindamaṁ nāma narādhipassa,
Ten’eva taṁ vuccati tassa cakkaṁ.

ဝုတ္တနယေနေဝ သကလရာဇပရိသာ။ ဣတိ သပရိသော ရာဇာ အန္တောပါတရာသယေဝ သကလပထဝိံ အနုသံယာယိတွာ ရာဇဓာနိံ ပစ္စာဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ မဟိဒ္ဓိကံ စက္ကဝတ္တိနော **ဟတ္ထိရတနံ** ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ **ဒိဿာန ရညော စက္ကဝတ္တိဿ။ပ။ ဧဝရူပံ ဟတ္ထိရတနံ ပါတုဘဝတီ**တိ။

အဿရတနဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ပါတုဘူတဟတ္ထိရတနဿ ပန စက္ကဝတ္တိနော ပရိသာ ပကတိမင်္ဂလအဿဋ္ဌာနံ သုစိသမတလံ ကာရေတွာ အလင်္ကရိတွာ စ ပုရိမနယေနေဝ ရညော တဿ အာဂမနစိန္တနတ္ထံ ဥဿာဟံ ဇနေန္တိ။ သော ပုရိမနယေနေဝ ကတဒါနသက္ကာရော သမာဒိန္နသီလော ဝ ပါသာဒတလေ နိသိန္နော ပုညသမ္ပတ္တိံ သမနုဿရတိ၊ အထဿ ပုညာနုဘာဝစောဒိတော သိန္ဓဝကုလတော ဝိဇ္ဇုလ္လတာဝိနဒ္ဓသရဒကာလ[1]သေတဝလာဟကရာသိဿိရိကော ရတ္တပါဒေါ ရတ္တတုဏ္ဍော စန္ဒပ္ပဘာပုဉ္ဇသဒိသသုဒ္ဓသိနိဒ္ဓဃနသံဃာတသရီရော ကာကဂီဝါ ဝိယ ဣန္ဒနီလမဏိ ဝိယ စ ကာဠဝဏ္ဏေန သီသေန သမန္နာဂတတ္တာ **ကာဠသီသော** သုဋ္ဌု ကပ္ပေတွာ ဌပိတေဟိ ဝိယ မုဉ္ဇသဒိသေဟိ သဏှဝဋ္ဋဥဇုဂတိဂတေဟိ ကေသေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ **မုဉ္ဇကေသော ဝေဟာသင်္ဂမော** ဝလာဟကော နာမ အဿရာဇာ အာဂန္တွာ တသ္မိံ ဌာနေ ပတိဋ္ဌာတိ။ သေသံ သဗ္ဗံ ဟတ္ထိရတနေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝရူပံ **အဿရတနံ** သန္ဓာယ ဘဂဝါ **ပုန စပရံ**တိအာဒိမာဟ။

မဏိရတနဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ပါတုဘူတအဿရတနဿ ပန ရညော စက္ကဝတ္တိဿ စတုဟတ္ထာယာမံ သကဋနာဘိသမပ္ပမာဏံ ဥဘောသု အန္တေသု ကဏ္ဏိကပရိယန္တတော ဝိနိဂ္ဂတသုပရိသုဒ္ဓမုတ္တာကလာပေဟိ ဒွီဟိ ကဉ္စနပဒုမေဟိ အလင်္ကတံ စတုရာသီတိမဏိသဟဿပရိဝါရံ တာရာဂဏပရိဝုတဿ ပုဏ္ဏစန္ဒဿ သိရိံ ပဋိပ္ဖရမာနံ ဝိယ ဝေပုလ္လပဗ္ဗတတော **မဏိရတနံ** အာဂစ္ဆတိ။ တဿေဝံ အာဂတဿ မုတ္တာဇာလကေ ဌပေတွာ ဝေဠုပရမ္ပရာယ သဋ္ဌိဟတ္ထပ္ပမာဏံ အာကာသံ အာရောပိတဿ ရတ္တိဘာဂေ သမန္တာ ယောဇနပ္ပမာဏံ ဩကာသံ အာဘာ ဖရတိ၊ ယာယ သဗ္ဗော သော ဩကာသော အရုဏုဂ္ဂမနဝေလာ ဝိယ သဉ္ဇာတာလောကော ဟောတိ။ တတော ကဿကာ ကသိကမ္မံ, ဝါဏိဇာ

၁-....သရဒကာလေ (သီ၊ က)

Tasmā sabbepi te rājāno attano attano rajjasirivibhavānurūpaṁ pābhataṁ gahetvā taṁ rājānaṁ upagamma onatasirā[1] attano moḷiyamaṇippabhābhisekenassa pādapūjaṁ karontā "ehi kho mahārājā"ti-ādīhi vacanehi tassa kiṅkārappaṭissāvitaṁ āpajjanti. Tena vuttaṁ **ye kho pana bhikkhave puratthimāya -pa- anusāsa mahārājā**ti.

Tattha **svāgatan**ti su-āgamanaṁ. Ekasmiṁ hi āgate socanti, gate nandanti. Ekasmiṁ āgate nandanti, gate socanti. Tādiso tvaṁ āgatanandano gamanasocano, tasmā tava āgamanaṁ su-āgamananti vuttaṁ hoti. Evaṁ vutte pana cakkavattī nāpi "ettakaṁ nāma me anuvassaṁ baliṁ upakappethā"ti vadati, nāpi aññassa bhogaṁ acchinditvā aññassa deti. Attano pana dhammarājabhāvassa anurūpāya paññāya pāṇātipātādīni upaparikkhitvā pemanīyena mañjunā sarena "passatha tātā, pāṇātipāto nāmesa āsevito bhāvito bahulīkato nirayasaṁvattaniko hotī"ti-ādinā nayena dhammaṁ desetvā "pāṇo na hantabbo"ti-ādikaṁ ovādaṁ deti. Tena vuttaṁ **rājā cakkavattī evamāha pāṇo na hantabbo -pa- yathābhuttañca bhuñjathā**ti.

Kiṁ pana sabbepi rañño imaṁ ovādaṁ gaṇhantīti. Buddhassapi tāva sabbe na gaṇhanti, rañño kiṁ gaṇhissanti. Tasmā ye paṇḍitā vibhāvino, te gaṇhanti. Sabbe pana anuyantā bhavanti. Tasmā "ye kho pana bhikkhave"ti-ādimāha.

Atha taṁ cakkaratanaṁ evaṁ Pubbavidehavāsīnaṁ ovāde dinne katapātarāse[2] cakkavattibalena vehānaṁ abbhuggantvā puratthimaṁ samuddaṁ ajjhogāhati. Yathā yathā ca taṁ ajjhogāhati, tathā tathā agadagandhaṁ ghāyitvā saṁkhittaphaṇo nāgarājā viya saṁkhitta-ūmivipphāraṁ hutvā ogacchamānaṁ mahāsamuddasalilaṁ yojanamattaṁ ogantvā antosamudde veḷuriyabhitti viya tiṭṭhati. Taṅkhaṇaññeva ca tassa rañño puññasiriṁ daṭṭhukāmāni viya mahāsamuddatale vippakiṇṇāni nānāratanāni tato tato āgantvā taṁ padesaṁ pūrayanti. Atha sā rājaparisā taṁ nānāratanaparipūraṁ mahāsamuddatalaṁ disvā yathāruci ucchaṅgādīhi ādiyati, yathāruci

1. Paṇatasirā (Sī) 2. Katapātarāso (Sī, Ka)

အာပဏုဋ္ဌါနံ, တေ တေ စ သိပ္ပိနော တံ တံ ကမ္မန္တံ ပယောဇေန္တေ ဒိဝါတိ မညမာနာ။ တေန ဝုတ္တံ **ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ။ပ။ မဏိရတနံ ပါတုဘဝတီ**တိ။

ဣတ္ထိရတနဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ပါတုဘူတမဏိရတနဿ ပန စက္ကဝတ္တိဿ ဝိသယသုခဝိသေသ-ကာရဏံ **ဣတ္ထိရတနံ** ပါတုဘဝတိ။ မဒ္ဒရာဇကုလတော ဝါ ဟိဿ အဂ္ဂမဟေသိံ အာနေန္တိ၊ ဥတ္တရကုရုတော ဝါ ပုညာနုဘာဝေန သယံ အာဂစ္ဆတိ။ အဝ-သေသာ ပနဿာ သမ္ပတ္တိ ''ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ရညော စက္ကဝတ္တိဿ ဣတ္ထိ-ရတနံ ပါတုဘဝတိ အဘိရူပါ ဒဿနီယာ''တိအာဒိနာ နယေန ပါဠိယံယေဝ အာဂတာ။

တတ္ထ သဏ္ဌာနပါရိပူရိယာ အဓိကံ ရူပံ အဿာတိ **အဘိရူပါ**။ ဒိဿမာနာ စ စက္ခူနိ ပီဏယတိ၊ တသ္မာ အညံ ကိစ္စဝိက္ခေပံ ဟိတွာပိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာတိ **ဒဿနီယာ**။ ဒိဿမာနာ စ သောမနဿဝသေန စိတ္တံ ပသာဒေတီတိ **ပါသာဒိကာ**။ **ပရမာယာ**တိ ဧဝံ ပသာဒါဝဟတ္တာ ဥတ္တမာယ။ **ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယာ**တိ ဝဏ္ဏသုန္ဒရတာယ။ **သမန္နာဂတာ**တိ ဥပေတာ။ **အဘိရူပါ** ဝါ ယသ္မာ နာတိဒီဃာ နာတိရဿာ၊ **ဒဿနီယာ** ယသ္မာ နာတိကိသာ နာတိထူလာ၊ **ပါသာဒိကာ** ယသ္မာ နာတိကာဠိကာ နစ္စောဒါတာ၊ **ပရမာယ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ သမန္နာဂတာ** ယသ္မာ အတိက္ကန္တာ မာနုသံ ဝဏ္ဏံ အပ္ပတ္တာ ဒိဗ္ဗဝဏ္ဏံ။ မနုဿာနံ ဟိ ဝဏ္ဏာဘာ ဗဟိ န နိစ္ဆရတိ၊ ဒေဝါနံ အတိဒူရံ နိစ္ဆရတိ၊ တဿာ ပန ဒွါဒသဟတ္ထပ္ပမာဏံ ပဒေသံ သရီရာဘာ ဩဘာသေတိ။

နာတိဒီဃာဒီသု စဿာ ပဌမယုဂဠေန အာရောဟသမ္ပတ္တိ၊ ဒုတိယ-ယုဂဠေန ပရိဏာဟသမ္ပတ္တိ၊ တတိယယုဂဠေန ဝဏ္ဏသမ္ပတ္တိ ဝုတ္တာ။ ဆဟိ ဝါပိ ဧတေဟိ ကာယဝိပတ္တိယာ အဘာဝေါ၊ အတိက္ကန္တာ မာနုသံ ဝဏ္ဏန္တိ ဣမိနာ ကာယသမ္ပတ္တိ ဝုတ္တာ။

တူလပိစုနော ဝါ ကပ္ပါသပိစုနော ဝါတိ သပ္ပိမဏ္ဍေ ပက္ခိပိတွာ ဌပိတဿ သတဝိဟတဿ တူလပိစုနော ဝါ သတဝိဟတဿ ကပ္ပါသပိစုနော ဝါ ကာယသမ္ဖဿော ဟောတိ။ **သီတေ**တိ ရညော သီတကာလေ။ **ဥဏှေ**တိ ရညော ဥဏှကာလေ။ **စန္ဒနဂန္ဓော**တိ နိစ္စကာလမေဝ သုပိသိတဿ အဘိနဝဿ စတုဇ္ဇာတိသမာယောဇိတဿ ဟရိစန္ဒနဿ ဂန္ဓော ကာယတော ဝါယတိ။ **ဥပ္ပလဂန္ဓော**တိ ဟသိတကထိတကာလေသု မုခတော နိက္ခန္တော တင်္ခဏံ ဝိကသိတဿေဝ နီလုပ္ပလဿ အတိသုရဘိဂန္ဓော ဝါယတိ။

ādinnaratanāya pana parisāya taṁ cakkaratanaṁ paṭinivattati. Paṭinivattamāne ca tasmiṁ parisā aggato[1] hoti, majjhe rājā, ante cakkaratanaṁ. Tampi jalanidhijalaṁ[2] palobhiyamānamiva cakkaratanasiriyā, asahamānamiva ca tena viyogaṁ, nemimaṇḍalapariyantaṁ abhihanantaṁ nirantarameva upagacchati.

257. Evaṁ rājā cakkavattī puratthimasamuddapariyantaṁ Pubbavidehaṁ abhivijinitvā dakkhiṇasamuddapariyantaṁ Jambudīpaṁ vijetukāmo cakkaratanadesitena maggena dakkhiṇasamuddābhimukho gacchati. Tena vuttaṁ **atha kho taṁ bhikkhave cakkaratanaṁ puratthimasamuddaṁ ajjhogāhetvā paccuttaritvā dakkhiṇaṁ disaṁ pavattatī**ti. Evaṁ pavattamānassa pana tassa pavattanavidhānaṁ senāsanniveso paṭirājagamanaṁ[3] tesaṁ anusāsanippadānaṁ dakkhiṇasamuddaṁ ajjhogāhanaṁ samuddasalilassa ogacchanaṁ ratanādānanti sabbaṁ purimanayen'eva veditabbaṁ.

Vijinitvā pana taṁ dasasahassayojanappamāṇaṁ Jambudīpaṁ dakkhiṇasamuddatopi paccuttaritvā sattayojanasahassappamāṇaṁ Aparagoyānaṁ vijetuṁ pubbe vuttanayen'eva gantvā tampi samuddapariyantaṁ tath'eva abhivijinitvā pacchimasamuddatopi paccuttaritvā aṭṭhayojanasahassappamānaṁ Uttarakuruṁ vijetuṁ tath'eva gantvā tampi samuddapariyantaṁ tath'eva abhivijiya uttarasamuddatopi paccuttarati.

Ettāvatā raññā cakkavattinā cāturantāya pathaviyā ādhipaccaṁ adhigataṁ hoti. So evaṁ vijitavijayo attano rajjasirisampattidassanatthaṁ sapariso uddhaṁ gaganatalaṁ abhilaṅghitvā suvikasitapadumuppalapuṇḍarīkavanavicitte cattāro Jātassare viya pañcasatapañcasataparittadīpaparivāre cattāro mahādīpe oloketvā cakkaratanadesiten'eva maggena yathānukkamaṁ attano rājadhānimeva paccāgacchati. Atha taṁ cakkaratanaṁ antepuradvāraṁ sobhayamānaṁ viya hutvā tiṭṭhati.

Evaṁ patiṭṭhite pana tasmiṁ cakkaratane rājantepure ukkāhi vā dīpikāhi vā kiñci karaṇīyaṁ na hoti, cakkaratanobhāso yeva rattiṁ andhakāraṁ vidhamati. Ye ca pana rattiṁ andhakāratthikā honti, tesaṁ andhakārameva hoti. Tena vuttaṁ **dakkhiṇasamuddaṁ ajjhogāhetvā -pa- evarūpaṁ cakkaratanaṁ pātubhavatī**ti.

1. Purato (Syā) 2. Jalaṁ (Syā, Ka) 3. Paṭirājāgamanaṁ (Dī-Ṭṭha 2. 215 piṭṭhe)

ဧဝံ ရူပသမ္ပတ္တိယုတ္တာယ[၁] ပနဿာ သရီရသမ္ပတ္တိယာ အနုရူပံ အာစာရံ ဒဿေတုံ **တံ ခေါ ပနာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ရာဇာနံ ဒိသွာ နိသိန္နာသနတော အဂ္ဂိဒဍ္ဎာ ဝိယ ပဌမမေဝ ဥဋ္ဌာတီတိ **ပုဗ္ဗုဋ္ဌာယိနီ**။ တသ္မိံ နိသိန္နေ တဿ ရညော တာလဝဏ္ဋေန ဗီဇနာဒိကိစ္စံ ကတွာ ပစ္ဆာ နိပတတိ နိသီဒတီတိ **ပစ္ဆာနိပါတိနီ**။ ကိံ ကရောမိ ဒေဝါတိ တဿ ကိံကာရံ ပဋိဿာဝေတီတိ **ကိံကာရပဋိဿာဝိနီ**။ ရညော မနာပမေဝ စရတိ ကရောတီတိ **မနာပစာရိနီ**။ ယံ ရညော ပိယံ၊ တဒေဝ ဝဒတီတိ **ပိယဝါဒိနီ**။

ဣဒါနိ သွာဿာ အာစာရော ဘာဝသုဒ္ဓိယာ ဧဝ၊ န သာဌေယျေနာတိ ဒဿေတုံ **တံ ခေါ ပနာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **နော အတိစရတီ**တိ န အတိက္ကမိတွာ စရတိ၊ အညံ ပုရိသံ စိတ္တေနပိ န ပတ္ထေတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေ တဿာ အာဒိမှိ "အဘိရူပါ"တိအာဒယော အဋ္ဌ "ပုဗ္ဗုဋ္ဌာယိနီ"တိအာဒယော ဂုဏာ ဝုတ္တာ၊ တေ ပကတိဂုဏာ ဧဝ။ "အတိက္ကန္တာ မာနုသံ ဝဏ္ဏ"န္တိအာဒယော ပန စက္ကဝတ္တိနော ပုညံ ဥပနိဿာယ စက္ကရတနပါတုဘာဝတော ပဘုတိ ပုရိမကမ္မာနုဘာဝေန နိဗ္ဗတ္တန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဘိရူပတာဒိကာပိ ဝါ စက္ကရတနပါတုဘာဝတော ပဘုတိ သဗ္ဗာကာရပါရိပူရာ ဇာတာ။ တေနာဟ **ဧဝရူပံ ဣတ္ထိရတနံ ပါတုဘဝတီ**တိ။

ဂဟပတိရတနဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ပါတုဘူတဣတ္ထိရတနဿ ပန ရညော စက္ကဝတ္တိဿ ဓနကရဏီယာနံ ကိစ္စာနံ ယထာသုခပ္ပဝတ္တနတ္ထံ **ဂဟပတိရတနံ** ပါတုဘဝတိ။ သော ပကတိယာဝ မဟာဘောဂေါ မဟာဘောဂကုလေ ဇာတော ရညော ဓနရာသိဝဍ္ဎကော သေဋ္ဌိ ဂဟပတိ ဟောတိ၊ စက္ကရတနာနုဘာဝသဟိတံ ပနဿ ကမ္မဝိပါကဇံ ဒိဗ္ဗစက္ခု ပါတုဘဝတိ၊ ယေန အန္တောပထဝိယံ ယောဇနဗ္ဘန္တရေ နိဓိံ ပဿတိ။ သော တံ သမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ တုဋ္ဌဟဒယော[၂] ဂန္တွာ ရာဇာနံ ဓနေန ပဝါရေတွာ သဗ္ဗာနိ ဓနကရဏီယာနိ သမ္ပာဒေတိ။ တေန ဝုတ္တံ **ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ။ပ။ ဧဝရူပံ ဂဟပတိရတနံ ပါတုဘဝတီ**တိ။

ပရိဏာယကရတနဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ပါတုဘူတဂဟပတိရတနဿ ပန ရညော စက္ကဝတ္တိဿ သဗ္ဗကိစ္စသံဝိဓာနသမတ္ထံ **ပရိဏာယကရတနံ** ပါတုဘဝတိ။ သော ရညော ဇေဋ္ဌပုတ္တော ဝ

၁-ဧဝရူပ.... (သီ) ၂-တုဋ္ဌမာနသော (က)

Hatthiratanavaṇṇanā

258. Evaṁ pātubhūtacakkaratanassa panassa cakkavattino amaccā pakatimaṅgalahatthiṭṭhānaṁ sucibhūmibhāgaṁ kāretvā haricandanādīhi surabhigandhehi upalimpāpetvā heṭṭhā vicittavaṇṇasurabhikusumasamākiṇṇaṁ upari suvaṇṇatārakānaṁ antarantarā samosaritamanuññakusumadāmappaṭimaṇḍitavitānaṁ devavimānaṁ viya abhisaṅkharitvā "evarūpassa nāma deva hatthiratanassa āgamanaṁ cintethā"ti vadanti. So pubbe vuttanayen'eva mahādānaṁ datvā sīlāni samādāya taṁ puññasampattiṁ āvajjanto nisīdati, athassa puññānubhāvacodito Chaddantakulā vā Uposathakulā vā taṁ sakkāravisesaṁ anubhavitukāmo taruṇaravimaṇḍalābhirattacaraṇagīvamukhappaṭimaṇḍitavisuddhasetasarīro sattappatiṭṭho susaṇṭhitaṅgapaccaṅgasanniveso vikasitarattapadumacārupokkharo iddhimā yogī viya vehāsaṁ gamanasamattho manosilācuṇṇarañjitapariyanto viya rajatapabbato hatthiseṭṭho tasmiṁ padese patiṭṭhāti. So Chaddantakulā āgacchanto sabbakaniṭṭho āgacchati, Uposathakulā sabbajeṭṭho. Pāḷiyaṁ pana "Uposatho nāgarājā" icceva āgacchati. Svāyaṁ pūritacakkavattivattānaṁ cakkavattīnaṁ sutte[1] vuttanayen'eva cintayantānaṁ āgacchati, na itaresaṁ. Sayameva pakatimaṅgalahatthiṭṭhānaṁ āgantvā maṅgalahatthiṁ apanetvā tattha tiṭṭhati. Tena vuttaṁ **puna caparaṁ bhikkhave -pa- nāgarājā**ti.

Evaṁ pātubhūtaṁ pana taṁ hatthiratanaṁ disvā hatthigopakādayo haṭṭhatuṭṭhā vegena gantvā rañño ārocenti, rājā turitaturitaṁ āgantvā taṁ disvā pasannacitto "bhaddakaṁ vata bho hatthiyānaṁ, sace damathaṁ upeyyā"ti cintayanto hatthaṁ pasāreti. Atha so gharadhenuvacchako viya kaṇṇe olambetvā sūratabhāvaṁ[2] dassento rājānaṁ upasaṅkamati, rājā taṁ abhiruhitukāmo hoti. Athassa parijanā adhippāyaṁ ñatvā taṁ hatthiratanaṁ sovaṇṇaddhajaṁ sovaṇṇālaṅkāraṁ hemajālapaṭicchannaṁ katvā upanenti. Rājā taṁ anisīdāpetvāva[3] sattaratanamayāya nisseṇiyā abhiruyha ākāsaṁ gamananinnacitto hoti, tassa saha cittuppāden'eva so hatthirājā rājahaṁso viya indanīlamaṇippabhājālanīlagaganatalaṁ abhilaṅghati, tato cakkacārikāya

1. Cakkavattisutte (Ka) 2. Mudutabhāvaṁ (Ka)
3. Sannisīdāpetvāva (Syā), asannisīdāpetvāva (Ka)

ဟောတိ။ ပကတိယာ စေ ပဏ္ဍိတော ဗျတ္တော မေဓာဝီ၊ ရညော ပုညာနုဘာဝံ နိဿာယ ပနဿ အတ္တနော ကမ္မာနုဘာဝေန ပရစိတ္တဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယေန ဒွါဒသယောဇနာယ ရာဇပရိသာယ စိတ္တာစာရံ ဉတွာ ရညော အဟိတေ ဟိတေ စ ဝဝတ္ထပေတုံ သမတ္ထော ဟောတိ။ သောပိ တံ အတ္တနော အာနုဘာဝံ ဒိသွာ တုဋ္ဌဟဒယော ရာဇာနံ သမ္ပတ္ထိကစ္စာနုသာသနေန[1] ပဝါရေတိ။ တေန ဝုတ္တံ **ပုန စပရံ။ပ။ ပရိဏာယကရတနံ ပါတုဘဝတီ**တိ။ တတ္ထ **ဌပေတဗ္ဗံ ဌပေတုန္တိ** တသ္မိံ တသ္မိံ ဌာနန္တရေ ဌပေတဗ္ဗံ ဌပေတုံ။

၂၅၉။ **သမဝေပါကိနိယာ**တိအာဒိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တမေဝ။

၂၆၀။ **ကဋဂ္ဂဟေနာ**တိ ဇယဂ္ဂါဟေန။ **မဟန္တံ ဘောဂက္ခန္ဓန္တိ** ဧကပ္ပ-ဟာရေနေဝ ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ သတသဟဿာနိ။ **ကေဝလာ ပရိပူရာ ပဏ္ဍိတဘူမီ**တိ ပဏ္ဍိတော တီဏိ သုစရိတာနိ ပူရေတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ တတော မနုဿလောကံ အာဂစ္ဆန္တော ကုလရူပဘောဂသမ္ပတ္တိယံ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ တတ္ထ ဌိတော တီဏိ စ သုစရိတာနိ ပူရေတွာ ပုန သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တတီတိ အယံ သကလာ ပရိပုဏ္ဏာ ပဏ္ဍိတဘူမိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဗာလပဏ္ဍိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဒေဝဒူတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၆၁။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဒေဝဒူတသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဒွေ အဂါရာ**တိအာဒိ အဿပုရသုတ္တေ ဝိတ္ထာရိတမေဝ။

၂၆၂။ **နိရယံ ဥပပန္နာ**တိ ဘဂဝါ ကတ္ထစိ နိရယတော ပဋ္ဌာယ ဒေသနံ ဒေဝလောကေန ဩသာပေတိ၊ ကတ္ထစိ ဒေဝလောကတော ပဋ္ဌာယ နိရယေန ဩသာပေတိ။ သစေ သဂ္ဂသမ္ပတ္တိံ ဝိတ္ထာရေတွာ ကထေတုကာမော ဟောတိ၊ နိရယဒုက္ခံ ဧကဒေသတော ကထေတိ၊ တိရစ္ဆာနယောနိဒုက္ခံ ပေတ္တိဝိသယဒုက္ခံ မနုဿလောကသမ္ပတ္တိံ ဧကဒေသတော ကထေတိ၊ သဂ္ဂသမ္ပတ္တိမေဝ ဝိတ္ထာ-ရေတိ။ သစေ နိရယဒုက္ခံ ဝိတ္ထာရေတွာ ကထေတုကာမော ဟောတိ၊

၁-သမ္ပဂ္ဂိကစ္စာနုသာသနေန (သျာ၊ က)

vuttanayen'eva sakalarājaparisā. Iti sapariso rājā antopātarāse yeva sakalapathaviṁ anusaṁyāyitvā rājadhāniṁ paccāgacchati, evaṁ mahiddhikaṁ cakkavattino **hatthiratanaṁ** hoti. Tena vuttaṁ **disvāna rañño cakkavattissa -pa- evarūpaṁ hatthiratanaṁ pātubhavatī**ti.

Assaratanavaṇṇanā

Evaṁ pātubhūtahatthiratanassa pana cakkavattino parisā pakatimaṅgala-assaṭṭhānaṁ sucisamatalaṁ kāretvā alaṅkaritvā ca purimanayen'eva rañño tassa āgamanacintanatthaṁ ussāhaṁ janenti. So purimanayen'eva katadānasakkāro samādinnasīlova pāsādatale nisinno puññasampattiṁ samanussarati, athassa puññānubhāvacodito Sindhavakulato vijjullatāvinaddhasaradakāla[1] setavalāhakarāsisassiriko rattapādo rattatuṇḍo candappabhāpuñjasadisasuddhasiniddhaghanasaṅghātasarīro kākagīvā viya indanīlamaṇi viya ca kāḷavaṇṇena sīsena samannāgatattā **kāḷasīso** suṭṭhu kappetvā ṭhapitehi viya muñjasadisehi saṇhavaṭṭa-ujugatigatehi kesehi samannāgatattā **muñjakeso vehāsaṅgamo** Valāhako nāma assarājā āgantvā tasmiṁ ṭhāne patiṭṭhāti. Sesaṁ sabbaṁ hatthiratane vuttanayen'eva veditabbaṁ. Evarūpaṁ **assaratanaṁ** sandhāya Bhagavā **puna caparan**ti-ādimāha.

Maṇiratanavaṇṇanā

Evaṁ pātubhūta-assaratanassa pana rañño cakkavattissa catuhatthāyāmaṁ sakaṭanābhisamappamāṇaṁ ubhosu antesu kaṇṇikapariyantato viniggatasuparisuddhamuttākalāpehi dvīhi kañcanapadumehi alaṅkataṁ caturāsītimaṇisahassaparivāraṁ tārāgaṇaparivutassa puṇṇacandassa siriṁ paṭippharamānaṁ viya Vepullapabbatato **maṇiratanaṁ** āgacchati. Tassevaṁ āgatassa muttājālake ṭhapetvā veḷuparamparāya saṭṭhihatthappamāṇaṁ ākāsaṁ āropitassa rattibhāge samantā yojanappamāṇaṁ okāsaṁ ābhā pharati, yāya sabbo so okāso aruṇuggamanavelā viya añjātāloko hoti. Tato kassakā kasikammaṁ, vāṇijā

1. ...saradakāle (Sī, Ka)

ဒေဝလောကမနုဿလောကေသု သမ္ပတ္တိံ တိရစ္ဆာနယောနိပေတ္တိဝိသယေသု စ ဒုက္ခံ ဧကဒေသတော ကထေတိ၊ နိရယဒုက္ခမေဝ ဝိတ္ထာရေတိ။ သော ဣမသ္မိံ သုတ္တေ နိရယဒုက္ခံ ဝိတ္ထာရိတုကာမော၊ တသ္မာ ဒေဝလောကတော ပဋ္ဌာယ ဒေသနံ နိရယေန ဩသာပေတိ။ ဒေဝလောကမနုဿလောကသမ္ပတ္တိယော တိရစ္ဆာနယောနိပေတ္တိဝိသယဒုက္ခာနိ စ ဧကဒေသတော ကထေတွာ နိရယဒုက္ခမေဝ ဝိတ္ထာရေန ကထေတုံ **တမေနံ ဘိက္ခဝေ နိရယပါလာ**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ ကေစိ ထေရာ "**နိရယပါလာ** နာမ နတ္ထိ၊ ယန္တရူပံ ဝိယ ကမ္မမေဝ ကာရဏံ ကာရေတီ"တိ ဝဒန္တိ။ တေသံ တံ "အတ္ထိ နိရယေ နိရယပါလာတိ၊ အာမန္တာ၊ အတ္ထိ စ ကာရဏိကာ"တိအာဒိနာ နယေန အဘိဓမ္မေ[1] ပဋိသေဓိတမေဝ။ ယထာ ဟိ မနုဿလောကေ ကမ္မကာရဏကာရကာ[2] အတ္ထိ၊ ဧဝမေဝ နိရယေ နိရယပါလာ အတ္ထီတိ။ **ယမဿ ရညော**တိ ယမရာဇာ နာမ ဝေမာနိကပေတရာဇာ၊ ဧကသ္မိံ ကာလေ ဒိဗ္ဗဝိမာနေ ဒိဗ္ဗကပ္ပရုက္ခဒိဗ္ဗဥယျာနဒိဗ္ဗနာဋကာဒိသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝတိ၊ ဧကသ္မိံ ကာလေ ကမ္မဝိပါကံ၊ ဓမ္မိကော ရာဇာ။ န စေသ ဧကောဝ ဟောတိ၊ စတူသု ပန ဒွါရေသု စတ္တာရော ဇနာ ဟောန္တိ။ **နာဒ္ဒသန္တိ** အတ္တနော သန္တိကေ ပေသိတဿ ကဿစိ ဒေဝဒူတဿ အဘာဝံ သန္ဓာယ ဧဝံ ဝဒတိ။ အထ နံ ယမော "နာယံ ဘာသိတဿ အတ္ထံ သလ္လက္ခေတီ"တိ ဉတွာ သလ္လက္ခာပေတုကာမော **အမ္ဘော**တိအာဒိမာဟ။

ဇာတိဓမ္မောတိ ဇာတိသဘာဝေါ၊ အပရိမုတ္တော ဇာတိယာ၊ ဇာတိ နာမ မယှံ အဗ္ဘန္တရေယေဝ အတ္ထီတိ။ ပရတော **ဇရာဓမ္မော**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

၂၆၃။ **ပဌမံ ဒေဝဒူတံ သမနုယုဉ္ဇိတွာ**တိ ဧတ္ထ ဒဟရကုမာရော အတ္ထတော ဧဝံ ဝဒတိ နာမ "ပဿထ ဘော မယှမ္ပိ တုမှာကံ ဝိယ ဟတ္ထပါဒါ အတ္ထိ၊ သကေ ပန မှိ မုတ္တကရီသေ ပလိပန္နော၊ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဥဋ္ဌဟိတွာ နှာယိတုံ န သက္ကောမိ၊ အဟံ ကိလိဋ္ဌဂတ္တောမှိ၊ နှာပေထ မန္တိ ဝတ္တုမ္ပိ န သက္ကောမိ၊ ဇာတိတောမှိ အပရိမုတ္တတာယ ဤဒိသော ဇာတော။ န ခေါ ပနာဟမေဝ၊ တုမှေပိ ဇာတိတော အပရိမုတ္တာဝ။ ယထေဝ ဟိ မယှံ၊ ဧဝံ တုမှာကမ္ပိ ဇာတိ အာဂမိဿတိ၊ ဣတိ တဿာ ပုရေ အာဂမနာဝ ကလျာဏံ ကရောထာ"တိ။ တေနေသ ဒေဝဒူတော နာမ ဇာတော၊ ဝစနတ္ထော ပန မဃဒေဝသုတ္တေ ဝုတ္တောဝ။

၁-အဘိ ၄-၄၃၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ကမ္မကာရဏကမ္မကာရဏိကာ (သျာ)

āpaṇugghāṭanaṁ, te te ca sippino taṁ taṁ kammantaṁ payojenti divāti maññamānā. Tena vuttaṁ **puna caparaṁ bhikkhave -pa- maṇiratanaṁ pātubhavatī**ti.

Itthiratanavaṇṇanā

Evaṁ pātubhūtamaṇiratanassa pana cakkavattissa visayasukhavisesakāraṇaṁ **itthiratanaṁ** pātubhavati. Maddarājakulato vā hissa aggamahesiṁ ānenti, Uttarakuruto vā puññānubhāvena sayaṁ āgacchati. Avasesā panassā sampatti "puna caparaṁ bhikkhave rañño cakkavattissa itthiratanaṁ pātubhavati abhirūpā dassanīyā"ti-ādinā nayena Pāḷiyaṁ yeva āgatā.

Tattha saṇṭhānapāripūriyā adhikaṁ rūpaṁ assāti **abhirūpā.** Dissamānā ca kkhūni pīṇayati, tasmā aññaṁ kiccavikkhepaṁ hitvāpi daṭṭhabbāti **dassanīyā.** Dissamānā ca somanassavasena cittaṁ pasādetīti **pāsādikā. Paramāyā**ti evaṁ pasādāvahattā uttamāya. **Vaṇṇapokkharatāyā**ti vaṇṇasundaratāya. **Samannāgatā**ti upetā. **Abhirūpā** vā yasmā nātidīghā nātirassā, **dassanīyā** yasmā nātikisā nātithūlā, **pāsādikā** yasmā nātikāḷikā naccodātā, **paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgatā** yasmā atikkantā mānusaṁ vaṇṇaṁ appattā dibbavaṇṇaṁ. Manussānaṁ hi vaṇṇābhā bahi na niccharati, devānaṁ atidūraṁ niccharati, tassā pana dvādasahatthappamāṇaṁ padesaṁ sarīrābhā obhāseti.

Nātidīghādīsu cassā paṭhamayugaḷena ārohasampatti, dutiyayugaḷena pariṇāhasampatti, tatiyayugaḷena vaṇṇasampatti vuttā. Chahi vāpi etehi kāyavipattiyā abhāvo, atikkantā mānusaṁ vaṇṇanti iminā kāyasampatti vuttā.

Tūlapicuno vā kappāsapicuno vāti sappimaṇḍe pakkhipitvā ṭhapitassa satavihatassa tūlapicuno vā satavihatassa kappāsapicuno vā kāyasamphasso hoti. **Sīte**ti rañño sītakāle. **Uṇhe**ti rañño uṇhakāle. **Candanagandho**ti niccakālameva supisitassa abhinavassa catujjātisamāyojitassa haricandanassa gandho kāyato vāyati. **Uppalagandho**ti hasitakathitakālesu mukhato nikkhanto taṅkhaṇaṁ vikasitasseva nīluppalassa atisurabhigandho vāyati.

ဒုတိယံ ဒေဝဒူတန္တိ ဧတ္ထာပိ ဇရာဇိဏ္ဏသတ္တော အတ္ထတော ဧဝံ ဝဒတိ နာမ “ပဿထ ဘော အဟမ္ပိ တုမှေ ဝိယ တရုဏော အဟောသိံ ဦရုဗလ-ဗာဟုဗလဇဝနသမ္ပန္နော၊ တဿ မေ တာ ဗလဇဝနသမ္ပတ္တိယော အန္တရ-ဟိတာ၊ ဝိဇ္ဇမာနာပိ မေ ဟတ္ထပါဒါ ဟတ္ထပါဒကိစ္စံ န ကရောန္တိ၊ ဇရာယမှိ[1] အပရိမုတ္တတာယ ဧဒိသော ဇာတော။ န ခေါ ပနာဟမေဝ၊ တုမှေပိ ဇရာယ အပရိမုတ္တာဝ။ ယထေဝ ဟိ မယှံ၊ ဧဝံ တုမှာကမ္ပိ ဇရာ အာဂမိဿတိ၊ ဣတိ တဿာ ပုရေ အာဂမနာဝ ကလျာဏံ ကရောထာ”တိ။ တေနေသ ဒေဝဒူတော နာမ ဇာတော။

တတိယံ ဒေဝဒူတန္တိ ဧတ္ထာပိ ဂိလာနသတ္တော[2] အတ္ထတော ဧဝံ ဝဒတိ နာမ “ပဿထ ဘော အဟမ္ပိ တုမှေ ဝိယ နိရောဂေါ အဟောသိံ၊ သောမှိ ဧတရဟိ ဗျာဓိနာ အဘိဟတော[3] သကေ မုတ္တကရီသေ ပလိပန္နော၊ ဥဋ္ဌာတုမ္ပိ န သက္ကောမိ၊ ဝိဇ္ဇမာနာပိ မေ ဟတ္ထပါဒါ ဟတ္ထပါဒကိစ္စံ န ကရောန္တိ၊ ဗျာဓိ-တောမှိ အပရိမုတ္တတာယ ဧဒိသော ဇာတော။ န ခေါ ပနာဟမေဝ၊ တုမှေပိ ဗျာဓိတော အပရိမုတ္တာဝ။ ယထေဝ ဟိ မယှံ၊ ဧဝံ တုမှာကံ ဗျာဓိ အာဂမိဿတိ၊ ဣတိ တဿ ပုရေ အာဂမနာဝ ကလျာဏံ ကရောထာ”တိ။ တေနေသ ဒေဝဒူတော နာမ ဇာတော။

၂၆၅။ **စတုတ္ထံ ဒေဝဒူတ**န္တိ ဧတ္ထ ပန ကမ္မကာရဏာ ဝါ ဒေဝဒူတာတိ ကာတဗ္ဗာ ကမ္မကာရဏိကာ ဝါ။ တတ္ထ ပန ကမ္မကာရဏာပက္ခေ ဗာတ္တိံသ တာဝ ကမ္မကာရဏာ အတ္ထတော ဧဝံ ဝဒန္တိ နာမ “မယံ နိဗ္ဗတ္တမာနာ န ရုက္ခေ ဝါ ပါသာဏေ ဝါ နိဗ္ဗတ္တာမ၊ တုမှာဒိသာနံ သရီရေ နိဗ္ဗတ္တာမ၊ ဣတိ အမှာကံ ပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတောဝ ကလျာဏံ ကရောထာ”တိ။ တေနေတေ ဒေဝဒူတာ နာမ ဇာတာ။ ကမ္မကာရဏိကာပိ အတ္ထတော ဧဝံ ဝဒန္တိ နာမ “မယံ ဒွတ္တိံသ ကမ္မကာရဏာ ကရောန္တာ န ရုက္ခာဒီသု ကရောမ၊ တုမှာဒိသေသု သတ္တေသု-ယေဝ ကရောမ၊ ဣတိ အမှာကံ တုမှေသု ပုရေ ကမ္မကာရဏာကရဏတောဝ[4] ကလျာဏံ ကရောထာ”တိ။ တေနေတေပိ ဒေဝဒူတာ နာမ ဇာတာ။

၂၆၆။ **ပဉ္စမံ ဒေဝဒူတ**န္တိ ဧတ္ထ မတကသတ္တော အတ္ထတော ဧဝံ ဝဒတိ နာမ “ပဿထ ဘော မံ အာမကသုသာနေ ဆဍ္ဍိတံ ဥဒ္ဓုမာတကာဒိဘာဝံ ပတ္တံ၊ မရဏတောမှိ အပရိမုတ္တတာယ ဧဒိသော ဇာတော။ န ခေါ ပနာဟမေဝ၊

၁-ဇရာယ (က) ၂-ဂိလာနပုဂ္ဂလော (က)
၃-အဘိဘူတော (သီ) ၄-ကမ္မကာရဏတောဝ (က)

Evaṁ rūpasamphassagandhasampattiyuttāya[1] panassā sarīrasampattiyā anurūpaṁ ācāraṁ dassetuṁ **taṁ kho panā**ti-ādi vuttaṁ. Tattha rājānaṁ disvā nisinnāsanato aggidaḍḍhā viya paṭhamameva uṭṭhātīti **pubbuṭṭhāyinī.** Tasmiṁnisinne tassa rañño tālavaṇṭena bījanādikiccaṁ katvā pacchā nipatati nisīdatīti **pacchānipātinī.** Kiṁ karomi devāti tassa kiṁkāraṁ paṭissāvetīti **kiṁkārapaṭissāvinī.** Rañño manāpameva carati karotīti **manāpacārinī.** Yaṁ rañño piyaṁ, tadeva vadatīti **piyavādinī.**

Idāni svāssā ācāro bhāvasuddhiyā eva, na sāṭheyyenāti dassetuṁ **taṁ kho panā**ti-ādimāha. Tattha **no aticaratī**ti na atikkamitvā carati, aññaṁ purisaṁ cittenapi na patthetīti vuttaṁ hoti. Tattha ye tassā ādimhi “abhirūpā”ti-ādayo ante “pubbuṭṭhāyinī”ti-ādayo guṇā vuttā, te pakatiguṇā eva. “Atikkantā mānusaṁ vaṇṇan”ti-ādayo pana cakkavattino puññaṁ upanissāya cakkaratanapātubhāvato paṭṭhāya purimakammānubhāvena nibbattantīti veditabbā. Abhirūpatādikāpi vā cakkaratanapātubhāvato paṭṭhāya sabbākārapāripūrā jātā. Tenāha **evarūpaṁ itthiratanaṁ pātubhavatī**ti.

Gahapatiratanavaṇṇanā

Evaṁ pātubhūta-itthiratanassa pana rañño cakkavattissa dhanakaraṇīyānaṁ kiccānaṁ yathāsukhappavattanatthaṁ **gahapatiratanaṁ** pātubhavati. So pakatiyāva mahābhogo mahābhogakule jāto rañño dhanarāsivaḍḍhako seṭṭhi gahapati hoti, cakkaratanānubhāvasahitaṁ panassa kammavipākajaṁ dibbacakkhu pātubhavati, yena antopathaviyaṁ yojanabbhantare nidhiṁ passati. So taṁ sampattiṁ disvā tuṭṭhahadayo[2] gantvā rājānaṁ dhanena pavāretvā sabbāni dhanakaraṇīyāni sampādeti. Tena vuttaṁ **puna caparaṁ bhikkhave -pa- evarūpaṁ gahapatiratanaṁ pātubhavatī**ti.

Pariṇāyakaratanavaṇṇanā

Evaṁ pātubhūtagahapatiratanassa pana rañño cakkavattissa sabbakiccasaṁvidhānasamatthaṁ **pariṇāyakaratanaṁ** pātubhavati. So rañño jeṭṭhaputtova

---

1. Evarūpa... (Sī)
2. Tuṭṭhamānaso (Ka)

တုမ္ဟေပိ မရဏတော အပရိမုတ္တာဝ။ ယထေဝ ဟိ မယှံ၊ ဧဝံ တုမှာကမ္ပိ မရဏံ အာဂမိဿတိ၊ ဣတိ တဿ ပုရေ အာဂမနာဝ ကလျာဏံ ကရောထာ''တိ။ တေနေသ ဒေဝဒူတော နာမ ဇာတော။

ဣမံ ပန ဒေဝဒူတာနုယောဂံ ကော လဘတိ၊ ကော န လဘတီတိ? ယေန တာဝ ဗဟုံ ပါပံ ကတံ၊ သော ဂန္တွာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တတိယေဝ။ ယေန ပန ပရိတ္တံ ပါပကမ္မံ ကတံ၊ သော လဘတိ။ ယထာ ဟိ သဘဏ္ဍံ စောရံ ဂဟေတွာ ကတ္တဗ္ဗမေဝ ကရောန္တိ၊ န ဝိနိစ္ဆိနန္တိ။ အနုဝိဇ္ဇိတွာ ဂဟိတံ ပန ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနံ နယန္တိ၊ သော ဝိနိစ္ဆယံ လဘတိ။ ဧဝံသမ္ပဒမေတံ။ ပရိတ္တပါပကမ္မာ ဟိ အတ္တနော ဓမ္မတာယပိ သရန္တိ၊ သာရိယမာနာပိ သရန္တိ။

တတ္ထ ဒီဃဇယန္တဒမိဠော နာမ အတ္တနော ဓမ္မတာယ သရိ။ သော ကိရ ဒမိဠော သုမနဂိရိဝိဟာရေ အာကာသစေတိယံ ရတ္တပဋေန ပူဇေသိ၊ အထ နိရယေ ဥဿဒသာမန္တေ နိဗ္ဗတ္တော အဂ္ဂိဇာလသဒ္ဒံ သုတွာဝ အတ္တနော ပူဇိတပဋံ အနုဿရိ၊ သော ဂန္တွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တော။ အပရောပိ ပုတ္တဿ ဒဟရဘိက္ခုနော ခလိသာဋကံ ဒေန္တော ပါဒမူလေ ဌပေသိ၊ မရဏကာလမှိ ပဋပဋာတိ သဒ္ဒေ နိမိတ္တံ ဂဏှိ၊ သောပိ ဥဿဒသာမန္တေ နိဗ္ဗတ္တော ဇာလသဒ္ဒေန တံ သာဋကံ အနုဿရိတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တော။ ဧဝံ တာဝ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ကုသလံ ကမ္မံ သရိတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တတီတိ။

အတ္တနော ဓမ္မတာယ အသရန္တေ ပန ပဉ္စ ဒေဝဒူတေ ပုစ္ဆတိ။ တတ္ထ ကောစိ ပဌမေန ဒေဝဒူတေန သရတိ၊ ကောစိ ဒုတိယာဒီဟိ။ ယော ပန ပဉ္စဟိပိ န သရတိ၊ တံ ယမော ရာဇာ သယံ သာရေတိ။ ဧကော ကိရ အမစ္စော သုမနပုပ္ဖကုမ္ဘေန မဟာစေတိယံ ပူဇေတွာ ယမဿ ပတ္တိံ အဒါသိ၊ တံ အကုသလကမ္မေန နိရယေ နိဗ္ဗတ္တံ ယမဿ သန္တိကံ နယိံသု။ တသ္မိံ ပဉ္စဟိပိ ဒေဝဒူတေဟိ ကုသလေ အသရန္တေ ယမော သယံ ဩလောကေန္တော ဒိသွာ ''နနု တွံ မဟာစေတိယံ သုမနပုပ္ဖကုမ္ဘေန ပူဇေတွာ မယှံ ပတ္တိံ အဒါသီ''တိ သာရေသိ၊ သော တသ္မိံ ကာလေ သရိတွာ ဒေဝလောကံ ဂတော။ ယမော ပန သယံ ဩလောကေတွာပိ အပဿန္တော ''မဟာဒုက္ခံ နာမ အနုဘဝိဿတိ အယံ သတ္တော''တိ တုဏှီ ဟောတိ။

၂၆၇။ **မဟာနိရယေ**တိ အဝီစိမဟာနိရယမှိ။ ကိံ ပနဿ ပမာဏံ? အဗ္ဘန္တရံ အာယာမေန စ ဝိတ္ထာရေန စ ယောဇနသတံ ဟောတိ။ လောဟပထဝီ လောဟဆဒနံ ဧကေကာ စ ဘိတ္တိ နဝနဝယောဇနိကာ ဟောတိ။ ပုရတ္ထိမာယ

hoti. Pakatiyā eva paṇḍito byatto medhāvī, rañño puññānubhāvaṁ nissāya panassa attano kammānubhāvena paracittañāṇaṁ uppajjati. Yena dvādasayojanāya rājaparisāya cittācāraṁ ñatvā rañño ahite hite ca vavatthapetuṁ samattho hoti. Sopi taṁ attano ānubhāvaṁ disvā tuṭṭhahadayo rājānaṁ sabbakiccānusāsanena[1] pavāreti. Tena vuttaṁ **puna caparaṁ -pa- pariṇāyakaratanaṁ pātubhavatī**ti. Tattha **ṭhapetabbaṁ ṭhapetun**ti tasmiṁ tasmiṁ ṭhānantare ṭhapetabbaṁ ṭhapetuṁ.

259. **Samavepākiniyā**ti-ādi heṭṭhā vuttameva.

260. **Kaṭaggahenā**ti jayaggāhena. **Mahantaṁ bhogakkhandhan**ti ekappahāren'eva dve vā tīṇi vā satasahassāni. **Kevalā paripūrā paṇḍitabhūmī**ti paṇḍito tīṇi sucaritāni pūretvā sagge nibbattati, tato manussalokaṁ āgacchanto kularūpabhogasampattiyaṁ nibbattati, tattha ṭhito tīṇi ca sucaritāni pūretvā puna sagge nibbattatīti ayaṁ sakalā paripuṇṇā paṇḍitabhūmi. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Bālapaṇḍitasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Devadūtasuttavaṇṇanā

261. **Evaṁ me sutan**ti Devadūtasuttaṁ. Tattha **dve agārā**ti-ādi Assapurasutte vitthāritameva.

262. **Nirayaṁ upapannā**ti Bhagavā katthaci nirayato paṭṭhāya desanaṁ devalokena osāpeti, katthaci devalokato paṭṭhāya nirayena osāpeti. Sace saggasampattiṁ vitthāretvā kathetukāmo hoti, nirayadukkhaṁ ekadesato katheti, tiracchānayonidukkhaṁ pettivisayadukkhaṁ manussalokasampattiṁ ekadesato katheti, saggasampattimeva vitthāreti. Sace nirayadukkhaṁ vitthāretvā kathetukāmo hoti,

1. Sabbakiccānusārena (Syā, Ka)

ဘိတ္တိယာ အစ္စိ ဥဋ္ဌိတာ[၁] ပစ္ဆိမံ ဘိတ္တိံ ဂဟေတွာ တံ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ပရတော ယောဇနသတံ ဂစ္ဆတိ။ သေသဒိသာသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣတိ ဇာလပရိယန္တဝသေန အာယာမဝိတ္ထာရတော အဋ္ဌာရသယောဇနာဓိကာနိ တီဏိ ယောဇနသတာနိ၊ ပရိက္ခေပတော ပန နဝယောဇနသတာနိ စတုပဏ္ဏာသယောဇနာနိ၊ သမန္တာ ပန ဥဿဒေဟိ သဒ္ဓိံ ဒသယောဇနသဟဿံ ဟောတိ။

၂၆၀။ **ဥဒ္ဓတံ တာဒိသမေဝ ဟောတီ**တိ ဧတ္ထ အက္ကန္တပဒံ ယာဝ အဋ္ဌိတော ဒမ့်[၂] ဥဒ္ဓရိတုမေဝ န သက္ကာ။ အယံ ပနေတ္ထ အတ္ထော—ဟေဋ္ဌတော ပဋ္ဌာယ ဍယှတိ၊ ဥပရိတော ပဋ္ဌာယ ဈာယတိ[၃]၊ ဣတိ အက္ကမနကာလေ ဍယှမာနံ ပညာယတိ၊ ဥဒ္ဓရဏကာလေ တာဒိသမေဝ၊ တသ္မာ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ **ဗဟုသမ္ပတ္တော**တိ ဗဟူနိ ဝဿသတဝဿသဟဿာနိ သမ္ပတ္တော။

ကသ္မာ ပနေသ နရကော အဝီစီတိ သင်္ခံ ဂတောတိ။ ဝီစိ နာမ အန္တရံ ဝုစ္စတိ၊ တတ္ထ စ အဂ္ဂိဇာလာနံ ဝါ သတ္တာနံ ဝါ ဒုက္ခဿ ဝါ အန္တရံ နတ္ထိ။ တသ္မာ သော အဝီစီတိ သင်္ခံ ဂတောတိ။ တဿ ဟိ ပုရတ္ထိမဘိတ္တိတော ဇာလာ ဥဋ္ဌိတာ သံသိဗ္ဗမာနာ ယောဇနသတံ ဂန္တွာ ပစ္ဆိမဘိတ္တိံ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ပရတော ယောဇနသတံ ဂစ္ဆတိ။ သေသဒိသာသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဣမေသံ ဆန္နံ ဇာလာနံ မဇ္ဈေ နိဗ္ဗတ္တော ဒေဝဒတ္တော၊ တဿ ယောဇနသတပ္ပမာဏော အတ္တဘာဝေါ၊ ဒွေ ပါဒါ ယာဝ ဂေါပ္ဖကာ လောဟပထဝိံ ပဝိဋ္ဌာ၊ ဒွေ ဟတ္ထာ ယာဝ မဏိဗန္ဓာ လောဟဘိတ္တိယော ပဝိဋ္ဌာ၊ သီသံ ယာဝ ဘမုကဋ္ဌိတော လောဟဆဒနေ ပဝိဋ္ဌံ၊ အဓောဘာဂေန ဧကံ လောဟသူလံ ပဝိသိတွာ ကာယံ ဝိနိဝိဇ္ဈန္တံ ဆဒနေ ပဝိဋ္ဌံ၊ ပါစီနဘိတ္တိတော နိက္ခန္တသူလံ ဟဒယံ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ပစ္ဆိမဘိတ္တိံ ပဝိဋ္ဌံ၊ ဥတ္တရဘိတ္တိတော နိက္ခန္တသူလံ ဖာသုကာ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ဒက္ခိဏဘိတ္တိံ ပဝိဋ္ဌံ။ နိစ္စလေ တထာဂတမှိ အပရဒ္ဓတ္တာ နိစ္စလောဝ ဟုတွာ ပစ္စတီတိ ကမ္မသရိက္ခတာယ ဧဒိသော ဇာတော။ ဧဝံ ဇာလာနံ နိရန္တရတာယ အဝီစိ နာမ။

အဗ္ဘန္တရေ ပနဿ ယောဇနသတိကေ ဌာနေ နာဠိယံ ကောဋ္ဋေတွာ ပူရိတပိဋ္ဌံ ဝိယ သတ္တာ နိရန္တရာ၊ “ဣမသ္မိံ ဌာနေ သတ္တော အတ္ထိ၊ ဣမသ္မိံ နတ္ထီ”တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ဂစ္ဆန္တာနံ ဌိတာနံ နိသိန္နာနံ နိပန္နာနံ အန္တော နတ္ထိ၊ ဂစ္ဆန္တေ ဝါ ဌိတေ ဝါ နိသိန္နေ ဝါ နိပန္နေ ဝါ အညမညံ န ဗာဓန္တိ။ ဧဝံ သတ္တာနံ နိရန္တရတာယ အဝီစိ။

၁-ဥဋ္ဌဟိတွာ (က) ၂-ဒဋ္ဌံ (သျာ၊ က) ၃-ဇလတိ (က)

devalokamanussalokesu sampattiṁ tiracchānayonipettivisayesu ca dukkhaṁ ekadesato katheti, nirayadukkhameva vitthāreti. So imasmiṁ sutte nirayadukkhaṁ vitthāritukāmo, tasmā devalokato paṭṭhāya desanaṁ nirayena osāpeti. Devalokamanussalokasampattiyo tiracchānayonipettivisayadukkhāni ca ekadesato kathetvā nirayadukkhameva vitthārena kathetuṁ **tamenaṁ bhikkhave nirayapālā**ti-ādimāha.

Tattha ekacce therā "**nirayapālā** nāma n'atthi, yantarūpaṁ viya kammameva kāraṇaṁ kāretī"ti vadanti. Tesaṁ taṁ "atthi niraye nirayapālāti, āmantā, atthi ca kāraṇikā"ti-ādinā nayena abhidhamme[1] paṭisedhitameva. Yathā hi manussaloke kammakāraṇakārakā[2] atthi, evameva niraye nirayapālā atthīti. **Yamassa rañño**ti Yamarājā nāma Vemānikapetarājā, ekasmiṁkāle dibbavimāne dibbakapparukkhadibba-uyyānadibbanāṭakādisampattiṁ anubhavati, ekasmiṁ kāle kammavipākaṁ, dhammiko rājā. Na cesa ekova hoti, catūsu pana dvāresu cattāro janā honti. **Nāddasan**ti attano santike pesitassa kassaci devadūtassa abhāvaṁ sandhāya evaṁ vadati. Atha naṁ Yamo "nāyaṁ bhāsitassa atthaṁ sallakkhetī"ti ñatvā sallakkhāpetukāmo **ambho**ti-ādimāha.

Jātidhammoti jātisabhāvo, aparimutto jātiyā, jāti nāma mayhaṁ abbhantare yeva atthīti. Parato **jarādhammo**ti-ādīsupi es'eva nayo.

263. **Paṭhamaṁ devadūtaṁ samanuyuñjitvā**ti ettha daharakumāro atthato evaṁ vadati nāma "passatha bho mayhampi tumhākaṁ viya hatthapādā atthi, sake panamhi muttakarīse palipanno, attano dhammatāya uṭṭhahitvā nhāyituṁ na sakkomi, ahaṁ kiliṭṭhagattomhi, nhāpetha manti vatthumpi na sakkomi, jātitomhi aparimuttatāya ediso jāto. Na kho panāhameva, tumhepi jātito aparimuttāva. Yatheva hi mayhaṁ, evaṁ tumhākampi jāti āgamissati, iti tassā pure āgamanāva kalyāṇaṁ karothā"ti. Tenesa devadūto nāma jāto, vacanattho pana Maghadevasutte vuttova.

1. Abhi 4. 430 piṭṭhe.
2. Kammakaraṇakammakaraṇikā (Syā)

ကာယဒွါရေ ပန ဆ ဥပေက္ခာသဟဂတာနိ စိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဧကံ ဒုက္ခသဟဂတံ။ ဧဝံ သန္တေပိ ယထာ ဇိဝှဂ္ဂေ ဆ မဓုဗိန္ဒူနိ ဌပေတွာ ဧကသ္မိံ တမ္ဗလောဟဗိန္ဒုမှိ ဌပိတေ အနုဒဟနဗလဝတာယ တဒေဝ ပညာယတိ၊ ဣတရာနိ အဗ္ဗောဟာရိကာနိ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ အနုဒဟနဗလဝတာယ ဒုက္ခမေဝေတ္ထ နိရန္တရံ၊ ဣတရာနိ အဗ္ဗောဟာရိကာနီတိ။ ဧဝံ ဒုက္ခဿ နိရန္တရတာယ အဝီစိ။

၂၆၉။ **မဟန္တော**တိ ယောဇနသတိကော။ **သော တတ္ထ ပတတီ**တိ ဧကော ပါဒေါ မဟာနိရယေ ဟောတိ၊ ဧကော ဂူထနိရယေ နိပတတိ။ **သူစိမုခါ**တိ သူစိသဒိသမုခါ၊ တေ ဟတ္ထိဂီဝပ္ပမာဏာ ဧကဒေါဏိကနာဝပ္ပမာဏာ ဝါ ဟောန္တိ။

ကုက္ကုလနိရယောတိ ယောဇနသတပ္ပမာဏောဝ အန္တော ကူဋာဂါရမတ္တဝိတစ္စိတအင်္ဂါရပုဏ္ဏော အာဒိတ္တဆာရိကနိရယော၊ ယတ္ထ ပတိတပတိတာ ကုဒြူသကရာသိမှိ ခိတ္တဖာလဝါသိသိလာဒီနိ[1] ဝိယ ဟေဋ္ဌိမတလမေဝ ဂစ္ဆန္တိ။

အာရောပေန္တီတိ အယဒဏ္ဍေဟိ ပေါထေန္တာ အာရောပေန္တိ။ တေသံ အာရောဟနကာလေ တေ ကဏ္ဋကာ အဓောမုခါ ဟောန္တိ၊ ဩရောဟနကာလေ ဥဒ္ဓံမုခါ။

ဝါတေရိတာနီတိ ကမ္မမယေန ဝါတေန စလိတာနိ။ **ဟတ္ထမ္ပိ ဆိန္ဒန္တီ**တိ ဖလကေ မံသံ ဝိယ ကောဋ္ဋယမာနာနိ ဆိန္ဒန္တိ။ သစေ ဥဋ္ဌာယ ပလာယတိ၊ အယောပါကာရော သမုဋ္ဌဟိတွာ ပရိက္ခိပတိ၊ ဟေဋ္ဌာ ခုရဓာရာ သမုဋ္ဌာတိ။

ခါရောဒကာ နဒီတိ ဝေတရဏီ နာမ တမ္ဗလောဟနဒီ။ တတ္ထ အယောမယာနိ ခရဝါလိက[2] ပေါက္ခရပတ္တာနိ၊ ဟေဋ္ဌာ ခုရဓာရာ ဥဘောသု တီရေသု ဝေတ္တလတာ စ ကုသတိဏာနိ စ။ **သော တတ္ထ ဒုက္ခာ တိဗ္ဗာ ခရာ**တိ သော တတ္ထ ဥဒ္ဓဉ္စ အဓော စ ဝုယှမာနော ပေါက္ခရပတ္တေသု ဆိဇ္ဇတိ။ သိင်္ဃာဋကသဏ္ဌာနာယ ခရဝါလိကာယ[3] ကဏ္ဋကေဟိ ဝိဇ္ဈိယတိ၊ ခုရဓာရာဟိ ဖာလိယတိ၊ ဥဘောသု တီရေသု ကုသတိဏေဟိ ဝိလေခတိ၊ ဝေတ္တလတာဟိ အာကဍ္ဎိယတိ၊ တိက္ခသတ္တီဟိ ဖာလိယတိ။

၁-ယတ္ထ ပတိတာ ကုက္ကုလရာသိသမသိတ္တဖလာဒီနိ (က)
၂-အယောမယာ ခါရဝလ္လိယာ (သီ)၊ အယောမယာနိ ခုရဝလ္လိက (က)
၃-ခါရဝလ္လိကာယ (သီ)၊ ခရဝါလုကာယ (က)

Dutiyaṁ devadūtanti etthāpi jarājiṇṇasatto atthato evaṁ vadati nāma “passatha bho ahampi tumhe viya taruṇo ahosiṁ ūrubalabāhubalajavanasampanno, tassa me tā balajavanasampattiyo antarahitā, vijjamānāpi me hatthapādā hatthapādakiccaṁ na karonti, jarāyamhi[1] aparimuttatāya ediso jāto. Na kho panāhameva, tumhepi jarāya aparimuttāva. Yatheva hi mayhaṁ, evaṁ tumhākampi jarā āgamissati, iti tassā pure āgamanāva kalyāṇaṁ karothā”ti. Tenesa devadūto nāma jāto.

Tatiyaṁ devadūtanti etthāpi gilānasatto[2] atthato eva vadati nāma “passatha bho ahampi tumhe viya nirogo ahosiṁ, somhi etarahi byādhinā abhihato[3] sake muttakarīse palipanno, uṭṭhātumpi na sakkomi, vijjamānāpi me hatthapādā hatthapādakiccaṁ na karonti, byādhitomhi aparimuttatāya ediso jāto. Na kho panāhameva, tumhepi byādhito aparimuttāva. Yatheva hi mayhaṁ, evaṁ tumhākaṁ byādhi āgamissati, iti tassa pure āgamanāva kalyāṇaṁ karothā”ti. Tenesa devadūto nāma jāto.

265. **Catutthaṁ devadūtan**ti ettha pana kammakāraṇā vā devadūtāti kātabbā kammakāraṇikā vā. Tattha pana kammakāraṇapakkhe bāttiṁsa tāva kammakāraṇā atthato evaṁ vadanti nāma “mayaṁ nibbattamānā na rukkhe vā pāsāṇe vā nibbattāma, tumhādisānaṁ sarīre nibbattāma, iti amhākaṁ pure nibbattitova kalyāṇaṁ karothā”ti. Tenete devadūtā nāma jātā. Kammakāraṇikāpi atthato evaṁ vadanti nāma “mayaṁ dvattiṁsa kammakāraṇā karontā na rukkhādīsu karoma, tumhādisesu sattesu yeva karoma, iti amhākaṁ tumhesu pure kammakāraṇākaraṇatova[4] kalyāṇaṁ karothā”ti. Tenetepi devadūtā nāma jātā.

266. **Pañcamaṁ devadūtan**ti ettha matakasatto atthato evaṁ vadati, nāma “passatha bho maṁ āmakasusāne chaḍḍitaṁ uddhumātakādibhāvaṁ pattaṁ, maraṇatomhi aparimuttatāya ediso jāto. Na kho panāhameva,

1. Jarāya (Ka) 2. Gilānappatto (Ka) 3. Abhibhūto (Sī) 4. Kammakāraṇatova (Ka)

၂၇၀။ **တတ္တေန အယောသင်္ကုနာ**တိ တေန[1] ဇိဃစ္ဆိတောမှီတိ ဝုတ္တေ မဟန္တံ လောဟပစ္ဆိံ လောဟဂုဠာနံ ပူရေတွာ တံ ဥပဂစ္ဆန္တိ၊ သော လောဟဂုဠာဘာဝံ ဉတွာ ဒန္တေ သမ္ဖုသေတိ၊ အထဿ တေ တတ္တေန အယောသင်္ကုနာ မုခံ ဝိဝရန္တိ၊ တမ္ဗလောဟဓာရေဟိ မဟန္တေန လောဟကဋာဟေန တမ္ဗလောဟံ ဥပနေတွာ ဧဝမေဝံ ကရောန္တိ။ ပုန **မဟာနိရယေ**တိ ဧဝံ ပဉ္စဝိဓဗန္ဓနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ တမ္ဗလောဟပါနာ တမ္ဗလောဟပါနတော ပဋ္ဌာယ ပုန ပဉ္စဝိဓဗန္ဓနာဒီနိ ကာရေတွာ မဟာနိရယေ ပက္ခိပန္တိ။ တတ္ထ ကောစိ ပဉ္စဝိဓဗန္ဓနေနေဝ မုစ္စတိ၊ ကောစိ ဒုတိယေန၊ ကောစိ တတိယေန၊ ကောစိ တမ္ဗလောဟပါနေန မုစ္စတိ၊ ကမ္မေ ပန အပရိက္ခီဏေ ပုန မဟာနိရယေ ပက္ခိပန္တိ။

ဣဒံ ပန သုတ္တံ ဂဏှန္တော ဧကော ဒဟရဘိက္ခု “ဘန္တေ ဧတ္တကံ ဒုက္ခမနုဘဝိတသတ္တံ[2] ပုနပိ မဟာနိရယေ ပက္ခိပန္တီ”တိ အာဟ။ အာမ အာဝုသော ကမ္မေ အပရိက္ခီဏေ ပုနပ္ပုနံ ဧဝံ ကရောန္တီတိ။ တိဋ္ဌတု ဘန္တေ ဥဒ္ဒေသော၊ ကမ္မဋ္ဌာနမေဝ ကထေထာတိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထာပေတွာ သောတာပန္နော ဟုတွာ အာဂမ္မ ဥဒ္ဒေသံ အဂ္ဂဟေသိ။ အညေသမ္ပိ ဣမသ္မိံ ပဒေသေ ဥဒ္ဒေသံ ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တာနံ ဂဏနာ နတ္ထိ။ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ စေတံ သုတ္တံ အဝိဇဟိတမေဝ ဟောတိ။

၂၇၁။ **ဟီနကာယူပဂါ**တိ ဟီနကာယံ ဥပဂတာ ဟုတွာ။ **ဥပါဒါနေ**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဂဟဏေ။ **ဇာတိမရဏသမ္ဘဝေ**တိ ဇာတိယာ စ မရဏဿ စ ကာရဏဘူတေ။ **အနုပါဒါ**တိ စတူဟိ ဥပါဒါနေဟိ အနုပါဒိယိတွာ။ **ဇာတိမရဏသင်္ခယေ**တိ ဇာတိမရဏသင်္ခယသင်္ခါတေ[3] နိဗ္ဗာနေ ဝိမုစ္စန္တိ။

ဒိဋ္ဌဓမ္မာဘိနိဗ္ဗုတာတိ ဒိဋ္ဌဓမ္မေ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ သဗ္ဗကိလေသနိဗ္ဗာနေန နိဗ္ဗုတာ။ **သဗ္ဗဒုက္ခံ ဥပစ္စဂုန္တိ** သဗ္ဗဒုက္ခာတိက္ကန္တာ နာမ ဟောန္တိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဒေဝဒူတသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

တတိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-တေန ဟိ (သီ)၊ တေ (သျာ) ၂-အနုဘဝိတဗ္ဗံ (က)
၃-ဇာတိယာ မရဏဿ ခယသင်္ခါတေ (က)

tumhepi maraṇato aparimuttāva. Yatheva hi mayhaṁ, evaṁ tumhākampi maraṇaṁ āgamissati, iti tassa pure āgamanāva kalyāṇaṁ karothā”ti. Tenesa devadūto nāma jāto.

Imaṁ pana dūvadūtānuyogaṁ ko labhati, ko na labhatīti? Yena tāva bahuṁ pāpaṁ kataṁ, so gantvā niraye nibbattati yeva. Yena pana parittaṁ pāpakammaṁ kataṁ, so labhati. Yathā hi sabhaṇḍaṁ coraṁ gahetvā kattabbameva karonti, na vinicchinanti. Anuvijjitvā gahitaṁ pana vinicchayaṭṭhānaṁ nayanti, so vinicchayaṁ labhati. Evaṁsampadametaṁ. Parittapāpakammā hi attano dhammatāyapi saranti, sāriyamānāpi saranti.

Tattha Dīghajayantadamiḷo nāma attano dhammatāya sari. So kira damiḷo Sumanagirivihāre ākāsacetiyaṁ rattapaṭena pūjesi, atha niraye Ussadasāmante nibbatto aggijālasaddaṁ sutvāva attano pūjitapaṭaṁ anussari, so gantvā sagge nibbatto. Aparopi puttassa daharabhikkhuno khalisāṭakaṁ dento pādamūle ṭhapesi, maraṇakālamhi paṭapaṭāti sadde nimittaṁ gaṇhi, sopi Ussadasāmante nibbatto jālasaddena taṁ sāṭakaṁ anussaritvā sagge nibbatto. Evaṁ tāva attano dhammatāya kusalaṁ kammaṁ saritvā sagge nibbattatīti.

Attano dhammatāya asarante pana pañca devadūte pucchati. Tattha koci paṭhamena devadūtena sarati, koci dutiyādīhi. Yo pana pañcahipi na sarati, taṁ Yamo rājā sayaṁ sāreti. Eko kira amacco sumanapupphakumbhena mahācetiyaṁ pūjetvā Yamassa pattiṁ adāsi, taṁ akusalakammena niraye nibbattaṁ yamassa santikaṁ nayiṁsu. Tasmiṁ pañcahipi devadūtehi kusale asarante Yamo sayaṁ olokento disvā “nanu tvaṁ mahācetiyaṁ sumanapupphakumbhena pūjetvā mayhaṁ pattiṁ adāsī”ti sāresi, so tasmiṁ kāle saritvā devalokaṁ gato. Yamo pana sayaṁ oloketvāpi apassanto “mahādukkhaṁ nāma anubhavissati ayaṁ satto”ti tuṇhī hoti.

267. **Mahāniraye**ti Avīcimahānirayamhi. Kiṁ panassa pamāṇaṁ? Abbhantaraṁ āyāmena ca vitthārena ca yojanasataṁ hoti. Lohapathavī lohachadanaṁ ekekā ca bhitti navanavayojanikā hoti. Puratthimāya

၄-ဝိဘင်္ဂဝဂ္ဂ

၁-ဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၇၂။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဘဒ္ဒေကရတ္တဿာတိ** ဝိပဿနာနုယောဂသမန္နာဂတတ္တာ ဘဒ္ဒကဿ ဧကရတ္တဿ။ **ဥဒ္ဒေသန္တိ** မာတိကံ။ **ဝိဘင်္ဂန္တိ** ဝိတ္ထာရဘာဇနီယံ။

အတီတန္တိ အတီတေ ပဉ္စက္ခန္ဓေ။ **နာန္ဝာဂမေယျာတိ** တဏှာဒိဋ္ဌီဟိ နာနုဂစ္ဆေယျ။ **နပ္ပဋိကင်္ခေတိ** တဏှာဒိဋ္ဌီဟိ န ပတ္ထေယျ။ **ယဒတီတန္တိ** ဣဒမေတ္ထ ကာရဏဝစနံ။ ယသ္မာ ယံ အတီတံ၊ တံ ပဟီနံ နိရုဒ္ဓံ အတ္ထင်္ဂတံ၊ တသ္မာ တံ ပုန နာနုဂစ္ဆေယျ။ ယသ္မာ စ ယံ အနာဂတံ၊ တံ အပ္ပတ္တံ အဇာတံ အနိဗ္ဗတ္တံ၊ တသ္မာ တမ္ပိ န ပတ္ထေယျ။

တတ္ထ တတ္ထာတိ ပစ္စုပ္ပန္နမ္ပိ ဓမ္မံ ယတ္ထ ယတ္ထေဝ ဥပ္ပန္နော၊ တတ္ထ တတ္ထေဝ စ နံ အနိစ္စာနုပဿနာဒီဟိ သတ္တဟိ အနုပဿနာဟိ ယော ဝိပဿတိ၊ အရညာဒီသု ဝါ တတ္ထ တတ္ထေဝ ဝိပဿတိ။ **အသံဟီရံ အသံကုပ္ပန္တိ** ဣဒံ ဝိပဿနာပဋိဝိပဿနာဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဝိပဿနာ ဟိ ရာဂါဒီဟိ န သံဟီရတိ န သံကုပ္ပတီတိ အသံဟီရံ အသံကုပ္ပံ၊ တံ အနုဗြူဟယေ ဝဍ္ဎေယျ၊ ပဋိဝိပဿေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ ဝါ နိဗ္ဗာနံ ရာဂါဒီဟိ န သံဟီရတိ န သံကုပ္ပတီတိ အသံဟီရံ အသံကုပ္ပံ။ တံ **ဝိဒွါ** ပဏ္ဍိတော ဘိက္ခု အနုဗြူဟယေ၊ ပုနပ္ပုနံ တဒါရမ္မဏံ တံ တံ ဖလသမာပတ္တိံ အပ္ပေန္တော ဝဍ္ဎေယျာတိ အတ္ထော။

တဿ ပန အနုဗြူဟန္တဿ အတ္ထာယ—**အဇ္ဇေဝ ကိစ္စမာတပ္ပန္တိ** ကိလေသာနံ အာတာပနပရိတာပနေန အာတပ္ပန္တိ လဒ္ဓနာမံ ဝီရိယံ အဇ္ဇေဝ ကာတဗ္ဗံ။ **ကော ဇညာ မရဏံ သုဝေတိ** သွေ ဇီဝိတံ ဝါ မရဏံ ဝါ ကော ဇာနာတိ။ အဇ္ဇေဝ ဒါနံ ဝါ ဒဿာမိ၊ သီလံ ဝါ ရက္ခိဿာမိ၊ အညတရံ ဝါ ပန ကုသလံ ကရိဿာမီတိ ဟိ “အဇ္ဇ တာဝ ပပဉ္စော အတ္ထိ၊ သွေ ဝါ ပုနဒိဝသေ ဝါ ကရိဿာမီ”တိ[၁] စိတ္တံ အနုပ္ပါဒေတွာ အဇ္ဇေဝ ကရိဿာမီတိ ဧဝံ ဝီရိယံ ကာတဗ္ဗန္တိ ဒဿေတိ။ **မဟာသေနေနာတိ** အဂ္ဂိဝိသသတ္ထာဒီနိ အနေကာနိ မရဏကာရဏာနိ တဿ သေနာ၊ တာယ မဟတိယာ သေနာယ ဝသေန မဟာသေနေန ဧဝရူပေန မစ္စုနာ သဒ္ဓိံ “ကတိပါဟံ တာဝ အာဂမေဟိ၊ ယာဝါဟံ ဗုဒ္ဓပူဇာဒိံ အတ္တနော အဝဿယကမ္မံ

၁-ဇာနိဿာမီတိ (သီ၊ သျာ)

bhittiyā acci uṭṭhitā[1] pacchimaṁ bhittiṁ gahetvā taṁ vinivijjhitvā parato yojanasataṁ gacchati. Sesadisāsupi es'eva nayo. Iti jālapariyantavasena āyāmavitthārato aṭṭhārasayojanādhikāni tīṇi yojanasatāni, parikkhepato pana navayojanasatāni catupaṇṇāsayojanāni, samantā pana ussadehi saddhiṁ dasayojanasahassaṁ hoti.

268. **Ubbhataṁ tādisameva hotī**ti ettha akkantapadaṁ yāva aṭṭhito daḍḍhaṁ[2] uddharitumeva na sakkā. Ayaṁ panettha attho—heṭṭhato paṭṭhāya ḍayhati, uparito paṭṭhāya jhāyati[3], iti akkamanakāle ḍayhamānaṁ paññāyati, uddharaṇakāle tādisameva, tasmā evaṁ vuttaṁ. **Bahusampatto**ti bahūni vassasatavassasahassāni sampatto.

Kasmā panesa narako Avīcīti saṅkhaṁ gatoti. Vīci nāma antaraṁ vuccati, tattha ca aggijālānaṁ vā sattānaṁ vā dukkhassa vā antaraṁ n'atthi. Tasmā so Avīcīti saṅkhaṁ gatoti. Tassa hi puratthimabhittito jālā uṭṭhitā saṁsibbamānā yojanasataṁ gantvā pacchimabhittiṁ vinivijjhitvā parato yojanasataṁ gacchati. Sesadisāsupi es'eva nayo.

Imesaṁ channaṁ jālānaṁ majjhe nibbatto Devadatto, tassa yojanasatappamāno attabhāvo, dve pādā yāva gopphakā lohapathaviṁ paviṭṭhā, dve hatthā yāva maṇibandhā lohabhittiyo paviṭṭhā, sīsaṁ yāva bhamukaṭṭhito lohachadane paviṭṭhaṁ, adhobhāgena ekaṁ lohasūlaṁ pavisitvā kāyaṁ vinivijjhantaṁ chadane paviṭṭhaṁ, pācīnabhittito nikkhantasūlaṁ hadayaṁ vinivijjhitvā pacchimabhittiṁ paviṭṭhaṁ, uttarabhittito nikkhantasūlaṁ phāsukā vinivijjhitvā dakkhiṇabhittiṁ paviṭṭhaṁ. Niccale Tathāgatamhi aparaddhattā niccalova hutvā paccatīti kammasarikkhatāya ediso jāto. Evaṁ jālānaṁ nirantaratāya Avīci nāma.

Abbhantare panassa yojanasatike ṭhāne nāḷiyaṁ koṭṭetvā pūritapiṭṭhaṁ viya sattā nirantarā, "imasmiṁ ṭhāne satto atthi, imasmiṁ natthī"ti na vattabbaṁ, gacchantānaṁ ṭhitānaṁ nisinnānaṁ nipannānaṁ anto n'atthi, gacchante vā ṭhite vā nisinne vā nipanne vā aññamaññaṁ na bādhanti. Evaṁ sattānaṁ nirantaratāya Avīci.

1. Uṭṭhahitvā (Ka) 2. Daḷhaṁ (Syā, Ka) 3. Jalati (Ka)

ကရောမီ”တိ ဧဝံ မိတ္တသန္ထဝါကာရ[၁] သညိတာယ ဝါ, “ဣဒံ သတံ ဝါ သဟဿံ ဝါ ဂဟေတွာ ကတိပါဟံ အာဂမေဟီ”တိ ဧဝံ လဉ္ဇာနုပ္ပဒါနသညိတာယ ဝါ, “ဣမိနာဟံ ဗလရာသိနာ ပဋိဗာဟိဿာမီ”တိ ဧဝံ ဗလရာသိသညိတာယ ဝါ သင်္ဂရော နတ္ထိ။ **သင်္ဂရော**တိ ဟိ မိတ္တသန္ထဝါကာရ[၁]လဉ္ဇာနုပ္ပဒါနဗလရာသီနံ နာမံ၊ တဿာ အယမတ္ထော ဝုတ္တော။

အတန္ဒိတန္တိ အနလသံ ဥဋ္ဌာဟကံ။ ဧဝံ ပဋိပန္နတ္တာ ဘဒ္ဒေါ ဧကရတ္တော အဿာတိ **ဘဒ္ဒေကရတ္တော**။ ဣတိ တံ ဧဝံ ပဋိပန္နပုဂ္ဂလံ “ဘဒ္ဒေကရတ္တော အယ”န္တိ ရာဂါဒီနံ သန္တတာယ **သန္တော ဗုဒ္ဓမုနိ** အာစိက္ခတိ။

၂၇၃။ **ဧဝံရူပေါ**တိအာဒီသု ကာဠောပိ သမာနော ဣန္ဒနီလမဏိဝဏ္ဏော အဟောသိန္တိ ဧဝံ မနာပရူပဝသေနေဝ ဧဝံရူပေါ အဟောသိံ။ ကုသလသုခ-သောမနဿဝေဒနာဝသေနေဝ ဧဝံဝေဒနော။ တံသမ္ပယုတ္တာနံယေဝ သညာဒီနံ ဝသေန ဧဝံသညော ဧဝံသင်္ခါရော ဧဝံဝိညာဏော အဟောသိံ အတီတ-မဒ္ဓါနန္တိ။

တတ္ထ နန္ဒိံ သမန္နာနေတီတိ တေသု ရူပါဒီသု တဏှံ သမန္နာနေတိ အနု-ပဝတ္တေတိ။ ဟီနရူပါဒိဝသေန ပန ဧဝံရူပေါ အဟောသိံ။ပ။ ဧဝံဝိညာဏော အဟောသိန္တိ န မညတိ။

နန္ဒိံ န သမန္နာနေတီတိ တဏှံ ဝါ တဏှာသမ္ပယုတ္တဒိဋ္ဌိံ ဝါ နာနု-ပဝတ္တယတိ။

၂၇၄။ **ဧဝံရူပေါ သိယ**န္တိအာဒီသုပိ တံမနာပရူပါဒိဝသေနေဝ တဏှာ-ဒိဋ္ဌိပဝတ္တသညိတာ နန္ဒိသမန္နာနယနာဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၂၇၅။ **ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ပစ္စုပ္ပန္နေသု ဓမ္မေသု သံဟီရတီ**တိ ဣဒံ “ပစ္စုပ္ပန္နဉ္စ ယော ဓမ္မံ၊ တတ္ထ တတ္ထ ဝိပဿတိ။ အသံဟီရံ အသံကုပ္ပ”န္တိ ဥဒ္ဒေသဿ နိဒ္ဒေသတ္တံ ဝုတ္တံ။ ကာမဉ္စေတ္ထ “ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ပစ္စုပ္ပန္နံ ဓမ္မံ န ဝိပဿတီ”တိ-အာဒိ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ ယသ္မာ ပန အသံဟီရာတိ စ အသံကုပ္ပါတိ စ ဝိပဿနာ ဝုတ္တာ၊ တသ္မာ တဿာ ဧဝ အဘာဝဉ္စ ဘာဝဉ္စ ဒဿေတုံ သံဟီရတီတိ မာတိကံ ဥဒ္ဓရိတွာ ဝိတ္ထာရော ဝုတ္တော။ တတ္ထ **သံဟီရတီ**တိ ဝိပဿနာယ အဘာဝတော

၁-မိတ္တသန္ထဝကရဏ (က)

Kāyadvāre pana cha upekkhāsahagatāni cittāni uppajjanti, ekaṁ dukkhasahagataṁ. Evaṁ santepi yathā jivhagge cha madhubindūni ṭhapetvā ekasmiṁ tambalohabindumhi ṭhapite anudahanabalavatāya tadeva paññāyati, itarāni abbohārikāni honti, evaṁ anudahanabalavatāya dukkhamevettha nirantaraṁ, itarāni abbohārikānīti. Evaṁ dukkhassa nirantaratāya Avīci.

269. **Mahanto**ti yojanasatiko. **So tattha patatī**ti eko pādo mahāniraye hoti, eko gūthaniraye nipatati. **Sūcimukhā**ti sūcisadisamukhā, te hatthigīvappamāṇā ekadoṇikanāvāppamāṇā vā honti.

Kukkulanirayoti yojanasatappamāṇova anto kūṭāgāramattavitaccita-aṅgārapuṇṇo ādittachārikanirayo, yattha patitapatitā kudrūsakarāsimhi khittaphālavāsisilādīni[1] viya heṭṭhimatalameva gaṇhanti.

Āropentīti ayadaṇḍehi pothentā āropenti. Tesaṁ ārohanakāle te kaṇṭakā adhomukhā honti, orohanakāle uddhaṁmukhā.

Vāteritānīti kammamayena vātena calitāni. **Hatthampi chindantī**ti phalake maṁsaṁ viya koṭṭayamānāni chindanti. Sace uṭṭhāya palāyati, ayopākāro samuṭṭhahitvā parikkhipati, heṭṭhā khuradhārā samuṭṭhāti.

Khārodakā nadīti Vetaraṇī nāma tambalohanadī. Tattha ayomayāni kharavālika[2] pokkharapattāni, heṭṭhā khuradhārā ubhosu tīresu vettalatā ca kusatiṇāni ca. **So tattha dukkhā tibbā kharā**ti so tattha uddhañca adho ca vuyhamāno pokkharapattesu chijjati. Siṅghāṭakasaṇṭhānāya kharavālikāya[3] kaṇṭakehi vijjhiyati, khuradhārāhi phāliyati, ubhosu tīresu kusatiṇehi vilekhati, vettalatāhi ākaḍḍhiyati, tikkhasattīhi phāliyati.

---

1. Yattha patitā kukkularāsisamasittaphalādīni (Ka)
2. Ayomayā khāravalliyā (Sī), ayomayāni khuravallika (Ka)
3. Khāravallikāya (Sī), kharavālukāya (Ka)

တဏှာဒိဋ္ဌီဟိ အာကဍ္ဎိယတိ။ န **သံဟီရတီ**တိ ဝိပဿနာယ ဘာဝေန တဏှာ-ဒိဋ္ဌီဟိ နာကဍ္ဎိယတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
ဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-အာနန္ဒဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၇၆။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** အာနန္ဒဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တံ။ တတ္ထ **ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော**တိ ဖလသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌိတော။ **ကော နု ခေါ ဘိက္ခဝေ**တိ ဇာနန္တောဝ ကထာသမုဋ္ဌာပနတ္ထံ ပုစ္ဆိ။

၂၇၇။ **သာဓု သာဓူ**တိ ထေရဿ သာဓုကာရမဒါသိ။ **သာဓု ခေါ တွန္တိ** ပရိမဏ္ဍလေဟိ ပဒဗျဉ္ဇနေဟိ ပရိသုဒ္ဓေဟိ ကထိတတ္တာ ဒေသနံ ပသံသန္တော အာဟ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
အာနန္ဒဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-မဟာကစ္စာနဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၇၈။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** မဟာကစ္စာနဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တံ။ တတ္ထ **တပေါ-ဒါရာမေ**တိ တတ္တောဒကဿ ရဟဒဿ ဝသေန ဧဝံလဒ္ဓနာမေ အာရာမေ။ ဝေဘာရပဗ္ဗတဿ ကိရ ဟေဋ္ဌာ ဘူမဋ္ဌကနာဂါနံ ပဉ္စယောဇနသတိကံ နာဂ-ဘဝနံ ဒေဝလောကသဒိသံ မဏိမယေန တလေန အာရာမုယျာနေဟိ စ သမန္နာဂတံ၊ တတ္ထ နာဂါနံ ကီဠနဋ္ဌာနေ မဟာဥဒကရဟဒေါ၊ တတော တပေါဒါ နာမ နဒီ သန္ဒတိ ကုထိတာ ဥဏှောဒကာ။ ကသ္မာ ပနေသာ ဨဒိသာ ဇာတာ ? ရာဇဂဟံ ကိရ ပရိဝါရေတွာ မဟာ ပေတလောကော၊ တတ္ထ ဒွိန္နံ မဟာလောဟကုမ္ဘိနိရယာနံ အန္တရေန အယံ တပေါဒါ အာဂစ္ဆတိ၊ တသ္မာ သာ ကုထိတာ သန္ဒတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "ယတာယံ ဘိက္ခဝေ တပေါဒါ သန္ဒတိ၊ သော ဒဟော အစ္ဆောဒကော သီတောဒကော သာတောဒကော သေတော-ဒကော သုပ္ပတိတ္ထော ရမဏီယော ပဟူတမစ္ဆကစ္ဆပေါ၊ စက္ကမတ္တာနိ စ ပဒုမာနိ

270. **Tattena ayosaṅkunā**ti tena[1] jigacchitomhīti vutte mahantaṁ lohapacchiṁ lohaguḷānaṁ pūretvā taṁ upagacchanti, so lohaguḷabhāvaṁ ñatvā dante samphuseti, athassa te tattena ayosaṅkunā mukhaṁ vivaranti, tambalohadhārehi mahantena lohakaṭāhena tambalohaṁ upanetvā evamevaṁ karonti. Puna **mahāniraye**ti evaṁ pañcavidhabandhanato paṭṭhāya yāva tambalohapānā tambalohapānato paṭṭhāya puna pañcavidhabandhanādīni kāretvā mahāniraye pakkhipanti. Tattha koci pañcavidhabandhanen'eva muccati, koci dutiyena, koci tatiyena, koci tambalohapānena muccati, kamme pana aparikkhīṇe puna mahāniraye pakkhipanti.

Idaṁ pana suttaṁ gaṇhanto eko daharabhikkhu "bhante ettakaṁ dukkhamanubhavitasattaṁ[2] punapi mahāniraye pakkhipantī"ti āha. Āma āvuso kamme aparikkhīṇe punappunaṁ evaṁ karontīti. Tiṭṭhatu bhante uddeso, kammaṭṭhānameva kathethāti kammaṭṭhānaṁ kathāpetvā sotāpanno hutvā āgamma uddesaṁ aggahesi. Aññesampi imasmiṁ padese uddesaṁ ṭhapetvā arahattaṁ pattānaṁ gaṇanā n'atthi. Sabbabuddhānaṁ cetaṁ suttaṁ avijahitameva hoti.

271. **Hīnakāyūpagā**ti hīnakāyaṁ upagatā hutvā. **Upādāne**ti taṇhādiṭṭhigahaṇe. **Jātimaraṇasambhave**ti jātiyā ca maraṇassa ca kāraṇabhūte. **Anupādā**ti catūhi upādānehi anupādiyitvā. **Jātimaraṇasaṅkhaye**ti jātimaraṇasaṅkhayasaṅkhāte[3] nibbāne vimuccanti.

Diṭṭhadhammābhinibbutāti diṭṭhadhamme imasmiṁ yeva attabhāve sabbakilesanibbānena nibbutā. **Sabbadukkhaṁ upaccagun**ti sabbadukkhātikkantā nāma honti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Devadūtasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Tatiyavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Tena hi (Sī), te (Syā)
2. Anubhavitabbaṁ (Ka)
3. Jātiyā maraṇassa khayasaṅkhāte (Ka)

ပုပ္ဖန္တိ။ အပိစာယံ ဘိက္ခဝေ တပေါဒါ ဒွိန္နံ မဟာနိရယာနံ အန္တရိကာယ အာဂစ္ဆတိ၊ တေနာယံ တပေါဒါ ကုထိတာ သန္ဒတီ”တိ[1]။ ဣမဿ ပန အာရာမဿ အဘိသမ္မုခဋ္ဌာနေ တတော မဟာဥဒကရဟဒေါ ဇာတော၊ တဿ နာမဝသေနာယံ ဝိဟာရော **တပေါဒါရာမော**တိ ဝုစ္စတိ။

၂၇၀။ **သမိဒ္ဓီ**တိ တဿ ကိရ ထေရဿ အတ္တဘာဝေါ သမိဒ္ဓေါ အဘိရူပေါ ပါသာဒိကော၊ တသ္မာ သမိဒ္ဓိတွေဝ သင်္ခံ ဂတော။ **အာဒိဗြဟ္မစရိယကော**တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ အာဒိ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပတ္တိဘူတော။ **ဣဒံ ဝတွာန သုဂတော ဥဋ္ဌာယာသနာ**တိ မဓုပိဏ္ဍိကသုတ္တေ[2] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။

၂၇၂။ **ဣတိ မေ စက္ခု**န္တိ ဣမသ္မိံ ကိရ သုတ္တေ ဘဂဝါ ဒွါဒသာယတန-ဝသေနေဝ မာတိကံ ဌပေသိ။ ထေရောပိ “ဘဂဝတာ ဟေဋ္ဌာ ဒွိသု, ဥပရိ စတုတ္ထေ စာတိ ဣမေသု တီသု သုတ္တေသု ပဉ္စက္ခန္ဓဝသေန မာတိကာ စ ဝိဘင်္ဂေါ စ ကတော၊ ဣဓ ပန ဒွါဒသာယတနဝသေနေဝ ဝိဘဇနတ္ထံ မာတိကာ ဌပိတာ”တိ နယံ ပဋိလဘိတွာ ဧဝမာဟ။ ဣမံ ပန နယံ လဘန္တေန ထေရေန ဘာရိယံ ကတံ၊ အပဒေ ပဒံ ဒဿိတံ၊ အာကာသေ ပဒံ ကတံ၊ တေန နံ ဘဂဝါ ဣမမေဝ သုတ္တံ သန္ဓာယ “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ သံခိတ္တေန ဘာသိတဿ ဝိတ္ထာရေန အတ္ထံ ဝိဘဇန္တာနံ ယဒိဒံ မဟာကစ္စာနော”တိ[3] ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ။ တတ္ထ ပန **စက္ခု**န္တိ စက္ခုပသာဒေါ။ **ရူပါ**တိ စတုသမုဋ္ဌာနိက-ရူပါ။ ဣမိနာ နယေန သေသာယတနာနိပိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **ဝိညာဏ**န္တိ နိကန္တိ-ဝိညာဏံ။ **တဒဘိနန္ဒတီ**တိ တံ စက္ခုဉ္စေဝ ရူပဉ္စ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန အဘိနန္ဒတိ။ **အန္ဝာဂမေတီ**တိ တဏှာဒိဋ္ဌီဟိ အနုဂစ္ဆတိ။

ဣတိ မေ မနော အဟောသိ အတီတမဒ္ဓါနံ ဣတိ ဓမ္မာတိ ဧတ္ထ ပန **မနော**တိ ဘဝင်္ဂစိတ္တံ။ **ဓမ္မာ**တိ တေဘူမကဓမ္မာရမ္မဏံ။

၂၇၃။ **ပဏိဒဟတီ**တိ ပတ္ထနာဝသေန ဌပေသိ။ **ပဏိဓာနပစ္စယာ**တိ ပတ္ထနာဋ္ဌပနကာရဏာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

မဟာကစ္စာနဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဝိ ၁-၁၄၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၁၅၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။

4. Vibhaṅgavagga

1. Bhaddekarattasuttavaṇṇanā

272. **Evaṁ me sutan**ti Bhaddekarattasuttaṁ. Tattha **bhaddekarattassā**ti vipassanānuyogasamannāgatattā bhaddakassa ekarattassa. **Uddesan**ti mātikaṁ. **Vibhaṅgan**ti vitthārabhājanīyaṁ.

Atītanti atīte pañcakkhandhe. **Nānvāgameyyā**ti taṇhādiṭṭhīhi nānugaccheyya. **Nappaṭikaṅkhe**ti taṇhādiṭṭhīhi na pattheyya. **Yadatītan**ti idamettha kāraṇavacanaṁ. Yasmā yaṁ atītaṁ, taṁ pahīnaṁ niruddhaṁ atthaṅgataṁ, tasmā taṁ puna nānugaccheyya. Yasmā ca yaṁ anāgataṁ, taṁ appattaṁ ajātaṁ anibbattaṁ, tasmā tampi na pattheyya.

Tattha tatthāti paccuppannampi dhammaṁ yattha yattheva uppanno, tattha tattheva ca naṁ aniccānupassanādīhi sattahi anupassanāhi yo vipassati, araññādīsu vā tattha tattheva vipassati. **Asaṁhīraṁ asaṁkuppan**ti idaṁ vipassanāpaṭivipassanādassanatthaṁ vuttaṁ. Vipassanā hi rāgādīhi na saṁhīrati na saṁkuppatīti asaṁhīraṁ asaṁkuppaṁ, taṁ anubrūhaye vaḍḍheyya, paṭivipasseyyāti vuttaṁ hoti. Atha vā nibbānaṁ rāgādīhi na saṁhīrati na saṁkuppatīti asaṁhīraṁ asaṁkuppaṁ. Taṁ **vidvā** paṇḍito bhikkhu anubrūhaye, punappunaṁ tadārammaṇaṁ taṁ taṁ phalasamāpattiṁ appento vaḍḍheyyāti attho.

Tassa pana anubrūhantassa atthāya—**ajjeva kiccamātappan**ti kilesānaṁ ātāpanaparitāpanena ātappanti laddhanāmaṁ vīriyaṁ ajjeva kātabbaṁ. **Ko jaññā maraṇaṁ suve**ti sve jīvitaṁ vā maraṇaṁ vā ko jānāti. Ajjeva dānaṁ vā dassāmi, sīlaṁ vā rakkhissāmi, aññataraṁ vā pana kusalaṁ karissāmīti hi "ajja tāva papañco atthi, sve vā punadivase vā karissāmī"ti[1] cittaṁ anuppādetvā ajjeva karissāmīti evaṁ vīriyaṁ kātabbanti dasseti. **Mahāsenenā**ti aggivisaSatthādīni anekāni maraṇakāraṇāni tassa senā, tāya mahatiyā senāya vasena mahāsenena evarūpena maccunā saddhiṁ "katipāhaṁ tāva āgamehi, yāvāhaṁ Buddhapūjādiṁ attano avassayakammaṁ

1. Jānissāmīti (Sī, Syā)

၄-လောမသကင်္ဂိယဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၈၆။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** လောမသကင်္ဂိယဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တံ။ တတ္ထ **လောမသကင်္ဂိယော**တိ အင်္ဂထေရော ကိရ နာမေသ၊ ကာယဿ ပန ဤသကလောမသာကာရတာယ လောမသကင်္ဂိယောတိ ပါကဋော ဇာတော။ **စန္ဒနော ဒေဝပုတ္တော**တိ ကဿပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေ ကိရေသ စန္ဒနော နာမ ဥပါသကော အဍ္ဎော မဟဒ္ဓနော တီဏိ ရတနာနိ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ပူဇေတွာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော၊ ပုရိမနာမေန စန္ဒနော ဒေဝပုတ္တောတွေဝ သင်္ခံ ဂတော။ **ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာယန္တိ** ရတ္တကမ္ဗလသိလာယံ။ တဿာ ကိရ ရတ္တကမ္ဗလဿေဝ ဇယသုမနပုပ္ဖရာသိ ဝိယ ဝဏ္ဏော၊ တသ္မာ "ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာ"တိ ဝုစ္စတိ။

ကဒါ ပန တတ္ထ ဘဂဝါ ဝိဟာသီတိ? ဗောဓိပတ္တိတော သတ္တမေ သံဝစ္ဆရေ သာဝတ္ထိယံ အာသာဠှီမာသပုဏ္ဏမာယ ဒွါဒသယောဇနာယ ပရိသာယ မဇ္ဈေ ယမကပါဋိဟာရိယံ ကတွာ ဩရုယှ ကဏ္ဍမ္ဗမူလေ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒိတွာ ဓမ္မဒေသနာယ မဟာဇနံ မဟာဝိဒုဂ္ဂတော ဥဒ္ဓရိတွာ ဗုဒ္ဓါ နာမ ယသ္မာ ပါဋိဟာရိယံ ကတွာ မနုဿပထေ န ဝသန္တိ၊ တသ္မာ ပဿမာနဿေဝ တဿ ဇနဿ ပဒဝီတိက္ကမံ ကတွာ တာဝတိံသဘဝနေ ပါရိစ္ဆတ္တကမူလေ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာယံ ဝဿံ ဥပဂတော၊ တသ္မိံ သမယေ ဝိဟာသိ။

တတြ ဘဂဝါတိ တတြ ဝိဟရန္တော ဘဂဝါ ယေဘုယျေန ဒသဟိ စက္ကဝါဠသဟဿေဟိ သန္နိပတိတာဟိ ဒေဝတာဟိ ပရိဝုတော မာတရံ ကာယသက္ခိံ ကတွာ အဘိဓမ္မပိဋကံ ကထေန္တော ဂမ္ဘီရံ နိပုဏံ တိလက္ခဏာဟတံ ရူပါရူပပရိစ္ဆေဒကထံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ အသက္ကောန္တာနံ ဒေဝါနံ သံဝေဂဇနနတ္ထံ အန္တရန္တရာ ဘဒ္ဒေကရတ္တဿ ဥဒ္ဒေသဉ္စ ဝိဘင်္ဂဉ္စ အဘာသိ။ တတြာယံ ဒေဝပုတ္တော ဥဂ္ဂဏှန္တော ဣမာ ဂါထာ သဒ္ဓိံ ဝိဘင်္ဂေန ဥဂ္ဂဏှိ၊ ဒေဝတ္တဿ[1] ပန ပမာဒါဓိဋ္ဌာနတ္တာ ဒိဗ္ဗေဟိ အာရမ္မဏေဟိ နိပ္ပီဠိယမာနော အနုပုဗ္ဗေန သုတ္တံ သမ္မုဋ္ဌော ဂါထာမတ္တမေဝ ဓာရေသိ။ တေနာဟ "ဧဝံ ခေါ အဟံ ဘိက္ခု ဓာရေမိ ဘဒ္ဒေကရတ္တိယော ဂါထာ"တိ။

၁-ဒေဝပုတ္တဿ (သီ၊ သျာ)

kāromī"ti evaṁ mittasanthavākāra[1] saṅkhāto vā, "idaṁ sataṁ vā sahassaṁ vā gahetvā katipāhaṁ āgamehī"ti evaṁ lañjānuppadānasaṅkhāto vā, "imināhaṁ balarāsinā paṭibāhissāmī"ti evaṁ balarāsisaṅkhāto vā saṅgaro n'atthi. **Saṅgaro**ti hi mittasanthavākāra[1] lañjānuppadānabalarāsīnaṁ nāmaṁ, tasmā ayamattho vutto.

Atanditanti analasaṁ uṭṭhāhakaṁ. Evaṁ paṭipannattā bhaddo ekaratto assāti **bhaddekaratto.** Iti taṁ evaṁ paṭipannapuggalaṁ "Bhaddekaratto ayan"ti rāgādīnaṁ santatāya **santo Buddhamuni** ācikkhati.

273. **Evaṁrūpo**ti-ādīsu kāḷopi samāno indanīlamaṇivaṇṇo ahosinti evaṁ manuññarūpavasen'eva evaṁrūpo ahosiṁ. Kusalasukhasomanassavedanāvasen'eva evaṁvedano. Taṁsampayuttānaṁ yeva saññādīnaṁ vasena evaṁsañño evaṁsaṅkhāro evaṁviññāṇo ahosiṁ atītamaddhānanti.

Tattha nandiṁ samanvānetīti tesu rūpādīsu taṇhaṁ samanvāneti anupavatteti. Hīnarūpādivasena pana evaṁrūpo ahosiṁ -pa- evaṁviññāṇo ahosinti na maññati.

Nandiṁ na samanvānetīti taṇhaṁ vā taṇhāsampayuttadiṭṭhiṁ vā nānupavattayati.

274. **Evaṁrūpo siyan**ti-ādīsupi taṁmanuññarūpādivasen'eva taṇhādiṭṭhipavattasaṅkhātā nandisamanvānayanāva veditabbā.

275. **Kathañca bhikkhave paccuppannesu dhammesu saṁhīratī**ti idaṁ "paccuppannañca yo dhammaṁ, tattha tattha vipassati. Asaṁhīraṁ asaṁkuppan"ti uddesassa niddesatthaṁ vuttaṁ. Kāmañc'ettha "kathañca bhikkhave paccuppannaṁ dhammaṁ na vipassatī"ti-ādi vattabbaṁ siyā, yasmā pana asaṁhīrāti ca asaṁkuppāti ca vipassanā vuttā, tasmā tassā eva abhāvañca bhāvañca dassetuṁ saṁhīratīti mātikaṁ uddharitvā vitthāro vutto. Tattha **saṁhīratī**ti vipassanāya abhāvato

1. Mittasanthavakaraṇa (Ka)

ဥဂ္ဂဏှာဟိ တွန္တိအာဒီသု တုဏှီဘူတော နိသီဒိတွာ သုဏန္တော ဥဂ္ဂဏှာတိ နာမ၊ ဝါစာယ သဇ္ဈာယံ ကရောန္တော ပရိယာပုဏာတိ နာမ၊ အညေသံ ဝါစေန္တော ဓာရေတိ နာမ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

လောမသကင်္ဂိယဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-စူဠကမ္မဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၈၉။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ စူဠကမ္မဝိဘင်္ဂသုတ္တံ။ တတ္ထ **သုဘော**တိ သော ကိရ ဒဿနီယော အဟောသိ ပါသာဒိကော၊ တေနဿ အင်္ဂသုဘတာယ သုဘောတွေဝ နာမံ အကံသု။ **မာဏဝေါ**တိ ပန တံ တရုဏကာလေ ဝေါဟရိံသု၊ သော မဟလ္လကကာလေပိ တေနေဝ ဝေါဟာရေန ဝေါဟရိယတိ။ **တောဒေယျပုတ္တော**တိ တောဒေယျဿ နာမ ပသေနဒိရညော ပုရောဟိတဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော။ သော ကိရ သာဝတ္ထိယာ အဝိဒူရေ တုဒိဂါမော နာမ အတ္ထိ၊ တဿ အဓိပတိတ္တာ တောဒေယျောတိ သင်္ခံ ဂတော။ မဟာဓနော ပန ဟောတိ သတ္တာသီတိကောဋိဝိဘဝေါ ပရမမစ္ဆရီ၊ "ဒဒတော ဘောဂါနံ အပရိက္ခယော နာမ နတ္ထီ"တိ စိန္တေတွာ ကဿစိ ကိဉ္စိ န ဒေတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

"အဉ္ဇနာနံ ခယံ ဒိသွာ၊ ဝမ္မိကာနဉ္စ သဉ္စယံ။
မဓူနဉ္စ သမာဟာရံ၊ ပဏ္ဍိတော ဃရမာဝသေ"တိ။

ဧဝံ အဒါနမေဝ သိက္ခာပေသိ။ ဓုရဝိဟာရေ ဝသတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ယာဂုဥဠုင်္ကမတ္တံ ဝါ ဘတ္တကဋစ္ဆုမတ္တံ ဝါ အဒတွာ ဓနလောဘေန ကာလံ ကတွာ တသ္မိံယေဝ ဃရေ သုနခေါ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော။ သုဘော တံ သုနခံ အတိဝိယ ပိယာယတိ၊ အတ္တနော ဘုဉ္ဇနကဘတ္တံယေဝ ဘောဇေတိ၊ ဥက္ခိပိတွာ ဝရသယနေ သယာပေတိ။ အထ ဘဂဝါ ဧကဒိဝသံ ပစ္စူသသမယေ လောကံ ဝေါလောကေန္တော တံ သုနခံ ဒိသွာ "တောဒေယျဗြာဟ္မဏော ဓနလောဘေန အတ္တနောဝ ဃရေ သုနခေါ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော၊ အဇ္ဇ မယိ သုဘဿ ဃရံ ဂတေ မံ ဒိသွာ သုနခေါ ဘုက္ကာရံ ကရိဿတိ၊ အထဿာဟံ ဧကံ ဝစနံ ဝက္ခာမိ၊ သော 'ဇာနာတိ မံ သမဏော ဂေါတမော'တိ ဂန္တွာ

taṇhādiṭṭhīhi ākaḍḍhiyati. **Na saṁhīratī**ti vipassanāya bhāvena taṇhādiṭṭhīhi nākaḍḍhiyati. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Bhaddekarattasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Ānandabhaddekarattasuttavaṇṇanā

276. **Evaṁ me sutan**ti Ānandabhaddekarattasuttaṁ. Tattha **paṭisallānā vuṭṭhito**ti phalasamāpattito vuṭṭhito. **Ku nu kho bhikkhave**ti jānantova kathāsamuṭṭhāpanatthaṁ pucchi.

278. **Sādhu sādhū**ti therassa sādhukāramadāsi. **Sādhu kho tvan**ti parimaṇḍalehi padabyañjanehi parisuddhehi kathitattā desanaṁ pasaṁsanto āha. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Ānandabhaddekarattasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Mahākaccānabhaddekarattasuttavaṇṇanā

279. **Evaṁ me sutan**ti Mahākaccānabhaddekarattasuttaṁ. Tattha **Tapodārāme**ti tattodakassa rahadassa vasena evaṁladdhanāme ārāme. Vebhārapabbatassa kira heṭṭhā bhūmaṭṭhakanāgānaṁ pañcayojanasatikaṁ nāgabhavanaṁ devalokasadisaṁ maṇimayena talena ārāma-uyyānehi ca samannāgataṁ, tattha nāgānaṁ kīḷanaṭṭhāne mahā-udakarahado, tato tapodā nāma nadī sandati kuthitā uṇhodakā. Kasmā panesā edisā jātā? Rājagahaṁ kira parivāretvā mahā petaloko, tattha dvinnaṁ Mahālohakumbhinirayānaṁ antarena ayaṁ Tapodā āgacchati, tasmā sā kuthitā sandati. Vuttampi cetaṁ "yatāyaṁ bhikkhave Tapodā sandati, so daho acchodako sītodako sātodako setodako suppatittho ramaṇīyo pahūtamacchakacchapo, cakkamattāni ca padumāni

ဥဒ္ဒနဋ္ဌာနေ[1] နိပဇ္ဇိဿတိ။ တတောနိဒါနံ သုဘဿ မယာ သဒ္ဓိံ ကထာသလ္လာပေါ ဘဝိဿတိ၊ သော ဓမ္မံ သုတွာ သရဏေသု ပတိဋ္ဌဟိဿတိ၊ သုနခေါ ပန ကာလံ ကတွာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တိဿတီ”တိ ဣမံ မာဏဝဿ သရဏေသု ပတိဋ္ဌာနဘာဝံ ဉတွာ ဘဂဝါ တံ ဒိဝသံ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ ကတွာ ဧကောဝ ဂါမံ ပဝိသိတွာ နိက္ခန္တေ မာဏဝေ တံ ဃရံ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ။

သုနခေါ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ဘုက္ကာရံ ကရောန္တော ဘဂဝတော သမီပံ ဂတော၊ တတော နံ ဘဂဝါ ဧတဒဝေါစ “တောဒေယျ တွံ ပုဗ္ဗေပိ မံ ဘော ဘောတိ ပရိဘဝိတွာ သုနခေါ ဇာတော၊ ဣဒါနိပိ ဘုက္ကာရံ ကတွာ အဝီစိံ ဂမိဿသီ”တိ။ သုနခေါ တံ သုတွာ “ဇာနာတိ မံ သမဏော ဂေါတမော”တိ ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟုတွာ ဂီဝံ ဩနာမေတွာ ဥဒ္ဒနန္တရေ[2] ဆာရိကာယံ နိပန္နော။ မနုဿာ ဥက္ခိပိတွာ သယနေ သယာပေတုံ နာသက္ခိံသု။ သုဘော အာဂန္တွာ “ကေနာယံ သုနခေါ သယနာ ဩရောပိတော”တိ အာဟ။ မနုဿာ န ကေနစီတိ ဝတွာ တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသုံ။ မာဏဝေါ သုတွာ “မမ ပိတာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တော၊ တောဒေယျော နာမ သုနခေါ နတ္ထိ။ သမဏော ပန ဂေါတမော ပိတရံ သုနခံ ကရောတိ၊ ယံကိဉ္စိ ဧသ မုခါရုဠှံ ဘာသတီ”တိ ကုဇ္ဈိတွာ ဘဂဝန္တံ မုသာဝါဒေန နိဂ္ဂဟေတုကာမော ဝိဟာရံ ဂန္တွာ တံ ပဝတ္တိံ ပုစ္ဆိ။

ဘဂဝါပိ တဿ တထေဝ ဝတွာ အဝိသံဝါဒနတ္ထံ အာဟ “အတ္ထိ ပန တေ မာဏဝ ပိတရာ အနက္ခာတံ ဓန”န္တိ။ အတ္ထိ ဘော ဂေါတမ သတသဟဿဂ္ဃနိကာ သုဝဏ္ဏမာလာ သတသဟဿဂ္ဃနိကာ သုဝဏ္ဏပါဒုကာ သတသဟဿဂ္ဃနိကာ သုဝဏ္ဏပါတိ သတသဟဿဉ္စ ကဟာပဏန္တိ။ ဂစ္ဆ တံ[3] သုနခံ အပ္ပောဒကပါယာသံ ဘောဇာပေတွာ သယနေ အာရောပေတွာ ဤသကံ နိဒ္ဒံ ဩက္ကန္တကာလေ ပုစ္ဆ၊ သဗ္ဗံ တေ အာစိက္ခိဿတိ။ အထ နံ ဇာနေယျာသိ “ပိတာ မေ ဧသော”တိ။ မာဏဝေါ “သစေ သစ္စံ ဘဝိဿတိ၊ ဓနံ လစ္ဆာမိ၊ နော စေ၊ သမဏံ ဂေါတမံ မုသာဝါဒေန နိဂ္ဂဏှိဿာမီ”တိ ဒွီဟိပိ ကာရဏေဟိ[4] တုဋ္ဌော ဂန္တွာ တထာ အကာသိ။ သုနခေါ “ဉာတောမှိ ဣမိနာ”တိ ရောဒိတွာ[5] ဟုံ ဟုန္တိ ကရောန္တော ဓနနိဓာနဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ပါဒေန ပထဝိံ ခဏိတွာ သညံ အဒါသိ၊ မာဏဝေါ ဓနံ ဂဟေတွာ “ဘဝပဋိစ္ဆန္နံ နာမ ဧဝံ သုခုမံ ပဋိသန္ဓိအန္တရံ ပါကဋံ သမဏဿ ဂေါတမဿ၊ အဒ္ဓါ ဧသ သဗ္ဗညူ”တိ ဘဂဝတိ ပသန္နစိတ္တော စုဒ္ဒသ ပဉှေ အဘိသင်္ခရိ။ အင်္ဂဝိဇ္ဇာပါဌကော ကိရေသ၊

၁-ဥဒ္ဒနဒွါရေ (သီ) ၂-ဥဒ္ဒနဋ္ဌာနေ (က) ၃-တွံ (က)
၄-ဒွီဟာကာရေဟိ (က) ၅-ဉတွာ (သီ၊ သျာ)

pupphanti. Apicāyaṁ bhikkhave Tapodā dvinnaṁ mahānirayānaṁ antarikāya āgacchati, tenāyaṁ Tapodā kuthitā sandatī”ti[1]. Imassa pana ārāmassa abhisammukhaṭṭhāne tato mahā-udakarahado jāto, tassa nāmavasenāyaṁ vihāro **Tapodārāmo**ti vuccati.

280. **Samiddhī**ti tassa kira therassa attabhāvo samiddho abhirūpo pāsādiko, tasmā samiddhitveva saṅkhaṁ gato. **Ādibrahmacariyako**ti maggabrahmacariyassa ādi pubbabhāgappaṭipattibhūto. **Idaṁ vatvāna Sugato uṭṭhāyāsanā**ti Madhupiṇḍikasutte[2] vuttanayen’eva vitthāretabbaṁ.

282. **Iti me cakkhun**ti imasmiṁ kira sutte Bhagavā dvādasāyatanavasen’eva mātikaṁ ṭhapesi. Theropi “Bhagavatā heṭṭhā dvīsu, upari catutthe cāti imesu tīsu suttesu pañcakkhandhavasena mātikā ca vibhaṅgo ca kato, idha pana dvādasāyatanavasen’eva vibhajanatthaṁ mātikā ṭhapitā”ti nayaṁ paṭilabhitvā evamāha. Imaṁ pana nayaṁ labhantena therena bhāriyaṁ kataṁ, apade padaṁ dassitaṁ, ākāse padaṁ kataṁ, tena naṁ Bhagavā imameva suttaṁ sandhāya “etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ vibhajantānaṁ yadidaṁ Mahākaccāno”ti[3] etadagge ṭhapesi. Ettha pana **cakkhū**ti cakkhupasādo. **Rūpā**ti catusamuṭṭhānikarūpā. Iminā nayena sesāyatanānipi veditabbāni. **Viññāṇan**ti nikantiviññāṇaṁ. **Tadabhinandatī**ti taṁ cakkhuñceva rūpañca taṇhādiṭṭhivasena abhinandati. **Anvāgametī**ti taṇhādiṭṭhīhi anugacchati.

Iti me mano ahosi atītamaddhānaṁ iti dhammāti ettha pana **mano**ti bhavaṅgacittaṁ. **Dhammā**ti tebhūmakadhammārammaṇaṁ.

283. **Paṇidahatī**ti patthanāvasena ṭhapesi. **Paṇidhānapaccayā**ti patthanāṭṭhapanakāraṇā. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Mahākaccānabhaddekarattasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Vi 1. 149 piṭṭhe. 2. Ma 1. 154 piṭṭhe. 3. Aṁ 1. 24 piṭṭhe.

တေနဿ တေဒဟောသိ “ဣဒံ ဓမ္မပဏ္ဏာကာရံ ဂဟေတွာ သမဏံ ဂေါတမံ ပဉှေ ပုစ္ဆိဿာမီ”တိ ဒုတိယဂမနေန ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ၊ တေန ပုဋ္ဌပဉှေ ပန ဘဂဝါ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ ဝိဿဇ္ဇေန္တော **ကမ္မဿကာတိ-**အာဒိမာဟ။

တဿ ကမ္မံ ဧတေသံ သကံ အတ္တနော ဘဏ္ဍကန္တိ **ကမ္မဿကာ။** ကမ္မဿ ဒါယာဒါတိ **ကမ္မဒါယာဒါ၊** ကမ္မံ ဧတေသံ ဒါယဇ္ဇံ ဘဏ္ဍကန္တိ အတ္ထော။ ကမ္မံ ဧတေသံ ယောနိ ကာရဏန္တိ **ကမ္မယောနီ။** ကမ္မံ ဧတေသံ ဗန္ဓူတိ **ကမ္မဗန္ဓူ၊** ကမ္မဉာတကာတိ အတ္ထော။ ကမ္မံ ဧတေသံ ပဋိသရဏံ ပတိဋ္ဌာတိ **ကမ္မပဋိ-သရဏာ။ ယဒိဒံ ဟီနပ္ပဏီတတာယာ**တိ ယံ ဣဒံ “တွံ ဟီနော ဘဝ၊ တွံ ပဏီတော၊ တွံ အပ္ပါယုကော၊ တွံ ဒီဃာယုကော။ပ။ တွံ ဒုပ္ပညော ဘဝ၊ တွံ ပညဝါ”တိ ဧဝံ ဟီနပ္ပဏီတတာယ ဝိဘဇနံ၊ တံ န အညော ကောစိ ကရောတိ၊ ကမ္မမေဝ ဧဝံ သတ္တေ ဝိဘဇတီတိ အတ္ထော။ န မာဏဝေါ ကထိတဿ အတ္ထံ သဉ္ဇာနာသိ၊ ဃနဒုဿပဋ္ဋေနဿ မုခံ ဗန္ဓိတွာ မဓုရံ ပုရတော ဌပိတံ ဝိယ အဟောသိ။ မာနနိဿိတော ကိရေသ ပဏ္ဍိတမာနီ၊ အတ္တနာ သမံ န ပဿတိ[၁]။ အထဿ[၂] “ကိံ သမဏော ဂေါတမော ကထေတိ၊ ယမဟံ ဇာနာမိ၊ တဒေဝ ကထေတီတိ အယံ မာနော မာ အဟောသီ”တိ မာနဘဉ္ဇနတ္ထံ ဘဂဝါ “အာဒိတောဝ ဒုပ္ပဋိဝိဇ္ဈံ ကတွာ ကထေဿာမိ၊ တတော ‘နာဟံ ဘော ဂေါတမ ဇာနာမိ၊ ဝိတ္ထာရေန မေ ပါကဋံ ကတွာ ကထေထာ’တိ မံ ယာစိဿတိ၊ အထဿာဟံ ယာစိတကာလေ ကထေဿာမိ၊ ဧဝံ စဿ သာတ္ထကံ ဘဝိဿတီ”တိ ဒုပ္ပဋိဝိဇ္ဈံ ကတွာ ကထေသိ။

ဣဒါနိ သော အတ္တနော အပ္ပဋိဝိဒ္ဓဘာဝံ ပကာသေန္တော **န ခေါ အဟန္တိ-**အာဒိမာဟ။

၂၉၀။ **သမတ္တေနာ**တိ ပရိပုဏ္ဏေန။ **သမာဒိန္နေနာ**တိ ဂဟိတေန ပရာ-မဋ္ဌေန။ **အပ္ပါယုကသံဝတ္တနိကာ ဧသာ မာဏဝ ပဋိပဒါ ယဒိဒံ ပါဏာတိ-ပါတီ**တိ[၃] ယံ ဣဒံ ပါဏာတိပါတကမ္မံ၊ ဧသာ အပ္ပါယုကသံဝတ္တနိကာ ပဋိပဒါတိ။

ကထံ ပနေသာ အပ္ပါယုကတံ ကရောတိ? စတ္တာရိ ဟိ ကမ္မာနိ ဥပပီဠကံ ဥပစ္ဆေဒကံ ဇနကံ ဥပတ္ထမ္ဘကန္တိ။ ဗလဝကမ္မေန ဟိ နိဗ္ဗတ္တံ ပဝတ္တေ ဥပပီဠကံ

၁-အတ္တနာ သမနုပဿတိ (သီ)၊ အတ္တာနံ သမနုပဿတိ (သျာ) ၂-တေနဿ (?)
၃-ပါဏာတိပါတောတိ (သီ)

4. Lomasakaṅgiyabhaddekarattasuttavaṇṇanā

286. **Evaṁ me sutan**ti Lomasakaṅgiyabhaddekarattasuttaṁ. Tattha **Lomasakaṅgiyo**ti aṅgathero kira nāmesa, kāyassa pana īsakalomasākāratāya Lomasakaṅgiyoti pākaṭo jāto. **Candano devaputto**ti Kassapasammāsambuddhakāle kiresa Candano nāma upāsako aḍḍho mahaddhano tīṇi ratanāni catūhi paccayehi pūjetvā devaloke nibbatto, purimanāmena Candano devaputtotveva saṅkhaṁ gato. **Paṇḍukambalasilāyan**ti rattakambalasilāyaṁ. Tassā kira rattakambalasseva jayasumanapuppharāsi viya vaṇṇo, tasmā "Paṇḍukambalasilā"ti vuccati.

Kadā pana tattha Bhagavā vihāsīti? Bodhipattito sattame saṁvacchare Sāvatthiyaṁ āsāḷhīmāsapuṇṇamāya dvādasayojanāya parisāya majjhe yamakapāṭihāriyaṁ katvā oruyha kaṇḍambamūle paññattavarabuddhāsane nisīditvā dhammadesanāya mahājanaṁ mahāviduggato uddharitvā Buddhā nāma yasmā pāṭihāriyaṁ katvā manussapathe na vasanti, tasmā passamānasseva tassa janassa padavītikkamaṁ katvā Tāvatiṁsabhavane Pāricchattakamūle Paṇḍukambalasilāyaṁ vassaṁ upagato, tasmiṁ samaye vihāsi.

Tatra Bhagavāti tatra viharanto Bhagavā yebhuyyena dasahi cakkavāḷasahassehi sannipatitāhi devatāhi parivuto mātaraṁ kāyasakkhiṁ katvā Abhidhammapiṭakaṁ kathento gambhīraṁ nipuṇaṁ tilakkhaṇāhataṁ rūpārūpaparicchedakathaṁ paṭivijjhituṁ asakkontānaṁ devānaṁ saṁvegajananatthaṁ antarantarā bhaddekarattassa uddesañca vibhaṅgañca abhāsi. Tatrāyaṁ devaputto uggaṇhanto imā gāthā saddhiṁ vibhaṅgena uggaṇhi, devattassa[1] pana pamādādhiṭṭhānattā dibbehi ārammaṇehi nippīḷiyamāno anupubbena suttaṁ sammuṭṭho gāthāmattameva dhāresi. Tenāha "evaṁ kho ahaṁ bhikkhu dhāremi bhaddekarattiyo gāthā"ti.

1. Devaputtassa (Sī, Syā)

အာဂန္တွာ အတ္တတော ဧဝံ ဝဒတိ နာမ "သစာဟံ ပဌမတရံ ဇာနေယျံ၊ န တေ ဣဓ နိဗ္ဗတ္တိတုံ ဒဒေယျံ၊ စတူသုယေဝ တံ အပါယေသု နိဗ္ဗတ္တာပေယျံ။ ဟောတု, တွံ ယတ္ထ ကတ္ထစိ နိဗ္ဗတ္တ[1]၊ အဟံ ဥပပီဠကကမ္မံ နာမ တံ ပီဠေတွာ နိရောဇံ နိယူသံ ကသဋံ ကရိဿာမီ"တိ။ တတော ပဋ္ဌာယ တံ တာဒိသံ ကရောတိ။ ကိံ ကရောတိ? ပရိဿယံ ဥပနေတိ၊ ဘောဂေ ဝိနာသေတိ။

တတ္ထ ဒါရကဿ မာတုကုစ္ဆိယံ နိဗ္ဗတ္တကာလတော ပဋ္ဌာယ မာတု အဿာဒေါ ဝါ[2] သုခံ ဝါ န ဟောတိ၊ မာတာပိတူနံ ပီဠာဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ပရိဿယံ ဥပနေတိ။ ဒါရကဿ ပန မာတုကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တကာလတော ပဋ္ဌာယ ဂေဟေ ဘောဂါ ဥဒကံ ပတွာ လောဏံ ဝိယ ရာဇာဒီနံ ဝသေန နဿန္တိ၊ ကုမ္ဘဒေါဟနဓေနုယော ခီရံ န ဒေန္တိ၊ သူရတာ ဂေါဏာ[3] စဏ္ဍာ ဟောန္တိ၊ ကာဏာ ဟောန္တိ၊ ခဉ္ဇာ ဟောန္တိ၊ ဂေါမဏ္ဍလေ ရောဂေါ ပတတိ၊ ဒါသာဒယော ဝစနံ န ကရောန္တိ၊ ဝါပိတံ သဿံ န ဇာယတိ၊ ဂေဟဂတံ ဂေဟေ, အရညဂတံ အရညေ နဿတိ၊ အနုပုဗ္ဗေန ဃာသစ္ဆာဒနမတ္တံ ဒုလ္လဘံ ဟောတိ၊ ဂဗ္ဘပရိဟာရော န ဟောတိ၊ ဝိဇာတကာလေ မာတုထညံ ဆိဇ္ဇတိ၊ ဒါရကော ပရိဟာရံ အလဘန္တော ပီဠိတော နိရောဇော နိယူသော ကသဋော ဟောတိ၊ ဣဒံ **ဥပပီဠကကမ္မံ** နာမ။

ဒီဃာယုကကမ္မေန ပန နိဗ္ဗတ္တဿ ဥပစ္ဆေဒကကမ္မံ အာဂန္တွာ အာယုံ ဆိန္ဒတိ။ ယထာ ဟိ ပုရိသော အဋ္ဌုသဘဂမနံ ကတွာ သရံ ခိပေယျ၊ တမညော ဓနုတော ဝိမုတ္တမတ္တံ မုဂ္ဂရေန ပဟရိတွာ တတ္ထေဝ ပါတေယျ၊ ဧဝံ ဒီဃာယုကကမ္မေန နိဗ္ဗတ္တဿ ဥပစ္ဆေဒကကမ္မံ အာယုံ ဆိန္ဒတိ။ ကိံ ကရောတိ? စောရာနံ အဋဝိံ[4] ပဝေသေတိ၊ ဝါဠမစ္ဆောဒကံ ဩတာရေတိ၊ အညတရံ ဝါ ပန သပရိဿယဋ္ဌာနံ ဥပနေတိ၊ ဣဒံ **ဥပစ္ဆေဒကကမ္မံ** နာမ၊ "ဥပဃာတက"န္တိပိ ဧတဿေဝ နာမံ။

ပဋိသန္ဓိနိဗ္ဗတ္တကံ ပန ကမ္မံ **ဇနကကမ္မံ** နာမ။ အပ္ပဘောဂကုလာဒီသု နိဗ္ဗတ္တဿ ဘောဂသမ္ပဒါဒိကရဏေန ဥပတ္ထမ္ဘကကမ္မံ **ဥပတ္ထမ္ဘကကမ္မံ** နာမ။

ဣမေသု စတူသု ပုရိမာနိ ဒွေ အကုသလာနေဝ၊ ဇနကံ ကုသလမ္ပိ အကုသလမ္ပိ၊ ဥပတ္ထမ္ဘကံ ကုသလမေဝ။ တတ္ထ ပါဏာတိပါတကမ္မံ ဥပစ္ဆေဒကကမ္မေန အပ္ပါယုကသံဝတ္တနိကံ ဟောတိ။ ပါဏာတိပါတိနော ဝါ ကတံ

၁-နိဗ္ဗတ္တော (သီ၊ သျာ)၊ နိဗ္ဗတ္တံ (က) ၂-အဿာသော ဝါ (သီ)
၃-သုဒန္တဂေါဏာ (က) ၄-စောရာဋဝိံ (သီ)၊ စောရာနံ အဋဝိံ (သျာ)

Uggaṇhāhi tvanti-ādīsu tuṇhībhūto nisīditvā suṇanto uggaṇhāti nāma, vācāya sajjhāyaṁ karonto pariyāpuṇāti nāma, aññesaṁ vācento dhāreti nāma. Sesamettha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Lomasakaṅgiyabhaddekarasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Cūḷakammavibhaṅgasuttavaṇṇanā

289. **Evaṁ me sutan**ti Cūḷakammavibhaṅgasuttaṁ. Tattha **Subho**ti so kira dassanīyo ahosi pāsādiko, tenassa aṅgasubhatāya Subhotveva nāmaṁ akaṁsu. **Māṇavo**ti pana taṁ taruṇakāle vohariṁsu, so mahallakakālepi ten'eva vohārena vohariyati. **Todeyyaputto**ti Todeyyassa nāma Pasenadirañño purohitabrāhmaṇassa putto. So kira Sāvatthiyā avidūre Tudigāmo nāma atthi, tassa adhipatittā Todeyyoti saṅkhaṁ gato. Mahādhano pana hoti sattāsītikoṭivibhavo paramamaccharī, "dadato bhogānaṁ aparikkhayo nāma natthī"ti cintetvā kassaci kiñci na deti. Vuttampi cetaṁ—

"Añjanānaṁ khayaṁ disvā, vammikānañca sañcayaṁ.
Madhūnañca samāhāraṁ, paṇḍito gharamāvase"ti.

Evaṁ adānameva sikkhāpesi. Dhuravihāre vasato Sammāsambuddhassa yāgu-uḷuṅgamattaṁ vā bhattakaṭacchumattaṁ vā adatvā dhanalobhena kālaṁ katvā tasmiṁ yeva ghare sunakho hutvā nibbatto. Subho taṁ sunakhaṁ ativiya piyāyati, attano bhuñjanakabhattaṁ yeva bhojeti, ukkhipitvā varasayane sayāpeti. Atha Bhagavā ekadivasaṁ paccūsasamaye lokaṁ volokento taṁ sunakhaṁ disvā "Todeyyabrāhmaṇo dhanalobhena attanova ghare sunakho hutvā nibbatto, ajja mayi Subhassa gharaṁ gate maṁ disvā sunakho bhukkāraṁ karissati, athassāhaṁ ekaṁ vacanaṁ vakkhāmi, so 'jānāti maṁ samaṇo Gotamo'ti gantvā

ကုသလကမ္မံ ဥဠာရံ န ဟောတိ၊ ဒီဃာယုကပဋိသန္ဓိံ ဇနေတုံ န သက္ကောတိ။ ဧဝံ ပါဏာတိပါတော အပ္ပါယုကသံဝတ္တနိကော ဟောတိ။ ပဋိသန္ဓိမေဝ ဝါ နိယာမေတွာ အပ္ပါယုကံ ကရောတိ၊ သန္နိဋ္ဌာနစေတနာယ ဝါ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ ပုဗ္ဗာပရစေတနာဟိ ဝုတ္တနယေန အပ္ပါယုကော ဟောတိ။

ဒီဃာယုကသံဝတ္တနိကာ ဧသာ မာဏဝ ပဋိပဒါတိ ဧတ္ထ ပရိတ္တကမ္မေနပိ နိဗ္ဗတ္တံ ပဝတ္တေ ဧတံ ပါဏာတိပါတာ ဝိရတိကမ္မံ အာဂန္တွာ အတ္ထတော ဧဝံ ဝဒတိ နာမ "သစာဟံ ပဌမတရံ ဇာနေယျံ၊ န တေ ဣဓ နိဗ္ဗတ္တိတုံ ဒဒေယျံ၊ ဒေဝလောကေယေဝ တံ နိဗ္ဗတ္တာပေယျံ။ ဟောတု, တွံ ယတ္ထ ကတ္ထစိ နိဗ္ဗတ္တ[1]၊ အဟံ ဥပတ္ထမ္ဘကကမ္မံ နာမ ထမ္ဘံ တေ ကရိဿာမီ"တိ ဥပတ္ထမ္ဘံ ကရောတိ၊ ကိံ ကရောတိ? ပရိဿယံ နာသေတိ၊ ဘောဂေ ဥပ္ပါဒေတိ။

တတ္ထ ဒါရကဿ မာတုကုစ္ဆိယံ နိဗ္ဗတ္တကာလတော ပဋ္ဌာယ မာတာပိတူနံ သုခမေဝ သာတမေဝ ဟောတိ။ ယေပိ ပကတိယာ မနုဿာမနုဿပရိဿယာ[2] ဟောန္တိ၊ တေ သဗ္ဗေ အပဂစ္ဆန္တိ။ ဧဝံ ပရိဿယံ နာသေတိ။ ဒါရကဿ ပန မာတုကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တကာလတော ပဋ္ဌာယ ဂေဟေ ဘောဂါနံ ပမာဏံ န ဟောတိ၊ နိဓိကုမ္ဘိယော ပုရတောပိ ပစ္ဆတောပိ ဂေဟံ ပဝဋ္ဋမာနာ ပဝိသန္တိ။ မာတာပိတရော ပရေဟိ ဌပိတဓနဿာပိ သမ္မုခီဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဓေနုယော ဗဟုခီရာ ဟောန္တိ၊ ဂေါဏာ သုခသီလာ ဟောန္တိ၊ ဝပ္ပဋ္ဌာနေ သဿာနိ သမ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဝဍ္ဎိယာ ဝါ သမ္ပယုတ္တံ, တာဝကာလိကံ ဝါ ဒိန္နံ ဓနံ အစောဒိတာ သယမေဝ အာဟရိတွာ ဒေန္တိ၊ ဒါသာဒယော သုဝစာ ဟောန္တိ၊ ကမ္မန္တာ န ပရိဟာယန္တိ၊ ဒါရကော ဂဗ္ဘတော ပဋ္ဌာယ ပရိဟာရံ လဘတိ၊ ကောမာရိကဝေဇ္ဇာ သန္နိဟိတာဝ ဟောန္တိ။ ဂဟပတိကုလေ ဇာတော သေဋ္ဌိဋ္ဌာနံ, အမစ္စကုလာဒီသု ဇာတော သေနာပတိဋ္ဌာနာဒီနိ လဘတိ။ ဧဝံ ဘောဂေ ဥပ္ပါဒေတိ။ သော အပရိဿယော သဘောဂေါ စိရံ ဇီဝတီတိ။ ဧဝံ အပါဏာတိပါတကမ္မံ ဒီဃာယုကသံဝတ္တနိကံ ဟောတိ။

အပါဏာတိပါတိနာ ဝါ ကတံ အညမ္ပိ ကုသလံ ဥဠာရံ ဟောတိ၊ ဒီဃာယုကပဋိသန္ဓိံ ဇနေတုံ သက္ကောတိ၊ ဧဝမ္ပိ ဒီဃာယုကသံဝတ္တနိကံ ဟောတိ။ ပဋိသန္ဓိမေဝ ဝါ နိယာမေတွာ ဒီဃာယုကံ ကရောတိ။ သန္နိဋ္ဌာနစေတနာယ ဝါ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ ပုဗ္ဗာပရစေတနာဟိ ဝုတ္တနယေန ဒီဃာယုကော ဟောတိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗပဉှဝိဿဇ္ဇနေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-နိဗ္ဗတ္တော (သီ၊ သျာ) ၂-မနုဿာနံ ပရိဿယာ (သီ)၊ မနုဿာနံ မနုဿပရိဿယာ (က)

uddhanaṭṭhāne[1] nipajjissati. Tatonidānaṁ Subhassa mayā saddhiṁ eko kathāsallāpo bhavissati, so dhammaṁ sutvā saraṇesu patiṭṭhahissati, sunakho pana kālaṁ katvā niraye nibbattissatī"ti imaṁ māṇavassa saraṇesu patiṭṭhānabhāvaṁ ñatvā Bhagavā taṁ divasaṁ sarīrapaṭijagganaṁ katvā ekakova gāmaṁ pavisitvā nikkhante māṇave taṁ gharaṁ piṇḍāya pāvisi.

Sunakho Bhagavantaṁ disvā bhukkāraṁ karonto Bhagavato samīpaṁ gato, tato naṁ Bhagavā etadavoca "Todeyya tvaṁ pubbepi maṁ bho bhoti paribhavitvā sunakho jāto, idānipi bhukkāraṁ katvā Avīciṁgamissasī"ti. Sunakho taṁ sutvā "jānāti maṁ samaṇo Gotamo"ti vippaṭisārī hutvā gīvaṁ onāmetvā uddhanantare[2] chārikāyaṁ nipanno. Manussā ukkhipitvā sayane sayāpetuṁ nāsakkhiṁsu. Subho āgantvā "kenāyaṁ sunakho sayanā oropito"ti āha. Manussā na kenacīti vatvā taṁ pavattiṁ ārocesuṁ. Māṇavo sutvā "mama pitā brahmaloke nibbatto, Todeyyo nāma sunakho n'atthi. Samaṇo pana Gotamo pitaraṁ sunakhaṁ karoti, yaṁkiñci esa mukhāruḷhaṁ bhāsatī"ti kujjhitvā Bhagavantaṁ musāvādena niggahetukāmo vihāraṁ gantvā taṁ pavattiṁ pucchi.

Bhagavāpi tassa tath'eva vatvā avisaṁvādanatthaṁ āha "atthi pana te māṇava pitarā anakkhātaṁ dhanan"ti. Atthi bho Gotama satasahassagghanikā suvaṇṇamālā satasahassagghanikā suvaṇṇapādukā satasahassagghanikā suvaṇṇapāti satasahassañca kahāpaṇanti. Gaccha taṁ[3] sunakhaṁ appodakapāyāsaṁ bhojāpetvā sayane āropetvā īsakaṁ niddaṁ okkantakāle puccha, sabbaṁ te ācikkhissati. Atha naṁ jāneyyāsi "pitā me eso"ti. Māṇavo "sace saccaṁ bhavissati, dhanaṁ lacchāmi, no ce, samaṇaṁ Gotamaṁ musāvādena niggaṇhissāmī"ti dvīhipi kāraṇehi[4] tuṭṭho gantvā tathā akāsi. Sunakho "ñātomhi iminā"ti roditvā[5] huṁ hunti karonto dhananidhānaṭṭhānaṁ gantvā pādena pathaviṁ khaṇitvā saññaṁ adāsi, māṇavo dhanaṁ gahetvā "bhavapaṭicchannaṁ nāma evaṁ sukhumaṁ paṭisandhi-antaraṁ pākaṭaṁ samaṇassa Gotamassa, addhā esa Sabbaññū"ti Bhagavati pasannacitto cuddasa pañhe abhisaṅkhari. Aṅgavijjāpāṭhako kiresa,

1. Uddhanadvāre (Sī) 2. Uddhanaṭṭhāne (Ka) 3. Tvaṁ (Ka)
4. Dvīhākārehi (Ka) 5. Ñatvā (Sī, Syā)

ဝိဟေဌနကမ္မာဒီနိပိ ဟိ ပဝတ္တေ အာဂန္တွာ အတ္တတော တထေဝ ဝဒမာနာနိ ဝိယ ဥပပီဠနေန နိဗ္ဘောဂတံ အာပါဒေတွာ ပဋိဇဂ္ဂနံ အလာဘကဿ ရောဂုပ္ပါဒ-နာဒီဟိ ဝါ, ဝိဟေဌကာဒီဟိ ကတဿ ကုသလဿ အနုဋ္ဌာရတာယ ဝါ, အာဒိတောဝ ပဋိသန္ဓိနိယာမနေန ဝါ, ဝုတ္တနယေနေဝ ပုဗ္ဗာပရစေတနာဝသေန ဝါ ဗဟွာဗာဓတာဒီနိ ကရောန္တိ၊ အပါဏာတိပါတော ဝိယ စ အဝိဟေဌနာဒီနိပိ အပ္ပါဗာဓတာဒီနီတိ။

၂၉၃။ ဧတ္ထ ပန **ဣဿာမနကော**တိ ဣဿာသမ္ပယုတ္တစိတ္တော။ **ဥပဒုဿတီ**တိ ဣဿာဝသေနေဝ ဥပက္ကောသန္တော ဒုဿတိ။ **ဣဿံ ဗန္ဓတီ**တိ ယဝကလာပံ ဗန္ဓန္တော ဝိယ ယထာ န နဿတိ၊ ဧဝံ ဗန္ဓိတွာ ဝိယ ဌပေတိ။ **အပ္ပေသက္ခော**တိ အပ္ပပရိဝါရော၊ ရတ္တိံ ခိတ္တော ဝိယ သရော န ပညာယတိ၊ ဥစ္ဆိဋ္ဌဟတ္ထော နိသီဒိတွာ ဥဒကဒါယကမ္ပိ န လဘတိ။

၂၉၄။ **န ဒါတာ ဟောတီ**တိ မစ္ဆရိယဝသေန န ဒါတာ ဟောတိ။ **တေန ကမ္မေနာ**တိ တေန မစ္ဆရိယကမ္မေန။

၂၉၅။ **အဘိဝါဒေတဗ္ဗန္တိ** အဘိဝါဒနာရဟံ ဗုဒ္ဓံ ဝါ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ဝါ အရိယသာဝကံ ဝါ။ **ပစ္စုဋ္ဌာတဗ္ဗာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣမသ္မိံ ပန ပဉှ-ဝိဿဇ္ဇနေ ဥပပီဠကဥပတ္ထမ္ဘကကမ္မာနိ န ဂဟေတဗ္ဗာနိ။ န ဟိ ပဝတ္တေ နီစကုလိနံ ဝါ ဥစ္စာကုလိနံ ဝါ သက္ကာ ကာတုံ၊ ပဋိသန္ဓိမေဝ ပန နိယာမေတွာ နီစကုလိယံ ကမ္မံ နီစကုလေ နိဗ္ဗတ္တေတိ၊ ဥစ္စာကုလိယံ ကမ္မံ ဥစ္စာကုလေ။

၂၉၆။ **န ပရိပုစ္ဆိတာ ဟောတီ**တိ ဧတ္ထ ပန အပရိပုစ္ဆနေန နိရယေ န နိဗ္ဗတ္တတိ။ အပရိပုစ္ဆကော ပန "ဣဒံ ကာတဗ္ဗံ၊ ဣဒံ န ကာတဗ္ဗ"န္တိ န ဇာနာတိ၊ အဇာနန္တော ကာတဗ္ဗံ န ကရောတိ၊ အကာတဗ္ဗံ ကရောတိ။ တေန နိရယေ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ ဣတရော သဂ္ဂေ။ **ဣတိ ခေါ မာဏဝ။ပ။ ယဒိဒံ ဟီနပ္ပဏီတ-တာယာ**တိ သတ္ထာ ဒေသနံ ယထာနုသန္ဓိံ ပါပေသိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
စူဠကမ္မဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။
သုဘသုတ္တန္တိပိ ဝုစ္စတိ။

tenassa etadahosi “idaṁ dhammapaṇṇākāraṁ gahetvā samaṇaṁ Gotamaṁ pañhe pucchissāmī”ti dutiyagamanena yena Bhagavā tenupasaṅkami, tena puṭṭhapañhe pana Bhagavā ekappahāren’eva vissajjento **kammassakā**ti-ādimāha.

Tattha kammaṁ etesaṁ sakaṁ attano bhaṇḍakanti **kammassakā.** Kammassa dāyādāti **kammadāyādā,** kammaṁ etesaṁ dāyajjaṁ bhaṇḍakanti attho. Kammaṁ etesaṁ yoni kāraṇanti **kammayonī.** Kammaṁ etesaṁ bandhūti **kammabandhū,** kammañātakāti attho. Kammaṁ etesaṁ paṭisaraṇaṁ patiṭṭhāti **kammapaṭisaraṇā. Yadidaṁ hīnappaṇītatāyā**ti yaṁ idaṁ “tvaṁ hīno bhava, tvaṁ paṇīto, tvaṁ appāyuko, tvaṁ dīghāyuko -pa- tvaṁ duppañño bhava, tvaṁ paññavā”ti evaṁ hīnappaṇītatāya vibhajanaṁ, taṁ na añño koci karoti, kammameva evaṁ satte vibhajatīti attho. Na māṇavo kathitassa atthaṁ sañjānāsi, ghanadussapaṭṭenassa mukhaṁ bandhitvā madhuraṁ purato ṭhapitaṁ viya ahosi. Mānanissito kiresa paṇḍitamānī, attanā samaṁ na passati[1]. Athassa[2] “kiṁ samaṇo Gotamo katheti, yamahaṁ jānāmi, tadeva kathetīti ayaṁ māno mā ahosī”ti mānabhañjanatthaṁ Bhagavā “āditova duppaṭivijjhaṁ katvā kathessāmi, tato ‘nāhaṁ bho Gotama jānāmi, vitthārena me pākaṭaṁ katvā kathethā’ti maṁ yācissati, athassāhaṁ yācitakāle kathessāmi, evaṁ cassa sātthakaṁ bhavissatī”ti duppaṭivijjhaṁ katvā kathesi.

Idāni so attano appaṭividdhabhāvaṁ pakāsento **na kho ahan**ti-ādimāha.

290. **Samattenā**ti paripuṇṇena. **Samādinnenā**ti gahitena parāmaṭṭhena. **Appāyukasaṁvattanikā esā māṇava paṭipadā yadidaṁ pāṇātipātī**ti[3] yaṁ idaṁ pāṇātipātakammaṁ, esā appāyukasaṁvattanikā paṭipadāti.

Kathaṁ panesā appāyukataṁ karoti? Cattāri hi kammāni upapīḷakaṁ upacchedakaṁ janakaṁ upatthambhakanti. Balavakammena hi nibbattaṁ pavatte upapīḷakaṁ

1. Attanā samanupassati (Sī), attānaṁ samanupassati (Syā)
2. Tenassa (?)
3. Pāṇātipātoti (Sī)

၆-မဟာကမ္မဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၉၇။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ မဟာကမ္မဝိဘင်္ဂသုတ္တံ။ တတ္ထ **မောဃ**န္တိ တုစ္ဆံ အဖလံ။ **သစ္စ**န္တိ တထံ ဘူတံ။ ဣဒဉ္စ ထေရေန န သမ္မုခါ သုတံ၊ ဥပါလိသုတ္တေ[1] ပန “မနောကမ္မံ မဟာသာဝဇ္ဇတရံ ပညပေမိ ပါပဿ ကမ္မဿ ကိရိယာယ ပါပဿ ကမ္မဿ ပဝတ္တိယာ၊ နော တထာ ကာယကမ္မံ နော တထာ ဝစီကမ္မ”န္တိ ဘဂဝတာ ဝုတ္တံ အတ္ထိ၊ သာ ကထာ တိတ္ထိယာနံ အန္တရေ ပါကဋာ ဇာတာ၊ တံ ဂဟေတွာ ဧသ ဝဒတိ။ **အတ္ထိ စ သာ သမာပတ္တီ**တိ ဣဒံ “ကထံ နု ခေါ ဘော အဘိသညာနိရောဓော ဟောတီ”တိ ပေါဋ္ဌပါဒသုတ္တေ[2] ဥပ္ပန္နံ အဘိသညာနိရောဓကထံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **န ကိဉ္စိ ဝေဒိယတီ**တိ ဧကဝေဒနမ္ပိ န ဝေဒိယတိ။ **အတ္ထိ စ ခေါ**တိ ထေရော နိရောဓသမာပတ္တိံ သန္ဓာယ အနုဇာနာတိ။ **ပရိရက္ခိတဗ္ဗ**န္တိ ဂရဟတော မောစနေန ရက္ခိတဗ္ဗံ။ သဉ္စေတနာ အဿ အတ္ထီတိ **သဉ္စေတနိကံ၊** သာဘိသန္ဓိကံ သဉ္စေတနိကကမ္မံ ကတွာတိ အတ္ထော။ **ဒုက္ခံ သော**တိ ထေရော “အကုသလမေဝ သန္ဓာယ ပရိဗ္ဗာဇကော ပုစ္ဆတီ”တိ သညာယ ဧဝံ ဝဒတိ။

ဒဿနမ္ပိ ခေါ အဟန္တိ ဘဂဝါ စတုရင်္ဂေပိ အန္ဓကာရေ သမန္တာ ယောဇနဋ္ဌာနေ တိလမတ္တမ္ပိ သင်္ခါရံ မံသစက္ခုနာဝ ပဿတိ၊ အယဉ္စ ပရိဗ္ဗာဇကော န ဒူရေ ဂါဝုတမတ္တဗ္ဘန္တရေ ဝသတိ၊ ကသ္မာ ဘဂဝါ ဧဝမာဟာတိ? သမာဂမဒဿနံ သန္ဓာယေဝမာဟ။

၂၉၉။ **ဥဒါယီ**တိ လာလုဒါယီ[3]။ **တံ ဒုက္ခသ္မိ**န္တိ သဗ္ဗံ တံ ဒုက္ခမေဝ။ ဣတိ ဣမံ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ ကိလေသဒုက္ခံ သင်္ခါရဒုက္ခံ သန္ဓာယ “သစေ ဘာသိတံ ဘဝေယျ ဘဂဝါ”တိ ပုစ္ဆတိ။

၃၀၀။ **ဥမ္မင်္ဂ**န္တိ ပဉ္ဟာဥမ္မင်္ဂံ[4]။ **ဥမ္မုဇ္ဇမာနော**တိ သီသံ နီဟရမာနော။ **အယောနိသော ဥမ္မုဇ္ဇိဿတီ**တိ အနုပါယေန သီသံ နီဟရိဿတိ။ ဣဒဉ္စ ပန ဘဂဝါ ဇာနန္တော နေဝ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ န စေတောပရိယညာဏေန န သဗ္ဗညုတညာဏေန ဇာနိ၊ အဓိပ္ပါယေနေဝ ပန အညာသိ။ ကထေန္တဿ ဟိ အဓိပ္ပါယော နာမ သုဝိဇာနော ဟောတိ၊ ကထေတုကာမော ဂီဝံ ပဂ္ဂဏှာတိ၊ ဟနုကံ စာလေတိ၊ မုခမဿ ဖန္ဒတိ၊ သန္နိသီဒိတုံ န သက္ကောတိ။ ဘဂဝါ တဿ တံ

၁-မ ၂-၃၅-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဒီ ၁-၁၆၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-လောလုဒါယီ (သျာ)
၄-ဥမ္မဂ္ဂန္တိ ပဉ္ဟာဥမ္မဂ္ဂံ (သီ)

āgantvā atthato evaṁ vadati nāma “sacāhaṁ paṭhamataraṁ jāneyyaṁ, na te idha nibbattituṁ dadeyyaṁ, catūsu yeva taṁ apāyesu nibbattāpeyyaṁ. Hotu, tvaṁ yattha katthaci nibbatta[1], ahaṁ upapīḷakakammaṁ nāma taṁ pīḷetvā nirojaṁ niyūsaṁ kasaṭaṁ karissāmī”ti. Tato paṭṭhāya taṁ tādisaṁ karoti. Kiṁ karoti? Parissayaṁ upaneti, bhoge vināseti.

Tattha dārakassa mātukucchiyaṁ nibbattakālato paṭṭhāya mātu assādo vā[2] sukhaṁ vā na hoti, mātāpitūnaṁ pīḷāva uppajjati. Evaṁ parissayaṁ upaneti. Dārakassa pana mātukucchimhi nibbattakālato paṭṭhāya gehe bhogā udakaṁ patvā loṇaṁ viya rājādīnaṁ vasena nassanti, kumbhadohanadhenuyo khīraṁ na denti, sūratā goṇā[3] caṇḍā honti, kāṇā honti, khujjā honti, gomaṇḍale rogo patati, dāsādayo vacanaṁ na karonti, vāpitaṁ sassaṁ na jāyati, gehagataṁ gehe, araññagataṁ araññe nassati, anupubbena ghāsacchādanamattaṁ dullabhaṁ hoti, gabbhaparihāro na hoti, vijātakāle mātuthaññaṁ chijjati, dārako parihāraṁ alabhanto pīḷito nirojo niyūso kasaṭo hoti, idaṁ **upapīḷakakammaṁ** nāma.

Dīghāyukakammena pana nibbattassa upacchedakakammaṁ āgantvā āyuṁ chindati. Yathā hi puriso aṭṭhusabhagamanaṁ katvā saraṁ khipeyya, tamañño dhanuto vimuttamattaṁ muggarena paharitvā tattheva pāteyya, evaṁ dīghāyukakammena nibbattassa upacchedakakammaṁ āyuṁ chindati. Kiṁ karoti? Corānaṁ aṭaviṁ[4] paveseti, vāḷamacchodakaṁ otāreti, aññataraṁ vā pana saparissayaṭṭhānaṁ upaneti, idaṁ **upacchedakakammaṁ** nāma, “upaghātakan”tipi etasseva nāmaṁ.

Paṭisandhinibbattakaṁ pana kammaṁ **janakakammaṁ** nāma. Appabhogakulādīsu nibbattassa bhogasampadādikaraṇena upatthambhakakammaṁ **upatthambhakakammaṁ** nāma.

Imesu catūsu purimāni dve akusalān’eva, janakaṁ kusalampi akusalampi, upatthambhakaṁ kusalameva. Tattha pāṇātipātakammaṁ upacchedakakammena appāyukasaṁvattanikaṁ hoti. Pāṇātipātinā vā kataṁ

1. Nibbatto (Sī, Syā), nibbattaṁ (Ka)
2. Assāso vā (Sī)
3. Sudantagoṇā (Ka)
4. Corāṭaviṁ (Sī), coro naṁ aṭaviṁ (Syā)

အာကာရံ ဒိသွာ “အယံ ဥဒါယီ သန္ဒိသီဒိတုံ န သက္ကောတိ၊ ယံ အဘူတံ၊ တဒေဝ ကထေဿတီ”တိ ဩလောကေတွာဝ အညာသိ။ **အာဒိံ ယေဝါ**တိ အာဒိမှိယေဝ။ **တိဿော ဝေဒနာ**တိ “ကိံ သော ဝေဒိယတီ”တိ ပုစ္ဆန္တေန “တိဿော ဝေဒနာ ပုစ္ဆာမီ”တိ ဧဝံ ဝဝတ္ထပေတွာဝ တိဿော ဝေဒနာ ပုစ္ဆိတာ။ **သုခဝေဒနိယ**န္တိ သုခဝေဒနာယ ပစ္စယဘူတံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဧတ္ထ စ ကာမာဝစရကုသလတော သောမနဿသဟဂတစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ စတဿော စေတနာ, ဟေဋ္ဌာ တိကဇ္ဈာနစေတနာတိ ဧဝံ ပဋိသန္ဓိပဝတ္တေသု သုခဝေဒနာယ ဇနနတော **သုခဝေဒနိယံ ကမ္မံ** နာမ။ ကာမာဝစရံ စေတ္ထ ပဋိသန္ဓိယံယေဝ ဧကန္တေန သုခံ ဇနေတိ၊ ပဝတ္တေ ဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရမ္မဏေ အဒုက္ခမသုခမ္ပိ။

အကုသလစေတနာ ပဋိသန္ဓိပဝတ္တေသု ဒုက္ခဿေဝ ဇနနတော **ဒုက္ခဝေဒနိယံ ကမ္မံ** နာမ။ ကာယဒွါရေ ပဝတ္တေယေဝ စေတံ ဧကန္တေန ဒုက္ခံ ဇနေတိ၊ အညတ္ထ အဒုက္ခမသုခမ္ပိ၊ သာ ပန ဝေဒနာ အနိဋ္ဌာနိဋ္ဌမဇ္ဈတ္တေသုယေဝ အာရမ္မဏေသု ဥပ္ပဇ္ဇနတော ဒုက္ခာတွေဝ သင်္ခံ ဂတာ။

ကာမာဝစရကုသလတော ပန ဥပေက္ခာသဟဂတစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ စတဿော စေတနာ, ရူပါဝစရကုသလတော စတုတ္ထဇ္ဈာနစေတနာတိ ဧဝံ ပဋိသန္ဓိ-ပဝတ္တေသု တတိယဝေဒနာယ ဇနနတော **အဒုက္ခမသုခဝေဒနိယံ ကမ္မံ** နာမ။ ဧတ္ထ စ ကာမာဝစရံ ပဋိသန္ဓိယံယေဝ ဧကန္တေန အဒုက္ခမသုခံ ဇနေတိ၊ ပဝတ္တေ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ သုခမ္ပိ။ အပိစ သုခဝေဒနိယကမ္မံ ပဋိသန္ဓိပဝတ္တိဝသေန ဝဋ္ဋတိ၊ တထာ အဒုက္ခမသုခဝေဒနိယံ၊ ဒုက္ခဝေဒနိယံ ပဝတ္တိဝသေနေဝ ဝဋ္ဋတိ။ ဧတဿ ပန ဝသေန သဗ္ဗံ ပဝတ္တိဝသေနေဝ ဝဋ္ဋတိ။

ဧတဿ ဘဂဝါတိ ထေရော တထာဂတေန မဟာကမ္မဝိဘင်္ဂကထနတ္ထံ အာလယော ဒဿိတော၊ တထာဂတံ ယာစိတွာ မဟာကမ္မဝိဘင်္ဂဉာဏံ ဘိက္ခု-သံဃဿ ပါကဋံ ကရိဿာမီတိ စိန္တေတွာ အနုသန္ဓိကုသလတာယ ဧဝမာဟ။ တတ္ထ **မဟာကမ္မဝိဘင်္ဂ**န္တိ မဟာကမ္မဝိဘဇနံ[1]။ **ကတမေ စတ္တာရော။ပ။ ဣဓာနန္ဒ ဧကစ္စော ပုဂ္ဂလော။ပ။ နိရယံ ဥပပဇ္ဇတီ**တိ ဣဒံ န မဟာကမ္မဝိဘင်္ဂဉာဏဘာဇနံ၊ မဟာကမ္မဝိဘင်္ဂဉာဏဘာဇနတ္ထာယ ပန မာတိကာဌပနံ။

၁-မဟာကမ္မဝိဘတ္တံ (သီ)

kusalakammaṁ uḷāraṁ na hoti, dīghāyukapaṭisandhiṁ janetuṁ na sakkoti. Evaṁ pāṇātipāto appāyukasaṁvattaniko hoti. Paṭisandhimeva vā niyāmetvā appāyukaṁ karoti, sanniṭṭhānacetanāya vā niraye nibbattati, pubbāparacetanāhi vuttanayena appāyuko hoti.

Dīghāyukasaṁvattanikā esā māṇava paṭipadāti ettha parittakammenapi nibbattaṁ pavatte etaṁ pāṇātipātā viratikammaṁ āgantvā atthato evaṁ vadati nāma "sacāhaṁ paṭhamataraṁ jāneyyaṁ, na te idha nibbattituṁ dadeyyaṁ, devaloke yeva taṁ nibbattāpeyyaṁ. Hotu, tvaṁ yattha katthaci nibbatta[1], ahaṁ upatthambhakakammaṁ nāma thambhaṁ te karissāmī"ti upatthambhaṁ karoti, kiṁ karoti? Parissayaṁ nāseti, bhoge uppādeti.

Tattha dārakassa mātukucchiyaṁ nibbattakālato paṭṭhāya mātāpitūnaṁ sukhameva sātameva hoti. Yepi pakatiyā, manussāmanussaparissayā[2] honti, te sabbe apagacchanti. Evaṁ parissayaṁ nāseti. Dārakassa pana mātukucchimhi nibbattakālato paṭṭhāya gehe bhogānaṁ pamāṇaṁ na hoti, nidhikumbhiyo puratopi pacchatopi gehaṁ pavaṭṭamānā pavisanti. Mātāpitaro parehi ṭhapitadhanassāpi sammukhībhāvaṁ gacchanti. Dhenuyo bahukhīrā honti, goṇā sukhasīlā honti, vappaṭṭhāne sassāni sampajjanti, vaḍḍhiyā vā sampayuttaṁ, tāvakālikaṁ vā dinnaṁ dhanaṁ acoditā sayameva āharitvā denti, dāsādayo suvacā honti, kammantā na parihāyanti, dārako gabbhato paṭṭhāya parihāraṁ labhati, komārikavejjā sannihitāva honti. Gahapatikule jāto seṭṭhiṭṭhānaṁ, amaccakulādīsu jāto senāpatiṭṭhānādīni labhati. Evaṁ bhoge uppādeti. So aparissayo sabhogo ciraṁ jīvatīti. Evaṁ apāṇātipātakammaṁ dīghāyukasaṁvattanikaṁ hoti.

Apāṇātipātinā vā kataṁ aññampi kusalaṁ uḷāraṁ hoti, dīghāyukapaṭisandhiṁ janetuṁ sakkoti, evampi dīghāyukasaṁvattanikaṁ hoti. Paṭisandhimeva vā niyāmetvā dīghāyukaṁ karoti. Sanniṭṭhānacetanāya vā devaloke nibbattati, pubbāparacetanāhi vuttanayena dīghāyuko hoti. Iminā nayena sabbapañhavissajjanesu attho veditabbo.

1. Nibbatto (Sī, Syā)
2. Manussānaṁ parissayā (Sī), manussānaṁ manussaparissayā (Ka)

၃၀၁။ **ဣဓာနန္ဒ ဧကစ္စော သမဏော ဝါ**တိ ပါဠိယေကော အနုသန္ဓိ။ ဣဒံ ဟိ ဘဂဝါ "ဒိဗ္ဗစက္ခုကာ သမဏဗြာဟ္မဏာ ဣဒံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဣမံ ပစ္စယံ လဘိတွာ ဣဒံ ဒဿနံ ဂဏှန္တိ"တိ ပကာသနတ္ထံ အာရဘိ။ တတ္ထ **အာတပ္ပန္တိ**အာဒီနိ ပဉ္စပိ ဝီရိယဿေဝ နာမာနိ။ **စေတောသမာဓိန္တိ** ဒိဗ္ဗစက္ခုသမာဓိံ။ **ပဿတီ**တိ "သော သတ္တော ကုဟိံ နိဗ္ဗတ္တော"တိ ဩလောကေန္တော ပဿတိ။ **ယေ အညထာ**တိ ယေ "ဒသန္နံ ကုသလာနံ ကမ္မပထာနံ ပူရိတတ္တာ နိရယံ ဥပပဇ္ဇတီ"တိ ဇာနန္တိ၊ မိစ္ဆာ တေသံ ဉာဏန္တိ ဝဒတိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗဝါရေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဝိဒိတန္တိ** ပါကဋံ။ **ထာမသာ**တိ ဒိဋ္ဌိထာမေန။ **ပရာမာသာ**တိ ဒိဋ္ဌိပရာမာသေန။ **အဘိနိဝိဿ ဝေါဟရတီ**တိ အဓိဋ္ဌဟိတွာ အာဒိယိတွာ ဝေါဟရတိ။

၃၀၂။ **တတြာနန္ဒာ**တိ ဣဒမ္ပိ န မဟာကမ္မဝိဘင်္ဂဉာဏဿ ဘာဇနံ၊ အထ ခွါဿ မာတိကာဌပနမေဝ။ ဧတ္ထ ပန ဧတေသံ ဒိဗ္ဗစက္ခုကာနံ ဝစနေ[၁] ဧတ္တကာ အနုညာတာ၊ ဧတ္တကာ အနနုညာတာတိ ဣဒံ ဒဿိတံ။ တတ္ထ **တတြာ**တိ တေသု စတူသု သမဏဗြာဟ္မဏေသု။ **ဣဒမဿာ**တိ ဣဒံ ဝစနံ အဿ။ **အညထာ**တိ အညေနာကာရေန။ ဣတိ ဣမေသံ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ ဝါဒေ ဒွိသု ဌာနေသု အနုညာတာ၊ တီသု အနနုညာတာတိ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အနုညာ နာနုညာ[၂] ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၃၀၃။ ဧဝံ ဒိဗ္ဗစက္ခုကာနံ ဝစနေ အနုညာ စ အနနုညာ စ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ မဟာကမ္မဝိဘင်္ဂဉာဏံ ဝိဘဇန္တော **တတြာနန္ဒ ယွာယံ ပုဂ္ဂလော**တိ-အာဒိမာဟ။

ပုဗ္ဗေ ဝါဿ တံ ကတံ ဟောတီတိ ယံ ဣမိနာ ဒိဗ္ဗစက္ခုကေန ကမ္မံ ကရောန္တော ဒိဋ္ဌော၊ တတော ပုဗ္ဗေ ကတံ။ ပုဗ္ဗေ ကတေနပိ ဟိ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ ပစ္ဆာ ကတေနပိ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ မရဏကာလေ ဝါ ပန "ခန္ဒော သေဋ္ဌော သိဝေါ သေဋ္ဌော, ပိတာမဟော သေဋ္ဌော, ဣဿရာဒီဟိ ဝါ လောကော ဝိသဋ္ဌော"တိအာဒိနာ မိစ္ဆာဒဿနေနပိ နိဗ္ဗတ္တတေဝ။ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ**တိ ယံ တတ္ထ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ ဟောတိ၊ တဿ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ, ယံ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ၊ တဿ ဥပပဇ္ဇိတွာ, ယံ အပရာပရိယဝေဒနီယံ၊ တဿ အပရသ္မိံ ပရိယာယေ ဝိပါကံ ပဋိသံဝေဒေတိ။

၁-ဝစနေန (သျာ)၊ စ ဝသေန (က)
၂-အနုညာတာ အနနုညာတာ (သျာ၊ က)

Viheṭhanakammādīnipi hi pavatte āgantvā atthato tath’eva vadamānāni viya upapīḷanena nibbhogataṁ āpādetvā paṭijagganaṁ alabhantassa roguppādanādīhi vā, viheṭhakādīhi katassa kusalassa anuḷāratāya vā, āditova paṭisandhiniyāmanena vā, vuttanayen’eva pubbāparacetanāvasena vā bahvābādhatādīni karonti, apāṇātipāto viya ca aviheṭhanādīnipi appābādhatādīnīti.

293. Ettha pana **issāmanako**ti issāsampayuttacitto. **Upadussatī**ti issāvasen’eva upakkosanto dussati. **Issaṁ bandhatī**ti yavakalāpaṁ bandhanto viya yathā na nassati, evaṁ bandhitvā viya ṭhapeti. **Appesakkho**ti appaparivāro, rattiṁ khitto viya saro na paññāyati, ucchiṭṭhahattho nisīditvā udakadāyakampi na labhati.

294. **Na dātā hotī**ti macchariyavasena na dātā hoti. **Tena kammenā**ti tena macchariyakammena.

295. **Abhivādetabban**ti abhivādanārahaṁ Buddhaṁ vā Paccekabuddhaṁ vā ariyasāvakaṁ vā. **Paccuṭṭhātabbā**dīsupi es’eva nayo. Imasmiṁ pana pañhavissajjane upapīḷaka-upatthambhakakammāni na gahetabbāni. Na hi pavatte nīcakulinaṁ vā uccākulinaṁ vā sakkā kātuṁ, paṭisandhimeva pana niyāmetvā nīcakuliyaṁ kammaṁ nīcakule nibbatteti, uccākuliyaṁ kammaṁ uccākule.

296. **Na paripucchitā hotī**ti ettha pana aparipucchanena niraye na nibbattati. Aparipucchako pana “idaṁ kātabbaṁ, idaṁ na kātabban”ti na jānāti, ajānanto kātabbaṁ na karoti, akātabbaṁ karoti. Tena niraye nibbattati, itaro sagge. **Iti kho māṇava -pa- yadidaṁ hīnappaṇītatāyā**ti Satthā desanaṁ yathānusandhiṁ pāpesi. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Cūḷakammavibhaṅgasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Subhasuttantipi vuccati.

ဣတိ အယံ သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဧကံ ကမ္မရာသိံ ဧကဉ္စ ဝိပါကရာသိံ အဒ္ဒသ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဣမိနာ အဒိဋ္ဌေ တယော ကမ္မရာသီ, ဒွေ စ ဝိပါကရာသီ အဒ္ဒသ။ ဣမိနာ ပန ဒိဋ္ဌေ အဒိဋ္ဌေ စ စတ္တာရော ကမ္မရာသီ တယော စ ဝိပါကရာသီ အဒ္ဒသ။ ဣမာနိ သတ္တ ဌာနာနိ ဇာနနဉာဏံ တထာဂတဿ မဟာကမ္မဝိဘင်္ဂဉာဏံ နာမ။ ဒုတိယဝါရေ ဒိဗ္ဗစက္ခုကေန ကိဉ္စိ န ဒိဋ္ဌံ၊ တထာဂတေန ပန တယော ကမ္မရာသီ, ဒွေ စ ဝိပါကရာသီ ဒိဋ္ဌာတိ။ ဣမာနိပိ ပဉ္စ ပစ္စတ္တဋ္ဌာနာနိ[1] ဇာနနဉာဏံ တထာဂတဿ မဟာကမ္မဝိဘင်္ဂဉာဏံ နာမ။ သေသဝါရဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။

အဘဗ္ဗန္တိ ဘူတဝိရဟိတံ အကုသလံ။ **အဘဗ္ဗာဘာသ**န္တိ အဘဗ္ဗံ အာဘာသတိ အဘိဘဝတိ ပဋိဗာဟတီတိ အတ္ထော။ ဗဟုကသ္မိံ ဟိ အကုသလကမ္မေ အာယူဟိတေ ဗလဝကမ္မံ ဒုဗ္ဗလကမ္မဿ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိတွာ အတ္တနော ဝိပါကဿ ဩကာသံ ကရောတိ ဣဒံ အဘဗ္ဗဉ္စေဝ အဘဗ္ဗာဘာသဉ္စ[2]။ ကုသလံ[3] ပန အာယူဟိတွာ အာသန္နေ အကုသလံ[4] ကတံ ဟောတိ၊ တံ ကုသလဿ[5] ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိတွာ အတ္တနော ဝိပါကဿ ဩကာသံ ကရောတိ၊ ဣဒံ အဘဗ္ဗံ ဘဗ္ဗာဘာသံ။ ဗဟုမှိ ကုသလေ အာယူဟိတေပိ ဗလဝကမ္မံ ဒုဗ္ဗလကမ္မဿ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိတွာ အတ္တနော ဝိပါကဿ ဩကာသံ ကရောတိ၊ ဣဒံ ဘဗ္ဗဉ္စေဝ ဘဗ္ဗာဘာသဉ္စ။ အကုသလံ[6] ပန အာယူဟိတွာ အာသန္နေ ကုသလံ[7] ကတံ ဟောတိ၊ တံ အကုသလဿ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိတွာ အတ္တနော ဝိပါကဿ ဩကာသံ ကရောတိ၊ ဣဒံ ဘဗ္ဗံ အဘဗ္ဗာဘာသံ။

အပိစ ဥပဋ္ဌာနာကာရေနပေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣဒံ ဟိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ အဘဗ္ဗတော အာဘာသတိ ဥပဋ္ဌာတီတိ **အဘဗ္ဗာဘာသံ**။ တတ္ထ “ယွာယံ ပုဂ္ဂလော ဣဓ ပါဏာတိပါတီ”တိအာဒိနာ နယေန စတ္တာရော[8] ပုဂ္ဂလာ ဝုတ္တာ၊ တေသု ပဌမဿ ကမ္မံ အဘဗ္ဗံ အဘဗ္ဗာဘာသံ၊ တံ ဟိ အကုသလတ္တာ အဘဗ္ဗံ၊ တဿ စ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တတ္တာ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တိကာရဏဘူတံ အကုသလံ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ။ ဒုတိယဿ ကမ္မံ အဘဗ္ဗံ ဘဗ္ဗာဘာသံ၊ တံ ဟိ အကုသလတ္တာ အဘဗ္ဗံ။ တဿ ပန သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တတ္တာ အညတိတ္ထိယာနံ သဂ္ဂေ

၁-ပဉ္စဋ္ဌာနာနိ (သျာ၊ က)
၂-ဣဒံ အဘဗ္ဗံ အဘဗ္ဗာဘာသံ နာမ (သီ၊ သျာ)
၃-အကုသလံ (သီ၊ က)
၄-ကုသလံ (သီ၊ က)
၅-အကုသလဿ (သီ၊ က)
၆-ကုသလံ (သီ)
၇-အကုသလံ (သီ)
၈-အဘဗ္ဗတာ (က)

6. Mahākammavibhaṅgasuttavaṇṇanā

298. **Evaṁ me sutan**ti Mahākammavibhaṅgasuttaṁ. Tattha **moghan**ti tucchaṁ aphalaṁ. **Saccan**ti tathaṁ bhūtaṁ. Idañca etena na sammukhā sutaṁ, Upālisutte[1] pana “manokammaṁ mahāsāvajjataraṁ paññapemi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā kāyakammaṁ no tathā vacīkamman”ti Bhagavatā vuttaṁ atthi, sā kathā titthiyānaṁ antare pākaṭā jātā, taṁ gahetvā esa vadati. **Atthi ca sā samāpattī**ti idaṁ “kathaṁ nu kho bho abhisaññānirodho hotī”ti Poṭṭhapādasutte[2] uppannaṁ abhisaññānirodhakathaṁ sandhāya vadati. **Na kiñci vediyatī**ti ekavedanampi na vediyati. **Atthi ca kho**ti thero nirodhasamāpattiṁ sandhāya anujānāti. **Parirakkhitabban**ti garahato mocanena rakkhitabbaṁ. Sañcetanā assa atthīti **sañcetanikaṁ,** sābhisandhikaṁ sañcetanikakammaṁ katvāti attho. **Dukkhaṁ so**ti thero “akusalameva sandhāya paribbājako pucchatī”ti saññāya evaṁ vadati.

Dassanampi kho ahanti Bhagavā caturaṅgepi andhakāre samantā yojanaṭṭhāne tilamattampi saṅkhāraṁ maṁsacakkhunāva passati, ayañca paribbājako na dūre gāvutamattabbhantare vasati, kasmā Bhagavā evamāhāti? Samāgamadassanaṁ sandhā yevamāha.

299. **Udāyī**ti Lāludāyī[3]. **Taṁ dukkhasmin**ti sabbaṁ taṁ dukkhameva. Iti imaṁ vaṭṭadukkhaṁ kilesadukkhaṁ saṅkhāradukkhaṁ sandhāya “sace bhāsitaṁ bhaveyya Bhagavā”ti pucchati.

300. **Ummaṅgan**ti pañhā-ummaṅgaṁ[4]. **Ummujjamāno**ti sīsaṁ nīharamāno. **Ayoniso ummujjissatī**ti anupāyena sīsaṁ nīharissati. Idañca pana Bhagavā jānanto n’eva dibbacakkhunā na cetopariyañāṇena na sabbaññutaññāṇena jāni, adhippāyen’eva pana aññāsi. Kathentassa hi adhippāyo nāma suvijāno hoti, kathetukāmo gīvaṁ paggaṇhāti, hanukaṁ cāleti, mukhamassa phandati, sannisīdituṁ na sakkoti. Bhagavā tassa taṁ

1. Ma 2. 35 piṭṭhe.
2. Dī 1. 167 piṭṭhe.
3. Loludāyī (Syā)
4. Ummagganti pañhā-ummaggaṁ (Sī)

နိဗ္ဗတ္တိကာရဏဘူတံ ကုသလံ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ။ ဣတရသ္မိမ္ပိ ကမ္မဒွယေ ဧသေဝ နယော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
မဟာကမ္မဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-သဠာယတနဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၀၄။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ သဠာယတနဝိဘင်္ဂသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဝေဒိတဗ္ဗာနီ**တိ သဟဝိပဿနေန မဂ္ဂေန ဇာနိတဗ္ဗာနိ။ **မနောပဝိစာရာ**တိ ဝိတက္ကဝိစာရာ။ ဝိတက္ကုပ္ပါဒကံ ဟိ မနော ဣဓ မနောတိ အဓိပ္ပေတံ၊ မနဿ ဥပဝိစာရာတိ မနောပဝိစာရာ။ **သတ္တပဒါ**တိ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋနိဿိတာနံ သတ္တာနံ ပဒါ။ ဧတ္ထ ဟိ အဋ္ဌာရသ ဝဋ္ဋပဒါ နာမ၊ အဋ္ဌာရသ ဝိဝဋ္ဋပဒါ နာမ၊ တေပိ သဟဝိပဿနေန မဂ္ဂေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ယောဂ္ဂါစရိယာန**န္တိ ဟတ္ထိယောဂ္ဂါဒိအာစရိယသိက္ခာပကာနံ၊ ဒမေတဗ္ဗဒမကာနန္တိ အတ္ထော။ သေသံ ဝိဘင်္ဂေယေဝ အာဝိဘဝိဿတိ။ **အယမုဒ္ဒေသော**တိ ဣဒံ မာတိကာဋ္ဌပနံ။

၃၀၅။ **စက္ခာယတနာ**ဒီနိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတာနိ။ **စက္ခုဝိညာဏ**န္တိ ကုသလာကုသလဝိပါကတော ဒွေ စက္ခုဝိညာဏာနိ။ သေသပသာဒဝိညာဏေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣမာနိ ပန ဒသ ဌပေတွာ သေသံ ဣဓ မနောဝိညာဏံ နာမ။

စက္ခုသမ္ဖဿောတိ စက္ခုမှိ သမ္ဖဿော။ စက္ခုဝိညာဏသမ္ပယုတ္တသမ္ဖဿဿေတံ အဓိဝစနံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။

စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာတိ စက္ခုဝိညာဏေန ရူပံ ဒိသွာ။ ဧသေဝ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **သောမနဿဋ္ဌာနိယ**န္တိ သောမနဿဿ အာရမ္မဏဝသေန ကာရဏဘူတံ။ **ဥပဝိစရတီ**တိ တတ္ထ ဝိစာရပဝတ္တနေန ဥပဝိစရတိ၊ ဝိတက္ကော တံသမ္ပယုတ္တော စာတိ ဣမိနာ နယေန အဋ္ဌာရသ ဝိတက္ကဝိစာရသင်္ခါတာ မနောပဝိစာရာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဆ သောမနဿူပဝိစာရာ**တိ ဧတ္ထ ပန သောမနဿေန သဒ္ဓိံ ဥပဝိစရန္တီတိ သောမနဿူပဝိစာရာ။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။

ākāraṁ disvā “ayaṁ Udāyī sannisīdituṁ na sakkoti, yaṁ abhūtaṁ, tadeva kathessatī”ti oloketvāva aññāsi. **Ādiṁyevā**ti ādimhi yeva. **Tisso vedanā**ti “kiṁ so vediyatī”ti pucchantena “tisso vedanā pucchāmī”ti evaṁ vavatthapetvāva tisso vedanā pucchitā. **Sukhavedaniyan**ti sukhavedanāya paccayabhūtaṁ. Sesesupi es’eva nayo.

Ettha ca kāmāvacarakusalato somanassasahagatacittasampayuttā catasso cetanā, heṭṭhā tikajjhānacetanāti evaṁ paṭisandhipavattesu sukhavedanāya jananato **sukhavedaniyaṁ kammaṁ** nāma. Kāmāvacaraṁ c’ettha paṭisandhiyaṁ yeva ekantena sukhaṁ janeti, pavatte iṭṭhamajjhattārammaṇe adukkhamasukhampi.

Akusalacetanā paṭisandhipavattesu dukkhasseva jananato **dukkhavedaniyaṁ kammaṁ** nāma. Kāyadvāre pavatte yeva cetaṁ ekantena dukkhaṁ janeti, aññattha adukkhamasukhampi, sā pana vedanā aniṭṭhāniṭṭhamajjhattesu yeva ārammaṇesu uppajjanato dukkhātveva saṅkhaṁ gatā.

Kāmāvacarakusalato pana upekkhāsahagatacittasampayuttā catasso cetanā, rūpāvacarakusalato catutthajjhānacetanāti evaṁ paṭisandhipavattesu tatiyavedanāya jananato **adukkhamasukhavedaniyaṁ kammaṁ** nāma. Ettha ca kāmāvacaraṁ paṭisandhiyaṁ yeva ekantena adukkhamasukhaṁ janeti, pavatte iṭṭhārammaṇe sukhampi. Api ca sukhavedaniyakammaṁ paṭisandhipavattivasena vaṭṭati, tathā adukkhamasukhavedaniyaṁ, dukkhavedaniyaṁ pavattivasen’eva vaṭṭati. Etassa pana vasena sabbaṁ pavattivasen’eva vaṭṭati.

Etassa Bhagavāti thero Tathāgatena mahākammavibhaṅgakathanatthaṁ ālayo dassito, Tathāgataṁ yācitvā mahākammavibhaṅgañāṇaṁ bhikkhusaṁghassa pākaṭaṁ karissāmīti cintetvā anusandhikusalatāya evamāha. Tattha **mahākammavibhaṅgan**ti mahākammavibhajanaṁ[1]. **Katame cattāro -pa- idhānanda ekacco puggalo -pa- nirayaṁ upapajjatī**ti idaṁ na mahākammavibhaṅgañāṇabhājanaṁ, mahākammavibhaṅgañāṇabhājanatthāya pana mātikāṭṭhapanaṁ.

1. Mahākammavibhattaṁ (Sī)

၂၀၆။ **ဂေဟသိတာနီ**တိ ကာမဂုဏနိဿိတာနိ။ **နေက္ခမ္မသိတာနီ**တိ ဝိပဿနာနိဿိတာနိ။ **ဣဋ္ဌာန**န္တိ ပရိယေသိတာနံ။ **ကန္တာန**န္တိ ကာမိတာနံ။ **မနောရမာန**န္တိ မနော ဧတေသု ရမတီတိ မနောရမာနိ၊ တေသံ မနောရမာနံ။ **လောကာမိသပဋိသံယုတ္တာန**န္တိ တဏှာပဋိသံယုတ္တာနံ။ **အတီတ**န္တိ ပဋိလဒ္ဓံ။ ပစ္စုပ္ပန္နံ တာဝ အာရဗ္ဘ သောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတု၊ အတီတေ ကထံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။ အတီတေပိ ‘‘ယထာဟံ ဧတရဟိ ဣဋ္ဌာရမ္မဏံ အနုဘဝါမိ၊ ဧဝံ ပုဗ္ဗေပိ အနုဘဝိ’’န္တိ အနုဿရန္တဿ ဗလဝသောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

အနိစ္စတန္တိ အနိစ္စာကာရံ။ **ဝိပရိဏာမဝိရာဂနိရောဓ**န္တိ ပကတိဝိဇဟနေန ဝိပရိဏာမံ ဝိဂစ္ဆနေန ဝိရာဂံ နိရုဇ္ဈနေန နိရောဓံ။ **သမ္မပ္ပညာယာ**တိ ဝိပဿနာပညာယ။ **ဣဒံ ဝုစ္စတိ နေက္ခမ္မသိတံ သောမနဿ**န္တိ ဣဒံ ရညော ဝိယ အတ္တနော သိရိသမ္ပတ္တိံ ဩလောကေန္တဿ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နိသိန္နဿ သင်္ခါရာနံ ဘေဒံ ပဿတော သင်္ခါရဂတမှိ တိက္ခေ သူရေ ဝိပဿနာဉာဏေ ဝဟန္တေ ဥပ္ပန္နသောမနဿံ “နေက္ခမ္မသိတံ သောမနဿ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

‘‘သုညာဂါရံ ပဝိဋ္ဌဿ၊ သန္တစိတ္တဿ ဘိက္ခုနော။
အမာနုသီ ရတီ ဟောတိ၊ သမ္မာ ဓမ္မံ ဝိပဿတော။

ယတော ယတော သမ္မသတိ၊ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ။
လဘတီ ပီတိပါမောဇ္ဇံ၊ အမတံ တံ ဝိဇာနတ’’န္တိ[၁]။

ဣမာနီတိ ဣမာနိ ဆသု ဒွါရေသု ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ အာပါထဂတေ အနိစ္စာဒိဝသေန ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နိသိန္နဿ ဥပ္ပန္နာနိ ဆ နေက္ခမ္မသိတာနိ သောမနဿာနိ။

၂၀၇။ **အတီတ**န္တိ ပစ္စုပ္ပန္နံ တာဝ ပတ္ထေတွာ အလဘန္တဿ ဒေါမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတု၊ အတီတေ ကထံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။ အတီတေပိ “ယထာဟံ ဧတရဟိ ဣဋ္ဌာရမ္မဏံ ပတ္ထေတွာ န လဘာမိ၊ ဧဝံ ပုဗ္ဗေပိ ပတ္ထေတွာ န လဘိ’’န္တိ အနုဿရန္တဿ ဗလဝဒေါမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

အနုတ္တရေသု ဝိမောက္ခေသူတိ အနုတ္တရဝိမောက္ခော နာမ အရဟတ္တံ၊ အရဟတ္တေ ပတ္ထနံ ပဋ္ဌပေန္တဿာတိ အတ္ထော။ **အာယတန**န္တိ အရဟတ္တာယတနံ။ **ပိဟံ ဥပဋ္ဌာပယတော**တိ ပတ္ထနံ ပဋ္ဌပေန္တဿ။ တံ ပနေတံ ပတ္ထနံ

၁-ခု ၁-၆၇-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

301. **Idhānanda ekacco samaṇo vā**ti pāṭiyekko anusandhi. Idaṁ hi Bhagavā "dibbacakkhukā samaṇabrāhmaṇā idaṁ ārammaṇaṁ katvā imaṁ paccayaṁ labhitvā idaṁ dassanaṁ gaṇhantī"ti pakāsanatthaṁ ārabhi. Tattha **ātappan**ti-ādīni pañcapi vīriyasseva nāmāni. **Cetosamādhin**ti dibbacakkhusamādhiṁ. **Passatī**ti "so satto kuhiṁ nibbatto"ti olokento passati. **Ye aññathā**ti ye "dasannaṁ kusalānaṁ kammapathānaṁ pūritattā nirayaṁ upapajjatī"ti jānanti, micchā tesaṁ ñāṇanti vadati. Iminā nayena sabbavāresu attho veditabbo. **Viditan**ti pākaṭaṁ. **Thāmasā**ti diṭṭhithāmena. **Parāmāsā**ti diṭṭhiparāmāsena. **Abhinivissa voharatī**ti adhiṭṭhahitvā ādiyitvā voharati.

302. **Tatrānandā**ti idampi na mahākammavibhaṅgañāṇassa bhājanaṁ, atha khvāssa mātikāṭṭhapanameva. Ettha pana etesaṁ dibbacakkhukānaṁ vacane[1] ettakā anuññātā, ettakā ananuññātāti idaṁ dassitaṁ. Tattha **tatrā**ti tesu catūsu samaṇabrāhmaṇesu. **Idamassā**ti idaṁ vacanaṁ assa. **Aññathā**ti aññenākārena. Iti imesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ vāde dvīsu ṭhānesu anuññātā, tīsu ananuññātāti evaṁ sabbattha anuññā nānuññā[2] veditabbā.

303. Evaṁ dibbacakkhukānaṁ vacane anuññā ca ananuññā ca dassetvā idāni mahākammavibhaṅgañāṇaṁ vibhajanto **tatrānanda yvāyaṁ puggalo**ti-ādimāha.

Pubbe vāssa taṁ kataṁ hotīti yaṁ iminā dibbacakkhukena kammaṁ karonto diṭṭho, tato pubbe kataṁ. Pubbe katenapi hi niraye nibbattati, pacchā katenapi nibbattati, maraṇakāle vā pana "khando seṭṭho sivo seṭṭho, pitāmaho seṭṭho, issarādīhi vā loko visaṭṭho"ti-ādinā micchādassanenapi nibbattateva. **Diṭṭheva dhamme**ti yaṁ tattha diṭṭhadhammavedanīyaṁ hoti, tassa diṭṭheva dhamme, yaṁ upapajjavedanīyaṁ, tassa upapajjitvā, yaṁ aparāpariyavedanīyaṁ, tassa aparasmiṁ pariyāye vipākaṁ paṭisaṁvedeti.

1. Vacanena (Syā)   2. Anuññātā ananuññātā (Syā, Ka)

ပဋ္ဌပေန္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣတိ ပတ္ထနာမူလကတ္တာ “ပိဟံ ဥပဋ္ဌာပယတော”တိ ဝုတ္တံ။ **ဣမာနိ စ နေက္ခမ္မသိတာနိ ဒေါမနဿာနီ**တိ ဣမာနိ ဧဝံ ဆသု ဒွါရေသု ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ အာပါထဂတေ အရဟတ္တေ ပိဟံ ပဋ္ဌပေတွာ တဒဓိ-ဂမာယ အနိစ္စာဒိဝသေန ဝိပဿနံ ဥပဋ္ဌပေတွာ ဥဿုက္ကာပေတုံ အသက္ကောန္တဿ “ဣမမ္ပိ ပက္ခံ ဣမမ္ပိ မာသံ ဣမမ္ပိ သံဝစ္ဆရံ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတုံ နာသက္ခိ”န္တိ အနုသောစတော ဂါမန္တပဗ္ဘာရဝါသိမဟာသိဝတ္ထေရဿ ဝိယ အဿုဓာရာ-ပဝတ္တနဝသေန ဥပ္ပန္နဒေါမနဿာနိ စ နေက္ခမ္မသိတဒေါမနဿာနီတိ ဝေဒိ-တဗ္ဗာနိ။ ဝတ္ထု ပန သုမင်္ဂလဝိလာသိနိယာ ဒီဃနိကာယဋ္ဌကထာယ သက္ကပဉှဝဏ္ဏနာယံ[1] ဝိတ္ထာရိတံ၊ ဣစ္ဆန္တေန တတော ဂဟေတဗ္ဗံ။

၃၀၈။ **ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဥပေက္ခာ**တိ ဧတ္ထ ဥပေက္ခာ နာမ အညာဏုပေက္ခာ။ **အနောဓိဇိနဿာ**တိ ကိလေသောဓိံ ဇိနိတွာ ဌိတတ္တာ ခီဏာသဝေါ ဩဓိ-ဇိနော နာမ၊ တသ္မာ အခီဏာသဝဿာတိ အတ္ထော။ **အဝိပါကဇိနဿာ**တိ ဧတ္ထပိ အာယတိံ ဝိပါကံ ဇိနိတွာ ဌိတတ္တာ ခီဏာသဝေါဝ ဝိပါကဇိနော နာမ၊ တသ္မာ အခီဏာသဝဿေဝါတိ အတ္ထော။ **အနာဒီနဝဒဿာဝိနော**တိ အာဒီနဝတော ဥပဒ္ဒဝတော အပဿန္တဿ။ **ဣမာ စ ဂေဟသိတာ ဥပေက္ခာ**တိ ဣမာ ဧဝံ ဆသု ဒွါရေသု ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ အာပါထဂတေ ဂုဠ-ပိဏ္ဍကေ နိလီနမက္ခိကာ ဝိယ ရူပါဒီနိ အနတိဝတ္တမာနာ တတ္ထ လဂ္ဂါ လဂ္ဂိတာ ဟုတွာ ဥပ္ပန္နာ ဥပေက္ခာ စ ဂေဟသိတာ ဥပေက္ခာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ရူပံ သာ အတိဝတ္တတီတိ[2] ရူပံ သာ အနတိက္ကမတိ[3]၊ တတ္ထ နိကန္တိဝသေန န တိဋ္ဌတိ။ **ဣမာ စ နေက္ခမ္မသိတာ ဥပေက္ခာ**တိ ဣမာ ဧဝံ ဆသု ဒွါရေသု ဣဋ္ဌာဒိအာရမ္မဏေ အာပါထဂတေ ဣဋ္ဌေ အရဇ္ဇန္တဿ အနိဋ္ဌေ အဒုဿန္တဿ အသမပေက္ခနေ အသမ္မုယှန္တဿ ဥပ္ပန္နဝိပဿနာဉာဏသမ္ပယုတ္တာ စ နေက္ခမ္မ-သိတာ ဥပေက္ခာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၃၀၉။ **တတြ ဣဒံ နိဿာယ ဣဒံ ပဇဟထာ**တိ တေသု ဆတ္တိံသသတ္တ-ပဒေသု အဋ္ဌာရသ နိဿာယ အဋ္ဌာရသ ပဇဟထာတိ အတ္ထော။ တေနေဝ “တတြ ဘိက္ခဝေ ယာနိ ဆ နေက္ခမ္မသိတာနိ”တိအာဒိမာဟ။ **နိဿာယ အာဂမ္မာ**တိ ပဝတ္တနဝသေန နိဿာယ စေဝ အာဂမ္မ စ။ **ဧဝမေတေသံ**

၁-ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၃၁၉-ပိဋ္ဌေ။   ၂-နာတိဝတ္တတီတိ (သျာ၊ က)
၃-န အတိက္ကမတိ (သျာ)၊ အနတိက္ကမတိ (က)

Iti ayaṁ samaṇo vā brāmaṇo vā ekaṁ kammarāsiṁ ekañca vipākarāsiṁ addasa, Sammāsambuddho iminā adiṭṭhe tayo kammarāsī, dve ca vipākarāsī addasa. Iminā pana diṭṭhe adiṭṭhe ca cattāro kammarāsī tayo ca vipākarāsī addasa. Imāni satta ṭhānāni jānanañāṇaṁ Tathāgatassa mahākammavibhaṅgañāṇaṁ nāma. Dutiyavāre dibbacakkhukena kiñci na diṭṭhaṁ, Tathāgatena pana tayo kammarāsī, dve ca vipākarāsī diṭṭhāti. Imānipi pañca paccattaṭṭhānāni[1] jānanañāṇaṁ Tathāgatassa mahākammavibhaṅgañāṇaṁ nāma. Sesavāradvayepi es'eva nayo.

Abhabbanti bhūtavirahitaṁ akusalaṁ. **Abhabbābhāsan**ti abhabbaṁ ābhāsati abhibhavati paṭibāhatīti attho. Bahukasmiṁ hi akusalakamme āyūhite balavakammaṁ dubbalakammassa vipākaṁ paṭibāhitvā attano vipākassa okāsaṁ karoti idaṁ abhabbañceva abhabbābhāsañca[2]. Kusalaṁ[3] pana āyūhitvā āsanne akusalaṁ[4] kataṁ hoti, taṁ kusalassa[5] vipākaṁ paṭibāhitvā attano vipākassa okāsaṁ karoti, idaṁ abhabbaṁ bhabbābhāsaṁ. Bahumhi kusale āyūhitepi balavakammaṁ dubbalakammassa vipākaṁ paṭibāhitvā attano vipākassa okāsaṁ karoti, idaṁ bhabbañceva bhabbābhāsañca. Akusalaṁ[7] pana āyūhitvā āsanne kusalaṁ[7] kataṁ hoti, taṁ akusalassa vipākaṁ paṭibāhitvā attano vipākassa okāsaṁ karoti, idaṁ bhabbaṁ abhabbābhāsaṁ.

Api ca upaṭṭhānākārenapettha attho veditabbo. Idaṁ hi vuttaṁ hoti, abhabbato ābhāsati upaṭṭhātīti **abhabbābhāsaṁ.** Tattha "yvāyaṁ puggalo idha pāṇātipātī"ti-ādinā nayena cattāro[8] puggalā vuttā, tesu paṭhamassa kammaṁ abhabbaṁ abhabbābhāsaṁ, taṁ hi akusalattā abhabbaṁ, tassa ca niraye nibbattattā tattha nibbattikāraṇabhūtaṁ akusalaṁ hutvā upaṭṭhāti. Dutiyassa kammaṁ abhabbaṁ bhabbābhāsaṁ, taṁ hi akusalattā abhabbaṁ. Tassa pana sagge nibbattattā aññatitthiyānaṁ sagge

1. Pañcaṭṭhānāni (Syā, Ka)
2. Idaṁ abhabbaṁ abhabbābhāsaṁ nāma (Sī, Syā)
3. Akusalaṁ (Sī, Ka)
4. Kusalaṁ (Sī, Ka)
5. Akusalassa (Sī, Ka)
6. Kusalaṁ (Sī)
7. Akusalaṁ (Sī)
8. Abhabbatā (Ka)

သမတိက္ကမော ဟောတီတိ ဧဝံ နေက္ခမ္မသိတာနံ ပဝတ္တနေန ဂေဟသိတာနိ အတိက္ကန္တာနိ နာမ ဟောန္တိ။

ဧဝံ သရိက္ခကေနေဝ သရိက္ခကံ ဇဟာပေတွာ ဣဒါနိ ဗလဝတာ ဒုဗ္ဗလံ ဇဟာပေန္တော “တတြ ဘိက္ခဝေ ယာနိ ဆ နေက္ခမ္မသိတာနိ သောမနဿာနိ”တိ-အာဒိမာဟ။ ဧဝံ နေက္ခမ္မသိတသောမနဿေဟိ နေက္ခမ္မသိတဒေါမနဿာနိ, နေက္ခမ္မသိတဥပေက္ခာဟိ စ နေက္ခမ္မသိတသောမနဿာနိ ဇဟာပေန္တေန ဗလဝတာ ဒုဗ္ဗလပ္ပဟာနံ ကထိတံ။

ဧတ္ထ ပန ဌတွာ ဥပေက္ခာကထာ ဝေဒိတဗ္ဗာ—အဋ္ဌသု ဟိ သမာပတ္တီသု ပဌမာဒီနိ စ တီဏိ ဈာနာနိ, သုဒ္ဓသင်္ခါရေ စ ပါဒကေ ကတွာ ဝိပဿနံ အာရဒ္ဓါနံ စတုန္နံ ဘိက္ခူနံ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာ သောမနဿသဟဂတာ ဝါ ဟောတိ ဥပေက္ခာသဟဂတာ ဝါ၊ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ ပန သောမနဿသဟဂတာဝ။ စတုတ္ထဇ္ဈာနာဒီနိ ပါဒကာနိ ကတွာ ဝိပဿနံ အာရဒ္ဓါနံ ပဉ္စန္နံ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာ ပုရိမသဒိသာဝ၊ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ ပန ဥပေက္ခာသဟဂတာ ဟောတိ။ ဣဒံ သန္ဓာယ “ယာ ဆ နေက္ခမ္မသိတာ ဥပေက္ခာ၊ တာ နိဿာယ တာ အာဂမ္မ၊ ယာနိ ဆ နေက္ခမ္မသိတာနိ သောမနဿာနိ၊ တာနိ ပဇဟထာ”တိ ဝုတ္တံ။ န ကေဝလဉ္စ ဧဝံပဋိပန္နဿ ဘိက္ခုနော အယံ ဝိပဿနာယ ဝေဒနာဝိသေသောဝ ဟောတိ၊ အရိယမဂ္ဂေပိ ပန ဈာနင်္ဂဗောဇ္ဈင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂါနမ္ပိ ဝိသေသော ဟောတိ။

ကော ပနေတံ ဝိသေသံ နိယမေတိ? ကေစိ တာဝ ထေရာ ဝိပဿနာပါဒကဇ္ဈာနံ နိယမေတီတိ ဝဒန္တိ၊ ကေစိ ဝိပဿနာယ အာရမ္မဏဘူတာ ခန္ဓာ နိယမေန္တီတိ ဝဒန္တိ၊ ကေစိ ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယော နိယမေတီတိ ဝဒန္တိ။ တေသမ္ပိ ဝါဒေ အယမေဝ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝိပဿနာ နိယမေတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိနိစ္ဆယကထာ ပနေတ္ထ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ သင်္ခါရုပေက္ခာနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တာဝ။

၃၁၀။ **နာနတ္တာ**တိ နာနာ ဗဟူ အနေကပ္ပကာရာ။ **နာနတ္တသိတာ**တိ နာနာရမ္မဏနိဿိတာ။ **ဧကတ္တာ**တိ ဧကာ။ **ဧကတ္တသိတာ**တိ ဧကာရမ္မဏနိဿိတာ။ ကတမာ ပနာယံ ဥပေက္ခာတိ? ဟေဋ္ဌာ တာဝ အညာဏုပေက္ခာ ဝုတ္တာ၊ ဥပရိ ဆဠင်္ဂုပေက္ခာ ဝက္ခတိ၊ ဣဓ သမထုပေက္ခာ, ဝိပဿနုပေက္ခာတိ ဒွေ ဥပေက္ခာ ဂဟိတာ။

တတ္ထ ယသ္မာ အညာဝ ရူပေသု ဥပေက္ခာ, အညာဝ[၁] သဒ္ဒါဒီသု၊ န ဟိ ယာ ရူပေ ဥပေက္ခာ၊ သာ သဒ္ဒါဒီသု ဟောတိ။ ရူပေ ဥပေက္ခာ စ ရူပမေဝ အာရမ္မဏံ

၁-ယသ္မာ အညာဏုပေက္ခာ အညာ (က)

nibbattikāraṇabhūtaṁ kusalaṁ hutvā upaṭṭhāti. Itarasmimpi kammadvaye es'eva nayo. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Mahākammavibhaṅgasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Saḷāyatanavibhaṅgasuttavaṇṇanā

304. **Evaṁ me sutan**ti Saḷāyatanavibhaṅgasuttaṁ. Tattha **veditabbānī**ti sahavipassanena maggena jānitabbāni. **Manopavicārā**ti vitakkavicārā. Vitakkuppādakaṁ hi mano idha manoti adhippetaṁ, manassa upavicārāti manopavicārā. **Sattapadā**ti vaṭṭavivaṭṭanissitānaṁ sattānaṁ padā. Ettha hi aṭṭhārasa vaṭṭapadā nāma, aṭṭhārasa vivaṭṭapadā nāma, tepi sahavipassanena maggen'eva veditabbā. **Yoggācariyānan**ti hatthiyoggādi-ācārasikkhāpakānaṁ, dametabbadamakānanti attho. Sesaṁ vibhaṅge yeva āvibhavissati. **Ayamuddeso**ti idaṁ mātikāṭṭhapanaṁ.

305. **Cakkhāyatanā**dīni Visuddhimagge vitthāritāni. **Cakkhuviññāṇan**ti kusalākusalavipākato dve cakkhuviññāṇāni. Sesapasādaviññāṇesupi es'eva nayo. Imāni pana dasa ṭhapetvā sesaṁ idha manoviññāṇaṁ nāma.

Cakkhusamphassoti cakkhumhi samphasso. Cakkhuviññāṇasampayuttasamphassassetaṁ adhivacanaṁ. Sesesupi es'eva nayo.

Cakkhunā rūpaṁ disvāti cakkhuviññāṇena rūpaṁ disvā. Es'eva nayo sabbattha. **Somanassaṭṭhāniyan**ti somanassassa ārammaṇavasena kāraṇabhūtaṁ. **Upavicaratī**ti tattha vicārapavattanena upavicarati, vitakko taṁsampayutto cāti iminā nayena aṭṭhārasa vitakkavicārasaṅkhātā manopavicārā veditabbā. **Cha somanassūpavicārā**ti ettha pana so manassena saddhiṁ upavicarantīti somanassūpavicārā. Sesapadadvayepi es'eva nayo.

ကရောတိ၊ န သဒ္ဒါဒယော။ [1]ရူပေ ဥပေက္ခာဘာဝဥ္စ အညာ သမထုပေက္ခာ[1] ပထဝီကသိဏံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အညာ အာပေါကသိဏာဒီနိ။ တသ္မာ နာနတ္တံ[2] နာနတ္တသိတံ[3] ဝိဘဇန္တော **အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ဥပေက္ခာ ရူပေသူ**တိအာဒိမာဟ။ ယသ္မာ ပန ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ အာကာသာနဉ္စာယတနာနိ ဝါ ဝိညာဏဉ္စာယတနာဒီနိ ဝါ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဧကတ္တံ ဧကတ္တသိတံ ဝိဘဇန္တော **အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ဥပေက္ခာ အာကာသာနဉ္စာယတနနိဿိတာ**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ အာကာသာနဉ္စာယတနုပေက္ခာ သမ္ပယုတ္တဝသေန အာကာသာနဉ္စာယတနနိဿိတာ၊ အာကာသာနဉ္စာယတနခန္ဓေ ဝိပဿန္တဿ ဝိပဿနုပေက္ခာ အာရမ္မဏဝသေန အာကာသာနဉ္စာယတနနိဿိတာ။ သေသာသုပိ ဧသေဝ နယော။

တံ ပဇဟထာတိ ဧတ္ထ အရူပါဝစရသမာပတ္တိုပေက္ခာယ ရူပါဝစရသမာပတ္တိုပေက္ခံ ပဇဟာပေတိ၊ အရူပါဝစရဝိပဿနုပေက္ခာယ ရူပါဝစရဝိပဿနုပေက္ခံ။

အတမ္မယတန္တိ ဧတ္ထ တမ္မယတာ နာမ တဏှာ၊ တဿာ ပရိယာဒါနတော ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာ အတမ္မယတာတိ ဝုစ္စတိ။ **တံ ပဇဟထာ**တိ ဣမ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာယ အရူပါဝစရသမာပတ္တိုပေက္ခဉ္စ ဝိပဿနုပေက္ခဉ္စ ပဇဟာပေတိ။

၃၁၁။ **ယဒရိယော**တိ ယေ သတိပဋ္ဌာနေ အရိယော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ သေဝတိ။ တတ္ထ တီသု ဌာနေသု သတိံ ပဋ္ဌပေန္တော သတိပဋ္ဌာနေ သေဝတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **န သုဿူသန္တီ**တိ သဒ္ဒဟိတွာ သောတုံ န ဣစ္ဆန္တိ။ **န အညာ**တိ ဇာနနတ္ထာယ စိတ္တံ န ဥပဋ္ဌပေန္တိ။ **ဝေါက္ကမ္မာ**တိ အတိက္ကမိတွာ။ **သတ္ထု သာသနာ**တိ သတ္ထု ဩဝါဒံ ဂဟေတဗ္ဗံ ပူရေတဗ္ဗံ န မညန္တီတိ အတ္ထော။ **န စ အတ္တမနော**တိ[4] န သကမနော။ ဧတ္ထ စ ဂေဟသိတဒေါမနဿဝသေန အပ္ပတီတော ဟောတီတိ န ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ အပ္ပဋိပန္နကေသု ပန အတ္တမနတာကာရဏဿ[5] အဘာဝေနေတံ ဝုတ္တံ။ **အနဝဿုတော**တိ ပဋိဃအဝဿဝေန အနဝဿုတော။ **သတော သမ္ပဇာနော**တိ သတိယာ စ ဉာဏေန စ

၁-၁-ရူပေ ဥပေခါ ဝေဠု အညဉ္စ (သီ)၊ ရူပေ ဥပေက္ခာ ဝေ စ အညာ (?)
၂-နာနတ္တာ စ (သီ)၊ နာနတ္တဘာဝံ (က) ၃-နာနတ္တသိတဉ္စ (သျာ၊က)
၄-နေဝ အတ္တမနောတိ (သျာ)၊ န စေဝ အနတ္တမနောတိ (က)
၅-အနတ္တမနတာကာရဏဿ (က)

306. **Gehasitānī**ti kāmaguṇanissitāni. **Nekkhammasitānī**ti vipassanānissitāni. **Iṭṭhānan**ti pariyesitānaṁ. **Kantānan**ti kāmitānaṁ. **Manoramānan**ti mano etesu ramatīti manoramāni, tesaṁ manoramānaṁ. **Lokāmisapaṭisaṁyuttānan**ti taṇhāpaṭisaṁyuttānaṁ. **Atītan**ti paṭiladdhaṁ. Paccuppannaṁ tāva ārabbha somanassaṁ uppajjatu, atīte kathaṁ uppajjatīti. Atītepi "yathāhaṁ etarahi iṭṭhārammaṇaṁ anubhavāmi, evaṁ pubbepi anubhavin"ti anussarantassa balavasomanassaṁ uppajjati.

Aniccatanti aniccākāraṁ. **Vipariṇāmavirāganirodhan**ti pakativijahanena vipariṇāmaṁ vigacchanena virāgaṁ nirujjhanena nirodhaṁ. **Sammapaññāyā**ti vipassanāpaññāya. **Idaṁ vuccati nekkhammasitaṁ somanassan**ti idaṁ rañño viya attano sirisampattiṁ olokentassa vipassanaṁ paṭṭhapetvā nisinnassa saṅkhārānaṁ bhedaṁ passato saṅkhāragatamhi tikkhe sūre vipassanāñāṇe vahante uppannasomanassaṁ "nekkhammasitaṁ somanassan"ti vuccati. Vuttampi cetaṁ—

"Suññāgāraṁ paviṭṭhassa, santacittassa bhikkhuno.
Amānusī ratī hoti, sammā dhammaṁ vipassato.

Yato yato sammasati, khandhānaṁ udayabbayaṁ.
Labhatī pītipāmojjaṁ, amatantaṁ vijānatan"ti[1].

Imānīti imāni chasu dvāresu iṭṭhārammaṇe āpāthagate aniccādivasena vipassanaṁ paṭṭhapetvā nisinnassa uppannāni cha nekkhammasitāni so manassāni.

307. **Atītan**ti paccuppannaṁ tāva patthetvā alabhantassa domanassaṁ uppajjatu, atīte kathaṁ uppajjatīti. Atītepi "yathāhaṁ etarahi iṭṭhārammaṇaṁ patthetvā na labhāmi, evaṁ pubbepi patthetvā na labhin"ti anussarantassa balavadomanassaṁ uppajjati.

Anuttaresu vimokkhesūti anuttaravimokkho nāma arahattaṁ, arahatte patthanaṁ paṭṭhapentassāti attho. **Āyatanan**ti arahattāyatanaṁ. **Pihaṁ upaṭṭhāpayato**ti patthanaṁ paṭṭhapentassa. Taṁ panetaṁ patthanaṁ

1. Khu 1. 67 piṭṭhe Dhammapade.

သမန္နာဂတော။ **ဥပေက္ခကော**တိ ဆဠင်္ဂုပေက္ခာယ ဥပေက္ခကော။ **အတ္တမနော**တိ ဇူဓါပိ ဂေဟသိတသောမနဿေန ဥပ္ပိလာဝိတောတိ န ဧဝမတ္တော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ပဋိပန္နကော ပန အနတ္တမနတာကာရဏဿ[1] အဘာဝေနေတံ ဝုတ္တံ။ **အနဝဿုတော**တိ ရာဂါဝဿဝေန အနဝဿုတော။

၃၁၂။ **သာရိတော**တိ ဒမိတော။ **ဧကမေဝ ဒိသံ ဓာဝတီ**တိ အနိဝတ္တိတွာ ဓာဝန္တော ဧကံယေဝ ဒိသံ ဓာဝတိ၊ နိဝတ္တိတွာ ပန အပရံ ဓာဝိတုံ သက္ကောတိ။ **အဋ္ဌ ဒိသာ ဝိဓာဝတီ**တိ ဧကပလ္လင်္ကေန နိသိန္နော ကာယေန အနိဝတ္တိတွာဝ ဝိမောက္ခဝသေန ဧကပ္ပဟာရေနေဝ အဋ္ဌ ဒိသာ ဝိဓာဝတိ၊ ပုရတ္ထာဘိမုခေါ ဝါ ဒက္ခိဏာဒိသု အညတရဒိသာဘိမုခေါ ဝါ နိသီဒိတွာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော သမာပဇ္ဇတိယေဝါတိ အတ္ထော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

သဠာယတနဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ဥဒ္ဒေသဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၁၃။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဥဒ္ဒေသဝိဘင်္ဂသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဥဒ္ဒေသဝိဘင်္ဂ**န္တိ ဥဒ္ဒေသဉ္စ ဝိဘင်္ဂဉ္စ၊ မာတိကဉ္စ ဝိဘဇနဉ္စာတိ အတ္ထော။ **ဥပပရိက္ခေယျာ**တိ တုလေယျ တီရေယျ ပရိဂ္ဂဏှေယျ ပရိစ္ဆိန္ဒေယျ။ **ဗဟိဒ္ဓါ**တိ ဗဟိဒ္ဓါအာရမ္မဏေသု။ **အဝိက္ခိတ္တံ အဝိသဋ**န္တိ နိကန္တိဝသေန အာရမ္မဏေ တိဋ္ဌမာနံ ဝိက္ခိတ္တံ ဝိသဋံ နာမ ဟောတိ၊ တံ ပဋိသေဓေန္တော ဧဝမာဟ။ **အဇ္ဈတ္တံ အသဏ္ဌိတ**န္တိ ဂေါစရဇ္ဈတ္တေ နိကန္တိဝသေန အသဏ္ဌိတံ။ **အနုပါဒါယ န ပရိတဿေယျာ**တိ အနုပါဒိယိတွာ အဂ္ဂဟေတွာ တံ ဝိညာဏံ န ပရိတဿေယျ။ ယထာ ဝိညာဏံ ဗဟိဒ္ဓါ အဝိက္ခိတ္တံ အဝိသဋံ, အဇ္ဈတ္တံ အသဏ္ဌိတံ အနုပါဒါယ န ပရိတဿေယျ၊ ဧဝံ ဘိက္ခု ဥပပရိက္ခေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဇာတိဇရာမရဏဒုက္ခသမုဒယသမ္ဘဝေါ**တိ ဇာတိဇရာမရဏဿ စေဝ အဝသေသဿ စ ဒုက္ခဿ နိဗ္ဗတ္တိ န ဟောတီတိ အတ္ထော။

၁-အတ္တမနတာကာရဏဿ (က)

paṭṭhapentassa uppajjati, iti patthanāmūlakattā “pihaṁ upaṭṭhāpayato”ti vuttaṁ. **Imāni cha nekkhammasitāni domanassānīti** imāni evaṁ chasu dvāresu iṭṭhārammaṇe āpāthagate arahatte pihaṁ paṭṭhapetvā tadadhigamāya aniccādivasena vipassanaṁ upaṭṭhapetvā ussukkāpetuṁ asakkontassa “imampi pakkhaṁ imampi māsaṁ imampi saṁvaccharaṁ arahattaṁ pāpuṇituṁ nāsakkhin”ti anusocato Gāmantapabbhāravāsimahāsīvattherassa viya assudhārāpavattanavasena uppannadomanassāni cha nekkhammasitadomanassānīti veditabbāni. Vatthu pana Sumaṅgalavilāsiniyā Dīghanikāyaṭṭhakathāya Sakkapañhavaṇṇanāyaṁ[1] vitthāritaṁ, icchantena tato gahetabbaṁ.

308. **Uppajjati upekkhā**ti ettha upekkhā nāma aññāṇupekkhā. **Anodhijinassā**ti kilesodhiṁ jinitvā ṭhitattā khīṇāsavo odhijino nāma, tasmā akhīṇāsavassāti attho. **Avipākajinassā**ti etthapi āyatiṁ vipākaṁ jinitvā ṭhitattā khīṇāsavova vipākajino nāma, tasmā akhīṇāsavassevāti attho. **Anādīnavadassāvino**ti ādīnavato upaddavato apassantassa. **Imā cha gehasitā upekkhā**ti imā evaṁ chasu dvāresu iṭṭhārammaṇe āpāthagate guḷapiṇḍake nilīnamakkhikā viya rūpādīni anativattamānā tattha laggā laggitā hutvā uppannā upekkhā cha gehasitā upekkhāti veditabbā.

Rūpaṁ sā ativattatīti[2] rūpaṁ sā anatikkamati[3], tattha nikantivasena na tiṭṭhati. **Imā cha nekkhammasitā upekkhā**ti imā evaṁ chasu dvāresu iṭṭhādi-ārammaṇe āpāthagate iṭṭhe arajjantassa aniṭṭhe adussantassa asamapekkhane asammuyhantassa uppannavipassanāñāṇasampayuttā cha nekkhammasitā upekkhāti veditabbā.

309. **Tatra idaṁ nissāya idaṁ pajahathā**ti tesu chattiṁsasattapadesu aṭṭhārasa nissāya aṭṭhārasa pajahathāti attho. Ten’eva “tatra bhikkhave yāni cha nekkhammasitānī”ti-ādimāha. **Nissāya āgammā**ti pavattanavasena nissāya ceva āgamma ca. **Evametesaṁ**

1. Dī-Ṭṭha 2. 319 piṭṭhe.
2. Nātivattatīti (Syā, Ka)
3. Na atikkamati (Syā), anatikkamati (Ka)

၃၁၆။ **ရူပနိမိတ္တာနုသာရီ**တိ ရူပနိမိတ္တံ အနုဿရတိ အနုဓာဝတီတိ ရူပနိမိတ္တာနုသာရီ။

၃၁၇။ **ဧဝံ ခေါ အာဝုသော အဇ္ဈတ္တံ**[၁] **အသဏ္ဌိတ**န္တိ နိကန္တိဝသေန အသဏ္ဌိတံ။ နိကန္တိဝသေန ဟိ အတိဋ္ဌမာနံ ဟာနဘာဂိယံ န ဟောတိ၊ ဝိသေသဘာဂိယမေဝ ဟောတိ။

၃၂၀။ **အနုပါဒါ ပရိတဿနာ**တိ သတ္ထာရာ ခန္ဓိယဝဂ္ဂေ “ဥပါဒါ-ပရိတဿနဉ္စ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ အနုပါဒါအပရိတဿနဉ္စာ”တိ[၂] ဧဝံ ဂဟေတွာ ပရိတဿနာ, အဂ္ဂဟေတွာဝ အပရိတဿနာ စ ကထိတာ၊ တံ မဟာထေရော ဥပါဒါပရိတဿနမေဝ အနုပါဒါပရိတဿနန္တိ ကတွာ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ ကထံ ပနေသာ အနုပါဒါပရိတဿနာ ဟောတီတိ။ ဥပါဒါတဗ္ဗဿ အဘာဝတော။ ယဒိ ဟိ ကောစိ သင်္ခါရော နိစ္စော ဝါ ဓုဝေါ ဝါ အတ္တာ ဝါ အတ္တနိယော ဝါတိ ဂဟေတဗ္ဗယုတ္တကော အဘဝိဿ၊ အယံ ပရိတဿနာ ဥပါဒါပရိတဿနာဝ အဿ။ ယသ္မာ ပန ဧဝံ ဥပါဒါတဗ္ဗော သင်္ခါရော နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ရူပံ အတ္တာတိအာဒိနာ နယေန ရူပါဒယော ဥပါ-ဒိန္နာပိ အနုပါဒိန္နာဝ ဟောန္တိ။ ဧဝမေသာ ဒိဋ္ဌိဝသေန ဥပါဒါပရိတဿနာပိ သမာနာ အတ္ထတော အနုပါဒါပရိတဿနာယေဝ နာမ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အညထာ ဟောတီတိ ပရိဝတ္တတိ ပကတိဇဟနေန နဿတိ၊ **ရူပဝိပရိ-ဏာမာနုပရိဝတ္တီ**တိ “မမ ရူပံ ဝိပရိဏတ”န္တိ ဝါ, “ယံ အဟု၊ တံ ဝတ မေ နတ္ထိ”တိ ဝါ အာဒိနာ[၃] နယေန ကမ္မဝိညာဏံ ရူပဿ ဘေဒါနုပရိဝတ္တိ ဟောတိ။ **ဝိပရိဏာမာနုပရိဝတ္တဇာ**တိ ဝိပရိဏာမဿ အနုပရိဝတ္တနတော ဝိပရိဏာမာရမ္မဏစိတ္တတော ဇာတာ။ **ပရိတဿနာ ဓမ္မသမုပ္ပါဒါ**တိ တဏှာ-ပရိတဿနာ စ အကုသလဓမ္မသမုပ္ပါဒါ စ။ **စိတ္တံ ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌန္တီ**တိ ကုသလစိတ္တံ ပရိယာဒိယိတွာ ဂဟေတွာ ခေပေတွာ တိဋ္ဌန္တိ။ **ဥတ္တာသဝါ**တိ ဘယတာသေနပိ သဉတ္တာသော တဏှာတာသေနပိ သဉတ္တာသော။ **ဝိဃာ-တဝါ**တိ သဝိဃာတော သဒုက္ခော။ **အပေက္ခဝါ**တိ သာလယော သသိနေဟော။ **ဧဝံ ခေါ အာဝုသော အနုပါဒါ ပရိတဿနာ ဟောတီ**တိ ဧဝံ မဏိ-ကရဏ္ဍကသညာယ တုစ္ဆကရဏ္ဍကံ ဂဟေတွာ တသ္မိံ နဋ္ဌေ ပစ္ဆာ ဝိဃာတံ အာပဇ္ဇန္တဿ ဝိယ ပစ္ဆာ အဂ္ဂဟေတွာ ပရိတဿနာ ဟောတိ။

၁-အဇ္ဈတ္တံ စိတ္တံ (သျာ) ၂-သံ ၂-၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၁၇၉-ပိဋ္ဌေ။

samatikkamo hotīti evaṁ nekkhammasitānaṁ pavattanena gehasitāni atikkantāni nāma honti.

Evaṁ sarikkhaken'eva sarikkhakaṁ jahāpetvā idāni balavatā dubbalaṁ jahāpento "tatra bhikkhave yāni cha nekkhammasitāni somanassānī"ti-ādimāha. Evaṁ nekkhammasitasomanassehi nekkhammasitadomanassāni, nekkhammasita-upekkhāhi ca nekkhammasitasomanassāni jahāpentena balavatā dubbalappahānaṁ kathitaṁ.

Ettha pana ṭhatvā upekkhākathā veditabbā—aṭṭhasu hi samāpattīsu paṭhamādīni ca tīṇi jhānāni, suddhasaṅkhāre ca pādake katvā vipassanaṁ āraddhānaṁ catunnaṁ bhikkhūnaṁ pubbabhāgavipassanā somanassasahagatā vā hoti upekkhāsahagatā vā, vuṭṭhānagāminī pana somanassasahagatāva. Catutthajjhānādīni pādakāni katvā vipassanaṁ āraddhānaṁ pañcannaṁ pubbabhāgavipassanā purimasadisāva, vuṭṭhānagāminī pana upekkhāsahagatā hoti. Idaṁ sandhāya "yā cha nekkhammasitā upekkhā, tā nissāya tā āgamma, yāni cha nekkhammasitāni somanassāni, tāni pajahathā"ti vuttaṁ. Na kevalañca evaṁpaṭipannassa bhikkhuno ayaṁ vipassanāya vedanāvisesova hoti, ariyamaggepi pana jhānaṅgabojjhaṅgamaggaṅgānampi viseso hoti.

Ko panetaṁ visesaṁ niyameti? Keci tāva therā vipassanāpādakajjhānaṁ niyametīti vadanti, keci vipassanāya ārammaṇabhūtā khandhā niyamentīti vadanti, keci puggalajjhāsayo niyametīti vadanti. Tesampi vāde ayameva pubbabhāge vuṭṭhānagāminīvipassanā niyametīti veditabbā. Vinicchayakathā panettha Visuddhimagge saṅkhārupekkhāniddese vuttāva.

310. **Nānattā**ti nānā bahū anekappakārā. **Nānattasitā**ti nānārammaṇanissitā. **Ekattā**ti ekā. **Ekattasitā**ti ekārammaṇanissitā. Katamā panāyaṁ upekkhāti? Heṭṭhā tāva aññāṇupekkhā vuttā, upari chaḷaṅgupekkhā vakkhati, idha samatha-upekkhā, vipassanupekkhāti dve upekkhā gahitā.

Tattha yasmā aññāva rūpesu upekkhā, aññāva[1] saddādīsu, na hi yā rūpe upekkhā, sā saddādīsu hoti. Rūpe upekkhā ca rūpameva ārammaṇaṁ

1. Yasmā aññāṇupekkhā aññā (Ka)

၃၂၁။ **န စ ရူပဝိပရိဏာမာနုပရိဝတ္တီ**တိ ခီဏာသဝဿ ကမ္မဝိညာဏမေဝ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ရူပဘေဒါနုပရိဝတ္တိ န ဟောတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
ဥဒ္ဒေသဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-အရဏဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၂၃။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ အရဏဝိဘင်္ဂသုတ္တံ။ တတ္ထ **နေဝုဿာဒေယျ န အပသာဒေယျာ**တိ ဂေဟသိတဝသေန ကဉ္စိ ပုဂ္ဂလံ နေဝ ဥက္ခိပေယျ န အဝက္ခိပေယျ။ **ဓမ္မမေဝ ဒေသေယျာ**တိ သဘာဝမေဝ ကထေယျ။ **သုခဝိနိစ္ဆယ**န္တိ ဝိနိစ္ဆိတသုခံ။ **ရဟော ဝါဒ**န္တိ ပရမ္မုခါ အဝဏ္ဏံ၊ ပိသုဏဝါစန္တိ အတ္ထော။ **သမ္မုခါ န ခီဏ**န္တိ သမ္မုခါပိ ခီဏံ အာကိဏ္ဏံ သံကိလိဋ္ဌံ ဝါစံ န ဘဏေယျ။ **နာဘိနိဝေသေယျာ**တိ န အဘိနိဝိသိတွာ အာဒါယ ဝေါဟရေယျ။ **သမည**န္တိ လောကသမညံ လောကပဏ္ဏတ္တိံ။ **နာတိဓာဝေယျာ**တိ နာတိက္ကမေယျ။

၃၂၄။ **ကာမပဋိသန္ဓိသုခိနော**တိ ကာမပဋိသန္ဓိနာ ကာမူပသံဟိတေန သုခေန သုခိတဿ။ **သဒုက္ခော**တိ ဝိပါကဒုက္ခေန သံကိလေသဒုက္ခေနပိ သဒုက္ခော။ **သဥပဃာတော**တိ ဝိပါကူပဃာတကိလေသူပဃာတေဟေဝ သဥပဃာတော။ တထာ **သပရိဠာဟော**။ **မိစ္ဆာပဋိပဒါ**တိ အယာထာဝပဋိပဒါ အကုသလပဋိပဒါ။

၃၂၆။ **ဣတ္ထေကေ အပသာဒေတီ**တိ ဧဝံ ဂေဟသိတဝသေန ဧကစ္စေ ပုဂ္ဂလေ အပသာဒေတိ။ ဥဿာဒနေပိ ဧသေဝ နယော။ **ဘဝသံယောဇန**န္တိ ဘဝဗန္ဓနံ၊ တဏှာယေတံ နာမံ။

သုဘူတိတ္ထေရော ကိရ ဣမံ စတုက္ကံ နိဿာယ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတော။ ဘဂဝတော ဟိ ဓမ္မံ ဒေသေန္တဿ ပုဂ္ဂလာနံ ဥဿာဒနာအပသာဒနာ ပညာယန္တိ၊ တထာ သာရိပုတ္တတ္ထေရာဒီနံ။ သုဘူတိတ္ထေရဿ ပန ဓမ္မဒေသနာယ "အယံ ပုဂ္ဂလော အပ္ပဋိပန္နကော အနာရာဓကော"တိ ဝါ, "အယံ သီလဝါ ဂုဏဝါ လဇ္ဇီပေသလော အာစာရသမ္ပန္နော"တိ ဝါ နတ္ထိ၊ ဓမ္မဒေသနာယ ပနဿ "အယံ မိစ္ဆာပဋိပဒါ,

karoti, na saddādayo. [1]Rūpe upekkhābhāvañca aññā samatha-upekkhā[1] pathavīkasiṇaṁ ārammaṇaṁ katvā uppajjati, aññā āpokasiṇādīni. Tasmā nānattaṁ[2] nānattasitaṁ[3] vibhajanto **atthi bhikkhave upekkhā rūpesū**ti-ādimāha. Yasmā pana dve vā tīṇi vā ākāsānañcāyatanāni vā viññāṇañcāyatanādīni vā n'atthi, tasmā ekattaṁ ekattasitaṁ vibhajanto **atthi bhikkhave upekkhā ākāsānañcāyatananissitā**ti-ādimāha.

Tattha ākāsānañcāyatanupekkhā sampayuttavasena ākāsānañcāyatananissitā, ākāsānañcāyatanakhandhe vipassantassa vipassanupekkhā ārammaṇavasena ākāsānañcāyatananissitā. Sesāsupi es'eva nayo.

Taṁ pajahathāti ettha arūpāvacarasamāpatti-upekkhāya rūpāvacarasamāpatti-upekkhaṁ pajahāpeti, arūpāvacaravipassanupekkhāya rūpāvacaravipassanupekkhaṁ.

Atammayatanti ettha tammayatā nāma taṇhā, tassā pariyādānato vuṭṭhānagāminīvipassanā atammayatāti vuccati. **Taṁ pajahathā**ti idha vuṭṭhānagāminīvipassanāya arūpāvacarasamāpatti-upekkhañca vipassanupekkhañca pajahāpeti.

311. **Yadariyo**ti ye satipaṭṭhāne ariyo Sammāsambuddho sevati. Tattha tīsu ṭhānesu satiṁ paṭṭhapento satipaṭṭhāne sevatīti veditabbo. **Na sussūsantī**ti saddahitvā sotuṁ na icchanti. **Na aññā**ti jānanatthāya cittaṁ na upaṭṭhapenti. **Vokkammā**ti atikkamitvā. **Satthu sāsanā**ti Satthu ovādaṁ gahetabbaṁ pūretabbaṁ na maññantīti attho. **Na ca attamano**ti[4] na sakamano. Ettha ca gehasitadomanassavasena appatīto hotīti na evamattho daṭṭhabbo, appaṭipannakesu pana attamanatākāraṇassa[5] abhāvenetaṁ vuttaṁ. **Anavassuto**ti paṭigha-avassavena anavassuto. **Sato sampajāno**ti satiyā ca ñāṇena ca

1-1. Rūpe upekhā evañca aññañca(Sī), rūpe upekkhā eva ca aññā (?)
2. Nānattā ca (Sī), nānattabhāvaṁ (Ka)
3. Nānattasitañca (Syā, Ka)
4. N'eva attamanoti (Syā), na ceva anattamanoti (Ka)
5. Anattamanatākāraṇassa (Ka)

အယံ သမ္မာပဋိပဒါ”တွေဝ ပညာယတိ။ တသ္မာ ဘဂဝါ “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ အရဏဝိဟာရီနံ ယဒိဒံ သုဘူတီ”တိ[1] အာဟ။

၃၂၉။ **ကာလညူ အဿာ**တိ အသမ္ပတ္တေ စ အတိက္ကန္တေ စ ကာလေ အကထေတွာ “ဣဒါနိ ဝုစ္စမာနံ မဟာဇနော ဂဏှိဿတီ”တိ ယုတ္တပတ္တကာလံ ဉတွာဝ ပရမ္မုခါ အဝဏ္ဏံ ဘာသေယျ။ ခီဏဝါဒေပိ ဧသေဝ နယော။

၃၃၀။ **ဥပဟညတီ**တိ ဃာတီယတိ။ **သရောပိ ဥပဟညတီ**တိ သဒ္ဒေါပိ ဘိဇ္ဇတိ။ **အာတုရီယတီ**တိ အာတုရော ဟောတိ ဂေလညပ္ပတ္တော သာဗာဓော။ **အဝိဿဋ္ဌ**န္တိ ဝိဿဋ္ဌံ အပလိဗုဒ္ဓံ န ဟောတိ။

၃၃၁။ **တဒေဝါ**တိ တံယေဝ ဘာဇနံ။ **အဘိနိဝိဿ ဝေါဟရတီ**တိ ပတ္တန္တိ သဉ္ဇာနနဇနပဒံ ဂန္တွာ “ပတ္တံ အာဟရထ ဓောဝထာ”တိ သုတွာ “အန္ဓဗာလ-ပုထုဇ္ဇနော၊ နယိဒံ ပတ္တံ၊ ပါတိ နာမေသာ၊ ဧဝံ ဝဒါဟီ”တိ အဘိနိဝိဿ ဝေါဟရတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗပဒေဟိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **အတိသာရော**တိ အတိဓာဝနံ။

၃၃၂။ **တထာ တထာ ဝေါဟရတိ အပရာမသ**န္တိ အမှာကံ ဇနပဒေ ဘာဇနံ ပါတီတိ ဝုစ္စတိ၊ ဣမေ ပန နံ ပတ္တန္တိ ဝဒန္တီတိ တတော ပဋ္ဌာယ ဇနပဒဝေါဟာရံ မုဉ္စိတွာ ပတ္တံ ပတ္တန္တေဝ အပရာမသန္တော ဝေါဟရတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၃၃၃။ ဣဒါနိ မရိယာဒဘာဇနီယံ ကရောန္တော **တတြ ဘိက္ခဝေတိ**-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သရဏော**တိ သရဇော သကိလေသော။ **အရဏော**တိ အရဇော နိက္ကိလေသော။ **သုဘူတိ စ ပန ဘိက္ခဝေ**တိ အယံ ထေရော ဒွိသု ဌာနေသု ဧတဒဂ္ဂံ အာရုဠှော “**အရဏဝိဟာရီနံ** ယဒိဒံ သုဘူတိ၊ **ဒက္ခိဏေယျာနံ** ယဒိဒံ သုဘူတီ”တိ[1]။

ဓမ္မသေနာပတိ ကိရ ဝတ္ထုံ သောဓေတိ၊ သုဘူတိတ္ထေရော ဒက္ခိဏံ သောဓေတိ။ တထာ ဟိ ဓမ္မသေနာပတိ ပိဏ္ဍာယ စရန္တော ဂေဟဒွါရေ ဌိတော ယာဝ ဘိက္ခံ အာဟရန္တိ၊ တာဝ ပုဗ္ဗဘာဂေ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ နိရောဓံ သမာပဇ္ဇတိ၊ နိရောဓာ ဝုဋ္ဌာယ ဒေယျဓမ္မံ ပဋိဂ္ဂဏှာတိ။ သုဘူတိတ္ထေရော စ တထေဝ မေတ္တာဈာနံ သမာပဇ္ဇတိ၊ မေတ္တာဈာနာ ဝုဋ္ဌာယ ဒေယျဓမ္မံ ပဋိဂ္ဂဏှာတိ။ ဧဝံ ပန ကာတုံ သက္ကာတိ။ အာမ သက္ကာ၊ နေဝ အစ္ဆရိယဉ္စေတံ၊

၁-အံ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။

samannāgato. **Upekkhako**ti chaḷaṅgupekkhāya upekkhako. **Attamano**ti idhāpi gehasitasomanassavasena uppilāvitoti na evamattho daṭṭhabbo, paṭipannakesu pana anattamanatākāraṇassa[1] abhāvenetaṁ vuttaṁ. **Anavassuto**ti rāgāvassavena anavassuto.

312. **Sārito**ti damito. **Ekameva disaṁ dhāvatī**ti anivattitvā dhāvanto ekaṁ yeva disaṁ dhāvati, nivattitvā pana aparaṁ dhāvituṁ sakkoti. **Aṭṭha disā vidhāvatī**ti ekapallaṅkena nisinno kāyena anivattitvāva vimokkhavasena ekappahāren'eva aṭṭha disā vidhāvati, puratthābhimukho vā dakkhiṇādīsu aññataradisābhimukho vā nisīditvā aṭṭha samāpattiyo samāpajjatiyevāti attho. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Saḷāyatanavibhaṅgasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Uddesavibhaṅgasuttavaṇṇanā

313. **Evaṁ me sutan**ti Uddesavibhaṅgasuttaṁ. Tattha **uddesavibhaṅgan**ti uddesañca vibhaṅgañca, mātikañca vibhajanañcāti attho. **Upaparikkheyyā**ti tuleyya tīreyya pariggaṇheyya paricchindeyya. **Bahiddhā**ti bahiddhā-ārammaṇesu. **Avikkhittaṁ avisaṭan**ti nikantivasena ārammaṇe tiṭṭhamānaṁ vikkhittaṁ visaṭaṁ nāma hoti, taṁ paṭisedhento evamāha. **Ajjhattaṁ asaṇṭhitan**ti gocarajjhatte nikantivasena asaṇṭhitaṁ. **Anupādāya na paritasseyyā**ti anupādiyitvā aggahetvā taṁ viññāṇaṁ na paritasseyya. Yathā viññāṇaṁ bahiddhā avikkhittaṁ avisaṭaṁ, ajjhattaṁ asaṇṭhitaṁ anupādāya na paritasseyya, evaṁ bhikkhu upaparikkheyyāti vuttaṁ hoti. **Jātijarāmaraṇadukkhasamudayasambhavo**ti jātijarāmaraṇassa ceva avasesassa ca dukkhassa nibbatti na hotīti attho.

1. Attamanatākāraṇassa (Ka)

ယံ မဟာဘိညပ္ပတ္တာ သာဝကာ ဧဝံ ကရေယျုံ။ ဧတမတ္ထံ ဟိ တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ ပေါရာဏကရာဇကာလေ ပိင်္ဂလဗုဒ္ဓရက္ခိတတ္ထေရော နာမ ဥတ္တရဂါမံ နိဿာယ ဝိဟာသိ။ တတ္ထ သတ္တ ကုလသတာနိ ဟောန္တိ၊ ကေမ္ဗိ တံ ကုလဒွါရံ နတ္ထိ၊ ယတ္ထ ထေရော သမာပတ္တိံ န သမာပဇ္ဇိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

အရဏဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄၂။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ္တံ။ တတ္ထ **စာရိက**န္တိ တုရိတဂမန-စာရိကံ။ **သစေ တေ ဘဂ္ဂဝ အဂရု**တိ သစေ တုယှံ ဘာရိယံ အဖာသုကံ ကိဉ္စိ နတ္ထိ။ **သစေ သော အနုဇာနာတီ**တိ ဘဂ္ဂဝဿ ကိရ ဧတဒဟောသိ "ပဗ္ဗဇိတာ နာမ နာနာအဇ္ဈာသယာ၊ ကောစိ ဂဏာဘိရတော[1] ဟောတိ၊ ကောစိ ဧကာဘိရတော။ သစေ သော ဧကာဘိရတော ဘဝိဿတိ၊ 'အာဝုသော မာ ပါဝိသိ၊ မယာ သာလာ လဒ္ဓါ'တိ ဝက္ခတိ။ သစေ အယံ ဧကာဘိရတော ဘဝိဿတိ၊ 'အာဝုသော နိက္ခမ၊ မယာ သာလာ လဒ္ဓါ'တိ ဝက္ခတိ။ ဧဝံ သန္တေ အဟံ ဥဘိန္နံ ဝိဝါဒကာရေတာ နာမ ဘဝိဿာမိ၊ ဒိန္နံ နာမ ဒိန္နမေဝ ဝဋ္ဋတိ၊ ကတံ ကတမေဝါ''တိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။

ကုလပုတ္တောတိ ဇာတိကုလပုတ္တောပိ အာစာရကုလပုတ္တောပိ။ **ဝါသူပ-ဂတော**တိ ဝါသံ ဥပဂတော။ ကုတော အာဂန္တွာတိ? တက္ကသီလနဂရတော။

တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—မဇ္ဈိမပ္ပဒေသေ ကိရ ရာဇဂဟနဂရေ ဗိမ္ဗိသာရေ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တေ ပစ္စန္တေ တက္ကသီလနဂရေ ပုက္ကုသာတိ ရာဇာ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ အထ တက္ကသီလတော ဘဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ဝါဏိဇာ ရာဇဂဟံ အာဂတာ ပဏ္ဏာကာရံ ဂဟေတွာ ရာဇာနံ အဒ္ဒသံသု။ ရာဇာ တေ ဝန္ဒိတွာ ဌိတေ "ကတ္ထဝါသိနော တုမှေ"တိ ပုစ္ဆိ။ တက္ကသီလဝါသိနော ဒေဝါတိ။ အထ နေ ရာဇာ ဇနပဒဿ ခေမသုဘိက္ခတာဒီနိ နဂရဿ စ ပဝတ္တိံ ပုစ္ဆိတွာ "ကော နာမ တုမှာကံ ရာဇာ"တိ ပုစ္ဆိ။ ပုက္ကုသာတိ နာမ ဒေဝါတိ။ ဓမ္မိကောတိ? အာမ ဒေဝ ဓမ္မိကော၊ စတူဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ ဇနံ သင်္ဂဏှာတိ၊ လောကဿ

၁-ဂဏာရာမော (သီ၊ သျာ)

316. **Rūpanimittānusārī**ti rūpanimittaṁ anussarati anudhāvatīti rūpanimittānusārī.

318. **Evaṁ kho āvuso ajjhattaṁ**[1] **asaṇṭhitan**ti nikantivasena asaṇṭhitaṁ. Nikantivasena hi atiṭṭhamānaṁ hānabhāgiyaṁ na hoti, visesabhāgiyameva hoti.

320. **Anupādā paritassanā**ti Satthārā khandhiyavagge "upādāparitassanañca vo bhikkhave desessāmi anupādā-aparitassanañcā"ti[2] evaṁ gahetvā paritassanā, aggahetvāva aparitassanā ca kathitā, taṁ mahāthero upādāparitassanameva anupādāparitassananti katvā dassento evamāha. Kathaṁ panesā anupādāparitassanā hotīti. Upādātabbassa abhāvato. Yadi hi koci saṅkhāro nicco vā dhuvo vā attā vā attaniyo vāti gahetabbayuttako abhavissa, ayaṁ paritassanā upādāparitassanāva assa. Yasmā pana evaṁ upādātabbo saṅkhāro nāma n'atthi, tasmā rūpaṁ attāti-ādinā nayena rūpādayo upādinnāpi anupādinnāva honti. Evamesā diṭṭhivasena upādāparitassanāpi samānā atthato anupādāparitassanāyeva nāma hotīti veditabbā.

Aññathā hotīti parivattati pakatijahanena nassati, **rūpavipariṇāmānuparivattī**ti "mama rūpaṁ vipariṇatan"ti vā, "yaṁ ahu, taṁ vata me natthī"ti vā ādinā[3] nayena kammaviññāṇaṁ rūpassa bhedānuparivatti hoti. **Vipariṇāmānuparivattajā**ti vipariṇāmassa anuparivattanato vipariṇāmārammaṇacittato jātā. **Paritassanā dhammasamuppādā**ti taṇhāparitassanā ca akusaladhammasamuppādā ca. **Cittaṁ pariyādāya tiṭṭhantī**ti kusalacittaṁ pariyādiyitvā gahetvā khepetvā tiṭṭhanti. **Uttāsavā**ti bhayatāsenapi sa-uttāso taṇhātāsenapi sa-uttāso. **Vighātavā**ti savighāto sadukkho. **Apekkhavā**ti sālayo sasineho. **Evaṁ kho āvuso anupādā paritassanā hotī**ti evaṁ maṇikaraṇḍakasaññāya tucchakaraṇḍakaṁ gahetvā tasmiṁ naṭṭhe pacchā vighātaṁ āpajjantassa viya pacchā aggahetvā paritassanā hoti.

---

1. Ajjhattaṁ cittaṁ (Syā)   2. Saṁ 2. 14 piṭṭhe.   3. Ma 1. 189 piṭṭhe.

မာတာပိတိဋ္ဌာနေ ဌိတော၊ အင်္ဂေ နိပန္နဒါရကံ ဝိယ ဇနံ တောသေတီတိ။ ကတရသ္မိံ ဝယေ ဝတ္တတီတိ။ အထဿ ဝယံ အာစိက္ခိံသု။ ဝယေသုပိ ဗိမ္ဗိသာရေနေ သမဝယော ဇာတော။ အထ တေ ရာဇာ အာဟ "တာတာ တုမှာကံ ရာဇာ ဓမ္မိကော၊ ဝယေန စ မေ သမာနော၊ သက္ကုဏေယျာထ တုမှာကံ ရာဇာနံ မမ မိတ္တံ ကာတု"န္တိ။ သက္ကောမ ဒေဝါတိ။ ရာဇာ တေသံ သုင်္ကံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဂေဟံ စ ဒါပေတွာ "ဂစ္ဆထ ဘဏ္ဍံ ဝိက္ကိဏိတွာ ဂမနကာလေ မံ ဒိသွာ ဂစ္ဆေယျာထာ"တိ အာဟ။ တေ တထာ ကတွာ ဂမနကာလေ ရာဇာနံ အဒ္ဒသံသု။ "ဂစ္ဆထ တုမှာကံ ရာဇာနံ မမ ဝစနေန ပုနပ္ပုနံ အာရောဂျံ ပုစ္ဆိတွာ 'ရာဇာ တုမှေဟိ သဒ္ဓိံ မိတ္တဘာဝံ ဣစ္ဆတီ'တိ ဝဒထာ"တိ အာဟ။

တေ သာဓူတိ ပဋိဿုဏိတွာ ဂန္တွာ ဘဏ္ဍံ ပဋိသာမေတွာ ဘုတ္တ-ပါတရာသာ ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိံသု။ ရာဇာ "ကဟံ ဘဏေ တုမှေ ဣမေ ဒိဝသေ န ဒိဿထာ"တိ ပုစ္ဆိ။ တေ သဗ္ဗံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသုံ။ ရာဇာ "သာဓု တာတာ တုမှေ နိဿာယ မယာ မဇ္ဈိမပ္ပဒေသေ ရာဇာ မိတ္တော လဒ္ဓေါ"တိ အတ္တမနော အဟောသိ။ အပရဘာဂေ ရာဇဂဟဝါသိနောပိ ဝါဏိဇာ တက္ကသီလံ အဂမံသု။ တေ ပဏ္ဏာကာရံ ဂဟေတွာ အာဂတေ ပုက္ကုသာတိ ရာဇာ "ကုတော အာဂတတ္ထာ"တိ ပုစ္ဆိတွာ "ရာဇဂဟတော"တိ သုတွာ "မယှံ သဟာယဿ နဂရတော အာဂတာ တုမှေ"တိ။ အာမ ဒေဝါတိ။ အာရောဂျံ မေ သဟာယဿာတိ အာရောဂျံ ပုစ္ဆိတွာ "အဇ္ဇ ပဋ္ဌာယ ယေ မယှံ သဟာယဿ နဂရတော ဇင်္ဃသတ္ထေန ဝါ သကဋသတ္ထေန ဝါ ဝါဏိဇာ အာဂစ္ဆန္တိ၊ သဗ္ဗေသံ မမ ဝိသယံ ပဝိဋ္ဌကာလတော ပဋ္ဌာယ ဝသနဂေဟာနိ, ရာဇကောဋ္ဌာဂါရတော နိဝါပံ စ ဒေန္တု၊ သုင်္ကံ ဝိဿဇ္ဇေန္တု၊ ကိဉ္စိ ဥပဒ္ဒဝံ မာ ကရောန္တူ"တိ ဘေရိံ စရာပေသိ။ ဗိမ္ဗိသာရောပိ အတ္တနော နဂရေ တထေဝ ဘေရိံ စရာပေသိ။

အထ ဗိမ္ဗိသာရော ပုက္ကုသာတိဿ ပဏ္ဏံ ပဟိဏိ "ပစ္စန္တဒေသေ နာမ မဏိမုတ္တာဒီနိ ရတနာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ယံ မယှံ သဟာယဿ ရဇ္ဇေ ဒဿနီယံ ဝါ သဝနီယံ ဝါ ရတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတ္ထ မေ မာ မစ္ဆရာယတူ"တိ။ ပုက္ကုသာတိပိ "မဇ္ဈိမဒေသော နာမ မဟာဇနပဒေါ၊ ယံ တတ္ထ ဧဝရူပံ ရတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတ္ထ မေ သဟာယော မာ မစ္ဆရာယတူ"တိ ပဋိပဏ္ဏံ ပဟိဏိ။ ဧဝံ တေ ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ အညမညံ အဒိသွာပိ ဒဠှမိတ္တာ အဟေသုံ။

321. **Na ca rūpavipariṇāmānuparivattī**ti khīṇāsavassa kammaviññāṇameva n'atthi, tasmā rūpabhedānuparivatti na hoti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Uddesavibhaṅgasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Araṇavibhaṅgasuttavaṇṇanā

323. **Evaṁ me sutan**ti Araṇavibhaṅgasuttaṁ. Tattha **nevussādeyya na apasādeyyā**ti gehasitavasena kañci puggalaṁ n'eva ukkhipeyya na avakkhipeyya. **Dhammameva deseyyā**ti sabhāvameva katheyya. **Sukhavinicchayan**ti vinicchitasukhaṁ. **Raho vādan**ti parammukhā avaṇṇaṁ pisuṇavācanti attho. **Sammukhā na khīṇan**ti sammukhāpi khīṇaṁ ākiṇṇaṁ saṁkiliṭṭhaṁ vācaṁ na bhaṇeyya. **Nābhiniveseyyā**ti na adhiṭṭhahitvā ādāya vohareyya. **Samaññan**ti lokasamaññaṁ lokapaṇṇattiṁ. **Nātidhāveyyā**ti nātikkameyya.

324. **Kāmapaṭisandhisukhino**ti kāmapaṭisandhinā kāmūpasaṁhitena sukhena sukhitassa. **Sadukkho**ti vipākadukkhena saṁkilesadukkhenapi sadukkho. **Sa-upaghāto**ti vipākūpaghātakilesūpaghāteheva sa-upaghāto. Tathā **sapariḷāho. Micchāpaṭipadā**ti ayāthāvapaṭipadā akusalapaṭipadā.

326. **Ittheke apasādetī**ti evaṁ gehasitavasena ekacce puggale apasādeti. Ussādanepi es'eva nayo. **Bhavasaṁyojanan**ti bhavabandhanaṁ, taṇhāyetaṁ nāmaṁ.

Subhūtitthero kira imaṁ catukkaṁ nissāya etadagge ṭhapito. Bhagavato hi dhammaṁ desentassa puggalānaṁ ussādanā-apasādanā paññāyanti, tathā Sāriputtattherādīnaṁ. Subhūtittherassa pana dhammadesanāya "ayaṁ puggalo appaṭipannako anārādhako"ti vā, "ayaṁ sīlavā guṇavā lajjipesalo ācārasampanno"ti vā n'atthi, dhammadesanāya panassa "ayaṁ micchāpaṭipadā,

ဧဝံ တေသံ ကတိကံ ကတွာ ဝသန္တာနံ ပဌမတရံ ပုက္ကုသာတိဿ ပဏ္ဏာကာရော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ရာဇာ ကိရ အဋ္ဌ ပဉ္စဝဏ္ဏေ အနဂ္ဃကမ္ဗလေ လဘိ၊ သော "အတိသုန္ဒရာ ဣမေ ကမ္ဗလာ၊ အဟံ သဟာယဿ ပေသိဿာမီ"တိ လာခါဂုဠမတ္တေ အဋ္ဌ သာရကရဏ္ဍကေ လိခါပေတွာ တေသု တေ ကမ္ဗလေ ပက္ခိပိတွာ လာခါယ ဝဋ္ဋာပေတွာ သေတဝတ္ထေန ဝေဌေတွာ သမုဂ္ဂေ ပက္ခိပိတွာ ဝတ္ထေန ဝေဌေတွာ ရာဇမုဒ္ဒိကာယ လဉ္ဆေတွာ "မယှံ သဟာယဿ ဒေထာ"တိ အမစ္စေ ပေသေသိ။ သာသနဉ္စ အဒါသိ "အယံ ပဏ္ဏာကာရော နဂရမဇ္ဈေ အမစ္စာဒိပရိဝုတေန ဒဋ္ဌဗ္ဗော"တိ။ တေ ဂန္တွာ ဗိမ္ဗိသာရဿ အဒံသု။

သော သာသနံ သုတွာ အမစ္စာဒယော သန္နိပတန္တူတိ ဘေရိံ စရာပေတွာ နဂရမဇ္ဈေ အမစ္စာဒိပရိဝုတော သေတစ္ဆတ္တေန ဓာရိယမာနေန ပလ္လင်္ကဝရေ နိသိန္နော လဉ္ဆနံ ဘိန္ဒိတွာ ဝတ္ထံ အပနေတွာ သမုဂ္ဂံ ဝိဝရိတွာ အန္တော ဘဏ္ဍိကံ မုဉ္စိတွာ လာခါဂုဠေ ဒိသွာ "မယှံ သဟာယော ပုက္ကုသာတိ 'ဇုတဝိတ္တကော[၁] မေ သဟာယော'တိ မညမာနော မညေ ဣမံ ပဏ္ဏာကာရံ ပဟိဏီ"တိ ဧကံ ဂုဠံ ဂဟေတွာ ဟတ္ထေန ဝဋ္ဋေတွာ တုလယန္တောဝ အန္တော ဒုဿဘဏ္ဍိကံ အတ္ထီတိ အညာသိ။ အထ နံ ပလ္လင်္ကပါဒေ ပဟရိတွာ တာဝဒေဝ လာခါ ပရိပတိ၊ သော နခေန ကရဏ္ဍကံ ဝိဝရိတွာ အန္တော ကမ္ဗလရတနံ ဒိသွာ ဣတရေပိ ဝိဝရာပေသိ၊ သဗ္ဗေပိ ကမ္ဗလာ အဟေသုံ။ အထ နေ ပတ္ထရာပေသိ၊ တေ ဝဏ္ဏသမ္ပန္နာ ဖဿသမ္ပန္နာ ဒီဃတော သောဠသဟတ္ထာ တိရိယံ အဋ္ဌဟတ္ထာ အဟေသုံ။ မဟာဇနော ဒိသွာ အင်္ဂုလိယော ပေါဌေသိ၊ စေလုက္ခေပံ အကာသိ၊ "အမှာကံ ရညော အဒိဋ္ဌသဟာယော ပုက္ကုသာတိ အဒိသွာဝ ဧဝရူပံ ပဏ္ဏာကာရံ ပေသေသိ၊ ယုတ္တံ ဧဝရူပံ မိတ္တံ ကာတု"န္တိ အတ္တမနော အဟောသိ။ ရာဇာ ဧကမေကံ ကမ္ဗလံ အဂ္ဃာပေသိ၊ သဗ္ဗေ အနဂ္ဃာ အဟေသုံ။ တေသု စတ္တာရော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ပေသေသိ၊ စတ္တာရော အတ္တနော ဃရေ အကာသိ။ တတော စိန္တေသိ "ပစ္ဆာ ပေသေန္တေန ပဌမံ ပေသိတပဏ္ဏာကာရတော အတိရေကံ ပေသေတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ သဟာယေန စ မေ အနဂ္ဃော ပဏ္ဏာကာရော ပေသိတော၊ ကိံ နု ခေါ ပေသေမီ"တိ။

ကိံ ပန ရာဇဂဟေ တတော အဓိကံ ရတနံ နတ္ထီတိ? နော နတ္ထိ၊ မဟာပုညော ရာဇာ၊ အပိစ ခေါ ပနဿ သောတာပန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ ဌပေတွာ တီဏိ ရတနာနိ အညံ ရတနံ သောမနဿံ ဇနေတုံ သမတ္ထံ နာမ

၁-ဒုတမိတ္တကော (သီ)၊ ဇုတိမိတ္တကော (သျာ)

ayaṁ sammāpaṭipadā"tveva paññāyati. Tasmā Bhagavā "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ araṇavihārīnaṁ yadidaṁ subhūtī"ti[1] āha.

329. **Kālaññū assā**ti asampatte ca atikkante ca kāle akathetvā "idāni vuccamānaṁ mahājano gaṇhissatī"ti yuttapattakālaṁ ñatvāva parammukhā avaṇṇaṁ bhāseyya. Khīṇavādepi es'eva nayo.

330. **Upahaññatī**ti ghātiyati. **Saropi upahaññatī**ti saddopi bhijjati. **Āturīyatī**ti āturo hoti gelaññappatto sābādho. **Avissaṭṭhan**ti vissaṭṭhaṁ apalibuddhaṁ na hoti.

331. **Tadevā**ti taṁ yeva bhājanaṁ. **Abhinivissa voharatī**ti pattanti sañjānanajanapadaṁ gantvā "pattaṁ āharatha dhovathā"ti sutvā "andhabālaputhujjano, nayidaṁ pattaṁ, pāti nāmesā, evaṁ vadāhī"ti abhinivissa voharati. Evaṁ sabbapadehi yojetabbaṁ. **Atisāro**ti atidhāvanaṁ.

332. **Tathā tathā voharati aparāmasan**ti amhākaṁ janapade bhājanaṁ pātīti vuccati, ime pana naṁ pattanti vadantīti tato paṭṭhāya janapadavohāraṁ muñcitvā pattaṁ pattanteva aparāmasanto voharati. Sesapadesupi es'eva nayo.

333. Idāni mariyādabhājanīyaṁ karonto **tatra bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **saraṇo**ti sarajo sakileso. **Araṇo**ti arajo nikkileso. **Subhūti ca pana bhikkhave**ti ayaṁ thero dvīsu ṭhānesu etadaggaṁ āruḷho "**araṇavihārīnaṁ** yadidaṁ subhūti, **dakkhiṇeyyānaṁ** yadidaṁ subhūtī"ti[1].

Dhammasenāpati kira vatthuṁ sodheti, Subhūtitthero dakkhiṇaṁ sodheti. Tathā hi Dhammasenāpati piṇḍāya caranto gehadvāre ṭhito yāva bhikkhaṁ āharanti, tāva pubbabhāge paricchinditvā nirodhaṁ samāpajjati, nirodhā vuṭṭhāya deyyadhammaṁ paṭiggaṇhāti. Subhūtitthero ca tath'eva mettājhānaṁ samāpajjati, mettājhānā vuṭṭhāya deyyadhammaṁ paṭiggaṇhāti. Evaṁ pana kātuṁ sakkāti. Āma sakkā, n'eva acchariyañcetaṁ,

1. Aṁ 1. 24 piṭṭhe.

နတ္ထိ။ သော ရတနံ ဝိစိနိတုံ အာရဒ္ဓေါ—ရတနံ နာမ သဝိညာဏကံ အဝိညာဏကန္တိ ဒုဝိဓံ၊ တတ္ထ အဝိညာဏကံ သုဝဏ္ဏရဇတာဒိ၊ သဝိညာဏကံ ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓံ၊ အဝိညာဏကံ သဝိညာဏကဿေဝ အလင်္ကာရာဒိဝသေန ပရိဘောဂံ ဟောတိ၊ ဣတိ ဣမေသု ဒွီသု ရတနေသု သဝိညာဏကံ သေဋ္ဌံ။ သဝိညာဏကမ္ပိ ဒုဝိဓံ တိရစ္ဆာနရတနံ မနုဿရတနန္တိ။ တတ္ထ တိရစ္ဆာနရတနံ ဟတ္ထိအဿရတနံ၊ တမ္ပိ မနုဿာနံ ဥပဘောဂတ္ထမေဝ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ ဣတိ ဣမေသုပိ ဒွီသု မနုဿရတနံ သေဋ္ဌံ။ မနုဿရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ ဣတ္ထိရတနံ ပုရိသရတနန္တိ။ တတ္ထ စက္ကဝတ္တိနော ရညော ဥပ္ပန္နံ ဣတ္ထိရတနမ္ပိ ပုရိသဿေဝ ဥပဘောဂံ၊ ဣတိ ဣမေသုပိ ဒွီသု ပုရိသရတနမေဝ သေဋ္ဌံ။

ပုရိသရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ အဂါရိယရတနံ အနဂါရိယရတနဉ္စ။ တတ္ထ အဂါရိယရတနေသုပိ စက္ကဝတ္တိရာဇာ[1] အဇ္ဇ ပဗ္ဗဇိတသာမဏေရံ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒတိ၊ ဣတိ ဣမေသုပိ ဒွီသု အနဂါရိယရတနမေဝ သေဋ္ဌံ။ အနဂါရိယရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ သေက္ခရတနဉ္စ အသေက္ခရတနဉ္စ။ တတ္ထ သတသဟဿမ္ပိ သေက္ခာနံ အသေက္ခဿ ပဒေသံ န ပါပုဏာတိ၊ ဣတိ ဣမေသုပိ ဒွီသု အသေက္ခရတနမေဝ သေဋ္ဌံ။ တမ္ပိ ဒုဝိဓံ ဗုဒ္ဓရတနံ သာဝကရတနန္တိ။ တတ္ထ သတသဟဿမ္ပိ သာဝကရတနာနံ ဗုဒ္ဓရတနဿ ပဒေသံ န ပါပုဏာတိ၊ ဣတိ ဣမေသုပိ ဒွီသု ဗုဒ္ဓရတနမေဝ သေဋ္ဌံ။

ဗုဒ္ဓရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓရတနံ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓရတနန္တိ။ တတ္ထ သတသဟဿမ္ပိ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓဿ ပဒေသံ န ပါပုဏာတိ၊ ဣတိ ဣမေသုပိ ဒွီသု သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓရတနံယေဝ သေဋ္ဌံ။ သဒေဝကသ္မိံ ဟိ လောကေ ဗုဒ္ဓရတနသမံ ရတနံ နာမ နတ္ထိ။ တသ္မာ အသဒိသမေဝ ရတနံ မယှံ သဟာယဿ ပေသေဿာမီတိ စိန္တေတွာ တက္ကသီလဝါသိနော ပုစ္ဆိ "တာတာ တုမှာကံ ဇနပဒေ ဗုဒ္ဓေါ ဓမ္မော သံဃောတိ ဣမာနိ တီဏိ ရတနာနိ ဒိဿန္တီ"တိ[2]။ ဃောသောပိ သော မဟာရာဇ တာဝ တတ္ထ နတ္ထိ၊ ဒဿနံ ပန ကုတောတိ။

"သုန္ဒရံ တာတာ"တိ ရာဇာ တုဋ္ဌော စိန္တေသိ "သက္ကာ ဘဝေယျ ဇနသင်္ဂဟတ္ထာယ မယှံ သဟာယဿ ဝသနဋ္ဌာနံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ပေသေတုံ၊ ဗုဒ္ဓါ ပန ပစ္စန္တိမေသု ဇနပဒေသု န အရုဏံ ဥဋ္ဌပေန္တိ။ တသ္မာ သတ္ထာရာ ဂန္တုံ န သက္ကာ။ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာဒယော မဟာသာဝကေ ပေသေတုံ သက္ကာ ဘဝေယျ[3]။

၁-အဂါရိယရတနေသု အပိ စက္ကဝတ္တိရာဇာ (?)

၂-ဒိဿန္တီတိ (က) ၃-ဘဝေယျုံ (က)

yaṁ mahābhiññappattā sāvakā evaṁ kareyyuṁ. Imasmimpi hi Tambapaṇṇidīpe Porāṇakarājakāle Piṅgalabuddharakkhitatthero nāma Uttaragāmaṁ nissāya vihāsi. Tattha satta kulasatāni honti, ekampi taṁ kuladvāraṁ n'atthi, yattha thero samāpattiṁ na samāpajji. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Araṇavibhaṅgasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Dhātuvibhaṅgasuttavaṇṇanā

342. **Evaṁ me sutan**ti Dhātuvibhaṅgasuttaṁ. Tattha **cārikan**ti turitagamanacārikaṁ. **Sace te Bhaggava agarū**ti sace tuyhaṁ bhāriyaṁ aphāsukaṁ kiñci n'atthi. **Sace so anujānātī**ti Bhaggavassa kira etadahosi "pabbajitā nāma nānā-ajjhāsayā, eko gaṇābhirato[1] hoti, eko ekābhirato. Sace so ekābhirato bhavissati, 'āvuso mā pāvisi, mayā sālā laddhā'ti vakkhati. Sace ayaṁ ekābhirato bhavissati, 'āvuso nikkhama, mayā sālā laddhā'ti vakkhati. Evaṁ sante ahaṁ ubhinnaṁ vivādakāretā nāma bhavissāmi, dinnaṁ nāma dinnameva vaṭṭati, kataṁ katamevā"ti. Tasmā evamāha.

Kulaputtoti jātikulaputtopi ācārakulaputtopi. **Vāsūpagato**ti vāsaṁ upagato. Kuto āgantvāti? Takkasīlanagarato.

Tatrāyaṁ anupubbikathā—Majjhimappadese kira Rājagahanagare Bimbisāre rajjaṁ kārente paccante Takkasīlanagare Pukkusāti rājā rajjaṁ kāresi. Atha Takkasīlato bhaṇḍaṁ gahetvā vāṇijā Rājagahaṁ āgatā paṇṇākāraṁ gahetvā rājānaṁ addasaṁsu. Rājā te vanditvā ṭhite "katthavāsino tumhe"ti pucchi. Takkasīlavāsino devāti. Atha ne rājā janapadassa khemasubhikkhatādīni nagarassa ca pavattiṁ pucchitvā "ko nāma tumhākaṁ rājā"ti pucchi. Pukkusāti nāma devāti. Dhammikoti? Āma deva dhammiko, catūhi saṅgahavatthūhi janaṁ saṅgaṇhāti, lokassa

1. Gaṇārāmo (Sī, Syā)

မယာ ပန 'ထေရာ ပစ္စန္တေ ဝသန္တီ'တိ သုတွာပိ မနုဿေ ပေသေတွာ တေ အတ္တနော သမီပံ အာဏာပေတွာ ဥပဋ္ဌာတုမေဝ ယုတ္တံ။ တသ္မာ န ထေရေဟိပိ သက္ကာ ဂန္တုံ။ ယေန ပနာကာရေန သာသနေ ပေသိတေ သတ္ထာ စ မဟာသာဝကာ စ ဂတာ ဝိယ ဟောန္တိ၊ တေနာကာရေန သာသနံ ပဟိဏိဿာမီ"တိ။ စိန္တေတွာ စတုရတနာယာမံ ဝိဒတ္ထိမတ္တပုထုလံ နာတိတနုံ နာတိဗဟလံ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋံ ကာရာပေတွာ "တတ္ထ အဇ္ဇ အက္ခရာနိ လိခိဿာမီ"တိ ပါတောဝ သီသံ နှာယိတွာ ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာယ ဘုတ္တပါတရာသော အပနီတဂန္ဓမာလာဘရဏော သုဝဏ္ဏသရကေန ဇာတိဟိင်္ဂုလိကံ အာဒါယ ဟေဋ္ဌတော ပဋ္ဌာယ ဒွါရာနိ ပိဒဟန္တော ပါသာဒမာရုယှ ပုဗ္ဗဒိသာမုခံ သီဟပဉ္ဇရံ ဝိဝရိတွာ အာကာသတလေ နိသီဒိတွာ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋေ အက္ခရာနိ လိခန္တော "ဣဓ တထာဂတော လောကေ ဥပ္ပန္နော အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နော သုဂတော လောကဝိဒူ အနုတ္တရော ပုရိသဒမ္မသာရထိ သတ္ထာ ဒေဝမနုဿာနံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ"တိ ဗုဒ္ဓဂုဏေ တာဝ ဧကဒေသေန လိခိ။

တတော "ဧဝံ ဒသ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတဘဝနတော စဝိတွာ မာတုကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ၊ ဧဝံ လောကဝိဝရဏံ အဟောသိ၊ မာတုကုစ္ဆိယံ ဝသမာနေ ဣဒံ နာမ အဟောသိ၊ အဂါရမဇ္ဈေ ဝသမာနေ ဣဒံ နာမ အဟောသိ၊ ဧဝံ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခန္တော ဧဝံ မဟာပဓာနံ ပဒဟိ၊ ဧဝံ ဒုက္ကရကာရိကံ ကတွာ မဟာဗောဓိမဏ္ဍံ အာရုယှ အပရာဇိတပလ္လင်္ကေ နိသိန္နော သဗ္ဗညုတညာဏံ ပဋိဝိဇ္ဈိ၊ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တဿ ဧဝံ လောကဝိဝရဏံ အဟောသိ။ သဒေဝကေ လောကေ အညံ ဧဝရူပံ ရတနံ နာမ နတ္ထီ"တိ။

ယံကိဉ္စိ ဝိတ္တံ ဣဓ ဝါ ဟုရံ ဝါ၊
သဂ္ဂေသု ဝါ ယံ ရတနံ ပဏီတံ။
န နော သမံ အတ္ထိ တထာဂတေန၊
ဣဒမ္ပိ ဗုဒ္ဓေ ရတနံ ပဏီတံ။
ဧတေန သစ္စေန သုဝတ္ထိ ဟောတူ"တိ[1]—

ဧဝံ ဧကဒေသေန ဗုဒ္ဓဂုဏေပိ လိခိတွာ ဒုတိယံ **ဓမ္မရတနံ** ထောမေန္တော "သွာက္ခာတော ဘဂဝတာ ဓမ္မော။ပ။ ပစ္စတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိညူဟီ"တိ။ "စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ။ပ။ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ"တိ။ "သတ္ထာရာ ဒေသိတဓမ္မော နာမ ဧဝရူပေါ စ ဧဝရူပေါ စာ"တိ သတ္တတိံသ ဗောဓိပက္ခိယေ ဧကဒေသေန လိခိတွာ—

၁-ခု ၁-၅-၃၁ ၂-ဝိဋ္ဌေသု။

mātāpitiṭṭhāne ṭhito, aṅge nipannadārakaṁ viya janaṁ tosetīti. Katarasmiṁ vaye vattatīti. Athassa vayaṁ ācikkhiṁsu. Vayesupi Bimbisārena samavayo jāto. Atha te rājā āha “tātā tumhākaṁ rājā dhammiko, vayena ca me samāno, sakkuṇeyyātha tumhākaṁ rājānaṁ mama mittaṁ kātun”ti. Sakkoma devāti. Rājā tesaṁ suṅkaṁ vissajjetvā gehaṁ ca dāpetvā “gacchatha bhaṇḍaṁ vikkiṇitvā gamanakāle maṁ disvā gaccheyyāthā”ti āha. Te tathā katvā gamanakāle rājānaṁ addasaṁsu. “Gacchatha tumhākaṁ rājānaṁ mama vacanena punappunaṁ ārogyaṁ pucchitvā ‘rājā tumhehi saddhiṁ mittabhāvaṁ icchatī’ti vadathā”ti āha.

Te sādhūti paṭissuṇitvā gantvā bhaṇḍaṁ paṭisāmetvā bhuttapātarāsā rājānaṁ upasaṅkamitvā vandiṁsu. Rājā “kahaṁ bhaṇe tumhe ettake ime divase na dissathā”ti pucchi. Te sabbaṁ pavattiṁ ārocesuṁ. Rājā “sādhu tātā tumhe nissāya mayā Majjhimappadese rājā mitto laddho”ti attamano ahosi. Aparabhāge Rājagahavāsinopi vāṇijā Takkasīlaṁ agamaṁsu. Te paṇṇākāraṁ gahetvā āgate pukkusāti rājā “kuto āgatatthā”ti pucchitvā “Rājagahato”ti sutvā “mayhaṁ sahāyassa nagarato āgatā tumhe”ti. Āma devāti. Ārogyaṁ me sahāyassāti ārogyaṁ pucchitvā “ajja paṭṭhāya ye mayhaṁ sahāyassa nagarato jaṅghasatthena vā sakaṭasatthena vā vāṇijā āgacchanti, sabbesaṁ mama visayaṁ paviṭṭhakālato paṭṭhāya vasanagehāni, rājakoṭṭhāgārato nivāpaṁ ca dentu, suṅkaṁ vissajjentu, kiñci upaddavaṁ mā karontū”ti bheriṁ carāpesi. Bimbisāropi attano nagare tath’eva bheriṁ carāpesi.

Atha Bimbisāro Pukkusātissa paṇṇaṁ pahiṇi “Paccantadese nāma maṇimuttādīni ratanāni uppajjanti, yaṁ mayhaṁ sahāyassa rajje dassanīyaṁ vā savanīyaṁ vā ratanaṁ uppajjati, tattha me mā maccharāyatū”ti. Pukkusātipi “Majjhimadeso nāma mahājanapado, yaṁ tattha evarūpaṁ ratanaṁ uppajjati, tattha me sahāyo mā maccharāyatū”ti paṭipaṇṇaṁ pahiṇi. Evaṁ te gacchante gacchante kāle aññamaññaṁ adisvāpi daḷhamittā ahesuṁ.

“ယံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော ပရိဝဏ္ဏယီ သုစိံ၊
သမာဓိမာနန္တရိကညမာဟု။
သမာဓိနာ တေန သမော န ဝိဇ္ဇတိ၊
ဣဒမ္ပိ ဓမ္မေ ရတနံ ပဏီတံ။
ဧတေန သစ္စေန သုဝတ္ထိ ဟောတူ”တိ [1]—

ဧဝံ ဧကဒေသေန ဓမ္မဂုဏေ လိခိတွာ တတိယံ **သံဃရတနံ** ထောမေန္တော “သုပ္ပဋိပန္နော ဘဂဝတော သာဝကသံဃော။ပ။ ပုညက္ခေတ္တံ လောကဿာ”တိ။ “ကုလပုတ္တာ နာမ သတ္ထု ဓမ္မကထံ သုတွာ ဧဝံ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇန္တိ၊ ကေစိ သေတစ္ဆတ္တံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇန္တိ၊ ကေစိ ဥပရဇ္ဇံ၊ ကေစိ သေနာပတိဋ္ဌာနာဒီနိ ပဟာယ ပဗ္ဗဇန္တိ။ ပဗ္ဗဇိတွာ စ ပန ဣမဉ္စ ပဋိပတ္တိံ ပူရေန္တီ”တိ စူဠသီလမဇ္ဈိမသီလမဟာသီလာဒီနိ ဧကဒေသေန လိခိတွာ ဆဒွါရသံဝရံ သတိသမ္ပဇညံ စတုပစ္စယသန္တောသံ နဝဝိဓံ သေနာသနံ, နီဝရဏပ္ပဟာနံ ပရိကမ္မံ ဈာနာဘိညာ အဋ္ဌတိံသ ကမ္မဋ္ဌာနာနိ ယာဝ အာသဝက္ခယာ ဧကဒေသေန လိခိ၊ သောဠသဝိဓံ အာနာပါနဿတိကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိတ္ထာရေနေဝ လိခိတွာ “သတ္ထု သာဝကသံဃော နာမ ဧဝရူပေဟိ စ ဂုဏေဟိ သမန္နာဂတော။

ယေ ပုဂ္ဂလာ အဋ္ဌသတံ ပသဋ္ဌာ၊
စတ္တာရိ ဧတာနိ ယုဂါနိ ဟောန္တိ။
တေ ဒက္ခိဏေယျာ သုဂတဿ သာဝကာ၊
ဧတေသု ဒိန္နာနိ မဟပ္ဖလာနိ။
ဣဒမ္ပိ သံဃေ ရတနံ ပဏီတံ၊
ဧတေန သစ္စေန သုဝတ္ထိ ဟောတူ”တိ [2]—

ဧဝံ ဧကဒေသေန သံဃဂုဏေ လိခိတွာ “ဘဂဝတော သာသနံ သွာက္ခာတံ နိယျာနိကံ၊ သစေ မယှံ သဟာယော သက္ကောတိ၊ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇတူ”တိ လိခိတွာ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋံ သံဟရိတွာ သုခုမကမ္ဗလေန ဝေဌေတွာ သာရသမုဂ္ဂေ ပက္ခိပိတွာ တံ သမုဂ္ဂံ သုဝဏ္ဏမယေ၊ သုဝဏ္ဏမယံ ရဇတမယေ၊ ရဇတမယံ မဏိမယေ၊ မဏိမယံ ပဝါဠမယေ၊ ပဝါဠမယံ လောဟိတင်္ကမယေ၊ လောဟိတင်္ကမယံ မသာရဂလ္လမယေ၊ မသာရဂလ္လမယံ ဖလိကမယေ၊ ဖလိကမယံ ဒန္တမယေ၊ ဒန္တမယံ သဗ္ဗရတနမယေ၊ သဗ္ဗရတနမယံ ကိလဉ္ဇမယေ၊ ကိလဉ္ဇမယံ သမုဂ္ဂံ သာရကရဏ္ဍကေ ဌပေသိ။

၁-ခု ၁-၅-၃၁၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ခု ၁-၅-၃၁၃-ပိဋ္ဌေသု။

Evaṁ tesaṁ katikaṁ katvā vasantānaṁ paṭhamataraṁ Pukkusātissa paṇṇā kāro uppajji. Rājā kira aṭṭha pañcavaṇṇe anagghakambale labhi, so “atisundarā ime kambalā, ahaṁ sahāyassa pesissāmī”ti lākhāguḷamatte aṭṭha sārakaraṇḍake likhāpetvā tesu te kambale pakkhipitvā lākhāya vaṭṭāpetvā setavatthena veṭhetvā samugge pakkhipitvā vatthena veṭhetvā rājamuddikāya lañchetvā “mayhaṁ sahāyassa dethā”ti amacce pesesi. Sāsanañca adāsi “ayaṁ paṇṇākāro nagaramajjhe amaccādiparivutena daṭṭhabbo”ti. Te gantvā Bimbisārassa adaṁsu.

So sāsanaṁ sutvā amaccādayo sannipatantūti bheriṁ carāpetvā nagaramajjhe amaccādiparivuto setacchattena dhāriyamānena pallaṅkavare nisinno lañchanaṁ bhinditvā vatthaṁ apanetvā samuggaṁ vivaritvā anto bhaṇḍikaṁ muñcitvā lākhāguḷe disvā “mayhaṁ sahāyo Pukkusāti ‘jutavittako[1] me sahāyo’ti maññamāno maññe imaṁ paṇṇākāraṁ pahiṇī”ti ekaṁ guḷaṁ gahetvā hatthena vaṭṭetvā tulayantova anto dussabhaṇḍikaṁ atthīti aññāsi. Atha naṁ pallaṅkapāde paharitvā tāvadeva lākhā paripati, so nakhena karaṇḍakaṁ vivaritvā anto kambalaratanaṁ disvā itarepi vivarāpesi, sabbepi kambalā ahesuṁ. Atha ne pattharāpesi, te vaṇṇasampannā phassasampannā dīghato soḷasahatthā tiriyaṁ aṭṭhahatthā ahesuṁ. Mahājano disvā aṅguliyo poṭhesi, celukkhepaṁ akāsi, “amhākaṁ rañño adiṭṭhasahāyo Pukkusāti adisvāva evarūpaṁ paṇṇākāraṁ pesesi, yuttaṁ evarūpaṁ mittaṁ kātun”ti attamano ahosi. Rājā ekamekaṁ kambalaṁ agghāpesi, sabbe anagghā ahesuṁ. Tesu cattāro Sammāsambuddhassa pesesi, cattāro attano ghare akāsi. Tato cintesi “pacchā pesentena paṭhamaṁ pesitapaṇṇākārato atirekaṁ pesetuṁ vaṭṭati, sahāyena ca me anaggho paṇṇākāro pesito, kiṁ nu kho pesemī”ti.

Kiṁ pana Rājagahe tato adhikaṁ ratanaṁ natthīti? No n’atthi, mahāpuñño rājā, Api ca kho panassa sotāpannakālato paṭṭhāya ṭhapetvā tīṇi ratanāni aññaṁ ratanaṁ somanassaṁ janetuṁ samatthaṁ nāma

1. Dutamittako (Sī), juticittako (Syā)

ပုန သာရကရဏ္ဍကံ သုဝဏ္ဏကရဏ္ဍကေတိ ပုရိမနယေနေဝ ဟရိတွာ သဗ္ဗရတနမယံ ကရဏ္ဍကံ ကိလဉ္ဇမယေ ကရဏ္ဍကေ ဌပေသိ။ တတော ကိလဉ္ဇမယံ ကရဏ္ဍကံ သာရမယပေဠာယာတိ ပုန ဝုတ္တနယေနေဝ ဟရိတွာ သဗ္ဗရတနမယံ ပေဠံ ကိလဉ္ဇမယပေဠာယ ဌပေတွာ ဗဟိ ဝတ္ထေန ဝေဌေတွာ ရာဇမုဒ္ဒိကာယ လဉ္ဆေတွာ အမစ္စေ အာဏာပေသိ “မမ အာဏာပဝတ္တိဋ္ဌာနေ မဂ္ဂံ အလင်္ကာရာပေထ၊ မဂ္ဂေါ အဋ္ဌုသဘဝိတ္ထတော ဟောတု၊ စတုဥသဘဋ္ဌာနံ သောဓိတမတ္တကမေဝ ဟောတု၊ မဇ္ဈေ စတုဥသဘံ ရာဇာနုဘာဝေန ပဋိယာဒေထာ”တိ။ တတော မင်္ဂလဟတ္ထိံ အလင်္ကာရာပေတွာ တဿ ဥပရိ ပလ္လင်္ကံ ပညပေတွာ သေတစ္ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ နဂရဝီထိယော သိတ္တသမ္မဋ္ဌာ[၁] သမုဿိတဒ္ဓဇပဋာကာ ကဒလိပုဏ္ဏဃဋဂန္ဓဓူမပုပ္ဖါဒိပဋိမဏ္ဍိတာ ကာရေတွာ “အတ္တနော အတ္တနော ဝိသယပ္ပဒေသေ ဧဝရူပံ ပူဇံ ကာရေန္တူ”တိ အန္တရဘောဂိကာနံ ဇဝနဒူတေ ပေသေတွာ သယံ သဗ္ဗာလင်္ကာရေန အလင်္ကရိတွာ ‘‘သဗ္ဗတာဠာဝစရသမ္မိဿဗလကာယပရိဝုတော ပဏ္ဏာကာရံ ပေသေမီ”တိ အတ္တနော ဝိသယပရိယန္တံ ဂန္တွာ အမစ္စဿ မုခသာသနံ အဒါသိ “တာတ မယှံ သဟာယော ပုက္ကုသာတိ ဣမံ ပဏ္ဏာကာရံ ပဋိစ္ဆန္တော ဩရောဓမဇ္ဈေ အပဋိစ္ဆိတွာ ပါသာဒံ အာရုယှ ပဋိစ္ဆတူ”တိ။ ဧဝံ သာသနံ ဒတွာ ပစ္စန္တဒေသံ သတ္ထာ ဂစ္ဆတီတိ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ နိဝတ္တိ။ အန္တရဘောဂိကာ တေနေဝ နိယာမေန မဂ္ဂံ ပဋိယာဒေတွာ ပဏ္ဏာကာရံ နယိံသု။

ပုက္ကုသာတိပိ အတ္တနော ရဇ္ဇသီမတော ပဋ္ဌာယ တေနေဝ နိယာမေန မဂ္ဂံ ပဋိယာဒေတွာ နဂရံ အလင်္ကာရာပေတွာ ပဏ္ဏာကာရဿ ပစ္စုဂ္ဂမနံ အကာသိ။ ပဏ္ဏာကာရော တက္ကသီလံ ပါပုဏန္တော ဥပေါသထဒိဝသေ ပါပုဏိ၊ ပဏ္ဏာကာရံ ဂဟေတွာ ဂတအမစ္စောပိ ရညော ဝုတ္တသာသနံ အာရောစေသိ။ ရာဇာ တံ သုတွာ ပဏ္ဏာကာရေန သဒ္ဓိံ အာဂတာနံ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ ဝိစာရေတွာ ပဏ္ဏာကာရံ အာဒါယ ပါသာဒံ အာရုယှ “မာ ဣဓ ကောစိ ပဝိသတူ”တိ ဒွါရေ အာရက္ခံ ကာရေတွာ သီဟပဉ္ဇရံ ဝိဝရိတွာ ပဏ္ဏာကာရံ ဥစ္စာသနေ ဌပေတွာ သယံ နီစာသနေ နိသိန္နော လဉ္ဆနံ ဘိန္ဒိတွာ နိဝါသနံ အပနေတွာ ကိလဉ္ဇပေဠတော ပဋ္ဌာယ အနုပုဗ္ဗေန ဝိဝရန္တော သာရမယံ သမုဂ္ဂံ ဒိသွာ စိန္တေသိ “မဟာပရိဟာရော နာယံ[၂] အညဿ ရတနဿ ဘဝိဿတိ၊ အဒ္ဓါ မဇ္ဈိမဒေသေ သောတဗ္ဗယုတ္တကံ ရတနံ ဥပ္ပန္န”န္တိ။ အထ တံ သမုဂ္ဂံ ဝိဝရိတွာ ရာဇလဉ္ဆနံ ဘိန္ဒိတွာ သုခုမကမ္ဗလံ ဥဘတော ဝိယူဟိတွာ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋံ အဒ္ဒသ။

၁-ဝိစိတ္တသမ္မဋ္ဌာ (သျာ) ၂-မဟာပရိဝါရော နာမာယံ (က)

n’atthi. So ratanaṁ vicinituṁ āraddho—ratanaṁ nāma saviññāṇakaṁ aviññāṇakanti duvidhaṁ, tattha aviññāṇakaṁ suvaṇṇarajatādi, saviññāṇakaṁ indriyabaddhaṁ, aviññāṇakaṁ saviññāṇakasseva alaṅkārādivasena paribhogaṁ hoti, iti imesu dvīsu ratanesu saviññāṇakaṁ seṭṭhaṁ. Saviññāṇakampi duvidhaṁ tiracchānaratanaṁ manussaratananti. Tattha tiracchānaratanaṁ hatthi-assaratanaṁ, tampi manussānaṁ upabhogatthameva nibbattati, iti imesupi dvīsu manussaratanaṁ seṭṭhaṁ. Manussaratanampi duvidhaṁ itthiratanaṁ purisaratananti. Tattha cakkavattino rañño uppannaṁ itthiratanampi purisasseva upabhogaṁ, iti imesupi dvīsu purisaratanameva seṭṭhaṁ.

Purisaratanampi duvidhaṁ agāriyaratanaṁ anagāriyaratanañca. Tattha agāriyaratanesupi cakkavattirājā[1] ajja pabbajitasāmaṇeraṁ pañcapatiṭṭhitena vandati, iti imesupi dvīsu anagāriyaratanameva seṭṭhaṁ. Anagāriyaratanampi duvidhaṁ sekkharatanañca asekkharatanañca. Tattha satasahassampi sekkhānaṁ asekkhassa padesaṁ na pāpuṇāti, iti imesupi dvīsu asekkharatanameva seṭṭhaṁ. Tampi duvidhaṁ Buddharatanaṁ sāvakaratananti. Tattha satasahassampi sāvakaratanānaṁ Buddharatanassa padesaṁ na pāpuṇāti, iti imesupi dvīsu Buddharatanameva seṭṭhaṁ.

Buddharatanampi duvidhaṁ Paccekabuddharatanaṁ Sabbaññubuddharatananti. Tattha satasahassampi Paccekabuddhānaṁ Sabbaññubuddhassa padesaṁ na pāpuṇāti, iti imesupi dvīsu Sabbaññubuddharatanaṁ yeva seṭṭhaṁ. Sadevakasmiṁ hi loke Buddharatanasamaṁ ratanaṁ nāma n’atthi. Tasmā asadisameva ratanaṁ mayhaṁ sahāyassa pesessāmīti cintetvā Takkasīlavāsino pucchi “tātā tumhākaṁ janapade Buddho dhammo saṁghoti imāni tīṇi ratanāni dissantī”ti[2]. Ghosopi so mahārāja tāva tattha n’atthi, dassanaṁ pana kutoti.

“Sundaraṁ tātā”ti rājā tuṭṭho cintesi “sakkā bhaveyya janasaṅgahatthāya mayhaṁ sahāyassa vasanaṭṭhānaṁ Sammāsambuddhaṁ pesetuṁ, Buddhā pana paccantimesu janapadesu na aruṇaṁ uṭṭhapenti. Tasmā Satthārā gantuṁ na sakkā. Sāriputtamoggallānādayo mahāsāvake pesetuṁ sakkā bhaveyya[3].

1. Agāriyaratanesu api cakkavattirājā (?) 2. Nibbattantīti (Ka) 3. Bhaveyyuṁ (Ka)

သော တံ ပသာရေတွာ[1] “မနာပါနိ ဝတ[2] အက္ခရာနိ သမသီသာနိ သမပန္တီနိ စတုရဿာနီ”တိ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ဝါစေတုံ အာရဘိ။ တဿ “ဣဓ တထာဂတော လောကေ ဥပ္ပန္နော”တိ ဗုဒ္ဓဂုဏေ ဝါစေန္တဿ ဗလဝသောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ နဝနဝုတိလောမကူပသဟဿာနိ ဥဒ္ဓဂ္ဂလောမာနိ အဟေသုံ။ အတ္တနော ဌိတဘာဝံ ဝါ နိသိန္နဘာဝံ ဝါ န ဇာနာတိ။ အထဿ “ကပ္ပကောဋိသတသဟဿေဟိပိ ဧတံ ဒုလ္လဘသာသနံ သဟာယံ နိဿာယ သောတုံ လဘာမီ”တိ[3] ဘိယျော ဗလဝပီတိ ဥဒပါဒိ။ သော ဟိ ဥပရိ ဝါစေတုံ အသက္ကောန္တော ယာဝ ပီတိဝေဂပဿဒ္ဓိယာ နိသီဒိတွာ ပရတော[4] “သွာက္ခာတော ဘဂဝတာ ဓမ္မော”တိ ဓမ္မဂုဏေ အာရဘိ။ တတြာပိဿ တထေဝ အဟောသိ။ သော ပုန ယာဝ ပီတိဝေဂပဿဒ္ဓိယာ နိသီဒိတွာ ပရတော “သုပ္ပဋိပန္နော”တိ သံဃဂုဏေ အာရဘိ။ တတြာပိဿ တထေဝ အဟောသိ။ အထ သဗ္ဗပရိယန္တေ အာနာပါနဿတိကမ္မဋ္ဌာနံ ဝါစေတွာ စတုက္ကပဉ္စကဇ္ဈာနာနိ နိဗ္ဗတ္တေသိ၊ သော ဈာနသုခေနေဝ ဝီတိနာမေသိ၊ အညော ကောစိ ဒဋ္ဌုံ န လဘတိ၊ ဧကောဝ စူဠုပဋ္ဌာကော ပဝိသတိ။ ဧဝံ အဍ္ဎမာသမတ္တံ ဝီတိနာမေသိ။

နာဂရာ ရာဇင်္ဂဏေ သန္နိပတိတွာ ဥက္ကုဋ္ဌိံ အကံသု “ပဏ္ဏာကာရံ ပဋိစ္ဆိတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဗလဒဿနံ ဝါ နာဋကဒဿနံ ဝါ နတ္ထိ၊ ဝိနိစ္ဆယဒါနံ နတ္ထိ၊ ရာဇာ သဟာယေန ပဟိတံ ပဏ္ဏာကာရံ ယဿိစ္ဆတိ[5]၊ တဿ ဒဿေတု[6]၊ ရာဇာနော နာမ ဧကစ္စဿ ပဏ္ဏာကာရဝသေနပိ ဝဉ္စေတွာ ရဇ္ဇံ အတ္တနော ကာတုံ ဝါယမန္တိ။ ကိံ နာမ အမှာကံ ရာဇာ ကရောတီ”တိ။ ရာဇာ ဥက္ကုဋ္ဌိသဒ္ဒံ သုတွာ “ရဇ္ဇံ နု ခေါ ဓာရေမိ၊ ဥဒါဟု သတ္ထာရ”န္တိ စိန္တေသိ။ အထဿ ဧတဒဟောသိ “ရဇ္ဇကာရိတအတ္တဘာဝေါ နာမ နေဝ ဂဏကေန, န ဂဏကမဟာမတ္တေန ဂဏေတုံ သက္ကာ။ သတ္ထုသာသနံ ဓာရေဿာမီ”တိ သယနေ ဌပိတံ အသိံ ဂဟေတွာ ကေသေ ဆိန္ဒိတွာ သီဟပဉ္ဇရံ ဝိဝရိတွာ “ဧတံ ဂဟေတွာ ရဇ္ဇံ ကာရေထာ”တိ သဒ္ဓိံ စူဠာမဏိနာ ကေသကလာပံ ပရိသမဇ္ဈေ ပါတေသိ၊ မဟာဇနော တံ ဥက္ခိပိတွာ “သဟာယကသန္တိကာ လဒ္ဓပဏ္ဏာကာရာ နာမ ရာဇာနော တုမှာဒိသာ ဟောန္တိ ဒေဝါ”တိ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ ဝိရဝိ။ ရညောပိ ဒွင်္ဂုလမတ္တံ ကေသမဿု အဟောသိ။ ဗောဓိသတ္တဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာသဒိသမေဝ ကိရ ဇာတံ။

၁-ပဟာရိတွာ (က) ၂-တတ္တ (က) ၃-လဘိန္တိ (သီ၊ သျာ)
၄-ပုရတော (သျာ၊ က) ၅-ယမ္ပိစ္ဆတိ (က)၊ ယံ ပဋိစ္ဆတိ (သျာ) ၆-ဒေတု (သျာ၊ က)

Mayā pana 'therā paccante vasantī'ti sutvāpi manusse pesetvā te attano samīpaṁ āṇāpetvā upaṭṭhātumeva yuttaṁ. Tasmā na therehipi sakkā gantuṁ. Yena panākārena sāsane pesite Satthā ca mahāsāvakā ca gatā viya honti, tenākārena sāsanaṁ pahiṇissāmī"ti. Cintetvā caturatanāyāmaṁ vidatthimattaputhulaṁ nātitanuṁ nātibahalaṁ suvaṇṇapaṭṭaṁ kārāpetvā "tattha ajja akkharāni likhissāmī"ti pātova sīsaṁ nhāyitvā uposathaṅgāni adhiṭṭhāya bhuttapātarāso apanītagandhamālābharaṇo suvaṇṇasarakena jātihiṅgulikaṁ ādāya heṭṭhato paṭṭhāya dvārāni pidahanto pāsādamāruyha pubbadisāmukhaṁ sīhapañjaraṁ vivaritvā ākāsatale nisīditvā suvaṇṇapaṭṭe akkharāni likhanto "idha Tathāgato loke uppanno Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā"ti Buddhaguṇe tāva ekadesena likhi.

Tato "evaṁ dasa pāramiyo pūretvā Tusitabhavanato cavitvā mātukucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi, evaṁ lokavivaraṇaṁ ahosi, mātukucchiyaṁ vasamāne idaṁ nāma ahosi, agāramajjhe vasamāne idaṁ nāma ahosi, evaṁ mahābhinikkhamanaṁ nikkhanto evaṁ mahāpadhānaṁ padahi, evaṁ dukkarakārikaṁ katvā Mahābodhimaṇḍaṁ āruyha aparājitapallaṅke nisinno sabbaññutaññāṇaṁ paṭivijjhi, sabbaññutaññāṇaṁ paṭivijjhantassa evaṁ lokavivaraṇaṁ ahosi. Sadevake loke aññaṁ evarūpaṁ ratanaṁ nāma natthīti.

Yaṁkiñci vittaṁ idha vā huraṁ vā,
Saggesu vā yaṁ ratanaṁ paṇītaṁ.
Na no samaṁ atthi Tathāgatena,
Idampi Buddhe ratanaṁ paṇītaṁ.
Etena saccena suvatthi hotū"ti[1]—

Evaṁ ekadesena Buddhaguṇepi likhitvā dutiyaṁ **dhammaratanaṁ** thomento "svākkhāto Bhagavatā dhammo -pa- paccattaṁ veditabbo viññūhī"ti. "Cattāro satipaṭṭhānā -pa- ariyo aṭṭhaṅgiko maggo"ti. "Satthārā desitadhammo nāma evarūpo ca evarūpo cā"ti sattatiṁsabodhipakkhiye ekadesena likhitvā—

1. Khu 1. 5, 312 piṭṭhesu.

တတော စူဠုပဋ္ဌာကံ ပေသေတွာ အန္တရာပဏာ ဒွေ ကာသာယဝတ္ထာနိ မတ္တိကာပတ္တဉ္စ အာဟရာပေတွာ "ယေ လောကေ အရဟန္တော၊ တေ ဥဒ္ဒိဿ မယှံ ပဗ္ဗဇ္ဇာ"တိ သတ္ထာရံ ဥဒ္ဒိဿ ဧကံ ကာသာဝံ နိဝါသေတွာ ဧကံ ပါရုပိတွာ ပတ္တံ ဝါမအံသကူဋေ ကတွာ ကတ္တရဒဏ္ဍံ ဂဟေတွာ "သောဘတိ နု ခေါ မေ ပဗ္ဗဇ္ဇာ နော ဝါ"တိ မဟာတလေ ကတိပယဝါရေ အပရာပရံ စင်္ကမိတွာ "သောဘတိ မေ ပဗ္ဗဇ္ဇာ"တိ ဒွါရံ ဝိဝရိတွာ ပါသာဒါ ဩတရိ။ ဩတရန္တံ ပန နံ တီသု ဒွါရေသု[၁] ဌိတနာဋကာဒီနိ ဒိသွာပိ န သဉ္ဇာနိံသု။ "ဧကော ပစ္စေက-ဗုဒ္ဓေါ အမှာကံ ရညော ဓမ္မကထံ ကထေတုံ အာဂတော"တိ ကိရ စိန္တယိံသု။ ဥပရိပါသာဒံ ပန အာရုယှ ရညော ဌိတနိသိန္နဋ္ဌာနာနိ ဒိသွာ ရာဇာ ဂတောတိ ဉတွာ သမုဒ္ဒမဇ္ဈေ ဩသီဒမာနာယ နာဝါယ ဇနော ဝိယ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ ဝိရဝိံသု။ ကုလပုတ္တံ ဘူမိတလံ ဩတိဏ္ဏမတ္တံ အဋ္ဌာရသသေနိယော သဗ္ဗေ နာဂရာ ဗလကာယာ စ ပရိဝါရေတွာ မဟာဝိရဝံ ဝိရဝိံသု။ အမစ္စာပိ တံ ဧတဒဝေါစုံ "ဒေဝ မဇ္ဈိမဒေသရာဇာနော နာမ ဗဟုမာယာ၊ သာသနံ ပေသေတွာ ဗုဒ္ဓရတနံ နာမ လောကေ ဥပ္ပန္နံ ဝါ နော ဝါတိ ဉတွာ ဂမိဿထ၊ နိဝတ္တထ ဒေဝါ"တိ။ သဒ္ဒဟာမဟံ မယှံ သဟာယကဿ၊ တဿ မယာ သဒ္ဓိံ ဒွေဠှဝစနံ နာမ နတ္ထိ၊ တိဋ္ဌထ တုမှေတိ။ တေ အနုဂစ္ဆန္တိယေဝ။

ကုလပုတ္တော ကတ္တရဒဏ္ဍေန လေခံ ကတွာ "ဣဒံ ရဇ္ဇံ ကဿာ"တိ အာဟ။ တုမှာကံ ဒေဝါတိ။ ယော ဣမံ လေခံ အန္တရံ ကရောတိ၊ ရာဇာဏာယ ကာရေတဗ္ဗောတိ။ မဟာဇနကဇာတကေ ဗောဓိသတ္တေန ကတလေခံ သီဝလိဒေဝီ အန္တရံ ကာတုံ အဝိသဟန္တီ ဝိဝတ္တမာနာ အဂမာသိ။ တဿာ ဂတမဂ္ဂေန မဟာဇနော အဂမာသိ။ တံ ပန လေခံ မဟာဇနော အန္တရံ ကာတုံ န ဝိသဟိ၊ လေခံ ဥဿီသကံ ကတွာ ဝိဝတ္တမာနာ ဝိရဝိံသု။ ကုလပုတ္တော "အယံ မေ ဂတဋ္ဌာနေ ဒန္တကဋ္ဌံ ဝါ မုခေါဒကံ ဝါ ဒဿတီ"တိ အန္တမသော ဧကစေဋကမ္ပိ အဂ္ဂဟေတွာ ပက္ကာမိ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ "မမ သတ္ထာ စ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ ဧကကောဝ ပဗ္ဗဇိတော"တိ ဧကကောဝ အဂမာသိ။ "သတ္ထု လဇ္ဇာမိ"တိ စ "သတ္ထာ ကိရ မေ ပဗ္ဗဇိတွာ ယာနံ နာရုဠှော"တိ စ အန္တမသော ဧကပဋလိကမ္ပိ ဥပါဟနံ နာရုဟိ၊ ပဏ္ဏစ္ဆတ္တကမ္ပိ န ဓာရေသိ။ မဟာဇနော ရုက္ခပါကာရဋ္ဋာလကာဒီနိ အာရုယှ ဧသ အမှာကံ ရာဇာ ဂစ္ဆတီတိ ဩလောကေသိ။ ကုလပုတ္တော "ဒူရံ ဂန္တဗ္ဗံ၊ န သက္ကာ ဧကေန မဂ္ဂေါ နိတ္ထရိတု"န္တိ ဧကံ သတ္ထဝါဟံ အနုဗန္ဓိ။ သုခုမာလဿ ကုလပုတ္တဿ

၁-ဝယေသု (သီ)

"Yaṁ Buddhaseṭṭho parivaṇṇayī suciṁ,
Samādhimānantarikaññamāhu.
Samādhinā tena samo na vijjati,
Idampi dhamme ratanaṁ paṇītaṁ.
Etena saccena suvatthi hotū"ti[1]—

Evaṁ ekadesena dhammaguṇe likhitvā tatiyaṁ **saṁgharatanaṁ** thomento "suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho -pa- puññakkhettaṁ lokassā"ti. "Kulaputtā nāma Satthu dhammakathaṁ sutvā evaṁ nikkhamitvā pabbajanti, keci setacchattaṁ pahāya pabbajanti, keci uparajjaṁ, keci senāpatiṭṭhānādīni pahāya pabbajanti. Pabbajitvā ca pana imañca paṭipattiṁ pūrentī"ti cūḷasīlamajjhimasīlamahāsīlādīni ekadesena likhitvā chadvārasaṁvaraṁ satisampajaññaṁ catupaccayasantosaṁ navavidhaṁ senāsanaṁ, nīvaraṇappahānaṁ parikammaṁ jhānābhiññā aṭṭhatiṁsa kammaṭṭhānāni yāva āsavakkhayā ekadesena likhi, soḷasavidhaṁ ānāpānassatikammaṭṭhānaṁ vitthāren'eva likhitvā "Satthu sāvakasaṁgho nāma evarūpehi ca guṇehi samannāgato.

Ye puggalā aṭṭhasataṁ pasaṭṭhā,
Cattāri etāni yugāni honti.
Te dakkhiṇeyyā Sugatassa sāvakā,
Etesu dinnāni mahapphalāni.
Idampi saṁghe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotū"ti[2]—

Evaṁ ekadesena saṁghaguṇe likhitvā "Bhagavato sāsanaṁ svākkhātaṁ niyyānikaṁ, sace mayhaṁ sahāyo sakkoti, nikkhamitvā pabbajatū"ti likhitvā suvaṇṇapaṭṭaṁ saṁharitvā sukhumakambalena veṭhetvā sārasamugge pakkhipitvā taṁ samuggaṁ suvaṇṇamaye, suvaṇṇamayaṁ rajatamaye, rajatamayaṁ maṇimaye, maṇimayaṁ pavāḷamaye, pavāḷamayaṁ lohitaṅkamaye, lohitaṅkamayaṁ masāragallamaye, masāragallamayaṁ phalikamaye, phalikamayaṁ dantamaye, dantamayaṁ sabbaratanamaye, sabbaratanamayaṁ kilañjamaye, kilañjamayaṁ sadhuggaṁ sārakaraṇḍake ṭhapesi.

1. Khu 1. 5, 312 piṭṭhesu. 2. Khu 1. 5, 313 piṭṭhesu.

ကဋ္ဌိနတတ္တာယ ပထဝိယာ ဂစ္ဆန္တဿ ပါဒတလေသု ဖောဋ္ဌာ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဘိဇ္ဇန္တိ၊ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ သတ္ထဝါဟော ခန္ဓာဝါရံ ဗန္ဓိတွာ နိသိန္နေ ကုလပုတ္တော မဂ္ဂါ ဩက္ကမ္မ ဧကသ္မိံ ရုက္ခမူလေ နိသီဒတိ။ နိသိန္နဋ္ဌာနေ ပါဒပရိကမ္မံ ဝါ ပိဋ္ဌိပရိကမ္မံ ဝါ ကတ္တာ နာမ နတ္ထိ၊ ကုလပုတ္တော အာနာပါနစတုတ္ထဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ မဂ္ဂဒရထကိလမထပရိဠာဟံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ဈာနရတိယာ ဝီတိနာမေတိ။

ပုနဒိဝသေ ဥဋ္ဌိတေ အရုဏေ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ ကတွာ ပုန သတ္ထဝါဟံ အနုဗန္ဓတိ၊ ပါတရာသကာလေ ကုလပုတ္တဿ ပတ္တံ ဂဟေတွာ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ ပတ္တေ ပက္ခိပိတွာ ဒေန္တိ။ တံ ဥတ္တဏ္ဍုလမ္ပိ ဟောတိ ကိလိန္နမ္ပိ သမသက္ခရမ္ပိ အလောဏာတိလောဏမ္ပိ၊ ကုလပုတ္တော ပဝိသနဋ္ဌာနံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ အမတံ ဝိယ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ဧတေန နိယာမေန အဋ္ဌဟိ ဦနကာနိ ဒွေ ယောဇနသတာနိ ဂတော။ ဇေတဝနဒွါရကောဋ္ဌကဿ ပန သမီပေန ဂစ္ဆန္တောပိ "ကဟံ သတ္ထာ ဝသတီ"တိ နာပုစ္ဆိ၊ ကသ္မာ? သတ္ထုဂါရဝေန စေဝ ရညော ပေသိတသာသနဝသေန စ။ ရညော ဟိ "ဣဓ တထာဂတော လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇတီ"တိ သတ္ထာရံ ရာဇဂဟေ ဥပ္ပန္နံ ဝိယ ကတွာ သာသနံ ပေသိတံ၊ တသ္မာ နံ အပုစ္ဆိတွာဝ ပဉ္စစတ္တာလီသယောဇနမတ္တံ မဂ္ဂံ အတိက္ကန္တော။ သော သူရိယတ္ထင်္ဂမနဝေလာယ ရာဇဂဟံ ပတွာ သတ္ထာ ကဟံ ဝသတီတိ ပုစ္ဆိ။ ကုတော နု ဘန္တေ အာဂတောတိ။ ဣတော ဥတ္တရတောတိ။ သတ္ထာ တုယှံ အာဂတမဂ္ဂေ ဣတော ပဉ္စစတ္တာလီသယောဇနမတ္တေ သာဝတ္ထိ နာမ အတ္ထိ၊ တတ္ထ ဝသတီတိ။ ကုလပုတ္တော စိန္တေသိ "ဣဒါနိ အကာလော န သက္ကာ ဂန္တုံ၊ အဇ္ဇ ဣဓေဝ ဝသိတွာ သွေ သတ္ထု သန္တိကံ ဂမိဿာမီ"တိ။ တတော "ဝိကာလေ သမ္ပတ္တပဗ္ဗဇိတာ ကဟံ ဝသန္တီ"တိ ပုစ္ဆိ။ ဣမာယ ကုမ္ဘကာရသာလာယ ဘန္တေတိ။ အထ သော တံ ကုမ္ဘကာရံ ယာစိတွာ တတ္ထ ဝါသတ္ထာယ ပဝိသိတွာ နိသီဒိ။

ဘဂဝါပိ တံဒိဝသံ ပစ္စူသကာလေ လောကံ ဝေါလောကေန္တော ပုက္ကုသာတိံ ဒိသွာ စိန္တေသိ "အယံ ကုလပုတ္တော သဟာယေန ပေသိတံ သာသနမတ္တကံ ဝါစေတွာ အတိရေကတိယောဇနသတိကံ[1] မဟာရဇ္ဇံ ပဟာယ မံ ဥဒ္ဒိဿ ပဗ္ဗဇိတွာ အဋ္ဌဟိ ဦနကာနိ ဒွေ ယောဇနသတာနိ အတိက္ကမ္မ ရာဇဂဟံ ပါပုဏိဿတိ၊ မယိ အဂစ္ဆန္တေ ပန တီဏိ သာမညဖလာနိ အပ္ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ဧကရတ္တိဝါသေန အနာထကာလကိရိယံ ကရိဿတိ၊ မယိ ပန

၁-အတိရေကယောဇနသတိကံ (သီ၊ သျာ)

Puna sārakaraṇḍakaṁ suvaṇṇakaraṇḍaketi purimanayen'eva haritvā sabbaratanamayaṁ karaṇḍakaṁ kilañjamaye karaṇḍake ṭhapesi. Tato kilañjamayaṁ karaṇḍakaṁ sāramayapeḷāyāti puna vuttanayen'eva haritvā sabbaratanamayaṁ peḷaṁ kilañjamayapeḷāya ṭhapetvā bahi vatthena veṭhetvā rājamuddikāya lañchetvā amacce āṇāpesi "mama āṇāpavattiṭṭhāne maggaṁ alaṅkārāpetha, maggo aṭṭhusabhavitthato hotu, catu-usabhaṭṭhānaṁ sodhitamattakameva hotu, majjhe catu-usabhaṁ rājānubhāvena paṭiyādethā"ti. Tato maṅgalahatthiṁ alaṅkārāpetvā tassa upari pallaṅkaṁ paññapetvā setacchattaṁ ussāpetvā nagaravīthiyo sittasammaṭṭhā[1] samussitaddhajapaṭākā kadalipuṇṇaghaṭagandhadhūmapupphādīhi suppaṭimaṇḍitā kāretvā "attano attano visayappadese evarūpaṁ pūjaṁ kārentū"ti antarabhogikānaṁ javanadūte pesetvā sayaṁ sabbālaṅkārena alaṅkaritvā "sabbatāḷāvacarasammissabalakāyaparivuto paṇṇākāraṁ pesemī"ti attano visayapariyantaṁ gantvā amaccassa mukhasāsanaṁ adāsi "tāta mayhaṁ sahāyo pukkusāti imaṁ paṇṇākāraṁ paṭicchanto orodhamajjhe apaṭicchitvā pāsādaṁ āruyha paṭicchatū"ti. Evaṁ sāsanaṁ datvā paccantadesaṁ Satthā gacchatīti pañcapatiṭṭhitena vanditvā nivatti. Antarabhogikā ten'eva niyāmena maggaṁ paṭiyādetvā paṇṇākāraṁ nayiṁsu.

Pukkusātipi attano rajjasīmato paṭṭhāya ten'eva niyāmena maggaṁ paṭiyādetvā nagaraṁ alaṅkārāpetvā paṇṇākārassa paccuggamanaṁ akāsi. Paṇṇākāro Takkasīlaṁ pāpuṇanto uposathadivase pāpuṇi, paṇṇākāraṁ gahetvā gata-amaccopi rañño vuttasāsanaṁ ārocesi. Rājā taṁ sutvā paṇṇākārena saddhiṁ āgatānaṁ kattabbakiccaṁ vicāretvā paṇṇākāraṁ ādāya pāsādaṁ āruyha "mā idha koci pavisatū"ti dvāre ārakkhaṁ kāretvā sīhapañjaraṁ vivaritvā paṇṇākāraṁ uccāsane ṭhapetvā sayaṁ nīcāsane nisinno lañchanaṁ bhinditvā nivāsanaṁ apanetvā kilañjapeḷato paṭṭhāya anupubbena vivaranto sāramayaṁ samuggaṁ disvā cintesi "mahāparihāro nāyaṁ[2] aññassa ratanassa bhavissati, addhā Majjhimadese sotabbayuttakaṁ ratanaṁ uppannan"ti. Atha taṁ samuggaṁ vivaritvā rājalañchanaṁ bhinditvā sukhumakambalaṁ ubhato viyūhitvā suvaṇṇapaṭṭaṁ addasa.

1. Vicittasamuṭṭhā (Syā) 2. Mahāparivāro nāmāyaṁ (Ka)

ဂတေ တီဏိ သာမညဖလာနိ ပဋိဝိဇ္ဈိံသုတိ။ ဇနသင်္ဂဟတ္ထာယေဝ ပန မယာ သတသဟဿကပ္ပါဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ပါရမိယော ပူရိတာ၊ ကရိဿာမိ တဿ သင်္ဂဟ”န္တိ ပါတောဝ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ ကတွာ ဘိက္ခုသံဃ-ပရိဝုတော သာဝတ္ထိယံ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပ္ပဋိက္ကန္တော ဂန္ဓကုဋိံ ပဝိသိတွာ မုဟုတ္တံ အတ္တဒရထကိလမထံ ပဋိပဿမ္ဘေတွာ “ကုလ-ပုတ္တော မယိ ဂါရဝေန ဒုက္ကရံ အကာသိ၊ အတိရေကတိယောဇနသတံ ရဇ္ဇံ ပဟာယ အန္တမသော မုခဓောဝနဒါယကမ္ပိ စေဋကံ အဂ္ဂဟေတွာ ဧကကောဝ နိက္ခန္တော”တိ သာရိပုတ္တမဟာမောဂ္ဂလ္လာနာဒီသု ကဉ္စိ အနာမန္တေတွာ သယမေဝ အတ္တနော ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ ဧကကောဝ နိက္ခန္တော။ ဂစ္ဆန္တော စ နေဝ အာကာသေ ဥပ္ပတိ၊ န ပထဝိံ သံခိပိ၊ “ကုလပုတ္တော မမ လဇ္ဇမာ-နော ဟတ္ထိအဿရထသုဝဏ္ဏသိဝိကာဒီသု ဧကယာနေပိ အနိသီဒိတွာ အန္တမသော ဧကပဋလိကံ ဥပါဟနမ္ပိ အနာရုယှ ပဏ္ဏစ္ဆတ္တကမ္ပိ အဂ္ဂဟေတွာ နိက္ခန္တော၊ မယာပိ ပဒသာဝ ဂန္တုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ပန စိန္တေတွာ ပဒသာဝ အဂမာသိ။

သော အသီတိ အနုဗျဉ္ဇနာနိ ဗျာမပ္ပဘာ ဗာတ္တိံသ မဟာပုရိသလက္ခဏာနီတိ ဣမံ ဗုဒ္ဓသိရိံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ဝလာဟကပဋိစ္ဆန္နော ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ အညတရ-ဘိက္ခုဝေသေန ဂစ္ဆန္တော ဧကပစ္ဆာဘတ္တေနေဝ ပဉ္စစတ္တာလီသ ယောဇနာနိ အတိက္ကမ္မ သူရိယတ္ထင်္ဂမဝေလာယ ကုလပုတ္တေ ပဝိဋ္ဌမတ္တေယေဝ တံ ကုမ္ဘကာရ-သာလံ ပါပုဏိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “တေန ခေါ ပန သမယေန ပုက္ကုသာတိ နာမ ကုလပုတ္တော ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဒိဿ သဒ္ဓါယ အဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇိတော၊ သော တသ္မိံ ကုမ္ဘကာရာဝေသနေ ပဌမံ ဝါသူပဂတော ဟောတီ”တိ။

ဧဝံ ဂန္တွာပိ ပန ဘဂဝါ “အဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ”တိ ပသယှ ကုမ္ဘ-ကာရသာလံ အပဝိသိတွာ ဒွါရေ ဌိတောဝ ကုလပုတ္တံ ဩကာသံ ကာရေန္တော **သစေ တေ ဘိက္ခု**တိအာဒိမာဟ။ **ဥရုန္ဒန္တိ**[1] ဝိဝိတ္တံ အသမ္ဗာဓံ။ **ဝိဟရတာ-ယသ္မာ ယထာသုခ**န္တိ ယေန ယေန ဣရိယာပထေန ဖာသု ဟောတိ၊ တေန တေန ယထာသုခံ အာယသ္မာ ဝိဟရတူတိ ဩကာသံ အကာသိ။ အတိရေက-တိယောဇနသတံ ဟိ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတော ကုလပုတ္တော ပရဿ

၁-ဥရုဒ္ဓန္တိ (က)

So taṁ pasāretvā[1] "manāpāni vata[2] akkharāni samasīsāni samapantīni caturassānī"ti ādito paṭṭhāya vācetuṁ ārabhi. Tassa "idha Tathāgato loke uppanno"ti Buddhaguṇe vācentassa balavasomanassaṁ uppajji, navanavutilomakūpasahassāni uddhaggalomāni ahesuṁ. Attano ṭhitabhāvaṁ vā nisinnabhāvaṁ vā na jānāti. Athassa "kappakoṭisatasahassehipi etaṁ dullabhasāsanaṁ sahāyaṁ nissāya sotuṁ labhāmī"ti[3] bhiyyo balavapīti udapādi. So hi upari vācetuṁ asakkonto yāva pītivegapassaddhiyā nisīditvā parato[4] "svākkhāto Bhagavatā dhammo"ti dhammaguṇe ārabhi. Tatrāpissa tath'eva ahosi. So puna yāva pītivegapassaddhiyā nisīditvā parato "suppaṭipanno"ti saṁghaguṇe ārabhi. Tatrāpissa tath'eva ahosi. Atha sabbapariyante ānāpānassatikammaṭṭhānaṁ vācetvā catukkapañcakajjhānāni nibbattesi, so jhānasukhen'eva vītināmesi, añño koci daṭṭhuṁ na labhati, ekova cūḷupaṭṭhāko pavisati. Evaṁ addhamāsamattaṁ vītināmesi.

Nāgarā rājaṅgaṇe sannipatitvā ukkuṭṭhiṁ akaṁsu "paṇṇākāraṁ paṭicchitadivasato paṭṭhāya baladassanaṁ vā nāṭakadassanaṁ vā n'atthi, vinicchayadānaṁ n'atthi, rājā sahāyena pahitaṁ paṇṇākāraṁ yassicchati[5], tassa dassetu[6], rājāno nāma ekaccassa paṇṇākāravasenapi vañcetvā rajjaṁ attano kātuṁ vāyamanti. Kiṁ nāma amhākaṁ rājā karotī"ti. Rājā ukkuṭṭhisaddaṁ sutvā "rajjaṁ nu kho dhāremi, udāhu Satthāran"ti cintesi. Athassa etadahosi "rajjakārita-attabhāvo nāma n'eva gaṇakena, na gaṇakamahāmattena gaṇetuṁ sakkā. Satthusāsanaṁ dhāressāmī"ti sayane ṭhapitaṁ asiṁ gahetvā kese chinditvā sīhapañjaraṁ vivaritvā "Etaṁ gahetvā rajjaṁ kārethā"ti saddhiṁ cūḷāmaṇinā kesakalāpaṁ parisamajjhe pātesi, mahājano taṁ ukkhipitvā "sahāyakasantikā laddhapaṇṇākārā nāma rājāno tumhādisā honti devā"ti ekappahāren'eva viravi. Raññopi dvaṅgulamattaṁ kesamassu ahosi. Bodhisattassa pabbajjāsadisameva kira jātaṁ.

1. Paharitvā (Ka) 2. Tattha (Ka) 3. Labhinti (Sī, Syā)
4. Purato (Syā, Ka) 5. Yampicchati (Ka), yaṁ paṭicchati (Syā) 6. Detu (Syā, Ka)

ဆဋ္ဋိတပတိတံ ကုမ္ဘကာရသာလံ ကိံ အညာယ သဗြဟ္မစာရိနော မဇ္ဈရာယိဿတိ[၁]။ ဧကစ္စေ ပန မောဃပုရိသာ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ အာဝါသမစ္ဆရိယာဒီဟိ အဘိဘူတာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနေ မယှံ ကုဋိ မယှံ ပရိဝေဏန္တိ အညေသံ အဝါသာယ ပရက္ကမန္တိ။ **နိသီဒိ**တိ အစ္စန္တသုခုမာလော လောကနာထော ဒေဝဝိမာနသဒိသံ ဂန္ဓကုဋိံ ပဟာယ တတ္ထ တတ္ထ ဝိပ္ပကိဏ္ဏဆာရိကာယ ဘိန္နဘာဇနတိဏပလာသကုက္ကုဋသူကရဝစ္စာဒိသံကိလိဋ္ဌာယ သင်္ကာရဋ္ဌာနသဒိသာယ ကုမ္ဘကာရသာလာယ တိဏသန္ထာရံ သန္ထရိတွာ ပံသုကူလစီဝရံ ပညပေတွာ ဒေဝဝိမာနသဒိသံ ဒိဗ္ဗဂန္ဓသုဂန္ဓံ ဂန္ဓကုဋိံ ပဝိသိတွာ နိသီဒန္တော ဝိယ နိသီဒိ။

ဣတိ ဘဂဝါပိ အသမ္ဘိန္နမဟာသမ္မတဝံသေ ဥပ္ပန္နော၊ ကုလပုတ္တောပိ ခတ္တိယဂဗ္ဘေ ဝဍ္ဎိတော။ ဘဂဝါပိ အဘိနီဟာရသမ္ပန္နော၊ ကုလပုတ္တောပိ အဘိနီဟာရသမ္ပန္နော။ ဘဂဝါပိ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတော၊ ကုလပုတ္တောပိ။ ဘဂဝါပိ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော၊ ကုလပုတ္တောပိ။ ဘဂဝါပိ သမာပတ္တိလာဘီ၊ ကုလပုတ္တောပိ။ ဣတိ ဒွေပိ ခတ္တိယာ ဒွေပိ အဘိနီဟာရသမ္ပန္နာ ဒွေပိ ရာဇပဗ္ဗဇိတာ ဒွေပိ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ ဒွေပိ သမာပတ္တိလာဘိနော ကုမ္ဘကာရသာလံ ပဝိသိတွာ နိသိန္နာတိ တေဟိ ကုမ္ဘကာရသာလာ အတိဝိယ သောဘတိ၊ ဒွိဟိ သီဟာဒီဟိ ပဝိဋ္ဌဂုဟာဒီဟိ အာဟရိတွာ ဒီပေတဗ္ဗံ။ တေသု ပန ဒွီသု ဘဂဝါ "သုခုမာလော အဟံ ပရမသုခုမာလော ဧကပဏ္ဍာဘာဝေန ပဉ္စစတ္တာလီသ ယောဇနာနိ အာဂတော၊ မုဟုတ္တံ တာဝ သီဟသေယျံ ကပ္ပေတွာ မဂ္ဂဒရထံ ပဋိပဿမ္ဘေမီ"တိ စိတ္တမ္ပိ အနုပ္ပါဒေတွာ နိသီဒန္တောဝ ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိ။ ကုလပုတ္တောပိ "ဒွါနဝုတိယောဇနသတံ အာဂတောမှိ၊ မုဟုတ္တံ တာဝ နိပဇ္ဇိတွာ မဂ္ဂဒရထံ ဝိနောဒေမီ"တိ စိတ္တံ အနုပ္ပါဒေတွာ နိသီဒမာနောဝ အာနာပါနစတုတ္ထဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိ။ ဣဒံ သန္ဓာယ **အထ ခေါ ဘဂဝါ ဗဟုဒေဝ ရတ္တိ**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

နနု စ ဘဂဝါ ကုလပုတ္တဿ ဓမ္မံ ဒေသေဿာမီတိ အာဂတော၊ ကသ္မာ န ဒေသေသီတိ။ ကုလပုတ္တဿ မဂ္ဂဒရထော အပ္ပဋိပဿဒ္ဓေါ၊ န သက္ခိဿတိ ဓမ္မဒေသနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတုံ၊ သော တာဝဿ ပဋိပဿမ္ဘတူတိ န ဒေသေသိ။ အပရေ "ရာဇဂဟံ နာမ အာကိဏ္ဏမနုဿံ အဝိဝိတ္တံ ဒသဟိ သဒ္ဒေဟိ၊ သော သဒ္ဒေါ ဒိယဍ္ဎယာမမတ္တေန သန္နိသီဒတိ၊ တံ အာဂမေန္တော န ဒေသေသီ"တိ ဝဒန္တိ။ တံ အကာရဏံ၊ ဗြဟ္မလောကပ္ပမာဏမ္ပိ ဟိ သဒ္ဒံ ဘဂဝါ အတ္တနော

၁-မစ္ဆရိယာယတိ (က)

Tato cūḷupaṭṭhākaṁ pesetvā antarāpaṇā dve kāsāyavatthāni mattikāpattañca āharāpetvā “ye loke arahanto, te uddissa mayhaṁ pabbajjā”ti Satthāraṁ uddissa ekaṁ kāsāvaṁ nivāsetvā ekaṁ pārupitvā pattaṁ vāma-aṁsakūṭe katvā kattaradaṇḍaṁ gahetvā “sobhati nu kho me pabbajjā no vā”ti mahātale katipayavāre aparāparaṁ caṅkamitvā “sobhati me pabbajjā”ti dvāraṁ vivaritvā pāsādā otari. Otarantaṁ pana naṁ tīsu dvāresu[1] ṭhitanāṭakādīni disvāpi na sañjāniṁsu. “Eko Paccekabuddho amhākaṁ rañño dhammakathaṁ kathetuṁ āgato”ti kira cintayiṁsu. Uparipāsādaṁ pana āruyha rañño ṭhitanisinnaṭṭhānāni disvā rājā gatoti ñatvā samuddamajjhe osīdamānāya nāvāya jano viya ekappahāren’eva viraviṁsu. Kulaputtaṁ bhūmitalaṁ otiṇṇamattaṁ aṭṭhārasaseniyo sabbe nāgarā balakāyā ca parivāretvā mahāviravaṁ viraviṁsu. Amaccāpi taṁ etadavocuṁ “deva Majjhimadesarājāno nāma bahumāyā, sāsanaṁ pesetvā Buddharatanaṁ nāma loke uppannaṁ vā no vāti ñatvā gamissatha, nivattatha devā”ti. Saddahāmahaṁ mayhaṁ sahāyakassa, tassa mayā saddhiṁ dvejjhavacanaṁ nāma n’atthi, tiṭṭhatha tumheti. Te anugacchanti yeva.

Kulaputto kattaradaṇḍena lekhaṁ katvā “idaṁ rajjaṁ kassā”ti āha. Tumhākaṁ devāti. Yo imaṁ lekhaṁ antaraṁ karoti, rājāṇāya kāretabboti. Mahājanakajātake bodhisattena katalekhaṁ Sīvalidevī antaraṁ kātuṁ avisahantī vivattamānā agamāsi. Tassā gatamaggena mahājano agamāsi. Taṁ pana lekhaṁ mahājano antaraṁ kātuṁ na visahi, lekhaṁ ussīsakaṁ katvā vivattamānā viraviṁsu. Kulaputto “ayaṁ me gataṭṭhāne dantakaṭṭhaṁ vā mukhodakaṁ vā dassatī”ti antamaso ekaceṭakampi aggahetvā pakkāmi. Evaṁ kirassa ahosi “mama Satthā ca mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā ekakova pabbajito”ti ekakova agamāsi. “Satthu lajjāmī”ti ca “Satthā kira me pabbajitvā yānaṁ nāruḷho”ti ca antamaso ekapaṭalikampi upāhanaṁ nāruhi, paṇṇacchattakampi na dhāresi. Mahājano rukkhapākāraṭṭālakādīni āruyha esa amhākaṁ rājā gacchatīti olokesi. Kulaputto “dūraṁ gantabbaṁ, na sakkā ekena maggo nittharitun”ti ekaṁ satthavāhaṁ anubandhi. Sukhumālassa kulaputtassa

1. Vayesu (Sī)

အာနုဘာဝေန ဝူပသမေတုံ သက္ကောတိ၊ မဂ္ဂဒရထဝူပသမံ အာဂမေန္တော-ယေဝ ပန န ဒေသေသိ။

တတ္ထ **ဗဟုဒေဝ ရတ္တိန္တိ** ဒိယဍ္ဎယာမမတ္တံ။ **တေဒဟောသီ**တိ ဘဂဝါ ဖလ-သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ သုဝဏ္ဏဝိမာနေ မဏိသီဟပဉ္ဇရံ ဝိဝရန္တော ဝိယ ပဉ္စပသာဒပဋိမဏ္ဍိတာနိ အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတွာ ဩလောကေသိ၊ အထဿ ဟတ္ထ-ကုက္ကုစ္စပါဒကုက္ကုစ္စသီသကမ္ပနဝိရဟိတံ သုနိခါတဣန္ဒခီလံ ဝိယ နိစ္စလံ အဝိဗ္ဘန္တံ သုဝဏ္ဏပဋိမံ ဝိယ နိသိန္နံ ကုလပုတ္တံ ဒိသွာ ဧတံ “ပါသာဒိကံ ခေါ”တိအာဒိ အဟောသိ[၁]။ တတ္ထ **ပါသာဒိကန္တိ** ပသာဒါဝဟံ။ ဘာဝနပုံသကံ ပနေတံ၊ ပါသာဒိကေန ဣရိယာပထေန ဣရိယတိ။ ယထာ ဣရိယတော ဣရိယာပထော ပါသာဒိကော ဟောတိ၊ ဧဝံ ဣရိယတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ စတူသု ဟိ ဣရိယာပထေသု တယော ဣရိယာပထာ န သောဘန္တိ။ ဂစ္ဆန္တဿ ဟိ ဘိက္ခုနော ဟတ္ထာ စလန္တိ၊ ပါဒါ စလန္တိ၊ သီသံ စလတိ၊ ဌိတဿ ကာယော ထဒ္ဓေါ[၂] ဟောတိ၊ နိပန္နဿာပိ ဣရိယာပထော အမနာပေါ ဟောတိ၊ ပစ္ဆာဘတ္တေ ပန ဒိဝါဋ္ဌာနံ သမ္မဇ္ဇိတွာ စမ္မခဏ္ဍံ ပညပေတွာ သုဓောတဟတ္ထပါဒဿ စတုသန္ဓိကပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ နိသိန္နဿေဝ ဣရိယာပထော သောဘတိ။ အယဉ္စ ကုလပုတ္တော ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ အာနာပါနစတုတ္ထဇ္ဈာနံ အပ္ပေတွာ နိသီဒိ။ ဣတိဿ ဣရိယာပထေနေဝ ပသန္နော ဘဂဝါ “ပါသာဒိကံ ခေါ”တိ ပရိဝိတက္ကေသိ။ **ယံနူနာဟံ ပုစ္ဆေယျန္တိ** ကသ္မာ ပုစ္ဆတိ? ကိံ ဘဂဝါ အတ္တာနံ ဥဒ္ဒိဿ ပဗ္ဗဇိတဘာဝံ န ဇာနာတီတိ။ နော န ဇာနာတိ၊ အပုစ္ဆိတေ ပန ကထာ န ပတိဋ္ဌာတိ၊ အပတိဋ္ဌိတာယ ကထာယ ကထာ န သဉ္ဇာယတီတိ ကထာ-ပတိဋ္ဌာပနတ္ထံ ပုစ္ဆိ။

ဒိသွာ စ ပန ဇာနေယျာသီတိ တထာဂတံ ဗုဒ္ဓသိရိယာ ဝိရောစန္တံ အယံ ဗုဒ္ဓေါတိ သဗ္ဗေ ဇာနန္တိ။ အနစ္ဆရိယမေတံ ဇာနနံ၊ ဗုဒ္ဓသိရိံ ပန ပဋိစ္ဆာဒေတွာ အညတရပိဏ္ဍပါတိကဝေသေန စရန္တော ဒုဇ္ဇာနော ဟောတိ။ ဣစ္စာယသ္မာ ပုက္ကုသာတိ “န ဇာနေယျ”န္တိ သဘာဝမေဝ ကထေတိ။ တထာ ဟိ နံ ဧကကုမ္ဘကာရသာလာယ နိသိန္နမ္ပိ န ဇာနာတိ။

တေဒဟောသီတိ မဂ္ဂဒရထဿ ဝူပသမဘာဝံ ဉတွာ အဟောသိ။ **ဧဝ-မာဝုသော**တိ ကုလပုတ္တော သဟာယေန ပေသိတံ သာသနမတ္တံ[၃] ဝါစေတွာ

၁-မာဟ (သဗ္ဗတ္ထ) ၂-ဗဒ္ဓေါ (က) ၃-သာသနပတ္တံ (သီ)

kaṭhinatattāya pathaviyā gacchantassa pādatalesu phoṭā uṭṭhahitvā bhijjanti, dukkhā vedanā uppajjanti. Satthavāhe khandhāvāraṁ bandhitvā nisinne kulaputto maggā okkamma ekasmiṁ rukkhamūle nisīdati. Nisinnaṭṭhāne pādaparikammaṁ vā piṭṭhiparikammaṁ vā kattā nāma n'atthi, kulaputto ānāpānacatutthajjhānaṁ samāpajjitvā maggadarathakilamathapariḷāhaṁ vikkhambhetvā jhānaratiyā vītināmeti.

Punadivase uṭṭhite aruṇe sarīrapaṭijagganaṁ katvā puna satthavāhaṁ anubandhati, pātarāsakāle kulaputtassa pattaṁ gahetvā khādanīyaṁ bhojanīyaṁ patte pakkhipitvā denti. Taṁ uttaṇḍulampi hoti kilinnampi samasakkharampi aloṇātiloṇampi, kulaputto pavisanaṭṭhānaṁ paccavekkhitvā amataṁ viya paribhuñjitvā etena niyāmena aṭṭhahi ūnakāni dve yojanasatāni gato. Jetavanadvārakoṭṭhakassa pana samīpena gacchantopi "kahaṁ Satthā vasatī"ti nāpucchi, kasmā? Satthugāravena ceva rañño pesitasāsanavasena ca. Raññā hi "idha Tathāgato loke uppajjatī"ti Satthāraṁ Rājagahe uppannaṁ viya katvā sāsanaṁ pesitaṁ, tasmā naṁ apucchitvāva pañcacattālīsayojanamattaṁ maggaṁ atikkanto. So sūriyatthaṅgamanavelāya Rājagahaṁ patvā Satthā kahaṁ vasatīti pucchi. Kuto nu bhante āgatoti. Ito uttaratoti. Satthā tuyhaṁ āgatamagge ito pañcacattālīsayojanamatte Sāvatthi nāma atthi, tattha vasatīti. Kulaputto cintesi "idāni akālo na sakkā gantuṁ, ajja idheva vasitvā sve Satthu santikaṁ gamissāmī"ti. Tato "vikāle sampattapabbajitā kahaṁ vasantī"ti pucchi. Imāya kumbhakārasālāya bhanteti. Atha so taṁ kumbakāraṁ yācitvā tattha vāSatthāya pavisitvā nisīdi.

Bhagavāpi taṁdivasaṁ paccūsakāle lokaṁ volokento Pukkusātiṁ disvā cintesi "ayaṁ kulaputto sahāyena pesitaṁ sāsanamattakaṁ vācetvā atirekatiyojanasatikaṁ[1] mahārajjaṁ pahāya maṁ uddissa pabbajitvā aṭṭhahi ūnakāni dve yojanasatāni atikkamma Rājagahaṁ pāpuṇissati, mayi agacchante pana tīṇi sāmaññaphalāni appaṭivijjhitvā ekarattivāsena anāthakālakiriyaṁ karissati, mayi pana

1. Atirekayojanasatikaṁ (Sī, Syā)

ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇမာနော "ဒသဗလဿ မဓုရဓမ္မဒေသနံ သောတုံ လဘိ- ဿာမီ"တိ ပဗ္ဗဇိတော၊ ပဗ္ဗဇိတွာ ဧတ္တကံ အဒ္ဓါနံ အာဂစ္ဆန္တော "ဓမ္မံ တေ ဘိက္ခု ဒေသေဿာမီ"တိ ပဒမတ္တဿ ဝတ္တာရံ နာလတ္ထ၊ သော "ဓမ္မံ တေ ဘိက္ခု ဒေသေဿာမီ"တိ ဝုတ္တံ ကိံ ႏ သက္ကစ္စံ န သုဏိဿတိ။ ပိပါသိတသောဏ္ဍော ဝိယ ဟိ ပိပါသိတဟတ္ထီ ဝိယ စာယံ၊ တသ္မာ သက္ကစ္စံ သဝနံ ပဋိဇာနန္တော "ဧဝမာဝုသော"တိ အာဟ။

၃၄၃။ **ဆဓာတုရော အယန္တိ** ဘဂဝါ ကုလပုတ္တဿ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒံ အကထေတွာ အာဒိတောဝ အရဟတ္တဿ ပဒဋ္ဌာနဘူတံ အစ္စန္တသုညတံ ဝိပဿနာလက္ခဏမေဝ အာစိက္ခိတုံ အာရဒ္ဓေါ။ ယဿ ဟိ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ အပရိသုဒ္ဓါ ဟောတိ၊ တဿ ပဌမမေဝ သီလသံဝရံ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒ္ဝါရတံ ဘောဇနေ မတ္တညုတံ ဇာဂရိယာနုယောဂံ သတ္တ သဒ္ဓမ္မေ စတ္တာရိ ဈာနာနီတိ ဣမံ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒံ အာစိက္ခတိ။ ယဿ ပနေသာ ပရိသုဒ္ဓါ၊ တဿ တံ[2] အကထေတွာ အရဟတ္တဿ ပဒဋ္ဌာနဘူတံ ဝိပဿနမေဝ အာစိက္ခတိ။ ကုလ- ပုတ္တဿ စ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ ပရိသုဒ္ဓါ။ တထာ ဟိ အနေန သာသနံ ဝါစေတွာ ပါသာဒဝရဂတေနေဝ အာနာပါနစတုတ္ထဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တိတံ၊ ယဒဿ[3] ဒွါနဝုတိ- ယောဇနသတံ အာဂစ္ဆန္တဿ ယာနကိစ္စံ သာဓေသိ၊ သာမဏေရသီလမ္ပိဿ ပရိပုဏ္ဏံ။ တသ္မာ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒံ အကထေတွာ အရဟတ္တဿ ပဒဋ္ဌာနဘူတံ အစ္စန္တသုညတံ ဝိပဿနာလက္ခဏမေဝဿ အာစိက္ခိတုံ အာရဒ္ဓေါ။

တတ္ထ **ဆဓာတုရော**တိ ဓာတုယော ဝိဇ္ဇမာနာ၊ ပုရိသော အဝိဇ္ဇမာနော။ ဘဂဝါ ဟိ ကတ္ထစိ ဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနံ ဒဿေတိ၊ ကတ္ထစိ အဝိဇ္ဇမာနေန ဝိဇ္ဇမာနံ၊ ကတ္ထစိ ဝိဇ္ဇမာနေန ဝိဇ္ဇမာနံ၊ ကတ္ထစိ အဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနန္တိ သဗ္ဗံ သဝေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ ဣဓ ပန ဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနံ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ သစေ ဟိ ဘဂဝါ ပုရိသောတိ ပဏ္ဏတ္တိံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဓာတုယောဣစ္စေဝ ဝတွာ စိတ္တံ ဥပဋ္ဌာပေယျ[4]၊ ကုလပုတ္တော သန္ဒေဟံ ကရေယျ၊ သမ္မောဟံ အာပဇ္ဇေယျ၊ ဒေသနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတုံ န သက္ကုဏေယျ။ တသ္မာ တထာဂတော အနုပုဗ္ဗေန ပုရိသောတိ ပဏ္ဏတ္တိံ ပဟာယ "သတ္တောတိ ဝါ ပုရိသောတိ ဝါ ပုဂ္ဂလောတိ ဝါ ပဏ္ဏတ္တိမတ္တမေဝ၊ ပရမတ္ထတော သတ္တော နာမ နတ္ထိ၊ ဓာတုမတ္တေယေဝ စိတ္တံ ဥပါပေတွာ တီဏိ ဖလာနိ

၁-ဝုတ္တေ တံ (က) ၂-တံ ကထံ (သီ)
၃-ယဿ (သျာ)၊ တဒ္ဓ တဿ (က) ၄-ဥပါပေယျ (သီ၊ သျာ)

gate tīṇi sāmaññaphalāni paṭivijjhissati. Janasaṅgahatthā yeva pana mayā satasahassakappādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni pāramiyo pūritā, karissāmi tassa saṅgahan”ti pātova sarīrapaṭijagganaṁ katvā bhikkhusaṁghaparivuto Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātappaṭikkanto gandhakuṭiṁ pavisitvā muhuttaṁ attadarathakilamathaṁ paṭipassambhetvā “kulaputto mayi gāravena dukkaraṁ akāsi, atirekatiyojanasataṁ rajjaṁ pahāya antamaso mukhadhovanadāyakampi ceṭakaṁ aggahetvā ekakova nikkhanto”ti Sāriputtamahāmoggallānādīsu kañci anāmantetvā sayameva attano pattacīvaraṁ gahetvā ekakova nikkhanto. Gacchanto ca n’eva ākāse uppati, na pathaviṁ saṁkhipi, “kulaputto mama lajjamāno hatthi-assarathasuvaṇṇasivikādīsu ekayānepi anisīditvā antamaso ekapaṭalikaṁ upāhanampi anāruyha paṇṇacchattakampi aggahetvā nikkhanto, mayāpi padasāva gantuṁ vaṭṭatī”ti pana cintetvā padasāva agamāsi.

So asīti anubyañjanāni byāmappabhā bāttiṁsa mahāpurisalakkhaṇānīti imaṁ Buddhasiriṁ paṭicchādetvā valāhakapaṭicchanno puṇṇacando viya aññatarabhikkhuvesena gacchanto ekapacchābhatten’eva pañcacattālīsa yojanāni atikkamma sūriyatthaṅgamavelāya kulaputte paviṭṭhamatte yeva taṁ Kumbhakārasālaṁ pāpuṇi. Taṁ sandhāya vuttaṁ “tena kho pana samayena Pukkusāti nāma kulaputto Bhagavantaṁ uddissa saddhāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajito, so tasmiṁ Kumbhakārāvesane paṭhamaṁ vāsūpagato hotī”ti.

Evaṁ gantvāpi pana Bhagavā “ahaṁ Sammāsambuddho”ti pasayha Kumbhakārasālaṁ apavisitvā dvāre ṭhitova kulaputtaṁ okāsaṁ kārento **sace te bhikkhū**ti-ādimāha. **Urundanti**[1] vivittaṁ asambādhaṁ. **Viharatāyasmā yathāsukhan**ti yena yena iriyāpathena phāsu hoti, tena tena yathāsukhaṁ āyasmā viharatūti okāsaṁ akāsi. Atirekatiyojanasataṁ hi rajjaṁ pahāya pabbajito kulaputto parassa

1. Uruddhanti (Ka)

ပဋိဝိဇ္ဈိဿာမီ”တိ အနင်္ဂဏသုတ္တေ[1] ဝုတ္တဘာသန္တရကုသလော တာယ တာယ ဘာသာယ[2] သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှာပေန္တော အာစရိယော ဝိယ ဧဝမာဟ။

တတ္ထ ဆ ဓာတုယော အဿာတိ **ဆဓာတုရော**။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယံ တွံ ပုရိသောတိ သဉ္ဇာနာသိ, သော ဆဓာတုကော[3], န စေတ္ထ ပရမတ္ထတော ပုရိသော အတ္ထိ, ပုရိသောတိ ပန ပဏ္ဏတ္တိမတ္တမေဝါတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **စတုရာဓိဋ္ဌာနော**တိ ဧတ္ထ အဓိဋ္ဌာနံ ဝုစ္စတိ ပတိဋ္ဌာ, စတုပတိဋ္ဌာနောတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—သွာယံ ဘိက္ခု ပုရိသော ဆဓာတုရော ဆဖဿာယတနော အဋ္ဌာရသမနောပဝိစာရော, သော ဣတော ဝိဝဋ္ဋိတွာ ဥတ္တမသိဒ္ဓိဘူတံ အရဟတ္တံ ဂဏှမာနော ဣမေသု စတူသု ဌာနေသု ပတိဋ္ဌာယ ဂဏှာတီတိ စတုရာဓိဋ္ဌာနောတိ။ **ယတ္ထ ဋ္ဌိတန္တိ** ယေသု အဓိဋ္ဌာနေသု ပတိဋ္ဌိတံ။ **မညဿ ဝါ နပ္ပဝတ္တန္တီ**တိ မညဿ ဝါ မာနဿ ဝါ နပ္ပဝတ္တန္တိ။ **မုနိ သန္တောတိ ဝုစ္စတီ**တိ ခီဏာသဝမုနိ ဥပသန္တော နိဗ္ဗုတောတိ ဝုစ္စတိ။ **ပညံ နပ္ပမဇ္ဇေယျာ**တိ အရဟတ္တဖလပညာယ ပဋိဝိဇ္ဈနတ္ထံ အာဒိတောဝ သမာဓိဝိပဿနာပညံ နပ္ပမဇ္ဇေယျ။ **သစ္စမနုရက္ခေယျာ**တိ ပရမတ္ထသစ္စဿ နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယတ္ထံ အာဒိတောဝ ဝစီသစ္စံ ရက္ခေယျ။ **စာဂမနုဗြူဟေယျာ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂေန သဗ္ဗကိလေသပရိစ္စာဂကရဏတ္ထံ အာဒိတောဝ ကိလေသပရိစ္စာဂံ ဗြူဟေယျ။ **သန္တိမေဝ သော သိက္ခေယျာ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂေန သဗ္ဗကိလေသဝူပသမနတ္ထံ အာဒိတောဝ ကိလေသဝူပသမနံ သိက္ခေယျ။ ဣတိ ပညာဓိဋ္ဌာနာဒီနံ အဓိဂမတ္ထာယ ဣမာနိ သမထဝိပဿနာပညာဒီနိ ပုဗ္ဗဘာဂါဓိဋ္ဌာနာနိ ဝုတ္တာနိ။

၃၄၅။ **ဖဿာယတနန္တိ** ဖဿဿ အာယတနံ, အာကရောတိ အတ္ထော။ **ပညာဓိဋ္ဌာနန္တိ** အာဒီနိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တာနံ အရဟတ္တဖလပညာဒီနံ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၃၄၆။ ဣဒါနိ နိက္ခိတ္တမာတိကာဝသေန “ယတ္ထ ဋ္ဌိတံ မညဿ ဝါ နပ္ပဝတ္တန္တီ”တိ ဝတ္တဗ္ဗံ ဘဝေယျ, အရဟတ္တေ ပန ပတ္တေ ပုန “ပညံ နပ္ပမဇ္ဇေယျာ”တိအာဒီဟိ ကိစ္စံ နတ္ထိ။ ဣတိ ဘဂဝါ မာတိကံ ဥပ္ပဋိပါဋိယာ ဌပေတွာပိ ယထာဓမ္မဝသေနေဝ[4] ဝိဘင်္ဂံ ဝိဘဇန္တော **ပညံ နပ္ပမဇ္ဇေယျာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ကော ပညံ ပမဇ္ဇတိ, ကော နပ္ပမဇ္ဇတိ? ယော တာဝ ဣမသ္မိံ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝေဇ္ဇကမ္မာဒိဝသေန ဧကဝီသတိဝိဓာယ

၁-မ ၁-၂၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝုတ္တဘာသန္တရကုသလတာယ ဘာသာယ (သျာ၊ က)
၃-သော စ ဆဓာတုမတ္တမေဝ (က) ၄-ယထာဓမ္မရသေနေဝ (သီ)

chaḍḍitapatitaṁ kumbhakārasālaṁ kiṁ aññassa sabrahmacārino maccharāyissati[1]. Ekacce pana moghapurisā sāsane pabbajitvā āvāsamacchariyādīhi abhibhūtā attano vasanaṭṭhāne mayhaṁ kuṭi mayhaṁ pariveṇanti aññesaṁ avāsāya parakkamanti. **Nisīdī**ti accantasukhumālo lokanātho devavimānasadisaṁ gandhakuṭiṁ pahāya tattha tattha vippakiṇṇachārikāya bhinnabhājanatiṇapalāsakukkuṭasūkaravaccādisaṁkiliṭṭhāya saṅkāraṭṭhānasadisāya kubhakārasālāya tiṇasanthāraṁ santharitvā paṁsukūlacīvaraṁ paññapetvā devavimānasadisaṁ dibbagandhasugandhaṁ gandhakuṭiṁ pavisitvā nisīdanto viya nisīdi.

Iti Bhagavāpi Asambhinnamahāsammatavaṁse uppanno, kulaputtopi khattiyagabbhe vaḍḍhito. Bhagavāpi abhinīhārasampanno, kulaputtopi abhinīhārasampanno. Bhagavāpi rajjaṁ pahāya pabbajito, kulaputtopi. Bhagavāpi suvaṇṇavaṇṇo, kulaputtopi. Bhagavāpi samāpattilābhī, kulaputtopi. Iti dvepi khattiyā dvepi abhinīhārasampannā dvepi rājapabbajitā dvepi suvaṇṇavaṇṇā dvepi samāpattilābhino kumbhakārasālaṁ pavisitvā nisinnāti tehi kubhakārasālā ativiya sobhati, dvīhi sīhādīhi paviṭṭhaguhādīhi āharitvā dīpetabbaṁ. Tesu pana dvīsu Bhagavā "sukhumālo ahaṁ paramasukhumālo ekapacchābhattena pañcacattālīsa yojanāni āgato, muhuttaṁ tāva sīhaseyyaṁ kappetvā maggadarathaṁ paṭipassambhemī"ti cittampi anuppādetvā nisīdantova phalasamāpattiṁ samāpajji. Kulaputtopi "dvānavutiyojanasataṁ āgatomhi, muhuttaṁ tāva nipajjitvā maggadarathaṁ vinodemī"ti cittaṁ anuppādetvā nisīdamānova ānāpānacatutthajjhānaṁ samāpajji. Idaṁ sandhāya **atha kho Bhagavā bahudeva rattin**ti-ādi vuttaṁ.

Nanu ca Bhagavā kulaputtassa dhammaṁ desessāmīti āgato, kasmā na desesīti. Kulaputtassa maggadaratho appaṭipassaddho, na sakkhissati dhammadesanaṁ sampaṭicchituṁ, so tāvassa paṭipassambhatūti na desesi. Apare "rājagahaṁ nāma ākiṇṇamanussaṁ avivittaṁ dasahi saddehi, so saddo diyaḍḍhayāmamattena sannisīdati, taṁ āgamento na desesī"ti vadanti. Taṁ akāraṇaṁ, brahmalokappamāṇampi hi saddaṁ Bhagavā attano

1. Macchariyāyati (Ka)

အနေသနာယ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တော ပဗ္ဗဇ္ဇာနုရူပေန စိတ္တုပ္ပါဒံ ဌပေတုံ န သက္ကောတိ၊ အယံ ပညံ ပမဇ္ဇတိ နာမ။ ယော ပန သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ သီလေ ပတိဋ္ဌာယ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ သပ္ပါယံ ဓုတင်္ဂံ သမာဒါယ စိတ္တရုစိတံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝိဝိတ္တံ သေနာသနံ နိဿာယ ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ သမာပတ္တိံ ပတွာ အဇ္ဇေဝ အရဟတ္တန္တိ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ဝိစရတိ၊ အယံ ပညံ နပ္ပမဇ္ဇတိ နာမ။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနဝသေန သေ ပညာယ အပ္ပမာဒေါ ဝုတ္တော။ ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနေ ပနေတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဟတ္ထိပဒေါပမသုတ္တာဒီသု ဝုတ္တမေဝ။

၃၅၄။ **အထာပရံ ဝိညာဏံယေဝ အဝသိဿတီ**တိ အယမ္ပေတ္ထ ပါဠိယေကော အနုသန္ဓိ။ ဟေဋ္ဌတော ဟိ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထိတံ၊ ဣဒါနိ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ဝေဒနာဝသေန နိဗ္ဗတ္တေတွာ[၁] ဒဿေတုံ အယံ ဒေသနာ အာရဒ္ဓါ။ ယံ ဝါ ပနေတံ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ပထဝီဓာတုအာဒီသု အာဂမနိယဝိပဿနာဝသေန ကမ္မကာရကဝိညာဏံ၊ တံ ဝိညာဏဓာတုဝသေန ဘာဇေတွာ ဒဿေန္တောပိ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ တတ္ထ **အဝသိဿတီ**တိ ကိမတ္ထာယ အဝသိဿတိ? သတ္ထု ကထနတ္ထာယ ကုလပုတ္တဿ စ ပဋိဝိဇ္ဈနတ္ထာယ အဝသိဿတိ။ **ပရိသုဒ္ဓ**န္တိ နိရုပက္ကိလေသံ။ **ပရိယောဒါတ**န္တိ ပဘဿရံ။ **သုခန္တိပိ ဝိဇာနာတီ**တိ သုခဝေဒနံ ဝေဒယမာနော သုခဝေဒနံ ဝေဒယာမီတိ ပဇာနာတိ။ သေသပဒ-ဒွယေသုပိ ဧသေဝ နယော။ သစေ ပနာယံ ဝေဒနာကထာ ဟေဋ္ဌာ န ကထိတာ ဘဝေယျ၊ ဣဓ ဌတွာ ကထေတုံ ဝဋ္ဋေယျ။ သတိပဋ္ဌာနေ ပနေသာ ကထိတာဝါတိ တတ္ထ ကထိတနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **သုခဝေဒနိယ**န္တိ ဧဝမာဒိ ပစ္စယဝသေန ဥဒယတ္ထင်္ဂမနဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သုခဝေဒနိယ**န္တိ သုခဝေဒနာယ ပစ္စယဘူတံ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၃၆၀။ **ဥပေက္ခာယေဝ အဝသိဿတီ**တိ ဧတ္တာဝတာ ဟိ ယထာ နာမ ဆေကေန မဏိကာရာစရိယေန ဝဇိရသူစိယာ ဝိဇ္ဈိတွာ စမ္မခဏ္ဍေ ပါတေတွာ ပါတေတွာ ဒိန္နမုတ္တံ အန္တေဝါသိကော ဂဟေတွာ ဂဟေတွာ သုတ္တဂတံ ကရောန္တော မုတ္တောလမ္ဗကမုတ္တဇာလာဒီနိ ကရောတိ၊ ဧဝမေဝ ဘဂဝတာ ကထေတွာ ကထေတွာ ဒိန္နံ ကမ္မဋ္ဌာနံ အယံ ကုလပုတ္တော မနသိ ကရောန္တော မနသိ ကရောန္တော ပဂုဏံ အကာသီတိ ရူပကမ္မဋ္ဌာနမ္ပိဿ အရူပကမ္မဋ္ဌာနမ္ပိ

၁-နိဗ္ဗေဌေတွာ (သီ)၊ နိဝတ္တေတွာ (သျာ)

ānubhāvena vūpasametuṁ sakkoti, maggadarathavūpasamaṁ āgamento yeva pana na desesi.

Tattha **bahudeva rattin**ti diyaḍḍhayāmamattaṁ. **Etadahosī**ti Bhagavā phalasamāpattito vuṭṭhāya suvaṇṇavimāne maṇisīhapañjaraṁ vivaranto viya pañcapasādappaṭimaṇḍitāni akkhīni ummīletvā olokesi, athassa hatthakukkuccapādakukkuccasīsakampanavirahitaṁ sunikhāta-indakhīlaṁ viya niccalaṁ avibbhantaṁ suvaṇṇapaṭimaṁ viya nisinnaṁ kulaputtaṁ disvā etaṁ “pāsādikaṁ kho”ti-ādi ahosi[1]. Tattha **pāsādikan**ti pasādāvahaṁ. Bhāvanapuṁsakaṁ panetaṁ, pāsādikena iriyāpathena iriyati. Yathā iriyato iriyāpatho pāsādiko hoti, evaṁ iriyatīti ayamettha attho. Catūsu hi iriyāpathesu tayo iriyāpathā na sobhanti. Gacchantassa hi bhikkhuno hatthā calanti, pādā calanti, sīsaṁ calati, ṭhitassa kāyo thaddho[2] hoti, nipannassāpi iriyāpatho amanāpo hoti, pacchābhatte pana divāṭṭhānaṁ sammajjitvā cammakhaṇḍaṁ paññapetvā sudhotahatthapādassa catusandhikapallaṅkaṁ ābhujitvā nisinnasseva iriyāpatho sobhati. Ayañca kulaputto pallaṅkaṁ ābhujitvā ānāpānacatutthajjhānaṁ appetvā nisīdi. Itissa iriyāpathen’eva pasanno Bhagavā “pāsādikaṁ kho”ti parivitakkesi. **Yaṁ nūnāhaṁ puccheyyan**ti kasmā pucchati? Kiṁ Bhagavā attānaṁ uddissa pabbajitabhāvaṁ na jānātīti. No na jānāti, apucchite pana kathā na patiṭṭhāti, apatiṭṭhitāya kathāya kathā na sañjāyatīti kathāpatiṭṭhāpanatthaṁ pucchi.

Disvā ca pana jāneyyāsīti Tathāgataṁ Buddhasiriyā virocantaṁ ayaṁ Buddhoti sabbe jānanti. Anacchariyametaṁ jānanaṁ, Buddhasiriṁ pana paṭicchādetvā aññatarapiṇḍapātikavesena caranto dujjāno hoti. Iccāyasmā Pukkusāti “na jāneyyan”ti sabhāvameva katheti. Tathā hi naṁ ekakumbhakārasālāya nisinnampi na jānāti.

Etadahosīti maggadarathassa vūpasamabhāvaṁ ñatvā ahosi. **Evamāvuso**ti kulaputto sahāyena pesitaṁ sāsanamattaṁ[3] vācetvā

1. Māha (sabbattha) 2. Baddho (Ka) 3. Sāsanapattaṁ (Sī)

ပဂုဏံ ဇာတံ၊ အထ ဘဂဝါ “အထာပရံ ဥပေက္ခာယေဝ အဝသိဿတီ”တိ အာဟ။

ကိမတ္ထံ ပန အဝသိဿတီတိ။ သတ္ထု ကထနတ္ထံ။ ကုလပုတ္တဿ ပဋိဝိဇ္ဈနတ္ထန္တိပိ ဝဒန္တိ၊ တံ န ဂဟေတဗ္ဗံ။ ကုလပုတ္တေန ဟိ သဟာယဿ သာသနံ ဝါစေတွာ ပါသာဒတလေ ဌိတေနေဝ အာနာပါနစတုတ္ထဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တိတံ၊ ယဒဿ[1] ဩကံ မဂ္ဂံ အာဂစ္ဆန္တဿ ယာနကိစ္စံ သာဓေတိ။ သတ္ထု ကထနတ္ထံ-ယေဝ အဝသိဿတိ။ ဣမသ္မိံ ဟိ ဌာနေ သတ္ထာ ကုလပုတ္တဿ ရူပါဝစရဇ္ဈာနေ ဝဏ္ဏံ ကထေသိ။ ဣဒဉ္စ ဝုတ္တံ ဟောတိ “ဘိက္ခု ပဂုဏံ တဝ ဣဒံ ရူပါဝစရ-စတုတ္ထဇ္ဈာန”န္တိ။ **ပရိသုဒ္ဓါ**တိအာဒိ တဿာယေဝ ဥပေက္ခာယ ဝဏ္ဏဘဏနံ။ **ဥက္ကံ ဗန္ဓေယျာ**တိ အင်္ဂါရကပလ္လံ သဇ္ဇေယျ။ **အာလိမ္ပေယျာ**တိ တတ္ထ အင်္ဂါရေ ပက္ခိပိတွာ အဂ္ဂိံ ဒတွာ နာဠိကာယ ဓမေန္တော အဂ္ဂိံ ဇာလေယျ။ **ဥက္ကာမုခေ ပက္ခိပေယျာ**တိ အင်္ဂါရေ ဝိယူဟိတွာ အင်္ဂါရမတ္ထကေ ဝါ ဌပေယျ၊ တတ္ထကေ ဝါ ပက္ခိပေယျ။ **နီဟဋန္တိ**[2] နီဟဋဒေါသံ။ **နိန္နီတကသာဝန္တိ** အပနီတကသာဝံ။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ယထာ တံ သုဝဏ္ဏံ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတာယ ပိဠန္ဓနဝိကတိယာ သံဝတ္တတိ၊ ဧဝမေဝ အယံ တာဝ စတုတ္ထဇ္ဈာနုပေက္ခာ ဝိပဿနာ အဘိညာ နိရောဓော ဘဝေါက္ကန္တီတိ ဣမေသု ယံ ဣစ္ဆတိ၊ တဿတ္ထာယ[3] ဟောတီတိ ဝဏ္ဏံ ကထေသိ။

ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ ဣမသ္မိံ ရူပါဝစရစတုတ္ထဇ္ဈာနေ နိကန္တိပရိယာဒါနတ္ထံ အဝဏ္ဏံ အကထေတွာ ဝဏ္ဏံ ကထေသီတိ။ ကုလပုတ္တဿ ဟိ စတုတ္ထဇ္ဈာနေ နိကန္တိပရိယုဋ္ဌာနံ ဗလဝံ။ သစေ အဝဏ္ဏံ ကထေယျ၊ “မယှံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဒွါနဝုတိ-ယောဇနသတံ အာဂစ္ဆန္တဿ ဣဒံ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ ယာနကိစ္စံ သာဓေတိ၊ အဟံ ဩကံ မဂ္ဂံ အာဂစ္ဆန္တော ဈာနသုခေန ဈာနရတိယာ အာဂတော၊ ဧဝရူပဿ နာမ ပဏီတဓမ္မဿ အဝဏ္ဏံ ကထေတိ၊ ဇာနံ နု ခေါ ကထေတိ အဇာန”န္တိ ကုလပုတ္တော သံသယံ သမ္မောဟံ အာပဇ္ဇေယျ၊ တသ္မာ ဘဂဝါ ဝဏ္ဏံ ကထေသိ။

၃၆၁။ **တဒနုဓမ္မန္တိ** ဧတ္ထ အရူပါဝစရဇ္ဈာနံ ဓမ္မော နာမ၊ တံ အနုဂတတ္တာ ရူပါဝစရဇ္ဈာနံ **အနုဓမ္မော**တိ ဝုတ္တံ။ ဝိပါကဇ္ဈာနံ ဝါ ဓမ္မော၊ ကုသလဇ္ဈာနံ အနုဓမ္မော။ **တဒုပါဒါနာ**တိ တဂ္ဂဟဏာ။ **စိရံ ဒီဃမဒ္ဓါနန္တိ** ဝီသတိကပ္ပသဟ-ဿာနိ။ ဝိပါကဝသေန ဟေတံ ဝုတ္တံ။ ဧတော ဥတ္တရိမ္ပိ ဧသေဝ နယော။

၁-တံ ပနဿ (သျာ၊ က) ၂-နီဟတန္တိ (ဋီကာ) ၃-တဒတ္ထာယ (က)

rajjaṁ pahāya pabbajamāno "Dasabalassa madhuradhammadesanaṁ sotuṁ labhissāmī"ti pabbajito, pabbajitvā ettakaṁ addhānaṁ āgacchanto "dhammaṁ te bhikkhu desessāmī"ti padamattassa vattāraṁ nālattha, so "dhammaṁ te bhikkhu desessāmī"ti vuttaṁ kiṁ[1] sakkaccaṁ na suṇissati. Pipāsitasoṇḍo viya hi pipāsitahatthī viya cāyaṁ, tasmā sakkaccaṁ savanaṁ paṭijānanto "evamāvuso"ti āha.

343. **Chadhāturo ayan**ti Bhagavā kulaputtassa pubbabhāgapaṭipadaṁ akathetvā āditova arahattassa padaṭṭhānabhūtaṁ accantasuññataṁ vipassanālakkhaṇameva ācikkhituṁ āraddho. Yassa hi pubbabhāgapaṭipadā aparisuddhā hoti, tassa paṭhamameva sīlasaṁvaraṁ indriyesu guttadvārataṁ bhojane mattaññutaṁ jāgariyānuyogaṁ satta saddhamme cattāri jhānānīti imaṁ pubbabhāgapaṭipadaṁ ācikkhati. Yassa panesā parisuddhā, tassa taṁ[2] akathetvā arahattassa padaṭṭhānabhūtaṁ vipassanameva ācikkhati. Kulaputtassa ca pubbabhāgapaṭipadā parisuddhā. Tathā hi anena sāsanaṁ vācetvā pāsādavaragaten'eva ānāpānacatutthajjhānaṁ nibbattitaṁ, yadassa[3] dvānavutiyojanasataṁ āgacchantassa yānakiccaṁ sādhesi, sāmaṇerasīlampissa paripuṇṇaṁ. Tasmā pubbabhāgapaṭipadaṁ akathetvā arahattassa padaṭṭhānabhūtaṁ accantasuññataṁ vipassanālakkhaṇamevassa ācikkhituṁ āraddho.

Tattha **chadhāturo**ti dhātuyo vijjamānā, puriso avijjamāno. Bhagavā hi katthaci vijjamānena avijjamānaṁ dasseti, katthaci avijjamānena vijjamānaṁ, katthaci vijjamānena vijjamānaṁ, katthaci avijjamānena avijjamānanti sabbāsave vuttanayen'eva vitthāretabbaṁ. Idha pana vijjamānena avijjamānaṁ dassento evamāha. Sace hi Bhagavā purisoti paṇṇattiṁ vissajjetvā dhātuyo-icceva vatvā cittaṁ upaṭṭhāpeyya[4], kulaputto sandehaṁ kareyya, sammohaṁ āpajjeyya, desanaṁ sampaṭicchituṁ na sakkuṇeyya. Tasmā Tathāgato anupubbena purisoti paṇṇattiṁ pahāya "sattoti vā purisoti vā puggaloti vā paṇṇattimattameva, paramatthato satto nāma n'atthi, dhātumatte yeva cittaṁ ṭhapāpetvā tīṇi phalāni

1. Vutte taṁ (Ka)
2. Taṁ kathaṁ (Sī)
3. Yassa (Syā), tañca tassa (Ka)
4. Ṭhapāpeyya (Sī, Syā)

၃၆၂။ ဧဝံ စတူဟိ ဝါရေဟိ အရူပါဝစရဇ္ဈာနဿ ဝဏ္ဏံ ကထေတွာ ဣဒါနိ တဿေဝ အာဒီနဝံ ဒဿေန္တော **သော ဧဝံ ပဇာနာတီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သင်္ခတမေတ**န္တိ ကိဉ္စာပိ ဧတ္ထ ဝိသတိကပ္ပသဟဿာနိ အာယု အတ္ထိ၊ ဧတံ ပန သင်္ခတံ ပကပ္ပိတံ အာယူဟိတံ၊ ကရောန္တေန ကရိယတိ၊ အနိစ္စံ အဓုဝံ အသဿတံ တာဝကာလိကံ၊ စဝနပရိဘေဒန[1]ဝိဒ္ဓံသနဓမ္မံ၊ ဇာတိယာ အနုဂတံ၊ ဇရာယ အနုသဋံ၊ မရဏေန အဗ္ဘာဟတံ၊ ဒုက္ခေ ပတိဋ္ဌိတံ၊ အတာဏံ အလေဏံ အသရဏံ အသရဏီဘူတန္တိ။ ဝိညာဏဉ္စာယတနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဣဒါနိ အရဟတ္တနိကူဋေန ဒေသနံ ဂဏှန္တော **သော နေဝ တံ အဘိ-သင်္ခရောတီ**တိအာဒိမာဟ။ ယထာ ဟိ ဆေကော ဘိသက္ကော ဝိသဝိကာရံ ဒိသွာ ဝမနံ ကာရေတွာ ဝိသံ ဌာနတော စာဝေတွာ ဥပရိ အာရောပေတွာ ခန္ဓံ ဝါ သီသံ ဝါ ဂဟေတုံ အဒတွာ ဝိသံ ဩတာရေတွာ ပထဝိယံ ပါတေယျ၊ ဧဝမေဝ ဘဂဝါ ကုလပုတ္တဿ အရူပါဝစရဇ္ဈာနေ ဝဏ္ဏံ ကထေသိ။ တံ သုတွာ ကုလပုတ္တော ရူပါဝစရဇ္ဈာနေ နိကန္တိံ ပရိယာဒါယ အရူပါဝစရဇ္ဈာနေ ပတ္ထနံ ဌပေသိ။

ဘဂဝါ တံ ဉတွာ တံ အသမ္ပတ္တဿ အပ္ပဋိလဒ္ဓဿေဝ ဘိက္ခုနော "အတ္ထေသာ အာကာသာနဉ္စာယတနာဒီသု သမ္ပတ္တိ နာမ။ တေသံ ဟိ ပဌမ-ဗြဟ္မလောကေ ဝိသတိကပ္ပသဟဿာနိ အာယု၊ ဒုတိယေ စတ္တာလီသံ၊ တတိယေ သဋ္ဌိ၊ စတုတ္ထေ စတုရာသီတိ ကပ္ပသဟဿာနိ အာယု။ တံ ပန အနိစ္စံ အဓုဝံ အသဿတံ တာဝကာလိကံ၊ စဝနပရိဘေဒနဝိဒ္ဓံသနဓမ္မံ၊ ဇာတိယာ အနုဂတံ၊ ဇရာယ အနုသဋံ၊ မရဏေန အဗ္ဘာဟတံ၊ ဒုက္ခေ ပတိဋ္ဌိတံ၊ အတာဏံ အလေဏံ အသရဏံ အသရဏီဘူတံ၊ ဧတ္တကံ ကာလံ တတ္ထ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိတွာပိ ပုထုဇ္ဇနကာလကိရိယံ ကတွာ ပုန စတူသု အပါယေသု ပတိတဗ္ဗ''န္တိ သဗ္ဗမေတံ အာဒီနဝံ ဧကပဒေနေဝ ''သင်္ခတမေတ''န္တိ ကထေသိ။ ကုလပုတ္တော တံ သုတွာ အရူပါဝစရဇ္ဈာနေ နိကန္တိံ ပရိယာဒိယိ၊ ဘဂဝါ တဿ ရူပါဝစရ-အရူပါဝစရေသု နိကန္တိယာ ပရိယာဒိန္နဘာဝံ ဉတွာ အရဟတ္တနိကူဋံ ဂဏှန္တော ''သော နေဝ တံ အဘိသင်္ခရောတီ''တိအာဒိမာဟ။

ယထာ ဝါ ပနေကော မဟာယောဓော ဧကံ ရာဇာနံ အာရာဓေတွာ သတသဟဿုဋ္ဌာနကံ ဂါမဝရံ လဘေယျ၊ ပုန ရာဇာ တဿာနုဘာဝံ သရိတွာ ''မဟာနုဘာဝေါ ယောဓော၊ အပ္ပကံ တေန လဒ္ဓ''န္တိ "နာယံ တာတ

၁-စဝနပတန (သီ)

paṭivijjhāpessāmī”ti Anaṅgaṇasutte[1] vuttabhāsantarakusalo tāya tāya bhāsāya[2] sippaṁ uggaṇhāpento ācariyo viya evamāha.

Tattha cha dhātuyo assāti **chadhāturo.** Idaṁ vuttaṁ hoti—yaṁ tvaṁ purisoti sañjānāsi, so chadhātuko[3], na c’ettha paramatthato puriso atthi, purisoti pana paṇṇattimattamevāti. Sesapadesupi es’eva nayo. **Caturādhiṭṭhāno**ti ettha adhiṭṭhānaṁ vuccati patiṭṭhā, catupatiṭṭhānoti attho. Idaṁ vuttaṁ hoti—svāyaṁ bhikkhu puriso chadhāturo chaphassāyatano aṭṭhārasamanopavicāro, so ettova vivaṭṭitvā uttamasiddhibhūtaṁ arahattaṁ gaṇhamāno imesu catūsu ṭhānesu patiṭṭhāya gaṇhātīti caturādhiṭṭhānoti. **Yattha ṭhitan**ti yesu adhiṭṭhānesu patiṭṭhitaṁ. **Maññassa vā nappavattantī**ti maññassa vā mānassa vā nappavattanti. **Muni santoti vuccatī**ti khīṇāsavamuni upasanto nibbutoti vuccati. **Paññaṁ nappamajjeyyā**ti arahattaphalapaññāya paṭivijjhanatthaṁ āditova samādhivipassanāpaññaṁ nappamajjeyya. **Saccamanurakkheyyā**ti paramatthasaccassa nibbānassa sacchikiriyatthaṁ āditova vacīsaccaṁ rakkheyya. **Cāgamanubrūheyyā**ti arahattamaggena sabbakilesapariccāgakaraṇatthaṁ āditova kilesapariccāgaṁ brūheyya. **Santimeva so sikkheyyā**ti arahattamaggena sabbakilesavūpasamanatthaṁ āditova kilesavūpasamanaṁ sikkheyya. Iti paññādhiṭṭhānādīnaṁ adhigamatthāya imāni samathavipassanāpaññādīni pubbabhāgādhiṭṭhānāni vuttāni.

345. **Phassāyatanan**ti phassassa āyatanaṁ, ākaroti attho. **Paññādhiṭṭhānan**ti-ādīni pubbe vuttānaṁ arahattaphalapaññādīnaṁ vasena veditabbāni.

348. Idāni nikkhittamātikāvasena “yattha ṭhitaṁ maññassa vā nappavattantī”ti vattabbaṁ bhaveyya, arahatte pana patte puna “paññaṁ nappamajjeyyā”ti-ādīhi kiccaṁ n’atthi. Iti Bhagavā mātikaṁ uppaṭipāṭidhātukaṁ ṭhapetvāpi yathādhammavasen’eva[4] vibhaṅgaṁ vibhajanto **paññaṁ nappamajjeyyā**ti-ādimāha. Tattha ko paññaṁ pamajjati, ko nappamajjati? Yo tāva imasmiṁ sāsane pabbajitvā vejjakammādivasena ekavīsatividhāya

1. Ma 1. 29 piṭṭhe.
2. Vuttabhāsantarakusalatāya bhāsāya (Syā, Ka)
3. So ca chadhātumattameva (Ka)
4. Yathādhammarasen’eva (Sī)

ဂါမော တုယှံ အနုစ္ဆဝိကော၊ အညံ စတုသတသဟဿုဋ္ဌာနကံ ဂဏှာဟီ”တိ ဒဒေယျ၊ သော သာဓု ဒေဝါတိ တံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဣတရံ ဂါမံ ဂဏှေယျ။ ရာဇာ အသမ္ပတ္တမေဝ စ နံ ပက္ကောသာပေတွာ ‘‘ကိံ တေ တာတ၊ အဟိဝါတရောဂေါ ဧတ္ထ ဥပ္ပန္နောတိ၊ အသုကသ္မိံ ပန ဌာနေ မဟန္တံ နဂရံ အတ္ထိ၊ တတ္ထ ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ ရဇ္ဇံ ကာရေဟီ”တိ ပဟိဏေယျ၊ သော တထာ ကရေယျ။

တတ္ထ ရာဇာ ဝိယ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ မဟာယောဓော ဝိယ ပုက္ကုသာတိ ကုလပုတ္တော၊ ပဌမလဒ္ဓဂါမော ဝိယ အာနာပါနစတုတ္ထဇ္ဈာနံ၊ တံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဣတရံ ဂါမံ ဂဏှာဟီတိ ဝုတ္တကာလော ဝိယ အာနာပါနစတုတ္ထဇ္ဈာနေ နိကန္တိပရိယာဒါနံ ကတွာ အာရုပ္ပကထနံ၊ တံ ဂါမံ အသမ္ပတ္တမေဝ ပက္ကောသာပေတွာ “ကိံ တေ တာတ၊ အဟိဝါတရောဂေါ ဧတ္ထ ဥပ္ပန္နောတိ၊ အသုကသ္မိံ ဌာနေ နဂရံ အတ္ထိ၊ တတ္ထ ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ ရဇ္ဇံ ကာရေဟီ”တိ ဝုတ္တကာလော ဝိယ အရူပေ သင်္ခတမေတန္တိ အာဒီနဝကထနေန အပ္ပတ္တာသုယေဝ တာသု သမာပတ္တီသု ပတ္ထနံ နိဝတ္တာပေတွာ ဥပရိ အရဟတ္တနိကူဋေန ဒေသနာဂဟဏံ။

တတ္ထ **နေဝ အဘိသင်္ခရောတီ**တိ နာယူဟတိ န ရာသိံ ကရောတိ။ **န အဘိသဉ္စေတယတီ**တိ န ကပ္ပေတိ။ **ဘဝါယ ဝါ ဝိဘဝါယ ဝါ**တိ ဝုဒ္ဓိယာ ဝါ ပရိဟာနိယာ ဝါ၊ သဿတုစ္ဆေဒဝသေနပိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **န ကိဉ္စိ လောကေ ဥပါဒိယတီ**တိ လောကေ ရူပါဒီသု ကိဉ္စိ ဧကဓမ္မမ္ပိ တဏှာယ န ဂဏှာတိ၊ န ပရာမသတိ။ **နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယာတိ ပဇာနာတီ**တိ ဘဂဝါ အတ္တနော ဗုဒ္ဓဝိသယေ ဌတွာ ဒေသနာယ အရဟတ္တနိကူဋံ ဂဏှိ။ ကုလပုတ္တော ပန အတ္တနော ယထောပနိဿယေန တီဏိ သာမညဖလာနိ ပဋိဝိဇ္ဈိ။ ယထာ နာမ ရာဇာ သုဝဏ္ဏဘာဇနေန နာနာရသဘောဇနံ ဘုဉ္ဇန္တော အတ္တနော ပမာဏေန ပိဏ္ဍံ ဝဋ္ဋေတွာ အင်္ကေ နိသိန္နေန ရာဇကုမာရေန ပိဏ္ဍမှိ အာလယေ ဒဿိတေ တံ ပိဏ္ဍံ ဥပနာမေယျ၊ ကုမာရော အတ္တနော မုခပ္ပမာဏေနေဝ ကဗဠံ ကရေယျ၊ သေသံ ရာဇာ သယံ ဝါ ဘုဉ္ဇေယျ၊ ပါတိယံ ဝါ ပက္ခိပေယျ၊ ဧဝံ ဓမ္မရာဇာ တထာဂတော အတ္တနော ပမာဏေန အရဟတ္တနိကူဋံ ဂဏှန္တော ဒေသနံ ဒေသေသိ၊ ကုလပုတ္တော အတ္တနော ယထောပနိဿယေန တီဏိ သာမညဖလာနိ ပဋိဝိဇ္ဈိ။

ဣတော ပုဗ္ဗေ ပနဿ ခန္ဓာ ဓာတုယော အာယတနာနီတိ ဧဝရူပံ အစ္စန္တသုညတံ တိလက္ခဏာဟတံ ကထံ ကထေန္တဿ နေဝ ကင်္ခါ၊ န ဝိမတိ၊ နာပိ “ဧဝံ ကိရ တံ၊ ဧဝံ မေ အာစရိယေန ဝုတ္တ”န္တိ ဣတိ ကိရ န ဒန္ဓာယိတတ္တံ န ဝိတ္ထာယိတတ္တံ

anesanāya jīvikaṁ kappento pabbajjānurūpena cittuppādaṁ ṭhapetuṁ na sakkoti, ayaṁ paññaṁ pamajjati nāma. Yo pana sāsane pabbajitvā sīle patiṭṭhāya Buddhavacanaṁ uggaṇhitvā sappāyaṁ dhutaṅgaṁ samādāya cittarucitaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvā vivittaṁ senāsanaṁ nissāya kasiṇaparikammaṁ katvā samāpattiṁ patvā ajjeva arahattanti vipassanaṁ vaḍḍhetvā vicarati, ayaṁ paññaṁ nappamajjati nāma. Imasmiṁ pana sutte dhātukammaṭṭhānavasena esa paññāya appamādo vutto. Dhātukammaṭṭhāne panettha yaṁ vattabbaṁ, taṁ heṭṭhā Hatthipadopamasuttādīsu vuttameva.

354. **Athāparaṁ viññāṇaṁ yeva avasissatī**ti ayampettha pāṭiyekko anusandhi. Heṭṭhato hi rūpakammaṭṭhānaṁ kathitaṁ, idāni arūpakammaṭṭhānaṁ vedanāvasena nibbattetvā[1] dassetuṁ ayaṁ desanā āraddhā. Yaṁ vā panetaṁ imassa bhikkhuno pathavīdhātu-ādīsu āgamaniyavipassanāvasena kammakārakaviññāṇaṁ, taṁ viññāṇadhātuvasena bhājetvā dassentopi imaṁ desanaṁ ārabhi. Tattha **avasissatī**ti kimatthāya avasissati? Satthu kathanatthāya kulaputtassa ca paṭivijjhanatthāya avasissati. **Parisuddhan**ti nirupakkilesaṁ. **Pariyodātan**ti pabhassaraṁ. **Sukhantipi vijānātī**ti sukhavedanaṁ vedayamāno sukhavedanaṁ vedayāmīti pajānāti. Sesapadadvayesupi es'eva nayo. Sace panāyaṁ vedanākathā heṭṭhā na kathitā bhaveyya, idha ṭhatvā kathetuṁ vaṭṭeyya. Satipaṭṭhāne panesā kathitāvāti tattha kathitanayen'eva veditabbā. **Sukhavedaniyan**ti evamādi paccayavasena udayatthaṅgamanadassanatthaṁ vuttaṁ. Tattha **sukhavedaniyan**ti sukhavedanāya paccayabhūtaṁ. Sesapadesupi es'eva nayo.

360. **Upekkhā yeva avasissatī**ti ettāvatā hi yathā nāma chekena maṇikārācariyena vajirasūciyā vijjitvā cammakhaṇḍe pātetvā pātetvā dinnamuttaṁ antevāsiko gahetvā gahetvā suttagataṁ karonto muttolambakamuttajālādīni karoti, evameva Bhagavatā kathetvā kathetvā dinnaṁ kammaṭṭhānaṁ ayaṁ kulaputto manasi karonto manasi karonto paguṇaṁ akāsīti rūpakammaṭṭhānampissa arūpakammaṭṭhānampi

1. Nibbeṭhetvā (Sī), nivattetvā (Syā)

အတ္ထိ။ ဧကစ္စေသု စ ကိရ ဌာနေသု ဗုဒ္ဓါ အညာတကဝေသေန ဝိစရန္တိ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ နု ခေါ ဧသောတိ အဟုဒေဝ သံသယော၊ အဟု ဝိမတိ။ ယတော အနေန အနာဂါမိဖလံ ပဋိဝိဒ္ဓံ၊ အထ အယံ မေ သတ္ထာတိ နိဋ္ဌံ ဂတော။ ယဒိ ဧဝံ ကသ္မာ အစ္စယံ န ဒေသေသီတိ။ ဩကာသာဘာဝတော။ ဘဂဝါ ဟိ ယထာနိက္ခိတ္တာယ မာတိကာယ အဇ္ဈိန္နဓာရံ ကတွာ အာကာသဂင်္ဂံ ဩတာရေန္တော ဝိယ ဒေသနံ ဒေသေသိယေဝ။

၃၆၃။ **သော**တိ အရဟာ။ **အနဇ္ဈောသိတာ**တိ ဂိလိတွာ ပရိနိဋ္ဌာပေတွာ ဂဟေတုံ န ယုတ္တာတိ ပဇာနာတိ။ **အနဘိနန္ဒိတာ**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန အဘိနန္ဒိတုံ န ယုတ္တာတိ ပဇာနာတိ။

၃၆၄။ **ဝိသံယုတ္တော နံ ဝေဒေတီ**တိ သစေ ဟိဿ သုခဝေဒနံ အာရဗ္ဘ ရာဂါနုသယော, ဒုက္ခဝေဒနံ အာရဗ္ဘ ပဋိဃာနုသယော, ဣတရံ အာရဗ္ဘ အဝိဇ္ဇာနုသယော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ သံယုတ္တော ဝေဒိယေယျ နာမ။ အနုပ္ပဇ္ဇနတော ပန ဝိသံယုတ္တော နံ ဝေဒေတိ နိဿဋော[၁] ဝိပ္ပမုတ္တော။ **ကာယပရိယန္တိကန္တိ** ကာယကောဋိကံ။ ယာဝ ကာယပဝတ္တာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ တတော ပရံ အနုပ္ပဇ္ဇနဝေဒနန္တိ အတ္ထော။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ **အနဘိနန္ဒိတာနိ သီတီဘဝိဿန္တီ**တိ ဒွါဒသသု အာယတနေသု ကိလေသာနံ ဝိသေဝနဿ[၂] နတ္ထိတာယ အနဘိနန္ဒိတာနိ ဟုတွာ ဣဓ ဒွါဒသသုယေဝ အာယတနေသု နိရုဇ္ဈိဿန္တိ။ ကိလေသာ ဟိ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မ နိရုဒ္ဓါပိ ယတ္ထ နတ္ထိ၊ တတ္ထ နိရုဒ္ဓါတိ ဝုစ္စန္တိ။ သွာယမတ္ထော “ဧတ္ထေသာ တဏှာ နိရုဇ္ဈမာနာ နိရုဇ္ဈတီ”တိ သမုဒယပဉ္ဟေန ဒီပေတဗ္ဗော။ တသ္မာ ဘဂဝါ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မ သီတိဘူတာနိပိ ဣဓေဝ သီတီဘဝိဿန္တီတိ အာဟ။ နနု စ ဣဓ ဝေဒယိတာနိ ဝုတ္တာနိ၊ န ကိလေသာတိ။ ဝေဒယိတာနိပိ ကိလေသာဘာဝေနေဝ သီတီဘဝန္တိ။ ဣတရထာ နေသံ သီတိဘာဝေါ နာမ နတ္ထီတိ သုဝုတ္တမေတံ။

၃၆၅။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဧတ္ထ ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—ယထာ ဟိ ဧကော ပုရိသော တေလပဒီပဿ ဈာယတော တေလေ ခီဏေ တေလံ အာသိဉ္စတိ၊ ဝဋ္ဋိယာ ခီဏာယ ဝဋ္ဋိံ ပက္ခိပတိ၊ ဧဝံ ဒီပသိခါယ အနုပစ္ဆေဒေါဝ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ ပုထုဇ္ဇနော ဧကသ္မိံ ဘဝေ ဌိတော ကုသလာကုသလံ ကရောတိ၊ သော တေန သုဂတိယဉ္စ အပါယေသု စ နိဗ္ဗတ္တတိယေဝ၊ ဧဝံ ဝေဒနာနံ

၁-နိယုတ္တော (က) ၂-ဝိသေဝနဿ (က)

paguṇaṁ jātaṁ, atha Bhagavā “athāparaṁ upekkhā yeva avasissatī”ti āha.

Kimatthaṁ pana avasissatīti. Satthu kathanatthaṁ. Kulaputtassa paṭivijjhanatthantipi vadanti, taṁ na gahetabbaṁ. Kulaputtena hi sahāyassa sāsanaṁ vācetvā pāsādatale ṭhiten’eva ānāpānacatutthajjhānaṁ nibbattitaṁ, yadassa[1] ettakaṁ maggaṁ āgacchantassa yānakiccaṁ sādheti. Satthu kathanatthaṁ yeva avasissati. Imasmiṁ hi ṭhāne Satthā kulaputtassa rūpāvacarajjhāne vaṇṇaṁ kathesi. Idañhi vuttaṁ hoti “bhikkhu paguṇaṁ tava idaṁ rūpāvacaracatutthajjhānan”ti. **Parisuddhā**ti-ādi tassā yeva upekkhāya vaṇṇabhaṇanaṁ. **Ukkaṁ bandheyyā**ti aṅgārakapallaṁ sajjeyya. **Ālimpeyyā**ti tattha aṅgāre pakkhipitvā aggiṁ datvā nāḷikāya dhamento aggiṁ jāleyya. **Ukkāmukhe pakkhipeyyā**ti aṅgāre viyūhitvā aṅgāramatthake vā ṭhapeyya, tattake vā pakkhipeyya. **Nīhaṭanti**[2] nīhaṭadosaṁ. **Ninnītakasāvan**ti apanītakasāvaṁ. **Evameva kho**ti yathā taṁ suvaṇṇaṁ icchiticchitāya piḷandhanavikatiyā saṁvattati, evameva ayaṁ tāva catutthajjhānupekkhā vipassanā abhiññā nirodho bhavokkantīti imesu yaṁ icchati, tassatthāya[3] hotīti vaṇṇaṁ kathesi.

Kasmā pana Bhagavā imasmiṁ rūpāvacaracatutthajjhāne nikantipariyādānatthaṁ avaṇṇaṁ akathetvā vaṇṇaṁ kathesīti. Kulaputtassa hi catutthajjhāne nikantipariyuṭṭhānaṁ balavaṁ. Sace avaṇṇaṁ katheyya, “mayhaṁ pabbajitvā dvānavutiyojanasataṁ āgacchantassa idaṁ catutthajjhānaṁ yānakiccaṁ sādheti, ahaṁ ettakaṁ maggaṁ āgacchanto jhānasukhena jhānaratiyā āgato, evarūpassa nāma paṇītadhammassa avaṇṇaṁ katheti, jānaṁ nu kho katheti ajānan”ti kulaputto saṁsayaṁ sammohaṁ āpajjeyya, tasmā Bhagavā vaṇṇaṁ kathesi.

361. **Tadanudhamman**ti ettha arūpāvacarajjhānaṁ dhammo nāma, taṁ anugatattā rūpāvacarajjhānaṁ **anudhammo**ti vuttaṁ. Vipākajjhānaṁ vā dhammo, kusalajjhānaṁ anudhammo. **Tadupādānā**ti taggahaṇā. **Ciraṁ dīghamaddhānan**ti vīsatikappasahassāni. Vipākavasena hetaṁ vuttaṁ. Ito uttarimpi es’eva nayo.

---

1. Taṁ panassa (Syā, Ka) 2. Nihatanti (Ṭīkā) 3. Tadatthāya (Ka)

အနုပဿနေဒေါဝ ဟောတိ။ ယထာ ပနေကော ဒီပသိခါယ ဥက္ကဏ္ဌိတော "ဣမံ ပုရိသံ အာဂမ္မ ဒီပသိခါ န ဥပစ္ဆိဇ္ဇတီ"တိ နိလီနော တဿ ပုရိသဿ သီသံ ဆိန္ဒေယျ, ဧဝံ ဝဋ္ဋိယာ စ တေလဿ စ အနုပဟာရာ ဒီပသိခါ အနာဟာရာ နိဗ္ဗာယတိ၊ ဧဝမေဝ ဝဋ္ဋေ ဥက္ကဏ္ဌိတော ယောဂါဝစရော အရဟတ္တမဂ္ဂေန ကုသလာကုသလံ သမုစ္ဆိန္ဒတိ၊ တဿ သမုစ္ဆိန္နတ္တာ ခီဏာသဝဿ ဘိက္ခုနော ကာယဿ ဘေဒါ ပုန ဝေဒယိတာနိ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ။

တသ္မာတိ ယသ္မာ အာဒိမှိ သမာဓိဝိပဿနာပညာဟိ အရဟတ္တဖလပညာ ဥတ္တရိတရာ၊ တသ္မာ။ **ဧဝံ သမန္နာဂတော**တိ ဣမိနာ ဥတ္တမေန အရဟတ္တဖလပညာဓိဋ္ဌာနေန သမန္နာဂတော။ **သဗ္ဗဒုက္ခက္ခယေ ဉာဏံ** နာမ အရဟတ္တမဂ္ဂေ ဉာဏံ၊ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ အရဟတ္တဖလေ ဉာဏံ အဓိပ္ပေတံ။ တေနေဝါဟ **တဿ သာ ဝိမုတ္တိ သစ္စေ ဌိတာ အကုပ္ပါ ဟောတီ**တိ။

၃၆၆။ ဧတ္ထ ဟိ **ဝိမုတ္တီ**တိ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိ၊ **သစ္စန္တိ** ပရမတ္ထသစ္စံ နိဗ္ဗာနံ။ ဣတိ အကုပ္ပါရမ္မဏကရဏေန အကုပ္ပါတိ ဝုတ္တာ။ **မုသာ**တိ ဝိတထံ။ **မောသဓမ္မန္တိ** နဿနသဘာဝံ။ **တံ သစ္စန္တိ** တံ အဝိတထံ သဘာဝေါ။ **အမောသဓမ္မန္တိ** အနဿနသဘာဝံ။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ အာဒိတော သမထဝိပဿနာဝသေန ဝစီသစ္စတော ဒုက္ခသစ္စသမုဒယသစ္စေဟိ စ ပရမတ္ထသစ္စံ နိဗ္ဗာနမေဝ ဥတ္တရိတရံ၊ တသ္မာ။ **ဧဝံ သမန္နာဂတော**တိ ဣမိနာ ဥတ္တမေန ပရမတ္ထသစ္စာဓိဋ္ဌာနေန သမန္နာဂတော။

၃၆၇။ **ပုဗ္ဗေ**တိ ပုထုဇ္ဇနကာလေ။ **ဥပဓီ ဟောန္တီ**တိ ခန္ဓူပဓိ ကိလေသူပဓိ အဘိသင်္ခါရူပဓိ ပဉ္စကာမဂုဏူပဓီတိ ဣမေ ဥပဓယော ဟောန္တိ။ **သမတ္တာ သမာဒိန္နာ**တိ ပရိပူရာ ဂဟိတာ ပရာမဋ္ဌာ။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ အာဒိတော သမထဝိပဿနာဝသေန ကိလေသပရိစ္စာဂတော, သောတာပတ္တိမဂ္ဂါဒီဟိ စ ကိလေသပရိစ္စာဂတော အရဟတ္တမဂ္ဂေနေဝ ကိလေသပရိစ္စာဂေါ ဥတ္တရိတရော၊ တသ္မာ။ **ဧဝံ သမန္နာဂတော**တိ ဣမိနာ ဥတ္တမေန စာဂါဓိဋ္ဌာနေန သမန္နာဂတော။

၃၆၈။ **အာဃာတော**တိအာဒီသု အာဃာတကရဏဝသေန အာဃာတော၊ ဗျာပဇ္ဇနဝသေန **ဗျာပါဒေါ**၊ သမ္ပဒုဿနဝသေန **သမ္ပဒေါသော**တိ တီဟိ ပဒေဟိ[1] ဒေါသာကုသလမူလမေဝ ဝုတ္တံ။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ အာဒိတော

၁-တိဝိဓေဟိ (က)

362. Evaṁ catūhi vārehi arūpāvacarajjhānassa vaṇṇaṁ kathetvā idāni tasseva ādīnavaṁ dassento **so evaṁ pajānātī**ti-ādimāha. Tattha **saṅkhatametan**ti kiñcāpi ettha vīsatikappasahassāni āyu atthi, etaṁ pana saṅkhataṁ pakappitaṁ āyūhitaṁ, karontena karīyati, aniccaṁ adhuvaṁ asassataṁ tāvakālikaṁ, cavanaparibhedana[1] viddhaṁsanadhammaṁ, jātiyā anugataṁ, jarāya anusaṭaṁ, maraṇena abbhāhataṁ, dukkhe patiṭṭhitaṁ, atāṇaṁ aleṇaṁ asaraṇaṁ asaraṇībhūtanti. Viññāṇañcāyatanādīsupi es'eva nayo.

Idāni arahattanikūṭena desanaṁ gaṇhanto **so n'eva taṁ abhisaṅkharotī**ti-ādimāha. Yathā hi cheko bhisakko visavikāraṁ disvā vamanaṁ kāretvā visaṁ ṭhānato cāvetvā upari āropetvā khandhaṁ vā sīsaṁ vā gahetuṁ adatvā visaṁ otāretvā pathaviyaṁ pāteyya, evameva Bhagavā kulaputtassa arūpāvacarajjhāne vaṇṇaṁ kathesi. Taṁ sutvā kulaputto rūpāvacarajjhāne nikantiṁ pariyādāya arūpāvacarajjhāne patthanaṁ ṭhapesi.

Bhagavā taṁ ñatvā taṁ asampattassa appaṭiladdhasseva bhikkhuno "atthesā ākāsānañcāyatanādīsu sampatti nāma. Tesaṁ hi paṭhamabrahmaloke vīsatikappasahassāni āyu, dutiye cattālīsaṁ, tatiye saṭṭhi, catutthe caturāsīti kappasahassāni āyu. Taṁ pana aniccaṁ adhuvaṁ asassataṁ tāvakālikaṁ, cavanaparibhedanaviddhaṁsanadhammaṁ, jātiyā anugataṁ, jarāya anusaṭaṁ, maraṇena abbhāhataṁ, dukkhe patiṭṭhitaṁ, atāṇaṁ aleṇaṁ asaraṇaṁ asaraṇībhūtaṁ, ettakaṁ kālaṁ tattha sampattiṁ anubhavitvāpi puthujjanakālakiriyaṁ katvā puna catūsu apāyesu patitabban"ti sabbametaṁ ādīnavaṁ ekapaden'eva "saṅkhatametan"ti kathesi. Kulaputto taṁ sutvā arūpāvacarajjhāne nikantiṁ pariyādiyi, Bhagavā tassa rūpāvacarārūpāvacaresu nikantiyā pariyādinnabhāvaṁ ñatvā arahattanikūtaṁ gaṇhanto "so n'eva taṁ abhisaṅkharotī"ti-ādimāha.

Yathā vā paneko mahāyodho ekaṁ rājānaṁ ārādhetvā satasahassuṭṭhānakaṁ gāmavaraṁ labheyya, puna rājā tassānubhāvaṁ saritvā "mahānubhāvo yodho, appakaṁ tena laddhan"ti "nāyaṁ tāta

1. Cavanapatana (Sī)

သမထဝိပဿနာဝသေန ကိလေသဝူပသမတော, သောတာပတ္တိမဂ္ဂါဒီဟိ ကိလေသဝူပသမတော စ အရဟတ္တမဂ္ဂေနေဝ ကိလေသဝူပသမော ဥတ္တရိတရော၊ တသ္မာ။ **ဧဝံ သမန္နာဂတော**တိ ဣမိနာ ဥတ္တမေန ဥပသမာဓိဋ္ဌာနေန သမန္နာဂတော။

၃၆၉။ **မညိတမေတ**န္တိ တဏှာမညိတံ မာနမညိတံ ဒိဋ္ဌိမညိတန္တိ တိဝိဓမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။ **အယမဟမသ္မီ**တိ ဧတ္ထ ပန အယမဟန္တိ ဧကံ တဏှာမညိတမေဝ ဝဋ္ဋတိ။ **ရောဂေါ**တိအာဒီသု အာဗာဓဋ္ဌေန **ရောဂေါ**၊ အန္တောဒေါသဋ္ဌေန **ဂဏ္ဍော**၊ အနုပဝိဋ္ဌဋ္ဌေန **သလ္လံ**။ **မုနိ သန္တောတိ ဝုစ္စတီ**တိ ခီဏာသဝမုနိ သန္တော နိဗ္ဗုတောတိ ဝုစ္စတိ။ **ယတ္ထ ဋ္ဌိတ**န္တိ ယသ္မိံ ဌာနေ ဌိတံ။ **သံခိတ္တေနာ**တိ ဗုဒ္ဓါနံ ကိရ သဗ္ဗာပိ ဓမ္မဒေသနာ သံခိတ္တာဝ၊ ဝိတ္ထာရဒေသနာ နာမ နတ္ထိ၊ သမန္တပဋ္ဌာနကထာပိ သံခိတ္တာယေဝ။ ဣတိ ဘဂဝါ ဒေသနံ ယထာနုသန္ဓိံ ပါပေသိ။ ဥဃ္ဃဋိတညူတိအာဒီသု ပန စတူသု ပုဂ္ဂလေသု ပုက္ကုသာတိ ကုလပုတ္တော ဝိပဉ္စိတညူ၊ ဣတိ ဝိပဉ္စိတညုဝသေန ဘဂဝါ ဣမံ ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ္တံ ကထေသိ။

၃၇၀။ **န ခေါ မေ ဘန္တေ ပရိပုဏ္ဏံ ပတ္တစီဝရ**န္တိ ကသ္မာ ကုလပုတ္တဿ ဣဒ္ဓိမယပတ္တစီဝရံ န နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ ပုဗ္ဗေ အဋ္ဌန္နံ ပရိက္ခာရာနံ အဒိန္နတ္တာ။ ကုလပုတ္တော ဟိ ဒိန္နဒါနော ကတာဘိနီဟာရော၊ န ဒိန္နတ္တာတိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဣဒ္ဓိမယပတ္တစီဝရံ ပန ပစ္ဆိမဘဝိကာနံယေဝ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ အယဉ္စ ပုနပဋိသန္ဓိကော၊ တသ္မာ န နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ အထ ဘဂဝါ သယံ ပရိယေသိတွာ ကသ္မာ န ဥပသမ္ပာဒေသီတိ။ ဩကာသာဘာဝတော။ ကုလပုတ္တဿ အာယု ပရိက္ခီဏံ၊ သုဒ္ဓါဝါသိကော အနာဂါမီ မဟာဗြဟ္မာ ကုမ္ဘကာရသာလံ အာဂန္တွာ နိသိန္နော ဝိယ အဟောသိ။ တသ္မာ သယံ န ပရိယေသိ။

ပတ္တစီဝရပရိယေသနံ ပက္ကာမီတိ ကာယ ဝေလာယ ပက္ကာမိ? ဥဋ္ဌိတေ အရုဏေ။ ဘဂဝတော ကိရ ဓမ္မဒေသနာပရိနိဋ္ဌာနဉ္စ အရုဏုဋ္ဌာနဉ္စ ရသ္မိဝိဿဇ္ဇနဉ္စ ဧကက္ခဏေ အဟောသိ။ ဘဂဝါ ကိရ ဒေသနံ နိဋ္ဌပေတွာဝ ဆဗ္ဗဏ္ဏရသ္မိယော ဝိဿဇ္ဇိ၊ သကလကုမ္ဘကာရနိဝေသနံ ဧကပဇ္ဇောတံ အဟောသိ၊ ဆဗ္ဗဏ္ဏရသ္မိယော ဇာလဇာလာ ပုဉ္ဇပုဉ္ဇာ ဟုတွာ ဝိဓာဝန္တိယော သဗ္ဗဒိသာဘာဂေ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋပရိယောနဒ္ဓေ ဝိယ စ နာနာဝဏ္ဏကုသုမရတနဝိသရသမုဇ္ဇလေ ဝိယ စ အကံသု။ ဘဂဝါ "နဂရဝါသိနော မံ ပဿန္တူ"တိ အဓိဋ္ဌာသိ။ နဂရဝါသိနော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာဝ "သတ္ထာ ကိရ အာဂတော၊ ကုမ္ဘကာရသာလာယ ကိရ နိသိန္နော"တိ အညမညဿ အာရောစေတွာ ရညော အာရောစေသုံ။

gāmo tuyhaṁ anucchaviko, aññaṁ catusatasahassuṭṭhānakaṁ gaṇhāhī"ti dadeyya, so sādhu devāti taṁ vissajjetvā itaraṁ gāmaṁ gaṇheyya. Rājā asampattameva ca naṁ pakkosāpetvā "kiṁ te tena, ahivātarogo ettha uppajjati, asukasmiṁ pana ṭhāne mahantaṁ nagaraṁ atthi, tattha chattaṁ ussāpetvā rajjaṁ kārehī"ti pahiṇeyya, so tathā kareyya.

Tattha rājā viya Sammāsambuddho daṭṭhabbo, mahāyodho viya pukkusāti kulaputto, paṭhamaladdhagāmo viya ānāpānacatutthajjhānaṁ, taṁ vissajjetvā itaraṁ gāmaṁ gaṇhāhīti vuttakālo viya ānāpānacatutthajjhāne nikantipariyādānaṁ katvā āruppakathanaṁ, taṁ gāmaṁ asampattameva pakkosāpetvā "kiṁ te tena, ahivātarogo ettha uppajjati, asukasmiṁ ṭhāne nagaraṁ atthi, tattha chattaṁ ussāpetvā rajjaṁ kārehī"ti vuttakālo viya arūpe saṅkhatametanti ādīnavakathanena appattāsu yeva tāsu samāpattīsu patthanaṁ nivattāpetvā upari arahattanikūṭena desanāgahaṇaṁ.

Tattha **n'eva abhisaṅkharotī**ti nāyūhati na rāsiṁ karoti. **Na abhisañcetayatī**ti na kappeti. **Bhavāya vā vibhavāya vā**ti vuddhiyā vā parihāniyā vā, sassatucchedavasenapi yojetabbaṁ. **Na kiñci loke upādiyatī**ti loke rūpādīsu kiñci ekadhammampi taṇhāya na gaṇhāti, na parāmasati. **Nāparaṁ itthattāyāti pajānātī**ti Bhagavā attano Buddhavisaye ṭhatvā desanāya arahattanikūtaṁ gaṇhi. Kulaputto pana attano yathopanissayena tīṇi sāmaññaphalāni paṭivijjhi. Yathā nāma rājā suvaṇṇabhājanena nānārasabhojanaṁ bhuñjanto attano pamāṇena piṇḍaṁ vaṭṭetvā aṅke nisinnena rājakumārena piṇḍamhi ālaye dassite taṁ piṇḍaṁ upanāmeyya, kumāro attano mukhappamāṇen'eva kabaḷaṁ kareyya, sesaṁ rājā sayaṁ vā bhuñjeyya, pātiyaṁ vā pakkhipeyya, evaṁ Dhammarājā Tathāgato attano pamāṇena arahattanikūṭaṁ gaṇhanto desanaṁ desesi, kulaputto attano yathopanissayena tīṇi sāmaññaphalāni paṭivijjhi.

Ito pubbe panassa khandhā dhātuyo āyatanānīti evarūpaṁ accantasuññataṁ tilakkhaṇāhataṁ kathaṁ kathentassa n'eva kaṅkhā, na vimati, nāpi "evaṁ kira taṁ, evaṁ me ācariyena vuttan"ti iti kira na dandhāyitattaṁ na vitthāyitattaṁ

ရာဇာ အာဂန္တွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ "ဘန္တေ ကာယ ဝေလာယ အာဂတတ္ထာ"တိ ပုစ္ဆိ။ ဟိယျော သူရိယတ္ထင်္ဂမနဝေလာယ မဟာရာဇာတိ။ ကေန ကမ္မေန ဘဂဝါတိ။ တုမှာကံ သဟာယော ပုက္ကုသာတိ ရာဇာ တုမှေဟိ ပဟိတံ သာသနံ သုတွာ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ မံ ဥဒ္ဒိဿ အာဂစ္ဆန္တော သာဝတ္ထိံ အတိက္ကမ္မ ပဉ္စစတ္တာလီသ ယောဇနာနိ အာဂန္တွာ ဣမံ ကုမ္ဘကာရသာလံ ပဝိသိတွာ နိသီဒိ၊ အဟံ တဿ[1] သင်္ဂဟတ္ထံ အာဂန္တွာ ဓမ္မကထံ ကထေသိံ၊ ကုလပုတ္တော တီဏိ ဖလာနိ ပဋိဝိဇ္ဈိ မဟာရာဇာတိ။ ဣဒါနိ ကဟံ ဘန္တေတိ။ ဥပသမ္ပဒံ ယာစိတွာ အပရိပုဏ္ဏပတ္တစီဝရတာယ ပတ္တစီဝရပရိယေသနတ္ထံ ဂတော မဟာရာဇာတိ။ ရာဇာ ကုလပုတ္တဿ ဂတဒိသာဘာဂေန အဂမာသိ။ ဘဂဝါပိ အာကာသေနာဂန္တွာ ဇေတဝနဂန္ဓကုဋိမှိယေဝ ပါတုရဟောသိ။

ကုလပုတ္တောပိ ပတ္တစီဝရံ ပရိယေသမာနော နေဝ ဗိမ္ဗိသာရရညော န တက္ကသီလကာနံ ဇင်္ဃဝါဏိဇာနံ သန္တိကံ အဂမာသိ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ "န ခေါ မေ ကုက္ကုရဿ ဝိယ တတ္ထ တတ္ထ မနာပါမနာပမေဝ ဝိစိနိတွာ ပတ္တစီဝရံ ပရိယေသိတုံ ယုတ္တံ၊ မဟန္တံ နဂရံ ဝဇ္ဇိတွာ ဥဒကတိတ္ထသုသာန-သင်္ကာရဋ္ဌာနအန္တရဝီထီသု ပရိယေသိဿာမီ"တိ အန္တရဝီထိယံ သင်္ကာရကူဋေသု တာဝ ပိလောတိကံ ပရိယေသိတုံ အာရဒ္ဓေါ။

ဇီဝိတာ ဝေါရောပေသီတိ ဧကသ္မိံ သင်္ကာရကူဋေ ပိလောတိကံ ဩလော-ကေန္တံ ဝိဗ္ဘန္တာ တရုဏဝစ္ဆာ ဂါဝီ ဥပဓာဝိတွာ သိင်္ဂေန ဝိဇ္ဈိတွာ ဃာတေသိ၊ ဆာတကဇ္ဈတ္တော ကုလပုတ္တော အာကာသေယေဝ အာယုက္ခယံ ပတွာ ပတိတော၊ သင်္ကာရဋ္ဌာနေ အဓောမုခဋ္ဌပိတာ သုဝဏ္ဏပဋိမာ ဝိယ အဟောသိ၊ ကာလင်္ကတော စ ပန အဝိဟာဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ နိဗ္ဗတ္တမတ္တောဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ အဝိဟာဗြဟ္မလောကေ ကိရ နိဗ္ဗတ္တမတ္တာဝ သတ္တ ဇနာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

"အဝိဟံ ဥပပန္နာသေ၊ ဝိမုတ္တာ သတ္တ ဘိက္ခဝေါ။
ရာဂဒေါသပရိက္ခီဏာ၊ တိဏ္ဏာ လောကေ ဝိသတ္တိကံ။

ကေ စ တေ အတရုံ ပင်္ကံ[2]၊ မစ္စုဓေယျံ သုဒုတ္တရံ။
ကေ ဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ[3]၊ ဒိဗ္ဗယောဂံ ဥပစ္စဂုံ။

၁-တဝ သဟာယဿ (သျာ) ၂-သင်္ဂံ (သီ၊ သျာ) ၃-ယောဂံ (သျာ၊ က၊ ဋီကာယံ စ)

atthi. Ekaccesu ca kira ṭhānesu Buddhā aññātakavesena vicaranti, Sammāsambuddho nu kho esoti ahudeva saṁsayo, ahu vimati. Yato anena anāgāmiphalaṁ paṭividdhaṁ, atha ayaṁ me Satthāti niṭṭhaṁ gato. Yadi evaṁ kasmā accayaṁ na desesīti. Okāsābhāvato. Bhagavā hi yathānikkhittāya mātikāya acchinnadhāraṁ katvā ākāsagaṅgaṁ otārento viya desanaṁ desesi yeva.

363. **So**ti arahā. **Anajjhositā**ti gilitvā pariniṭṭhāpetvā gahetuṁ na yuttāti pajānāti. **Anabhinanditā**ti taṇhādiṭṭhivasena abhinandituṁ na yuttāti pajānāti.

364. **Visaṁyutto naṁ vedetī**ti sace hissa sukhavedanaṁ ārabbha rāgānusayo, dukkhavedanaṁ ārabbha paṭighānusayo, itaraṁ ārabbha avijjānusayo uppajjeyya, saṁyutto vediyeyya nāma. Anuppajjanato pana visaṁyutto naṁ vedeti nissaṭo[1] vippamutto. **Kāyapariyantikan**ti kāyakoṭikaṁ. Yāva kāyapavattā uppajjitvā tato paraṁ anuppajjanavedananti attho. Dutiyapadepi es'eva nayo. **Anabhinanditāni sītībhavissantī**ti dvādasasu āyatanesu kilesānaṁ visevanassa[2] n'atthitāya anabhinanditāni hutvā idha dvādasasu yeva āyatanesu nirujjhissanti. Kilesā hi nibbānaṁ āgamma niruddhāpi yattha n'atthi, tattha niruddhāti vuccanti. Svāyamattho "etthesā taṇhā nirujjhamānā nirujjhatī"ti samudayapañhena dīpetabbo. Tasmā Bhagavā nibbānaṁ āgamma sītibhūtānipi idheva sītībhavissantīti āha. Nanu ca idha vedayitāni vuttāni, na kilesāti. Vedayitānipi kilesābhāven'eva sītībhavanti. Itarathā nesaṁ sītibhāvo nāma natthīti suvuttametaṁ.

365. **Evameva kho**ti ettha idaṁ opammasaṁsandanaṁ—yathā hi eko puriso telapadīpasā jhāyato tele khīṇe telaṁ āsiñcati, vaṭṭiyā khīṇāya vaṭṭiṁ pakkhipati, evaṁ dīpasikhāya anupacchedova hoti, evameva puthujjano ekasmiṁ bhave ṭhito kusalākusalaṁ karoti, so tena sugatiyañca apāyesu ca nibbattati yeva, evaṁ vedanānaṁ

1. Niyutto (Ka) 2. Visesanassa (Ka)

ဥပကော ပလဂဏ္ဍော စ၊ ပုက္ကုသာတိ စ တေ တယော။
ဘဒ္ဒိယော ခဏ္ဍဒေဝေါ စ၊ ဗာဟုရဂ္ဂိ စ သိင်္ဂိယော။
တေ ဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ ဒိဗ္ဗယောဂံ ဥပစ္စဂု”န္တိ[၁]။

ဗိမ္ဗိသာရောပိ “မယှံ သဟာယော မယာ ပေသိတသာသနမတ္တံ ဝါစေတွာ ဟတ္ထဂတံ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ဧတ္တကံ အဒ္ဓါနံ အာဂတော၊ ဒုက္ကရံ ကတံ ကုလပုတ္တေန၊ ပဗ္ဗဇိတသက္ကာရေန တံ သက္ကရိဿာမီ”တိ “ပရိယေသထ မေ သဟာယက”န္တိ တတ္ထ တတ္ထ ပေသေသိ။ ပေသိတာ တံ အဒ္ဒသံသု သင်္ကာရဋ္ဌာနေ ပတိတံ၊ ဒိသွာ အာဂမ္မ ရညော အာရောစေသုံ။ ရာဇာ ဂန္တွာ ကုလပုတ္တံ ဒိသွာ “န ဝတ ဘော လဘိမှာ သဟာယကဿ သက္ကာရံ ကာတုံ၊ အနာထော မေ ဇာတော သဟာယကော”တိ ပရိဒေဝိတွာ ကုလပုတ္တံ မဉ္စကေန ဂဏှာပေတွာ ယုတ္တောကာသေ ဌပေတွာ အနုပသမ္ပန္နဿ သက္ကာရံ ကာတုံ ဇာနနဘာဝေန နှာပကကပ္ပကာဒယော ပက္ကောသာပေတွာ ကုလပုတ္တံ သီသံ နှာပေတွာ သုဒ္ဓဝတ္ထာနိ နိဝါသာပေတွာ ရာဇဝေသေန အလင်္ကာရာပေတွာ သောဝဏ္ဏသိဝိကံ အာရောပေတွာ သဗ္ဗတာဠာဝစရဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇံ ကရောန္တော နဂရာ နီဟရိတွာ ဗဟူဟိ ဂန္ဓကဋ္ဌေဟိ မဟာစိတကံ ကာရေတွာ ကုလပုတ္တဿ သရီရကိစ္စံ ကတွာ ဓာတုယော အာဒါယ စေတိယံ ပတိဋ္ဌပေသိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၁-သစ္စဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇၁။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ သစ္စဝိဘင်္ဂသုတ္တံ။ တတ္ထ **အာစိက္ခနာ**တိ ဣဒံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ နာမ။ပ။ အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ အရိယသစ္စံ နာမာတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ အပိစေတ္ထ **ပညာပနာ** နာမ ဒုက္ခသစ္စာဒီနံ ဌပနာ။ အာသနံ ဌပေန္တော ဟိ အာသနံ ပညပေတီတိ ဝုစ္စတိ။ **ပဋ္ဌပနာ**တိ ပညာပနာ။ **ဝိဝရဏာ**တိ ဝိဝဋကရဏာ။ **ဝိဘဇနာ**တိ ဝိဘာဂကိရိယာ။ **ဥတ္တာနီကမ္မ**န္တိ ပါကဋဘာဝကရဏံ။

၁-သံ ၁-၃၂၊ ၅၉-ပိဋ္ဌေသု။

anupacchedova hoti. Yathā paneko dīpasikhāya ukkaṇṭhito "imaṁ purisaṁ āgamma dīpasikhā na upacchijjattī"ti nilīno tassa purisassa sīsaṁ chindeyya, evaṁ vaṭṭiyā ca telassa ca anupahārā dīpasikhā anāhārā nibbāyati, evameva vaṭṭe ukkaṇṭhito yogāvacaro arahattamaggena kusalākusalaṁ samucchindati, tassa samucchinnattā khīṇāsavassa bhikkhuno kāyassa bhedā puna vedayitāni na uppajjantīti.

Tasmāti yasmā ādimhi samādhivipassanāpaññāhi arahattaphalapaññā uttaritarā, tasmā. **Evaṁ samannāgato**ti iminā uttamena arahattaphalapaññādhiṭṭhānena samannāgato. **Sabbadukkhakkhaye ñāṇaṁ** nāma arahattamagge ñāṇaṁ imasmiṁ pana sutte arahattaphale ñāṇaṁ adhippetaṁ. Tenevāha **tassa sā vimutti sacce ṭhitā akuppā hotī**ti.

366. Ettha hi **vimuttī**ti arahattaphalavimutti, **saccan**ti paramatthasaccaṁ nibbānaṁ. Iti akuppārammaṇakaraṇena akuppāti vuttā. **Musā**ti vitathaṁ. **Mosadhamman**ti nassanasabhāvaṁ. **Taṁ saccan**ti taṁ avitathaṁ sabhāvo. **Amosadhamman**ti anassanasabhāvaṁ. **Tasmā**ti yasmā ādito samathavipassanāvasena vacīsaccato dukkhasaccasamudayasaccehi ca paramatthasaccaṁ nibbānameva uttaritaraṁ, tasmā. **Evaṁ samannāgato**ti iminā uttamena paramatthasaccādhiṭṭhānena samannāgato.

367. **Pubbe**ti puthujjanakāle. **Upadhī hontī**ti khandhūpadhi kilesūpadhi abhisaṅkhārūpadhi pañcakāmaguṇūpadhīti ime upadhayo honti. **Samattā samādinnā**ti paripūrā gahitā parāmaṭṭhā. **Tasmā**ti yasmā ādito samathavipassanāvasena kilesapariccāgato, sotāpattimaggādīhi ca kilesapariccāgato arahattamaggen'eva kilesapariccāgo uttaritaro, tasmā. **Evaṁ samannāgato**ti iminā uttamena cāgādhiṭṭhānena samannāgato.

368. **Āghāto**ti-ādīsu āghātakaraṇavasena āghāto, byāpajjanavasena **byāpādo**, sampadussanavasena **sampadoso**ti tīhi padehi[1] dosākusalamūlameva vuttaṁ. **Tasmā**ti yasmā ādito

1. Tividhampi (Ka)

အနုဂ္ဂါဟကာတိ အာမိသသင်္ဂဟေန ဓမ္မသင်္ဂဟေနာတိ ဒွီဟိပိ သင်္ဂဟေဟိ အနုဂ္ဂါဟကာ။ **ဇနေတာ**တိ[၁] ဇနိကာ မာတာ။ **အာပါဒေတာ**တိ ပေါသေတာ။ ပေါသိကမာတာ ဝိယ မောဂ္ဂလ္လာနောတိ ဒီပေတိ။ ဇနိကမာတာ ဟိ နဝ ဝါ ဒသ ဝါ မာသေ လောဏမ္ဗိလာဒီနိ ပရိဟရမာနာ ကုစ္ဆိယာ ဒါရကံ ဓာရေတွာ ကုစ္ဆိတော နိက္ခန္တံ ပေါသိကမာတရံ ဓာတိံ ပဋိစ္ဆာပေတိ၊ သာ ခီရနဝနီတာဒီဟိ ဒါရကံ ပေါသေတွာ[၂] ဝဍ္ဎေတိ၊ သော ဝုဍ္ဎိမာဂမ္မ ယထာသုခံ ဝိစရတိ။ ဧဝမေဝ သာရိပုတ္တော အတ္တနော ဝါ ပရေသံ ဝါ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတေ ဒွီဟိ သင်္ဂဟေဟိ သင်္ဂဏှန္တော ဂိလာနေ ပဋိဇဂ္ဂန္တော ကမ္မဋ္ဌာနေ ယောဇေတွာ သောတာပန္နဘာဝံ ဉတွာ အပါယဘယေဟိ ဝုဋ္ဌိတကာလတော ပဋ္ဌာယ "ဣဒါနိ ပစ္စတ္တပုရိသကာရေန ဥပရိမဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တေဿန္တိ"တိ တေသု အနပေက္ခော ဟုတွာ အညေ နဝေ နဝေ ဩဝဒတိ။ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနောပိ အတ္တနော ဝါ ပရေသံ ဝါ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတေ တထေဝ သင်္ဂဏှိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနေ ယောဇေတွာ ဟေဋ္ဌာ တီဏိ ဖလာနိ ပတ္တေသုပိ အနပေက္ခတံ န အာပဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ? ဧဝံ ကိရဿ ဟောတိ—ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ ''သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ အပ္ပမတ္တကောပိ ဂူထော ဒုဂ္ဂန္ဓော ဟောတိ။ပ။ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ မုတ္တံ၊ ခေဠော၊ ပုဗ္ဗော၊ လောဟိတံ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ ခေါ အဟံ ဘိက္ခဝေ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ဘဝံ န ဝဏ္ဏေမိ အန္တမသော အစ္ဆရာသံဃာတမတ္တမ္ပိ"တိ[၃]။ တသ္မာ ယာဝ အရဟတ္တံ န ပါပုဏန္တိ၊ တာဝ တေသု အနပေက္ခတံ အနာပဇ္ဇိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တေသုယေဝ အာပဇ္ဇတီတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ "သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဇနေတာ ဧဝံ သာရိပုတ္တော။ သေယျထာပိ ဇာတဿ အာပါဒေတာ၊ ဧဝံ မောဂ္ဂလ္လာနော။ သာရိပုတ္တော ဘိက္ခဝေ သောတာပတ္တိဖလေ ဝိနေတိ၊ မောဂ္ဂလ္လာနော ဥတ္တမတ္ထေ''တိ။ **ပဟောတီ**တိ သက္ကောတိ။

ဒုက္ခေ ဉာဏန္တိ သဝနသမ္မသနပဋိဝေဓဉာဏံ၊ တထာ **ဒုက္ခသမုဒယေ**။ **ဒုက္ခနိရောဓေ** သဝနပဋိဝေဓဉာဏန္တိ ဝဋ္ဋတိ၊ တထာ **ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ** ပဋိပဒါယ။ နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပါဒီသု ကာမပစ္စနီကဋ္ဌေန, ကာမတော နိဿဋဘာဝေန ဝါ, ကာမံ သမ္မသန္တဿ ဥပ္ပန္နောတိ ဝါ, ကာမပဒဃာတံ ကာမဝူပသမံ ကရောန္တော ဥပ္ပန္နောတိ ဝါ, ကာမဝိဝိတ္တန္တေ ဥပ္ပန္နောတိ ဝါ **နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပေါ**။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ သဗ္ဗေပိ စေတေ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာစိတ္တေသု၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ဧကစိတ္တေ လဗ္ဘန္တိ။ တတြ ဟိ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပစေတနာယ သမုဂ္ဃါတကော ဧကောဝ သင်္ကပ္ပေါ လဗ္ဘတိ၊ န နာနာ

၁-ဇနေတ္တီတိ (သီ) ၂-ပါယေတွာ (သီ) ၃-အံ ၁-၃၆-ပိဋ္ဌေ။

samathavipassanāvasena kilesavūpasamato, sotāpattimaggādīhi kilesavūpasamato ca arahattamaggeneva kilesavūpasamo uttaritaro, tasmā. **Evaṁ samannāgato**ti iminā uttamena upasamādhiṭṭhānena samannāgato.

369. **Maññitametan**ti taṇhāmaññitaṁ mānamaññitaṁ diṭṭhimaññitanti tividhampi vaṭṭati. **Ayamahamasmī**ti ettha pana ayamahanti ekaṁ taṇhāmaññitameva vaṭṭati. **Rogo**ti-ādīsu ābādhaṭṭhena **rogo,** antodosaṭṭhena **gaṇḍo,** anupaviṭṭhaṭṭhena **sallaṁ. Muni santoti vuccatī**ti Khīṇāsavamuni santo nibbutoti vuccati. **Yattha ṭhitan**ti yasmiṁ ṭhāne ṭhitaṁ. **Saṁkhittenā**ti Buddhānaṁ kira sabbāpi dhammadesanā saṁkhittāva, vitthāradesanā nāma n'atthi, samantapaṭṭhānakathāpi saṁkhittā yeva. Iti Bhagavā desanaṁ yathānusandhiṁ pāpesi. Ugghaṭitaññūti-ādīsu pana catūsu puggalesu pukkusāti kulaputto vipañcitaññū, iti vipañcitaññuvasena Bhagavā imaṁ dhātuvibhaṅgasuttaṁ kathesi.

370. **Na kho me bhante paripuṇṇaṁ pattacīvaran**ti kasmā kulaputtassa iddhimayapattacīvaraṁ na nibbattanti. Pubbe aṭṭhannaṁ parikkhārānaṁ adinnattā. Kulaputto hi dinnadāno katābhinīhāro, na dinnattāti na vattabbaṁ. Iddhimayapattacīvaraṁ pana pacchimabhavikānaṁ yeva nibbattati, ayañca punapaṭisandhiko, tasmā na nibbattanti. Atha Bhagavā sayaṁ pariyesitvā kasmā na upasampādesīti. Okāsābhāvato. Kulaputtassa āyu parikkhīṇaṁ, suddhāvāsiko anāgāmī mahābrahmā kumbhakārasālāyaṁ āgantvā nisinno viya ahosi. Tasmā sayaṁ na pariyesi.

Pattacīvarapariyesanaṁ pakkāmīti kāya velāya pakkāmi? Uṭṭhite aruṇe. Bhagavato kira Dhammadesanāpariniṭṭhānañca aruṇuṭṭhānañca rasmivissajjanañca ekakkhaṇe ahosi. Bhagavā kira desanaṁ niṭṭhapetvāva chabbaṇṇarasmiyo vissajji, sakalakumbhakāranivesanaṁ ekapajjotaṁ ahosi, chabbaṇṇarasmiyo jālajālā puñjapuñjā hutvā vidhāvantiyo sabbadisābhāge suvaṇṇapaṭapariyonaddhe viya ca nānāvaṇṇakusumaratanavisarasamujjale viya ca akaṁsu. Bhagavā "nagaravāsino maṁ passantū"ti adhiṭṭhāsi. Nagaravāsino Bhagavantaṁ disvāva "satthā kira āgato, kumbhakārasālāya kira nisinno"ti aññamaññassa ārocetvā rañño ārocesuṁ.

လဗ္ဘတိ။ သမ္မာဝါစာဒယောပိ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာစိတ္တေသု၊ ဝုတ္တနယေနေဝ မဂ္ဂက္ခဏေ ဧကစိတ္တေ လဗ္ဘန္တိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရေန ပန သစ္စကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ စ သမ္မာဒိဋ္ဌိသုတ္တေ[၁] စ ဝုတ္တာယေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
သစ္စဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၂-ဒက္ခိဏာဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇၆။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဒက္ခိဏာဝိဘင်္ဂသုတ္တံ။ တတ္ထ **မဟာပဇာပတိဂေါတမီ**တိ **ဂေါတမီ**တိ ဂေါတ္တံ။ နာမကရဏဒိဝသေ ပနဿာ လဒ္ဓသက္ကာရာ ဗြာဟ္မဏာ လက္ခဏသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ "သစေ အယံ ဓီတရံ လဘိဿတိ၊ စက္ကဝတ္တိရညော အဂ္ဂမဟေသီ ဘဝိဿတိ။ သစေ ပုတ္တံ လဘိဿတိ၊ စက္ကဝတ္တိရာဇာ ဘဝိဿတီတိ ဥဘယထာပိ မဟတီယေဝဿာ ပဇာ ဘဝိဿတီ"တိ ဗျာကရိံသု။ အထဿာ **မဟာပဇာပတီ**တိ နာမံ အကံသု။ ဣဓ ပန ဂေါတ္တေန သဒ္ဓိံ သံသန္ဒိတွာ **မဟာပဇာပတိဂေါတမီ**တိ ဝုတ္တံ။ **နဝ**န္တိ အဟတံ။ **သာမံ ဝါယိတ**န္တိ န သဟတ္ထေနေဝ ဝါယိတံ၊ ဧကဒိဝသံ ပန ဓာတိဂဏပရိဝုတာ သိပ္ပိကာနံ ဝါယနဋ္ဌာနံ အာဂန္တွာ ဝေမကောဋိံ ဂဟေတွာ ဝါယနာကာရံ အကာသိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

ကဒါ ပန ဂေါတမိယာ ဘဂဝတော ဒုဿယုဂံ ဒါတုံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နန္တိ။ အဘိသမ္ဗောဓိံ ပတွာ ပဌမဂမနေန ကပိလပုရံ အာဂတကာလေ။ တဒါ ဟိ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌံ သတ္ထာရံ ဂဟေတွာ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇာ သကံ နိဝေသနံ ပဝေသေသိ၊ အထ ဘဂဝတော ရူပသောဘဂ္ဂံ ဒိသွာ မဟာပဇာပတိဂေါတမီ စိန္တေသိ "သောဘတိ ဝတ မေ ပုတ္တဿ အတ္တဘာဝေါ"တိ။ အထဿာ ဗလဝသောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ တတော စိန္တေသိ "မမ ပုတ္တဿ ဧကူနတိံသ ဝဿာနိ အဂါရမဇ္ဈေ ဝသန္တဿ အန္တမသော မောစဖလမတ္တမ္ပိ[၂] မယာ ဒိန္နကမေဝ အဟောသိ၊ ဣဒါနိပိဿ စီဝရသာဋကံ ဒဿာမီ"တိ။ "ဣမသ္မိံ ခေါ ပန ရာဇဂေဟေ ဗဟူနိ မဟဂ္ဃါနိ ဝတ္ထာနိ အတ္ထိ၊ တာနိ မံ န တောသေန္တိ၊ သဟတ္ထာ ကတမေဝ မံ တောသေတိ၊ သဟတ္ထာ ကတွာ ဒဿာမီ"တိ စိန္တံ ဥပ္ပါဒေသိ။

၁-မ ၁-၅၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-ပူဂဖလမတ္တမ္ပိ (သီ)

Rājā āgantvā Satthāraṁ vanditvā “bhante kāya velāya āgatatthā”ti pucchi. Hiyyo sūriyatthaṅgamanavelāya mahārājāti. Kena kammena Bhagavāti. Tumhākaṁ sahāyo Pukkusāti rājā tumhehi pahitaṁ sāsanaṁ sutvā nikkhamitvā pabbajitvā maṁ uddissa āgacchanto Sāvatthiṁ atikkamma pañcacattālīsa yojanāni āgantvā imaṁ Kumbhakārasālaṁ pavisitvā nisīdi, ahaṁ tassa[1] saṅgahatthaṁ āgantvā dhammakatha kathesiṁ, kulaputto tīṇi phalāni paṭivijjhi mahārājāti. Idāni kahaṁ bhanteti. Upasampadaṁ yācitvā aparipuṇṇapattacīvaratāya pattacīvarapariyesanatthaṁ gato mahārājāti. Rājā kulaputtassa gatadisābhāgena agamāsi. Bhagavāpi ākāsenāgantvā Jetavanagandhakuṭimhi yeva pāturahosi.

Kulaputtopi pattacīvaraṁ pariyesamāno n’eva Bimbisārarañño na Takkasīlakānaṁ jaṅghavāṇijānaṁ santikaṁ agamāsi. Evaṁ kirassa ahosi “na kho me kukkuṭassa viya tattha tattha manāpāmanāpameva vicinitvā pattacīvaraṁ pariyesituṁ yuttaṁ, mahantaṁ nagaraṁ vajjitvā udakatitthasusānasaṅkāraṭṭhāna-antaravīthīsu pariyesissāmī”ti antaravīthiyaṁ saṅkārakūṭesu tāva pilotitaṁ pariyesituṁ āraddho.

Jīvitā voropesīti ekasmiṁ saṅkārakūṭe pilotikaṁ olokentaṁ vibbhantā taruṇavacchā gāvī upadhāvitvā siṅgena vijjhitvā ghātesi, chātakajjhatto kulaputto ākāse yeva āyukkhayaṁ patvā patito, saṅkāraṭṭhāne adhomukhaṭṭhapitā suvaṇṇapaṭimā viya ahosi, kālaṅkato ca pana Avihābrahmaloke nibbatti, nibbattamattova arahattaṁ pāpuṇi. Avihābrahmaloke kira nibbattamattāva satta janā arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Vuttaṁ hetaṁ—

“Avihaṁ upapannāse, vimuttā satta bhikkhavo.
Rāgadosaparikkhīṇā, tiṇṇā loke visattikaṁ.

Ke ca te ataruṁ paṅkaṁ[2], maccudheyyaṁ suduttaraṁ.
Ke hitvā mānusaṁ dehaṁ[3], dibbayogaṁ upaccaguṁ.

---

1. Tava sahāyassa (Syā) 2. Saṅgaṁ (Sī, Syā) 3. Yogaṁ (Syā, Ka, Ṭīkāyaṁ ca)

အထန္တရာပဏာ ကပ္ပါသံ အာဟရာပေတွာ သဟတ္ထေနေဝ ပိသိတွာ ပေါ-ထေတွာ သုခုမသုတ္တံ ကန္တိတွာ အန္တောဝတ္ထုသ္မိံယေဝ သာလံ ကာရာပေတွာ သိပ္ပိကေ ပက္ကောသာပေတွာ သိပ္ပိကာနံ အတ္တနော ပရိဘောဂခါဒနီယ-ဘောဇနီယမေဝ ဒတွာ ဝါယာပေသိ၊ ကာလာနုကာလဉ္စ ဓာတိဂဏပရိဝုတာ ဂန္တွာ ဝေမကောဋိံ အဂ္ဂဟေသိ။ နိဋ္ဌိတကာလေ သိပ္ပိကာနံ မဟာသက္ကာရံ ကတွာ ဒုဿယုဂံ ဂန္ဓသမုဂ္ဂေ ပက္ခိပိတွာ ဝါသံ ဂါဟာပေတွာ “မယှံ ပုတ္တဿ စီဝရသာဋကံ ဂဟေတွာ ဂမိဿာမီ”တိ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ မဂ္ဂံ ပဋိယာဒါပေသိ၊ ဝီထိယော သမ္မဇ္ဇိတွာ ပုဏ္ဏဃဋေ ဌပေတွာ ဓဇပဋာကာ ဥဿာပေတွာ ရာဇဃရဒွါရတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ နိဂြောဓာရာမာ မဂ္ဂံ ပဋိယာဒါပေတွာ ပုပ္ဖာဘိကိဏ္ဏံ အကံသု။ မဟာပဇာပတိပိ သဗ္ဗာလင်္ကာရံ အလင်္ကရိတွာ ဓာတိဂဏပရိဝုတာ သမုဂ္ဂံ သီသေ ဌပေတွာ ဘဂဝတော သန္တိကံ ဂန္တွာ **ဣဒံ မေ ဘန္တေ နဝံ ဒုဿယုဂ**န္တိအာဒိမာဟ။

ဒုတိယမ္ပိ ခေါတိ “သံဃေ ဂေါတမိ ဒေဟီ”တိ ဝုတ္တေ “ပဟောမဟံ ဘန္တေ ဒုဿကောဋ္ဌာဂါရတော ဘိက္ခုသတဿာပိ ဘိက္ခုသဟဿဿာပိ ဘိက္ခု-သတသဟဿဿာပိ စီဝရဒုဿာနိ ဒါတုံ၊ ဣဒံ ပန မေ ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဒိဿ သာမံ ကန္တံ သာမံ ဝါယိတံ၊ တံ မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ ပဋိဂ္ဂဏှာတူ”တိ နိဗန္ဓမာနာ[၁] အာဟ။ ဧဝံ ယာဝတတိယံ ယာစိ၊ ဘဂဝါပိ ပဋိက္ခိပိယေဝ။

ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ အတ္တနော ဒိယျမာနံ ဘိက္ခုသံဃဿ ဒါပေတီတိ? မာတရိ အနုကမ္ပာယ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “ဣမိဿာ မံ အာရဗ္ဘ ပုဗ္ဗစေတနာ မုဉ္စစေတနာ ပရစေတနာတိ တိဿော စေတနာ ဥပ္ပန္နာ၊ ဘိက္ခုသံဃမ္ပိဿာ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇန္တု၊ ဧဝမဿာ ဆ စေတနာ ဧကတော ဟုတွာ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ ပဝတ္တိဿန္တီ”တိ။ ဝိတဏ္ဍဝါဒီ ပနာဟ “သံဃေ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလန္တိ ကသ္မာ[၂] ဧဝံ ဝုတ္တ”န္တိ။ သော ဝတ္တဗ္ဗော “ကိံ တွံ သတ္ထု ဒိန္နတော သံဃေ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလတရံ ဝဒသီ”တိ။ အာမ ဝဒါမီတိ။ သုတ္တံ အာဟရာတိ။ သံဃေ ဂေါတမိ ဒေဟိ၊ သံဃေ တေ ဒိန္နေ အဟဉ္စေဝ ပူဇိတော ဘဝိဿာမိ သံဃော စာတိ။ ကိံ ပနဿ သုတ္တဿ အယမေဝ အတ္ထောတိ။ အာမ အယမေဝါတိ။ ယဒိ ဧဝံ “တေန ဟာနန္ဒ ဝိဃာသာဒါနံ ပူဝံ ဒေဟီ”တိ စ[၃] “တေန ဟိ တွံ ကစ္စာန ဝိဃာသာဒါနံ ဂုဠံ ဒေဟီ”တိ[၄] စ ဝစနတော ဝိဃာသာဒါနံ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလတရံ ဘဝေယျ။ ဧဝမ္ပိ ဟိ “သတ္ထာ အတ္တနော

၁-နိဗန္ဓမာနာ (သီ၊ သျာ) ၂-ကသ္မာ (သျာ၊ က)
၃-ဝိ ၂-၁၂၂-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ဝိ ၃-၃၁၉-ပိဋ္ဌေ။

Upako Palagaṇḍo ca, Pukkusāti ca te tayo.
Bhaddiyo Khaṇḍadevo ca, Bāhuraggi ca Siṅgiyo.
Te hitvā mānusaṁ dehaṁ, dibbayogaṁ upaccagun”ti[1].

Bimbisāropi “mayhaṁ sahāyo mayā pesitasāsanamattaṁ vācetvā hatthagataṁ rajjaṁ pahāya ettakaṁ addhānaṁ āgato, dukkaraṁ kataṁ kulaputtena, pabbajitasakkārena taṁ sakkarissāmī”ti “pariyesatha me sahāyakan”ti tattha tattha pesesi. Pesitā taṁ addasaṁsu saṅkāraṭṭhāne patitaṁ, disvā āgamma rañño ārocesuṁ. Rājā gantvā kulaputtaṁ disvā “na vata bho labhimhā sahāyakassa sakkāraṁ kātuṁ, anātho me jāto sahāyako”ti paridevitvā kulaputtaṁ mañcakena gaṇhāpetvā yuttokāse ṭhapetvā anupasampannassa sakkāraṁ kātuṁ jānanābhāvena nhāpakakappakādayo pakkosāpetvā kulaputtaṁ sīsaṁ nhāpetvā suddhavatthāni nivāsāpetvā rājavesena alaṅkārāpetvā sovaṇṇasivikaṁ āropetvā sabbatāḷāvacaragandhamālādīhi pūjaṁ karonto nagarā nīharitvā bahūhi gandhakaṭṭhehi mahācitakaṁ kāretvā kulaputtassa sarīrakiccaṁ katvā dhātuyo ādāya cetiyaṁ patiṭṭhapesi. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Dhātuvibhaṅgasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

11. Saccavibhaṅgasuttavaṇṇanā

371. **Evaṁ me sutan**ti Saccavibhaṅgasuttaṁ. Tattha **ācikkhanā**ti idaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ nāma -pa- ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccaṁ nāmāti. Sesapadesupi es’eva nayo. Apic’ettha **paññāpanā** nāma dukkhasaccādīnaṁ ṭhapanā. Āsanaṁ ṭhapento hi āsanaṁ paññapetīti vuccati. **Paṭṭhapanā**ti paññāpanā. **Vivaraṇā**ti vivaṭakaraṇā. **Vibhajanā**ti vibhāgakiriyā. **Uttānīkamman**ti pākaṭabhāvakaraṇaṁ.

---

1. Saṁ 1. 32, 59 piṭṭhesu.

ဒိယျမာနံ ဒါပေတီ''တိ ရာဇရာဇမဟာမတ္တာဒယောပိ အတ္တနော အာဂတံ ပဏ္ဏာကာရံ ဟတ္ထိဂေါပကာဒီနံ ဒါပေန္တိ၊ တေ ရာဇာဒီဟိ မဟန္တတရာ ဘဝေယျုံ။ တသ္မာ မာ ဧဝံ ဂဏှ။

“နယိမသ္မိံ လောကေ ပရသ္မိံ ဝါ ပန၊
ဗုဒ္ဓေန သေဋ္ဌော သဒိသော ဝါ ဝိဇ္ဇတိ။
ယမာဟုနေယျာနမဂ္ဂတံ ဂတော၊
ပုညတ္ထိကာနံ ဝိပုလဖလေသိန''န္တိ—

ဝစနတော ဟိ သတ္ထာရာ ဥတ္တရိတရော ဒက္ခိဏေယျော နာမ နတ္ထိ။ ဧဝမဿာ ဆ စေတနာ ဧကတော ဟုတွာ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ ဘဝိဿန္တီတိ သန္ဓာယ[1] ယာဝတတိယံ ပဋိဗာဟိတွာ သံဃဿ ဒါပေသိ။

ပစ္ဆိမာယ ဇနတာယ သံဃေ စိတ္တီကာရဇနနတ္ထံ စာပိ[2] ဧဝမာဟ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “အဟံ န စိရဋ္ဌိတိကော၊ မယှံ ပန သာသနံ ဘိက္ခုသံဃေ ပတိဋ္ဌဟိဿတိ၊ ပစ္ဆိမာ ဇနတာ သံဃေ စိတ္တီကာရံ ဇနေတူ”တိ ယာဝတတိယံ ပဋိဗာဟိတွာ သံဃဿ ဒါပေသိ။ ဧဝံ ဟိ သတိ “သတ္ထာ အတ္တနော ဒိယျမာနမ္ပိ သံဃဿ ဒါပေသိ၊ သံဃော နာမ ဒက္ခိဏေယျော”တိ ပစ္ဆိမာ ဇနတာ သံဃေ စိတ္တီကာရံ ဥပ္ပါဒေတွာ စတ္တာရော ပစ္စယေ ဒါတဗ္ဗေ မညိဿတိ၊ သံဃော စတူဟိ ပစ္စယေဟိ အကိလမန္တော ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဟေတွာ သမဏဓမ္မံ ကရိဿတိ။ ဧဝံ မမ သာသနံ ပဉ္စ ဝဿသဟဿာနိ ဌဿတီတိ။ “ပဋိဂ္ဂဏှာတု ဘန္တေ ဘဂဝါ”တိ ဝစနတောပိ စေတံ ဝေဒိတဗ္ဗံ “သတ္ထာရာ ဥတ္တရိတရော ဒက္ခိဏေယျော နာမ နတ္ထီ''တိ။ န ဟိ အာနန္ဒတ္ထေရဿ မဟာပဇာပတိယာ အာဃာတော ဝါ ဝေရံ ဝါ အတ္ထိ။ န ထေရော “တဿာ ဒက္ခိဏာ မာ မဟပ္ဖလာ အဟောသီ”တိ ဇာနာတိ။ ပဏ္ဍိတော ဟိ ထေရော ဗဟုဿုတော သေက္ခပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တော၊ သော သတ္ထု ဒိန္နဿ မဟပ္ဖလဘာဝံ သမ္ပဿမာနောဝ ပဋိဂ္ဂဏှာတု ဘန္တေ ဘဂဝါတိ ဂဟဏတ္ထံ ယာစိ။

ပုန ဝိတဏ္ဍဝါဒီ အာဟ—“သံဃေ တေ ဒိန္နေ အဟဉ္စေဝ ပူဇိတော ဘဝိဿာမိ သံဃော စာ''တိ ဝစနတော သတ္ထာ သံဃပရိယာပန္နော ဝါတိ။ သော ဝတ္တဗ္ဗော “ဇာနာသိ ပန တွံ ကတိ သရဏာနိ၊ ကတိ အဝေစ္စပ္ပသာဒါ”တိ။ ဇာနန္တော တီဏီတိ ဝက္ခတိ၊ တတော ဝတ္တဗ္ဗော—တဝ လဒ္ဓိယာ သတ္ထု သံဃပရိယာပန္နတ္တာ ဒွေယေဝ ဟောန္တိ။ ဧဝံ သန္တေ စ “အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ

၁-ကိံ ပန သန္ဓာယ (သီ၊ သျာ) ၂-စိတ္တီကာရဇနနတ္ထံ ဝါတိ (သီ)

Anuggāhakāti āmisasaṅgahena dhammasaṅgahenāti dvīhipi saṅgaheti anuggāhakā. **Janetā**ti[1] janikā mātā. **Āpādetā**ti posetā. Posikamātā viya Moggallānoti dīpeti. Janikamātā hi nava vā dasa vā māse loṇambilādīni pariharamānā kucchiyā dārakaṁ dhāretvā kucchito nikkhantaṁ posikamātaraṁ dhātiṁ paṭicchāpeti, sā khīranavanītādīhi dārakaṁ posetvā[2] vaḍḍheti, so vuddhimāgamma yathāsukhaṁ vicarati. Evameva Sāriputto attano vā paresaṁ vā santike pabbajite dvīhi saṅgahehi saṅgaṇhanto gilāne paṭijagganto kammaṭṭhāne yojetvā sotāpannabhāvaṁ ñatvā apāyabhayehi vuṭṭhitakālato paṭṭhāya "idāni paccattapurisakārena uparimagge nibbattessantī"ti tesu anapekkho hutvā aññe nave nave ovadati. Mahāmoggallānopi attano vā paresaṁ vā santike pabbajite tath'eva saṅgaṇhitvā kammaṭṭhāne yojetvā heṭṭhā tīṇi phalāni pattesupi anapekkhataṁ na āpajjati. Kasmā? Evaṁ kirassa hoti—vuttaṁ Bhagavatā "seyyathāpi bhikkhave appamattakopi gūtho duggandho hoti -pa- appamattakampi muttaṁ, kheḷo, pubbo, lohitaṁ duggandhaṁ hoti, evameva kho ahaṁ bhikkhave appamattakampi bhavaṁ na vaṇṇemi antamaso accharāsaṁghatamattampī"ti[3]. Tasmā yāva arahattaṁ na pāpuṇanti, tāva tesu anapekkhataṁ anāpajjitvā arahattaṁ pattesu yeva āpajjatīti. Tenāha Bhagavā "seyyathāpi bhikkhave janetā evaṁ Sāriputto. Seyyathāpi jātassa āpādetā, evaṁ Moggallāno. Sāriputto bhikkhave sotāpattiphale vineti, Moggallāno uttamatthe"ti. **Pahotī**ti sakkoti.

Dukkhe ñāṇanti savanasammasanapaṭivedhañāṇaṁ, tathā **dukkhasamudaye. Dukkhanirodhe** savanapaṭivedhañāṇanti vaṭṭati, tathā **dukkhanirodhagāminiyā** paṭipadāya. Nekkhammasaṅkappādīsu kāmapaccanīkaṭṭhena, kāmato nissaṭabhāvena vā, kāmaṁ sammasantassa uppannoti vā, kāmapadaghātaṁ kāmavūpasamaṁ karonto uppannoti vā, kāmavivittante uppannoti vā **nekkhammasaṅkappo.** Sesapadadvayepi es'eva nayo. Sabbepi cete pubbabhāge nānācittesu, maggakkhaṇe ekacitte labbhanti. Tatra hi micchāsaṅkappacetanāya samugghātako ekova saṅkappo labbhati, na nānā

1. Janettīti (Sī) 2. Pāyetvā (Sī) 3. Aṁ 1. 36 piṭṭhe.

ဣမေဟိ တီဟိ သရဏဂမနေဟိ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပသမ္ပဒ”န္တိ[၁] ဧဝံ အနုညာတာ ပဗ္ဗဇ္ဇာပိ ဥပသမ္ပဒါပိ န ရုဟတိ။ တတော တွံ နေဝ ပဗ္ဗဇိတော အသိ၊ န ဂိဟီ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ စ ဂန္ဓကုဋိယံ နိသိန္နေ ဘိက္ခူ ဥပေါသထမ္ပိ ပဝါရဏမ္ပိ သံဃကမ္မာနိပိ ကရောန္တိ၊ တာနိ သတ္ထု သံဃပရိယာပန္နတ္တာ ကုပ္ပါနိ ဘဝေယျုံ၊ န စ ဟောန္တိ။ တသ္မာ န ဝတ္တဗ္ဗမေတံ “သတ္ထာ သံဃပရိယာပန္နော”တိ။

၃၇၇။ **အာပါဒိကာ**တိ သံဝဍ္ဎိကာ၊ တုမှာကံ ဟတ္ထပါဒေသု ဟတ္ထပါဒကိစ္စံ အသာဓေန္တေသု ဟတ္ထေ စ ပါဒေ စ ဝဍ္ဎေတွာ ပဋိဇဂ္ဂိကာတိ အတ္ထော။ **ပေါသိကာ**တိ ဒိဝသဿ ဒွေ တယော ဝါရေ နှာပေတွာ ဘောဇေတွာ ပါယေတွာ တုမှေ ပေါသေသိ။ **ထညံ ပါယေသီ**တိ နန္ဒကုမာရော ကိရ ဗောဓိသတ္တတော ကတိပါဟေနေဝ ဒဟရော၊ တသ္မိံ ဇာတေ မဟာပဇာပတိ အတ္တနော ပုတ္တံ ဓာတီနံ ဒတွာ သယံ ဗောဓိသတ္တဿ ဓာတိကိစ္စံ သာဓယမာနာ အတ္တနော ထညံ ပါယေသိ။ တံ သန္ဓာယ ထေရော ဧဝမာဟ။ ဣတိ မဟာပဇာပတိယာ ဗဟူပကာရတံ ကထေတွာ ဣဒါနိ တထာဂတဿ ဗဟူပကာရတံ ဒဿေန္တော **ဘဂဝါပိ ဘန္တေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဘဂဝန္တံ ဘန္တေ အာဂမ္မာ**တိ ဘဂဝန္တံ ပဋိစ္စ နိဿာယ သန္ဓာယ။

၃၇၈။ အထ ဘဂဝါ ဒွီသု ဥပကာရေသု အတိရေကတရံ အနုမောဒန္တော **ဧဝမေတ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယံ ဟာနန္ဒ ပုဂ္ဂလော ပုဂ္ဂလံ အာဂမ္မာ**တိ ယံ အာစရိယပုဂ္ဂလံ အန္တေဝါသိကပုဂ္ဂလော အာဂမ္မ။ **ဣမဿာနန္ဒ ပုဂ္ဂလဿ ဣမိနာ ပုဂ္ဂလေနာ**တိ ဣမဿ အာစရိယပုဂ္ဂလဿ ဣမိနာ အန္တေဝါသိကပုဂ္ဂလေန။ **န သုပ္ပဋိကာရံ ဝဒါမီ**တိ ပစ္စုပကာရံ[၂] န သုကရံ ဝဒါမိ၊ အဘိဝါဒနာဒီသု အာစရိယံ ဒိသွာ အဘိဝါဒနကရဏံ **အဘိဝါဒနံ** နာမ။ ယသ္မိံ ဝါ ဒိသာဘာဂေ အာစရိယော ဝသတိ၊ ဣရိယာပထေ ဝါ ကပ္ပေန္တော တဒဘိမုခေါ ဝန္ဒိတွာ ဂစ္ဆတိ၊ ဝန္ဒိတွာ နိသီဒတိ၊ ဝန္ဒိတွာ နိပဇ္ဇတိ၊ အာစရိယံ ပန ဒူရတောဝ ဒိသွာ ပစ္စုဋ္ဌာယ ပစ္စုဂ္ဂမနကရဏံ **ပစ္စုဋ္ဌာနံ** နာမ။ အာစရိယံ ပန ဒိသွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ သီသေ ဌပေတွာ အာစရိယံ နမဿတိ၊ ယသ္မိံ ဝါ ဒိသာဘာဂေ သော ဝသတိ၊ တဒဘိမုခေါပိ တထေဝ နမဿတိ၊ ဂစ္ဆန္တောပိ ဌိတောပိ နိသိန္နောပိ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ နမဿတိယေဝါတိ ဣဒံ **အဉ္ဇလိကမ္မံ** နာမ။ အနုစ္ဆဝိကကမ္မဿ ပန ကရဏံ **သာမီစိကမ္မံ** နာမ။ စီဝရာဒီသု စီဝရံ ဒေန္တော န ယံ ဝါ တံ ဝါ ဒေတိ၊ မဟဂ္ဃံ သတမူလိကမ္ပိ ပဉ္စသတမူလိကမ္ပိ သဟဿမူလိကမ္ပိ

၁-ဝိ ၃-၂၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပစ္စုပကာရံ (က)

labbhati. Sammāvācādayopi pubbabhāge nānācittesu, vuttanayen'eva maggakkhaṇe ekacitte labbhanti. Ayamettha saṅkhepo, vitthārena pana saccakathā Visuddhimagge ca Sammādiṭṭhisutte[1] ca vuttāyevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Saccavibhaṅgasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

12. Dakkhiṇāvibhaṅgasuttavaṇṇanā

376. **Evaṁ me sutan**ti Dakkhiṇāvibhaṅgasuttaṁ. Tattha **Mahāpajāpatigotamī**ti **Gotamī**ti gottaṁ. Nāmakaraṇadivase pan'assā laddhasakkārā brāhmaṇā lakkhaṇasampattiṁ disvā "sace ayaṁ dhītaraṁ labhissati, cakkavattiraññо aggamahesī bhavissati. Sace puttaṁ labhissati, cakkavattirājā bhavissatīti ubhayathāpi mahatī yev'assā pajā bhavissatī"ti byākariṁsu. Ath'assā **Mahājapajāpatī**ti nāmaṁ akaṁsu. Idha pana gottena saddhiṁ saṁsanditvā **Mahāpajāpatigotamī**ti vuttaṁ. **Navan**ti ahataṁ. **Sāmaṁ vāyitan**ti na sahatthen'eva vāyitaṁ, ekadivasaṁ pana dhātigaṇaparivutā sippikānaṁ vāyanaṭṭhānaṁ āgantvā vemakoṭiṁ gahetvā vāyanākāraṁ akāsi. Taṁ sandhāy'etaṁ vuttaṁ.

Kadā pana Gotamiyā Bhagavato dussayugaṁ dātuṁ cittaṁ uppannan?ti. Abhisambodhiṁ patvā paṭhamagamanena Kapilapuraṁ āgatakāle. Tadā hi piṇḍāya paviṭṭhaṁ Satthāraṁ gahetvā Suddhodanamahārājā sakaṁ nivesanaṁ pavesesi, atha Bhagavato rūpasobhaggaṁ disvā Mahāpajāpatigotamī cintesi "sobhati vata me puttassa attabhāvo"ti. Ath'assā balavasomanassaṁ uppajji. Tato cintesi "mama puttassa ekūnatiṁsa vassāni agāramajjhe vasantassa antamaso mocaphalamattampi[2] mayā dinnakameva ahosi, idāni pi'ssa cīvarasāṭakaṁ dassāmī"ti. "Imasmiṁ kho pana rājagehe bahūni mahagghāni vatthāni atthi, tāni maṁ na tosenti, sahatthā katameva maṁ toseti, sahatthā katvā dassāmī"ti cittaṁ uppādesi.

1. Ma 1. 57 piṭṭhe.   2. Pūgaphalamattampi (Sī)

ဒေတိယေဝ။ ပိဏ္ဍပါတာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ကိံ ဗဟုနာ၊ စတူဟိ ပဏီတပစ္စယေဟိ စက္ကဝါဠဂဗ္ဘံ ပူရေတွာ သိနေရုပဗ္ဗတေန ကူဋံ ဂဟေတွာ ဒေန္တောပိ အာစရိယဿ အနုစ္ဆဝိကံ ကိရိယံ ကာတုံ န သက္ကောတိယေဝ။

၃၇၉။ **စုဒ္ဒသ ခေါ ပနိမာ**တိ ကသ္မာ အာရဒ္ဓံ? ဣဒံ သုတ္တံ ပါဋိပုဂ္ဂလိကံ ဒက္ခိဏံ အာရဗ္ဘ သမုဋ္ဌိတံ၊ အာနန္ဒတ္ထေရောပိ "ပဋိဂ္ဂဏှာတု ဘန္တေ ဘဂဝါ"တိ ပါဋိပုဂ္ဂလိကဒက္ခိဏံယေဝ သမာဒပေတိ၊ စုဒ္ဒသသု စ ဌာနေသု ဒိန္နဒါနံ ပါဋိပုဂ္ဂလိကံ နာမ ဟောတီတိ ဒဿေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ **အယံ ပဌမာ**တိ အယံ ဒက္ခိဏာ ဂုဏဝသေနပိ ပဌမာ ဇေဋ္ဌကဝသေနပိ။ အယံ ဟိ ပဌမာ အဂ္ဂါ ဇေဋ္ဌိကာ၊ ဣမိဿာ ဒက္ခိဏာယ ပမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ ဒုတိယတတိယာပိ ပရမဒက္ခိဏာယေဝ၊ သေသာ ပရမဒက္ခိဏာဘာဝံ န ပါပုဏန္တိ။ **ဗာဟိရကေ ကာမေသု ဝီတရာဂေ**တိ ကမ္မဝါဒိကိရိယဝါဒိမှိ လောကိယပဉ္စာဘိညေ။ **ပုထုဇ္ဇနသီလဝန္တေ**တိ ပုထုဇ္ဇနသီလဝါ နာမ ဂေါသီလဓာတုကော ဟောတိ၊ အသဌော အမာယာဝီ ပရံ အပီဠေတွာ ဓမ္မေန သမေန ကသိယာ ဝါ ဝဏိဇ္ဇာယ ဝါ ဇီဝိကံ ကပ္ပေတာ။ **ပုထုဇ္ဇနဒုဿီလေ**တိ ပုထုဇ္ဇနဒုဿီလာ နာမ ကေဝဋ္ဋမစ္ဆဗန္ဓာဒယော ပရံ ပီဠာယ ဇီဝိကံ ကပ္ပေတာ။

ဣဒါနိ ပါဋိပုဂ္ဂလိကဒက္ခိဏာယ ဝိပါကံ ပရိစ္ဆိန္ဒန္တော **တတြာနန္ဒာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **တိရစ္ဆာနဂတေ**တိ ယံ ဂုဏဝသေန ဥပကာရဝသေန ပေါသနတ္ထံ ဒိန္နံ၊ ဣဒံ န ဂဟိတံ။ ယမ္ပိ အာလောပအဍ္ဎအာလောပမတ္တံ ဒိန္နံ၊ တမ္ပိ န ဂဟိတံ။ ယံ ပန သုနခသူကရကုက္ကုဋကာကာဒီသု ယဿ ကဿစိ သမ္ပတ္တဿ ဖလံ ပဋိကင်္ခိတွာ ယာဝဒတ္ထံ ဒိန္နံ၊ ဣဒံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "တိရစ္ဆာနဂတေ ဒါနံ ဒတွာ"တိ။ **သတဂုဏာ**တိ သတာနိသံသာ။ **ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗာ**တိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—အယံ ဒက္ခိဏာ အာယုသတံ ဝဏ္ဏသတံ သုခသတံ ဗလသတံ ပဋိဘာနသတန္တိ ပဉ္စ အာနိသံသသတာနိ ဒေတိ၊ အတ္တဘာဝသတေ အာယုံ ဒေတိ၊ ဝဏ္ဏံ၊ သုခံ၊ ဗလံ၊ ပဋိဘာနံ ဒေတိ၊ နိပ္ပရိတသံ[1] ကရောတိ။ ဘဝသတေပိ ဝုတ္တေ အယမေဝ အတ္ထော။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ နယော နေတဗ္ဗော။

သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိပန္နေတိ ဧတ္ထ ဟေဋ္ဌိမကောဋိယာ တိသရဏံ ဂတော ဥပါသကောပိ သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိပန္နော နာမ၊ တဿ ဒိန္နဒါနမ္ပိ အသင်္ချေယျံ အပ္ပမေယျံ။ ပဉ္စသီလေ ပတိဋ္ဌိတဿ

၁-နိပ္ပရိတသံ (သီ)

Ath'antarāpaṇā kappāsaṁ āharāpetvā sahatthen'eva pisitvā pothetvā sukhumasuttaṁ kantitvā antovatthusmiṁ yeva sālaṁ kārāpetvā sippike pakkosāpetvā sippikānaṁ attano paribhogakhādanīyabhojanīyameva datvā vāyāpesi, kālānukālañca dhātigaṇaparivutā gantvā vemakoṭiṁ aggahesi. Niṭṭhitakāle sippikānaṁ mahāsakkāraṁ katvā dussayugaṁ gandhasamugge pakkhipitvā vāsaṁ gāhāpetvā "mayhaṁ puttassa cīvarasāṭakaṁ gahetvā gamissāmī"ti rañño ārocesi. Rājā maggaṁ paṭiyādāpesi, vīthiyo sammajjitvā puṇṇaghaṭe ṭhapetvā dhajapaṭākā ussāpetvā rājagharadvārato paṭṭhāya yāva Nigrodhārāmā maggaṁ paṭiyādāpetvā pupphābhikiṇṇaṁ akaṁsu. Mahāpajāpatipi sabbālaṅkāraṁ alaṅkaritvā dhātigaṇaparivutā samuggaṁ sīse ṭhapetvā Bhagavato santikaṁ gantvā **Idaṁ me bhante navaṁ dussayugan**ti-ādimāha.

Dutiyampi khoti "saṁghe Gotami dehī"ti vutte "pahom'ahaṁ bhante dussakoṭṭhāgārato bhikkhusatass'āpi bhikkhusahassass'āpi bhikkhusatasahassass'āpi cīvaradussāni dātuṁ, idaṁ pana me Bhagavantaṁ uddissa sāmaṁ kantaṁ sāmaṁ vāyitaṁ, taṁ me bhante Bhagavā paṭiggaṇhātū"ti nimantayamānā[1] āha. Evaṁ yāvatatiyaṁ yāci, Bhagavāpi paṭikkhipi yeva.

Kasmā pana Bhagavā attano diyyamānaṁ bhikkhusaṁghassa dāpetī?ti. Mātari anukampāya. Evaṁ kir'assa ahosi "imissā maṁ ārabbha pubbacetanā muñcacetanā paracetanāti tisso cetanā uppannā, bhikkhusaṁghampi'ssā ārabbha uppajjantu, evamassā cha cetanā ekato hutvā dīgharattaṁ hitāya sukhāya pavattissantī"ti. Vitaṇḍavādī pan'āha "saṁghe dinnaṁ mahapphalanti tasmā[2] evaṁ vuttan"ti. So vattabbo "kiṁ tvaṁ Satthu dinnato saṁghe dinnaṁ mahapphalataraṁ vadasī?"ti. "Āma vadāmī"ti. "Suttaṁ āharā"ti. Saṁghe Gotami dehi, saṁghe te dinne ahañceva pūjito bhavissāmi saṁgho cāti. "Kiṁ pan'assa Suttassa ayameva attho?"ti. "Āma ayamevā"ti. Yadi evaṁ "tena h'ānanda vighāsādānaṁ pūvaṁ dehī"ti ca[3] "tena hi tvaṁ Kaccāna vighāsādānaṁ guḷaṁ dehī"ti[4] ca vacanato vighāsādānaṁ dinnaṁ mahapphalataraṁ bhaveyya. Evampi hi "Satthā attano

1. Nibandhamānā (Sī, Syā)
2. Kasmā (Syā, Ka)
3. Vi 2. 122 piṭṭhe.
4. Vi 3. 319 piṭṭhe.

တတော ဥတ္တရိ မဟပ္ဖလံ၊ ဒသသီလေ ပတိဋ္ဌိတဿ တတော ဥတ္တရိ၊ တဒဟု-ပဗ္ဗဇိတဿ သာမဏေရဿ တတော ဥတ္တရိ၊ ဥပသမ္ပန္နဘိက္ခုနော တတော ဥတ္တရိ၊ ဥပသမ္ပန္နဿေဝ ဝတ္တသမ္ပန္နဿ တတော ဥတ္တရိ၊ ဝိပဿကဿ တတော ဥတ္တရိ၊ အာရဒ္ဓဝိပဿကဿ တတော ဥတ္တရိ၊ ဥတ္တမကောဋိယာ ပန မဂ္ဂသမင်္ဂီ သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိပန္နော နာမ။ ဧတဿ ဒိန္နဒါနံ တတော ဥတ္တရိ မဟပ္ဖလမေဝ။

ကိံ ပန မဂ္ဂသမင်္ဂိဿ သက္ကာ ဒါနံ ဒါတုန္တိ။ အာမ သက္ကာ။ အာရဒ္ဓ-ဝိပဿကော ဟိ ပတ္တစီဝရမာဒါယ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသတိ၊ တဿ ဂေဟ-ဒွါရေ ဌိတဿ ဟတ္ထတော ပတ္တံ ဂဟေတွာ ခါဒနီယဘောဇနီယံ ပက္ခိပန္တိ၊ တသ္မိံ ခဏေ ဘိက္ခုနော မဂ္ဂဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ ဣဒံ ဒါနံ မဂ္ဂသမင်္ဂိနော ဒိန္နံ နာမ ဟောတိ။ အထ ဝါ ပနေဿ အာသနသာလာယ နိသိန္နော ဟောတိ၊ မနုဿာ ဂန္တွာ ပတ္တေ ခါဒနီယဘောဇနီယံ ဌပေန္တိ၊ တသ္မိံ ခဏေ တဿ မဂ္ဂဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ ဣဒမ္ပိ ဒါနံ မဂ္ဂသမင်္ဂိနော ဒိန္နံ နာမ။ အထ ဝါ ပနဿ ဝိဟာရေ ဝါ အာသနသာလာယ ဝါ နိသိန္နဿ ဥပါသကာ ပတ္တံ အာဒါယ အတ္တနော ဃရံ ဂန္တွာ ခါဒနီယဘောဇနီယံ ပက္ခိပန္တိ၊ တသ္မိံ ခဏေ တဿ မဂ္ဂဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ ဣဒမ္ပိ ဒါနံ မဂ္ဂသမင်္ဂိနော ဒိန္နံ နာမ။ တတ္ထ သောဏ္ဍိယံ[1] ဥဒကဿ ဝိယ သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိပန္နေ ဒိန္နဒါနဿ အသင်္ချေယျတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တာသု တာသု မဟာနဒီသု မဟာသမုဒ္ဒေ စ ဥဒကဿ ဝိယ သောတာပန္နာဒီသု ဒိန္နဒါနဿ ဥတ္တရိတရဝသေန အသင်္ချေ-ယျတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပထဝိယာ ခယမဏ္ဍလမတ္တေ ပဒေသေ ပံသုံ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ မဟာပထဝိယာ ပံသုနော အပ္ပမေယျတာယပိ အယမတ္ထော ဒီပေတဗ္ဗော။

၃၈၀။ **သတ္တ ခေါ ပနိမာ**တိ ကသ္မာ အာရဘိ? “သံဃေ ဂေါတမိ ဒေဟိ၊ သံဃေ တေ ဒိန္နေ အဟဉ္စေဝ ပူဇိတော ဘဝိဿာမိ သံဃော စာ”တိ ဟိ ဝုတ္တံ၊ တတ္ထ သတ္တသု ဌာနေသု ဒိန္နဒါနံ သံဃေ ဒိန္နံ နာမ ဟောတီတိ ဒဿေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ တတ္ထ **ဗုဒ္ဓပ္ပမုခေ ဥဘတောသံဃေ**တိ ဧကတော ဘိက္ခု-သံဃော, ဧကတော ဘိက္ခုနိသံဃော, သတ္ထာ မဇ္ဈေ နိသိန္နော ဟောတီတိ အယံ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခေါ ဥဘတောသံဃော နာမ။ **အယံ ပဌမာ**တိ ဣမာယ ဒက္ခိဏာယ သမပ္ပမာဏာ ဒက္ခိဏာ နာမ နတ္ထိ။ ဒုတိယဒက္ခိဏာဒယော ပန ဧတံ ပရမဒက္ခိဏံ န ပါပုဏန္တိ။

၁-လောဏိယံ (သီ)၊ ဒေါဏိယံ (သျာ)

diyyamānaṁ dāpetī”ti rājarājamahāmattādayopi attano āgataṁ paṇṇākāraṁ hatthigopakādīnaṁ dāpenti, te rājādīhi mahantatarā bhaveyyuṁ. Tasmā mā evaṁ gaṇha.

> “Nayimasmiṁ loke parasmiṁ vā pana,
> Buddhena seṭṭho sadiso vā vijjati.
> Yamāhuneyyānamaggataṁ gato,
> Puññatthikānaṁ vipulaphalesinan”ti—

vacanato hi Satthārā uttaritaro dakkhiṇeyyo nāma n’atthi. Evamassā cha cetanā ekato hutvā dīgharattaṁ hitāya sukhāya bhavissantīti sandhāya[1] yāvatatiyaṁ paṭibāhitvā saṁghassa dāpesi.

Pacchimāya janatāya saṁghe cittīkārajananatthaṁ c’āpi[2] evamāha. Evaṁ kir’assa ahosi “ahaṁ na ciraṭṭhitiko, mayhaṁ pana sāsanaṁ bhikkhusaṁghe patiṭṭhahissati, pacchimā janatā saṁghe cittīkāraṁ janetū”ti yāvatatiyaṁ paṭibāhitvā saṁghassa dāpesi. Evaṁ hi sati “Satthā attano diyyamānampi saṁghassa dāpesi, saṁgho nāma dakkhiṇeyyo”ti pacchimā janatā saṁgho cittīkāraṁ uppādetvā cattāro paccaye dātabbe maññissati, saṁgho catūhi paccayehi akilamanto Buddhavacanaṁ uggahetvā samaṇadhammaṁ karissati. Evaṁ mama sāsanaṁ pañca vassasahassāni ṭhassatīti. “Paṭiggaṇhātu bhante Bhagavā”ti vacanatopi c’etaṁ veditabbaṁ “Satthārā uttaritaro dakkhiṇeyyo nāma n’atthī”ti. Na hi Ānandattherassa Mahāpajāpatiyā āghāto vā veraṁ vā atthi. Na Thero “tassā dakkhiṇā mā mahapphalā ahosī”ti icchati. Paṇḍito hi Thero bahussuto sekkhapaṭisambhidāpatto, so Satthu dinnassa mahapphalabhāve sampassamāno ‘va “paṭiggaṇhātu bhante Bhagavā”ti gahaṇatthaṁ yāci.

Puna vitaṇḍavādī āha—“saṁghe te dinne ahañceva pūjito bhavissāmi saṁgho cā”ti vacanato Satthā saṁghapariyāpanno vāti. So vattabbo “jānāsi pana tvaṁ kati saraṇāni, kati aveccappasādā?”ti. Jānanto “tīṇī”ti vakkhati, tato vattabbo—tava laddhiyā Satthu saṁghapariyāpannatā dve yeva honti. Evaṁ sante ca “anujānāmi bhikkhave

1. Kiṁ pana sandhāya (Sī, Syā)
2. Cittīkārajananatthaṁ vāti (Sī)

ကိံ ပန တထာဂတေ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဥဘတောသံဃဿ ဒါနံ ဒါတုံ သက္ကာတိ? သက္ကာ။ ကထံ? ဥဘတောသံဃဿ ဟိ ပမုခေ သဓာတုကံ ပဋိမံ အာသနေ ဌပေတွာ အာဓာရကံ ဌပေတွာ ဒက္ခိဏောဒကံ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗံ သတ္ထု ပဌမံ ဒတွာ ဥဘတောသံဃဿ ဒါတဗ္ဗံ၊ ဧဝံ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဥဘတောသံဃဿ ဒါနံ ဒိန္နံ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယံ သတ္ထု ဒိန္နံ၊ တံ ကိံ ကာတဗ္ဗန္တိ? ယော သတ္ထာရံ ပဋိဇဂ္ဂတိ ဝတ္တသမ္ပန္နော ဘိက္ခု၊ တဿ ဒါတဗ္ဗံ။ ပိတုသန္တကဉှိ ပုတ္တဿ ပါပုဏာတိ၊ ဘိက္ခုသံဃဿ ဒါတုမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ၊ သပ္ပိတေလာဒိ ပန ဂဟေတွာ ဒီပါ ဇာလိတဗ္ဗာ၊ သာဋကံ ဂဟေတွာ ပဋာကာ အာရောပေတဗ္ဗာတိ။ **ဘိက္ခုသံဃေ**တိ အပရိစ္ဆိန္နကမဟာဘိက္ခုသံဃေ။ ဘိက္ခုနိသံဃေပိ ဧသေဝ နယော။

ဂေါတြဘုနောတိ ဂေါတ္တမတ္တကမေဝ အနုဘဝမာနာ၊ နာမမတ္တသမဏာတိ အတ္ထော။ **ကာသာဝကဏ္ဌာ**တိ ကာသာဝကဏ္ဌနာမကာ။ တေ ကိရ ဧကံ ကာသာဝခဏ္ဍံ ဟတ္ထေ ဝါ ဂီဝါယ ဝါ ဗန္ဓိတွာ ဝိစရိဿန္တိ။ ဃရဒွါရံ ပန တေသံ ပုတ္တဘရိယာ ကသိဝဏိဇ္ဇာဒိကမ္မာနိ စ ပါကတိကာနေဝ ဘဝိဿန္တိ။ **တေသု ဒုဿီလေသု သံဃံ ဥဒ္ဒိဿ ဒါနံ ဒဿန္တီ**တိ ဧတ္ထ ဒုဿီလသံဃန္တိ န ဝုတ္တံ။ သံဃော ဟိ ဒုဿီလော နာမ နတ္ထိ။ ဒုဿီလာ ပန ဥပါသကာ တေသု ဒုဿီလေသု ဘိက္ခုသံဃံ ဥဒ္ဒိဿ သံဃဿ ဒေမာတိ ဒါနံ ဒဿန္တိ။ ဣတိ ဘဂဝတာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခေ သံဃေ ဒိန္နဒက္ခိဏာပိ ဂဏနသင်္ခါယ အသင်္ချေယျာတိ ဝုတ္တံ။ ကာသာဝကဏ္ဌသံဃေ ဒိန္နဒက္ခိဏာပိ ဂဏနသင်္ခါယေဝ အသင်္ချေယျာတိ ဝုတ္တာ။ သံဃဂတာ ဒက္ခိဏာ ဟိ သံဃေ စိတ္တီကာရံ ကာတုံ သက္ကောန္တဿ ဟောတိ၊ သံဃေ ပန စိတ္တီကာရော ဒုက္ကရော ဟောတိ။

ယော ဟိ သံဃဂတံ ဒက္ခိဏံ ဒဿာမီတိ ဒေယျဓမ္မံ ပဋိယာဒေတွာ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ “ဘန္တေ သံဃံ ဥဒ္ဒိဿ ဧကံ ထေရံ ဒေထာ”တိ ဝဒတိ၊ အထ သံဃတော သာမဏေရံ လဘိတွာ “သာမဏေရော မေ လဒ္ဓေါ”တိ အညထတ္တံ အာပဇ္ဇတိ၊ တဿ ဒက္ခိဏာ သံဃဂတာ န ဟောတိ။ မဟာထေရံ လဘိတွာပိ “မဟာထေရော မေ လဒ္ဓေါ”တိ သောမနဿံ ဥပ္ပါဒေန္တဿာပိ န ဟောတိယေဝ။ ယော ပန သာမဏေရံ ဝါ ဥပသမ္ပန္နံ ဝါ ဒဟရံ ဝါ ထေရံ ဝါ ဗာလံ ဝါ ပဏ္ဍိတံ ဝါ ယံကိဉ္စိ သံဃတော လဘိတွာ နိဗ္ဗေမတိကော ဟုတွာ သံဃဿ ဒေမီတိ သံဃေ စိတ္တီကာရံ ကာတုံ သက္ကောတိ၊ တဿ ဒက္ခိဏာ သံဃဂတာ နာမ ဟောတိ။ ပရသမုဒ္ဒဝါသိနော ကိရ ဧဝံ ကရောန္တိ။

imehi tīhi saraṇagamanehi pabbajjaṁ upasampadan”ti[1] evaṁ anuññātā pabbajjāpi upasampadāpi na ruhati. Tato tvaṁ n’eva pabbajito asi, na gihi. Sammāsambuddhe ca Gandhakuṭiyaṁ nisinne bhikkhū uposathampi pavāraṇampi saṁghakammānipi karonti, tāni Satthu saṁghapariyāpannatā kuppāni bhaveyyuṁ, na ca honti. Tasmā na vattabbametaṁ “Satthā saṁghapariyāpanno”ti.

377. **Āpādikā**ti saṁvaḍḍhikā, tumhākaṁ hatthapādesu hatthapādakiccaṁ asādhentesu hatthe ca pāde ca vaḍḍhetvā paṭijaggikāti attho. **Posikā**ti divasassa dve tayo vāre nhāpetvā bhojetvā pāyetvā tumhe posesi. **Thaññaṁ pāyesī**ti Nandakumāro kira bodhisatto katipāhen’eva daharo, tasmiṁ jāte Mahāpajāpati attano puttaṁ dhātīnaṁ datvā sayaṁ bodhisattassa dhātikiccaṁ sādhayamānā attano thaññaṁ pāyesi. Taṁ sandhāya thero evamāha. Iti Mahāpajāpatiyā bahūpakārataṁ kathetvā idāni Tathāgatassa bahūpakārataṁ dassento **Bhagavāpi bhante**ti-ādimāha. Tattha **Bhagavantaṁ bhante āgammā**ti Bhagavantaṁ paṭicca nissāya sandhāya.

378. Atha Bhagavā dvīsu upakāresu atirekataraṁ anumodanto **evametan**ti-ādimāha. Tattha **yaṁ h’ānanda puggalo puggalaṁ āgammā**ti yaṁ ācariyapuggalaṁ antevāsikapuggalo āgamma. **Imass’ānanda puggalassa iminā puggalenā**ti imassa ācariyapuggalassa iminā antevāsikapuggalena. **Na suppaṭikāraṁ vadāmī**ti paccūpakāraṁ[2] na sukaraṁ vadāmi, abhivādanādīsu ācariyaṁ disvā abhivādanakaraṇaṁ **abhivādanaṁ** nāma. Yasmiṁ vā disābhāge ācariyo vasati, iriyāpathe vā kappento tadabhimukho vanditvā gacchati, vanditvā nisīdati, vanditvā nipajjati, ācariyaṁ pana dūrato ‘va disvā paccuṭṭhāya paccuggamanakaraṇaṁ **paccuṭṭhānaṁ** nāma. Ācariyaṁ pana disvā añjaliṁ paggayha sīse ṭhapetvā ācariyaṁ namassati, yasmiṁ vā disābhāge so vasati, tadabhimukhopi tath’eva namassati, gacchantopi ṭhitopi nisinnopi añjaliṁ paggayha namassati yevāti idaṁ **añjalikammaṁ** nāma. Anucchavikakammassa pana karaṇaṁ **sāmīcikammaṁ** nāma. Cīvarādīsu cīvaraṁ dento na yaṁ vā taṁ vā deti, mahagghaṁ satamūlikampi pañcasatamūlikampi sahassamūlikampi

1. Vi 3. 29 piṭṭhe. 2. Paccupaṭṭhākāraṁ (Ka)

တတ္ထ ဟိ ဧကော ဝိဟာရသာမိ ကုဋုမ္ဗိကော “သံဃဂတံ ဒက္ခိဏံ ဒဿာမီ”တိ သံဃတော ဥဒ္ဒိသိတွာ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဒေထာတိ ယာစိ၊ သော ဧကံ ဒုဿီလဘိက္ခုံ လဘိတွာ နိသိန္နဋ္ဌာနံ ဩပုဉ္ဆာပေတွာ အာသနံ ပညာပေတွာ ဥပရိ ဝိတာနံ ဗန္ဓိတွာ ဂန္ဓဓူမပုပ္ဖေဟိ ပူဇေတွာ ပါဒေ ဓောဝိတွာ တေလေန မက္ခေတွာ ဗုဒ္ဓဿ နိပစ္စကာရံ ကရောန္တော ဝိယ သံဃေ စိတ္တီကာရေန ဒေယျဓမ္မံ အဒါသိ၊ သော ဘိက္ခု ပစ္ဆာဘတ္တံ ဝိဟာရဇဂ္ဂနတ္ထာယ ကုဒါလကံ ဒေထာတိ ဃရဒွါရံ အာဂတော၊ ဥပါသကော နိသိန္နောဝ ကုဒါလံ ပါဒေန ခိပိတွာ “ဂဏှာ”တိ အဒါသိ။ တမေနံ မနုဿာ အာဟံသု “တုမှေဟိ ပါတောဝ ဧတဿ ကတသက္ကာရော ဝတ္တုံ န သက္ကာ၊ ဣဒါနိ ဥပစာရမတ္တကမ္ပိ နတ္ထိ၊ ကိံ နာမေတ”န္တိ။ ဥပါသကော “သံဃဿ သော အယျာ စိတ္တီကာရော၊ န ဧတဿာ”တိ အာဟ။ ကာသာဝကဏ္ဌသံဃဿ ဒိန္နဒက္ခိဏံ ပန ကော သောဓေတီတိ? သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာဒယော အသီတိ မဟာထေရာ သောဓေန္တီတိ။ အပိစ ထေရာ စိရပရိနိဗ္ဗုတာ၊ ထေရေ အာဒိံ ကတွာ ယာဝဇ္ဇ ဓရမာနာ ခီဏာသဝါ သောဓေန္တိယေဝ။

န တွေဝါဟံ အာနန္ဒ ကေနစိ ပရိယာယေန သံဃဂတာယ ဒက္ခိဏာယာတိ ဧတ္ထ အတ္ထိ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခေါ သံဃော၊ အတ္ထိ ဧတရဟိ သံဃော၊ အတ္ထိ အနာဂတေ ကာသာဝကဏ္ဌသံဃော။ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခေါ သံဃော ဧတရဟိ သံဃေန န ဥပနေတဗ္ဗော၊ ဧတရဟိ သံဃော အနာဂတေ ကာသာဝကဏ္ဌသံဃေန သဒ္ဓိံ န ဥပနေတဗ္ဗော။ တေန တေနေဝ သမယေန ကထေတဗ္ဗံ။ သံဃတော ဥဒ္ဒိသိတွာ ဂဟိတသမဏပုထုဇ္ဇနော ဟိ ပါဋိပုဂ္ဂလိကော သောတာပန္နော၊ သံဃေ စိတ္တီကာရံ ကာတုံ သက္ကောန္တဿ ပုထုဇ္ဇနသမဏော ဒိန္နံ မဟပ္ဖလတရံ။ ဥဒ္ဒိသိတွာ ဂဟိတော သောတာပန္နော ပါဋိပုဂ္ဂလိကော သကဒါဂါမိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ သံဃေ စိတ္တီကာရံ ကာတုံ သက္ကောန္တဿ ဟိ ခီဏာသဝေ ဒိန္နဒါနတော ဥဒ္ဒိသိတွာ ဂဟိတေ ဒုဿီလေပိ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလတရမေဝ။ ယံ ပန ဝုတ္တံ “သီလဝတော ခေါ မဟာရာဇ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလံ၊ နော တထာ ဒုဿီလေ”တိ၊ တံ ဣမံ နယံ ပဟာယ “စတဿော ခေါ ဣမာနန္ဒ ဒက္ခိဏာ ဝိသုဒ္ဓိယော”တိ ဣမသ္မိံ စတုက္ကေ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

၃၈၁။ **ဒါယကတော ဝိသုဇ္ဈတီ**တိ မဟပ္ဖလဘာဝေန ဝိသုဇ္ဈတိ၊ မဟပ္ဖလာ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ကလျာဏဓမ္မော**တိ သုစိဓမ္မော၊ န ပါပဓမ္မော။ **ဒါယကတော ဝိသုဇ္ဈတီ**တိ စေတ္ထ ဝေဿန္တရမဟာရာဇာ ကထေတဗ္ဗော။ သော ဟိ ဇူဇကဗြာဟ္မဏဿ ဒါရကေ ဒတွာ ပထဝိံ ကမ္ပေသိ။

detiyeva. Piṇḍapātādīsupi es’eva nayo. Kiṁ bahunā? Catūhi paṇītapaccayehi cakkavāḷantaraṁ pūretvā Sinerupabbatena kūṭaṁ gahetvā dentopi ācariyassa anucchavikaṁ kiriyaṁ kātuṁ na sakkoti yeva.

379. **Cuddasa kho pan’imā**ti kasmā ārabhi? Idaṁ Suttaṁ pāṭipuggalikaṁ dakkhiṇaṁ ārabbha samuṭṭhitaṁ, Ānandattheropi “paṭiggaṇhātu bhante Bhagavā”ti pāṭipuggalikadakkhiṇaṁ yeva samādapeti, cuddasasu ca ṭhānesu dinnadānaṁ pāṭipuggalikaṁ nāma hotīti dassetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi. **Ayaṁ paṭhamā**ti ayaṁ dakkhiṇā guṇavasenapi paṭhamā jeṭṭhakavasenapi. Ayaṁ hi paṭhamā aggā jeṭṭhikā, imissā dakkhiṇāya pamāṇaṁ nāma n’atthi. Dutiyatatiyāpi paramadakkhiṇā yeva, sesā paramadakkhiṇabhāvaṁ na pāpuṇanti. **Bāhirake kāmesu vītarāge**ti kammavādikiriyavādimhi lokiyapañcābhiññe. **Puthujjanasīlavante**ti puthujjanasīlavā nāma gosīladhātuko hoti, asaṭho amāyāvī paraṁ apīḷetvā dhammena samena kasiyā vā vaṇijjāya vā jīvikaṁ kappetā. **Puthujjanadussīle**ti puthujjanadussīlā nāma kevaṭṭamacchabandhādayo paraṁ pīḷāya jīvikaṁ kappetā.

Idāni pāṭipuggalikadakkhiṇāya vipākaṁ paricchindanto **tatr’ānandā**ti-ādimāha. Tattha **tiracchānagate**ti yaṁ guṇavasena upakāravasena posanatthaṁ dinnaṁ, idaṁ na gahitaṁ. Yampi ālopa-aḍḍha-ālopamattaṁ dinnaṁ, tampi na gahitaṁ. Yaṁ pana sunakhasūkarakukkuṭakākādīsu yassa kassaci sampattassa phalaṁ paṭikaṅkhitvā yāvadatthaṁ dinnaṁ, idaṁ sandhāya vuttaṁ “tiracchānagate dānaṁ datvā”ti. **Sataguṇā**ti satānisaṁsā. **Pāṭikaṅkhitabbā**ti icchitabbā. Idaṁ vuttaṁ hoti—ayaṁ dakkhiṇā āyusataṁ vaṇṇasataṁ sukhasataṁ balasataṁ paṭibhānasatanti pañca ānisaṁsasatāni deti, attabhāvasate āyuṁ deti, vaṇṇaṁ, sukhaṁ, balaṁ, paṭibhānaṁ deti, nipparitasaṁ[1] karoti. Bhavasatepi vutte ayameva attho. Iminā upāyena sabbattha nayo netabbo.

Sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanneti ettha heṭṭhimakoṭiyā tisaraṇaṁ gato upāsakopi sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno nāma, tasmiṁ dinnadānampi asaṅkhyeyyaṁ appameyyaṁ. Pañcasīle patiṭṭhitassa

1. Nipparitassaṁ (Sī)

ပဋိဂ္ဂါဟကတော ဝိသုဇ္ဈတီတိ ဧတ္ထ ကလျာဏိနဒီမုခဒွါရဝါသိကေဝဋ္ဋော ကထေတဗ္ဗော။ သော ကိရ ဒီဃသောမတ္ထေရဿ တိက္ခတ္တုမ္ပိ ပိဏ္ဍပါတံ ဒတွာ မရဏမဉ္စေ နိပန္နော “အယျဿ မံ ဒီဃသောမတ္ထေရဿ ဒိန္နပိဏ္ဍပါတော ဥဒ္ဓရတီ”တိ အာဟ။

နေဝ ဒါယကတောတိ ဧတ္ထ ဝဍ္ဎမာနဝါသိလုဒ္ဒကော ကထေတဗ္ဗော။ သော ကိရ ပေတဒက္ခိဏံ ဒေန္တော ဧကဿ ဒုဿီလဿေဝ တယော ဝါရေ အဒါသိ၊ တတိယဝါရေ “အမနုဿော ဒုဿီလော မံ ဝိလုမ္ပတီ”တိ ဝိရဝိ၊ ဧကဿ သီလဝန္တဘိက္ခုနော ဒတွာ ပါပိတကာလေယေဝဿ ပါပုဏိ။

ဒါယကတော စေဝ ဝိသုဇ္ဈတီတိ ဧတ္ထ အသဒိသဒါနံ ကထေတဗ္ဗံ။

သာ ဒက္ခိဏာ ဒါယကတော ဝိသုဇ္ဈတီတိ ဧတ္ထ ယထာ နာမ ဆေကော ကဿကော အသာရမ္ပိ ခေတ္တံ လဘိတွာ သမယေ ကသိတွာ ပံသုံ အပနေတွာ သာရဗီဇာနိ ပတိဋ္ဌပေတွာ ရတ္တိန္ဒိဝံ အာရက္ခေ ပမာဒံ အနာပဇ္ဇန္တော အညဿ သာရခေတ္တတော အဓိကတရံ ဓညံ လဘတိ၊ ဧဝံ သီလဝါ ဒုဿီလဿ ဒတွာပိ ဖလံ မဟန္တံ အဓိဂစ္ဆတီတိ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗပဒေသု ဝိသုဇ္ဈနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဝီတရာဂေါ ဝီတရာဂေသူတိ ဧတ္ထ **ဝီတရာဂေါ** နာမ အနာဂါမီ၊ အရဟာ ပန ဧကန္တဝီတရာဂေါဝ၊ တသ္မာ အရဟတာ အရဟတော ဒိန္နဒါနမေဝ အဂ္ဂံ။ ကသ္မာ? ဘဝါလယဿ ဘဝပတ္ထနာယ အဘာဝတော။ နနု ခီဏာသဝေါ ဒါနဖလံ န သဒ္ဒဟတီတိ။ ဒါနဖလံ သဒ္ဒဟန္တာ ခီဏာသဝသဒိသာ န ဟောန္တိ။ ခီဏာသဝေန ကတကမ္မံ ပန နိစ္ဆန္ဒရာဂတ္တာ ကုသလံ ဝါ အကုသလံ ဝါ န ဟောတိ၊ ကိရိယဋ္ဌာနေ တိဋ္ဌတိ၊ တေနေဝဿ ဒါနံ အဂ္ဂံ ဟောတီတိ ဝဒန္တိ။

ကိံ ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလံ၊ ဥဒါဟု သာရိပုတ္တတ္ထေရေန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဒိန္နန္တိ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလန္တိ ဝဒန္တိ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဉ္ဟိ ဌပေတွာ အညော ဒါနဿ ဝိပါကံ ဇာနိတုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထိ။ ဒါနဉ္ဟိ စတူဟိ သမ္ပဒါဟိ ဒါတုံ သက္ကောန္တဿ တသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ ဝိပါကံ ဒေတိ။ တတြိမာ သမ္ပဒါ—ဒေယျဓမ္မဿ

tato uttari mahapphalaṁ, dasasīle patiṭṭhitassa tato uttari, tadahupabbajitassa sāmaṇerassa tato uttari, upasampannabhikkhuno tato uttari, upasampannass'eva vattasampannassa tato uttari, vipassakassa tato uttari, āraddhavipassakassa tato uttari, uttamakoṭiyā pana maggasamaṅgī sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno nāma. Etassa dinnadānaṁ tato uttari mahapphalameva.

Kiṁ pana maggasamaṅgissa sakkā dānaṁ dātun?ti. Āma sakkā. Āraddhavipassako hi pattacīvaramādāya gāmaṁ piṇḍāya pavisati, tassa gehadvāre ṭhitassa hatthato pattaṁ gahetvā khādanīyabhojanīyaṁ pakkhipanti, tasmiṁ khaṇe bhikkhuno maggavuṭṭhānaṁ hoti, idaṁ dānaṁ maggasamaṅgino dinnaṁ nāma hoti. Atha vā pan'esa āsanasālāya nisinno hoti, manussā gantvā patte khādanīyabhojanīyaṁ ṭhapenti, tasmiṁ khaṇe tassa maggavuṭṭhānaṁ hoti, idampi dānaṁ maggasamaṅgino dinnaṁ nāma. Atha vā pan'assa vihāre vā āsanasālāya vā nisinnassa upāsakā pattaṁ ādāya attano gharaṁ gantvā khādanīyabhojanīyaṁ pakkhipanti, tasmiṁ khaṇe tassa maggavuṭṭhānaṁ hoti, idampi dānaṁ maggasamaṅgino dinnaṁ nāma. Tattha soṇḍiyaṁ[1] udakassa viya sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanne dinnadānassa asaṅkhyeyyatā veditabbā. Tāsu tāsu mahānadīsu mahāsamudde ca udakassa viya sotāpannādīsu dinnadānassa uttaritaravasena asaṅkhyeyyatā veditabbā. Pathaviyā khayamaṇḍalamatte padese paṁsuṁ ādiṁ katvā yāva mahāpathaviyā paṁsuno appameyyatāyapi ayamattho dīpetabbo.

380. **Satta kho panimā**ti kasmā ārabhi? "Saṁghe Gotami dehi, saṁghe te dinne ahañceva pūjito bhavissāmi saṁgho cā"ti hi vuttaṁ, tattha sattasu ṭhānesu dinnadānaṁ saṁghe dinnaṁ nāma hotīti dassetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi. Tattha **Buddhappamukhe ubhatosaṁghe**ti ekato bhikkhusaṁgho, ekato bhikkhunisaṁgho, Satthā majjhe nisinno hotīti ayaṁ Buddhappamukho ubhatosaṁgho nāma. **Ayaṁ paṭhamā**ti imāya dakkhiṇāya samappamāṇā dakkhiṇā nāma n'atthi. Dutiyadakkhiṇādayo pana etaṁ paramadakkhiṇaṁ na pāpuṇanti.

---

1. Loṇiyaṁ (Sī), doṇiyaṁ (Syā)

ဓမ္မေန သမေန ပရံ အပီဠေတွာ ဥပ္ပန္နတာ, ပုဗ္ဗစေတနာဒိဝသေန စေတနာယ မဟတ္တတာ, ခီဏာသဝဘာဝေန ဂုဏာတိရေကတာ, တံဒိဝသံ နိရောဓတော ဝုဋ္ဌိတဘာဝေန ဝတ္ထုသမ္ပန္နတာတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
ဒက္ခိဏာဝိဘင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

စတုတ္ထဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

Kiṁ pana Tathāgate parinibbute Buddhappamukhassa ubhatosaṁghassa dānaṁ dātuṁ sakkā?ti. Sakkā. Kathaṁ? Ubhatosaṁghassa hi pamukhe sadhātukaṁ paṭimaṁ āsane ṭhapetvā ādhārakaṁ ṭhapetvā dakkhiṇodakaṁ ādiṁ katvā sabbaṁ Satthu paṭhamaṁ datvā ubhatosaṁghassa dātabbaṁ, evaṁ Buddhappamukhassa ubhatosaṁghassa dānaṁ dinnaṁ nāma hoti. Tattha yaṁ Satthu dinnaṁ, taṁ kiṁ kātabban?ti. Yo Satthāraṁ paṭijaggati vattasampanno bhikkhu, tassa dātabbaṁ. Pitusantakañhi puttassa pāpuṇāti, bhikkhusaṁghassa dātumpi vaṭṭati, sappitelāni pana gahetvā dīpā jalitabbā, sāṭakaṁ gahetvā paṭākā āropetabbāti. **Bhikkhusaṁghe**ti aparicchinnakamahābhikkhusaṁghe. Bhikkhunisaṁghepi es'eva nayo.

Gotrabhunoti gottamattakameva anubhavamānā, nāmamattasamaṇāti attho. **Kāsāvakaṇṭhā**ti kāsāvakaṇṭhanāmakā. Te kira ekaṁ kāsāvakhaṇḍaṁ hatthe vā gīvāya vā bandhitvā vicarissanti. Gharadvāraṁ pana tesaṁ puttabhariyā kasivaṇijjādikammāni ca pākatikān'eva bhavissanti. **Tesu dussīlesu saṁghaṁ uddissa dānaṁ dassantī**ti ettha dussīlasaṁghanti na vuttaṁ. Saṁgho hi dussīlo nāma n'atthi. Dussīlā pana upāsakā tesu dussīlesu bhikkhusaṁghe uddissa "saṁghassa demā"ti dānaṁ dassanti. Iti Bhagavatā Buddhappamukhe saṁghe dinnadakkhiṇāpi guṇasaṅkhāya asaṅkheyyāti vuttaṁ. Kāsāvakaṇṭhasaṁghe dinnadakkhiṇāpi guṇasaṅkhā yeva asaṅkhyeyyāti vuttā. Saṁghagatā dakkhiṇā hi saṁghe cittīkāraṁ kātuṁ sakkontassa hoti, saṁghe pana cittīkāro dukkaro hoti.

Yo hi saṁghagataṁ dakkhiṇaṁ dassāmīti deyyadhammaṁ paṭiyādetvā vihāraṁ gantvā "bhante saṁghaṁ uddissa ekaṁ theraṁ dethā"ti vadati, atha saṁghato sāmaṇeraṁ labhitvā "sāmaṇero me laddho"ti aññathattaṁ āpajjati, tassa dakkhiṇā saṁghagatā na hoti. Mahātheraṁ labhitvāpi "mahāthero me laddho"ti somanassaṁ uppādentass'āpi na hoti yeva. Yo pana sāmaṇeraṁ vā upasampannaṁ vā daharaṁ vā theraṁ vā bālaṁ vā paṇḍitaṁ vā yaṁkiñci saṁghato labhitvā nibbematiko hutvā "saṁghassa demī"ti saṁghe cittīkāraṁ kātuṁ sakkoti, tassa dakkhiṇā saṁghagatā nāma hoti. Parasamuddavāsino kira evaṁ karonti.

၅–သဠာယတနဝဂ္ဂ

၁-အနာထပိဏ္ဍိကောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၈၃။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ အနာထပိဏ္ဍိကောဝါဒသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဗာဠှဂိလာနော**တိ အဓိမတ္တဂိလာနော မရဏသေယျံ ဥပဂတော။ **အာမန္တေသီ**တိ ဂဟပတိဿ ကိရ ယာဝ ပါဒါ ဝဟိံသု၊ တာဝ ဒိဝသေ သကိံ ဝါ ဒွိက္ခတ္တုံ ဝါ တိက္ခတ္တုံ ဝါ ဗုဒ္ဓုပဋ္ဌာနံ အခဏ္ဍံ အကာသိ။ ယတ္တကံ စဿ သတ္ထု ဥပဋ္ဌာနံ အဟောသိ၊ တတ္တကံယေဝ မဟာထေရာနံ။ သော အဇ္ဇ ဂမနပါဒဿ ပစ္ဆိန္နတ္တာ အနုဋ္ဌာနသေယျံ ဥပဂတော သာသနံ ပေသေတုကာမော အညတရံ ပုရိသံ အာမန္တေသိ။ **တေနုပသင်္ကမီ**တိ ဘဂဝန္တံ အာပုစ္ဆိတွာ သူရိယတ္ထင်္ဂမနဝေလာယ ဥပသင်္ကမိ။

၃၈၄။ **ပဋိက္ကမန္တီ**တိ ဩသက္ကန္တိ၊ တနုကာ ဘဝန္တိ။ **အဘိက္ကမန္တီ**တိ အဘိဝဍ္ဎန္တိ ဩတ္ထရန္တိ၊ ဗလဝတိယော ဟောန္တိ။

အဘိက္ကမောသာနံ ပညာယတိ နော ပဋိက္ကမောတိ ယသ္မိံ ဟိ သမယေ မာရဏန္တိကာ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပရိဝါတေ ဇလိတဂ္ဂိ ဝိယ ဟောတိ၊ ယာဝ ဥသ္မာ န ပရိယာဒိယတိ၊ တာဝ မဟာတာပိ ဥပက္ကမေန န သက္ကာ ဝူပသမေတုံ၊ ဥသ္မာယ ပန ပရိယာဒိန္နာယ ဝူပသမ္မတိ။

၃၈၅။ အထာယသ္မာ သာရိပုတ္တော စိန္တေသိ "အယံ မဟာသေဋ္ဌိဿ ဝေဒနာ မာရဏန္တိကာ၊ န သက္ကာ ပဋိဗာဟိတုံ၊ အဝသေသာ ကထာ နိရတ္ထကာ၊ ဓမ္မကထမဿ ကထေဿာမီ"တိ။ အထ နံ တံ ကထေန္တော **တသ္မာတိဟာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ စက္ခုံ တီဟိ ဂါဟေဟိ ဂဏှန္တော ဥပ္ပန္နံ မာရဏန္တိကံ ဝေဒနံ ပဋိဗာဟိတုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ။ **န စက္ခုံ ဥပါဒိယိဿာမီ**တိ စက္ခုံ တီဟိ ဂါဟေဟိ န ဂဏှိဿာမိ။ **န စ မေ စက္ခုနိဿိတံ ဝိညာဏ**န္တိ ဝိညာဏဉ္စာပိ မေ စက္ခုနိဿိတံ န ဘဝိဿတိ။ **န ရူပ**န္တိ ဟေဋ္ဌာ အာယတနရူပံ ကထိတံ၊ ဣမသ္မိံ ဌာနေ သဗ္ဗမ္ပိ ကာမဘဝရူပံ ကထေန္တော ဧဝမာဟ။

၃၈၆။ **န ဣဓလောက**န္တိ ဝသနဋ္ဌာနံ ဝါ ဃာသစ္ဆာဒနံ ဝါ န ဥပါဒိယိဿာမီတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဟိ ပစ္စယေသု အပရိတဿနတ္ထံ ကထိတံ။ န

Tattha hi eko vihārasāmi kuṭumbiko “saṁghagataṁ dakkhiṇaṁ dassāmī”ti saṁghato uddisitvā “ekaṁ bhikkhuṁ dethā”ti yāci, so ekaṁ dussīlabhikkhuṁ labhitvā nisinnaṭṭhānaṁ opuñjāpetvā āsanaṁ paññāpetvā upari vitānaṁ bandhitvā gandhadhūmapupphehi pūjetvā pāde dhovitvā telena makkhetvā Buddhassa nipaccakāraṁ karonto viya saṁghe cittīkārena deyyadhammaṁ adāsi, so bhikkhu pacchābhattaṁ “vihārajagganatthāya kudālakaṁ dethā”ti gharadvāraṁ āgato, upāsako nisinno ‘va kudālaṁ pādena khipitvā “gaṇhā”ti adāsi. Tamenaṁ manussā āhaṁsu “tumhehi pāto’va etassa katasakkāro vattuṁ na sakkā, idāni upacāramattakampi n’atthi. Kiṁ nām’etan?”ti. Upāsako “saṁghassa so ayyā cittīkāro, na etassā”ti āha. Kāsāvakaṇṭhasaṁghassa dinnadakkhiṇaṁ pana ko sodhetīti? Sāriputtamoggallānādayo asīti mahātherā sodhentīti. Api ca therā ciraparinibbutā, there ādiṁ katvā yāv’ajja dharamānā khīṇāsavā sodhenti yeva.

Na tv’evāhaṁ Ānanda kenaci pariyāyena saṁghagatāya dakkhiṇāyāti ettha atthi Buddhappamukho saṁgho, atthi etarahi saṁgho, atthi anāgate kāsāvakaṇṭhasaṁgho. Buddhappamukho saṁgho etarahi saṁghena na upanetabbo, etarahi saṁgho anāgate kāsāvakaṇṭhasaṁghena saddhiṁ na upanetabbo. Tena ten’eva samayena kathetabbaṁ. Saṁghato uddisitvā gahitasamaṇaputhujjano hi pāṭipuggaliko sotāpanno, saṁghe cittīkāraṁ kātuṁ sakkontassa puthujjanasamaṇe dinnaṁ mahapphalataraṁ. Uddisitvā gahito sotāpanno pāṭipuggaliko Sakadāgāmīti-ādīsupi es’eva nayo. Saṁghe cittīkāraṁ kātuṁ sakkontassa hi khīṇāsave dinnadānato uddisitvā gahite dussīlepi dinnaṁ mahapphalatarameva. Yaṁ pana vuttaṁ “sīlavato kho mahārāja dinnaṁ mahapphalaṁ, no tathā dussīle”ti, taṁ imaṁ nayaṁ pahāya “catasso kho im’ānanda dakkhiṇāvisuddhiyo”ti imasmiṁ catukke daṭṭhabbaṁ.

381. **Dāyakato visujjhatī**ti mahapphalabhāvena visujjhati, mahapphalā hotīti attho. **Kalyāṇadhammo**ti sucidhammo, na pāpadhammo. **Dāyakato visujjhatī**ti c’ettha Vessantaramahārājā kathetabbo. So hi Jūjakabrāhmaṇassa dārake datvā pathaviṁ kampesi.

ပရလောကန္တိ ဧတ္ထ ပန မနုဿလောကံ ဌပေတွာ သေသာ ပရလောကာ နာမ။ ဣဒံ “အသုကဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အသုကဋ္ဌာနေ ဘဝိဿာမိ၊ ဣဒံ နာမ ခါဒိဿာမိ ဘုဉ္ဇိဿာမိ နိဝါသေဿာမိ ပါရုပိဿာမီ”တိ ဧဝရူပါယ ပရိတဿနာယ ပဟာနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တမ္ပိ န ဥပါဒိယိဿာမိ၊ န စ မေ တန္နိဿိတံ ဝိညာဏံ ဘဝိဿတီတိ ဧဝံ တီဟိ ဂါဟေဟိ ပရိမောစေတွာ ထေရော ဒေသနံ အရဟတ္တနိကူဋေန နိဋ္ဌပေသိ။

၃၇၇။ **ဩလီယသီ**တိ အတ္တနော သမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ အာရမ္မဏေသု ဗဇ္ဈသိ အလ္လီယသီတိ။ ဣတိ အာယသ္မာ အာနန္ဒော “အယမ္ပိ နာမ ဂဟပတိ ဧဝံ သဒ္ဓေါ ပသန္နော မရဏဘယဿ ဘာယတိ၊ အညော ကော န ဘာယိဿတီ”တိ မညမာနော တဿ ဂါဠှံ ကတွာ ဩဝါဒံ ဒေန္တော ဧဝမာဟ။ **န စ မေ ဧဝရူပီ ဓမ္မီကထာ သုတပုဗ္ဗာ**တိ အယံ ဥပါသကော “သတ္ထု သန္တိကာပိ မေ ဧဝရူပီ ဓမ္မကထာ န သုတပုဗ္ဗာ”တိ ဝဒတိ၊ ကိံ သတ္ထာ ဧဝရူပိံ သုခုမံ ဂမ္ဘီရကထံ န ကထေတီတိ။ နော န ကထေတိ၊ ဧဝံ ပန ဆ အဇ္ဈတ္တိကာနိ အာယတနာနိ ဆ ဗာဟိရာနိ ဆ ဝိညာဏကာယေ ဆ ဖဿကာယေ ဆ ဝေဒနာကာယေ ဆ ဓာတုယော ပဉ္စက္ခန္ဓေ စတ္တာရော အရူပေ ဣဓလောကဉ္စ ပရလောကဉ္စ ဒဿေတွာ ဒိဋ္ဌသုတမုတဝိညာတဝသေန အရဟတ္တေ ပက္ခိပိတွာ ကထိတကထာ ဧတေန န သုတပုဗ္ဗာ၊ တသ္မာ ဧဝံ ဝဒတိ။

အပိစာယံ ဥပါသကော ဒါနာဓိမုတ္တော ဒါနာဘိရတော ဗုဒ္ဓါနံ သန္တိကံ ဂစ္ဆန္တော တုစ္ဆဟတ္ထော န ဂတပုဗ္ဗော။ ပုရေဘတ္တံ ဂစ္ဆန္တော ယာဂုခဇ္ဇကာဒီနိ ဂါဟာပေတွာ ဂစ္ဆတိ၊ ပစ္ဆာဘတ္တံ သပ္ပိမဓုဖာဏိတာဒီနိ။ တသ္မိံ အသတိ ဝါလိကံ ဂါဟာပေတွာ ဂန္ဓကုဋိပရိဝေဏေ ဩကိရာပေတိ၊ ဒါနံ ဒတွာ သီလံ ရက္ခိတွာ ဂေဟံ ဂတော။ ဗောဓိသတ္တဂတိကော ကိရေသ ဥပါသကော၊ တသ္မာ ဘဂဝါ စတုဝီသတိ သံဝစ္ဆရာနိ ဥပါသကဿ ယေဘုယျေန ဒါနကထမေဝ ကထေသိ “ဥပါသက ဣဒံ ဒါနံ နာမ ဗောဓိသတ္တာနံ ဂတမဂ္ဂေါ၊ မယ္ဟမ္ပိ ဂတမဂ္ဂေါ၊ မယာ သတသဟဿကပ္ပါဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ဒါနံ ဒိန္နံ၊ တွံ မယာ ဂတမဂ္ဂမေဝ အနုဂစ္ဆသီ”တိ။ ဓမ္မသေနာပတိအာဒယော မဟာသာဝကာပိ အတ္တနော အတ္တနော သန္တိကံ အာဂတကာလေ ဒါနကထမေဝဿ ကထေန္တိ။ တေနေဝါဟ **န ခေါ ဂဟပတိ ဂိဟီနံ ဩဒါတဝသနာနံ ဧဝရူပီ ဓမ္မီကထာ ပဋိဘာတီ**တိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဂဟပတိ ဂိဟီနံ နာမ ခေတ္တဝတ္ထုဟိရညသုဝဏ္ဏဒါသီဒါသပုတ္တဘရိယာဒီသု တိဗ္ဗော အာလယော တိဗ္ဗံ

Paṭiggāhakato visujjhatīti ettha Kalyāṇīnadīmukhadvāravāsikevaṭṭo kathetabbo. So kira Dīghasomattherassa tikkhattumpi piṇḍapātaṁ datvā maraṇamañce nipanno “ayyassa maṁ Dīghasomattherassa dinnapiṇḍapāto uddharatī”ti āha.

N’eva dāyakatoti ettha Vaḍḍhamānavāsiluddako kathetabbo. So kira petadakkhiṇaṁ dento ekassa dussīlass’eva tayo vāre adāsi, tatiyavāre amanusso “dussīlo maṁ vilumpatī”ti viravi, ekassa sīlavantabhikkhuno datvā pāpitakāle yev’assa pāpuṇi.

Dāyakato ceva visujjhatīti ettha asadisadānaṁ kathetabbaṁ.

Sā dakkhiṇā dāyakato visujjhatīti ettha yathā nāma cheko kassako asārampi khettaṁ labhitvā samaye kasitvā paṁsuṁ apanetvā sārabījāni patiṭṭhapetvā rattindivaṁ ārakkhe pamādaṁ anāpajjanto aññassa sārakhettato adhikataraṁ dhaññaṁ labhati, evaṁ sīlavā dussīlassa datvāpi phalaṁ mahantaṁ adhigacchatīti. Iminā upāyena sabbapadesu visujjhanaṁ veditabbaṁ.

Vītarāgo vītarāgesūti ettha **vītarāgo** nāma anāgāmi, arahā pana ekantavītarāgo ‘va, tasmā arahatā arahato dinnadānameva aggaṁ. Kasmā? Bhavālayassa bhavapatthanāya abhāvato. Nanu khīṇāsavo dānaphalaṁ na saddahatī?ti. Dānaphalaṁ saddahantā khīṇāsavasadisā na honti. Khīṇāsavena katakammaṁ pana nicchandarāgattā kusalaṁ vā akusalaṁ vā na hoti, kiriyaṭṭhāne tiṭṭhati, ten’ev’assa dānaṁ aggaṁ hotīti vadanti.

Kiṁ pana Sammāsambuddhena Sāriputtattherassa dinnaṁ mahapphalaṁ, udāhu Sāriputtattherena Sammāsambuddhassa dinnan?ti. Sammāsambuddhena Sāriputtattherassa dinnaṁ mahapphalanti vadanti. Sammāsambuddhaṁ hi ṭhapetvā añño dānassa vipākaṁ jānituṁ samattho nāma n’atthi. Dānaṁ hi catūhi sampadāhi dātuṁ sakkontassa tasmiṁ yeva attabhāve vipākaṁ deti. Tatr’imā sampadā—deyyadhammassa

နိကန္တိပရိယုဋ္ဌာနံ၊ တေသံ “ဧတ္ထ အာလယော န ကာတဗ္ဗော၊ နိကန္တိ န ကာတဗ္ဗာ”တိ ကထာ န ပဋိဘာတိ န ရုစ္စတီတိ။

ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီတိ ကသ္မာ ဥပသင်္ကမိ? တုသိတဘဝနေ ကိရဿ နိဗ္ဗတ္တမတ္တဿေဝ တိဂါဝုတပ္ပမာဏံ သုဝဏ္ဏက္ခန္ဓံ ဝိယ ဝိဇ္ဇောတမာနံ အတ္တဘာဝံ ဥယျာနဝိမာနာဒိသမ္ပတ္တိံ စ ဒိသွာ “မဟတီ အယံ မယှံ သမ္ပတ္တိ၊ ကိံ နု ခေါ မေ မနုဿပထေ ကမ္မံ ကတ”န္တိ ဩလောကေန္တော တီသု ရတနေသု အဓိကာရံ ဒိသွာ စိန္တေသိ “ပမာဒဋ္ဌာနမိဒံ ဒေဝတ္တံ နာမ၊ ဣမာယ ဟိ မေ သမ္ပတ္တိယာ မောဒမာနဿ သတိသမ္မောသောပိ သိယာ၊ ဟန္ဒာဟံ ဂန္တွာ မမ ဇေတဝနဿ စေဝ ဘိက္ခုသံဃဿ စ တထာဂတဿ စ အရိယမဂ္ဂဿ စ သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ စ ဝဏ္ဏံ ကထေတွာ တတော အာဂန္တွာ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိဿာမီ”တိ။ သော တထာ အကာသိ။ တံ ဒဿေတုံ **အထ ခေါ အနာထပိဏ္ဍိကော**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ဣသိသံဃနိသေဝိတ**န္တိ ဘိက္ခုသံဃနိသေဝိတံ။ ဧဝံ ပဌမဂါထာယ ဇေတဝနဿ ဝဏ္ဏံ ကထေတွာ ဣဒါနိ အရိယမဂ္ဂဿ ဝဏ္ဏံ ကထေန္တော **ကမ္မံ ဝိဇ္ဇာ စာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကမ္မ**န္တိ မဂ္ဂစေတနာ။ **ဝိဇ္ဇာ**တိ မဂ္ဂပညာ။ **ဓမ္မော**တိ သမာဓိပက္ခိကော ဓမ္မော။ **သီလံ ဇီဝိတမုတ္တမ**န္တိ သီလေ ပတိဋ္ဌိတဿ ဇီဝိတံ ဥတ္တမန္တိ ဒဿေတိ။ အထ ဝါ **ဝိဇ္ဇာ**တိ ဒိဋ္ဌိသင်္ကပ္ပေါ[1]။ **ဓမ္မော**တိ ဝါယာမ-သတိသမာဓယော။ **သီလ**န္တိ ဝါစာကမ္မန္တာဇီဝါ။ **ဇီဝိတမုတ္တမ**န္တိ ဧတသ္မိံ သီလေ ပတိဋ္ဌိတဿ ဇီဝိတံ နာမ ဥတ္တမံ။ **ဧတေန မစ္စာ သုဇ္ဈန္တီ**တိ ဧတေန အဋ္ဌင်္ဂိကေန မဂ္ဂေန သတ္တာ ဝိသုဇ္ဈန္တိ။

တသ္မာတိ ယသ္မာ မဂ္ဂေန သုဇ္ဈန္တိ၊ န ဂေါတ္တဓနေဟိ၊ တသ္မာ။ **ယောနိသော ဝိစိနေ ဓမ္မ**န္တိ ဥပါယေန သမာဓိပက္ခိယံ ဓမ္မံ ဝိစိနေယျ။ **ဧဝံ တတ္ထ ဝိသုဇ္ဈတီ**တိ ဧဝံ တသ္မိံ အရိယမဂ္ဂေ ဝိသုဇ္ဈတိ။ အထ ဝါ **ယောနိသော ဝိစိနေ ဓမ္မ**န္တိ ဥပါယေန ပဉ္စက္ခန္ဓဓမ္မံ ဝိစိနေယျ။ **ဧဝံ တတ္ထ ဝိသုဇ္ဈတီ**တိ ဧဝံ တေသု စတူသု သစ္စေသု ဝိသုဇ္ဈတိ။

ဣဒါနိ သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ဝဏ္ဏံ ကထေန္တော **သာရိပုတ္တောဝါ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သာရိပုတ္တောဝါ**တိ အဝဓာရဏဝစနံ။ ဧတေဟိ ပညာ-ဒီဟိ သာရိပုတ္တောဝ သေယျောတိ ဝဒတိ။ **ဥပသမေနာ**တိ ကိလေသဥပသမေန။

၁-ဒိဋ္ဌိသင်္ကပ္ပါ (သီ၊ သျာ)

dhammena samena paraṁ apīḷetvā uppannatā, pubbacetanādivasena cetanāya mahattatā, khīṇāsavabhāvena guṇātirekatā, taṁdivasaṁ nirodhato vuṭṭhitabhāvena vatthusampannatāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Dakkhiṇāvibhaṅgasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Catutthavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

ပါရင်္ဂတောတိ နိဗ္ဗာနံ ဂတော။ ယော ကောစိ နိဗ္ဗာနံ ပတ္တော ဘိက္ခု၊ သော ဧတာဝပရမော သိယာ၊ န ထေရေန ဥတ္တရိတရော နာမ အတ္ထီတိ ဝဒတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

အနာထပိဏ္ဍိကောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဆန္နောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၈၉။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဆန္နောဝါဒသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဆန္နော**တိ ဧဝံနာမကော ထေရော၊ န အဘိနိက္ခမနံ နိက္ခန္တထေရော။ **ပဋိသလ္လာနာ**တိ ဖလသမာပတ္တိတော။ **ဂိလာနပုစ္ဆကာ**တိ ဂိလာနုပဋ္ဌာနံ နာမ ဗုဒ္ဓဝဏ္ဏိတံ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **သတ္ထ**န္တိ ဇီဝိတဟာရကသတ္ထံ။ **နာဝကင်္ခါမီ**တိ န ဣစ္ဆာမိ။

၃၉၀။ **အနုပဝဇ္ဇ**န္တိ အနုပ္ပတ္တိကံ အပ္ပဋိသန္ဓိကံ။

၃၉၁။ **ဧတံ မမာ**တိအာဒီနိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဂ္ဂါဟဝသေန ဝုတ္တာနိ။ **နိရောဓံ ဒိသွာ**တိ ခယဝယံ ဉတွာ။ **နေတံ မမ နေသောဟမသ္မိ န မေသော အတ္တာတိ သမနုပဿာမီ**တိ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ သမနုပဿာမိ။

၃၉၃။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ မာရဏန္တိကဝေဒနံ အဓိဝါသေတုံ အသက္ကောန္တော သတ္ထံ အာဟရာမီတိ ဝဒတိ၊ တသ္မာ။ ပုထုဇ္ဇနော အာယသ္မာ၊ တေန ဣဒမ္ပိ မနသိကရောဟီတိ ဒီပေတိ။ **နိစ္စကပ္ပ**န္တိ နိစ္စကာလံ။ **နိဿိတဿာ**တိ တဏှာဒိဋ္ဌီဟိ နိဿိတဿ။ **စလိတ**န္တိ ဝိပ္ဖန္ဒိတံ ဟောတိ။ **ပဿဒ္ဓီ**တိ ကာယစိတ္တပဿဒ္ဓိ၊ ကိလေသပဿဒ္ဓိ နာမ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **နတီ**တိ တဏှာနတိ[၁]။ **နတိယာ အသတီ**တိ ဘဝတ္ထာယ အာလယနိကန္တိပရိယုဋ္ဌာနေ အသတိ။ **အာဂတိဂတိ န ဟောတီ**တိ ပဋိသန္ဓိဝသေန အာဂတိ နာမ န ဟောတိ၊ စုတိဝသေန ဂမနံ နာမ န ဟောတိ။ **စုတူပပါတော**တိ စဝနဝသေန စုတိ၊ ဥပပဇ္ဇနဝသေန ဥပပါတော။ **နေဝိဓ န ဟုရံ န ဥဘယမန္တရေနာ**တိ နယိဓ လောကေ, န ပရလောကေ, န ဥဘယတ္ထ ဟောတိ။ **ဧသေဝန္တော ဒုက္ခဿာ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခကိလေသဒုက္ခဿ အယမေဝ အန္တော အယံ

၁-တဏှာ (သီ၊ သျာ)

5. Saḷāyatanavagga

1. Anāthapiṇḍikovādasuttavaṇṇanā

383. **Evaṁ me sutan**ti Anāthapiṇḍikovādasuttaṁ. Tattha **bāḷhagilāno**ti adhimattagilāno maraṇaseyyaṁ upagato. **Āmantesī**ti gahapatissa kira yāva pādā vahiṁsu, tāva divase sakiṁ vā dvikkhattuṁ vā tikkhattuṁ vā Buddhupaṭṭhānaṁ akhaṇḍaṁ akāsi. Yattakaṁ cassa Satthu upaṭṭhānaṁ ahosi, tattakaṁ yeva mahātherānaṁ. So ajja gamanapādassa pacchinnattā anuṭṭhānaseyyaṁ upagato sāsanaṁ pesetukāmo aññataraṁ purisaṁ āmantesi. **Tenupasaṅkamī**ti Bhagavantaṁ āpucchitvā sūriyatthaṅgamanavelāya upasaṅkami.

384. **Paṭikkamantī**ti osakkanti, tanukā bhavanti. **Abhikkamantī**ti abhivaḍḍhanti ottharanti, balavatiyo honti.

Abhikkamosānaṁ paññāyati no paṭikkamoti yasmiṁ hi samaye māraṇantikā vedanā uppajjati, uparivāte jalitaggi viya hoti, yāva usmā na pariyādiyati, tāva mahatāpi upakkamena na sakkā vūpasametuṁ, usmāya pana pariyādinnāya vūpasammati.

385. Athāyasmā Sāriputto cintesi “ayaṁ mahāseṭṭhissa vedanā māraṇantikā, na sakkā paṭibāhituṁ, avasesā kathā niratthakā, dhammakathamassa kathessāmī”ti. Atha naṁ taṁ kathento **tasmātihā**ti-ādimāha. Tattha **tasmā**ti yasmā cakkhuṁ tīhi gāhehi gaṇhanto uppannaṁ māraṇantikaṁ vedanaṁ paṭibāhituṁ samattho nāma n’atthi, tasmā. **Na cakkhuṁ upādiyissāmī**ti cakkhuṁ tīhi gāhehi na gaṇhissāmi. **Na ca me cakkhunissitaṁ viññāṇan**ti viññāṇañcāpi me cakkhunissitaṁ na bhavissati. **Na rūpan**ti heṭṭhā āyatanarūpaṁ kathitaṁ, imasmiṁ ṭhāne sabbampi kāmabhavarūpaṁ kathento evamāha.

386. **Na idhalokan**ti vasanaṭṭhānaṁ vā ghāsacchādanaṁ vā na upādiyissāmīti attho. Idaṁ hi paccayesu aparitassanatthaṁ kathitaṁ. **Na**

ပရိစ္ဆေဒေါ ပရိဝဋုမဘာဝေါ[၁] ဟောတိ။ အယမေဝ ဟိ ဧတ္ထ အတ္ထော။ ယေ ပန “န ဥဘယမန္တရေနာ”တိ ဝစနံ ဂဟေတွာ အန္တရာဘဝံ ဣစ္ဆန္တိ၊ တေသံ ဥတ္တရံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တမေဝ။

၃၉၄။ **သတ္ထံ အာဟရေသီ**တိ ဇီဝိတဟာရကံ သတ္ထံ အာဟရိ၊ ကဏ္ဌနာဠိံ ဆိန္ဒိ။ အထဿ တသ္မိံ ခဏေ မရဏဘယံ ဩက္ကမိ၊ ဂတိနိမိတ္တံ ဥပဋ္ဌာသိ။ သော အတ္တနော ပုထုဇ္ဇနဘာဝံ ဉတွာ သံဝိဂ္ဂေါ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ သင်္ခါရေ ပရိဂ္ဂဏှန္တော အရဟတ္တံ ပတွာ သမသီသီ ဟုတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ **သမ္မုခါယေဝ အနုပဝဇ္ဇတာ ဗျာကတာ**တိ ကိဉ္စာပိ ဣဒံ ထေရဿ ပုထုဇ္ဇနကာလေ ဗျာကရဏံ ဟောတိ၊ ဧတေန ပန ဗျာကရဏေန အနန္တရာယမဿ ပရိနိဗ္ဗာနံ အဟောသိ။ တသ္မာ ဘဂဝါ တမေဝ ဗျာကရဏံ ဂဟေတွာ ကထေသိ။ **ဥပဝဇ္ဇကုလာနီ**တိ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗကုလာနိ။ ဣမိနာ ထေရော “ဘန္တေ ဧဝံ ဥပဋ္ဌာကေသု စ ဥပဋ္ဌာယိကာသု စ ဝိဇ္ဇမာနာသု သော ဘိက္ခု တုမှာကံ သာသနေ ပရိနိဗ္ဗာယိဿတီ”တိ ပုစ္ဆတိ။ အထဿ ဘဂဝါ ကုလေသု သံသဂ္ဂါဘာဝံ ဒီပေန္တော **ဟောန္တိ ဟေတေ သာရိပုတ္တာ**တိအာဒိမာဟ။ ဣမသ္မိံ ကိရ ဌာနေ ထေရဿ ကုလေသု အသံသဋ္ဌဘာဝေါ ပါကဋော အဟောသိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဆန္နောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ပုဏ္ဏောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၉၅။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ပုဏ္ဏောဝါဒသုတ္တံ။ တတ္ထ **ပဋိသလ္လာနာ**တိ ဧကီဘာဝါ။ **တံ စေ**တိ တံ စက္ခုံ စေဝ ရူပဉ္စ။ **နန္ဒီသမုဒယာ ဒုက္ခသမုဒယော**တိ နန္ဒိယာ တဏှာယ သမောဓာနေန ပဉ္စက္ခန္ဓဒုက္ခဿ သမောဓာနံ ဟောတိ။ ဣတိ ဆသု ဒွါရေသု ဒုက္ခံ သမုဒယောတိ ဒွိန္နံ သစ္စာနံ ဝသေန ဝဋ္ဋံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ဒဿေသိ။ ဒုတိယနယေ နိရောဓော မဂ္ဂေါတိ ဒွိန္နံ သစ္စာနံ ဝသေန ဝိဝဋ္ဋံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ဒဿေသိ။ **ဣမိနာ စ တွံ ပုဏ္ဏာ**တိ ပါဋိယေက္ကော အနုသန္ဓိ။ ဧဝံ တာဝ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋဝသေန ဒေသနံ အရဟတ္တေ ပက္ခိပိတွာ ဣဒါနိ ပုဏ္ဏတ္ထေရံ သတ္တသု ဌာနေသု သီဟနာဒံ နဒါပေတုံ **ဣမိနာ စ တွ**န္တိအာဒိမာဟ။

၁-ပါရိမဝဋုမဘာဝေါ (သျာ)

paralokanti ettha pana manussalokaṁ ṭhapetvā sesā paralokā nāma. Idaṁ "asukadevaloke nibbattitvā asukaṭṭhāne bhavissāmi, idaṁ nāma khādissāmi bhuñjissāmi nivāsessāmi pārupissāmī"ti evarūpāya paritassanāya pahānatthaṁ vuttaṁ. Tampi na upādiyissāmi, na ca me tannissitaṁ viññāṇaṁ bhavissatīti evaṁ tīhi gāhehi parimocetvā thero desanaṁ arahattanikūṭena niṭṭhapesi.

387. **Olīyasī**ti attano sampattiṁ disvā ārammaṇesu bajjhasi allīyasīti. Iti āyasmā Ānando "ayampi nāma gahapati evaṁ saddho pasanno maraṇabhayassa bhāyati, añño ko na bhāyissatī"ti maññamāno tassa gāḷhaṁ katvā ovādaṁ dento evamāha. **Na ca me evarūpī dhammīkathā sutapubbā**ti ayaṁ upāsako "Satthu santikāpi me evarūpī dhammakatā na sutapubbā"ti vadati, kiṁ Satthā evarūpiṁ sukhumaṁ gambhīrakathaṁ na kathetīti. No na katheti, evaṁ pana cha ajjhattikāni āyatanāni cha bāhirāni cha viññāṇakāye cha phassakāye cha vedanākāye cha dhātuyo pañcakkhandhe cattāro arūpe idhalokañca paralokañca dassetvā diṭṭhasutamutaviññātavasena arahatte pakkhipitvā kathitakathā etena na sutapubbā, tasmā evaṁ vadati.

Apicāyaṁ upāsako dānādhimutto dānābhirato Buddhānaṁ santikaṁ gacchanto tucchahattho na gatapubbo. Purebhattaṁ gacchanto yāgukhajjakādīni gāhāpetvā gacchati, pacchābhattaṁ sappimadhuphāṇitādīni. Tasmiṁ asati vālikaṁ gāhāpetvā Gandhakuṭipariveṇe okirāpeti, dānaṁ datvā sīlaṁ rakkhitvā gehaṁ gato. Bodhisattagatiko kiresa upāsako, tasmā Bhagavā catuvīsati saṁvaccharāni upāsakassa yebhuyyena dānakathameva kathesi "upāsaka idaṁ dānaṁ nāma bodhisattānaṁ gatamaggo, mayhampi gatamaggo, mayā satasahassakappādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni dānaṁ dinnaṁ, tvaṁ mayā gatamaggameva anugacchasī"ti. Dhammasenāpati-ādayo mahāsāvakāpi attano attano santikaṁ āgatakāle dānakathamevassa kathenti. Tenevāha **na kho gahapati gihīnaṁ odātavasanānaṁ evarūpī dhammīkathā paṭibhātī**ti. Idaṁ vuttaṁ hoti—gahapati gihīnaṁ nāma khettavatthuhiraññasuvaṇṇadāsīdāsaputtabhariyādīsu tibbo ālayo tibbaṁ

၃၈၆။ **စက္ခုန္တိ** ဒုဋ္ဌာ ကိမ္ပိသာ။ **ဖရုသာ**တိ ကက္ခဠာ။ **အက္ကောသိဿန္တီ**တိ ဒသဟိ အက္ကောသဝတ္ထူဟိ အက္ကောသိဿန္တိ။ **ပရိဘာသိဿန္တီ**တိ ကိံ သမဏော နာမ တွံ၊ ဣဒဉ္စ ဣဒဉ္စ တေ ကရိဿာမာတိ တဇ္ဇေဿန္တိ။ **ဧဝ-မေတ္ထာ**တိ ဧဝံ မယှံ ဧတ္ထ ဘဝိဿတိ။

ဒဏ္ဍေနာတိ စတုဟတ္ထေန ဒဏ္ဍေန ဝါ ဃဋိကမုဂ္ဂရေန ဝါ။ **သတ္ထေနာ**တိ ဧကတောဓာရာဒိနာ။ **သတ္ထဟာရကံ ပရိယေသန္တီ**တိ ဇီဝိတဟာရကံ သတ္ထံ ပရိယေသန္တိ။ ဣဒံ ထေရော တတိယပါရာဇိကဝတ္ထုသ္မိံ အသုဘကထံ သုတွာ အတ္တဘာဝေန ဇိဂုစ္ဆန္တာနံ ဘိက္ခူနံ သတ္ထဟာရကပရိယေသနံ သန္ဓာယာဟ။ **ဒမူပသမေနာ**တိ ဧတ္ထ **ဒမော**တိ ဣန္ဒြိယသံဝရာဒီနံ ဧတံ နာမံ။ "သစ္စေန ဒန္တော ဒမသာ ဥပေတော၊ ဝေဒန္တဂူ ဝုသိတဗြဟ္မစရိယော"တိ[1] ဧတ္ထ ဟိ ဣန္ဒြိယသံဝရော ဒမောတိ ဝုတ္တော။ "ယဒိ သစ္စာ ဒမာ စာဂါ၊ ခန္တျာ ဘိယျောဓ ဝိဇ္ဇတီ"တိ[2] ဧတ္ထ ပညာ ဒမောတိ ဝုတ္တော။ "ဒါနေန ဒမေန သံယမေန သစ္စဝဇ္ဇေနာ"တိ[3] ဧတ္ထ ဥပေါသထကမ္မံ ဒမောတိ ဝုတ္တံ။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ခန္တိ ဒမောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဥပသမော**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။

၃၈၇။ **အထ ခေါ အာယသ္မာ ပုဏ္ဏော**တိ ကော ပနေသ ပုဏ္ဏော၊ ကသ္မာ ပနေတ္ထ ဂန္ထကာရမော အဟောသီတိ။ သုနာပရန္တဝါသိကော ဧဝ ဧသော၊ သာဝတ္ထိယံ ပန အသပ္ပါယဝိဟာရံ သလ္လက္ခေတွာ တတ္ထ ဂန္ထကာရမော အဟောသိ။

တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—သုနာပရန္တရဋ္ဌေ ကိရ ဧကသ္မိံ ဝါဏိဇကဂါမေ ဧတေ ဒွေ ဘာတရော။ တေသု ကဒါစိ ဇေဋ္ဌော ပဉ္စ သကဋသတာနိ ဂဟေတွာ ဇနပဒံ ဂန္တွာ ဘဏ္ဍံ အာဟရတိ၊ ကဒါစိ ကနိဋ္ဌော။ ဣမသ္မိံ ပန သမယေ ကနိဋ္ဌံ ဃရေ ဌပေတွာ ဇေဋ္ဌဘာတိကော ပဉ္စ သကဋသတာနိ ဂဟေတွာ ဇနပဒ-စာရိကံ စရန္တော အနုပုဗ္ဗေန သာဝတ္ထိံ ပတွာ ဇေတဝနဿ နာတိဒူရေ သကဋသတ္ထံ နိဝါသေတွာ ဘုတ္တပါတရာသော ပရိဇနပရိဝုတော ဖာသုကဋ္ဌာနေ နိသီဒိ။

တေန စ သမယေန သာဝတ္ထိဝါသိနော ဘုတ္တပါတရာသာ ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာယ သုဒ္ဓုတ္တရာသင်္ဂါ ဂန္ဓပုပ္ဖါဒိဟတ္ထာ ယေန ဗုဒ္ဓေါ ယေန ဓမ္မော ယေန သံဃော၊ တန္နိန္နာ တပ္ပောဏာ တပ္ပဗ္ဘာရာ ဟုတွာ ဒက္ခိဏဒွါရေန နိက္ခမိတွာ

1. သံ ၁-၁၇၀၊ ခုံ ၁-၃၄၇-ပိဋ္ဌေသု။ 2. သံ ၁-၂၁၇၊ ခု ၁-၃၀၇-ပိဋ္ဌေသု။ 3. ဒီ ၁-၄၉၊ မ ၂-၁၀၄-ပိဋ္ဌေသု။

nikantipariyuṭṭhānaṁ, tesaṁ "ettha ālayo na kātabbo, nikanti na kātabbā"ti kathā na paṭibhāti na ruccatīti.

Yena Bhagavā tenupasaṅkamīti kasmā upasaṅkami? Tusitabhavane kirassa nibbattamattasseva tigāvutappamāṇaṁ suvaṇṇakkhandhaṁ viya vijjotamānaṁ attabhāvaṁ uyyānavimānādisampattiṁ ca disvā "mahatī ayaṁ mayhaṁ sampatti, kiṁ nu kho me manussapathe kammaṁ katan"ti olokento tīsu ratanesu adhikāraṁ disvā cintesi "pamādaṭṭhānamidaṁ devattaṁ nāma, imāya hi me sampattiyā modamānassa satisammosopi siyā, handāhaṁ gantvā mama Jetavanassa ce'va bhikkhusaṁghassa ca Tathāgatassa ca ariyamaggassa ca Sāriputtattherassa ca vaṇṇaṁ kathetvā tato āgantvā sampattiṁ anubhavissāmī"ti. So tathā akāsi. Taṁ dassetuṁ **atha kho Anāthapiṇḍiko**ti-ādi vuttaṁ.

Tattha **isisaṁghanisevitan**ti bhikkhusaṁghanivesati. Evaṁ paṭhamagāthāya Jetavanassa vaṇṇaṁ kathetvā idāni ariyamaggassa vaṇṇaṁ kathento **kammaṁ vijjā cā**ti-ādimāha. Tattha **kamman**ti maggacetanā. **Vijjā**ti maggapaññā. **Dhammo**ti samādhipakkhiko dhammo. **Sīlaṁ jīvitamuttaman**ti sīle patiṭṭhitassa jīvitaṁ uttamanti dasseti. Atha vā **vijjā**ti diṭṭhisaṅkappo[1]. **Dhammo**ti vāyāmasatisamādhayo. **Sīla**nti vācākammantājīvā. **Jīvitamuttaman**ti etasmiṁ sīle patiṭṭhitassa jīvitaṁ nāma uttamaṁ. **Etena maccā sujjhantī**ti etena aṭṭhaṅgikena maggena sattā visujjhanti.

Tasmāti yasmā maggena sujjhanti, na gottadhanehi, tasmā. **Yoniso vicine dhammaṁ**ti upāyena samādhipakkhiyaṁ dhammaṁ vicineyya. **Evaṁ tattha visujjhatī**ti evaṁ tasmiṁ ariyamagge visujjhati. Atha vā **yoniso vicine dhamman**ti upāyena pañcakkhandhadhammaṁ vicineyya. **Evaṁ tattha visujjhatī**ti evaṁ tesu catūsu saccesu visujjhati.

Idāni Sāriputtattherassa vaṇṇaṁ kathento **Sāriputtovā**ti-ādimāha. Tattha **Sāriputtovā**ti avadhāraṇavacanaṁ. Etehi paññādīhi Sāriputtova seyyoti vadati. **Upasamenā**ti kilesa-upasamena.

1. Diṭṭhisaṅkappā (Sī, Syā)

ဇေတဝနံ ဂစ္ဆန္တိ။ သော တေ ဒိသွာ ''ကဟံ ဣမေ ဂစ္ဆန္တီ''တိ ဧကမနုဿံ ပုစ္ဆိ။ ကိံ တွံ အယျော န ဇာနာသိ၊ လောကေ ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃရတနာနိ နာမ ဥပ္ပန္နာနိ၊ ဣစ္စေသ မဟာဇနော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မကထံ သောတုံ ဂစ္ဆတီတိ။ တဿ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝစနံ ဆဝိစမ္မာဒီနိ ဆိန္ဒိတွာ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ အာဟစ္စ အဋ္ဌာသိ။ အထ အတ္တနော ပရိဇနပရိဝုတော တာယ ပရိသာယ သဒ္ဓိံ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သတ္ထု မဓုရဿရေန ဓမ္မံ ဒေသေန္တဿ ပရိသပရိယန္တေ ဌိတော ဓမ္မံ သုတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ။ အထ တထာဂတေန ကာလံ ဝိဒိတွာ ပရိသာယ ဥယျောဇိတာယ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ သွာတနာယ နိမန္တေတွာ ဒုတိယဒိဝသေ မဏ္ဍပံ ကာရေတွာ အာသနာနိ ပညပေတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ မဟာဒါနံ ဒတွာ ဘုတ္တပါတရာသော ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာယ ဘဏ္ဍာဂါရိကံ ပက္ကောသာပေတွာ ဧတ္တကံ ဘဏ္ဍံ ဝိဿဇ္ဇိတံ၊ ဧတ္တကံ န ဝိဿဇ္ဇိတန္တိ သဗ္ဗံ အာစိက္ခိတွာ "ဣမံ သာပတေယျံ မယှံ ကနိဋ္ဌဿ ဒေဟီ"တိ သဗ္ဗံ နိယျာတေတွာ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနပရာယဏော အဟောသိ။

အထဿ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တဿ ကမ္မဋ္ဌာနံ န ဥပဋ္ဌာတိ။ တတော စိန္တေသိ "အယံ ဇနပဒေါ မယှံ အသပ္ပါယော၊ ယံနူနာဟံ သတ္ထု သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂစ္ဆေယျ"န္တိ။ အထ ပုဗ္ဗဏှသမယေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ သာယနှသမယေ ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌဟိတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထာပေတွာ သတ္တ သီဟနာဒေ နဒိတွာ ပက္ကာမိ။ တေန ဝုတ္တံ "အထ ခေါ အာယသ္မာ ပုဏ္ဏော။ပ။ ဝိဟရတီ"တိ။

ကတ္ထ ပနာယံ ဝိဟာသီတိ။ စတူသု ဌာနေသု ဝိဟာသိ၊ သုနာပရန္တရဋ္ဌံ တာဝ ပဝိသိတွာ **အဇ္ဇုဟတ္ထပဗ္ဗတေ**[1] နာမ ပဝိသိတွာ ဝါဏိဇဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ။ အထ နံ ကနိဋ္ဌဘာတာ သဉ္ဇာနိတွာ ဘိက္ခံ ဒတွာ "ဘန္တေ အညတ္ထ အဂန္တွာ ဣဓေဝ ဝသထာ"တိ ပဋိညံ ကာရေတွာ တတ္ထေဝ ဝသာပေသိ။

တတော **သမုဒ္ဒဂိရိဝိဟာရံ** နာမ အဂမာသိ။ တတ္ထ အယကန္တပါသာဏေဟိ ပရိက္ခိပိတွာ ကတစင်္ကမော အတ္ထိ၊ တံ ကောစိ စင်္ကမိတုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထိ။ တတ္ထ သမုဒ္ဒဝီစိယော အာဂန္တွာ အယကန္တပါသာဏေသု ပဟရိတွာ မဟာသဒ္ဒံ ကရောန္တိ။ ထေရော "ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တာနံ ဖာသုဝိဟာရော ဟောတူ"တိ သမုဒ္ဒံ နိဿဒ္ဒံ ကတွာ အဓိဋ္ဌာသိ။

၁-အမ္ဗဟတ္ထပဗ္ဗတေ (သီ၊ သျာ)၊ အဇ္ဇုဟတ္ထပဗ္ဗတံ (သံ-ဋ္ဌ ၃-သဠာယတနဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာယံ)

Pāraṅgatoti nibbānaṁ gato. Yo koci nibbānaṁ patto bhikkhu, so etāvaparamo siyā, na therena uttaritaro nāma atthīti vadati. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Anāthapiṇḍikovādasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Channovādasuttavaṇṇanā

389. **Evaṁ me sutan**ti Channovādasuttaṁ. Tattha **Channo**ti evaṁnāmako thero, na abhinikkhamanaṁ nikkhantatthero. **Paṭisallānā**ti phalasamāpattito. **Gilānapucchakā**ti gilānupaṭṭhānaṁ nāma Buddhavaṇṇitaṁ, tasmā evamāha. **Satthan**ti jīvitahārakasatthaṁ. **Nāvasaṅkhāmī**ti na icchāmi.

390. **Anupavajjan**ti anuppattikaṁ appaṭisandhikaṁ.

391. **Etaṁ mamā**ti-ādīni taṇhāmānadiṭṭhigāhavasena vuttāni. **Nirodhaṁ disvā**ti khayavayaṁ ñatvā. **Netaṁ mama nesohamasmi na meso attāti samanupassāmī**ti aniccaṁ dukkhaṁ anattāti samanupassāmi.

393. **Tasmā**ti yasmā māraṇantikavedanaṁ adhivāsetuṁ asakkonto satthaṁ āharāmīti vadati, tasmā. Puthujjano āyasmā, tena idampi manasikarohīti dīpeti. **Niccakappan**ti niccakālaṁ. **Nissitassā**ti taṇhādiṭṭhīhi nissitassa. **Calitan**ti vipphanditaṁ hoti. **Passaddhī**ti kāyacittapassaddhi, kilesapassaddhi nāma hotīti attho. **Natī**ti taṇhānati[1]. **Natiyā asatī**ti bhavatthāya ālayanikantipariyuṭṭhānesu asati. **Āgatigati na hotī**ti paṭisandhivasena āgati nāma na hoti, cutivasena gamanaṁ nāma na hoti. **Cutūpapāto**ti cavanavasena cuti, upapajjanavasena upapāto. **Nevidha na huraṁ na ubhayamantarenā**ti nayidha loke, na paraloke, na ubhayattha hoti. **Es'evanto dukkhassā**ti vaṭṭadukkhakilesadukkhassa ayameva anto ayaṁ

1. Taṇhā (Sī, Syā)

တတော **မာတုလဂိရိံ** နာမ အဂမာသိ။ တတ္ထ သကုဏသံဃော ဥဿန္နော၊ ရတ္တိဉ္စ ဒိဝါ စ သဒ္ဒေါ ဧကဗဒ္ဓေါဝ ဟောတိ၊ ထေရော ဣဒံ ဌာနံ အဖာသုကန္တိ တတော **မကုလကာရာမဝိဟာရံ** နာမ ဂတော။ သော ဝါဏိဇဂါမဿ နာတိဒူရေ နစ္စာသန္နော ဂမနာဂမနသမ္ပန္နော ဝိဝိတ္တော အပ္ပသဒ္ဒေါ၊ ထေရော ဣဒံ ဌာနံ ဖာသုကန္တိ တတ္ထ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနစင်္ကမနာဒီနိ ကာရေတွာ ဝဿံ ဥပဂစ္ဆိ။ ဧဝံ စတူသု ဌာနေသု ဝိဟာသိ။

အထေကဒိဝသံ တသ္မိံယေဝ အန္တောဝဿေ ပဉ္စ ဝါဏိဇသတာနိ ပရသမုဒ္ဒံ ဂစ္ဆာမာတိ နာဝါယ ဘဏ္ဍံ ပက္ခိပိံသု။ နာဝါရောဟနဒိဝသေ ထေရဿ ကနိဋ္ဌဘာတာ ထေရံ ဘောဇေတွာ ထေရဿ သန္တိကေ သိက္ခာပဒါနိ ဂဟေတွာ ဝန္ဒိတွာ ဂစ္ဆန္တော “ဘန္တေ မဟာသမုဒ္ဒေါ နာမ အပ္ပမေယျော အနေကန္တရာယော၊ အမှေ အာဝဇ္ဇေယျာထာ”တိ ဝတွာ နာဝံ အာရုဟိ။ နာဝါ ဥတ္တမဇဝေန ဂစ္ဆမာနာ အညတရံ ဒီပကံ ပါပုဏိ။ မနုဿာ ပါတရာသံ ကရိဿာမာတိ ဒီပကေ ဩတိဏ္ဏာ။ တသ္မိံ ဒီပေ အညံ ကိဉ္စိ နတ္ထိ၊ စန္ဒနဝနမေဝ အဟောသိ။

အထေကော ဝါသိယာ ရုက္ခံ အာကောဋေတွာ လောဟိတစန္ဒနဘာဝံ ဉတွာ အာဟ “ဘော မယံ လာဘတ္ထာယ ပရသမုဒ္ဒံ ဂစ္ဆာမ၊ ဣတော စ ဥတ္တရိ လာဘော နာမ နတ္ထိ၊ စတုရင်္ဂုလမတ္တာ ဃဋိကာ သတသဟဿံ အဂ္ဃတိ၊ ဟာရေတဗ္ဗကယုတ္တံ ဘဏ္ဍံ ဟာရေတွာ စန္ဒနဿ ပူရေမာ”တိ။ တေ တထာ ကရိံသု။ စန္ဒနဝနေ အဓိဝတ္ထာ အမနုဿာ ကုဇ္ဈိတွာ “ဣမေဟိ အမှာကံ စန္ဒနဝနံ နာသိတံ၊ ဃာတေဿာမ နေ”တိ စိန္တေတွာ “ဣဓေဝ ဃာတိတေသု သဗ္ဗံ ဝနံ ဧကံ ကုဏပံ ဘဝိဿတိ၊ သမုဒ္ဒမဇ္ဈေ နေသံ နာဝံ ဩသီဒေဿာမာ”တိ အာဟံသု။ အထ တေသံ နာဝံ အာရုယှ မုဟုတ္တံ ဂတကာလေယေဝ ဥပ္ပါဒိကံ[၁] ဥဋ္ဌပေတွာ သယမ္ပိ တေ အမနုဿာ ဘယာနကာနိ ရူပါနိ ဒဿယိံသု။ ဘီတာ မနုဿာ အတ္တနော အတ္တနော ဒေဝတာ နမဿန္တိ။ ထေရဿ ကနိဋ္ဌော စူဠပုဏ္ဏကုဋုမ္ဗိကော “မယှံ ဘာတာ အဝဿယော ဟောတူ”တိ ထေရဿ နမဿမာနော အဋ္ဌာသိ။

ထေရောပိ ကိရ တသ္မိံယေဝ ခဏေ အာဝဇ္ဇိတွာ တေသံ ဗျသနုပ္ပတ္တိံ ဉတွာ ဝေဟာသံ ဥပ္ပတိတွာ သမ္မုခေ အဋ္ဌာသိ။ အမနုဿာ ထေရံ ဒိသွာ “အယျော ပုဏ္ဏတ္ထေရော ဧတီ”တိ ပက္ကမိံသု၊ ဥပ္ပါဒိကံ သန္နိသီဒိ။ ထေရော မာ ဘာယထာတိ

၁-ဥပ္ပါတိကံ (သံ-ဋ္ဌ ၃-သဠာယတနဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာယံ)

paricchedo parivaṭumabhāvo[1] hoti. Ayameva hi ettha attho. Ye pana “na ubhayamantarenā”ti vacanaṁ gahetvā antarābhavaṁ icchanti, tesaṁ uttaraṁ heṭṭhā vuttameva.

394. **Satthaṁ āharesīti** jīvitahārakaṁ satthaṁ āhari, kaṇṭhanāḷiṁ chindi. Athassa tasmiṁ khaṇe maraṇabhayaṁ okkami, gatinimittaṁ upaṭṭhāsi. So attano puthujjanabhāvaṁ ñatvā saṁviggo vipassanaṁ paṭṭhapetvā saṅkhāre parigganhanto arahattaṁ patvā samasīsī hutvā parinibbāyi. **Sammukhā yeva anupavajjatā byākatā**ti kiñcāpi idaṁ therassa puthujjanakāle byākaraṇaṁ hoti, etena pana byākaraṇena anantarāyamassa parinibbānaṁ ahosi. Tasmā Bhagavā tameva byākaraṇaṁ gahetvā kathesi. **Upavajjakulānī**ti upasaṅkamitabbakulāni. Iminā thero “bhante evaṁ upaṭṭhākesu ca upaṭṭhāyikāsu ca vijjamānāsu so bhikkhu tumhākaṁ sāsane parinibbāyissatī”ti pucchati. Athassa Bhagavā kulesu saṁsaggābhāvaṁ dīpento **honti hete Sāriputtā**ti-ādimāha. Imasmiṁ kira ṭhāne therassa kulesu asaṁsaṭṭhabhāvo pākaṭo ahosi. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Channovādasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Puṇṇovādasuttavaṇṇanā

395. **Evaṁ me sutan**ti Puṇṇovādasuttaṁ. Tattha **paṭisallānā**ti ekībhāvā. **Taṁ ce**ti taṁ cakkhuṁ ceva rūpañca. **Nandīsamudayā dukkhasamudayo**ti nandiyā taṇhāya samodhānena pañcakkhandhadukkhassa samodhānaṁ hoti. Iti chasu dvāresu dukkhaṁ samudayoti dvinnaṁ saccānaṁ vasena vaṭṭaṁ matthakaṁ pāpetvā dasseti. Dutiyanaye nirodho maggoti dvinnaṁ saccānaṁ vasena vivaṭṭaṁ matthakaṁ pāpetvā dasseti. **Iminā ca tvaṁ puṇṇā**ti pāṭiyekko anusandhi. Evaṁ tāva vaṭṭavivaṭṭavasena desanaṁ arahatte pakkhipitvā idāni Puṇṇattheraṁ sattasu ṭhānesu sīhanādaṁ nadāpetuṁ **iminā ca tvan**ti-ādimāha.

1. Pārimavaṭumabhāvo (Syā)

တေ အဿာသေတွာ “ကဟံ ဂန္တုကာမတ္ထာ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဘန္တေ အမှာကံ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂန္တုကာမာတိ။ ထေရော နာဝံ ဖလေ[၁] အက္ကမိတွာ ‘‘ဧတေသံ ဇီဝိတဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆတူ”တိ အဓိဋ္ဌာသိ၊ ဝါတဇဝါ သကဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ တံ ပဝတ္တိံ ပုတ္တဒါရဿ အာရောစေတွာ “ဧထ ထေရံ သရဏံ ဂစ္ဆာမာ”တိ ပဉ္စသတာ အတ္တနော ပဉ္စမာတုဂါမသတေဟိ သဒ္ဓိံ တီသု သရဏေသု ပတိဋ္ဌာယ ဥပါသကတ္တံ ပဋိဝေဒေသုံ။ တတော နာဝါယ ဘဏ္ဍံ ဩတာရေတွာ ထေရဿ ဧကံ ကောဋ္ဌာသံ ကတွာ “အယံ ဘန္တေ တုမှာကံ ကောဋ္ဌာသော”တိ အာဟံသု။ ထေရော “မယှံ ဝိသုံ ကောဋ္ဌာသကိစ္စံ နတ္ထိ၊ သတ္ထာ ပန တုမှေဟိ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော’’တိ။ န ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော ဘန္တေတိ။ တေန ဟိ ဣမိနာ သတ္ထု မဏ္ဍလမာဠံ ကရောထ၊ ဧဝံ သတ္ထာရံ ပဿိဿထာတိ။ တေ သာဓု ဘန္တေတိ တေန စ ကောဋ္ဌာသေန အတ္တနော စ ကောဋ္ဌာသေဟိ မဏ္ဍလမာဠံ ကာတုံ အာရဘိံသု။

သတ္ထာပိ ကိရ အာရဒ္ဓကာလတော ပဋ္ဌာယ ပရိဘောဂံ အကာသိ။ အာရက္ခမနုဿာ ရတ္တိံ ဩဘာသံ ဒိသွာ “မဟေသက္ခာ ဒေဝတာ အတ္ထီ”တိ သညံ ကရိံသု။ ဥပါသကာ မဏ္ဍလမာဠံ စ ဘိက္ခုသံဃဿ စ သေနာသနာနိ နိဋ္ဌပေတွာ ဒါနသမ္ဘာရံ သဇ္ဇေတွာ “ကတံ ဘန္တေ အမှေဟိ အတ္တနော ကိစ္စံ၊ သတ္ထာရံ ပက္ကောသထာ”တိ ထေရဿ အာရောစေသုံ။ ထေရော သာယန္ဟသမယေ ဣဒ္ဓိယာ သာဝတ္ထိံ ပတွာ ‘‘ဘန္တေ ဝါဏိဇဂါမဝါသိနော တုမှေ ဒဋ္ဌုကာမာ၊ တေသံ အနုကမ္ပံ ကရောထာ”တိ ဘဂဝန္တံ ယာစိ။ ဘဂဝါ အဓိဝါသေသိ။ ထေရော ဘဂဝတော အဓိဝါသနံ ဝိဒိတွာ သကဋ္ဌာနမေဝ ပစ္စာဂတော။

ဘဂဝါပိ အာနန္ဒတ္ထေရံ အာမန္တေသိ ‘‘အာနန္ဒ သွေ သုနာပရန္တေ ဝါဏိဇဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရိဿာမ၊ တွံ ဧကူနပဉ္စသတာနံ ဘိက္ခူနံ သလာကံ ဒေဟီ”တိ။ ထေရော သာဓု ဘန္တေတိ ဘိက္ခုသံဃဿ တမတ္ထံ အာရောစေတွာ နဘစာရိကာ[၂] ဘိက္ခူ သလာကံ ဂဏှန္တူတိ အာဟ။ တံဒိဝသံ ကုဏ္ဍဓာနတ္ထေရော ပဌမံ သလာကံ အဂ္ဂဟေသိ။ ဝါဏိဇဂါမဝါသိနောပိ “သွေ ကိရ သတ္ထာ အာဂမိဿတီ’’တိ ဂါမမဇ္ဈေ မဏ္ဍပံ ကတွာ ဒါနဂ္ဂံ သဇ္ဇယိံသု။ ဘဂဝါ ပါတောဝ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ ကတွာ ဂန္ဓကုဋိံ ပဝိသိတွာ ဖလသမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ နိသီဒိ။ သက္ကဿ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာသနံ ဥဏှံ အဟောသိ။ သော ကိံ ဣဒန္တိ

၁-နာဝံ ပဏ္ဏေ (သီ)၊ နာဝါ ထလေ (သျာ)၊ နာဝင်္ဂဏေ (သံ-ဋ္ဌ ၃-သဠာယတနဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာယံ)
၂-န ပိဏ္ဍစာရိကာ (သျာ၊ က)

396. **Caṇḍā**ti duṭṭhā kibbisā. **Pharusā**ti kakkhaḷā. **Akkosissantī**ti dasahi akkosavatthūhi akkosissanti. **Paribhāsissantī**ti kiṁ samaṇo nāma tvaṁ, idañca idañca te karissāmāti tajjessanti. **Evametthā**ti evaṁ mayhaṁ ettha bhavissati.

Daṇḍenāti catuhatthena daṇḍena vā ghaṭikamuggarena vā. **Satthenā**ti ekatodhārādinā. **Satthahārakaṁ pariyesantī**ti jīvitahārakaṁ satthaṁ pariyesanti. Idaṁ thero tatiyapārājikavatthusmiṁ asubhakathaṁ sutvā attabhāvena jigucchantānaṁ bhikkhūnaṁ satthahārakapariyesanaṁ sandhāyāha. **Damūpasamenā**ti ettha **damo**ti indriyasaṁvarādīnaṁ etaṁ nāma. “Saccena danto damasā upeto, vedantagū vusitabrahmacariyo”ti[1] ettha hi indriyasaṁvaro damoti vutto. “Yadi saccā damā cāgā, khantyā bhiyyodha vijjatī”ti[2] ettha paññā damoti vutto. “Dānena damena saṁyamena saccavajjenā”ti[3] ettha uposathakammaṁ damoti vuttaṁ. Imasmiṁ pana sutte khanti damoti veditabbā. **Upasamo**ti tasseva vevacanaṁ.

397. **Atha kho āyasmā Puṇṇo**ti ko panesa Puṇṇo, kasmā panettha gantukāmo ahosīti. Sunāparantavāsiko eva eso, Sāvatthiyaṁ pana asappāyavihāraṁ sallakkhetvā tattha gantukāmo ahosi.

Tatrāyaṁ anupubbikathā—Sunāparantaraṭṭhe kira ekasmiṁ vāṇijakagāme ete dve bhātaro. Tesu kadāci jeṭṭho pañca sakaṭasatāni gahetvā janapadaṁ gantvā bhaṇḍaṁ āharati, kadāci kaniṭṭho. Imasmiṁ pana samaye kaniṭṭhaṁ ghare ṭhapetvā jeṭṭhabhātiko pañca sakaṭasatāni gahetvā janapadacārikaṁ caranto anupubbena Sāvatthiṁ patvā Jetavanassa nātidūre sakaṭasatthaṁ nivāsetvā bhuttapātarāso parijanaparivuto phāsukaṭṭhāne nisīdi.

Tena ca samayena Sāvatthivāsino bhuttapātarāsā uposathaṅgāni adhiṭṭhāya suddhuttarāsaṅgā gandhapupphādihatthā yena Buddho yena dhammo yena saṁgho, tanninnā tapponā tappabbhārā hutvā dakkhiṇadvārena nikkhamitvā

1. Saṁ 1. 170; Khu 1. 347 piṭṭhesu.
2. Saṁ 1. 217; Khu 1. 307 piṭṭhesu.
3. Dī 1. 49; Ma 2. 184 piṭṭhesu.

အာဝဇ္ဇေတွာ သတ္ထု သုနာပရန္တဂမနံ ဒိသွာ ဝိဿကမ္မံ[1] အာမန္တေသိ “တာတ အဇ္ဇ ဘဂဝါ တိမတ္တာနိ[2] ယောဇနသတာနိ ပိဏ္ဍာစာရံ ကရိဿတိ၊ ပဉ္စ ကူဋာဂါရသတာနိ မာပေတွာ ဇေတဝနဒွါရကောဋ္ဌမတ္ထကေ ဂမနသဇ္ဇာနိ ကတွာ ဌပေဟီ”တိ။ သော တထာ အကာသိ။ ဘဂဝတော ကူဋာဂါရံ စတုမုခံ အဟောသိ၊ ဒွိန္နံ အဂ္ဂသာဝကာနံ ဒွိမုခါနိ၊ သေသာနိ ဧကမုခါနိ။ သတ္ထာ ဂန္ဓကုဋိတော နိက္ခမ္မ ပဋိပါဋိယာ ဌပိတကူဋာဂါရေသု ဝရကူဋာဂါရံ ပါဝိသိ။ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကေ အာဒိံ ကတွာ ဧကူနပဉ္စဘိက္ခုသတာနိပိ ကူဋာဂါရံ ဂန္တွာ နိသိန္နာ အဟေသုံ။ ဧကံ တုစ္ဆကူဋာဂါရံ အဟောသိ၊ ပဉ္စပိ ကူဋာဂါရသတာနိ အာကာသေ ဥပ္ပတိံသု။

သတ္ထာ သစ္စဗန္ဓပဗ္ဗတံ နာမ ပတွာ ကူဋာဂါရံ အာကာသေ ဌပေသိ[3]။ တသ္မိံ ပဗ္ဗတေ သစ္စဗန္ဓော နာမ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကတာပသော မဟာဇနံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ဥဂ္ဂဏှာပေန္တော လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တော ဟုတွာ ဝသတိ၊ အဗ္ဘန္တရေ စဿ အန္တောစာဋိယံ ပဒီပေါ ဝိယ အရဟတ္တဿ ဥပနိဿယော ဇလတိ။ တံ ဒိသွာ ဓမ္မမဿ ကထေဿာမီတိ ဂန္တွာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တာပသော ဒေသနာ-ပရိယောသာနေ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ၊ မဂ္ဂေနေဝဿ အဘိညာ အာဂတာ၊ ဧဟိဘိက္ခု ဟုတွာ ဣဒ္ဓိမယပတ္တစီဝရဓရော ဟုတွာ ကူဋာဂါရံ ပါဝိသိ။

ဘဂဝါ ကူဋာဂါရဂတေဟိ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ ဝါဏိဇဂါမံ ဂန္တွာ ကူဋာဂါရာနိ အဒိဿမာနာနိ ကတွာ ဝါဏိဇဂါမံ ပါဝိသိ။ ဝါဏိဇာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ မဟာဒါနံ ဒတွာ သတ္ထာရံ မကုလကာရာမံ နယိံသု။ သတ္ထာ မဏ္ဍလမာဠံ ပါဝိသိ။ မဟာဇနော ယာဝ သတ္ထာ ဘတ္တဒရထံ ပဋိပဿမ္ဘေတိ၊ တာဝ ပါတရာသံ ကတွာ ဥပေါသထင်္ဂါနိ သမာဒါယ ဗဟုံ ဂန္ဓဉ္စ ပုပ္ဖဉ္စ အာဒါယ ဓမ္မဿဝနတ္ထာယ အာရာမံ ပစ္စာဂမာသိ။ သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ မဟာဇနဿ ဗန္ဓနမောက္ခော ဇာတော၊ မဟန္တံ ဗုဒ္ဓကောလာဟလံ အဟောသိ။

သတ္ထာ မဟာဇနဿ သင်္ဂဟတ္ထံ ကတိပါဟံ တတ္ထေဝ ဝသိ၊ အရုဏံ ပန မဟာဂန္ဓကုဋိယံယေဝ ဥဋ္ဌပေသိ။ တတ္ထ ကတိပါဟံ ဝသိတွာ ဝါဏိဇဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ “တွံ ဣဓေဝ ဝသာဟီ”တိ ပုဏ္ဏတ္ထေရံ နိဝတ္တေတွာ အန္တရေ

၁-ဝိဿုကမ္မံ (သျာ)၊ ဝိသုကမ္မံ (က)
၂-တိံသမတ္တာနိ (က)
၃-ဌပေတွာ (သီ၊ က)

Jetavanaṁ gacchanti. So te disvā “kahaṁ ime gacchantī”ti ekamanussaṁ pucchi. Kiṁ tvaṁ ayyo na jānāsi, loke Buddhadhammasaṁgharatanāni nāma uppannāni, iccesa mahājano Satthu santike dhammakathaṁ sotuṁ gacchatīti. Tassa Buddhoti vacanaṁ chavicammādīni chinditvā aṭṭhimiñjaṁ āhacca aṭṭhāsi. Atha attano parijanaparivuto tāya parisāya saddhiṁ vihāraṁ gantvā Satthu madhurassarena dhammaṁ desentassa parisapariyante ṭhito dhammaṁ sutvā pabbajjāya cittaṁ uppādesi. Atha Tathāgatena kālaṁ viditvā parisāya uyyojitāya Satthāraṁ upasaṅkamitvā vanditvā svātanāya nimantetvā dutiyadivase maṇḍapaṁ kāretvā āsanāni paññapetvā Buddhappamukhassa saṁghassa mahādānaṁ datvā bhuttapātarāso uposathaṅgāni adhiṭṭhāya bhaṇḍāgārikaṁ pakkosāpetvā ettakaṁ bhaṇḍaṁ vissajjitaṁ, ettakaṁ na vissajjitanti sabbaṁ ācikkhitvā “imaṁ sāpateyyaṁ mayhaṁ kaniṭṭhassa dehī”ti sabbaṁ niyyātetvā Satthu santike pabbajitvā kammaṭṭhānaparāyaṇo ahosi.

Athassa kammaṭṭhānaṁ manasikarontassa kammaṭṭhānaṁ na upaṭṭhāti. Tato cintesi “ayaṁ janapado mayhaṁ asappāyo, yaṁnūnāhaṁ Satthu santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā sakaṭṭhānameva gaccheyyan”ti. Atha pubbaṇhasamaye piṇḍāya caritvā sāyanhasamaye paṭisallānā vuṭṭhahitvā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā kammaṭṭhānaṁ kathāpetvā satta sīhanāde naditvā pakkāmi. Tena vuttaṁ “atha kho āyasmā Puṇṇo -pa- viharatī”ti.

Kattha panāyaṁ vihāsīti. Catūsu ṭhānesu vihāsi, Sunāparantaraṭṭhaṁ tāva pavisitvā **Ajjuhatthapabbate**[1] nāma pavisitvā Vāṇijagāmaṁ piṇḍāya pāvisi. Atha naṁ kaniṭṭhabhātā sañjānitvā bhikkhaṁ datvā “bhante aññattha agantvā idheva vasathā”ti paṭiññaṁ kāretvā tattheva vasāpesi.

Tato **Samuddagirivihāraṁ** nāma agamāsi. Tattha ayakantapāsāṇehi paricchinditvā katacaṅkamo atthi, taṁ koci caṅkamituṁ samattho nāma n’atthi. Tattha samuddavīciyo āgantvā ayakantapāsāṇesu paharitvā mahāsaddaṁ karonti. Thero “kammaṭṭhānaṁ manasikarontānaṁ phāsuvihāro hotū”ti samuddaṁ nissaddaṁ katvā adhiṭṭhāsi.

1. Ambahatthapabbate (Sī, Syā), abbuhatthapabbataṁ (Saṁ-Ṭṭha 3 Saḷāyatanavaggavaṇṇanāyaṁ)

နမ္မဒါနဒီ[1] နာမ အတ္ထိ၊ တဿာ တီရံ အဂမာသိ။ နမ္မဒါနာဂရာဇာ သတ္ထု ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတွာ နာဂဘဝနံ ပဝေသေတွာ တိဏ္ဏံ ရတနာနံ သက္ကာရံ အကာသိ။ သတ္ထာ တဿ ဓမ္မံ ကထေတွာ နာဂဘဝနာ နိက္ခမိ၊ သော “မယှံ ဘန္တေ ပရိစရိတဗ္ဗံ ဒေထာ”တိ ယာစိ၊ ဘဂဝါ နမ္မဒါနဒီတီရေ ပဒစေတိယံ ဒဿေသိ။ တံ ဝီစီသု အာဂတာသု ပိဓီယတိ၊ ဂတာသု ဝိဝရီယတိ[2]၊ မဟာသက္ကာရပ္ပတ္တံ အဟောသိ။ သတ္ထာ တတော နိက္ခမ္မ သစ္စဗန္ဓပဗ္ဗတံ ဂန္တွာ သစ္စဗန္ဓံ အာဟ “တယာ မဟာဇနော အပါယမဂ္ဂေ ဩတာရိတော၊ တွံ ဣဓေဝ ဝသိတွာ ဧတေသံ လဒ္ဓိံ ဝိဿဇ္ဇာပေတွာ နိဗ္ဗာနမဂ္ဂေ ပတိဋ္ဌာပေဟီ”တိ။ သောပိ ပရိစရိတဗ္ဗံ ယာစိ။ သတ္ထာ ဃနပိဋ္ဌိပါသာဏေ အလ္လမတ္တိကပိဏ္ဍမှိ လဉ္ဆနံ ဝိယ ပဒစေတိယံ ဒဿေသိ၊ တတော ဇေတဝနမေဝ ဂတော။ ဧတမတ္ထံ သန္ဓာယ **တေနေဝန္တရဝဿေနာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

ပရိနိဗ္ဗာယီတိ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ မဟာဇနော ထေရဿ သတ္တ ဒိဝသာနိ သရီရပူဇံ ကတွာ ဗဟူနိ ဂန္ဓကဋ္ဌာနိ သမောဓာနေတွာ သရီရံ ဈာပေတွာ ဓာတုယော အာဒါယ စေတိယံ အကာသိ။ **သမ္ဗဟုလာ ဘိက္ခူ**တိ ထေရဿ အာဠာဟနေ ဌိတဘိက္ခူ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ
ပုဏ္ဏောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-နန္ဒကောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

. ၃၉၈။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ နန္ဒကောဝါဒသုတ္တံ။ တတ္ထ **တေန ခေါ ပန သမယေနာ**တိ ဘဂဝါ မဟာပဇာပတိယာ ယာစိတော ဘိက္ခုနိသံဃံ ဥယျောဇေတွာ ဘိက္ခုသံဃံ သန္နိပါတေတွာ “ထေရာ ဘိက္ခူ ဝါရေန ဘိက္ခုနိယော ဩဝဒန္တူ”တိ သံဃဿ ဘာရံ အကာသိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ပရိယာယေနာ**တိ ဝါရေန။ **န ဣစ္ဆတီ**တိ အတ္တနော ဝါရေ သမ္ပတ္တေ ဒူရံ ဂါမံ ဝါ ဂန္တွာ သူစိကမ္မာဒီနိ ဝါ အာရဘိတွာ “အယံ နာမဿ ပပဉ္စော”တိ[3] ဝဒါပေသိ။ ဣမံ ပန ပရိယာယေန ဩဝါဒံ ဘဂဝါ နန္ဒကတ္ထေရဿေဝ ကာရဏာ အကာသိ။ ကသ္မာ? ဣမာသံ ဟိ ဘိက္ခုနီနံ ထေရံ ဒိသွာ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ

၁-နိမ္မဒါနဒီ (သျာ) ၂-ဒိဿတိ (က) ၃-သမ္ပဇ္ဇောတိ (က)

Tato **Mātulagiriṁ** nāma agamāsi. Tattha sakuṇasaṁgho ussanno, rattiñca divā ca saddo ekābaddhova hoti, thero idaṁ ṭhānaṁ aphāsukanti tato **Makulakārāmavihāraṁ** nāma gato. So Vāṇijagāmassa nātidūro naccāsanno gamanāgamanasampanno vivitto appasaddo, thero idaṁ ṭhānaṁ phāsukanti tattha rattiṭṭhānadivāṭṭhānacaṅkamanādīni kāretvā vassaṁ upagacchi. Evaṁ catūsu ṭhānesu vihāsi.

Athekadivasaṁ tasmiṁ yeva antovasse pañca vāṇijasatāni parasamuddaṁ gacchāmāti nāvāya bhaṇḍaṁ pakkhipiṁsu. Nāvārohanadivase therassa kaniṭṭhabhātā theraṁ bhojetvā therassa santike sikkhāpadāni gahetvā vanditvā gacchanto “bhante mahāsamuddo nāma appameyyo anekantarāyo, amhe āvajjeyyāthā”ti vatvā nāvaṁ āruhi. Nāvā uttamajavena gacchamānā aññataraṁ dīpakaṁ pāpuṇi. Manussā pātarāsaṁ karissāmāti dīpake otiṇṇā. Tasmiṁ dīpe aññaṁ kiñci n’atthi, candanavanameva ahosi.

Atheko vāsiyā rukkhaṁ ākoṭetvā lohitacandanabhāvaṁ ñatvā āha “bho mayaṁ lābhatthāya parasamuddaṁ gacchāma, ito ca uttari lābho nāma n’atthi, caturaṅgulamattā ghaṭikā satasahassaṁ agghati, hāretabbakayuttaṁ bhaṇḍaṁ hāretvā candanassa pūremā”ti. Te tathā kariṁsu. Candanavane adhivatthā amanussā kujjhitvā “imehi amhākaṁ candanavanaṁ nāsitaṁ, ghātessāma ne”ti cintetvā “idheva ghātitesu sabbaṁ vanaṁ ekaṁ kuṇapaṁ bhavissati, samuddamajjhe nesaṁ nāvaṁ osīdessāmā”ti āhaṁsu. Atha tesaṁ nāvaṁ āruyha muhuttaṁ gatakāle yeva uppādikaṁ[1] uṭṭhapetvā sayampi te amanussā bhayānakāni rūpāni dassayiṁsu. Bhītā manussā attano attano devatā namassanti. Therassa kaniṭṭho Cūḷapuṇṇakuṭumbiko “mayhaṁ bhātā avassayo hotū”ti therassa namassamāno aṭṭhāsi.

Theropi kira tasmiṁ yeva khaṇe āvajjitvā tesaṁ byasanuppattiṁ ñatvā vehāsaṁ uppatitvā sammukhe aṭṭhāsi. Amanussā theraṁ disvā “ayyo Puṇṇatthero etī”ti pakkamiṁsu, uppādikaṁ sannisīdi. Thero mā bhāyathāti

---

1. Uppātikaṁ (Saṁ-Ṭṭha 3 Saḷāyatanavaggavaṇṇanāyaṁ)

ဟောတိ ပသီဒတိ၊ တေန တာ တဿ ဩဝါဒံ သမ္ပဋိစ္ဆိတုကာမာ၊ ဓမ္မကထံ သောတုကာမာ။ တသ္မာ ဘဂဝါ “နန္ဒကော အတ္တနော ဝါရေ သမ္ပတ္တေ ဩဝါဒံ ဒဿတိ၊ ဓမ္မကထံ ကထေဿတီ”တိ ဝါရေန ဩဝါဒံ အကာသိ။ ထေရော ပန အတ္တနော ဝါရံ န ကရောတိ၊ ကသ္မာတိ စေ။ တာ ကိရ ဘိက္ခုနိယော ပုဗ္ဗေ ထေရဿ ဇမ္ဗုဒီပေ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တဿ ဩရောဓာ အဟေသုံ။ ထေရော ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏေန တံ ကာရဏံ ဉတွာ စိန္တေသိ “မံ ဣမဿ ဘိက္ခုနိသံဃဿ မဇ္ဈေ နိသိန္နံ ဥပမာယော စ ကာရဏာနိ စ အာဟရိတွာ ဓမ္မံ ကထယမာနံ ဒိသွာ အညော ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏလာဘီ ဘိက္ခု ဣမံ ကာရဏံ ဩလောကေတွာ ‘အာယသ္မာ နန္ဒကော ယာဝဇ္ဇဒိဝသာ ဩရောဓေ န ဝိဿဇ္ဇေတိ၊ သောဘတာယမာယသ္မာ ဩရောဓပရိဝုတော’တိ ဝတ္တဗ္ဗံ မညေယျာ”တိ။ တေမတ္ထံ သမ္ပဿမာနော ထေရော အတ္တနော ဝါရံ န ကရောတိ။ ဣမာသဉ္စ ကိရ ဘိက္ခုနီနံ ထေရဿေဝ ဒေသနာ သပ္ပါယာ ဘဝိဿတီတိ ဉတွာ **အထ ခေါ ဘဂဝါ အာယသ္မန္တံ နန္ဒကံ အာမန္တေသိ။**

တာသံ ဘိက္ခုနီနံ ပုဗ္ဗေ တဿ ဩရောဓဘာဝဇာနနတ္ထံ ဣဒံ ဝတ္ထု—ပုဗ္ဗေ ကိရ ဗာရာဏသိယံ ပဉ္စ ဒါသသတာနိ ပဉ္စ ဒါသိသတာနိ စာတိ ဇင်္ဃသဟဿံ ဧကတော ကမ္မံ ကတွာ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ဝသိ။ အယံ နန္ဒကတ္ထေရော တသ္မိံ ကာလေ ဇေဋ္ဌကဒါသော ဟောတိ၊ ဂေါတမီ ဇေဋ္ဌကဒါသီ။ သာ ဇေဋ္ဌကဒါသဿ ပါဒပရိစာရိကာ အဟောသိ ပဏ္ဍိတာ ဗျတ္တာ။ ဇင်္ဃသဟဿမ္ပိ ပုညကမ္မံ ကရောန္တံ ဧကတော ကရောတိ။ အထ ဝဿူပနာယိကသမယေ ပဉ္စ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ နန္ဒမူလကပဗ္ဘာရတော ဣသိပတနေ ဩတရိတွာ နဂရေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ဣသိပတနမေဝ ဂန္တွာ “ဝဿူပနာယိကကုဋိယာ အတ္ထာယ ဟတ္ထကမ္မံ ယာစိဿာမာ”တိ စီဝရံ ပါရုပိတွာ သာယနှသမယေ နဂရံ ပဝိသိတွာ သေဋ္ဌိဿ ဃရဒွါရေ အဋ္ဌံသု။ ဇေဋ္ဌကဒါသီ ကုဋံ ဂဟေတွာ ဥဒကတိတ္ထံ ဂစ္ဆန္တီ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ နဂရံ ပဝိသန္တေ အဒ္ဒသ။ သေဋ္ဌိ တေသံ အာဂတကာရဏံ သုတွာ “အမှာကံ ဩကာသော နတ္ထိ၊ ဂစ္ဆန္တူ”တိ အာဟ။

အထ တေ နဂရာ နိက္ခမန္တေ ဇေဋ္ဌကဒါသီ ကုဋံ ဂဟေတွာ ပဝိသန္တီ ဒိသွာ ကုဋံ ဩတာရေတွာ ဝန္ဒိတွာ ဩနမိတွာ မုခံ ပိဓာယ “အယျာ နဂရံ ပဝိဋ္ဌမတ္တာဝ နိက္ခန္တာ၊ ကိံ နု ခေါ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဝဿူပနာယိကကုဋိယာ ဟတ္ထကမ္မံ ယာစိတုံ အာဂမိမှာတိ။ လဒ္ဓံ ဘန္တေတိ။ န လဒ္ဓံ ဥပါသိကေတိ။ ကိံ ပနေသာ ကုဋိ ဣဿရေဟေဝ ကာတဗ္ဗာ၊ ဒုဂ္ဂတေဟိပိ သက္ကာ ကာတုန္တိ။ ယေန ကေနစိ သက္ကာတိ။ သာဓု ဘန္တေ မယံ ကရိဿာမ၊ သွေ မယှံ ဘိက္ခံ ဂဏှထာတိ

te assāsetvā “kahaṁ gantukāmatthā”ti pucchi. Bhante amhākaṁ sakaṭṭhānameva gacchāmāti. Thero nāvaṁ phale[1] akkamitvā “etesaṁ icchitaṭṭhānaṁ gacchatū”ti adhiṭṭhāsi, vāṇijā sakaṭṭhānaṁ gantvā taṁ pavattiṁ puttadārassa ārocetvā “etha theraṁ saraṇaṁ gacchāmā”ti pañcasatā attano pañcamātugāmasatehi saddhiṁ tīsu saraṇesu patiṭṭhāya upāsakattaṁ paṭivedesuṁ. Tato nāvāya bhaṇḍaṁ otāretvā therassa ekaṁ koṭṭhāsaṁ katvā “ayaṁ bhante tumhākaṁ koṭṭhāso”ti āhaṁsu. Thero “mayhaṁ visuṁ koṭṭhāsakiccaṁ n’atthi, Satthā pana tumhehi diṭṭhapubbo”ti. Na diṭṭhapubbo bhanteti. Tena hi iminā Satthu maṇḍalamāḷaṁ karotha, evaṁ Satthāraṁ passissathāti. Te sādhu bhanteti tena ca koṭṭhāsena attano ca koṭṭhāsehi maṇḍalamāḷaṁ kātuṁ ārabhiṁsu.

Satthāpi kira āraddhakālato paṭṭhāya paribhogaṁ akāsi. Ārakkhamanussā rattiṁ obhāsaṁ disvā “mahesakkhā devatā atthī”ti saññaṁ kariṁsu. Upāsakā maṇḍalamāḷaṁ ca bhikkhusaṁghassa ca senāsanāni niṭṭhapetvā dānasambhāraṁ sajjetvā “kataṁ bhante amhehi attano kiccaṁ, Satthāraṁ pakkosathā”ti therassa ārocesuṁ. Thero sāyanhasamaye iddhiyā Sāvatthiṁ patvā “bhante Vāṇijagāmavāsino tumhe daṭṭhukāmā, tesaṁ anukampaṁ karothā”ti Bhagavantaṁ yāci. Bhagavā adhivāsesi. Thero Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā sakaṭṭhānameva paccāgato.

Bhagavāpi Ānandattheraṁ āmantesi “Ānanda sve Sunāparante Vāṇijagāme piṇḍāya carissāma, tvaṁ ekūnapañcasatānaṁ bhikkhūnaṁ salākaṁ dehī”ti. Thero sādhu bhanteti bhikkhu tamatthaṁ ārocetvā nabhacārikā[2] bhikkhū salākaṁ gaṇhantūti āha. Taṁdivasaṁ Kuṇḍadhānatthero paṭhamaṁ salākaṁ aggahesi. Vāṇijagāmavāsinopi “sve kira Satthā āgamissatī”ti gāmamajjhe maṇḍapaṁ katvā dānaggaṁ sajjayiṁsu. Bhagavā pātova sarīrapaṭijagganaṁ katvā gandhakuṭiṁ pavisitvā phalasamāpattiṁ appetvā nisīdi. Sakkassa Paṇḍukambalasilāsanaṁ uṇhaṁ ahosi. So kiṁ idanti

1. Nāvaṁ paṇe (Sī), nāvā thale (Syā), nāvaṅgaṇe (Saṁ-Ṭṭha 3 Saḷāyatanavaggavaṇṇanāyaṁ)
2. Na piṇḍacārikā (Syā, Ka)

နိမန္တေတွာ ဥဒကံ နေတွာ ပုန ကုဋံ ဂဟေတွာ အာဂမ္မ တိတ္ထမဂ္ဂေ ဌတွာ အာဂတာ အဝသေသဒါသိယော “ဧတ္ထေဝ ဟောထာ”တိ ဝတွာ သဗ္ဗာသံ အာဂတကာလေ အာဟ “အမ္မ ကိံ နိစ္စမေဝ ပရဿ ဒါသကမ္မံ ကရိဿထ၊ ဥဒါဟု ဒါသဘာဝတော မုစ္စိတုံ ဣစ္ဆထာ’’တိ။ အဇ္ဇေဝ မုစ္စိတုမိစ္ဆာမ အယျေတိ။ ယဒိ ဧဝံ မယာ ပဉ္စ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဟတ္ထကမ္မံ အလဘန္တာ သွာတနာယ နိမန္တိတာ၊ တုမှာကံ သာမိကေဟိ ဧကဒိဝသံ ဟတ္ထကမ္မံ ဒါပေထာတိ။ တာ သာဓူတိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ သာယံ အဋဝိတော အာဂတကာလေ သာမိကာနံ အာရောစေသုံ။ တေ သာဓူတိ ဇေဋ္ဌကဒါသဿ ဂေဟဒွါရေ သန္နိပတိံသု။

အထ နေ ဇေဋ္ဌကဒါသီ သွေ တာတာ[1] ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ဟတ္ထကမ္မံ ဒေထာတိ အာနိသံသံ အာစိက္ခိတွာ ယေပိ န ကာတုကာမာ၊ တေ ဂါဠှေန ဩဝါဒေန တဇ္ဇေတွာ ပဋိစ္ဆာပေသိ။ သာ ပုနဒိဝသေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ဘတ္တံ ဒတွာ သဗ္ဗေသံ ဒါသပုတ္တာနံ သညံ အဒါသိ။ တေ တာဝဒေဝ အရညံ ပဝိသိတွာ ဒဗ္ဗသမ္ဘာရေ သမောဓာနေတွာ သတံ သတံ ဟုတွာ ဧကေကကုဋိံ ဧကေကစင်္ကမနာဒိပရိဝါရံ ကတွာ မဉ္စပီဌပါနီယပရိဘောဇနီယဘာဇနာဒီနိ ဌပေတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ တေမာသံ တတ္ထ ဝသနတ္ထာယ ပဋိညံ ကာရေတွာ ဝါရဘိက္ခံ ပဋ္ဌပေသုံ။ ယော အတ္တနော ဝါရဒိဝသေ န သက္ကောတိ။ တဿ ဇေဋ္ဌကဒါသီ သကဂေဟတော အာဟရိတွာ ဒေတိ။ ဧဝံ တေမာသံ ဇဂ္ဂိတွာ ဇေဋ္ဌကဒါသီ ဧကေကံ ဒါသံ ဧကေကံ သာဋကံ ဝိဿဇ္ဇာပေသိ။ ပဉ္စ ထူလသာဋကသတာနိ အဟေသုံ။ တာနိ ပရိဝတ္တာပေတွာ ပဉ္စန္နံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ တိစီဝရာနိ ကတွာ အဒါသိ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ယထာဖာသုကံ အဂမံသု။ တမ္ပိ ဇင်္ဃသဟဿံ[2] ဧကတော ကုသလံ ကတွာ ကာယဿ ဘေဒါ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ[3]။ တာနိ ပဉ္စ မာတုဂါမသတာနိ ကာလေန ကာလံ တေသံ ပဉ္စန္နံ ပုရိသသတာနံ ဂေဟေ ဟောန္တိ၊ ကာလေန ကာလံ သဗ္ဗာပိ ဇေဋ္ဌကဒါသပုတ္တဿေဝ ဂေဟေ ဟောန္တိ။ အထ ဧကသ္မိံ ကာလေ ဇေဋ္ဌကဒါသပုတ္တော ဒေဝလောကတော စဝိတွာ ရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တော၊ တာပိ ပဉ္စသတာ ဒေဝကညာ မဟာဘောဂကုလေသု နိဗ္ဗတ္တိတွာ တဿ ရဇ္ဇေ ဌိတဿ ဂေဟံ အဂမံသု။ ဧတေန နိယာမေန သံသရန္တိယော အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ ကောလိယနဂရေ ဒေဝဒဟနဂရေ စ ခတ္တိယကုလေသု နိဗ္ဗတ္တာ။

နန္ဒကတ္ထေရောပိ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော၊ ဇေဋ္ဌကဒါသီဓီတာ ဝယံ အာဂမ္မ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇဿ အဂ္ဂမဟေသိဋ္ဌာနေ ဌိတာ၊ ဣတရာပိ တေသံ

၁-သွာတနာယ (က) ၂-တေပိ ဇင်္ဃသဟဿာ (သျာ) ၃-နိဗ္ဗတ္တိံသု (သျာ)

āvajjetvā Satthu Sunāparantagamanaṁ disvā Vissakammaṁ[1] āmantesi "tāta ajja Bhagavā timattāni[2] yojanasatāni piṇḍācāraṁ karissati, pañca kūṭāgārasatāni māpetvā Jetavanadvārakoṭṭhamatthake gamanasajjāni katvā ṭhapehī"ti. So tathā akāsi. Bhagavato kūṭāgāraṁ catumukhaṁ ahosi, dvinnaṁ aggasāvakānaṁ dvimukhāni, sesāni ekamukhāni. Satthā Gandhakuṭito nikkhamma paṭipāṭiyā ṭhapitakūṭāgāresu dhurakūṭāgāraṁ pāvisi. Dve aggasāvake ādiṁ katvā ekūnapañcabhikkhusatānipi kūṭāgāraṁ gantvā nisinnā ahesuṁ. Ekaṁ tucchakūṭāgāraṁ ahosi, pañcapi kūṭāgārasatāni ākāse uppatiṁsu.

Satthā Saccabandhapabbataṁ nāma patvā kūṭāgāraṁ ākāse ṭhapesi[3]. Tasmiṁ pabbate Saccabandho nāma micchādiṭṭhikatāpaso mahājanaṁ micchādiṭṭhiṁ uggaṇhāpento lābhaggayasaggappatto hutvā vasati, abbhantare cassa antocāṭiyaṁ padīpo viya arahattassa upanissayo jalati. Taṁ disvā dhammassa kathessāmīti gantvā dhammaṁ desesi. Tāpaso desanāpariyosāne arahattaṁ pāpuṇi, maggenevāssa abhiññā āgatā, ehibhikkhu hutvā iddhimayapattacīvaradharo hutvā kūṭāgāraṁ pāvisi.

Bhagavā kūṭāgāragatehi pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ Vāṇijagāmaṁ gantvā kūṭāgārāni adissamānāni katvā Vāṇijagāmaṁ pāvisi. Vāṇijā Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa mahādānaṁ datvā Satthāraṁ Makulakārāmaṁ nayiṁsu. Satthā maṇḍalamāḷaṁ pāvisi. Mahājano yāva Satthā bhattadarathaṁ paṭipassambheti, tāva pātarāsaṁ katvā uposathaṅgāni samādāya bahuṁ gandhañca pupphañca ādāya dhammassavanatthāya ārāmaṁ paccāgamāsi. Satthā dhammaṁ desesi, mahājanassa bandhanamokkho jāto, mahantaṁ Buddhakolāhalaṁ ahosi.

Satthā mahājanassa saṅgahatthaṁ katipāhaṁ tattheva vasi, aruṇaṁ pana Mahāgandhakuṭiyaṁ yeva uṭṭhapesi. Tattha katipāhaṁ vasitvā Vāṇijagāme piṇḍāya caritvā "tvaṁ idheva vasāhī"ti Puṇṇattheraṁ nivattetvā antare

---

1. Vissukammaṁ (Syā), visukammaṁ (Ka)
2. Tiṁsamattāni (Ka)
3. Ṭhapetvā (Sī, Ka)

တေသံ ရာဇပုတ္တာနံယေဝ ဃရံ ဂတာ။ တာသံ သာမိကာ ပဋ္ဌသတာ ရာဇ-ကုမာရာ ဥဒကစုမ္ဗဋကလဟေ[1] သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ပဗ္ဗဇိတာ၊ ရာဇ-ဓီတရော တေသံ ဥက္ကဏ္ဌနတ္ထံ သာသနံ ပေသေသုံ။ တေ ဥက္ကဏ္ဌိတေ ဘဂဝါ ကုဏာလဒဟံ နေတွာ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌပေတွာ မဟာသမယဒိဝသေ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ တာပိ ပဋ္ဌသတာ ရာဇဓီတရော နိက္ခမိတွာ မဟာပဇာပတိယာ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိံသု။ အယမာယသ္မာ နန္ဒကော တောဝ တာ ဘိက္ခုနိယောတိ ဧဝမေတံ ဝတ္ထု ဒီပေတဗ္ဗံ။

ရာဇကာရာမောတိ ပသေနဒိနာ ကာရိတော နဂရဿ ဒက္ခိဏဒိသာ-ဘာဂေ ထူပါရာမသဒိသေ ဌာနေ ဝိဟာရော။

၃၉၉။ **သမ္မပ္ပညာယ သုဒိဋ္ဌန္တိ** ဟေတုနာ ကာရဏေန ဝိပဿနာပညာယ ယာထာဝသရသတော ဒိဋ္ဌံ။

၄၀၁။ **တဇ္ဇံ တဇ္ဇန္တိ** တံသဘာဝံ တံသဘာဝံ၊ အတ္ထတော ပန တံ တံ ပစ္စယံ ပဋိစ္စ တာ တာ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၄၁၂။ **ပဂေဝဿ ဆာယာ**တိ မူလာဒီနိ နိဿာယ နိဗ္ဗတ္တာ ဆာယာ ပဌမတရံယေဝ အနိစ္စာ။

၄၁၃။ **အနုပဟစ္စာ**တိ အနုပဟနိတွာ။ တတ္ထ မံသံ ပိဏ္ဍံ ပိဏ္ဍံ ကတွာ စမ္မံ အလ္လိယာပေန္တော မံသကာယံ ဥပဟနတိ နာမ။ စမ္မံ ဗဒ္ဓံ ဗဒ္ဓံ ကတွာ[2] မံသေ အလ္လိယာပေန္တော မံသကာယံ ဥပဟနတိ နာမ။ ဧဝံ အကတွာ။ **ဝိလိမံသံ နှာရုဗန္ဓနန္တိ** သဗ္ဗစမ္မေ လဂ္ဂဝိလီပနမံသမေဝ။ **အန္တရာကိလေသသံယောဇန-ဗန္ဓနန္တိ** သဗ္ဗံ အန္တရကိလေသမေဝ[3] သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

၄၁၄။ **သတ္တ ခေါ ပနိမေ**တိ ကသ္မာ အာဟာတိ။ ယာ ဟိ သော ပညာ ကိလေသေ ဆိန္ဒတီတိ ဝုတ္တာ၊ သာ န ဧကိကာဝ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဆိန္ဒိတုံ သက္ကောတိ။ ယထာ ပန ကုဌာရီ န အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဆေဇ္ဇံ ဆိန္ဒတိ၊ ပုရိသဿ တဇ္ဇံ ဝါယာမံ ပဋိစ္စေဝ ဆိန္ဒတိ၊ ဧဝံ န ဝိနာ ဆဟိ ဗောဇ္ဈင်္ဂေဟိ ပညာ ကိလေသေ ဆိန္ဒိတုံ သက္ကောတိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **တေန ဟီ**တိ ယေန ကာရဏေန တယာ ဆ အဇ္ဈတ္တိကာနိ အာယတနာနိ, ဆ

၁-ဥဒကစုမ္ဗဋ္ဋကလဟေ (သျာ) ၂-ဝဋ္ဋံ ကတွာ (သီ)၊ ဗဒ္ဓံ ကတွာ (ဋီကာ)
၃-အန္တရာကိလေသမေဝ (သီ)၊ အန္တရံ ကိလေသမေဝ (သျာ၊ က)

Nammadānadī[1] nāma atthi, tassā tīraṁ agamāsi. Nammadānāgarājā Satthu paccuggamanaṁ katvā nāgabhavanaṁ pavesetvā tiṇṇaṁ ratanānaṁ sakkāraṁ akāsi. Satthā tassa dhammaṁ kathetvā nāgabhavanā nikkhami, so "mayhaṁ bhante paricaritabbaṁ dethā"ti yāci, Bhagavā Nammadānadītīre padacetiyaṁ dassesi. Taṁ vīcīsu āgatāsu pidhīyati, gatāsu vivarīyati[2], mahāsakkārappattaṁ ahosi. Satthā tato nikkhamma Saccabandhapabbataṁ gantvā Saccabandhaṁ āha "tayā mahājano apāyamagge otārito, tvaṁ idheva vasitvā etesaṁ laddhiṁ vissajjāpetvā nibbānamagge patiṭṭhāpehī"ti. Sopi paricaritabbaṁ yāci. Satthā ghanapiṭṭhipāsāṇe allamattikapiṇḍamhi lañchanaṁ viya padacetiyaṁ dassesi, tato Jetavanameva gato. Etamatthaṁ sandhāya **ten'evantaravassenā**ti-ādi vuttaṁ.

Parinibbāyīti anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi. Mahājano therassa satta divasāni sarīrapūjaṁ katvā bahūni gandhakaṭṭhāni samodhānetvā sarīraṁ jhāpetvā dhātuyo ādāya cetiyaṁ akāsi. **Sambahulā bhikkhū**ti therassa āḷāhane ṭhitabhikkhū. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Puṇṇovādasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Nandakovādasuttavaṇṇanā

398. **Evaṁ me sutan**ti Nandakovādasuttaṁ. Tattha **tena kho pana samayenā**ti Bhagavā Mahāpajāpatiyā yācito bhikkhunisaṁghaṁ uyyojetvā bhikkhusaṁghaṁ sannipātetvā "therā bhikkhū vārena bhikkhuniyo ovadantū"ti saṁghassa bhāraṁ akāsi. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Tattha **pariyāyenā**ti vārena. **Na icchatī**ti attano vāre sampatte dūraṁ gāmaṁ vā gantvā sūcikammādīni vā ārabhitvā "ayaṁ nāmassa papañco"ti[3] vadāpesi. Imaṁ pana pariyāyena ovādaṁ Bhagavā Nandakattherasseva kāraṇā akāsi. Kasmā? Imāsaṁ hi bhikkhunīnaṁ theraṁ disvā cittaṁ ekaggaṁ

---

1. Nimmadānadī (Syā) 2. Dissati (Ka) 3. Sampattoti (Ka)

ဗာဟိရာနိ, ဆ ဝိညာဏကာယေ, ဒွိပေါပမံ, ရုက္ခောပမံ, ဂါဝူပမံ စ ဒဿေတွာ သတ္တဟိ ဗောဇ္ဈင်္ဂေဟိ အာသဝက္ခယေန ဒေသနာ နိဋ္ဌပိတာ၊ တေန ကာရဏေန တွံ သွေ့ပိ တာ ဘိက္ခုနိယော တေနေဝ ဩဝါဒေန ဩဝ-ဒေယျာသီတိ။

၄၁၅။ **သာ သောတာပန္နာ**တိ ယာ သာ ဂုဏေဟိ သဗ္ဗပစ္ဆိမိကာ၊ သာ သောတာပန္နာ။ သေသာ ပန သကဒါဂါမိအနာဂါမိနိယော စ ခီဏာသဝါ စ။ ယဒိ ဧဝံ ကထံ ပရိပုဏ္ဏသင်္ကပ္ပါတိ။ အဇ္ဈာသယပါရိပူရိယာ။ ယဿာ ဟိ ဘိက္ခုနိယာ ဧဝမဟောသိ "ကဒါ နု ခေါ အဟံ အယျဿ နန္ဒကဿ ဓမ္မဒေသနံ သုဏန္တီ တသ္မိံယေဝ အာသနေ သောတာပတ္တိဖလံ သစ္ဆိကရေယျ"န္တိ၊ သာ သောတာပတ္တိဖလံ သစ္ဆာကာသိ။ ယဿာ အဟောသိ "သကဒါဂါမိဖလံ အနာဂါမိဖလံ အရဟတ္တ"န္တိ၊ သာ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ "အတ္တမနာ စေဝ ပရိပုဏ္ဏသင်္ကပ္ပါ စာ"တိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

နန္ဒကောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ရာဟုလောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၁၆။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ရာဟုလောဝါဒသုတ္တံ[၁]။ တတ္ထ **ဝိမုတ္တိပရိပါစနီ-ယာ**တိ ဝိမုတ္တိံ ပရိပါစေန္တီတိ ဝိမုတ္တိပရိပါစနီယာ။ **ဓမ္မာ**တိ ပန္နရသ ဓမ္မာ။ တေ သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒီနံ ဝိသုဒ္ဓိကာရဏဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

"အဿဒ္ဓေ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော သဒ္ဓေ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော ပသာဒနီယေ သုတ္တန္တေ ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ တီဟာကာရေဟိ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ ဝိသုဇ္ဈတိ။ ကုသီတေ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော အာရဒ္ဓဝီရိယေ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော သမ္မပ္ပဓာနေ ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ တီဟာ-ကာရေဟိ ဝီရိယိန္ဒြိယံ ဝိသုဇ္ဈတိ။ မုဋ္ဌဿတီ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော ဥပဋ္ဌိတဿတီ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော သတိပဋ္ဌာနေ ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ တီဟာကာရေဟိ သတိန္ဒြိယံ

၁-စူဠရာဟုလောဝါဒသုတ္တံ (ပါဠိ)

hoti pasīdati, tena tā tassa ovādaṁ sampaṭicchitukāmā, dhammakathaṁ sotukāmā. Tasmā Bhagavā "Nandako attano vāre sampatte ovādaṁ dassati, dhammakathaṁ kathessatī"ti vārena ovādaṁ akāsi. Thero pana attano vāraṁ na karoti, kasmāti ce. Tā kira bhikkhuniyo pubbe therassa Jambudīpe rajjaṁ kārentassa orodhā ahesuṁ. Thero pubbenivāsañāṇena taṁ kāraṇaṁ ñatvā cintesi "maṁ imassa bhikkhunisaṁghassa majjhe nisinnaṁ upamāyo ca kāraṇāni ca āharitvā dhammaṁ kathayamānaṁ disvā añño pubbenivāsañāṇalābhī bhikkhu imaṁ kāraṇaṁ oloketvā 'āyasmā Nandako yāvajjadivasā orodhe na visajjeti, sobhatāyamāyasmā orodhaparivuto'ti vattabbaṁ maññeyyā"ti. Etamatthaṁ sampassamāno thero attano vāraṁ na karoti. Imāsañca kira bhikkhunīnaṁ therasseva desanā sappāyā bhavissatīti ñatvā **atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Nandakaṁ āmantesi.**

Tāsaṁ bhikkhunīnaṁ pubbe tassa orodhabhāvajānanatthaṁ idaṁ vatthu—pubbe kira Bārāṇasiyaṁ pañca dāsasatāni pañca dāsisatāni cāti jaṅghasahassaṁ ekatova kammaṁ katvā ekasmiṁ ṭhane vasi. Ayaṁ Nandakatthero tasmiṁ kāle jeṭṭhakadāso hoti, Gotamī jeṭṭhakadāsī. Sā jeṭṭhakadāsassa pādaparicārikā ahosi paṇḍitā byattā. Jaṅghasahassampi puññakammaṁ karontaṁ ekato karoti. Atha vassūpanāyikasamaye pañca Paccekabuddhā Nandamūlakapabbhārato Isipatane otaritvā nagare piṇḍāya caritvā Isipatanameva gantvā "vassūpanāyikakuṭiyā atthāya hatthakammaṁ yācissāmā"ti cīvaraṁ pārupitvā sāyanhasamaye nagaraṁ pavisitvā seṭṭhissa gharadvāre aṭṭhaṁsu. Jeṭṭhakadāsī kuṭaṁ gahetvā udakatitthaṁ gacchantī Paccekabuddhe nagaraṁ pavisante addasa. Seṭṭhi tesaṁ āgatakāraṇaṁ sutvā "amhākaṁ okāso n'atthi, gacchantū"ti āha.

Atha te nagarā nikkhamante jeṭṭhakadāsī kuṭaṁ gahetvā pavisantī disvā kuṭaṁ otāretvā vanditvā onamitvā mukhaṁ pidhāya "ayyā nagaraṁ paviṭṭhamattāva nikkhantā, kiṁ nu kho"ti pucchi. Vassūpanāyikakuṭiyā hatthakammaṁ yācituṁ āgamimhāti. Laddhaṁ bhanteti. Na laddhaṁ upāsiketi. Kiṁ panesā kuṭi issareheva kātabbā, duggatehipi sakkā kātunti. Yena kenaci sakkāti. Sādhu bhante mayaṁ karissāma, sve mayhaṁ bhikkhaṁ gaṇhathāti

ဝိသုဇ္ဈတိ။ အသမာဟိတေ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော သမာဟိတေ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော ဈာနဝိမောက္ခေ ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ တီဟာကာရေဟိ သမာဓိန္ဒြိယံ ဝိသုဇ္ဈတိ။ ဒုပ္ပညေ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော ပညဝန္တေ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော ဂမ္ဘီရဉာဏစရိယံ ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ တီဟာကာရေဟိ ပညိန္ဒြိယံ ဝိသုဇ္ဈတိ။ ဣတိ ဣမေ ပဉ္စ ပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇယတော ပဉ္စ ပုဂ္ဂလေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော ပဉ္စ သုတ္တန္တက္ခန္ဓေ ပစ္စဝေက္ခတော ဣမေဟိ ပန္နရသဟိ အာကာရေဟိ ဣမာနိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ ဝိသုဇ္ဈန္တိ”တိ[၁]။

အပရေပိ ပန္နရသ ဓမ္မာ ဝိမုတ္တိပရိပါစနီယာ—သဒ္ဓါဒီနိ ပဉ္စိမာနိ ဣန္ဒြိယာနိ၊ အနိစ္စသညာ, အနိစ္စေ ဒုက္ခသညာ, ဒုက္ခေ အနတ္တသညာ, ပဟာနသညာ, ဝိရာဂသညာတိ ဣမာ ပဉ္စ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယာ သညာ၊ မေဃိယတ္ထေရဿ ကထိတာ ကလျာဏမိတ္တတာဒယော ပဉ္စဓမ္မာတိ။ ကာယ ပန ဝေလာယ ဘဂဝတော ဧတဒဟောသီတိ။ ပစ္စူသသမယေ လောကံ ဝေါလောကေန္တဿ။

၄၁၉။ **အနေကာနံ ဒေဝတာသဟဿာနန္တိ**[၂] အာယသ္မတာ ရာဟုလေန ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ပါဒမူလေ ပါလိတနာဂရာဇကာလေ ပတ္ထနံ ပဋ္ဌပေန္တေန သဒ္ဓိံ ပတ္ထနံ ပဋ္ဌပိတဒေဝတာယေဝ။ တာသု ပန ကာစိ ဘူမဋ္ဌကာ ဒေဝတာ၊ ကာစိ အန္တလိက္ခကာ၊ ကာစိ စာတုမဟာရာဇိကာ၊ ကာစိ ဒေဝလောကေ, ကာစိ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တာ။ ဣမသ္မိံ ပန ဒိဝသေ သဗ္ဗာ ဧကဋ္ဌာနေ အန္ဓဝနသ္မိံယေဝ သန္နိပတိတာ။ **ဓမ္မစက္ခုန္တိ** ဥပါလိဩဝါဒ[၃] ဒီဃနခသုတ္တေသု[၄] ( )[၅] ပဌမမဂ္ဂေါ ဓမ္မစက္ခုန္တိ ဝုတ္တော၊ ဗြဟ္မာယုသုတ္တေ[၆] တီဏိ ဖလာနိ၊ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ စတ္တာရော မဂ္ဂါ စတ္တာရိ စ ဖလာနိ ဓမ္မစက္ခုန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တတ္ထ ဟိ ကာစိ ဒေဝတာ သောတာပန္နာ အဟေသုံ၊ ကာစိ သကဒါဂါမိနီ၊ အနာဂါမိနီ၊ ခီဏာသဝါ။ တာသဉ္စ ပန ဒေဝတာနံ ဧတ္တကာတိ ဂဏနဝသေန ပရိစ္ဆေဒေါ နတ္ထိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ရာဟုလောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၉-၁၉၈-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။ ၂-အနေကာနိ ဒေဝတာသဟဿာနီတိ (သီ၊ သျာ)
၃-မ ၂-၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၄-မ ၂-၁၆၈-ပိဋ္ဌေ။
၅-(အာသိဝိသူပမသုတ္တေသု) (က) ၆-မ ၂-၃၄၆-ပိဋ္ဌေ။

nimantetvā udakaṁ netvā puna kuṭaṁ gahetvā āgamma titthamagge ṭhatvā āgatā avasesadāsiyo "ettheva hothā"ti vatvā sabbāsaṁ āgatakāle āha "amma kiṁ niccameva parassa dāsakammaṁ karissatha, udāhu dasabhāvato muccituṁ icchathā"ti. Ajjeva muccitumicchāma ayyeti. Yadi evaṁ mayā pañca Paccekabuddhā hatthakammaṁ alabhantā svātanāya nimantitā, tumhākaṁ sāmikehi ekadivasaṁ hatthakammaṁ dāpethāti. Tā sādhūti sampaṭicchitvā sāyaṁ aṭavito āgatakāle sāmikānaṁ ārocesuṁ. Te sādhūti jeṭṭhakadāsassa gehadvāre sannipatiṁsu.

Atha ne jeṭṭhakadāsī sve tātā[1] Paccekabuddhānaṁ hatthakammaṁ dethāti ānisaṁsaṁ ācikkhitvā yepi na kātukāmā, te gāḷhena ovādena tajjetvā paṭicchāpesi. Sā punadivase Paccekabuddhānaṁ bhattaṁ datvā sabbesaṁ dāsaputtānaṁ saññaṁ adāsi. Te tāvadeva araññaṁ pavisitvā dabbasambhāre samodhānetvā sataṁ sataṁ hutvā ekekakuṭiṁ ekekacaṅkamanādiparivāraṁ katvā mañcapīṭhapānīyaparibhojanīyabhājanādīni ṭhapetvā Paccekabuddhā temāsaṁ tattha vasanatthāya paṭiññaṁ kāretvā vārabhikkhaṁ paṭṭhapesuṁ. Yo attano vāradivase na sakkoti. Tassa jeṭṭhakadāsī sakagehato āharitvā deti. Evaṁ temāsaṁ jaggitvā jeṭṭhakadāsī ekekaṁ dāsaṁ ekekaṁ sāṭakaṁ vissajjāpesi. Pañca thūlasāṭakasatāni ahesuṁ. Tāni parivattāpetvā pañcannaṁ Paccekabuddhānaṁ ticīvarāni katvā adāsi. Paccekabuddhā yathāphāsukaṁ agamaṁsu. Tampi jaṅghasahassaṁ[2] ekato kusalaṁ katvā kāyassa bhedā devaloke nibbatti[3]. Tāni pañca mātugāmasatāni kālena kālaṁ tesaṁ pañcannaṁ purisasatānaṁ gehe honti, kālena kālaṁ sabbāpi jeṭṭhakadāsaputtasseva gehe honti. Atha ekasmiṁ kāle jeṭṭhakadāsaputto devalokato cavitvā rājakule nibbatto, tāpi pañcasatā devakaññā mahābhogakulesu nibbattitvā tassa rajje ṭhitassa gehaṁ agamaṁsu. Etena niyāmena saṁsarantiyo amhākaṁ Bhagavato kāle Koliyanagare Devadahanagare ca khattiyakulesu nibbattā.

Nandakattheropi pabbajitvā arahattaṁ patto, jeṭṭhakadāsidhītā vayaṁ āgamma Suddhodanamahārājassa aggamahesiṭṭhāne ṭhitā, itarāpi tesaṁ

1. Svātanāya (Ka) 2. Tepi jaṅghasahassā (Syā) 3. Nibbattiṁsu (Syā)

၆-ဆဆက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၂၀။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဆဆက္ကသုတ္တံ။ တတ္ထ **အာဒိကလျာဏ**န္တိ အာဒိမှိ ကလျာဏံ ဘဒ္ဒကံ နိဒ္ဒေါသံ ကတွာ ဒေသေဿာမိ။ မဇ္ဈပရိယောသာနေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣတိ ဘဂဝါ အရိယဝံသံ နဝဟိ, မဟာသတိပဋ္ဌာနံ သတ္တဟိ, မဟာအဿပုရံ သတ္တဟိယေဝ ပဒေဟိ ထောမေသိ၊ ဣဒံ ပန သုတ္တံ နဝဟိ ပဒေဟိ ထောမေသိ။

ဝေဒိတဗ္ဗာနီတိ သဟဝိပဿနေန မဂ္ဂေန ဇာနိတဗ္ဗာနိ။ မနာယတနေန တေဘူမကစိတ္တမေဝ ကထိတံ၊ ဓမ္မာယတနေန ဗဟိဒ္ဓါ တေဘူမကဓမ္မာ စ၊ မနောဝိညာဏေန ဌပေတွာ ဒွေ ပဉ္စဝိညာဏာနိ သေသံ ဗာဝီသတိဝိဓံ လောကိယဝိပါကစိတ္တံ။ ဖဿဝေဒနာ ယထာဝုတ္တဝိပါကဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာဝ။ **တဏှာ**တိ ဝိပါကဝေဒနာပစ္စယာ ဇဝနက္ခဏေ ဥပ္ပန္နတဏှာ။

၄၂၂။ **စက္ခု အတ္တာ**တိ ပါဋိယေက္ကော အနုသန္ဓိ။ ဟေဋ္ဌာ ကထိတာနံ ဟိ ဆန္နံ ဆက္ကာနံ အနတ္တဘာဝဒဿနတ္ထံ အယံ ဒေသနာ အာရဒ္ဓါ။ တတ္ထ **န ဥပပဇ္ဇတီ**တိ န ယုဇ္ဇတိ။ **ဝေတီ**တိ ဝိဂစ္ဆတိ နိရုဇ္ဈတိ။

၄၂၄။ **အယံ ခေါ ပန ဘိက္ခဝေ**တိ အယမ္ပိ ပါဋိယေက္ကော အနုသန္ဓိ။ အယံ ဟိ ဒေသနာ တိဏ္ဏံ ဂါဟာနံ ဝသေန ဝဋ္ဋံ ဒဿေတုံ အာရဒ္ဓါ။ ဒုက္ခံ သမုဒယောတိ ဒွိန္နံ သစ္စာနံ ဝသေန ဝဋ္ဋံ ဒဿေတုန္တိပိ ဝဒန္တိယေဝ။ **ဧတံ မမာ**တိအာဒီသု တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဂါဟာဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **သမနုပဿတီ**တိ ဂါဟတ္တယဝသေန ပဿတိ။

ဧဝံ ဝဋ္ဋံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တိဏ္ဏံ ဂါဟာနံ ပဋိပက္ခဝသေန, နိရောဓော မဂ္ဂေါတိ ဣမေသံ ဝါ ဒွိန္နံ သစ္စာနံ ဝသေန ဝိဝဋ္ဋံ ဒဿေတုံ **အယံ ခေါ ပနာ**တိအာဒိမာဟ။ **နေတံ မမာ**တိအာဒီနိ တဏှာဒီနံ ပဋိသေဓဝစနာနိ။ **သမနုပဿတီ**တိ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာတိ ပဿတိ။

၄၂၅။ ဧဝံ ဝိဝဋ္ဋံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တိဏ္ဏံ အနုသယာနံ ဝသေန ပုန ဝဋ္ဋံ ဒဿေတုံ **စက္ခုဉ္စ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဘိနန္ဒတီ**တိအာဒီနိ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေနေဝ ဝုတ္တာနိ။ **အနုသေတီ**တိ အပ္ပဟီနော ဟောတိ။ **ဒုက္ခဿာ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခကိလေသဒုက္ခဿ။

tesaṁ rājaputtānaṁ yeva gharaṁ gatā. Tāsaṁ sāmikā pañcasatā rājakumārā udakacumbaṭakalahe[1] Satthu dhammadesanaṁ sutvā pabbajitā, rājadhītaro tesaṁ ukkaṇṭhanatthaṁ sāsanaṁ pesetuṁ. Te ukkaṇṭhite Bhagavā kuṇāladahaṁ netvā sotāpattiphale patiṭṭhapetvā mahāsamayadivase arahatte patiṭṭhāpesi. Tāpi pañcasatā rājadhītaro nikkhamitvā Mahāpajāpatiyā santike pabbajiṁsu. Ayamāyasmā Nandako etāva tā bhikkhuniyoti evametaṁ vatthu dīpetabbaṁ.

Rājakārāmoti Pasenadinā karito nagarassa dakkhiṇadisābhāge Thūpārāmasadise ṭhāne vihāro.

399. **Sammappaññāya sudiṭṭhan**ti hetunā kāraṇena vipassanāpaññāya yāthāvasarasato diṭṭhaṁ.

401. **Tajjaṁ tajjan**ti taṁsabhāvaṁ taṁsabhāvaṁ, atthato pana taṁ taṁ paccayaṁ paṭicca tā tā vedanā uppajjantīti vuttaṁ hoti.

412. **Pagevassa chāyā**ti mūlādīni nissāya nibbattā chāyā paṭhamataraṁ yeva aniccā.

413. **Anupahaccā**ti anupahanitvā. Tattha maṁsaṁ piṇḍaṁ piṇḍaṁ katvā cammaṁ alliyāpento maṁsakāyaṁ upahanati nāma. Cammaṁ baddhaṁ baddhaṁ katvā[2] maṁse alliyāpento maṁsakāyaṁ upahanati nāma. Evaṁ akatvā. **Vilimaṁsaṁ nhārubandhanan**ti sabbacamme laggavilīpanamaṁsameva. **Antarākilesasaṁyojanabandhanan**ti sabbaṁ antarakilesameva[3] sandhāya vuttaṁ.

414. **Satta kho panime**ti kasmā āhāti. Yā hi esā paññā kilese chindatīti vuttā, sā na ekikāva attano dhammatāya chindituṁ sakkoti. Yathā pana kuṭhārī na attano dhammatāya chejjaṁ chindati, purisassa tajjaṁ vāyāmaṁ paṭicceva chindati, evaṁ na vinā chahi bojjhaṅgehi paññā kilese chindituṁ sakkoti. Tasmā evamāha. **Tena hī**ti yena kāraṇena tayā cha ajjhattikāni āyatanāni, cha

1. Udakacumbiṭakalahe (Syā) 2. Vaṭṭaṁ katvā (Sī), baddhaṁ katvā (Ṭīkā)
3. Antarākilesameva (Sī), antaraṁ kilesameva (Syā, Ka)

၄၂၆။ ဧဝံ တိဏ္ဏံ အနုသယာနံ ဝသေန ဝဋ္ဋံ ကထေတွာ ဣဒါနိ တေသံ ပဋိက္ခေပဝသေန ဝိဝဋ္ဋံ ဒဿေန္တော ပုန စက္ခုဉ္စာတိအာဒိမာဟ။ **အဝိဇ္ဇံ ပဟာယာ**တိ ဝဋ္ဋမူလိကံ အဝိဇ္ဇံ ပဇဟိတွာ။ **ဝိဇ္ဇ**န္တိ အရဟတ္တမဂ္ဂဝိဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒေတွာ။

၄၂၇။ **ဌာနမေတံ ဝိဇ္ဇတီ**တိ ဧတ္ထကေနေဝ ကထာမဂ္ဂေန ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋဝသေန ဒေသနံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ပုန တဒေဝ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ ဒဿေန္တော **ဧဝံ ပဿံ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ **သဋ္ဌိမတ္တာနံ ဘိက္ခူန**န္တိ ဧတ္ထ အနစ္ဆရိယမေတံ, ယံ သယမေဝ တထာဂတေ ဒေသေန္တေ သဋ္ဌိ ဘိက္ခူ အရဟတ္တံ ပတ္တာ။ ဣမံ ဟိ သုတ္တံ ဓမ္မသေနာပတိမှိ ကထေန္တေပိ သဋ္ဌိ ဘိက္ခူ အရဟတ္တံ ပတ္တာ၊ မဟာ-မောဂ္ဂလ္လာနေ ကထေန္တေပိ၊ အသီတိမဟာထေရေသု ကထေန္တေသုပိ ပတ္တာ ဧဝ။ တေမ္ပိ အနစ္ဆရိယံ။ မဟာဘိညပ္ပတ္တာ ဟိ တေ သာဝကာ။

အပရဘာဂေ ပန တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ မာလေယျဒေဝတ္ထေရော[၁] နာမ ဟေဋ္ဌာ-လောဟပါသာဒေ ဣဒံ သုတ္တံ ကထေသိ။ တဒါပိ သဋ္ဌိ ဘိက္ခူ အရဟတ္တံ ပတ္တာ။ ယထာ စ လောဟပါသာဒေ၊ ဧဝံ ထေရော မဟာမဏ္ဍပေပိ ဣဒံ သုတ္တံ ကထေသိ။ မဟာဝိဟာရာ နိက္ခမိတွာ စေတိယပဗ္ဗတံ ဂတော၊ တတ္ထာပိ ကထေသိ။ တတော သာကိယဝံသဝိဟာရေ[၂]၊ ကူဋာလိဝိဟာရေ၊ အန္တရသောဗ္ဘေ၊ မုတ္တင်္ဂဏေ[၃]၊ ဝါတကပဗ္ဗတေ[၄]၊ ပါစီနဃရကေ၊ ဒီဃဝါပိယံ၊ လောကန္ဒရေ၊ နာဂမဏ္ဍလတလေ[၅] ကထေသိ။ တေသုပိ ဌာနေသု သဋ္ဌိ သဋ္ဌိ ဘိက္ခူ အရဟတ္တံ ပတ္တာ။ တတော နိက္ခမိတွာ ပန ထေရော စိတ္တလပဗ္ဗတံ ဂတော။ တဒါ စ စိတ္တလပဗ္ဗတဝိဟာရေ အတိရေကသဋ္ဌိဝဿော မဟာထေရော၊ ပေါက္ခရဏိယံ ကုရုဝကတိတ္ထံ နာမ ပဋိစ္ဆန္နဋ္ဌာနံ အတ္ထိ၊ တတ္ထ ထေရော နှာယိဿာမီတိ ဩတိဏ္ဏော။ ဒေဝတ္ထေရော တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ နှာပေမိ ဘန္တေတိ အာဟ။ ထေရော ပဋိသန္ထာရေနေဝ ‘‘မာလေယျဒေဝေါ နာမ အတ္ထီတိ ဝဒန္တိ၊ သော အယံ ဘဝိဿတီ’’တိ ဉတွာ တွံ ဒေဝေါတိ အာဟ။ အာမ ဘန္တေတိ။ သဋ္ဌိဝဿဒ္ဓါနံ မေ အာဝုသော ကောစိ သရီရံ ဟတ္ထေန ဖုသိတုံ နာမ န လဘိ၊ တွံ ပန နှာပေဟီတိ ဥတ္တရိတွာ တီရေ နိသီဒိ။

ထေရော သဗ္ဗမ္ပိ ဟတ္ထပါဒါဒိပရိကမ္မံ ကတွာ မဟာထေရံ နှာပေသိ။ တံဒိဝသဉ္စ ဓမ္မဿဝနဒိဝသော ဟောတိ။ အထ မဟာထေရော “ဒေဝ အမှာကံ ဓမ္မဒါနံ ဒါတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ အာဟ။ ထေရော သာဓု ဘန္တေတိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ အတ္ထင်္ဂတေ

၁-မလိယဒေဝတ္ထေရော (သီ) ၂-သာကိယဝင်္ကဝိဟာရေ (သျာ)၊ သာကိယစင်္ကဝိဟာရေ (က)
၃-မုတိင်္ဂဏေ (သီ) ၄-ဟိတက်ပဗ္ဗတေ (က) ၅-ဂမဏ္ဍဝါလေ (သီ)

bāhirāni, cha viññāṇakāye, dīpopamaṁ, rukkhopamaṁ, gāvūpamaṁ ca dassetvā sattahi bojjhaṅgehi āsavakkhayena desanā niṭṭhapitā, tena kāraṇena tvaṁ svepi tā bhikkhuniyo ten'eva ovādena ovadeyyāsīti.

415. **Sā sotāpanno**ti yā sā guṇehi sabbapacchimikā, sā sotāpannā. Sesā pana sakadāgāmi-anāgāminiyo ca khīṇāsavo ca. Yadi evaṁ kathaṁ paripuṇṇasaṅkappāti. Ajjhāsayapāripūriyā. Yassā hi bhikkhuniyā evamahosi "kadā nu kho ahaṁ ayyassa Nandakassa dhammadesanaṁ suṇantī tasmiṁ yeva āsane sotāpattiphalaṁ sacchikareyyan"ti, sā sotāpattiphalaṁ sacchākāsi. Yassā ahosi "sakadāgāmiphalaṁ anāgāmiphalaṁ arahattan"ti, sā arahattaṁ sacchākāsi. Tenāha Bhagavā "attamanā ceva paripuṇṇasaṅkappā cā"ti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Nandakovādasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Rāhulovādasuttavaṇṇanā

416. **Evaṁ me sutan**ti Rāhulovādasuttaṁ[1]. Tattha **vimuttiparipācanīyā**ti vimuttiṁ paripācentīti vimuttiparipācanīyā. **Dhammā**ti pannarasa dhammā. Te saddhindriyādīnaṁ visuddhikāraṇavasena veditabbā. Vuttaṁ hetaṁ—

"Assaddhe puggale parivajjayato saddhe puggale sevato bhajato payirupāsato pasādanīye suttante paccavekkhato imehi tīhākārehi saddhindriyaṁ visujjhati. Kusīte puggale parivajjayato āraddhavīriye puggale sevato bhajato payirupāsato sammappadhāne paccavekkhato imehi tīhākārehi vīriyindriyaṁ visujjhati. Muṭṭhassatī puggale parivajjayato upaṭṭhitassatī puggale sevato bhajato payirupāsato satipaṭṭhāne paccavekkhato imehi tīhākārehi satindriyaṁ

1. Cūḷarāhulovādasuttaṁ (Pāḷi)

သူရိယေ ဓမ္မဿဝနံ ဃောသယိံသု။ အတိက္ကန္တသဋ္ဌိဝဿာဝ သဋ္ဌိ မဟာထေရာ ဓမ္မဿဝနတ္ထံ အဂမံသု။ ဒေဝတ္ထေရော သရဘာဏာဝသာနေ ဣမံ သုတ္တံ အာရဘိ၊ သုတ္တန္တပရိယောသာနေ စ သဋ္ဌိ မဟာထေရာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ တတော တိဿမဟာဝိဟာရံ ဂန္တွာ ကထေသိ၊ တသ္မိမ္ပိ သဋ္ဌိ ထေရာ။ တတော နာဂမဟာဝိဟာရေ ကာဠကဏ္ဍဂါမေ ကထေသိ၊ တသ္မိမ္ပိ သဋ္ဌိ ထေရာ။ တတော ကလျာဏိံ ဂန္တွာ တတ္ထ စာတုဒ္ဒသေ ဟေဋ္ဌာပါသာဒေ ကထေသိ၊ တသ္မိမ္ပိ သဋ္ဌိ ထေရာ။ ဥပေါသထဒိဝသေ ဥပရိပါသာဒေ ကထေသိ၊ တသ္မိမ္ပိ သဋ္ဌိ ထေရာတိ ဧဝံ ဒေဝတ္ထေရေယေဝ ဣဒံ သုတ္တံ ကထေန္တေ သဋ္ဌိဋ္ဌာနေသု သဋ္ဌိ သဋ္ဌိ ဇနာ အရဟတ္တံ ပတ္တာ။

အမ္ဗိလကာဠကဝိဟာရေ ပန တိပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရေ ဣမံ သုတ္တံ ကထေန္တေ မနုဿပရိသာ ဂါဝုတံ အဟောသိ၊ ဒေဝပရိသာ ယောဇနိကာ။ သုတ္တပရိယောသာနေ သဟဿဘိက္ခူ အရဟတ္တံ ပတ္တာ၊ ဒေဝေသု ပန တတော တတော ဧကေကာဝ[1] ပုထုဇ္ဇနော အဟောသီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဆဆက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-မဟာသဠာယတနိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၂၈။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** မဟာသဠာယတနိကသုတ္တံ။ တတ္ထ **မဟာသဠာယတနိကန္တိ** မဟန္တာနံ ဆန္နံ အာယတနာနံ ဇောတကံ ဓမ္မပရိယာယံ။

၄၂၉။ **အဇာနန္တိ** သဟဝိပဿနေန မဂ္ဂေန အဇာနန္တော။ **ဥပစယံ ဂစ္ဆန္တီ**တိ ဝုဍ္ဎိံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဝသိဘာဝံ ဂစ္ဆန္တီတိ အတ္ထော။ **ကာယိကာ**တိ ပဉ္စဒွါရိကဒရထာ။ **စေတသိကာ**တိ မနောဒွါရိကဒရထာ။ **သန္တာပါဒီ**သုပိ ဧသေဝ နယော။

၄၃၀။ **ကာယသုခန္တိ** ပဉ္စဒွါရိကသုခံ။ **စေတောသုခန္တိ** မနောဒွါရိကသုခံ။ ဧတ္ထ စ ပဉ္စဒွါရိကဇဝနေန သမာပဇ္ဇနံ ဝါ ဝုဋ္ဌာနံ ဝါ နတ္ထိ၊ ဥပ္ပန္နမတ္တကမေဝ ဟောတိ။ မနောဒွါရိကေန သဗ္ဗံ ဟောတိ။ အယဉ္စ မဂ္ဂဝုဋ္ဌာနဿ ပစ္စယဘူတာ ဗလဝဝိပဿနာ၊ သာပိ မနောဒွါရိကေနေဝ ဟောတိ။

၁-ဧကောဝ (ဋီကာ)

visujjhati. Asamāhite puggale parivajjayato samāhite puggale sevato bhajato payirupāsato jhānavimokkhe paccavekkhato imehi tīhākārehi samādhindriyaṁ visujjhati. Duppaññe puggale parivajjayato paññavante puggale sevato bhajato payirupāsato gambhīrañāṇacariyaṁ paccavekkhato imehi tīhākārehi paññindriyaṁ visujjhati. Iti ime pañca puggale parivajjayato pañca puggale sevato bhajato payirupāsato pañca suttantakkhandhe paccavekkhato imehi pannarasahi ākārehi imāni pañcindriyāni visujjhantī”ti[1].

Aparepi pannarasa dhammā vimuttiparipācanīyā—saddhādīni pañcimāni indriyāni, aniccasaññā, anicce dukkhasaññā, dukkhe anattasaññā, pahānasaññā, virāgasaññāti imā pañca nibbedhabhāgiyā saññā, meghiyattherassa kathitā kalyāṇamittatādayo pañcadhammāti. Kāya pana velāya Bhagavato etadahosīti. Paccūsasamaye lokaṁ volokentassa.

419. **Anekānaṁ devatāsahassānan**ti[2] āyasmatā Rāhulena Padumuttarassa Bhagavato pādamūle Pālitanāgarājakāle patthanaṁ paṭṭhapentena saddhiṁ patthanaṁ paṭṭhapitadevatā yeva. Tāsu pana kāci bhūmaṭṭhakā devatā, kāci antalikkhakā, kāci Cātumahārājikā, kāci devaloke, kāci brahmaloke nibbattā. Imasmiṁ pana divase sabbā ekaṭṭhāne andhavanasmiṁ yeva sannipatitā. **Dhammacakkhun**ti Upāli-ovāda[3] Dīghanakhasuttesu[4] ( )[5] paṭhamamaggo dhammacakkhunti vutto, brahmāyusutte[6] tīṇi phalāni, imasmiṁ sutte cattāro maggā cattāri ca phalāni dhammacakkhunti veditabbāni. Tattha hi kāci devatā sotāpannā ahesuṁ, kāci sakadāgāmī, anāgāmī, khīṇāsavā. Tāsañca pana devatānaṁ ettakāti gaṇanavasena paricchedo n’atthi. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Rāhulovādasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Khu 9. 198 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge.
2. Anekāni devatāsahassānīti (Sī, Syā)
3. Ma 2. 43 piṭṭhe.
4. Ma 2. 168 piṭṭhe.
5. (Āsivisūpamasuttesu) (Ka)
6. Ma 2. 346 piṭṭhe.

၄၂၁။ **တထာဘူတဿာ**တိ[၁] ကုသလစိတ္တသမ္ပယုတ္တစေတောသုခသမင်္ဂိဘူတဿ။ **ပုဗ္ဗေဝ ခေါ ပနဿာ**တိ အဿ ဘိက္ခုနော ဝါစာကမ္မန္တာဇီဝါ ပုဗ္ဗသုဒ္ဓိကာ နာမ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ပရိသုဒ္ဓါဝ ဟောန္တိ။ ဒိဋ္ဌိသင်္ကပ္ပဝါယာမသတိသမာဓိသင်္ခါတာနိ ပန ပဉ္စင်္ဂါနိ သဗ္ဗတ္ထကကာရာပကင်္ဂါနိ နာမ။ ဧဝံ လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ အဋ္ဌင်္ဂိကော ဝါ သတ္တင်္ဂိကော ဝါ ဟောတိ။

ဝိတဏ္ဍဝါဒီ ပန “ယာ တထာဘူတဿ ဒိဋ္ဌိ”တိ ဣမမေဝ သုတ္တပဒေသံ ဂဟေတွာ ‘‘လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ ပဉ္စင်္ဂိကော’’တိ ဝဒတိ။ သော “ဧဝမဿာယံ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆတီ”တိ ဣမိနာ အနန္တရဝစနေနေဝ ပဋိသေဓိတဗ္ဗော။ ဥတ္တရိ စ ဧဝံ သညာပေတဗ္ဗော—လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ ပဉ္စင်္ဂိကော နာမ နတ္ထိ၊ ဣမာနိ ပန ပဉ္စ သဗ္ဗတ္ထကကာရာပကင်္ဂါနိ မဂ္ဂက္ခဏေ ဝိရတိဝသေန ပူရေန္တိ။ “ယာ စတူဟိ ဝစီဒုစ္စရိတေဟိ အာရတိ ဝိရတီ”တိ ဧဝံ ဝုတ္တဝိရတီသု ဟိ မိစ္ဆာဝါစံ ပဇဟတိ၊ သမ္မာဝါစံ ဘာဝေတိ၊ ဧဝံ သမ္မာဝါစံ ဘာဝေန္တဿ ဣမာနိ ပဉ္စင်္ဂါနိ န ဝိနာ, သဟေဝ ဝိရတိယာ ပူရေန္တိ။ သမ္မာကမ္မန္တာဇီဝေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣတိ ဝစီကမ္မာဒီနိ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ပရိသုဒ္ဓါနေဝ ဝဋ္ဋန္တိ။ ဣမာနိ ပန ပဉ္စ သဗ္ဗတ္ထကကာရာပကင်္ဂါနိ ဝိရတိဝသေန ပရိပူရေန္တီတိ ပဉ္စင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ နာမ နတ္ထိ။ သုဘဒ္ဒသုတ္တေပိ[၂] စေတံ ဝုတ္တံ “ယသ္မိံ ခေါ သုဘဒ္ဒ ဓမ္မဝိနယေ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ”တိ။ အညေသု စ အနေကေသု သုတ္တသတေသု အဋ္ဌင်္ဂိကောဝ မဂ္ဂေါ အာဂတောတိ။

၄၂၂။ **စတ္တာရောပိ သတိပဋ္ဌာနာ**တိ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာဝ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ။ သမ္မပ္ပဓာနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ယုဂနန္ဓာ**တိ[၃] ဧကက္ခဏိကယုဂနန္ဓာ။ ဧတေဟိ အညသ္မိံ ခဏေ သမာပတ္တိ, အညသ္မိံ ဝိပဿနာတိ ဧဝံ နာနာခဏိကာပိ ဟောန္တိ၊ အရိယမဂ္ဂေ ပန ဧကက္ခဏိကာ။

ဝိဇ္ဇာ စ ဝိမုတ္တိ စာတိ အရဟတ္တမဂ္ဂဝိဇ္ဇာ စ ဖလဝိမုတ္တိ စ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

မဟာသဠာယတနိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ယထာဘူတဿာတိ (သီ) ၂-ဒီ ၂-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ယုဂနဒ္ဓါတိ (က)

6. Chachakkasuttavaṇṇanā

420. **Evaṁ me sutan**ti Chachakkasuttaṁ. Tattha **ādikalyāṇan**ti ādimhi kalyāṇaṁ bhaddakaṁ niddosaṁ katvā desessāmi. Majjhapariyosānesupi es'eva nayo. Iti Bhagavā ariyavaṁsaṁ navahi, mahāsatipaṭṭhānaṁ sattahi, mahā-assapuraṁ sattahi yeva padehi thomesi, idaṁ pana suttaṁ navahi padehi thomesi.

Veditabbānīti sahavipassanena maggena jānitabbāni. Manāyatanena tebhūmakacittameva kathitaṁ, dhammāyatanena bahiddhā tebhūmakadhammā ca, manoviññāṇena ṭhapetvā dve pañcaviññāṇāni sesaṁ bāvīsatividhaṁ lokiyavipākacittaṁ. Phassavedanā yathāvuttavipākaviññāṇasampayuttāva. **Taṇhā**ti vipākavedanāpaccayā javanakkhaṇe uppannataṇhā.

422. **Cakkhu attā**ti pāṭiyekko anusandhi. Heṭṭhā kathitānaṁ hi dvinnaṁ saccānaṁ anattabhāvadassanatthaṁ ayaṁ desanā āraddhā. Tattha **na upapajjatī**ti na yujjati. **Vetī**ti vigacchati nirujjhati.

424. **Ayaṁ kho pana bhikkhave**ti ayampi pāṭiyekko anusandhi. Ayaṁ hi desanā tiṇṇaṁ gāhānaṁ vasena vaṭṭaṁ dassetuṁ āraddhā. Dukkhaṁ samudayoti dvinnaṁ saccānaṁ vasena vaṭṭaṁ dassetuntipi vadanti yeva. **Etaṁ mamā**ti-ādīsu taṇhā māna diṭṭhigāhāva veditabbā. **Samanupassatī**ti gāhattayavasena passati.

Evaṁ vaṭṭaṁ dassetvā idāni tiṇṇaṁ gāhānaṁ paṭipakkhavasena, nirodho maggoti imesaṁ vā dvinnaṁ saccānaṁ vasena vivaṭṭaṁ dassetuṁ **ayaṁ kho panā**ti-ādimāha. **Netaṁ mamā**ti-ādīni taṇhādīnaṁ paṭisedhavacanāni. **Samanupassatī**ti aniccaṁ dukkhamanattāti passati.

425. Evaṁ vivaṭṭaṁ dassetvā idāni tiṇṇaṁ anusayānaṁ vasena puna vaṭṭaṁ dassetuṁ **cakkhuñca bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **abhinandatī**ti-ādīni taṇhādiṭṭhivasen'eva vuttāni. **Anusetī**ti appahīno hoti. **Dukkhassā**ti vaṭṭadukkhakilesadukkhassa.

၈-နဂရဝိန္ဒေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၃၅။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ နဂရဝိန္ဒေယျသုတ္တံ[၁]။ တတ္ထ **သမဝိသမံ စရန္တီ**တိ ကာလေန သမံ စရန္တိ၊ ကာလေန ဝိသမံ။ **သမစရိယမ္ပိ ဟောတ**န္တိ သမစရိယမ္ပိ ဟိ ဧတံ။

၄၃၇။ **ကေ အာကာရာ**တိ ကာနိ ကာရဏာနိ။ **ကေ အန္ဝယာ**တိ ကာ အနုဗုဒ္ဓိယော။ **နတ္ထိ ခေါ ပန တတ္ထာ**တိ ကသ္မာ အာဟ၊ နနု အရညေ ဟရိတ-တိဏစမ္ပကဝနာဒိဝသေန အတိမနုညာ ရူပါဒယော ပဉ္စ ကာမဂုဏာ အတ္ထီတိ။ နော နတ္ထိ၊ န ပနေတံ ဝနသဏ္ဍေန ကထိတံ၊ ဣတ္ထိရူပါဒီနိ ပန သန္ဓာယေတံ ကထိတံ။ တာနိ ဟိ ပုရိသဿ စိတ္တံ ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌန္တိ။ ယထာဟ "နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ဧကရူပမ္ပိ သမနုပဿာမိ၊ ယံ ဧဝံ ပုရိသဿ စိတ္တံ ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌတိ၊ ယထယိဒံ ဘိက္ခဝေ ဣတ္ထိရူပံ။ ဣတ္ထိရူပံ ဘိက္ခဝေ ပုရိသဿ စိတ္တံ ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌတီ"တိ[၂] ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

နဂရဝိန္ဒေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ပိဏ္ဍပါတပါရိသုဒ္ဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၃၈။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ပိဏ္ဍပါတပါရိသုဒ္ဓိသုတ္တံ။ တတ္ထ **ပဋိသလ္လာနာ**တိ ဖလသမာပတ္တိတော။

ဝိပ္ပသန္နာနီတိ ဩကာသဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။ ဖလသမာပတ္တိတော ဟိ ဝုဋ္ဌိတဿ ပဉ္စဟိ ပသာဒေဟိ ပတိဋ္ဌိတောကာသော ဝိပ္ပသန္နော ဟောတိ၊ ဆဝိဝဏ္ဏော ပရိသုဒ္ဓေါ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **သုညတဝိဟာရေနာ**တိ သုညတဖလသမာပတ္တိ-ဝိဟာရေန။ **မဟာပုရိသဝိဟာရော**တိ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓတထာဂတမဟာသာ-ဝကာနံ မဟာပုရိသာနံ ဝိဟာရော။ **ယေန စာဟံ မဂ္ဂေနာ**တိအာဒီသု ဝိဟာရတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဂါမဿ ဣန္ဒခီလာ ဧသ ပဝိဋ္ဌမဂ္ဂေါ နာမ၊ အန္တောဂါမံ ပဝိသိတွာ ဂေဟပဋိပါဋိယာ စရိတွာ ယာဝ နဂရဒွါရေန နိက္ခမနာ ဧသ စရိတဗ္ဗပဒေသော နာမ၊ ဗဟိ ဣန္ဒခီလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဝိဟာရာ ဧသ ပဋိက္ကန္တမဂ္ဂေါ နာမ။ **ပဋိဃံ ဝါပိ စေတသော**တိ စိတ္တေ

426. Evaṁ tiṇṇaṁ anusayānaṁ vasena vaṭṭaṁ kathetvā idāni tesaṁ paṭikkhepavasena vivaṭṭaṁ dassento puna cakkhuñcāti-ādimāha. **Avijjaṁ pahāyā**ti vaṭṭamūlikaṁ avijjaṁ pajahitvā. **Vijjan**ti arahattamaggavijjaṁ uppādetvā.

427. **Ṭhānametaṁ vijjatī**ti ettaken'eva kathāmaggena vaṭṭavivaṭṭavasena desanaṁ matthakaṁ pāpetvā puna tadeva sampiṇḍetvā dassento **evaṁ passaṁ bhikkhave**ti-ādimāha. **Saṭṭhimattānaṁ bhikkhūnan**ti ettha anacchariyametaṁ, yaṁ sayameva Tathāgate desente saṭṭhi bhikkhū arahattaṁ pattā. Imaṁ hi suttaṁ Dhammasenāpatimhi kathentepi saṭṭhi bhikkhū arahattaṁ pattā, Mahāmoggallāne kathentepi, asītimahātheresu kathentesupi pattā eva. Etampi anacchariyaṁ. Mahābhiññappattā hi te sāvakā.

Aparabhāge pana Tambapaṇṇidīpe Māleyyadevatthero[1] nāma heṭṭhālohapāsāde idaṁ suttaṁ kathesi. Tadāpi saṭṭhi bhikkhū arahattaṁ pattā. Yathā ca lohapāsāde, evaṁ thero Mahāmaṇḍapepi idaṁ suttaṁ kathesi. Mahāvihārā nikkhamitvā Cetiyapabbataṁ gato, tatthāpi kathesi. Tato Sākiyavaṁsavihāre[2], Kūṭālivihāre, Antarasobbhe, Muttaṅgaṇe[3], Vātakapabbate[4], Pācinagharake, Dīghavāpiyaṁ, Lokandare, Nomaṇḍalatale[5] kathesi. Tesupi ṭhānesu saṭṭhi saṭṭhi bhikkhū arahattaṁ pattā. Tato nikkhamitvā pana thero Cittalapabbataṁ gato. Tadā ca Cittalapabbatavihāre atirekasaṭṭhivasso mahāthero, pokkharaṇiyaṁ Kuruvakatitthaṁ nāma paṭicchannaṭṭhānaṁ atthi, tattha thero nhāyissāmīti otiṇṇo. Devatthero tassa santikaṁ gantvā nhāpemi bhanteti āha. Thero paṭisanthāren'eva "Māleyyadevo nāma atthīti vadanti, so ayaṁ bhavissatī"ti ñatvā tvaṁ devoti āha. Āma bhanteti. Saṭṭhivassaddhānaṁ me āvuso koci sarīraṁ hatthena phusituṁ nāma na labhi, tvaṁ pana nhāpehīti uttaritvā tīre nisīdi.

Thero sabbampi hatthapādādiparikammaṁ katvā mahātheraṁ nhāpesi. Taṁdivasañca dhammassavanadivaso hoti. Atha mahāthero "deva amhākaṁ dhammadānaṁ dātuṁ vaṭṭatī"ti āha. Thero sādhu bhanteti sampaṭicchi. Atthaṅgate

1. Maliyadevatthero (Sī)
2. Sākiyavaṅkavihāre (Syā), sākiyacaṅkavihāre (Ka)
3. Mutiṅgaṇe (Sī)
4. Hitaṅkapabbate (Ka)
5. Gameṇḍavāle (Sī)

ပဋိဟညနကိလေသဇာတံ ကိဉ္စိ အတ္ထိ နတ္ထီတိ။ **အဟောရတ္တာနုသိက္ခိနော**တိ ဒိဝသဉ္စ ရတ္တိဉ္စ အနုသိက္ခန္တေန။

၄၄၀။ **ပဟီနာ နု ခေါ မေ ပဉ္စ ကာမဂုဏာ**တိအာဒီသု ဧကဘိက္ခုဿ ပစ္စဝေက္ခဏာ နာနာ၊ နာနာဘိက္ခူနံ ပစ္စဝေက္ခဏာ နာနာတိ။ ကထံ? ဧကော ဟိ ဘိက္ခု ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော ပတ္တစီဝရံ ပဋိသာမေတွာ ဝိဝိတ္တောကာသေ နိသိန္နော ပစ္စဝေက္ခတိ "ပဟီနာ နု ခေါ မေ ပဉ္စကာမဂုဏာ"တိ။ သော "အပ္ပဟီနာ"တိ ဉတွာ ဝီရိယံ ပဂ္ဂယှ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂံ သမုဂ္ဃါတေတွာ မဂ္ဂါနန္တရံ ဖလံ ဖလာနန္တရံ မဂ္ဂံ တတော ဝုဋ္ဌာယ ပစ္စဝေက္ခန္တော "ပဟီနာ"တိ ပဇာနာတိ။ နီဝရဏာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတေသံ ပန အရဟတ္တမဂ္ဂေန ပဟာနာဒီနိ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ ဧကဘိက္ခုဿ နာနာပစ္စဝေက္ခဏာ ဟောတိ။ တေသု ပန ပစ္စဝေက္ခဏာသု အညော ဘိက္ခု ဧကံ ပစ္စဝေက္ခဏံ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ အညော ဧကန္တိ ဧဝံ နာနာဘိက္ခူနံ နာနာပစ္စဝေက္ခဏာ ဟောတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ပိဏ္ဍပါတပါရိသုဒ္ဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဣန္ဒြိယဘာဝနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၅၃။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဣန္ဒြိယဘာဝနာသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဂဇင်္ဂလာယန္တိ**[1] ဧဝံနာမကေ နိဂမေ။ **သုဝေဠုဝနေ**တိ သုဝေဠု နာမ ဧကော ရုက္ခဇာတိ၊ တေဟိ သဉ္ဆန္နော မဟာဝနသဏ္ဍော၊ တတ္ထ ဝိဟရတိ။ **စက္ခုနာ ရူပံ န ပဿတိ၊ သောတေန သဒ္ဒံ န သုဏာတီ**တိ စက္ခုနာ ရူပံ န ပဿိတဗ္ဗံ၊ သောတေန သဒ္ဒေါ န သောတဗ္ဗောတိ ဧဝံ ဒေသေတီတိ အဓိပ္ပါယေန ဝဒတိ။

အညထာ အရိယဿ ဝိနယေတိ ဣမိနာ ဘဂဝါ အတ္တနော သာသနေ အသဒိသာယ ဣန္ဒြိယဘာဝနာယ ကထနတ္ထံ အာလယံ အကာသိ။ အထာယသ္မာ အာနန္ဒော "သတ္ထာ အာလယံ ဒဿေတိ၊ ဟန္ဒာဟံ ဣမိဿံ ပရိသတိ ဘိက္ခုသံဃဿ ဣန္ဒြိယဘာဝနာကထံ ကာရေမီ"တိ သတ္ထာရံ ယာစန္တော **ဧတဿ**

၁-ကဇင်္ဂလာယန္တိ (သီ)

sūriye dhammassavanaṁ ghosesuṁ. Atikkantasaṭṭhivassāva saṭṭhi mahātherā dhammassavanatthaṁ agamaṁsu. Devatthero sarabhāṇāvasāne imaṁ suttaṁ ārabhi, suttantapariyosāne ca saṭṭhi mahātherā arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Tato Tissamahāvihāraṁ gantvā kathesi, tasmimpi saṭṭhi therā. Tato Nāgamahāvihāre Kāḷakacchagāme kathesi, tasmimpi saṭṭhi therā. Tato kalyāṇiṁ gantvā tattha cātuddase heṭṭhāpāsāde kathesi, tasmimpi saṭṭhi therā. Uposathadivase uparipāsāde kathesi, tasmimpi saṭṭhi therāti evaṁ Devatthereyeva idaṁ suttaṁ kathente saṭṭhiṭṭhānesu saṭṭhi saṭṭhi janā arahattaṁ pattā.

Ambilakāḷakavihāre pana Tipiṭakacūḷanāgatthere imaṁ suttaṁ kathente manussaparisā gāvutaṁ ahosi, devaparisā yojanikā. Suttapariyosāne sahassabhikkhū arahattaṁ pattā, devesu pana tato tato ekekova[1] puthujjano ahosīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Chachakkasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Mahāsaḷāyatanikasuttavaṇṇanā

428. **Evaṁ me sutan**ti Mahāsaḷāyatanikasuttaṁ. Tattha **mahāsaḷāyatanikan**ti mahantānaṁ channaṁ āyatanānaṁ jotakaṁ dhammapariyāyaṁ.

429. **Ajānan**ti sahavipassanena maggena ajānanto. **Upacayaṁ gacchantī**ti vuḍḍhiṁ gacchanti, vasibhāvaṁ gacchantīti attho. **Kāyikā**ti pañcadvārikadarathā. **Cetasikā**ti manodvārikadarathā. **Santāpādī**supi es'eva nayo.

430. **Kāyasukhan**ti pañcadvārikasukhaṁ. **Cetosukhan**ti manodvārikasukhaṁ. Ettha ca pañcadvārikajavanena samāpajjanaṁ vā vuṭṭhānaṁ vā n'atthi, uppannamattakameva hoti. Manodvārikena sabbaṁ hoti. Ayañca maggavuṭṭhānassa paccayabhūtā balavavipassanā, sāpi manodvāriken'eva hoti.

1. Ekova (Ṭīkā)

ဘဂဝါတိအာဒိမာဟ။ အထဿ ဘဂဝါ ဣန္ဒြိယဘာဝနံ ကထေန္တော **စေန ဟာနန္ဒာ**တိအာဒိမာဟ။

၄၅၄။ တတ္ထ **ယဒိဒံ ဥပေက္ခာ**တိ ယာ ဧသာ ဝိပဿနုပေက္ခာ နာမ၊ ဧသာ သန္တာ ဧသာ ပဏီတာ၊ အတပ္ပိကာတိ အတ္ထော။ ဣတိ အယံ ဘိက္ခု စက္ခုဒွါရေ ရူပါရမ္မဏမှိ ဣဋ္ဌေ အာရမ္မဏေ မနာပံ, အနိဋ္ဌေ အမနာပံ, မဇ္ဈတ္တေ မနာပါမနာပဉ္စ စိတ္တံ၊ တဿ ရဇ္ဇိတုံ ဝါ ဒုဿိတုံ ဝါ မုယှိတုံ ဝါ အဒတွာဝ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဝိပဿနံ မဇ္ဈတ္တေ ဌပေတိ။ **စက္ခုမာ**တိ သမ္ပန္နစက္ခု ဝိသုဒ္ဓနေတ္တော။ စက္ခုဗာဓိကဿ ဟိ ဥမ္မီလနနိမ္မီလနံ န ဟောတိ၊ တသ္မာ ဧသော န ဂဟိတော။

၄၅၆။ **ဤသကံပေါဏေ**တိ[1] ရထီသာ ဝိယ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဌိတေ။

၄၆၁။ **ပဋိကူလေ အပ္ပဋိကူလသညီ**တိအာဒီသု ပဋိကူလေ မေတ္တာဖရဏေန ဝါ ဓာတုသော ဥပသံဟာရေန ဝါ အပ္ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ၊ အပ္ပဋိကူလေ အသုဘဖရဏေန ဝါ အနိစ္စတော ဥပသံဟာရေန ဝါ ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တဒုဘယံ အဘိနိဝဇ္ဇေတွာ မဇ္ဈတ္တော ဟုတွာ ဝိဟရိတုကာမော ကိံ ကရောတီတိ။ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေသု အာပါထဂတေသု နေဝ သောမနဿိကော န ဒေါမနဿိကော ဟောတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

ကထံ ပဋိကူလေ အပ္ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ၊ အနိဋ္ဌသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ မေတ္တာယ ဝါ ဖရတိ၊ ဓာတုတော ဝါ ဥပသံဟရတိ၊ ဧဝံ ပဋိကူလေ အပ္ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ။ ကထံ အပ္ပဋိကူလေ ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ၊ ဣဋ္ဌသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ အသုဘာယ ဝါ ဖရတိ၊ အနိစ္စတော ဝါ ဥပသံဟရတိ၊ ဧဝံ အပ္ပဋိကူလေ ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ။ ကထံ ပဋိကူလေ စ အပ္ပဋိကူလေ စ အပ္ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ၊ အနိဋ္ဌသ္မိဉ္စ ဣဋ္ဌသ္မိဉ္စ ဝတ္ထုသ္မိံ မေတ္တာယ ဝါ ဖရတိ၊ ဓာတုတော ဝါ ဥပသံဟရတိ၊ ဧဝံ ပဋိကူလေ စ အပ္ပဋိကူလေ စ အပ္ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ။ ကထံ အပ္ပဋိကူလေ စ ပဋိကူလေ စ ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ၊ ဣဋ္ဌသ္မိဉ္စ အနိဋ္ဌသ္မိဉ္စ ဝတ္ထုသ္မိံ အသုဘာယ ဝါ ဖရတိ၊ အနိစ္စတော ဝါ ဥပသံဟရတိ၊ ဧဝံ အပ္ပဋိကူလေ စ ပဋိကူလေ စ ပဋိကူလသညီ

၁-ဤသကပေါဏေတိ (သီ)

431. **Tathābhūtassāti**[1] kusalacittasampayuttacetosukhasamaṅgībhūtassa. **Pubbeva kho panassāti** assa bhikkhuno vācākammantājīvā pubbasuddhikā nāma ādito paṭṭhāya parisuddhāva honti. Diṭṭhisaṅkappavāyāmasatisamādhisaṅkhātāni pana pañcaṅgāni sabbatthakakārāpakaṅgāni nāma. Evaṁ lokuttaramaggo aṭṭhaṅgiko vā sattaṅgiko vā hoti.

Vitaṇḍavādī pana "yā tathābhūtassa diṭṭhī"ti imameva suttapadesaṁ gahetvā "lokuttaramaggo pañcaṅgiko"ti vadati. So "evamassāyaṁ ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāvanāpāripūriṁ gacchatī"ti iminā anantaravacanen'eva paṭisedhitabbo. Uttari ca evaṁ saññāpetabbo—lokuttaramaggo pañcaṅgiko nāma n'atthi, imāni pana pañca sabbatthakakārāpakaṅgāni maggakkhaṇe virativasena pūrenti. "Yā catūhi vacīduccaritehi ārati viratī"ti evaṁ vuttaviratīsu hi micchāvācaṁ pajahati, sammāvācaṁ bhāveti, evaṁ sammāvācaṁ bhāventassa imāni pañcaṅgikāni na vinā, saheva viratiyā pūrenti. Sammākammantājīvesupi es'eva nayo. Iti vacīkammādīni ādito paṭṭhāya parisuddhān'eva vaṭṭanti. Imāni pana pañca sabbatthakakārāpakaṅgāni virativasena paripūrentīti pañcaṅgiko maggo nāma n'atthi. Subhaddasuttepi[2] cetaṁ vuttaṁ "yasmiṁ kho Subhadda dhammavinaye ariyo aṭṭhaṅgiko maggo"ti. Aññesu ca anekesu suttasatesu aṭṭhaṅgikova maggo āgatoti.

433. **Cattāropi satipaṭṭhānāti** maggasampayuttāva cattāro satipaṭṭhānā. Sammappadhānādīsupi es'eva nayo. **Yuganandhāti**[3] ekakkhaṇikayuganandhā. Etehi aññasmiṁ khaṇe samāpatti, aññasmiṁ vipassanāti evaṁ nānākhaṇikāpi honti, ariyamagge pana ekakkhaṇikā.

Vijjā ca vimutti cāti arahattamaggavijjā ca phalavimutti ca. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Mahāsaḷāyatanikasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Yathābhūtassāti (Sī) 2. Dī 2. 124 piṭṭhe. 3. Yuganaddhāti (Ka)

ဝိဟရတိ။ ကထံ ပဋိကူလေ စ အပ္ပဋိကူလေ စ တဒုဘယံ အဘိနိဝဇ္ဇေတွာ ဥပေက္ခကော ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနော၊ ဣဓ ဘိက္ခု စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ နေဝ သုမနော ဟောတိ န ဒုမ္မနော၊ ဥပေက္ခကော ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနော။ပ။ မနသာ ဓမ္မံ ဝိညာယ နေဝ သုမနော ဟောတိ န ဒုမ္မနော၊ ဥပေက္ခကော ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနော။ ဧဝံ ပဋိကူလေ စ အပ္ပဋိကူလေ စ တဒုဘယံ အဘိနိဝဇ္ဇေတွာ ဥပေက္ခကော ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနောတိ[1]။

ဣမေသု စ တီသု နယေသု ပဌမနယေ မနာပံ အမနာပံ မနာပါမနာပန္တိ သံကိလေသံ ဝဋ္ဋတိ၊ နိက္ကိလေသံ ဝဋ္ဋတိ။ ဒုတိယနယေ သံကိလေသံ၊ တတိယနယေ သံကိလေသနိက္ကိလေသံ ဝဋ္ဋတိ။ ပုန ဝုတ္တံ "ပဌမံ သံကိလေသံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဒုတိယံ သံကိလေသမ္ပိ နိက္ကိလေသမ္ပိ၊ တတိယံ နိက္ကိလေသမေဝ ဝဋ္ဋတီ"တိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဣန္ဒြိယဘာဝနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပဉ္စမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဥပရိပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာ နိဋ္ဌိတာ။

ယော စာယံ "သဗ္ဗဓမ္မမူလပရိယာယံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမီ"တိ အာရဒ္ဓတ္တာ **အာဒိကလျာဏော,** မဇ္ဈေ "သုတ္တံ ဂေယျံ ဝေယျာကရဏံ ဂါထာ ဥဒါနံ ဣတိဝုတ္တကံ ဇာတကံ အဗ္ဘုတဓမ္မံ ဝေဒလ္လ"န္တိ ဝစနတော **မဇ္ဈေကလျာဏော,** သန္နိဋ္ဌာနေ "အရိယော ဘာဝိတိန္ဒြိယော"တိ ဝစနတော **ပရိယောသာနကလျာဏော**တိ တိဝိဓကလျာဏော မဇ္ဈိမနိကာယော "မဟာဝိပဿနာ နာမာယ"န္တိ ဝုတ္တော၊ သော ဝဏ္ဏနာဝသေန သမတ္တော ဟောတိ။

၁-သံ ၄-၃၉၀-ပိဋ္ဌေ။

8. Nagaravindeyyasuttavaṇṇanā

435. **Evaṁ me sutan**ti Nagaravindeyyasuttaṁ[1]. Tattha **samavisamaṁ carantī**ti kālena samaṁ caranti, kālena visamaṁ. **Samacariyampi hetan**ti samacariyampi hi etaṁ.

437. **Ke ākārā**ti kāni kāraṇāni. **Ke anvayā**ti kā anubuddhiyo. **N'atthi kho pana tatthā**ti kasmā āha, nanu araññe haritatiṇacampakavanādivasena atimanuññā rūpādayo pañca kāmaguṇā atthīti. No n'atthi, na panetaṁ vanasaṇḍena kathitaṁ, itthirūpādīni pana sandhāyetaṁ kathitaṁ. Tāni hi purisassa cittaṁ pariyādāya tiṭṭhanti. Yathāha "nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekarūpampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ purisassa cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, yathayidaṁ bhikkhave itthirūpaṁ. Itthirūpaṁ bhikkhave purisassa cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatī"ti[2] vitthāretabbaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Nagaravindeyyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Piṇḍapātapārisuddhisuttavaṇṇanā

438. **Evaṁ me sutan**ti Piṇḍapātapārisuddhisuttaṁ. Tattha **paṭisallānā**ti phalasamāpattito.

Vippasannānīti okāsavasenetaṁ vuttaṁ. Phalasamāpattito hi vuṭṭhitassa pañcahi pasādehi patiṭṭhitokāso vippasanno hoti, chavivaṇṇo parisuddho. Tasmā evamāha. **Suññatavihārenā**ti suññataphalasamāpattivihārena. **Mahāpurisavihāro**ti Buddhapaccekabuddhatathāgatamahāsāvakānaṁ mahāpurisānaṁ vihāro. **Yena cāhaṁ maggenā**ti-ādīsu vihārato paṭṭhāya yāva gāmassa indakhīlā esa paviṭṭhamaggo nāma, antogāmaṁ pavisitvā gehapaṭipāṭiyā caritvā yāva nagaradvārena nikkhamanā esa caritabbapadeso nāma, bahi indakhīlato paṭṭhāya yāva vihārā esa paṭikkantamaggo nāma. **Paṭighaṁ vāpi cetaso**ti citte

1. Nagaravindisuttaṁ (Ka)
2. Aṁ 1. 1 piṭṭhe.

နိဂမနကထာ

ဧတ္တာဝတာ စ—

အာယာစိတော သုမတိနာ ထေရေန **ဘဒန္တဗုဒ္ဓမိတ္တေန**[၁]၊
ပုဗ္ဗေ မယူရဒူတပဋ္ဋနမှိ သဒ္ဓိံ နိဝသန္တေန။

ပရဝါဒ[၂]ဝိဓံသနဿ **မဇ္ဈိမနိကာယသေဋ္ဌဿ**၊
ယမဟံ **ပပဉ္စသူဒနိမဋ္ဌကထံ** ကာတုမာရဘိံ။

သာ ဟိ မဟာအဋ္ဌကထာယ သာရမာဒါယ နိဋ္ဌိတာ ဧသာ၊
သတ္တုတ္တရသတမတ္တာယ ပါဠိယာ ဘာဏဝါရေဟိ။

ဧကူနသဋ္ဌိမတ္တော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါပိ ဘာဏဝါရေဟိ၊
အတ္ထပ္ပကာသနတ္ထာယ အာဂမာနံ ကတော ယသ္မာ။

တသ္မာ တေန သဟာ'ယံ ဂါထာဂဏနာနယေန အဋ္ဌကထာ၊
သမဓိကသဋ္ဌိသတမိတိ[၃] ဝိညေယျာ ဘာဏဝါရာနံ[၄]။

သမဓိကသဋ္ဌိသတပမာဏမိတိ ဘာဏဝါရတော ဧသာ[၅]၊
သမယံ ပကာသယန္တီ[၆] မဟာဝိဟာရာဓိဝါသီနံ[၇]။

မူလဋ္ဌကထာသာရံ အာဒါယ မယာ ဣမံ ကရောန္တေန၊
ယံ ပုညမုပစိတံ တေန ဟောတု လောကော သဒါ သုခိတောတိ။

ပရမဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓါဗုဒ္ဓိဝီရိယပဋိမဏ္ဍိတေန သီလာစာရဇ္ဇဝမဒ္ဒဝါဒိဂုဏသမုဒယသမုဒိတေန သကသမယသမယန္တရဂဟနဇ္ဈောဂါဟနသမတ္ထေန ပညာဝေယျတ္တိယသမန္နာဂတေန တိပိဋကပရိယတ္တိပ္ပဘေဒေ သာဋ္ဌကထေ သတ္ထုသာသနေ အပ္ပဋိဟတဉာဏပ္ပဘာဝေန မဟာဝေယျာကရဏေန ကရဏသမ္ပတ္တိဇနိတသုခဝိနိဂ္ဂတမဓုရောဒါရဝစနလာဝဏ္ဏယုတ္တေန ယုတ္တမုတ္တဝါဒိနာ ဝါဒီဝရေန မဟာကဝိနာ ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒါပရိဝါရေ ဆဠဘိညာဒိပ္ပဘေဒဂုဏပဋိမဏ္ဍိတေ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မေ သုပ္ပတိဋ္ဌိတဗုဒ္ဓီနံ ထေရဝံသပ္ပဒီပါနံ ထေရာနံ မဟာဝိဟာရဝါသီနံ ဝံသာလင်္ကာရဘူတေန ဝိပုလဝိသုဒ္ဓဗုဒ္ဓိနာ **ဗုဒ္ဓဃောသော**တိ ဂရူဟိ ဂဟိတနာမဓေယျေန ထေရေန ကတာ အယံ **ပပဉ္စသူဒနီ** နာမ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာ—

၁-ဘဒန္တဗုဒ္ဓပုတ္တေန (က)
၂-ပရဝါဒဝါဒိ (သီ)
၃-....သတံ (သျာ၊ က)
၄-ဘာဏဝါရေဟိ (သျာ၊ က)
၅-ဧဝံ (သျာ၊ က)
၆-ပကာသယန္တိံ (သျာ)
၇-မဟာဝိဟာရဝါသီနံ (သျာ၊ က)

paṭihaññanakilesajātaṁ kiñci atthi natthīti. **Ahorattānusikkhinā**ti divasañca rattiñca anusikkhantena.

440. **Pahīnā nu kho me pañca kāmaguṇā**ti-ādīsu ekabhikkhussa paccavekkhaṇā nānā, nānābhikkhūnaṁ paccavekkhaṇā nānāti. Kathaṁ? Eko hi bhikkhu pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto pattacīvaraṁ paṭisāmetvā vivittokāse nisinno paccavekkhati "pahīnā nu kho me pañcakāmaguṇā"ti. So "appahīnā"ti ñatvā vīriyaṁ paggayha anāgāmimaggena pañcakāmaguṇikarāgaṁ samugghāṭetvā maggānantaraṁ phalaṁ phalānantaraṁ maggaṁ tato vuṭṭhāya paccavekkhanto "pahīnā"ti pajānāti. Nīvaraṇādīsupi es'eva nayo. Etesaṁ pana arahattamaggena pahānādīni honti, evaṁ ekabhikkhussa nānāpaccavekkhaṇā hoti. Etāsu pana paccavekkhaṇāsu añño bhikkhu ekaṁ paccavekkhaṇaṁ paccavekkhati, añño ekanti evaṁ nānābhikkhūnaṁ nānāpaccavekkhaṇā hoti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Piṇḍapātapārisuddhisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Indriyabhāvanāsuttavaṇṇanā

453. **Evaṁ me sutan**ti Indriyabhāvanāsuttaṁ. Tattha **Gajaṅgalāyanti**[1] evaṁnāmake nigame. **Suveḷuvane**ti Suveḷu nāma ekā rukkhajāti, tehi sañchanno Mahāvanasaṇḍo, tattha viharati. **Cakkhunā rūpaṁ na passati, sotena saddaṁ na suṇātī**ti cakkhunā rūpaṁ na passitabbaṁ, sotena saddo na sotabboti evaṁ desetīti adhippāyena vadati.

Aññathā ariyassa vinayeti iminā Bhagavā attano sāsane asadisāya indriyabhāvanāya kathanatthaṁ ālayaṁ akāsi. Athāyasmā Ānando "Satthā ālayaṁ dasseti, handāhaṁ imissaṁ parisati bhikkhusaṁghassa indriyabhāvanākathaṁ kāremī"ti Satthāraṁ yācanto **etassa**

1. Kajaṅgalāyanti (Sī)

တာဝ တိဋ္ဌတု လောကသ္မိံ၊ လောကနိတ္ထရဏေသိနံ။
ဒဿေန္တီ ကုလပုတ္တာနံ၊ နယံ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိယာ။

ယာဝ ဗုဒ္ဓေါတိ နာမမ္ပိ၊ သုဒ္ဓစိတ္တဿ တာဒိနော။
လောကမှိ လောကဇေဋ္ဌဿ၊ ပဝတ္တတိ မဟေသိနောတိ။

ပပဉ္စသူဒနီ နာမ
မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာ သဗ္ဗာကာရေန နိဋ္ဌိတာ။

Bhagavāti-ādimāha. Athassa Bhagavā indriyabhāvanaṁ kathento **tena hānandā**ti-ādimāha.

454. Tattha **yadidaṁ upekkhā**ti yā esā vipassanupekkhā nāma, esā santā esā paṇītā, atappikāti attho. Iti ayaṁ bhikkhu cakkhudvāre rūpārammaṇamhi iṭṭhe ārammaṇe manāpaṁ, aniṭṭhe amanāpaṁ, majjhatte manāpāmanāpañca cittaṁ, tassa rajjituṁ vā dussituṁ vā muyhituṁ vā adatvāva pariggahetvā vipassanaṁ majjhatte ṭhapeti. **Cakkhumā**ti sampannacakkhu visuddhanetto. Cakkhābādhikassa hi uddhaṁ ummīlananimmīlanaṁ na hoti, tasmā so na gahito.

456. **Īsakaṁpoṇeti**[1] rathīsā viya uṭṭhahitvā ṭhite.

461. **Paṭikūle appaṭikūlasaññī**ti-ādīsu paṭikūle mettāpharaṇena vā dhātuso upasaṁhārena vā appaṭikūlasaññī viharati, appaṭikūle asubhapharaṇena vā aniccato upasaṁhārena vā paṭikūlasaññī viharati. Sesapadesupi es'eva nayo. Tadubhayaṁ abhinivajjetvā majjhatto hutvā viharitukāmo kiṁ karotīti. Iṭṭhāniṭṭhesu āpāthagatesu n'eva somanassiko na domanassiko hoti. Vuttaṁ hetaṁ—

> Kathaṁ paṭikūle appaṭikūlasaññī viharati, aniṭṭhasmiṁ vatthusmiṁ mettāya vā pharati, dhātuto vā upasaṁharati, evaṁ paṭikūle appaṭikūlasaññī viharati. Kathaṁ appaṭikūle paṭikūlasaññī viharati, iṭṭhasmiṁ vatthusmiṁ asubhāya vā pharati, aniccato vā upasaṁharati, evaṁ appaṭikūle paṭikūlasaññī viharati. Kathaṁ paṭikūle ca appaṭikūle ca appaṭikūlasaññī viharati, aniṭṭhasmiñca iṭṭhasmiñca vatthusmiṁ mettāya vā pharati, dhātuto vā upasaṁharati, evaṁ paṭikūle ca appaṭikūle ca appaṭikūlasaññī viharati. Kathaṁ appaṭikūle ca paṭikūle ca paṭikūlasaññī viharati, iṭṭhasmiñca aniṭṭhasmiñca vatthusmiṁ asubhāya vā pharati, aniccato vā upasaṁharati, evaṁ appaṭikūle ca paṭikūle ca paṭikūlasaññī

1. Īsakapoṇeti (Sī)

ဥပရိပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာယ

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကာသိရလာဘီ	၁၁၃
အကိစ္စလာဘီ	၁၁၃
အကိရိယဝါဒါ	၉၆
အကိလန္တကာယာ	၁၂၉
အကုပ္ပံ	၁၁၃
အက္ကောသိဿန္တိ	၂၃၄
အဂဒင်္ဂါရံ	၂
အဂ္ဂဋ္ဌဖလကံ	၁၀၃
အဂါရဝေါ	၂၇
အဂ္ဂါ	၁၂
အဂ္ဂေါ	၁၃၂
အင်္ဂုဋ္ဌေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ	၁၄၁
အစိတ္တီကတွာ	၅၄
အစိရပရိနိဗ္ဗုတေ ဘဂဝတိ	၄၇
အစ္စာရဒ္ဓဝီရိယံ	၁၄၈
အစ္စိနာနတ္တံ	၁၄၄
အဇ္ဇေဝ ကိစ္စမာတပ္ပံ	၁၇၀
အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါ	၁၁၄
အဇ္ဈတ္တမေဝ	၁၀၂-၁၁၄
အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာနိ	၇၃
အဇ္ဈတ္တံ	၁၁၄
အဇ္ဈတ္တံ ဝါ	၂၈
အဇ္ဈတ္တံ အသဏ္ဌိတံ	၁၉၀
အဇ္ဈတ္တံ သုညတံ	၁၁၄
အဇ္ဈာဇီဝေ ဝါ အဓိပါတိမောက္ခေ ဝါ	၂၅
အဇ္ဈုပေက္ခိတာ ဟောတိ	၁၀၁
အညထာ ဟောတိ	၁၉၁
အညမညခါဒိကာ	၁၅၁
အညာ	၃၄
အညာ ဥဒပါဒိ	၁၃၉
အညာ ပညတ္တိ	၈၉
အညံ သတ္ထာရံ	၇၉
အဋ္ဌ ဒိသာ ဝိဓာဝတိ	၁၉၀
အဋ္ဌာနံ	၇၄
အဋ္ဌိမိဉ္ဇာ	၁၄၆
အဏုံ	၃၄
အတန္ဒိတံ	၁၇၁
အတမ္မယတံ	၁၈၉
အတမ္မယတာ	၆၈
အတိနိဇ္ဈာယိတတ္တံ	၁၄၈
အတိပဿိတွာ	၁၄၁
အတိလီနဝီရိယံ	၁၄၈
အတိသာရော	၁၉၃
အတီတံ	၁၇၀-၁၈၆
အတ္တဗျာဗာဓာယပိ မန္တေတိ	၅၄
အတ္တမနော	၁၉၀
အတ္တေန ဝါ အတ္တနိယေန ဝါ	၄၂
အတ္တာနော စေဝ နာနံ ဗျူဠှနတော စ	၁၈
အတ္တာနော ဟိ ခေါ သမေတိ	၁၉

viharati. Kathaṁ paṭikūle ca appaṭikūle ca tadubhayaṁ abhinivajjetvā upekkhako viharati sato sampajāno, idha bhikkhu cakkhunā rūpaṁ disvā n'eva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno -pa- manasā dhammaṁ viññāya n'eva sumano hoti na dummano, upekkhako viharati sato sampajāno. Evaṁ paṭikūle ca appaṭikūle ca tadubhayaṁ abhinivajjetvā upekkhako viharati sato sampajānoti[1].

Imesu ca tīsu nayesu paṭhamanaye manāpaṁ amanāpaṁ manāpāmanāpanti saṁkilesaṁ vaṭṭati, nikkilesaṁ vaṭṭati. Dutiyanaye saṁkilesaṁ, tatiyanaye saṁkilesanikkilesaṁ vaṭṭati. Puna vuttaṁ "paṭhamaṁ saṁkilesaṁ vaṭṭati, dutiyaṁ saṁkilesampi nikkilesampi, tatiyaṁ nikkilesameva vaṭṭatī"ti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Indriyabhāvanāsuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Pañcamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Uparipaṇṇāsaṭṭhakathā niṭṭhitā.

Yo cāyaṁ "sabbadhammamūlapariyāyaṁ vo bhikkhave desessāmī"ti āraddhattā **ādikalyāṇo,** majjhe "suttaṁ geyyaṁ veyyākaraṇaṁ gāthā udānaṁ itivuttakaṁ jātakaṁ abbhutadhammaṁ vedallan"ti vacanato **majjhekalyāṇo,** sanniṭṭhāne "ariyo bhāvitindriyo"ti vacanato **pariyosānakalyāṇo**ti tividhakalyāṇo Majjhimanikāyo "mahāvipassanā nāmāyan"ti vutto, so vaṇṇanāvasena samatto hoti.

---

1. Khu 9. 390 piṭṭhe.

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အတ္ထိ ခေါ ပန သဉ္ဉီရာနံ နိရောဓော	၁၂
အတ္ထိ စ သာ သမာပတ္တိ	၁၈၁
အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ဥပေက္ခာ အာကာသာနဉ္စာယတန-နိဿိတာ	၁၈၉
အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ဥပေက္ခာ ရူပေသု	၁၈၉
အဇ္ဈတ္တံ ဣတိ ဝိဒိတွာ	၁၂
အထာပရံ ဝိညာဏံယေဝ အဝသိဿတိ	၂၀၉
အဒဋ္ဌဒိဋ္ဌိ	၂၀
အဒုက္ခမသုခဝေဒနိယံ ကမ္မံ	၁၈၂
အဒုက္ခမသုခံ	၁၇
အဓမ္မော	၃၁
အဓိကရဏသမထာ	၂၈
အဓိကရဏာနိ	၂၈
အဓိကရဏာနံ	၂၈-၃၃
အဓိစိတ္တံ တေ ဝိပရာဝတ္တံ	၂၁
အဓိဋ္ဌာတိ	၁၀၄
အဓိဋ္ဌာယ မနသာ	၃၉
အဓိဗန္ဓံ နိဂစ္ဆေယျ	၁၅၁
အဓိမာနေန	၃၄
အဓိမုစ္စတိ	၁၀၅
အဓိမောက္ခသမ္ပသာဒေါ	၄၀
အဓိဝုတ္တိပဒါနိ	၁၁
အဓုနာ ကာလင်္ကတော	၂၁
အနဇ္ဈောသိတာ	၂၁၃
အနတ္တကတာနိ	၅၃
အနဒ္ဓဘူတံ	၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနဓိမုတ္တိတော	၇
အနဘိနန္ဒိတာ	၂၁၃
အနဘိနန္ဒိတာနိ သီတိ ဘဝိဿန္တိ	၂၁၃
အနလံ တေ အန္တရာယာယ	၃၇
အနဝညတ္တာ ပါပိမတာ	၁၁၆
အနဝကာသော	၇၄
အနဝဿုတော	၁၈၉-၁၉၀
အနဿာသိကံ	၆၃
အနာဂမနဒိဋ္ဌိကော	၅၄
အနာဒီနဝဒဿာဝိနော	၁၈၇
အန္ဝဒေဝ ရာဇာ စက္ကဝတ္တိ သမ္မာ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ	၁၅၅
အန္ဝာဂမေတိ	၁၇၃
အန္ဝာဝတ္တန္တိ	၁၁၇
အနိစ္စတံ	၁၈၆
အနိစ္စသညာဘာဝနာနုယောဂံ	၉၈
အနိစ္စာ	၃၈
အနိမိတ္တံ	၁၀၉-၁၁၀
အနိဿိတော	၆၀
အနိဃာ	၉၁
အနုဂ္ဂါဟကာ	၂၁၈
အနုဋ္ဌိတာယ	၁၀၃
အနုတ္တရိယာ အက္ခာယတိ	၁၂
အနုတ္တရေသု ဝိမောက္ခေသု	၁၈၆
အနုတ္တရံ	၁၁၀
အနုဒ္ဓံသေယျ	၃၆
အနုဓမ္မော	၂၁-၂၁၀
အနုပဒဓမ္မဝိပဿနံ	၅၈
အနုပဒဝဝတ္ထိတာ ဟောန္တိ	၅၉

Nigamanakathā

Ettāvatā ca—

Āyācito sumatinā therena **Bhadantabuddhamittena**[1],
Pubbe mayūradūtapaṭṭanamhi saddhiṁ nivasantena.

Paravāda[2]vidhaṁsanassa **Majjhimanikāyaseṭṭhassa,**
Yamahaṁ **Papañcasūdanimaṭṭhakathaṁ** kātumārabhiṁ.

Sā hi Mahā-aṭṭhakathāya sāramādāya niṭṭhitā esā,
Sattuttarasatamattāya Pāḷiyā bhāṇavārehi.

Ekūnasaṭṭhimatto Visuddhimaggopi bhāṇavārehi,
Atthappakāsanatthāya āgamānaṁ kato yasmā.

Tasmā tena sahā'yaṁ gāthāgaṇanānayena Aṭṭhakathā,
Samadhikachasaṭṭhisatamiti[3] viññeyyā bhāṇavārānaṁ[4].

Samadhikachasaṭṭhisatapamāṇamiti bhāṇavārato esā[5],
Samayaṁ pakāsayantī[6] Mahāvihārādhivāsīnaṁ[7].

Mūlaṭṭhakathāsāraṁ ādāya mayā imaṁ karontena,
Yaṁ puññamupacitaṁ tena hotu loko sadā sukhitoti.

Paramavisuddhasaddhābuddhivīriyappaṭimaṇḍitena sīlācārajjavamaddavādiguṇasamudayasamuditena sakasamayasamayantaragahanajjhogāhanasamatthena paññāveyyattiyasamannāgatena Tipiṭakapariyattippabhede sāṭṭhakathe Satthu sāsane appaṭihatañāṇappabhāvena mahāveyyākaraṇena karaṇasampattijanitasukhaviniggatamadhurodāravacanalāvaṇṇayuttena yuttamuttavādinā vādīvarena mahākavinā pabhinnapaṭisambhidāparivāre chaḷabhiññādippabhedaguṇappaṭimaṇḍite uttarimanussadhamme suppatiṭṭhitabuddhīnaṁ theravaṁsappadīpānaṁ therānaṁ Mahāvihāravāsīnaṁ vaṁsālaṅkārabhūtena vipulavisuddhabuddhinā **Buddhaghoso**ti garūhi gahitanāmadheyyena therena katā ayaṁ **Papañcasūdanī** nāma Majjhimanikāyaṭṭhakathā—

---

1. Bhadantabuddhaputtena (Ka) 2. Paravādavādi (Sī) 3. ...sataṁ (Syā, Ka)
4. Bhāṇavārehi (Syā, Ka) 5. Evaṁ (Syā, Ka) 6. Pakāsayantiṁ (Syā)
7. Mahāvihāravāsīnaṁ (Syā, Ka)

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနုပရိခာဝန္တိ အနုပရိဝတ္တန္တိ	၉၃
အနုပဝဋ္ဋံ	၂၃၂
အနုပသမသံဝတ္တနိကေ	၂၂
အနုပါဒါနောဟမသ္မိ	၁၇
အနုပါဒါယ န ပရိတဿေယျ	၁၉၀
အနုပါဒါ ပရိတဿနာ	၁၉၁
အနုပါယော	၆၀
အနုဗန္ဓိတုံ	၁၁၇
အနုဗျူဠှနသော	၁၃၉
အနုဝါဒါဓိကရဏံ	၂၈
အနုဝိလောကေတွာ	၅၃
အနုသညာယမာနော	၄၈
အနုသယာ	၆၃
အနုဿရိဿတိ	၁၁၉
အနုဿာဝနေန	၇၅
အနေကဝိဟိတာနိ	၁၁
အနောမိဇ္ဇနဿ	၁၈၇
အန္တရဃရေ	၁၃၉
အန္တော	၁၀
အန္တောဂဓာဝါဿ	၁၀၂
အန္ဓကာရာ	၁၂၆
အန္ဓကာရတိမိသာ	၁၂၆
အပဏ္ဏကံ	၁၄၂
အပရန္တကပ္ပိကာ	၁၀
အပရန္တာနုဒိဋ္ဌိနော	၁၀
အပရန္တာနုဒိဋ္ဌိံ	၁၇
အပရိတ္တံ	၃၉
အပရိနိဋ္ဌိတဘာဝါယ	၆၉
အပရိပက္ကဝေဒနီယံ	၃
အပဝိဒ္ဓံ	၅၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အပုဗ္ဗံ အစရိမံ	၈၀-၈၅
အပေက္ခဝါ	၁၉၁
အပေတ္တ	၄၄
အပ္ပညာတာ	၆၈
အပ္ပဋိဗဒ္ဓါ	၆၀
အပ္ပဋိသန္ဓိကာ	၃၅
အပ္ပဋိသရဏော	၂၂-၄၈
အပ္ပတိဿော	၂၇
အပ္ပတ္တဿ ပတ္တိယာ	၉၇
အပ္ပနာ	၉၃
အပ္ပမတ္တကံ ခေါ	၁၉
အပ္ပမာဏော	၁၂၆
အပ္ပမာဏံ	၃၉
အပ္ပဝေဒနီယံ	၆
အပ္ပါယုကသံဝတ္တနိကာ။ပ။ ပါဏာတိပါတီ	၁၇၇
အပ္ပေသက္ခော	၁၈၀
အဖလော	၆
အဗလံ	၆၃
အဗျာဗဇ္ဈံ	၆၉
အဘဗ္ဗာဘာသံ	၁၈၄
အဘဗ္ဗံ	၁၈၄
အဘိက္ကမန္တိ	၂၂၉
အဘိက္ကမောသာနံ။ပ။ ပဋိက္ကမော	၂၂၉
အဘိဇပ္ပါ	၁၄၈
အဘိဇာတိဟေတု	၆
အဘိညာ ဒေသိတာ	၂၄
အဘိညာသစ္ဆိကရဏီယဿ	၁၀၃
အဘိဓမ္မေ	၁၈

Tāva tiṭṭhatu lokasmiṁ, lokanittharaṇesinaṁ.
Dassentī kulaputtānaṁ, nayaṁ diṭṭhivisuddhiyā.

Yāva Buddhoti nāmampi, suddhacittassa tādino.
Lokamhi lokajeṭṭhassa, pavattati Mahesinoti.

Papañcasūdanī nāma

Majjhimanikāyaṭṭhakathā sabbākārena niṭṭhitā.

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဘိနန္ဒိတဗ္ဗံ	၆၃
အဘိနိဝိသန္တိ	၁၄၄
အဘိနိဝိဿ ဝေါဟရတိ	၁၈၃-၁၉၃
အဘိနိဝေသော	၆၃
အဘိဘုယျ လောကံ	၃၉
အဘိဘုယျ သဗ္ဗာနိ ပရိဿ-ယာနိ	၁၄၇
အဘိရမန္တိ	၁၄၄
အဘိရူပါ	၁၆၁
အဘိဝဒတိ	၁၇
အဘိဝါဒေတဗ္ဗံ	၁၈၀
အမနသိကရိတွာ	၁၀၈
အမနသိကာရော	၁၄၈
အမ္ဗော	၁၆၄
အမောသဓမ္မံ	၂၁၄
အယမန္တိမာ ဇာတိ	၁၃၂
အယမနုဓမ္မော	၆၃
အယမဟမသ္မိ	၂၁၅
အယမုဒ္ဒေသော	၁၈၅
အယောနိသော ဥမ္မုဇ္ဇိဿတိ	၁၈၁
အယံ မဂ္ဂေါ အယံ ပဋိပဒါ	၁၀၄
အယံ ရူပေ အဿာဒေါ	၅၃
အယံ ရူပေ အာဒီနဝေါ	၅၃
အရညကုဋိကာယံ	၁၄၀
အရဏော	၁၉၃
အရိယသာဝကော	၄၅
အရိယာ	၁၁၆
အရိယာယေတံ ပညာယ	၃၇
အရိယံ	၉၂
အရောဂေါ	၂-၁၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အလံ	၉၈
အဝမိံသု နံ	၁၁၇
အဝိက္ခိတ္တံ အဝိသဋံ	၁၉၀
အဝိဇ္ဇာ အညာဏာ	၃
အဝိနယော	၃၂
အဝိပါကဇိနဿ	၁၈၇
အဝိဿဋ္ဌံ	၁၉၃
အဝေဒနီယံ	၆
အသက္ကစ္စံ ဒါနံ ဒေတိ	၅၄
အသင်္ခတာ	၇၃
အသညာ သမ္မောဟော	၁၃
အသဒ္ဓသမန္နာဂတော	၅၃
အသပ္ပါယာနိ	၃၆
အသပ္ပုရိသကမ္မန္တော	၅၄
အသပ္ပုရိသစိန္တီ	၅၄
အသပ္ပုရိသဒါနံ	၅၄
အသပ္ပုရိသဒိဋ္ဌိ	၅၄
အသပ္ပုရိသဓမ္မံ	၆၇
အသပ္ပုရိသဘတ္တိ	၅၃
အသပ္ပုရိသမန္တီ	၅၄
အသပ္ပုရိသဝါစော	၅၄
အသပ္ပုရိသော	၅၃
အဿရတနံ	၁၆၀
အသဟတ္ထာ	၅၄
အသာမာယိကံ	၁၁၃
အသု စ ဝိသဒေါသော	၃၇
အသံဝုတာ	၁၂၆
အသံဟီရံ အသံကုပ္ပံ	၁၇၀
အဟင်္ကာရမမင်္ကာရ-မာနာနုသယာ	၆၄

Uparipaṇṇāsaṭṭhakathāya

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akasiralābhī	113
Akicchalābhī	113
Akiriyavādā	96
Akilantakāyā	129
Akuppaṁ	113
Akkosissanti	234
Agadaṅgāraṁ	2
Aggaḷaphalakaṁ	103
Agāravo	27
Aggā	12
Aggo	132
Aṅganteva saṅkhaṁ gacchati	141
Acittīkatvā	54
Aciraparinibbute Bhagavati	47
Accāraddhavīriyaṁ	148
Accinānattaṁ	144
Ajjeva kiccamātappaṁ	170
Ajjhattabahiddhā	114
Ajjhattameva	102, 114
Ajjhattikabāhirāni	73
Ajjhattaṁ	114
Ajjhattaṁ vā	28
Ajjhattaṁ asaṇṭhitaṁ	190
Ajjhattaṁ suññataṁ	114
Ajjhājīve vā adhipātimokkhe vā	25
Ajjhupekkhitā hoti	101
Aññathā hoti	191
Aññamaññakhādikā	151
Aññā	34
Aññā udapādi	139
Aññā paññatti	89
Aññaṁ Satthāraṁ	79
Aṭṭha disā vidhāvati	190
Aṭṭhānaṁ	74
Aṭṭhicchinnā	146
Aṇuṁ	34
Atanditaṁ	171
Atammayataṁ	189
Atammayatā	68
Atinijjhāyitattaṁ	148
Atipassitvā	141
Atilīnavīriyaṁ	148
Atisāro	193
Atītaṁ	170, 186
Attabyābādhāyapi manteti	54
Attamano	190
Attena vā attaniyena vā	42
Atthato ceva nānaṁ byañjanato ca	18
Atthato hi kho sameti	19

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဟိတာယ ဒုက္ခာယ ဒေဝမနုဿာနံ	၂၄
အဟုတွာ သမ္ဘောန္တိ	၆၀
အဟုဝမှေဝ မယံ	၁
အဟေတုဝါဒါ	၉၆
အဟမ္ပိ သုဒံ	၁၄၇
[အာ]	
အာကာသဓာတုနိဿိတံ	၆၃
အာဂတိဂတိ န ဟောတိ	၂၃၂
အာဂတိံ ဝါ ဂတိံ ဝါ	၁၃
အာဂမေဿာမိ	၉၇
အာဃာတော	၂၁၄
အာစရိယူပဇ္ဈဝေန	၁၁၇
အာစိက္ခနာ	၂၁၇
အာတုရိယတိ	၁၉၃
အာဒိဗြဟ္မစရိယကော	၁၇၃
အာဒိံ ယေဝ	၁၀၂
အာနာပါနဿတိ ဘိက္ခဝေ	၉၉
အာနေဉ္ဇပဋိသံယုတ္တာယ	၃၅
အာနေဉ္ဇသပ္ပါယာ	၄၁
အာနေဉ္ဇသံယောဇနေန ဟိ ခေါ ဝိသံယုတ္တော	၃၅
အာနေဉ္ဇာဓိမုတ္တဿ	၃၅
အာနေဉ္ဇူပဂံ	၄၁
အာနေဉ္ဇံ	၁၁၅
အာနေဉ္ဇံ သမာပဇ္ဇတိ	၄၁
အာပတ္တာဓိကရဏံ	၂၈-၃၀
အာပတ္တိ ဟောတိ ဝီတိက္ကမော	၄၈
အာပါဒိကာ	၂၂၂
အာပါဒေတာ	၂၁၈
အာပေါဓာတု	၆၃
အာဘာ	၁၀၅-၁၄၄
အာဘာယ နာနုဘောန္တိ	၁၂၆
အာမကေ	၁၁၈
အာမဏ္ဍံ	၁၀၄
အာမန္တေသိ	၂၂၉
အာယတနေ စိတ္တံ ပသီဒတိ	၃၉
အာယတနံ	၁၈၆
အာရညိကော	၆၈
အာရတိ	၉၄
အာရဒ္ဓေါ	၉၇
အာရမ္မဏံ	၁၀၃
အာရောပိတော တေ ဝါဒေါ	၂၁
အာရောပေန္တိ	၁၅၁-၁၆၈
အာလိမ္ပေယျ	၂၁၀
အာဝုသော	၁၄၁
အာသဇ္ဇ အနာသဇ္ဇ	၁၄၂
အာသတ္တိံ ယေဝ အဘိဝဒန္တိ	၁၄
အာသတိံ	၁၃၂
အာသဘံ	၁၀၉
အာသဝါနံ ခယဉာဏာယ	၆၄
အာဠှိဗန္ဓာ	၁၀၃
[ဣ]	
ဣဋ္ဌာနံ	၁၈၆
ဣတိ ပေစ္စ ဘဝိဿာမ	၁၄
ဣတိ ဝိဒိတွာ နိရုပဓိ	၃၇
ဣတိဘဝါဘဝဟေတု	၁၈
ဣတိ မေ စက္ခုံ	၁၇၃

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[A]

Atthi kho pana saṅkhārānaṁ nirodho 12
Atthi ca sā samāpatti 181
Atthi bhikkhave upekkhā ākāsānañcāyatana-nissitā 189
Atthi bhikkhave upekkhā rūpesu 189
Atthetanti iti viditvā 12
Athāparaṁ viññāṇaṁyeva avasissati 209
Adaḷhadiṭṭhi 20
Adukkhamasukhavedaniyaṁ kammaṁ 182
Adukkhamasukhaṁ 17
Adhammo 31
Adhikaraṇasamathā 28
Adhikaraṇāni 28
Adhikaraṇānaṁ 28, 33
Adhiciṇṇaṁ te viparāvattaṁ 21
Adhiṭṭhāti 104
Adhiṭṭhāya manasā 39
Adhibandhaṁ nigaccheyya 151
Adhimānena 34
Adhimuccati 105
Adhimokkhasampasādo 40
Adhivuttipadāni 11
Adhunā kālaṅkato 21
Anajjhositā 213
Anattakatāni 53
Anaddhabhūtaṁ 7

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[A]

Anadhimucchito 7
Anabhinanditā 213
Anabhinanditāni sītī bhavissanti 213
Analañca te antarāyāya 37
Anavakkantā pāpimatā 116
Anavakāso 74
Anavassuto 189, 190
Anassāsikaṁ 63
Anāgamanadiṭṭhiko 54
Anādīnavadassāvino 187
Anvadeva rājā cakkavattī saddhiṁ caturaṅginiyā senāya 155
Anvāgameti 173
Anvāvattanti 117
Aniccataṁ 186
Aniccasaññābhāvanānuyogaṁ 98
Aniccā 38
Animittaṁ 109, 110
Anissito 60
Anīghā 91
Anuggāhakā 218
Anuṭṭhitāya 103
Anuttariyā akkhāyati 12
Anuttaresu vimokkhesu 186
Anuttaraṁ 110
Anuddhaṁseyya 36
Anudhammo 21, 210
Anupadadhammavipassanaṁ 58
Anupadavavatthitā honti 59

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဣ]

ဣတိဟ တတ္ထ သမ္ပဇာနော ၁၁၅
ဣတ္ထေကေ အပသာဒေတိ ၁၉၂
ဣဒံ ရူပေ နိဿရဏံ ၅၃
ဣဒံ ဝတွာန သုဂတော ဥဋ္ဌာယာသနာ ၁၇၃
ဣဓ မနုဿိက္ခတော ၃၉
ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဧကစ္စော ၁၆
ဣဓာနန္ဒ ၃၃-၄၄-၁၈၃
ဣမမေဝ ကာယံ ၁၀၉-၁၁၀
ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ၇၃
ဣသိသံဃနိသေဝိတံ ၂၃၁
ဣဿတ္ထေ ၄၆
ဣဿာမနကော ၁၈၀
ဣဿံ ဗန္ဓတိ ၁၈၀

[ဥ]

ဥက္ကာမုခေ ၁၀၅
ဥက္ကာမုခေ ပက္ခိပေယျ ၂၁၀
ဥက္ကုလဝိက္ကုလံ ၁၀၉
ဥက္ကံ ဗန္ဓေယျ ၂၁၀
ဥစ္စာကုလာ ၆၇
ဥစ္ဆေဒံ ၁၁
ဥတ္တရိ နိဿရဏံ ၆၁
ဥတ္တရိံ ပဉှော ၆၃
ဥတ္တာနီကမ္မံ ၂၁၇
ဥတ္တာသဝါ ၁၈၁
ဥဒကဿ ဓာရာ ၁၃၁
ဥဒါယိ ၁၈၁
ဥဒေန ၁၃၁
ဥဒ္ဒေသေန ၇၅

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဥ]

ဥဒ္ဒေသဝိဘင်္ဂံ ၁၉၀
ဥဒ္ဓံ သရံ ၁၄
ဥပက္ကမေန ၃
ဥပဃာတော ၂၀
ဥပပတ္တိံ ၁၃
ဥပဒ္ဒဝေါ ၇၀
ဥပဒ္ဒုဿတိ ၁၈၀
ဥပဓိဝေပက္ကာ ၉၂
ဥပဓိသ္မိံ ၃၇
ဥပဓိသင်္ခယေ ဝိမုတ္တော ၃၇
ဥပဓိ ဟောန္တိ ၂၁၄
ဥပနိဓမ္ပိ ၂၅၀
ဥပါယာ ၆၃
ဥပပရိက္ခေယျ ၁၉၀
ဥပရိပါသာဒဝရဂတဿ ၁၅၂
ဥပဝဏ္ဏကုလာနိ ၂၃၃
ဥပဝိစရတိ ၁၈၅
ဥပသင်္ကမိ ၂၃-၄၇
ဥပသဂ္ဂေါ ၇၀
ဥပသမသုခံ ၁၁၃
ဥပသမေန ၂၃၁
ဥပသမ္ပဒါယ ၉၃
ဥပသမ္ပဒံ ၁၃
ဥပဟညတိ ၁၉၃
ဥပါဒါနမက္ခာယတိ ၁၆-၁၇
ဥပါဒါနာ ၆၃
ဥပါဒါနေ ၁၆၉
ဥပါဒါနသေဋ္ဌံ ကိရ သော ဘန္တေ ၄၄
ဥပါဒိယမာနော ဥပါဒိယတိ ၄၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anuparidhāvanti anuparivattanti	93
Anupavajjaṁ	232
Anupasamasaṁvattanike	22
Anupādānohamasmi	17
Anupādāya na paritasseyya	190
Anupādā paritassanā	191
Anupāyo	60
Anubandhituṁ	117
Anubyañjanaso	139
Anuvādādhikaraṇaṁ	28
Anuviloketvā	53
Anusaññāyamāno	48
Anusayā	63
Anussarissati	119
Anussāvanena	75
Anekavihitāni	11
Anodhijinassa	187
Antaraghare	139
Anto	10
Antogadhāvāssa	102
Andhakārā	126
Andhakāratimisā	126
Apaṇṇakaṁ	142
Aparantakappikā	10
Aparantānudiṭṭhino	10
Aparantānudiṭṭhiṁ	17
Aparittaṁ	39
Apariniṭṭhitabhāvāya	69
Aparipakkavedanīyaṁ	3
Apaviddhaṁ	54

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Apubbaṁ acarimaṁ	80, 85
Apekkhavā	191
Apettha	44
Appaññātā	68
Appaṭibaddho	60
Appaṭisandhikā	35
Appaṭisaraṇe	22, 48
Appatisso	27
Appattassa pattiyā	97
Appanā	93
Appamattakaṁ kho	19
Appamāṇo	126
Appamāṇaṁ	39
Appavedanīyaṁ	6
Appāyukasaṁvattanikā -pa- pāṇātipātī	177
Appesakkho	180
Aphalo	6
Abalaṁ	63
Abyābajjhaṁ	69
Abhabbābhāsaṁ	184
Abhabbaṁ	184
Abhikkamanti	229
Abhikkamosānaṁ -pa- paṭikkamo	229
Abhijappā	148
Abhijātihetu	6
Abhiññā desitā	24
Abhiññāsacchikaraṇīyassa	103
Abhidhamme	18

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥပေက္ခကော	၁၉၀
ဥပေက္ခာ	၆၁
ဥပေက္ခာ နာတိမညိတဗ္ဗာ	၂၀
ဥပေက္ခာယေဝ အဝသိဿတိ	၂၀၉
ဥပေက္ခာသဟဂတံ	၁၄၉
ဥပေါသထိကဿ	၁၅၂
ဥပေါသထော	၅၀
ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နာနံ	၂၈
ဥပ္ပလဂန္ဓော	၁၆၁
ဥပ္ပိလံ	၁၄၈
ဥဗ္ဗတံ တာဒိသမေဝ ဟောတိ	၁၆၇
ဥဘယဗျာဗာဓာယ	၅၄
ဥဘယမေတံ အနိစ္စံ	၄၂
ဥဘယမေတံ မာရဓေယျံ	၃၈
ဥမင်္ဂ°	၁၈၁
ဥမ္မုဇ္ဇမာနော	၁၈၁
ဥယျောဇနိကပဋိသံယုတ္တံ	၁၁၄
ဥရုန္ဓံ	၂၀၄
ဥဠာရဘောဂကုလာ	၆၈
ဥဠာရော	၁၂၆
ဥဠာရံ ပုဗ္ဗေနာပရံ ဝိသေသံ ဇာနန္တိ	၉၇
[ဧ]	
ဧကဂ္ဂတံ	၁၄၀
ဧကစ္စာနံ အဓိကရဏာနံ	၃၂-၃၃
ဧကတ္တသိတာ	၁၈၈
ဧကတ္တာ	၁၈၈
ဧကတ္တံ	၁၀၈
ဧကဋ္ဌ	၁၄၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဧ]	
ဧကန္တဒုက္ခီ	၁၅
ဧကန္တသုခီ	၁၅
ဧကမိဒံ	၁၀၇
ဧကမေဝ ဣဒံ ဓာဝတိ	၁၉၀
ဧကိဿာ လောကဓာတုယာ	၇၉-၈၅
ဧတဒဝေါစ	၅၆-၇၁-၁၄၄-၁၅၀
ဧတဒဟောသိ	၂၀၆
ဧတေန မစ္စာ သုဇ္ဈန္တိ	၂၃၁
ဧတံ မမ	၂၃၂
ဧတံ သန္တံ ဧတံ ပဏီတံ	၄၂
ဧတံ အမတံ ယဒိဒံ အနုပါဒါ စိတ္တဿ ဝိမောက္ခော	၄၅
ဧဝံဂေါတ္တာ	၁၁၉
ဧဝံဇစ္စာ	၁၁၉
ဧဝံ တတ္ထ ဝိသုဇ္ဈတိ	၂၃၁
ဧဝံဓမ္မာ	၁၁၉
ဧဝံပညာ	၁၁၉
ဧဝံမဟိဒ္ဓိကာ	၁၂၆
ဧဝံရူပေါ သိယံ	၅၁
ဧဝံဝါဒိနော ဘိက္ခဝေ နိဂဏ္ဌာ	၁
ဧဝံဝိမုတ္တာ	၁၂၀
ဧဝံဝိဟာရီ	၁၁၉
ဧဝံဝေဒနော	၅၂
ဧဝံ သန္တမေတံ	၁၁၆
ဧဝံ သန္တေ	၁-၆-၁၁၇
ဧဝံ သန္တံ	၁၁၆
ဧဝံသီလာ	၁၁၉
ဧသနိယာ	၂
ဧသေယျ	၂
ဧသေဝန္တော ဒုက္ခဿ	၂၃၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Abhinanditabbaṁ	63
Abhinivisanti	144
Abhinivissa voharati	183, 193
Abhinivesā	63
Abhibhuyya lokaṁ	39
Abhibhuyya sabbāni parissayāni	147
Abhiramanti	144
Abhirūpā	161
Abhivadati	17
Abhivādetabbaṁ	180
Amanasikaritvā	108
Amanasikāro	148
Ambho	164
Amosadhammaṁ	214
Ayamantimā jāti	132
Ayamanudhammo	63
Ayamahamasmi	215
Ayamuddeso	185
Ayoniso ummujjissati	181
Ayaṁ maggo ayaṁ paṭipadā	104
Ayaṁ rūpe assādo	53
Ayaṁ rūpe ādīnavo	53
Araññakuṭikāyaṁ	140
Araṇo	193
Ariyasāvako	45
Ariyā	116
Ariyāyetaṁ paññāya	37
Ariyaṁ	92
Arogo	2, 11

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Alaṁ	98
Avadhiṁsu naṁ	117
Avikkhittaṁ avisaṭaṁ	190
Avijjā aññāṇā	3
Avinayo	32
Avipākajinassa	187
Avissaṭṭhaṁ	193
Avedanīyaṁ	6
Asakkaccaṁ dānaṁ deti	54
Asaṅkhatā	73
Asaññā sammoho	13
Assaddhasamannāgato	53
Asappāyāni	36
Asappurisakammanto	54
Asappurisacintī	54
Asappurisadānaṁ	54
Asappurisadiṭṭhi	54
Asappurisadhammaṁ	67
Asappurisabhatti	53
Asappurisamantī	54
Asappurisavāco	54
Asappuriso	53
Assaratanaṁ	160
Asahatthā	54
Asāmāyikaṁ	113
Asu ca visadoso	37
Asaṁvutā	126
Asaṁhīraṁ asaṁkuppaṁ	170
Ahaṅkāramamaṅkāra-mānānusayā	64

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဩ]	
ဩက္ကလာ	၉၆
ဩကောဋ္ဌိမကော	၁၅၁
ဩဃဿ နိတ္ထရဏာ အက္ခာတာ	၄၄
ဩတာရံ	၁၀၃
ဩဒဟေယျ	၂
ဩဖုဋ္ဌော	၁၄၁
ဩဘာသော	၁၄၀
ဩဘာသဉ္ဉေဝ သဉ္ဇာနာမ	၁၄၇
ဩရသော	၆၂
ဩလမ္ဗန္တိ	၁၅၀
ဩလီယသိ	၂၃၀
ဩဝဒန္တိ အနုသာသန္တိ	၉၇
ဩဠာရိကံ	၁၂
[က]	
ကစ္စိမေတံ ဘန္တေ	၁၀၇
ကဋ္ဌိ သဏ္ဍီရံ	၇၄
ကဋ္ဌဂ္ဂဟေန	၁၆၃
ကထာပါဘတံ	၂၄
ကထိနေ စီဝရံ	၁၃၈
ကန္တာနံ	၁၈၆
ကန္တံ	၁၁၃
ကပ္ပေါ	၁၀
ကမတ္တာနံ ဖုသိဿန္တိ	၅၃
ကမ္မန္တော	၄၇
ကမ္မဒါယာဒါ	၁၇၇
ကမ္မပဋိသရဏာ	၁၇၇
ကမ္မဗန္ဓူ	၁၇၇
ကမ္မယောနီ	၁၇၇
ကမ္မဿကာ	၁၇၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကမ္မေန	၇၅
ကမ္မံ	၂၃၁
ကမ္မံ ဝိဇ္ဇာ စ	၂၃၁
ကလဘာဂမ္ပိ	၁၅၀
ကလျာဏဓမ္မော	၂၂၆
ကလဟော	၂၁
ကလိဂ္ဂဟေန	၁၅၁
ကဿစိ ကိဉ္စနတသ္မိံ	၄၃
ကာ အတီတံသေ သတ္ထရိ သဒ္ဓါ	၂
ကာကပေယျော	၁၀၃
ကာဇေန	၁၄၄
ကာဏော	၁၅၁
ကာမပဋိသန္ဓိသုခိနော	၁၈၂
ကာမသံယောဇနာနံ အနဓိ-ဋ္ဌာနာ	၁၆
ကာမာ	၃၈
ကာမာသဝံ ပဋိစ္စ	၁၁၀
ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇန္တော	၁၄၁
ကာယဂတာသတိံ	၁၀၂
ကာယညတရံ	၉၉
ကာယဒုစ္စရိတသမင်္ဂီ	၈၇
ကာယဒုစ္စရိတဿ	၈၇
ကာယဒုဋ္ဌုလ္လံ	၁၄၄
ကာယပရိယန္တိကံ	၂၁၃
ကာယဿ ဘေဒါ	၄၁
ကာလံ ကရောတိ	၁၃၀
ကာသာဝကဏ္ဌာ	၂၂၅
ကာဠခေမကဿ	၁၁၀
ကာဠသီသော	၁၆၀
ကိံကာရပဋိဿာဝိနီ	၁၆၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ	24
Ahutvā sambhonti	60
Ahuvamheva mayaṁ	1
Ahetuvādā	96
Ahampi sudaṁ	147
[Ā]	
Ākāsadhātunissitaṁ	63
Āgatigati na hoti	232
Āgatiṁ vā gatiṁ vā	13
Āgamessāmi	97
Āghāto	214
Ācariyūpaddavena	117
Ācikkhanā	217
Āturīyati	193
Ādibrahmacariyako	173
Ādiṁyeva	182
Ānāpānassati bhikkhave	99
Āneñjapaṭisaṁyuttāya	35
Āneñjasappāyā	41
Āneñjasaṁyojanena hi kho visaṁyutto	35
Āneñjādhimuttassa	35
Āneñjūpagaṁ	41
Āneñjaṁ	115
Āneñjaṁ samāpajjati	41
Āpattādhikaraṇaṁ	28, 30
Āpatti hoti vītikkamo	48
Āpādikā	222

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āpādetā	218
Āpodhātu	63
Ābhā	105, 144
Ābhāya nānubhonti	126
Āmake	118
Āmaṇḍaṁ	104
Āmantesi	229
Āyatane cittaṁ pasīdati	39
Āyatanaṁ	186
Āraññiko	68
Ārati	94
Āraddho	97
Ārammaṇaṁ	103
Āropito te vādo	21
Āropenti	151, 168
Ālimpeyya	210
Āvuto	141
Āsañca anāsañca	142
Āsattiṁyeva abhivadanti	14
Āsabhiṁ	132
Āsabhaṁ	109
Āsavānaṁ khayañāṇāya	64
Āḷibandhā	103
[I]	
Iṭṭhānaṁ	186
Iti pecca bhavissāma	14
Iti viditvā nirupadhi	37
Itibhavābhavahetu	18
Iti me cakkhuṁ	173

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကိစ္စာဓိကရဏံ	၂၈-၃၁
ကိလမထော	၁၄၀
ကုက္ကုလနိရယော	၁၆၈
ကုဏီ	၁၅၁
ကုဋ္ဌာရိဟိ	၁၅၀
ကုလပုတ္တော	၁၉၄
ကုသလာယတိကာ	၁၁၆
ကုဟနာ	၉၄
ကေဝလာ ပရိပူရာ ပဏ္ဍိတဘူမိ	၁၆၃
ကေဝလာ ပရိပူရာ ဗာလဘူမိ	၁၅၁
ကော ဇညာ မရဏံ သုဝေ	၁၇၀
ကောမုဒိံ စာတုမာသိနိံ	၉၇
[ခ]	
ခန္ဓာဓိဝစနံ	၅၂
ခယာ ဝိရာဂါ	၆၃
ခါရောဒကာ နဒီ	၁၆၈
ခီဏာ ဇာတိ	၆၂
[ဂ]	
ဂဏော	၁၁၂
ဂဏ္ဍော	၁၃-၂၁၅
ဂတ္တပရိကမ္မေ	၁၃၉
ဂတိံ	၁၃
ဂဒ္ဒူဟနမတ္တံ	၁၃၉
ဂဟပတိစီဝရံ	၁၃၈
ဂါမသညံ	၁၀၈
ဂါရယှံ ဌာနံ အာဂစ္ဆန္တိ	၆
ဂါဠှုပလေပနေန	၂
ဂိလာနပုစ္ဆကာ	၂၃၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဂ]	
ဂိဟိပဋိသံယုတ္တံ	၃၃
ဂေဟသိတသီလာနံ	၁၄၂
ဂေဟသိတာ	၁၀၂
ဂေဟသိတာနိ	၁၈၆
ဂေါတမီ	၂၁၉
ဂေါတြဘုနော	၂၂၅
[ဃ]	
ဃဋ္ဋာယ	၁၁၂
[စ]	
စက္ကရတနံ	၁၅၂
စက္ခု	၁၇၃
စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ	၁၈၅
စက္ခုဝိညာဏံ	၁၈၅
စက္ခုဝိညေယျံ	၇၀
စဏ္ဍာ	၂၃၄
စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ	၁၈
စတုန္နံ သတိပဋ္ဌာနာနံ	၉၈
စတုရာဓိဋ္ဌာနော	၂၀၈
စန္ဒနဂန္ဓော	၁၆၁
စန္ဒနော ဒေဝပုတ္တော	၁၇၄
စရ ဝါဒပ္ပမောက္ခာယ	၂၁
စလိတံ	၂၃၂
စာဂမနုဗြူဟေယျ	၂၀၈
စာရိကံ	၁၉၄
စိတ္တံ ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌန္တိ	၁၉၁
စိရံ ဒီဃမဒ္ဓါနံ	၂၁၀
စီဝရကမ္မံ	၁၁၂
စီဝရဟေတု	၁၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[I]	
Itiha tattha sampajāno	115
Ittheke apasādeti	192
Idaṁ rūpe nissaraṇaṁ	53
Idaṁ vatvāna Sugato uṭṭhāyāsanā	173
Idha manusikkhato	39
Idha bhikkhave ekacco	16
Idhānanda	33, 44, 183
Imameva kāyaṁ	109, 110
Imasmiṁ sati idaṁ	73
Isisaṁghanisevitaṁ	231
Issatthe	46
Issāmanako	180
Issaṁ bandhati	180
[U]	
Ukkāmukhe	105
Ukkāmukhe pakkhipeyya	210
Ukkūlavikkūlaṁ	109
Ukkaṁ bandheyya	210
Uccākulā	67
Ucchedaṁ	11
Uttari nissaraṇaṁ	61
Uttariṁ pañho	63
Uttānīkammaṁ	217
Uttāsavā	191
Udakassa dhārā	131
Udāyī	181
Udena	131
Uddesena	75

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Uddesavibhaṅgaṁ	190
Uddhaṁ saraṁ	14
Upakkamena	3
Upaghāto	20
Upapattiṁ	13
Upaddavo	70
Upadussati	180
Upadhivepakkā	92
Upadhismiṁ	37
Upadhisaṅkhaye vimutto	37
Upadhī honti	214
Upanidhampi	250
Upāyā	63
Upaparikkheyya	190
Uparipāsādavaragatassa	152
Upavajjakulāni	233
Upavicarati	185
Upasaṅkami	23, 47
Upasaggo	70
Upasamasukhaṁ	113
Upasamena	231
Upasampadāya	93
Upasampadaṁ	13
Upahaññati	193
Upādānamakkhāyati	16, 17
Upādānā	63
Upādāne	169
Upādānaseṭṭhaṁ kira so bhante	44
Upādiyamāno upādiyati	44

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စုဏ္ဏေန	၁၃၉
စုတိံ	၁၃
စုတူပပါတော	၂၃၂
စေတသာ ဖုဋ္ဌော	၁၀၃
စေတသော အဓိဋ္ဌာနာ	၆၃
စေတသော အဘိနိရောပနာ	၉၃
စေတောဝိမုတ္တိံ	၁၁၃
စေတောသမာဓိံ	၁၈၃
စေတောသုခံ	
[ဆ]	
ဆဓာတုယော	၂၀၇-၂၀၈
ဆန္ဒမူလကာ	၅၁
ဆန္ဒရာဂဗျာပါဒေန	၃၆
ဆန္နော	၆၄
ဆန္နော	၂၃၂
ဆန္နံ ဖဿာယတနာနံ	၁၇
ဆမ္ဘိတတ္တံ	၁၄၈
ဆိန္နပပဉ္စေ	၁၁၉
ဆိန္နဝဋ္ဋုမေ	၁၁၉
[ဇ]	
ဇနေတာ	၂၁၈
ဇမ္ဗောနဒံ	၁၀၄
ဇရာဓမ္မော	၁၆၄
ဇာတိဇရာမရဏဒုက္ခသမုဒယ- သမ္ဘဝေါ	၁၉၀
ဇာတိဓမ္မော	၁၆၄
ဇာတိမရဏသင်္ခယေ	၁၆၉
ဇာတိမရဏသမ္ဘဝေ	၁၆၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဇ]	
ဇာတိမာ	၁၀၄
ဇာနာတိ ပဿတိ	၇၂-၇၃
ဇီဝိတပစ္စယာ	၁၁၀
ဇီဝိတမုတ္တမံ	
ဇီဝိတာ ဝေါရောပေသိ	၂၁၆
[ဈ]	
ဈာယတော	၁၄၄
[ဉ]	
ဉာယဿ	၁၄၂
[ဌ]	
ဌာနမေတံ ဝိဇ္ဇတိ	၇၄
ဌာနံ ခေါ ပနေတံ	၃၅
[တ]	
တဏ္ဍော	၉၃
တဏ္ဍု	၄၉
တဏ္ဍုံ တဿာရုပ္ပံ	၁၅၀
တဏှာ	၆၄
တဏှာဓိပတေယျေန	၅၃
တတော သမ္မန္တိ မေဓဂါ	၁၄၆
တတ္တေန အယောသင်္ကုနာ	၁၆၉
တတ္တံ အယောဂုဠံ	၁၅၀
တတြိဒံ ဘိက္ခဝေ သာရိပုတ္တဿ အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာယ	၅၉
တတြုပပတ္တိယာ	၁၀၄
တထာဂတော အဘိဇာနာတိ	၁၂
တထာ တထာ ဝေါဟရတိ အပရာမသံ	၁၉၃
တဒင်္ဂေန	၁၄၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Upekkhako	190
Upekkhā	61
Upekkhā nātimaññitabbā	20
Upekkhāyeva avasissati	209
Upekkhāsahagataṁ	149
Uposathikassa	152
Uposatho	50
Uppannuppannānaṁ	28
Uppalagandho	161
Uppilaṁ	148
Ubbhataṁ tādisameva hoti	167
Ubhayabyābādhāya	54
Ubhayametaṁ aniccaṁ	42
Ubhayametaṁ māradheyyaṁ	38
Umaṅgaṁ	181
Ummujjamāno	181
Uyyojanikapaṭisaṁyuttaṁ	114
Urundaṁ	204
Uḷārabhogakulā	68
Uḷāro	126
Uḷāraṁ pubbenāparaṁ visesaṁ jānanti	97
[E]	
Ekaggataṁ	140
Ekaccānaṁ adhikaraṇānaṁ	32, 33
Ekattasitā	188
Ekattā	188
Ekattaṁ	108
Ekattha	142

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[E]	
Ekantadukkhī	15
Ekantasukhī	15
Ekamidaṁ	107
Ekameva disaṁ dhāvati	190
Ekissā lokadhātuyā	79, 85
Etadavoca	56, 71, 144, 150
Etadahosi	206
Etena maccā sujjhanti	231
Etaṁ mama	232
Etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ	42
Etaṁ amataṁ yadidaṁ anupādā cittassa vimokkho	45
Evaṁgottā	119
Evaṁjaccā	119
Evaṁ tattha visujjhati	231
Evaṁdhammā	119
Evaṁpaññā	119
Evaṁmahiddhikā	126
Evaṁrūpo siyaṁ	51
Evaṁvādino bhikkhave Nigaṇṭhā	1
Evaṁvimuttā	120
Evaṁvihārī	119
Evaṁvedano	52
Evaṁ santametaṁ	116
Evaṁ sante	1, 6, 117
Evaṁ santaṁ	116
Evaṁsīlā	119
Esaniyā	2
Eseyya	2
Esevanto dukkhassa	232

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တဒနုဓမ္မံ	၂၁၀
တဒဘိနန္ဒတိ	၁၇၃
တဒဟု	၅၀
တဒမိနာပိ	၁၉
တဒုပါတိဝတ္တော	၁၆
တဒုပါဒါနာ	၂၁၀
တဒုပါဒါနံ	၄၄
တပေါဒါရာမေ	၁၇၂
တပ္ပဋိရူပီ	၃၅
တဗ္ဗဟုလဝိဟာရိနော	၃၉-၄၁
တဗ္ဗဟုလီကာရာ	၆၁
တမေနံ ဘိက္ခဝေ နိရယပါလာ	၁၆၄
တျာဿ	၅၄-၅၉
တယိဒံ	၁၂-၁၄
တဿာတိဟ	၈၈-၉၉-၁၂၀
တသ္မိံယေဝ ပုရိမသ္မိံ	၁၁၅
တဿ နိဿရဏဒဿာဝီ	၁၂
တိဏဃာသောဒကံ	၁၄၁
တိဗ္ဗစ္ဆန္ဒော	၈
တိဗ္ဗာပေက္ခော	၈
တိရစ္ဆာနဂတေ	၂၂၃
တိရောကုဍ္ဍဂတံ	၁၂၉
တိဿော ဝေဒနာ	၁၈၂
တုစ္ဆာ	၃၈
တုဏ္ဍိဘူတံ တုဏ္ဍိဘူတံ	၅၃
တူလပိစုနော ဝါ ကပ္ပါသ-ပိစုနော ဝါ	၁၆၁
တေ အာကာရာ	
တေဇောဓာတု	၆၃
တေ ဓမ္မေ သမနုပဿတိ	၆၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တေန ကမ္မေန	၁၈၀
တေန ခေါ ပန သမယေန	၂၃၉
တေန ဟိ	၅၀
တေနုပသင်္ကမိ	၂၂၉
တေနေဝန္တရဝသေန	၂၃၉
တေဝ အရိယသာဝကဿ	၃၉
တေသု ဒုဿီလေသု သံဃံ ဥဒ္ဒိဿ ဒါနံ ဒဿန္တိ	၂၂၅
တေဟိ ဓမ္မေဟိ	၄၇
တောဒေယျပုတ္တော	၁၇၅
တံ ကိံ မညသိ	၁၁၇
တံသံဝတ္တနိကံ	၄၁
[ထ]	
ထညံ ပါယေသိ	၂၂၂
ထာမသာ	၁၈၃
ထိနမိဒ္ဓံ	၁၄၈
ထုလ္လဝဇ္ဇံ	၃၃
ထူလံ	၃၄
[ဒ]	
ဒက္ခကမ္မာရပုတ္တဥက္ကာမုခ-သုကုသလသမ္ပဟဋ္ဌံ	၁၀၅
ဒဋ္ဌေယျံ	၁၄၁
ဒဏ္ဍေန	၂၃၄
ဒန္တုလ္လေဟကံ	၁၅၁
ဒမူပသမေန	၂၃၄
ဒမော	၂၃၄
ဒရထမတ္တာ	၁၀၉
ဒဝါ	၃၃
ဒဿနဉ္စ ရူပါနံ	၁၄၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[O]	
Okkalā	96
Okoṭimako	151
Oghassa nittharaṇā akkhātā	44
Otāraṁ	103
Odaheyya	2
Ophuṭo	141
Obhāso	148
Obhāsañceva sañjānāma	147
Oraso	62
Olambanti	150
Olīyasi	230
Ovadanti anusāsanti	97
Oḷārikaṁ	12
[Ka]	
Kaccimetaṁ bhante	107
Kañci saṅkhāraṁ	74
Kaṭaggahena	163
Kathāpābhataṁ	24
Kathine cīvaraṁ	138
Kantānaṁ	186
Kantaṁ	113
Kappo	10
Kamattānaṁ phusissanti	53
Kammanto	47
Kammadāyādā	177
Kammapaṭisaraṇā	177
Kammabandhū	177
Kammayonī	177
Kammassakā	177

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kammena	75
Kammaṁ	231
Kammaṁ vijjā ca	231
Kalabhāgampi	150
Kalyāṇadhammo	226
Kalaho	21
Kaliggahena	151
Kassaci kiñcanatasmiṁ	43
Kā atītaṁse Satthari saddhā	2
Kākapeyyo	103
Kājena	144
Kāṇo	151
Kāmapaṭisandhisukhino	192
Kāmasaṁyojanānaṁ anadhiṭṭhānā	16
Kāmā	38
Kāmāsavaṁ paṭicca	110
Kāme paribhuñjanto	141
Kāyagatāsatiṁ	102
Kāyaññataraṁ	99
Kāyaduccaritasamaṅgī	87
Kāyaduccaritassa	87
Kāyaduṭṭhullaṁ	144
Kāyapariyantikaṁ	213
Kāyassa bhedā	41
Kālaṁ karoti	130
Kāsāvakaṇṭhā	225
Kāḷakhemakassa	110
Kāḷasīso	160
Kiṁkārapaṭissāvinī	162

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒဿနာယ	၂၄
ဒဿနီယာ	၁၆၁
ဒဿနမ္ပိ ခေါ အဟံ	၁၈၁
ဒဟတိ	၁၀၄
ဒါယကတော ဝိသုဇ္ဈတိ	၂၂၆
ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနံ ဝါ	၁၁
ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ	၃
ဒိဋ္ဌဓမ္မာဘိနိဗ္ဗုတာ	၁၆၉
ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာ ကာမာ	၃၈
ဒိဋ္ဌဓမ္မော	၁၁
ဒိဋ္ဌသုတမုတဝိညာတဗ္ဗသင်္ခါရ-မတ္တေန	၁၃
ဒိဋ္ဌိပဋ္ဌာသော	၂၀
ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နော	၇၄
ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌဝါဒိတာ	၆၂
ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ	၁၈၃
ဒိဗ္ဗံ	၁၅၂
ဒီဃရတ္တံ ခေါ မေ	၁၄၄
ဒီဃာယုကသံဝတ္တနိကာ ဧသာ မာဏဝ ပဋိပဒါ	၁၇၉
ဒုက္ကဋကမ္မကာရီ	၁၅၀
ဒုက္ခနိဒါနဿ	၇
ဒုက္ခဝေဒနီယံ ကမ္မံ	၁၈၂
ဒုက္ခဝေဒနီယံ	၃
ဒုက္ခေ ဉာဏံ	၂၁၈
ဒုစ္စိန္တိတစိန္တီ	၁၅၀
ဒုဋ္ဌစိတ္တော	၇၅
ဒုဋ္ဌုလ္လံ	၁၄၈
ဒုပ္ပဝေဒိတေ	၂၂
ဒုဗ္ဗဏ္ဏော	၁၅၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒုဗ္ဘာသိတဘာသီ	၁၅၀
ဒုရက္ခာတေ	၂၂
ဒေဝမဟတ္တတာ	၅၅
ဒေဝဒဟံ နာမ	၁
ဒေဝါနုဘာဝံ	၁၂၆
ဒေသံ	၅၀
ဒေသေသိ	၁၄၀
ဒွါယံ ဝဒါမိ	၉၂
ဒွေမာ ဘိန္နာ	၃၅
ဒွေဓိကဇာတာ	၂၁
[ဓ]	
ဓမ္မဇော ဓမ္မနိမ္မိတော	၆၂
ဓမ္မဒါယာဒေါ	၆၂
ဓမ္မနေတ္တိ သမနုမဇ္ဇိတဗ္ဗာ	၃၂
ဓမ္မပ္ပဋိသရဏာ	၄၈
ဓမ္မမေဝ ဒေသေယျ	၁၉၂
ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ	၉၃
ဓမ္မာ	၁၇၃
ဓမ္မိကံ သုခံ	၇
ဓမ္မိယာ ကထာယ	၁၄၇
ဓမ္မေ အဂါရဝေါ	၂၇
ဓမ္မော	၂၁-၃၁-၂၃၁
[န]	
န အတ္တတော ဥပဂစ္ဆိံ	၆၃
န ကလ္လံ	၁
န ကဉ္စိ မညတိ	၆၈
န ကိဉ္စိ လောကေ ဥပါဒိယတိ	၂၁၂
န ကိဉ္စိ ဝေဒိယတိ	၁၈၁
န ကုဟိဉ္စိ မညတိ	၆၈

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ka]

Kiccādhikaraṇaṁ 28, 31
Kilamatho 140
Kukkulanirayo 168
Kuṇī 151
Kuṭhārīhi 150
Kulaputto 194
Kusalāyatikā 116
Kuhanā 94
Ke ākārā 249
Kevalā paripūrā paṇḍitabhūmi 163
Kevalā paripūrā bālabhūmi 151
Ko jaññā maraṇaṁ suve 170
Komudiṁ cātumāsiniṁ 97

[Kha]

Khandhādhivacanaṁ 52
Khayā virāgā 63
Khārodakā nadī 168
Khīṇā jāti 62

[Ga]

Gaṇo 112
Gaṇḍo 13, 215
Gattaparikamme 139
Gatiṁ 13
Gaddūhanamattaṁ 139
Gahapaticīvaraṁ 138
Gāmasaññaṁ 108
Gārayhaṁ ṭhānaṁ āgacchanti 6
Gāḷhūpalepanena 2
Gilānapucchakā 232

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ga]

Gihipaṭisaṁyuttaṁ 33
Gehasitasīlānaṁ 142
Gehasitā 102
Gehasitāni 186
Gotamī 219
Gotrabhuno 225

[Gha]

Ghaṭāya 112

[Ca]

Cakkaratanaṁ 152
Cakkhu 173
Cakkhunā rūpaṁ disvā 185
Cakkhuviññāṇaṁ 185
Cakkhuviññeyyaṁ 70
Caṇḍā 234
Cattāro satipaṭṭhānā 18
Catunnaṁ satipaṭṭhānānaṁ 98
Caturādhiṭṭhāno 208
Candanagandho 161
Candano devaputto 174
Cara vādappamokkhāya 21
Calitaṁ 232
Cāgamanubrūheyya 208
Cārikaṁ 194
Cittaṁ pariyādāya tiṭṭhanti 191
Ciraṁ dīghamaddhānaṁ 210
Cīvarakammaṁ 112
Cīvarahetu 18

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[န]

န ခေါ ဂဟပတိ ဂိဟီနံ
ဩဒါတဝသနာနံ ဧဝရူပီ
ဓမ္မီကထာ ပဋိဘာတိ ၂၃၀
န ခေါ မေ ဘန္တေ ပရိပုဏ္ဏံ
ပတ္တစီဝရံ ၂၁၅
န စ အတ္တမနော ၁၈၉
န စ မမ ကွစနိ ၄၃
န စ မေ ဧဝရူပီ ဓမ္မီကထာ
သုတပုဗ္ဗာ ၂၃၀
န စောဒနာယ တရိတဗ္ဗံ ၂၀
နတိ ၂၃၂
နတိယာ အသတိ ၂၃၂
န တွေဝါဟံ အာနန္ဒ ကေနစိ
ပရိယာယေန သံဃ-
ဂတာယ ဒက္ခိဏာယ ၂၂၆
နတ္ထိကဝါဒါ ၈၆
နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ ၁၃၂
နဒီဝိဒုဂ္ဂံ ၁၀၉
နန္ဒိသမုဒယာ ဒုက္ခသမုဒယော ၂၃၃
နန္ဒီ ၆၄
နန္ဒိံ န သမန္ဝာနေတိ ၁၇၁
နပ္ပဋိကင်္ခေ ၁၇၀
န ပရိနိဗ္ဗာယတိ ၄၄
န ပရိပုဏ္ဏတာ ဟောတိ ၁၈၀
နဝ ဝါ ဒသ ဝါ ၁၃၀
န ဝေါ အဟံ အာနန္ဒ တထာ
ပရက္ကမိဿာမိ ၁၁၈
နဝံ ၂၁၉
န သုကရာ အက္ခာနေန
ပါပုဏိတုံ ၁၅၁

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[န]

န သုပ္ပဋိကာရံ ဝဒါမိ ၂၂၂
န သုဿူသန္တိ ၁၈၉
န သံဟီရတိ ၁၇၂
နဋ္ဌာဂါရာ ၇၁
န အဘိသဒ္ဒေတယတိ ၂၁၂
နာဂဝနိကံ ၁၄၁
နာဋပုတ္တိယေသု ၂၂
နာတိခါဝေယျ ၁၉၂
နာဒ္ဒသံ ၁၆၄
နာနတ္တသညာ ၁၄၈
နာနတ္တသိတာ ၁၈၈
နာနတ္တာ ၁၈၈
နာနွာဂမေယျ ၁၇၀
နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယာတိ
ပဇာနာတိ ၂၁၂
နာဘိနိဝေသေယျ ၁၉၂
နာလံ အဘိနန္ဒိတုံ ၄၂
နာဝကင်္ခါမိ ၂၃၂
နာဟံ ကွစနိ ၄၃
နာဟံ ဘိက္ခဝေ မုဋ္ဌဿတီဿ
အသမ္ပဇာနဿ ၁၀၀
နိကာမလာဘီ ၁၁၃
နိက္ခေပနံ ၁၀၃
နိက္ခံ ၁၀၄
နိဂ္ဂယှ နိဂ္ဂယှ ၁၁၈
နိစ္စတော ဥပဂစ္ဆေယျ ၇၄
နိန္ဒာဗျာရောသဥပါရမ္ဘဘယာ ၈၆
နိဋ္ဌိတကသာဝံ ၂၁၀
နိပ္ပီတိကံ ၁၄၉
နိပ္ပေသိကတာ ၉၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Cuṇṇena	139
Cutiṁ	13
Cutūpapāto	232
Cetasā phuṭo	103
Cetaso adhiṭṭhānā	63
Cetaso abhiniropanā	93
Cetovimuttiṁ	113
Cetosamādhiṁ	183
Cetosukhaṁ	247
[Cha]	
Chadhāturo	207, 208
Chandamūlakā	51
Chandarāgabyāpādena	36
Chando	64
Channo	232
Channaṁ phassāyatanānaṁ	17
Chambhitattaṁ	148
Chinnapapañce	119
Chinnavaṭume	119
[Ja]	
Janetā	218
Jambonadaṁ	104
Jarādhammo	164
Jātijarāmaraṇadukkhasamu-dayasambhavo	190
Jātidhammo	164
Jātimaraṇasaṅkhaye	169
Jātimaraṇasambhave	169

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja]	
Jātimā	104
Jānāti passati	72, 73
Jīvitapaccayā	110
Jīvitamuttamaṁ	231
Jīvitā voropesi	216
[Jha]	
Jhāyato	144
[Ña]	
Ñāyassa	142
[Ṭha]	
Ṭhānametaṁ vijjati	74
Ṭhānaṁ kho panetaṁ	35
[Ta]	
Takko	93
Taggha	49
Tajjaṁ tassāruppaṁ	150
Taṇhā	64
Taṇhādhipateyyena	53
Tato sammanti medhagā	146
Tattena ayosaṅkunā	169
Tattaṁ ayokhilaṁ	150
Tatridaṁ bhikkhave Sāriputtassa anupada-dhammavipassanāya	59
Tatrupapattiyā	104
Tathāgato abhijānāti	12
Tathā tathā voharati aparāmasaṁ	193
Tadaṅgena	144

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နိဗ္ဗာနသပ္ပါယံ	၁၇
နိဗ္ဗိန္နရူပါ	၂၂
နိဗ္ဗေဓဗ္ဗေဟိ ဝါ	၂၂
နိရယံ ဥပပန္နာ	၁၆၃
နိရာမိသာ	၁၀၁
နိရာမိသံ သုခံ	၁၇
နိရာသာ	၉၁
နိရောဓံ ဖုသွာ	၂၃၂
နိဿာယ နိဿာယ	၄၄
နိဿိတဿ	၂၃၂
နိဝုတော	၁၄၁
နိသိန္နကော ဝ ပရိနိဗ္ဗာယိ	၁၄၀
နီဟဋံ	၂၁၀
နေက္ခမ္မသိတာနိ	၁၈၆
နေက္ခမ္မသုခံ	၁၁၃
နေက္ခမ္မေန ဉာတဗ္ဗံ	၁၄၀
နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ	၇၄
နေတံ မမ နေသောဟမသ္မိ န မေသော အတ္တာတိ သမနုပဿာမိ	၂၃၂
နေမိတ္တိကတာ	၉၄
နေဝသညီနာသညီ	၁၁
နေဝ အဘိသင်္ခရောတိ	၂၁၂
နေဝိဓ ဟုရံ န ဥဘယမန္တရေန	၂၃၂
နေဝုဿာဒေယျ န အပသာဒေယျ	၁၉၂
နော အတိစရတိ	၁၆၂
နော အာမိသဒါယာဒေါ	၆၂
နော စဿ နော စ မေ သိယာ	၄၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပကတိယာ သီလဝတီ	၁၂၈
ပက္ခန္ဒတိ	၁၀၈-၁၁၅
ပက္ခဟတော	၁၅၁
ပဝယှ ပဝယှ	၁၁၈
ပစ္စတ္တံယေဝ ဉာဏံ	၁၆
ပစ္ဆာနိပါတိနီ	၁၆၂
ပဉ္စ ခေါ ဣမေ အာနန္ဒ ကာမဂုဏာ	၁၁၆
ပဉ္စန္နံ ကာမဂုဏာနံ	၁၂၉
ပညာ	၉၂
ပညာဝိဋ္ဌာနံ	၂၀၈
ပညာ ပညိန္ဒြိယံ	၉၂
ပညာပနာ	၂၁၇
ပညာဗလံ	၉၃
ပညာယ ဝါ အဓိမုစ္စတိ	၄၀
ပညာယ စဿ ဒိသွာ အာသဝါ ပရိက္ခီဏာ ဟောန္တိ	၆၂
ပညိန္ဒြိယံ	၉၂
ပညံ နပ္ပမဇ္ဇေယျ	၂၀၈
ပဋိက္ကမန္တိ	၂၂၉
ပဋိက္ကောသန္တိ	၁၂
ပဋိဂ္ဂဟေတွာ	၁၃၁
ပဋိဂ္ဂါဟကတော ဝိသုဇ္ဈတိ	၂၂၇
ပဋိစ္စ	၁၀၉
ပဋိနိဿဂ္ဂါ	၁၆
ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော	၈
ပဋိဝါနရူပါ	၂၂
ပဋိဝိရတိ	၉၄
ပဋိဝေဓော	၈၀
ပဋိသလ္လာနာ	၂၃၂-၂၃၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tadanudhammaṁ	210
Tadabhinandati	173
Tadahu	50
Tadamināpi	19
Tadupātivatto	16
Tadupādānā	210
Tadupādānaṁ	44
Tapodārāme	172
Tappaṭirūpī	35
Tabbahulavihārino	39, 41
Tabbahulīkārā	61
Tamenaṁ bhikkhave nirayapālā	164
Tyāssa	54, 59
Tayidaṁ	12, 14
Tasmātiha	88, 99, 120
Tasmiṁyeva purimasmiṁ	115
Tassa nissaraṇadassāvī	12
Tiṇaghāsodakaṁ	141
Tibbacchando	8
Tibbāpekkho	8
Tiracchānagate	223
Tirokucchigataṁ	129
Tisso vedanā	182
Tucchā	38
Tuṇhībhūtaṁ tuṇhībhūtaṁ	53
Tūlapicuno vā kappāsapicuno vā	161
Tejodhātu	63
Te dhamme samanupassati	61

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tena kammena	180
Tena kho pana samayena	239
Tena hi	50
Tenupasaṅkami	229
Tenevantaravassena	239
Teva ariyasāvakassa	39
Tesu dussīlesu saṁghaṁ uddissa dānaṁ dassanti	225
Tehi dhammehi	47
Todeyyaputto	175
Taṁ kiṁ maññasi	117
Taṁsaṁvattanikaṁ	41
[Tha]	
Thaññaṁ pāyesi	222
Thāmasā	183
Thinamiddhaṁ	148
Thullavajjaṁ	33
Thūlaṁ	34
[Da]	
Dakkhakammāraputta-ukkāmu-khasukusalasampahaṭṭhaṁ	105
Daṭṭheyyaṁ	141
Daṇḍena	234
Dantullehakaṁ	151
Damūpasamena	234
Damo	234
Darathamattā	109
Davā	33
Dassanañca rūpānaṁ	147

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော	၁၇၂
ပဋ္ဌပနာ	၂၁၇
ပဏဝေါ	၁၄၁
ပဏ္ဍိတလက္ခဏာနိ	၁၅၂
ပဏ္ဍိတော	၅၆
ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာယံ	၁၇၄
ပဏိဒဟတိ	၁၇၃
ပဏိဓာနပစ္စယာ	၁၇၃
ပဏီတံ	၄၂
ပတိဿယမာနရူပါ ဝိဟရန္တိ	၂၄
ပထဝိယာ ဩလမ္ဗန္တိ	၁၅၀
ပထဝီဓာတု	၆၃
ပထဝီသညံ	၁၀၉
ပဓာနေန	၃
ပဗ္ဗဇ္ဇံ	၁၄၀
ပမာဏံ	၃၉
ပရဗျာဗာဓာယ	၅၄
ပရမဋ္ဌဓမ္မေသု	၄၇
ပရမာ	၁၂
ပရမာယ	၁၆၁
ပရာမာသာ	၁၀၃
ပရိက္ခတာ	၉၂
ပရိစိတာယ	၁၀၃
ပရိတဿနာ ဓမ္မသမုပ္ပါဒါ	၁၉၁
ပရိတ္တဉ္စေဝ ဩဘာသံ	၁၄၉
ပရိတ္တာနိ စ ရူပါနိ	၁၄၉
ပရိတ္တာဘာ	၁၄၃
ပရိတ္တော သမာဓိ	၁၄၉
ပရိနိဗ္ဗာယိ	၂၃၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပရိနိဗ္ဗာယေယျ န ခေါ သော ဘန္တေ ဘိက္ခု န ဝါ ပရိနိဗ္ဗာယေယျ	၄၄
ပရိပက္ကဝေဒနီယံ	၃
ပရိဘာသိဿန္တိ	၂၃၄
ပရိမုဋ္ဌာ	၁၄၆
ပရိယန္တော	၁၅၁
ပရိယာဒိန္နဝဋ္ဋေ	၁၁၉
ပရိယာယေန	၂၃၉
ပရိယောဒါတံ	၁၆-၂၀၉
ပရိရက္ခိတဗ္ဗံ	၁၀၁
ပရိသုဒ္ဓါ	၁၂-၂၁၀
ပရိသုဒ္ဓံ	၁၆-၁၁၀
ပရေ	၁၄၆
ပဝိစိနတိ	၁၀၁
ပဝိဝေကာ ပီတိ	၁၇
ပဝေဒေတွာ	၁၄၀
ပဿတိ	၁၀၃
ပဿဒ္ဓိ	၂၃၂
ပဿမ္ဘတိ	၁၀၁
ပဟာနာယ	၉၃
ပဟာနံ	၁၀၁
ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗာ	၂၂၃
ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီ	၉၄
ပါဏိမတ္တံ	၁၅၀
ပါပသင်္ကိတကာ	၆
ပါရမိပ္ပတ္တော	၆၂
ပါရာဇိကသာမန္တေန ဝါ	၃၂
ပါသာဒိကံ	၂၀၆
ပိဋ္ဌကေန	၁၄၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dassanāya	24
Dassanīyā	161
Dassanampi kho ahaṁ	181
Dahati	104
Dāyakato visujjhati	226
Diṭṭhadhammanibbānaṁ vā	11
Diṭṭhadhammavedanīyaṁ	3
Diṭṭhadhammābhinibbutā	169
Diṭṭhadhammikā kāmā	38
Diṭṭhadhammo	11
Diṭṭhasutamutaviññātabba-saṅkhāra mattena	13
Diṭṭhipaḷāso	20
Diṭṭhisampanno	74
Diṭṭhe diṭṭhavāditā	62
Diṭṭheva dhamme	183
Dibbaṁ	152
Dīgharattaṁ kho me	144
Dīghāyukasaṁvattanikā esā māṇava paṭipadā	179
Dukkaṭakammakārī	150
Dukkhanidānassa	7
Dukkhavedaniyaṁ kammaṁ	182
Dukkhavedanīyaṁ	3
Dukkhe ñāṇaṁ	218
Duccintitacintī	150
Duṭṭhacitto	75
Duṭṭhullaṁ	148
Duppavedite	22
Dubbaṇṇo	151

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dubbhāsitabhāsī	150
Durakkhāte	22
Devamahattatā	55
Devadahaṁ nāma	1
Devānubhāvaṁ	126
Desaṁ	50
Desesi	140
Dvāyaṁ vadāmi	92
Dvedhā bhinnā	35
Dvedhikajātā	21
[Dha]	
Dhammajo dhammanimmito	62
Dhammadāyādo	62
Dhammanetti samanumajjitabbā	32
Dhammappaṭisaraṇā	48
Dhammameva deseyya	192
Dhammavicayasambojjhaṅgo	93
Dhammā	173
Dhammikaṁ sukhaṁ	7
Dhammiyā kathāya	147
Dhamme agāravo	27
Dhammo	21, 31, 231
[Na]	
Na atthato upagacchiṁ	63
Na kallaṁ	1
Na kañci maññati	68
Na kiñci loke upādiyati	212
Na kiñci vediyati	180
Na kuhiñci maññati	68

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ	၁၄၅
ပိယဝါဒိနီ	၁၆၂
ပိသိနာရာယံ	၁၈
ပိဟံ ဥပဋ္ဌာပယတော	၁၈၆
ပုညဘာဂိယာ	၉၂
ပုဋ္ဌောသေနာပိ	၉၈
ပုဏ္ဏမာ	၅၀
ပုဏ္ဏာ	၅၀
ပုထုဇ္ဇနဒုဿီလေ	၂၂၃
ပုထုဇ္ဇနသီလဝန္တေ	၂၂၃
ပုထုတ္တံ	၃၇
ပုထုသဒ္ဒေါ	၁၄၅
ပုဗ္ဗန္တကပ္ပိကာ	၁၄
ပုဗ္ဗန္တာနုဒိဋ္ဌိံ	၁၇
ပုဗ္ဗုဋ္ဌာယိနီ	၁၆၂
ပုဗ္ဗေ ဝါဿ တံ ကတံ ဟောတိ	၁၈၃
ပုရာဏဂိဟိသဟာယော	၁၃၇
ပေမနီယာ	၁၄၁
ပေါသိကာ	၂၂၂
[ဖ]	
ဖရတိ	၁၀၅
ဖရိတွာ	၁၀၅
ဖရုသာ	၂၃၄
ဖဿာယတနံ	၂၀၈
ဖဿော	၅၂
ဖုသေယျ	၁၄၀
[ဗ]	
ဗလိဟရဏော	၁၈
ဗဟိဒ္ဓါ	၂၈-၅၃-၁၉၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗဟုတရာ	၃၂
ဗဟုဒေဝ ရတ္တိံ	၂၀၆
ဗဟုဝေဒနီယံ	၆
ဗဟုသမ္ဘတ္တော	၁၆၇
ဗာကုလော	၁၃၅
ဗာလကလောဏကာရဂါမော	၁၄၇
ဗာလတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ	၇၁
ဗာလနိမိတ္တာနိ	၁၄၉
ဗာလာပဒါနာနိ	၁၅၀
ဗာလလက္ခဏာနိ	၁၄၉
ဗာလလာပနံ	၃၈
ဗာလံ	၁၅၀
ဗာဟိရကေ ကာမေသု ဝီတရာဂေ	၂၂၃
ဗုဒ္ဓပ္ပမုခေ ဥဘတောသံဃေ	၂၂၄
ဗျဉ္ဇနတော နာနံ	၁၉
ဗျန္တိဘူတေန	၁၁၄
ဗျပ္ပနာ	၉၃
ဗျသနံ ဟောတိ	၁၃
ဗျာကတာ	၃၄
ဗျာပါဒေါ	၂၁၄
[ဘ]	
ဘဂဝတော အစ္စယေန	၂၄
ဘဏ္ဍနံ	၂၁
ဘဒ္ဒေကရတ္တော	၁၇၁
ဘယာနိ	၇၀
ဘဝသံယောဇနံ	၁၉၂
ဘဝါယ ဝါ ဝိဘဝါယ ဝါ	၂၁၂
ဘာဂသော မိတော	၁၅၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Na kho gahapati gihīnaṁ odātavasanānaṁ evarūpī dhammīkathā paṭibhāti	230
Na kho me bhante pari-puṇṇaṁ pattacīvaraṁ	215
Na ca attamano	189
Na ca mama kvacani	43
Na ca me evarūpī dhammīkathā sutapubbā	230
Na codanāya taritabbaṁ	20
Nati	232
Natiyā asati	232
Na tvevāhaṁ Ānanda kenaci pariyāyena saṁgha-gatāya dakkhiṇāya	226
Natthikavādā	96
Natthi dāni punabbhavo	132
Nadīviduggaṁ	109
Nandisamudayā dukkhasamudayo	233
Nandī	64
Nandiṁ na samanvāneti	171
Nappaṭikaṅkhe	170
Na parinibbāyati	44
Na paripucchitā hoti	180
Nava vā dasa vā	130
Na vo ahaṁ Ānanda tathā parakkamissāmi	118
Navaṁ	219
Na sukarā akkhānena pāpuṇituṁ	151

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Na suppaṭikāraṁ vadāmi	222
Na sussūsanti	109
Na saṁhīrati	172
Naḷāgārā	71
Na abhisañcetayati	212
Nāgavanikaṁ	141
Nāṭaputtiyesu	22
Nātidhāveyya	192
Nāddasaṁ	164
Nānattasaññā	148
Nānattasitā	188
Nānattā	188
Nānvāgameyya	170
Nāparaṁ itthattāyāti pajānāti	212
Nābhiniveseyya	192
Nālaṁ abhinandituṁ	42
Nāvakaṅkhāmi	232
Nāhaṁ kvacani	43
Nāhaṁ bhikkhave muṭṭhassa-tissa asampajānassa	100
Nikāmalābhī	113
Nikkhepanaṁ	103
Nikkhaṁ	104
Niggayha niggayha	118
Niccato upagaccheyya	74
Nindābyārosa-upārambhabhayā	96
Ninnītakasāvaṁ	210
Nippītikaṁ	149
Nippesikatā	94

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘာသိတပရိတ္တန္တိ	၃၃
ဘိင်္ကာရံ ဂဟေတွာ	၁၅၅
ဘိက္ခုနုပဿယံ	၁၃၉
ဘိက္ခုသံဃေ	၂၂၅
ဘိန္နထူပေ	၂၂
ဘူမိဇော	၁၄၂
မဂ္ဂင်္ဂံ	၉၃
မဂ္ဂေ ဝါ ဟိ အာနန္ဒ ပဋိပဒါယ ဝါ	၂၅
မညဿ ဝါ နပ္ပဝတ္တန္တိ	၂၀၈
မညိတမေတံ	၂၁၅
မနာပစာရိနီ	၁၆၂
မနုဿကန္တေသု သီလေသု သမာဒပနာယ	၁၄၁
မနုဿမဟတ္တတာ	၅၅
မနောပဝိစာရာ	၁၈၅
မနောရမာနံ	၁၈၆
မမ ကိသ္မိဉ္စိ ကိဉ္စနံ နတ္ထိ	၄၃
မဟာကုလာ	၆၇
မဟာစတ္တာရီသကော	၉၅
မဟာနိရယေ	၁၆၆-၁၆၉
မဟာပဇာပတိဂေါတမီ	၂၁၉
မဟာပညော	၅၆
မဟာဘူတာ ဟေတု	၅၂
မဟာဘောဂကုလာ	၆၇
မဟာသေနေန	၁၇၀
မဟေသက္ခော	၁၃၁
မဟန္တံ ဘောဂက္ခန္ဓံ	၁၆၃
မာတင်္ဂရညေဝ နာဂေါ	၁၄၇
မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္ကမတိ	၁၂၆
မာတုဂါမဿ ဓမ္မံ	၁၃၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မာနသာ	၃၉
မာ ဘဏ္ဍနံ	၁၄၅
မာယာကတမေတံ	၃၈
မာရဿေသ ဝိသယော	၃၈
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတိ ပဇာနာတိ	၉၂
မိတ္တဝတာယ	၁၁၈
မုခတော ဇာတော	၆၂
မုခါဓာနေ	၄၆
မုဍ္ဍကေသော ဝေဟာသင်္ဂမော	၁၆၀
မုနိ သန္တောတိ ဝုစ္စတိ	၂၀၈-၂၁၅
မုသာ	၃၈-၂၁၄
မုသာဝါဒါ ဝေရမဏီ	၉၄
မေထုနော ဓမ္မော	၁၃၇
မောဃံ	၁၈၁
မောသဓမ္မော	၃၈
မောသဓမ္မံ	၂၁၄
[ယ]	
ယတ္ထ ဋ္ဌိတံ	၂၀၈-၂၁၅
ယတ္ထ ရတ္တဿ	၁၁၃
ယတ္ထေတာ အပရိသေသာ နိရုဇ္ဈန္တိ	၄၂
ယတြ ဟိ နာမ	၁၁၉
ယထာဓမ္မံ ယထာနုသိဋ္ဌံ ကာရေမ	၄၈
ယထာသကေ တိဋ္ဌေယျာသိ	၁၄၀
ယထာသုခံ ခေါ မေ ဝိဟရတော	၉
ယဒတ္ထိ ယံ ဘူတံ တံ ပဇဟာမိ	၄၄
ယဒတီတံ	၁၇၀
ယဒရိယော	၁၈၉
ယဒိဒံ အဇ္ဈေနေ	၄၆

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Na]

Nibbānasappāyaṁ 17
Nibbinnarūpā 22
Nibbeṭhehi vā 22
Nirayaṁ upapannā 163
Nirāmisā 101
Nirāmisaṁ sukhaṁ 17
Nirāsā 91
Nirodhaṁ disvā 232
Nissāya nissāya 44
Nissitassa 232
Nivuto 141
Nisinnakova parinibbāyi 140
Nīhaṭaṁ 210
Nekkhammasitāni 186
Nekkhammasukhaṁ 113
Nekkhammena ñātabbaṁ 140
Netaṁ ṭhānaṁ vijjati 74
Netaṁ mama nesohamasmi na meso attāti samanupassāmi 232
Nemittikatā 94
Nevasaññīnāsaññī 11
Neva abhisaṅkharoti 212
Nevidha huraṁ na ubhayamantarena 232
Nevussādeyya na apasādeyya 192
No aticarati 162
No āmisadāyādo 62
No cassa no ca me siyā 43

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Pa]

Pakatiyā sīlavatī 128
Pakkhandati 108, 115
Pakkhahato 151
Pavayha pavayha 118
Paccattaṁyeva ñāṇaṁ 16
Pacchānipātinī 162
Pañca kho ime Ānanda kāmaguṇā 116
Pañcannaṁ kāmaguṇānaṁ 129
Paññā 92
Paññādhiṭṭhānaṁ 208
Paññā paññindriyaṁ 92
Paññāpanā 217
Paññābalaṁ 93
Paññāya vā adhimuccati 40
Paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā honti 62
Paññindriyaṁ 92
Paññaṁ nappamajjeyya 208
Paṭikkamanti 229
Paṭikkosanti 12
Paṭiggahetvā 131
Paṭiggāhakato visujjhati 227
Paṭicca 109
Paṭinissaggā 16
Paṭibaddhacitto 8
Paṭivānarūpā 22
Paṭivirati 94
Paṭivedho 80
Paṭisallānā 232, 233

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ယ]

ယဒိ အရူပသညာနံ ၁၂
ယဒိ ရူပသညာနံ ၁၂
ယမဿ ရညော ၁၆၄
ယသဿီ ၆၈
ယာနီကတာယ ၁၀၃
ယာ၀တာယုကံ ၁၂၁
ယာ၀ ပစ္ဆိမသောပါနကဠေ၀ရာ ၄၆
ယာ၀ိစ္ဆန္တိ မုခါယာမံ ၁၄၆
ယေ စ တတ္ထ ဝိဇာနန္တိ ၁၄၆
ယေ စ တံ ဥပနယ္ဟန္တိ ၁၄၆
ယေန နီတာ ၁၄၆
ယေန ဘဂ၀ါ တေနုပသင်္ကမိ ၂၃၁
ယေဘုယျသိကာ ၂၉
ယောဂ္ဂါစရိယာနံ ၁၈၅
ယောဇနဂဏနာနိ ၉၈
ယော ဓမ္မော ယော ဝိနယော ၁၉
ယောနိသော ဝိစိနေ ဓမ္မံ ၂၃၁
ယော သာရော သော ဌဿတိ ၁၁၉
ယံ ၄၁-၇၄
ယံ ဇတ္တိ ရာဇာ အဿ စက္ကဝတ္တိ ၈၆
ယံ ဆာယာ ဇဟတိ ၁၇
ယံ နူနာဟံ ပုစ္ဆေယျံ ၂၀၆
ယံ နော မယံ ၄၉
ယံ ပန တတ္ထ အဝသိဋ္ဌံ ၁၀၈
ယံပါယသ္မာ ၁၃၇
ယံ ပုထုဇ္ဇနော ၇၄
ယံ ဟာနန္ဒ ပုဂ္ဂလော ပုဂ္ဂလံ အာဂမ္မ ၂၂၂
ယံ ဟိ ခေါ တတ္ထ န ဟောတိ ၁၀၈

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ရ]

ရဇောသူကံ ၃၇
ရထေ ယောဇေတွာ ၁၅၁
ရသာဒေါ ၁၅၁
ရဟော ဝါဒံ ၁၉၂
ရာဂေါ ၆၄
ရာဇကုမာရော ၁၄၀
ရာဇာဝ ရဋ္ဌံ ဝိဇိတံ ၁၄၇
ရူပနိမိတ္တာနုသာရီ ၁၉၁
ရူပနိမိတ္တံ မနသိ ကရောမိ ၁၄၉
ရူပဝိပရိဏာမာနုပရိဝတ္တိ ၁၉၁
ရူပိ° ဝါ ၁၁
ရူပံ သာ အတိဝတ္တတိ ၁၈၇
ရောဂေါ ၂၁၅

[လ]

လပနာ ၉၄
လဘေထ ဩတာရံ ၁၀၃
လာဘေန လာဘံ နိဇိဂီသနတာ ၉၄
လောကန္တရိကာ ၁၂၆
လောကာမိသပဋိသံယုတ္တာနံ ၁၈၆
လောကာမိသာဓိမုတ္တော ၃၄
လောကုတ္တရာ ၁၁၆
လောမသကင်္ဂိယော ၁၇၄
လောဟိတံ ဥပ္ပါဒေယျ ၇၅

[ဝ]

ဝစီသင်္ခါရော ၉၃
ဝစီသံဟာရော ၂၀
ဝဋ္ဋုမံ ၁၁၉
ဝဏ္ဏနာနတ္တံ ၁၄၄
ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ ၁၆၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paṭisallānā vuṭṭhito	172
Paṭṭhapanā	217
Paṇavo	141
Paṇḍitalakkhaṇāni	152
Paṇḍito	56
Paṇḍukambalasilāyaṁ	174
Paṇidahati	173
Paṇidhānapaccayā	173
Paṇītaṁ	42
Patissayamānarūpā viharanti	24
Pathaviyā olambanti	150
Pathavīdhātu	63
Pathavīsaññaṁ	109
Padhānena	3
Pabbajjaṁ	140
Pamāṇaṁ	39
Parabyābādhāya	54
Paramajjadhammesu	47
Paramā	12
Paramāya	161
Parāmāsā	183
Parikkhatā	92
Paricitāya	103
Paritassanā dhammasamuppādā	191
Parittañceva obhāsaṁ	149
Parittāni ca rūpāni	149
Parittābhā	143
Paritto samādhi	149
Parinibbāyi	239

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Parinibbāyeyya nu kho so bhante bhikkhu na vā parinibbāyeyya	44
Paripakkavedanīyaṁ	3
Paribhāsissanti	234
Parimuṭṭhā	146
Pariyanto	151
Pariyādinnavaṭṭe	119
Pariyāyena	239
Pariyodātaṁ	16, 209
Parirakkhitabbaṁ	181
Parisuddhā	12, 210
Parisuddhaṁ	16, 110
Pare	146
Pavicinati	101
Pavivekā pīti	17
Pavedetvā	140
Passati	183
Passaddhi	232
Passambhati	101
Pahānāya	93
Pahānaṁ	101
Pāṭikaṅkhitabbā	223
Pāṇātipātā veramaṇi	94
Pāṇimattaṁ	150
Pāpasaṅgatikā	6
Pāramippatto	62
Pārājikasāmantena vā	32
Pāsādikaṁ	206
Piṭakena	144

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝတ္ထုကတာယ	၁၀၃
ဝဓေယေဝ	၂၂
ဝဿဘညာ	၉၆
ဝသိပ္ပတ္တော	၆၂
ဝါစာဂေါစရဘာဏိနော	၁၄၆
ဝါတေရိတာနိ	၁၆၈
ဝါဒပဋိဟာရံ	၃
ဝါယောဓာတု	၆၃
ဝါသီဖိ	၁၅၁
ဝိဃာတဝါ	၁၉၁
ဝိစာရိတာ	၁၃၉
ဝိစိကိစ္ဆာ ခေါ မေ	၁၄၈
ဝိဇ္ဇာ	၂၃၁
ဝိဇ္ဇာဘာဂိယာ	၁၀၂
ဝိညာဏက္ခန္ဓဿ	၅၂
ဝိညာဏဓာတု	၆၃
ဝိညာဏဓာတုနိဿိတံ	၆၃
ဝိညာဏံ	၁၇၃
ဝိတက္ကော	၉၃
ဝိတုဒန္တာ	၂၁
ဝိဒိတာ	၁၃၅
ဝိဒိတာ အဗ္ဘတ္ထံ ဂစ္ဆန္တိ	၆၀
ဝိဒိတာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ	၆၀
ဝိဒိတာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ	၆၀
ဝိဒိတံ	၁၈၃
ဝိဒ္ဓါ	၁၇၀
ဝိနယော	၃၁-၃၂
ဝိနာသံ	၁၁
ဝိနိပါတာယ	၁၁၈
ဝိပစ္စထ	၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိပရိဏာမာနုပရိဝတ္တဇာ	၁၉၁
ဝိပရိဏာမဝိရာဂနိရောဓံ	၁၈၆
ဝိမရိယာဒီကတေန	၆၀
ဝိပ္ပမုတ္တော	၆၀
ဝိဘင်္ဂံ	၁၇၀
ဝိဘဇနာ	၂၁၇
ဝိဘဝံ	၁၁
ဝိမုတ္တိ	၂၁၄
ဝိရဇ္ဇရူပါ	၂၂
ဝိရတိ	၉၄
ဝိရာဂေါ ဟောတိ	၈
ဝိရာဂုနံ	၆၃
ဝိဝရဏာ	၂၁၇
ဝိဝါဒါဓိကရဏံ	၂၈
ဝိဝါဒေါ	၂၁
ဝိဝေကနိန္နေန	၁၁၄
ဝိဝေကနိဿိတံ	၁၀၂
ဝိသဒေါဝ နိက္ခမတိ	၁၃၁
ဝိသံယုတ္တော	၆၀
ဝိသံယုတ္တော နံ ဝေဒေတိ	၂၁၃
ဝိဟာရေ	၁၁၂
ဝိဟာရော	၁၁၀
ဝိဟေသာ	၂၀-၁၄၀
ဝီတရာဂေါ	၉၁-၂၂၇
ဝီသတိ ကုသလပက္ခာ	၉၅
ဝီသတိ အကုသလပက္ခာ	၉၅
ဝုဍ္ဎိံ ဝိရူဠှိံ ဝေပုလ္လံ	၁၃
ဝေဒနာညတရံ	၉၉
ဝေဒိတဗ္ဗာနိ	၁၈၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Piṇḍāya pāvisi	145
Piyavādinī	162
Pisinārāyaṁ	18
Pihaṁ upaṭṭhāpayato	186
Puññabhāgiyā	92
Puṭosenāpi	98
Puṇṇamā	50
Puṇṇā	50
Puthujjanadussīle	223
Puthujjanasīlavante	223
Puthuttaṁ	37
Puthusaddo	145
Pubbantakappikā	14
Pubbantānudiṭṭhiṁ	17
Pubbuṭṭhāyinī	162
Pubbe vāssa taṁ kataṁ hoti	183
Purāṇagihisahāyo	137
Pemanīyā	141
Posikā	222
[Pha]	
Pharati	105
Pharitvā	105
Pharusā	234
Phassāyatanaṁ	208
Phasso	52
Phuseyya	140
[Ba]	
Baliharaṇe	18
Bahiddhā	28, 53, 190

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Bahutarā	32
Bahudeva rattiṁ	206
Bahuvedanīyaṁ	6
Bahusampatto	167
Bākulo	135
Bālakaloṇakāragāmo	147
Bālato uppajjanti	71
Bālanimittāni	149
Bālāpadānāni	150
Bālalakkhaṇāni	149
Bālalāpanaṁ	38
Bālaṁ	150
Bāhirake kāmesu vītarāge	223
Buddhappamukhe ubhatosaṁghe	224
Byañjanato nānaṁ	19
Byantībhūtena	114
Byappanā	93
Byasanaṁ hetaṁ	13
Byākatā	34
Byāpādo	214
[Bha]	
Bhagavato accayena	24
Bhaṇḍanaṁ	21
Bhaddekaratto	171
Bhayāni	70
Bhavasaṁyojanaṁ	192
Bhavāya vā vibhavāya vā	212
Bhāgaso mito	151

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝေရမဏိ	၉၄
ဝေါက္ကမ္မ စ သတ္ထုသာသနာ	၁၁၈
ဝေါဟာရန္တော	၇၅
[သ]	
သဥပဃာတော	၁၉၂
သဥပနိသံ	၉၂
သဥပါဒါနော	၄၄
သဥပါဒိသေသံ	၃၇
သကိဒေဝ	၁၄၈
သကိမ္ပိ ဥဒ္ဓံ	၁၅၁
သက္ကာယဒိဋ္ဌိ န ဟောတိ	၅၂
သက္ကာယဘယာ	၁၄
သက္ကာယပရိဇေဂုစ္ဆာ	၁၄
သက္ခိဘဗ္ဗတံ ပါပုဏာတိ	၁၀၃
သင်္ကပ္ပေါ	၉၃
သင်္ကုသတေန	၁၀၉
သကေန ထာလိပါကေန	၁၄၂
သင်္ခတမေတံ	၂၁၁
သင်္ခတာ	၇၃
သင်္ခါရေ	၄၆
သင်္ခါရမတ္တေန	၁၃
သင်္ခါရသမာပတ္တိပတ္တဗ္ဗမက္ခာယတိ	၁၃
သင်္ခါရာ စ ဝိဟာရာ စ	၁၀၄
သင်္ခါရာဝသေသသမာပတ္တိပတ္တဗ္ဗံ	၁၃
သင်္ခါရုပပတ္တိံ	၁၀၄
သင်္ခါရံ ပဒဟတော	၇
သင်္ခမ္ပိ န ဥပေတိ	၁၅၀
သင်္ဂဏိကာ	၁၁၂
သင်္ဂတိဘာဝဟေတု	၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သင်္ဂရော	၁၇၁
သစေ ပဟောသိ	၂၂
သစေ လဘေထ	၁၄၇
သစ္စမနုရက္ခေယျ	၂၀၈
သစ္စံ	၁၈၁-၂၁၄
သဉ္စေတနိကံ	၁၈၁
သဉ္ဆိန္ဒိံ	၈
သညာ ရောဂေါ	၁၃
သညီ	၁၁
သဋ္ဌိမတ္တာနံ	၅၃
သတဂုဏာ	၂၂၃
သတတဝိဟာရီ	၄၆
သတသဟဿော	၁၀၄
သတိ သတိအာယတနေ	၁၀၃
သတိပါရိသုဒ္ဓိ	၆၁
သတိယာယေတံ အဓိဝစနံ	၃၇
သတိသမ္ပဇညာယ စ	၄၆
သတော	၉၃
သတော ဝါ ပန သတ္တဿ	၁၁
သတော ဝုဋ္ဌဟတိ	၆၁
သတော သမ္ပဇာနော	၁၂၀-၁၂၅
သတ္တပဒါ	၁၈၅
သတ္တရိ အဂါရဝေါ	၂၇
သတ္တဟာရကံ ပရိယေသန္တိ	၂၃၄
သတ္တာ	၉၁-၁၁၇
သတ္တေန	၁၃၈
သတ္တံ အာဟရေယျ	၂၃၃
သဒ္ဒါယ သမန္နာဂတော	၁၀၄
သဒ္ဓက္ခော	၁၉၂
သန္တစိတ္တော	၉၁

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Bha]

Bhāsitaparikkantaṁ 33
Bhiṅkāraṁ gahetvā 155
Bhikkhunupassayaṁ 139
Bhikkhusaṁghe 225
Bhinnathūpe 22
Bhūmijo 142

[Ma]

Maggaṅgaṁ 93
Magge vāhi Ānanda paṭipadāya vā 25
Maññassa vā nappavattanti 208
Maññitametaṁ 215
Manāpacārinī 162
Manussakantesu sīlesu samādapanāya 141
Manussamahattatā 55
Manopavicārā 185
Manoramānaṁ 186
Mama kismiñci kiñcanaṁ natthi 43
Mahākulā 67
Mahācattārīsako 95
Mahāniraye 166, 169
Mahāpajāpatigotamī 219
Mahāpañño 56
Mahābhūtā hetu 52
Mahābhogakulā 67
Mahāsenena 170
Mahesakkho 131
Mahantaṁ bhogakkhandhaṁ 163
Mātaṅgaraññeva nāgo 147
Mātukucchiṁ okkamati 126
Mātugāmassa dhammaṁ 139

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ma]

Mānasā 39
Mā bhaṇḍanaṁ 145
Māyākatametaṁ 38
Mārassesa visayo 38
Micchādiṭṭhīti pajānāti 92
Mittavatāya 118
Mukhato jāto 62
Mukhādhāne 46
Muñjakeso vehāsaṅgamo 160
Muni santoti vuccati 208, 215
Musā 38, 214
Musāvādā veramaṇi 94
Methuno dhammo 137
Moghaṁ 181
Mosadhammo 38
Mosadhammaṁ 214

[Ya]

Yattha ṭhitaṁ 208, 215
Yattha rattassa 113
Yatthetā aparisesā nirujjhanti 42
Yatra hi nāma 119
Yathādhammaṁ yathānusiṭṭhaṁ kārema 48
Yathāsake tiṭṭheyyāsi 140
Yathāsukhaṁ kho me viharato 9
Yadatthi yaṁ bhūtaṁ taṁ pajahāmi 44
Yadatītaṁ 170
Yadariyo 189
Yadidaṁ ajjhena 46

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[သ]

သန္တိဋ္ဌန္တိံ ၀
သန္တိမေဝ သော သိက္ခေယျ ၂၀၀
သန္တိဝရပဒံ ၁၇
သန္တော ဗုဒ္ဓမုနိ ၁၇၁
သန္တံ ဝါ ၁၁
သနေမိကံ သနာဘိကံ ၁၅၂
သပတ္တဝတာယ ၁၁၀
သပရိက္ခာရံ ၉၂
သပရိဠာဟော ၁၉၂
သပ္ပိတိကံ ၁၄၉
သဗ္ဗထာ သဗ္ဗံ ၄၇
သဗ္ဗဒုက္ခဝီတိဝတ္တော ၁၁၉
သဗ္ဗဒုက္ခံ ဥပစ္စဂုံ ၁၆၉
သဗ္ဗနိမိတ္တာနံ ၁၁၄
သဗ္ဗနိမိတ္တေသု ၅၃
သဗ္ဗဝင်္ကဒေါသနိဟိတ-နိန္နိတကသာဝေါ ၁၄၁
သဗ္ဗာကာရပရိပူရံ ၁၅၂
သဗ္ဗာ စ ဒိသာ ၁၃၂
သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ၄၇
သဗ္ဗံ တံ ပုဗ္ဗေကတဟေတု ၁
သဗျာဗဇ္ဈံ ၆၉
သမညံ ၁၉၂
သမဏဗြာဟ္မဏာ ၁၀
သမဏေန ၃၆
သမတ္တာ သမာဒိန္နာ ၂၁၄
သမတ္တေန ၁၇၇
သမန္တာ ယောဇနသတံ ဖရိတွာ တိဋ္ဌတိ ၁၅၁

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[သ]

သမဝေပါကိနိယာ ၁၆၃
သမာဒိန္နေန ၁၇၇
သမာဓိ စဝိ .၁၄၀
သမာဓိယတိ ၁၀၁
သမိဒ္ဓိ ၁၇၃
သမ္ပဇာနော ၁၁၆
သမ္ပဇာနော ဟောတိ ၁၁၄
သမ္ပတိဇာတော ၁၃၂
သမ္ပဒေါသော ၂၁၄
သမ္ပရာယဝေဒနီယံ ၃
သမ္ပရာယိကာ ၃၀
သမ္ပသာဒေ သတိ ၃၉
သမ္ပသာဒေါ ၆၁
သမ္ဗဟုလာနိ သေနာသနာနိ ၁၁၀
သမ္ဗဟုလာ နု ခေါ ၁၁၁
သမ္ဗဟုလာ ဘိက္ခူ ၂၃၉
သမ္ဗောဓိသုခံ ၁၁၃
သမ္မပညာယ ၁၀၆
သမ္မာဉာဏဿ သမ္မာဝိမုတ္တိ ၉၅
သမ္မာဉာဏံ ၉၅
သမ္မာဒိဋ္ဌိ ၉၃-၉၅
သမ္မာဒိဋ္ဌိပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဟောတိ ၉၂
သမ္မာဒိဋ္ဌိဿ ၉၄
သမ္မာဒိဋ္ဌိဿ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောတိ ၉၅
သမ္မာဒိဋ္ဌိံ စေ ဘာဝံ ဂရဟတိ ၉၆
သမ္မာဝါယာမော ၉၃
သမ္မာဝိမုတ္တိ ၉၅
သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ ပဟောတိ ၉၄
သမ္မာသင်္ကပ္ပံ အနုပရိဓာဝန္တိ ၉၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yadi arūpasaññānaṁ	12
Yadi rūpasaññānaṁ	12
Yamassa rañño	164
Yasassī	68
Yānīkatāya	103
Yāvatāyukaṁ	121
Yāva pacchimasopānakaḷevarā	46
Yāvicchanti mukhāyāmaṁ	146
Ye ca tattha vijānanti	146
Ye ca taṁ upanayhanti	146
Yena nītā	146
Yena Bhagavā tenupasaṅkami	231
Yebhuyyasikā	29
Yoggācariyānaṁ	185
Yojanagaṇanāni	98
Yo dhammo yo vinayo	19
Yoniso vicine dhammaṁ	231
Yo sāro so ṭhassati	119
Yaṁ	41, 74
Yaṁ itthī rājā assa cakkavattī	86
Yaṁ chāyā jahati	17
Yaṁ nūnāhaṁ puccheyyaṁ	206
Yaṁ no mayaṁ	49
Yaṁ pana tattha avasiṭṭhaṁ	108
Yaṁpāyasmā	137
Yaṁ puthujjano	74
Yaṁ hānanda puggalo puggalaṁ āgamma	222
Yaṁ hi kho tattha na hoti	108

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Rajosūkaṁ	37
Rathe yojetvā	151
Rasādo	151
Raho vādaṁ	192
Rāgo	64
Rājakumāro	140
Rājāva raṭṭhaṁ vijitaṁ	147
Rūpanimittānusārī	191
Rūpanimittaṁ manasi karomi	149
Rūpavipariṇāmānuparivatti	191
Rūpiṁ vā	11
Rūpaṁ sā ativattati	187
Rogo	215
[La]	
Lapanā	94
Labhetha otāraṁ	103
Lābhena lābhaṁ nijigīsanatā	94
Lokantarikā	126
Lokāmisapaṭisaṁyuttānaṁ	186
Lokāmisādhimutto	34
Lokuttarā	116
Lomasakaṅgiyo	174
Lohitaṁ uppādeyya	75
[Va]	
Vacīsaṅkhāro	93
Vacīsaṁhāro	20
Vaṭumaṁ	119
Vaṇṇanānattaṁ	144
Vaṇṇapokkharatāya	161

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမ္မာသမာဓိံ	၉၂
သမ္မုခါ န ဒိန္နံ	၁၉၂
သမ္မုခါဝိနယော ဒါတဗ္ဗော	၂၈
သမ္မောဟာ	၃
သရဏော	၁၃၉-၁၉၃
သရသင်္ကပ္ပါ	၁၀၂
သရသင်္ကပ္ပါနံ	၁၄၁
သလာကဂ္ဂါဟေန	၇၅
သလ္လံ	၂၁၅
သဝေဒနီယံ	၆
သဿတော အတ္တာ စ လောကော စ	၁၅
သဟဓမ္မိကံ	၃
သဟဓမ္မိကာ ဝါဒါနုဝါဒါ	၆
သဟဿာရံ	၁၅၂
သဟိတံ မေ	၂၁
သဠာယတနိကံ	၁၁၀
သာ ဂဒ္ဒုလဗဒ္ဓေါ	၁၄
သာတသဟဂတံ	၁၄၉
သာဓုကံ မနသိကာရံ	၉၉
သာဓု ခေါ တွံ	၁၇၂
သာမဂါမေ	၂၁
သာမာယိကံ	၁၁၃
သာမံ ဝါယိတံ	၂၁၉
သာရိတော	၁၉၀
သာဝတ္ထိံ ဩသရန္တိ	၉၈
သာဿ ဟောတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ	၉၂
သိက္ခာယ န ပရိပူရကာရီ	၂၈
သိယံသု	၁၈
သီလေ	၂၃၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သီလံ	၂၃၁
သီလံ ဇီဝိတမုတ္တမံ	၂၃၁
သီသံ နှာတဿ	၁၅၂
သုခတော ဥပဂစ္ဆေယျ	၇၄
သုခဝိနိစ္ဆယံ	၁၉၂
သုခဝေဒနီယံ	၃-၁၈၂-၂၀၉
သုခန္တိပိ ဝိဇာနာတိ	၂၀၉
သုစိန္တိတစိန္တီ	၁၅၂
သုညတာဝိဟာရေန	၁၀၇
သုညတာဝက္ကန္တိ	၁၀၈
သုညတံ	၁၁၀-၁၁၄
သုညော ဟတ္ထိဂဝါဿဝဠဝေန	၁၀၇
သုပ္ပဋိနိဿဂ္ဂီ	၂၀
သုပရိကမ္မကတော	၁၀၄
သုဘာဝိတံ	၃၉
သုဘော	၁၀၄-၁၇၅
သုဝိဟတံ	၁၀၉
သုသမာရဒ္ဓါယ	၁၀၃
သုဿူသတိ	၁၄၁
သူစိမုခါ	၁၆၈
သူစိယာ	၁၃၈
သေ ဥစ္ဆိန္နမူလေ	၃၆
သေတမှိ ဆတ္တေ အနုဓာရိယမာနေ	၁၃၂
သေ ပဝုတ္တေ	၃၅
သေ ဘိန္နေ	၃၅
သေယျထာပိ	၄၆
သေ ဝန္တေ	၃၆
သော ဧဝံ ပဇာနာတိ	၂၁၁
သော တတ္ထ ပုဇ္ဇော	၆၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vatthukatāya	103
Vadhoyeva	22
Vassabhaññā	96
Vasippatto	62
Vācāgocarabhāṇino	146
Vāteritāni	168
Vādapaṭihāraṁ	3
Vāyodhātu	63
Vāsīhi	151
Vighātavā	191
Vicāritā	139
Vicikicchā kho me	148
Vijjā	231
Vijjābhāgiyā	102
Viññāṇakkhandhassa	52
Viññāṇadhātu	63
Viññāṇadhātunissitaṁ	63
Viññāṇaṁ	173
Vitakko	93
Vitudantā	21
Viditā	135
Viditā abbhatthaṁ gacchanti	60
Viditā uppajjanti	60
Viditā upaṭṭhahanti	60
Viditaṁ	183
Vidvā	170
Vinayo	31, 32
Vināsaṁ	11
Vinipātāya	118
Vipaccetha	3

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vipariṇāmānuparivattajā	191
Vipariṇāmavirāganirodhaṁ	186
Vimariyādīkatena	60
Vippamutto	60
Vibhaṅgaṁ	170
Vibhajanā	217
Vibhavaṁ	11
Vimutti	214
Virattarūpā	22
Virati	94
Virāgo hoti	8
Virāgunaṁ	63
Vivaraṇā	217
Vivādādhikaraṇaṁ	28
Vivādo	21
Vivekaninnena	114
Vivekanissitaṁ	102
Visadova nikkhamati	131
Visaṁyutto	60
Visaṁyutto naṁ vedeti	213
Vihāre	112
Vihāro	110
Vihesā	20, 140
Vītarāgo	91, 227
Vīsati kusalapakkhā	95
Vīsati akusalapakkhā	95
Vuḍḍhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ	13
Vedanāññataraṁ	99
Veditabbāni	185

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိ- ကိရိယာယ ပဋိပန္နေ	၂၂၃
သော တံ ဥပေက္ခံ အဘိနန္ဒတိ	၄၄
သော နေဝ တံ အဘိသင်္ခရောတိ	၂၁၁
သော ပဟီယတိ	၁၁၆
သောမနဿဋ္ဌာနိယံ	၁၈၅
သောမနဿူပဝိစာရာ	၁၈၅
သော ဝတ	၃၇
သော ဟောတိ ရာဇာ စက္ကဝတ္တိ	၁၅၅
သံခိတ္တေန	၂၁၅
သံဃံ ဘိန္ဒေယျ	၇၅
သံဃေ အဂါရဝေါ	၂၇
သမ္မုခါ န ဒိဋ္ဌံ	၁၉၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သံဝုတကာရီ	၃၇
သံဝေသေတွာ	၁၅၀
သံသေယျ	၃၅
သံဟာသန္တိ	၈
သံဟီရတိ	၁၇၁
[ဟ]	
ဟတ္ထဝိလင်္ဃကေန	၁၄၁
ဟတ္ထိဒမ္မာ ဝါ အဿဒမ္မာ ဝါ ဂေါဒမ္မာ ဝါ	၁၀၁
ဟတ္ထိရတနံ	၁၆၀
ဟတ္ထမ္ပိ ဆိန္ဒန္တိ	၁၆၈
ဟနေယျုံ	၁၅၀
ဟီနကာယူပဂါ	၁၆၉
ဟုတွာ ပဋိဝေန္တိ	၆၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Veramaṇi	94
Vokkamma ca Satthusāsanā	118
Voharanto	75
[Sa]	
Sa-upaghāto	192
Sa-upanisaṁ	92
Sa-upādāno	44
Sa-upādisesaṁ	37
Sakideva	148
Sakimpi uddhaṁ	151
Sakkāyadiṭṭhi na hoti	52
Sakkāyabhayā	14
Sakkāyaparijegucchā	14
Sakkhibhabbataṁ pāpuṇāti	103
Saṅkappo	93
Saṅkusatena	109
Sakena thālipākena	142
Saṅkhatametaṁ	211
Saṅkhatā	73
Saṅkhāne	46
Saṅkhāramattena	13
Saṅkhārasamāpattipattabba-makkhāyati	13
Saṅkhārā ca vihārā ca	104
Saṅkhārāvasesasamāpatti-pattabbaṁ	13
Saṅkhārupapattiṁ	104
Saṅkhāraṁ padahato	7
Saṅkhampi na upeti	150
Saṅgaṇikā	112
Saṅgatibhāvahetu	6

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saṅgaro	171
Sace pahosi	22
Sace labhetha	147
Saccamanurakkheyya	208
Saccaṁ	181, 214
Sañcetanikaṁ	181
Sañjagghantiṁ	8
Saññā rogo	13
Saññī	11
Saṭṭhimattānaṁ	53
Sataguṇā	223
Satatavihārī	46
Satasahasso	104
Sati sati-āyatane	103
Satipārisuddhi	61
Satiyāyetaṁ adhivacanaṁ	37
Satisampajaññāya ca	46
Sato	93
Sato vā pana sattassa	11
Sato vuṭṭhahati	61
Sato sampajāno	120, 125
Sattapadā	185
Satthari agāravo	27
Satthahārakaṁ pariyesanti	234
Satthā	91, 117
Satthena	138
Satthaṁ āharesi	233
Saddhāya samannāgato	104
Sadukkho	192
Santacitto	91

ဥပရိပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌာ

ပဌမော မူလပါဌော၊ သီ····သီဟဠပေါတ္ထကံ၊ သျာ····သျာမပေါတ္ထကံ၊ ကံ····ကမ္ဘောဇပေါတ္ထကံ၊ ဣ····ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကံ၊ က····ကေသုစိ မရမ္မ-ပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ က-သီ····ကေသုစိ သီဟဠပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ ဋ္ဌ····အဋ္ဌကထာ။

ဥပရိပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အကရမှာ = အကရိမှာ (က)	၂
အဂ္ဂတော = ပုရတော (သျာ)	၁၅၈
အဂါရိယရတနေသုပိ စက္ကဝတ္တိရာဇာ = အဂါရိယရတနေသု အပိ စက္ကဝတ္တိရာဇာ (?)	၁၉၇
အစေလဝိဟာရေ = ပစေလိဝိဟာရေ (သီ)	၈၇
အဇ္ဈုဟတ္ထပဗ္ဗတေ = အမ္ဗဟတ္ထပဗ္ဗတေ (သီ၊ သျာ) အဗ္ဗုဟတ္ထပဗ္ဗတံ (သံ-ဋ္ဌ ၃-သဠာယတနဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာယံ)	၂၃၅
အညဒ္ဓ ဒိဝသေ ဒိဝသေ = အဍ္ဎေ စ တာဒိသေ (က)	၁၂၇
အဋ္ဌ = သုဋ္ဌု (သဗ္ဗတ္ထ)	၄၂
အဋ္ဌသင်္ဂီယောဇနသတသဟဿုဗ္ဗေဓံ = အဋ္ဌသင်္ဂီယောဇန-သဟဿုဗ္ဗေဓံ (က)	၄၈
အန္တရဓာယေယျုံ = အန္တရဓာပေယျုံ (သီ၊ က)	၁၂၈
အတသီပုပ္ဖဝဏ္ဏော = အနသီပုပ္ဖဝဏ္ဏော (သီ) အပီတပုပ္ဖဝဏ္ဏော (က)	၅၂
အတိစရတိယေဝ = အတိစရိယေဝ (သီ)	၈
အတိရေကတိယောဇနသတိကံ = အတိရေကယောဇန-သတိကံ (သီ၊ သျာ)	၂၀၃
အန္ဒုဗန္ဓနာဒီနိ = အဒ္ဒုဗန္ဓနာဒီနိ (က)	၁၃၃
အဓိဝုတ္တိပဒါနိ = အဓိမုတ္တိပဒါနိ (သျာ၊ က)	၁၁
အနတိက္ကမတိ = န အတိက္ကမတိ (သျာ) အနတိက္ကမတိ (က)	၁၈၇
အနဒ္ဓဘူတံ = အဒ္ဓဘူတံ (သီ)	၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Santiṭṭhantiṁ	8
Santimeva so sikkheyya	208
Santivarapadaṁ	17
Santo Buddhamuni	171
Santaṁ vā	11
Sanemikaṁ sanābhikaṁ	152
Sapattavatāya	118
Saparikkhāraṁ	92
Sapariḷāho	192
Sappītikaṁ	149
Sabbathā sabbaṁ	47
Sabbadukkhavītivatte	119
Sabbadukkhaṁ upaccaguṁ	169
Sabbanimittānaṁ	114
Sabbanimittesu	53
Sabbavaṅkadosanihita-ninnītakasāvo	141
Sabbākāraparipūraṁ	152
Sabbā ca disā	132
Sabbena sabbaṁ	47
Sabbaṁ taṁ pubbekatahetu	1
Sabyābajjaṁ	69
Samaññaṁ	192
Samaṇabrāhmaṇā	10
Samaṇena	36
Samattā samādinnā	214
Samattena	177
Samantā yojanasataṁ pharitvā tiṭṭhati	151

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samavepākiniyā	163
Samādinnena	177
Samādhi cavi	148
Samādhiyati	101
Samiddhi	173
Sampajāno	116
Sampajāno hoti	114
Sampatijāto	132
Sampadoso	214
Samparāyavedanīyaṁ	3
Samparāyikā	38
Sampasāde sati	39
Sampasādo	61
Sambahulāni senāsanāni	110
Sambahulā nu kho	111
Sambahulā bhikkhū	239
Sambodhisukhaṁ	113
Sammapaññāya	186
Sammāñāṇassa sammāvimutti	95
Sammāñāṇaṁ	95
Sammādiṭṭhi	93, 95
Sammādiṭṭhipubbaṅgamā hoti	92
Sammādiṭṭhissa	94
Sammādiṭṭhissa bhikkhave micchādiṭṭhi nijjiṇṇā hoti	95
Sammādiṭṭhiṁ ce bhavaṁ garahati	96
Sammāvāyāmo	93
Sammāvimutti	95
Sammāsaṅkappo pahoti	94
Sammāsaṅkappaṁ anuparidhāvanti	93

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အနိသီဒါပေတွာဝ = သန္နိသီဒါပေတွာဝ (သျာ) အသန္နိသီဒါပေတွာဝ (က)	၁၅၉
အနုဿရန္တဿာပိ = အနုဿတိယာပိ (သီ)	၁၆
အနုဿရိဿတီတိ = ဇာနိဿတီတိ (သီ)	၁၁၉
အနုဿာဝနဿ = အနုသာသနဿ (သီ၊ သျာ)	၁၃၄
အပဒါနာနီတိ = စရိတာပဒါနီတိ (သီ၊ သျာ)	၁၄၉
အဘိဟတော = အဘိဘူတော (သီ)	၁၆၅
အလက်ရှမာနံ = အလက်ရမာနံ (က)	၁၅၂
အဝညာကာရဏမတ္တံ = အာဝဇ္ဇနကရဏမတ္တံ (က)	၁၂၀
အဝသေသိံသု = အဝသိဿိံသု (သီ)	၁၄၀
အဝိပဿိကဓမ္မော = အဝိသယိတဓမ္မော (က)	၁၃၅
အဝေါကိဏ္ဏံ = အဗ္ဗောကိဏ္ဏံ (သီ၊ သျာ)	၁၄၄
အဿာဒေါ ဝါ = အဿာသော ဝါ (သီ)	၁၇၀
အသု စ ဝိသဒေါသောတိ = အသုစိ ဝိသဒေါသောတိ (သဗ္ဗတ္ထ)	၃၇
အဟုဝမှာ ဝါ = အဟုမှာ ဝါ (သီ၊ သျာ)	၂
အဟောသိ = မာဟ (သဗ္ဗတ္ထ)	၂၀၆
[အာ]	
အာဝုတောတိ = အာဝုဋ္ဌောတိ (သျာ၊ က)	၁၄၁
အာဟရာပေတွာ = အာနေတွာ (သီ၊ သျာ)	၉၀
အာဠ္ဍဗန္ဓာတိ = အာဠ္ဍဗဒ္ဓါတိ (သီ၊ သျာ)	၁၀၃
[ဣ]	
ဣန္ဒတ္တံ = ဣန္ဒတ္ထံ (သီ၊ သျာ)	၉၂
[ဥ]	
ဥဏှိသမတ္တာယေဝ = ဥဏှိသဗဒ္ဓါယေဝ (သီ)	၁၃၂
ဥဒ္ဓနဋ္ဌာနေ = ဥဒ္ဓနဋ္ဌါရေ (သီ)	၁၇၆
ဥဒ္ဓနန္တရေ = ဥဒ္ဓနဋ္ဌာနေ (က)	၁၇၆
ဥဒ္ဓံ သရန္တိ = ဥဒ္ဓံ သရာတိ (သီ) ဥဒ္ဓံ ပရာမသန္တိ (သျာ)	၁၄
ဥပပတ္တိံ = ဥပ္ပတ္တိံ (သီ)	၁၀၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sammāsamādhiṁ	92
Sammukhā na khīṇaṁ	192
Sammukhāvinayo dātabbo	28
Sammohā	3
Saraṇo	139, 193
Sarasaṅkappā	102
Sarasaṅkappānaṁ	141
Salākaggāhena	75
Sallaṁ	215
Savedanīyaṁ	6
Sassato attā ca loko ca	15
Sahadhammikaṁ	3
Sahadhammikā vādānuvādā	6
Sahassāraṁ	152
Sahitaṁ me	21
Saḷāyatanikaṁ	110
Sā gaddulabaddho	14
Sātasahagataṁ	149
Sādhukaṁ manasikāraṁ	99
Sādhu kho tvaṁ	172
Sāmagāme	21
Sāmāyikaṁ	113
Sāmaṁ vāyitaṁ	219
Sārito	190
Sāvatthiṁ osaranti	98
Sāssa hoti sammādiṭṭhi	92
Sikkhāya na paripūrakārī	28
Siyaṁsu	18
Sīle	231

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sīlaṁ	231
Sīlaṁ jīvitamuttamaṁ	231
Sīsaṁ nhātassa	152
Sukhato upagaccheyya	74
Sukhavinicchayaṁ	192
Sukhavedanīyaṁ	3, 182, 209
Sukhantipi vijānāti	209
Sucintitacintī	152
Suññatāvihārena	107
Suññatāvakkanti	108
Suññataṁ	110, 114
Suñño hatthigavāssavaḷavena	107
Suppaṭinissaggī	20
Suparikammakato	104
Subhāvitaṁ	39
Subho	104, 175
Suvihataṁ	109
Susamāraddhāya	103
Sussūsati	141
Sūcimukhā	168
Sūciyā	138
Se ucchinnamūle	36
Setamhi chatte anudhāriyamāne	132
Se pavutte	35
Se bhinne	35
Seyyathāpi	46
Se vante	36
So evaṁ pajānāti	211
So tattha pujjo	67

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥပယမာမ = ဥပရမာမ (သီ၊ သျာ)	၁၄၆
ဥပရိ = ဥပရူပရိ (က)	၄၁
ဥပသဋ္ဌာကာရော = ဥပသတ္တာကာရော (က)	၇၀
ဥပ္ပါဒိကံ = ဥပ္ပါတိကံ (သံ-ဋ္ဌ ၃-သဠာယတနဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာယံ)	၂၃၆
ဥပါယာ = ဥပယာ (က)	၆၃
ဥပ္ပိလန္တိ = ဥဗ္ဗိလန္တိ (သီ၊ သျာ)	၁၄၈
ဥပ္ပိလာဝိတတ္တံ = ဥဗ္ဗိလာဝိတတ္တံ (သီ၊ သျာ)	၁၄၈
ဥဘတောသုဒ္ဓိတော = ဥဘတောသုဒ္ဓိကာ (သီ၊ သျာ)	၁၉
ဥမ္မင်္ဂန္တိ ပဉ္စာဥမ္မင်္ဂံ = ဥမ္မဂ္ဂန္တိ ပဉ္စာဥမ္မဂ္ဂံ (သီ)	၁၈၁
ဥရုန္ဒန္တိ = ဥရုဒ္ဒန္တိ (က)	၂၀၄
ဥလ္လေဟိတွာ = ဥလ္လိဟိတွာ (က)	၁၅၁
ဥလ္လောကေတုံ န ပိဏ္ဍပါတံ = ဩလောကေတုံ ပိဏ္ဍပါတံ (က)	၄၉
[ဧ]	
ဧကော ဒေသနာ = ဧကုဒ္ဒေသော (သီ၊ သျာ)	၈၃
ဧကေကော လောကန္တရိကော = ဧကော လောကန္တရိကာ (သီ)	၁၂၆
ဧဝံ သန္တေ တေံ = ဧဝံ သန္တန္တိ ဧဝံ သန္တေ (သျာ)	၁၁၆
[ဩ]	
ဩနတသိရာ = ပဏတသိရာ (သီ)	၁၅၇
[က]	
ကမ္မကာရဏကာရဏာ = ကမ္မကရဏကမ္မကရဏိကာ (သျာ)	၁၆၄
ကမ္မကာရဏာကရဏာတော၀ = ကမ္မကာရဏာတော၀ (က)	၁၆၅
ကဿစိ အညဿ = ကဿညဿ (သီ၊ က)	၁၅၄
ကာလက်တောတိ = ကာလကတောတိ (သီ၊ သျာ)	၂၁
ကာဋ္ဌဝဋ္ဋိယော = ကာဋ္ဌဝိဋ္ဋင်္ဂိကော (သီ)	၄
ကိဉ္စန္နံ နတ္ထီတိ = ကိဉ္စနတ္ထီတိ (?)	၄၃
ကိလေသမရိယာဒါ တေန = ကိလေသမရိယာဒေန (သီ၊ သျာ၊ က)	၆၁
ကိလေသသေနမဒ္ဒနာ = ကိလေသမဒ္ဒနာ (သီ)	၈၉
ကောမုဒိံ စာတုမာသိနိန္တိ = ကောမုဒီ စာတုမာသိနီတိ (သီ၊ သျာ)	၉၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sotāpattiphalasacchi-kiriyāya paṭipanne	223
So taṁ upekkhaṁ abhinandati	44
So neva taṁ abhisaṅkharoti	211
So pahīyati	116
Somanassaṭṭhāniyaṁ	185
Somanassūpavicārā	185
So vata	37
So hoti rājā cakkavattī	155
Saṁkhittena	215
Saṁghaṁ bhindeyya	75
Saṁghe agāravo	27
Sammukhā na khīṇaṁ	192

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saṁvutakārī	37
Saṁvesetvā	150
Saṁseyya	35
Saṁhasantiṁ	8
Saṁhīrati	171
[Ha]	
Hatthavilaṅghakena	141
Hatthidammā vā assadammā vā godammā vā	141
Hatthiratanaṁ	160
Hatthampi chindanti	168
Haneyyuṁ	150
Hīnakāyūpagā	169
Hutvā paṭiventi	60

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ခ]	
ခရဝါလိကာယ = ခါရဝလ္လိကာယ (သီ) ခရဝါလုကာယ (က)	၁၆၈
[ဂ]	
ဂဇင်္ဂလံ = ကဇင်္ဂလံ (သီ)	၁၂၃
ဂါဠှုပလေပနေနာတိ = ဂါဠှပလေပနေနာတိ (က)	၂
ဂိလာနသတ္တော = ဂိလာနပ္ပတ္တော (က)	၁၆၅
ဂေါနင်္ဂလမက္ကဋော = ဂေါနင်္ဂုဋ္ဌမက္ကဋော (သီ၊ သျာ)	၄၉
ဂေါရက = စောရက (သီ၊ သျာ)	၇
[စ]	
စတ္တာရော = စတ္တာရော နံ (သီ၊ သျာ)	၁၂၇
စတုတ္ထဝါရေ = စတုတ္ထဝါဒေ (က)	၁၉
စဝနပရိသေဒန = စဝနပတန (သီ)	၂၁၁
စိန္တကော = စိန္တိတာ (သျာ) စိန္တိကော (က)	၅၄
စောက္ခဗြာဟ္မဏော ဝိယ စ = စောက္ခဗြာဟ္မဏော (သီ) ပေါက္ခရဗြာဟ္မဏော ဝိယ စ (သျာ)	၇၄
[ဇ]	
ဇဂ္ဂိယမာနဿေဝ = ပဋိဇဂ္ဂမာနဿေဝ (က) ရက္ခိယမာနဿေဝ (သျာ)	၈
ဇနေတာတိ = ဇနေတ္တီတိ (သီ)	၂၁၈
ဇမ္ဗုပက္ကာနံ = ဇမ္ဗုပဏ္ဏာနံ (က)	၁၀၄
ဇရကောတိ = ဝရာကောတိ (သီ၊ သျာ)	၈၈
ဇာနန္တီတိ = သဉ္ဇာနန္တီတိ (သျာ၊ က)	၉၇
ဇုတဝိတ္တကော = ဒုတမိတ္တကော (သီ) ဇုတိစိတ္တကော (သျာ)	၁၉၆
[ဉ]	
ဉာဏဗဟုတာ = ဉာဏဗဟုစိတ္တတာ (သီ၊ က) ဉာဏဗဟုလတာ (သျာ၊ ဣ)	၆၀
ဉာဏဗဟုတာ = ဗဟုစိတ္တတာ (သီ)	၆၀
[ဋ]	
ဋိဏ္ဍိမော = ဒေဏ္ဍိမော (သီ၊ သျာ) ဒိဏ္ဍိမော (က)	၁၄၁

Uparipaṇṇāsaṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho, Ṭṭha = Aṭṭhakathā.

Uparipaṇṇāsaṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[A]

Akaramhā = Akarimhā (Ka) 2
Aggato = Purato (Syā) 158
Agāriyaratanesupi cakkavattirājā = Agāriyaratanesu api cakkavattirājā (?) 197
Acelavihāre = Pacelivihāre (Sī) 87
Ajjuhatthapabbate = Ambahatthapabbate (Sī, Syā) Abbuhatthapabbataṁ (Saṁ-Ṭṭha 3 Saḷāyatanavaggavaṇṇanāyaṁ) 235
Aññañca divase divase = Aññe ca tādise (Ka) 127
Aṭṭha = Suṭṭhu (sabbattha) 42
Aṭṭhasaṭṭhiyojanasatasahassubbedhaṁ = Aṭṭhasaṭṭhiyojana-sahassubbedhaṁ (Ka) 48
Antaradhāyeyyuṁ = Antaradhāpeyyuṁ (Sī, Ka) 128
Atasīpupphavaṇṇo = Anasipupphavaṇṇo (Sī) Apītapupphavaṇṇo (Ka) 52
Aticaratiyeva = Aticariyeva (Sī) 8
Atirekatiyojanasatikaṁ = Atirekayojanasatikaṁ (Sī, Syā) 203
Andubandhanādīni = Addubandhanādīni (Ka) 133
Adhivuttipadāni = Adhimuttipadāni (Syā, Ka) 11
Anatikkamati = Na atikkamati (Syā) Anatikkamati (Ka) 187
Anaddhabhūtaṁ = Addhabhūtaṁ (Sī) 7

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[တ]

တဏှာနတိ = တဏှာ (သီ၊ သျာ) ၂၃၂
တတ္တကပလ္လံ = တတ္တကပါလံ (သျာ) တတ္တဖာလံ (သီ) ၁၃၆
တဒမိမုတ္တဋ္ဌေန = တဒမိမောက္ခဋ္ဌေန (သီ) တဒဝိမုတ္တဋ္ဌေန (က) ၉၅
တလသန္ထရဏပူဇံ = မာလာသန္ထရပူဇ္ဇ (သျာ) ၈၈
တုစ္ဆကသာသနံ = တုစ္ဆသာသနံ (သီ) ၇၁
တုဋ္ဌဟဒယော = တုဋ္ဌမာနသော (က) ၁၆၂
တောသေဿတိ = တောသယတိ (သျာ) ၄၀

[ထ]

ထဒ္ဓေါ = ဗဒ္ဓေါ (က) ၂၀၆

[ဒ]

ဒဋ္ဌေယျန္တိ = ဒိဋ္ဌေယျန္တိ (သျာ၊ က) ၁၄၁
ဒုက္ခမနုဘဝိတသတ္တံ = ဒုက္ခမနုဘဝိတဗ္ဗံ (က) ၁၆၉
ဒုဂ္ဂမဋ္ဌာနဋ္ဌ = ဒုဂ္ဂမနဋ္ဌာနဋ္ဌ (သီ၊ သျာ) ၁၀၉
ဒေဝတ္တဿ = ဒေဝပုတ္တဿ (သီ၊ သျာ) ၁၇၄
ဒေဟံ = ယောဂံ (သျာ၊ က၊ ဋီကာယံ စ) ၂၁၆

[ဓ]

ဓာဝနသက်ပ္ပါနံ = ဝစနသက်ပ္ပါနံ (သီ) ဗာဓနသက်ပ္ပါနံ (က) ၁၄၁

[န]

န ခေါ ပနေဝံ = န ခေါ ပနေတံ (သီ၊ က) ၁၃၂
နမ္မဒါနဒီ = နိမ္မဒါနဒီ (သျာ) ၂၃၉
နဘာစာရိကာ = န ပိဏ္ဍစာရိကာ (သျာ၊ က) ၂၃၇
န သဏ္ဌာတိ = နာဘိရမတိ (ခု ၁-၂၄၇-ပိဋ္ဌေ) ၁၂၁
နာနတ္တံ = နာနတ္တာ စ (သီ) နာနတ္တဘာဝံ (က) ၁၈၉
နာဝံ ဖလေ = နာဝံ ပဏော (သီ) နာဝါ ထလေ (သျာ) နာဝင်္ဂဏော (သံ ဋ္ဌ-၃ သဠာယတနဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာယံ) ၂၃၇
နိက္ခန္တိ = နေက္ခန္တိ (သီ) ၁၀၄
နိဇ္ဇိဂိသနာ = နိဇ္ဇိဂိံသနာ (သီ၊ သျာ) ၉၄
နိတ္တဏှာတိ = နိတ္တဏှတာတိ (သီ၊ သျာ) ၆၈

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Anisīdāpetvāva = Sannisīdāpetvāva (Syā) Asannisīdāpetvāva (Ka)	159
Anussarantassāpi = Anussatiyāpi (Sī)	16
Anussarissatīti = Jānissatīti (Sī)	119
Anussāvanassa = Anusāsanassa (Sī, Syā)	134
Apadānānīti = Caritāpadānīti (Sī, Syā)	149
Abhihato = Abhibhūto (Sī)	165
Alaṅkurumānaṁ = Alaṅkaramānaṁ (Ka)	152
Avaññākāraṇamattaṁ = Āvajjanakaraṇamattaṁ (Ka)	128
Avasesiṁsu = Avasissiṁsu (Sī)	140
Avipassikadhammo = Avisayitadhammo (Ka)	135
Avokiṇṇaṁ = Abbokiṇṇaṁ (Sī, Syā)	144
Assādo vā = Assāso vā (Sī)	178
Asu ca visadosoti = Asuci visadosoti (sabbattha)	37
Ahuvamhā vā = Ahumhā vā (Sī, Syā)	2
Ahosi = Māha (sabbattha)	206
[Ā]	
Āvutoti = Āvuṭoti (Syā, Ka)	141
Āharāpetvā = Ānetvā (Sī, Syā)	90
Āḷibandhāti = Āḷibaddhāti (Sī, Syā)	103
[I]	
Indattaṁ = Indaṭṭhaṁ (Sī, Syā)	92
[U]	
Uṇhīsamattāyeva = Uṇhīsabaddhāyeva (Sī)	132
Uddhanaṭṭhāne = Uddhanadvāre (Sī)	176
Uddhanantare = Uddhanaṭṭhāne (Ka)	176
Uddhaṁ saranti = Uddhaṁ sarāti (Sī) Uddhaṁ parāmasanti (Syā)	14
Upapattiṁ = Uppattiṁ (Sī)	104

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[နိ]	
နိမိကုမ္ဘိယော = နေကုမ္ဘိယော (သီ)	၅
နိပ္ပရိတသံ = နိပ္ပရိတဿံ (သီ)	၂၂၃
နိဗ္ဗတ္တ = နိဗ္ဗတ္တော (သီ၊ သျာ) နိဗ္ဗတ္တံ (က)	၁၇၈
နိဗ္ဗေဋ္ဌေတွာ = နိဗ္ဗေဌေတွာ (သီ) နိဝေဋ္ဌေတွာ (သျာ)	၂၀၉
နိမန္တယမာနာ = နိဗန္ဓမာနာ (သီ၊ သျာ)	၂၂၀
နိဝုတောတိ = နိဝုဋ္ဌောတိ (သျာ၊ က)	၁၄၁
[ပ]	
ပက်° = သဂ်° (သီ၊ သျာ)	၃၁၆
ပက္ခဟတောတိ = ပက္ခပါဒေါတိ (က)	၁၅၁
ပစ္စတ္တဋ္ဌာနာနိ = ပစ္စုဋ္ဌာနာနိ (သျာ၊ က)	၁၈၄
ပစ္စုပကာရံ = ပစ္စုပဋ္ဌာကာရံ (က)	၂၂၂
ပဉ္စံ = ပဉ္စေ (သီ)	၁၃၄
ပဉ္စံ = သည့် (က) ပဉ္စေ (သျာ)	၄၉
ပဋိရာဇဂမနံ = ပဋိရာဇာဂမနံ (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၂၁၅-ပိဋ္ဌေ)	၁၅၈
ပဋိဝေဓရော = ပဋိဝေဓကေရာ (သီ)	၈၀
ပတိဋ္ဌာ’ဿ = ပတိဋ္ဌမဿ (က) ပတိဋ္ဌာနဿ (သျာ)	၈၈
ပဓာနံ = သမ္မသနစာရာနံ (သျာ၊ က)	၅၉
ပန သဒ္ဒိရ = ပဒေသသဒ္ဒိရ (သီ၊ သျာ)	၁၇
ပရတော = ပုရတော (သျာ၊ က)	၂၀၁
ပရိစရိတုံ = ပရိဝတ္တိတုံ (က) ပရိဝါရိတုံ (သျာ)	၁၁၇
ပရိတ္တမတ္တံ = ပရိတ္တမတ္တကံ (သီ၊ သျာ)	၁၉
ပရိပူရေန္တိ = ပရိပူရေတိ (သီ)	၁၀၂
ပရိဝဋ္ဋုမဘာဝေါ = ပါရိမဝဋ္ဋုမဘာဝေါ (သျာ)	၂၃၃
ပဝယှ ပဝယှာတိ = ပဂ္ဂယှ ပဂ္ဂယှာတိ (က)	၁၁၈
ပါဋိမတ္တကံ = ပတ္တိမတ္တကံ (သီ) ပါလိမတ္တကံ (သျာ)	၁၁၁
ပါဏာတိပါတိ = ပါဏာတိပါတောတိ (သီ)	၁၇၇
ပါဒုဒ္ဓါရေ ပါဒုဒ္ဓါရေ ဘူမိတော = ပဒုဒ္ဓါရေ ပဒုဒ္ဓါရဘူမိတော (သီ)	၉၀
ပါယိံသု = ပါယံသု (သီ)	၁၃၀
ပိပ္ပလကေန = ပိပ္ပလိကေန (သီ၊ သျာ)	၁၃၈

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[U]

Upayamāma = Uparamāma (Sī, Syā) 146
Upari = Uparūpari (Ka) 41
Upasaṭṭhākāro = Upasattākāro (Ka) 70
Uppādikaṁ = Uppātikaṁ (Saṁ-Ṭṭha 3 Saḷāyatanavaggavaṇṇanāyaṁ) 236
Upāyā = Upayā (Ka) 63
Uppilanti = Ubbilanti (Sī, Syā) 148
Uppilāvitattaṁ = Ubbilāvitattaṁ (Sī, Syā) 148
Ubhatosuddhito = Ubhatosuddhikā (Sī, Syā) 19
Ummaṅganti pañhā-ummaṅgaṁ = Ummagganti pañhā-ummaggaṁ (Sī) 181
Urundanti = Uruddhanti (Ka) 204
Ullehitvā = Ullihitvā (Ka) 151
Ulloketuṁ na piṇḍapātaṁ = Oloketuṁ piṇḍapātaṁ (Ka) 49

[E]

Ekā desanā = Ekuddeso (Sī, Syā) 83
Ekeko lokantariko = Ekā lokantarikā (Sī) 126
Evaṁ sante etaṁ = Evaṁ santanti evaṁ sante (Syā) 116

[O]

Onatasirā = Paṇatasirā (Sī) 157

[Ka]

Kammakāraṇakārakā = Kammakaraṇakammakaraṇikā (Syā) 164
Kammakāraṇākaraṇatova = Kammakāraṇatova (Ka) 165
Kassaci aññassa = Kassaññassa (Sī, Ka) 154
Kālaṅkatoti = Kālakatoti (Sī, Syā) 21
Kāḷavaḷiyo = Kāḷaviḷaṅgiko (Sī) 4
Kiñcanaṁ natthīti = Kiñcanatatthīti (?) 43
Kilesamariyādā tena = Kilesamariyādena (Sī, Syā, Ka) 61
Kilesasenamaddanā = Kilesamaddanā (Sī) 89
Komudiṁ cātumāsininti = Komudī cātumāsinīti (Sī, Syā) 97

နာနာပါဌ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ]

ဝိသိနာရာယန္တိ = ကုသိနာရာယန္တိ (သီ၊ သျာ) ၁၈
ပုဋ္ဌာ ပုဋ္ဌာ = ပုဋ္ဌပုဋ္ဌာ (သီ၊ သျာ) ၅၁
ပုဏ္ဏမံ = ပုဏ္ဏမာ (သီ၊ သျာ) ၉၇
ပုဗ္ဗေ ဝိသေသော = ပုဗ္ဗဝိသေသော (သီ) ၉၈
ပုရိမာဟိ ဆဟိ သင်္ဂဟိတောယေဝ = ပုရိမာဘိဇာတိ-
သင်္ဂဟိတောယေဝ (သီ) ၁၂
ပေါသေတွာ = ပါယေတွာ (သီ) ၂၁၈

[ဖ]

ဖရဏောပိ = ဖုဋ္ဌေပိ (သီ၊ သျာ) ၁၀၃
ဖလပစ္စဝေက္ခဏာသမ္မာဉာဏော = ဖလပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏော (သီ၊ သျာ) ၉၅
ဖာလိတံ = ဖလိတံ (ဋီကာ) ၃၅

[ဗ]

ဗလကာယေန = ကာယာလင်္ကာရေန (က) ၁၅၅

[ဘ]

ဘေရဝရူတာ = ဘေရဝရူပါ (က) ၁၂၈
ဘောဂဂါမော = လောဏကာရဂါမော (က) ၁၄၇

[မ]

မဂ္ဂပစ္စဝေက္ခဏာသမ္မာဉာဏော = မဂ္ဂပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏော (သီ၊ သျာ) ၉၅
မဇ္ဈိမဒေသံ = မဇ္ဈိမပဒေသံ (သီ) ၁၂၃
မတ္တဟတ္ထိံ ပရိတ္တာသိတော ဝိယ = မတ္တဟတ္ထိပရိတ္တာသိတော ဝိယ (သီ)
မတ္တဟတ္ထီပရိတ္တသိတော ဝိယ (သျာ) ၇၄
မယာ ဒိဋ္ဌဘယံ = မဟတိဘယံ (က) ၁၄၈
မဟာကမ္မဝိဘဇနံ = မဟာကမ္မဝိဘင်္ဂံ (သီ) ၁၈၂
မဟာကိဋ္ဌံ = မဟာကိဋ္ဌိတံ (က) ၁၃၃
မာ ဘိဇ္ဇတူတိ = မာ ဘိဇ္ဇတီတိ (သျာ) မာ ဘိဇ္ဇာတိ (သျာ) ၁၁၈
မိဿာရောပေထ = မိဿာရောပိတံ (သျာ) ၁၉
မိတ္တသန္ထဝါကာရ = မိတ္တသန္ထဝကရဏ (က) ၁၇၁
မောစဖလမတ္တမ္ပိ = ပူဂဖလမတ္တမ္ပိ (သီ) ၂၁၉

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Kha]	
Kharavālikāya = Khāravallikāya (Sī) Kharavālukāya (Ka)	168
[Ga]	
Gajaṅgalaṁ = Kajaṅgalaṁ (Sī)	123
Gāḷhūpalepanenāti = Gāḷhapalepanenāti (Ka)	2
Gilānasatto = Gilānappatto (Ka)	165
Gonaṅgalamakkaṭo = Gonaṅguṭṭhamakkaṭo (Sī, Syā)	49
Goraka = Coraka (Sī, Syā)	7
[Ca]	
Cattāro = Cattāro naṁ (Sī, Syā)	127
Catutthavāre = Catutthavāde (Ka)	19
Capanaparisedana = Cavanapatana (Sī)	211
Cintako = Cintitā (Syā) Cintiko (Ka)	54
Cokkhabrāhmaṇo viya ca = Cokkhabrāhmaṇo (Sī) Pokkharabrāhmaṇo viya ca (Syā)	74
[Ja]	
Jaggiyamānasseva = Paṭijaggamānasseva (Ka) Rakkhiyamānasseva (Syā)	8
Janetāti = Janettīti (Sī)	218
Jambupakkānaṁ = Jambupaṇṇānaṁ (Ka)	104
Jarakoti = Varākoti (Sī, Syā)	88
Jānantīti = Sañjānantīti (Syā, Ka)	97
Jutavittako = Dutamittako (Sī) Juticittako (Syā)	196
[Ña]	
Ñāṇabahutā = Ñāṇabahucittatā (Sī, Ka) Ñāṇabahulatā (Syā, I)	60
Ñāṇabahutā = Bahucittatā (Sī)	60
[Ḍa]	
Ḍiṇḍimo = Deṇḍimo (Sī, Syā) Diṇḍimo (Ka)	141

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ]	
ယထာနုသိဋ္ဌံ = ယထာသတ္ထံ (သီ)	၄၈
ယထာဓမ္မဝသေနေဝ = ယထာဓမ္မရသေနေဝ (သီ)	၂၀၈
ယုတ္တပယုတ္တေနေဝ = ယုတ္တပဋိဝတ္တေနေဝ (သီ) ယုတ္တပဋိယုတ္တေနေဝ (သျာ)	၃၆
ယံ ယဋ္ဌိ = ယဋ္ဌိယံ (သီ၊ သျာ)	၇၄
[ရ]	
ရတနပရိက္ခတာနံ = ရတနပရိသေဝိတာနံ (သီ)	၁၀၇
[လ]	
လာလုဒါယီ = လောလုဒါယီ (သျာ)	၁၈၁
[ဝ]	
ဝဏ္ဏဘူမိ = ဝဏ္ဏဘာဏနဘူမိ (သီ)	၅၁
ဝဒသိ = ဝိရဝသိ (သီ၊ သျာ)	၂၇
ဝမ္မိကေ ဥရဂံ = ဝမ္မိကေ ရောဂံ (က) ဝမ္မိကေ ဂေါဓံ (သျာ)	၅၄
ဝဿဘညာတိ ဝဿော စ ဘညော စာတိ = ဝယဘိညာတိ ဝယော စ ဘိညာ စာတိ (က)	၉၆
ဝဝတ္ထပေတိ = ပဋ္ဌပေတိ (?)	၄၀
ဝိဇ္ဇာဓရပရိသာ = ဝိဇ္ဇာဓရပုရိသာ (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၂၁၃-ပိဋ္ဌေ)	၁၅၅
ဝိဇ္ဇာ ဝိဇ္ဇာ = ကောဝိဇ္ဇာ (က)	၁၀၃
ဝိတက္ကပုဗ္ဗဘာဂေ = ဝိတက္ကပုဗ္ဗဘာဂေါ (ဗဟူသု)	၁၁၁
ဝိနိဝေဌေတိ = ဝိနိဝဋ္ဋေတိ (သီ)	၇၄
ဝိပတန္တိ = ဝိတိပတန္တိ (သီ)	၁၃၂
ဝိသဒံ = ဝိသုဒ္ဓံ (သျာ)	၁၃၀
ဝိသယဇ္ဈတ္တံ = နိယကဇ္ဈတ္တံ (သီ၊ သျာ)	၁၁၄
ဝိဿကမ္မံ = ဝိဿုကမ္မံ (သျာ) ဝိသုကမ္မံ (က)	၂၃၈
ဝိသေဝမာနာ = ဝိသေသံ ဝဒမာနာ (သီ၊ သျာ၊ က)	၃၄

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Ta]

Taṇhānati = Taṇhā (Sī, Syā) 232
Tattakapallaṁ = Tattakapālaṁ (Syā) Tattaphālaṁ (Sī) 136
Tadadhimuttaṭṭhena = Tadadhimokkhaṭṭhena (Sī) Tadavimuttaṭṭhena (Ka) 95
Talasantharaṇapūjaṁ = Mālāsantharapūjañca (Syā) 88
Tucchakasāsanaṁ = Tucchasāsanaṁ (Sī) 71
Tuṭṭhahadayo = Tuṭṭhamānaso (Ka) 162
Tosessati = Tosayati (Syā) 40

[Tha]

Thaddho = Baddho (Ka) 206

[Da]

Daṭṭheyyanti = Diṭṭheyyanti (Syā, Ka) 141
Dukkhamanubhavitasattaṁ = Dukkhamanubhavitabbaṁ (Ka) 169
Duggamaṭṭhānañca = Duggamanaṭṭhānañca (Sī, Syā) 109
Devattassa = Devaputtassa (Sī, Syā) 174
Dehaṁ = Yogaṁ (Syā, Ka, Ṭīkāyaṁ ca) 216

[Dha]

Dhāvanasaṅkappānaṁ = Vacanasaṅkappānaṁ (Sī) Bādhanasaṅkappānaṁ (Ka) 141

[Na]

Na kho panevaṁ = Na kho panetaṁ (Sī, Ka) 132
Nammadānadī = Nimmadānadī (Syā) 239
Nabhacārikā = Na piṇḍacārikā (Syā, Ka) 237
Na saṇṭhāti = Nābhiramati (Khu 1. 247 piṭṭhe) 121
Nānattaṁ = Nānattā ca (Sī) Nānattabhāvaṁ (Ka) 189
Nāvaṁ phale = Nāvaṁ paṇe (Sī) Nāvā thale (Syā) Nāvaṅgaṇe (Saṁ-Ṭṭha 3 Saḷāyatanavaggavaṇṇanāyaṁ) 237
Nikkhanti = Nekkhanti (Sī) 104
Nijigīsanā = Nijigiṁsanā (Sī, Syā) 94
Nittaṇhāti = Nittaṇhatāti (Sī, Syā) 68

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္က

[သ]

သကလိကာပိ = သက္ခလိကာပိ (က) ပပ္ပဋိကာပိ (သျာ) ၇၇
သန်တသန္နိရေသု = သန္နိရေသု (သီ) သတ္တသန္နိရေသု (ဋ္ဌ) ၄၄
သန္နိရုပပတ္တိန္တိ = သန္နိရုပ္ပတ္တိန္တိ (သီ) ၁၀၄
သညတ္တိ = ပညတ္တိ (က) ၂၁
သညတ္တိကာရဏံ = ပညတ္တကာရကံ (က) ၂၁
သညာ = ပညာ (က) ၁၉
သညာယ = ပညာယ (က) ၁၉
သဏ္ဍဟန္တေ ဟိ = သံဝဍ္ဎေ ဟိ (က) ၇၈
သမ္ဘောဓိသုခံ = သမ္ဘောခသုခံ (သီ) ၁၁၃
သာသနမတ္တံ = သာသနပတ္တံ (သီ) ၂၀၆
သိက္ခာယ န ပရိပူရကာရီ နာမ = သိက္ခာယ အဂါရဝေါ နာမ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၈
သိတ္တသမ္ပဋ္ဌာ = ဝိစိတ္တသမုဋ္ဌာ (သျာ) ၂၀၀
သုတာဝုဓော = သုတဝါ (သဗ္ဗတ္ထ) ၁၁၇
သုပ္ပမတ္တေန ဝါ သရာဝမတ္တေန ဝါ = သုပ္ပမတ္တံ ဝါ သရာဝမတ္တံ ဝါ (သီ) ၁၁
သူရတာ ဂေါဏာ = သုဒန္တဂေါဏာ (က) ၁၇၈
သေ အာယတနေ ဝေဒိတဗ္ဗတိ = ယော အာယတနေ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ (သီ) သော အာယတနေန ဝေဒိတဗ္ဗောတိ (သျာ) ၁၇
သေ ဥဋ္ဌိန္နမူလေတိ သော ဥဋ္ဌိန္နမူလော = သေ ဥဋ္ဌိန္နေတိ တံ ဥဋ္ဌိန္နံ (သီ၊ သျာ) ၃၆
သောဏ္ဍိယံ = လောဏိယံ (သီ) ဒေါဏိယံ (သျာ) ၂၂၄
သံသုမာရံ ဟဒယေ = သုံသုမာရဟဒယေ (သီ) သုံသုမာရံ ဟဒယေ (သျာ) ၂၀

[ဟ]

ဟာသပညာ = ဟာသုပညာ (သီ) ၅၇

ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓတက္ကသိုလ်
စာကြည့်တိုက်
ကမ္ဘာအေး

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[Na]

Nidhikumbhiyo = Dhanakumbhiyo (Sī) 5
Nipparitasaṁ = Nipparitassaṁ (Sī) 223
Nibbatta = Nibbatto (Sī, Syā) Nibbattaṁ (Ka) 178
Nibbattetvā = Nibbeṭhetvā (Sī) Nivattetvā (Syā) 209
Nimantayamānā = Nibandhamānā (Sī, Syā) 220
Nivutoti = Nivuṭoti (Syā, Ka) 141

[Pa]

Paṅkaṁ = Saṅgaṁ (Sī, Syā) 316
Pakkhahatoti = Pakkhapādoti (Ka) 151
Paccattaṭṭhānāni = Pañcaṭṭhānāni (Syā, Ka) 184
Paccūpakāraṁ = Paccupaṭṭhākāraṁ (Ka) 222
Pañhaṁ = Pañhe (Sī) 134
Pañhaṁ = Saññaṁ (Ka) Pañhe (Syā) 49
Paṭirājagamanaṁ = Paṭirājāgamanaṁ (Dī-Ṭṭha 2. 215 piṭṭhe) 158
Paṭivedhadharā = Paṭivedhakarā (Sī) 80
Patiṭṭhā'ssa = Patiṭṭhamassa (Ka) Patiṭṭhānassa (Syā) 88
Padhānaṁ = Sammasanacārānaṁ (Syā, Ka) 59
Pana saṅkhāra = Padesasaṅkhāra (Sī, Syā) 17
Parato = Purato (Syā, Ka) 201
Paricarituṁ = Parivattituṁ (Ka) Parivārituṁ (Syā) 117
Parittamattaṁ = Parittamattakaṁ (Sī, Syā) 19
Paripūrenti = Paripūreti (Sī) 102
Paripaṭumabhāvo = Pārimavaṭumabhāvo (Syā) 233
Pavayha pavayhāti = Paggayha paggayhāti (Ka) 118
Pāṭimatthakaṁ = Pattimatthakaṁ (Sī) Pālimatthakaṁ (Syā) 111
Pāṇātipātī = Pāṇātipātoti (Sī) 177
Pāduddhāre pāduddhāre bhūmito = Paduddhāre paduddhārabhūmito (Sī) 90
Pāyiṁsu = Pāyaṁsu (Sī) 130
Pipphalakena = Pipphalikena (Sī, Syā) 138

န-ဗ-သ-စ—မ-ဋ္ဌ-ငံ—ဖြ-ဇ-၅၇—၃၀၀၀။

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pisinārāyanti = Kusinārāyanti (Sī, Syā)	18
Puñjā puñjā = Puñjapuñjā (Sī, Syā)	51
Puṇṇamaṁ = Puṇṇamā (Sī, Syā)	97
Pubbe viseso = Pubbaviseso (Sī)	98
Purimāhi chahi saṅgahitoyeva = Purimābhijātisaṅgahitoyeva (Sī)	12
Posetvā = Pāyetvā (Sī)	218
[Pha]	
Pharaṇepi = Phuṭepi (Sī, Syā)	103
Phalapaccavekkhaṇasammāñāṇe = Phalapaccavekkhaṇañāṇe (Sī, Syā)	95
Phālitaṁ = Phalitaṁ (Ṭīkā)	35
[Ba]	
Balakāyena = Kāyālaṅkārena (Ka)	155
[Bha]	
Bheravarutā = Bheravarūpā (Ka)	128
Bhogagāmo = Loṇakāragāmo (Ka)	147
[Ma]	
Maggapaccavekkhaṇasammāñāṇe = Maggapaccavekkhaṇañāṇe (Sī, Syā)	95
Majjhimadesaṁ = Majjhimapadesaṁ (Sī)	123
Mattahatthiṁ parittāsito viya = Mattahatthiparittāsito viya (Sī) Mattahatthīparittasito viya (Syā)	74
Mayā diṭṭhabhayaṁ = Mahatibhayaṁ (Ka)	148
Mahākammavibhajanaṁ = Mahākammavibhattaṁ (Sī)	182
Mahākīḷaṁ = Mahākīḷitaṁ (Ka)	133
Mā bhijjatūti = Mā bhijjatīti (Syā) Mā bhijjāti (Syā)	118
Micchāropetha = Micchāropitaṁ (Syā)	19
Mittasanthavākāra = Mittasanthavakaraṇa (Ka)	171
Mocaphalamattampi = Pūgaphalamattampi (Sī)	219

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yathānusiṭṭhaṁ = Yathāsatthaṁ (Sī)	48
Yathādhammavaseneva = Yathādhammaraseneva (Sī)	208
Yuttapayutteneva = Yuttapaṭivatteneva (Sī) Yuttapaṭiyutteneva (Syā)	36
Yaṁ yañhi = Yañhiyaṁ (Sī, Syā)	74
[Ra]	
Ratanaparikkhatānaṁ = Ratanaparisevitānaṁ (Sī)	107
[La]	
Lāludāyī = Loludāyī (Syā)	181
[Va]	
Vaṇṇabhūmi = Vaṇṇabhaṇanabhūmi (Sī)	51
Vadasi = Viravasi (Sī, Syā)	27
Vammike uragaṁ = Vammike rogaṁ (Ka) Vammike godhaṁ (Syā)	54
Vassabhaññāti vasso ca bhañño cāti = Vayabhiññāti vayo ca bhiññā cāti (Ka)	96
Vavatthapeti = Paṭṭhapeti (?)	40
Vijjādharaparisā = Vijjādharapurisā (Dī-Ṭṭha 2. 213 piṭṭhe)	155
Vijjā vijjā = Ekāvijjā (Ka)	103
Vitakkapubbabhāge = Vitakkapubbabhāgo (bahūsu)	111
Viniveṭheti = Vinivaṭṭeti (Sī)	74
Vipatanti = Vītipatanti (Sī)	132
Visadaṁ = Visuddhaṁ (Syā)	130
Visayajjhattaṁ = Niyakajjhattaṁ (Sī, Syā)	114
Vissakammaṁ = Vissukammaṁ (Syā) Visukammaṁ (Ka)	238
Visevamānā = Visesaṁ vadamānā (Sī, Syā, Ka)	34

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sakalikāpi = Sakkhalikāpi (Ka) Pappaṭikāpi (Syā)	77
Saṅkhatasaṅkhāresu = Saṅkhāresu (Sī) Sattasaṅkhāresu (I)	74
Saṅkhārupapattinti = Saṅkhāruppattinti (Sī)	104
Saññatti = Paññatti (Ka)	21
Saññattikāraṇaṁ = Paññattakārakaṁ (Ka)	21
Saññā = Paññā (Ka)	19
Saññāya = Paññāya (Ka)	19
Saṇṭhahante hi = Saṁvaṭṭe hi (Ka)	78
Sambodhisukhaṁ = Sambodhasukhaṁ (Sī)	113
Sāsanamattaṁ = Sāsanapattaṁ (Sī)	206
Sikkhāya na paripūrakāri nāma = Sikkhāya agāravo nāma (Sī, Syā, Ka)	28
Sittasammaṭṭhā = Vicittasamuṭṭhā (Syā)	200
Sutāvudho = Sutavā (sabbattha)	117
Suppamattena vā sarāvamattena vā = Suppamattaṁ vā sarāvamattaṁ vā (Sī)	11
Sūratā goṇā = Sudantagoṇā (Ka)	178
Se āyatane veditabbeti = Yo āyatane veditabboti (Sī) So āyatanena veditabboti (Syā)	17
Se ucchinnamūleti so ucchinnamūlo = Se ucchinneti taṁ ucchinnaṁ (Sī, Syā)	36
Soṇḍiyaṁ = Loṇiyaṁ (Sī) Doṇiyaṁ (Syā)	224
Saṁsumāraṁ hadaye = Suṁsumārahadaye (Sī) Suṁsumāraṁ hadaye (Syā)	20
[Ha]	
Hāsapaññā = Hāsupaññā (Sī)	57